Nemeskéri: A HIVATÁSOS VADÁSZ

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

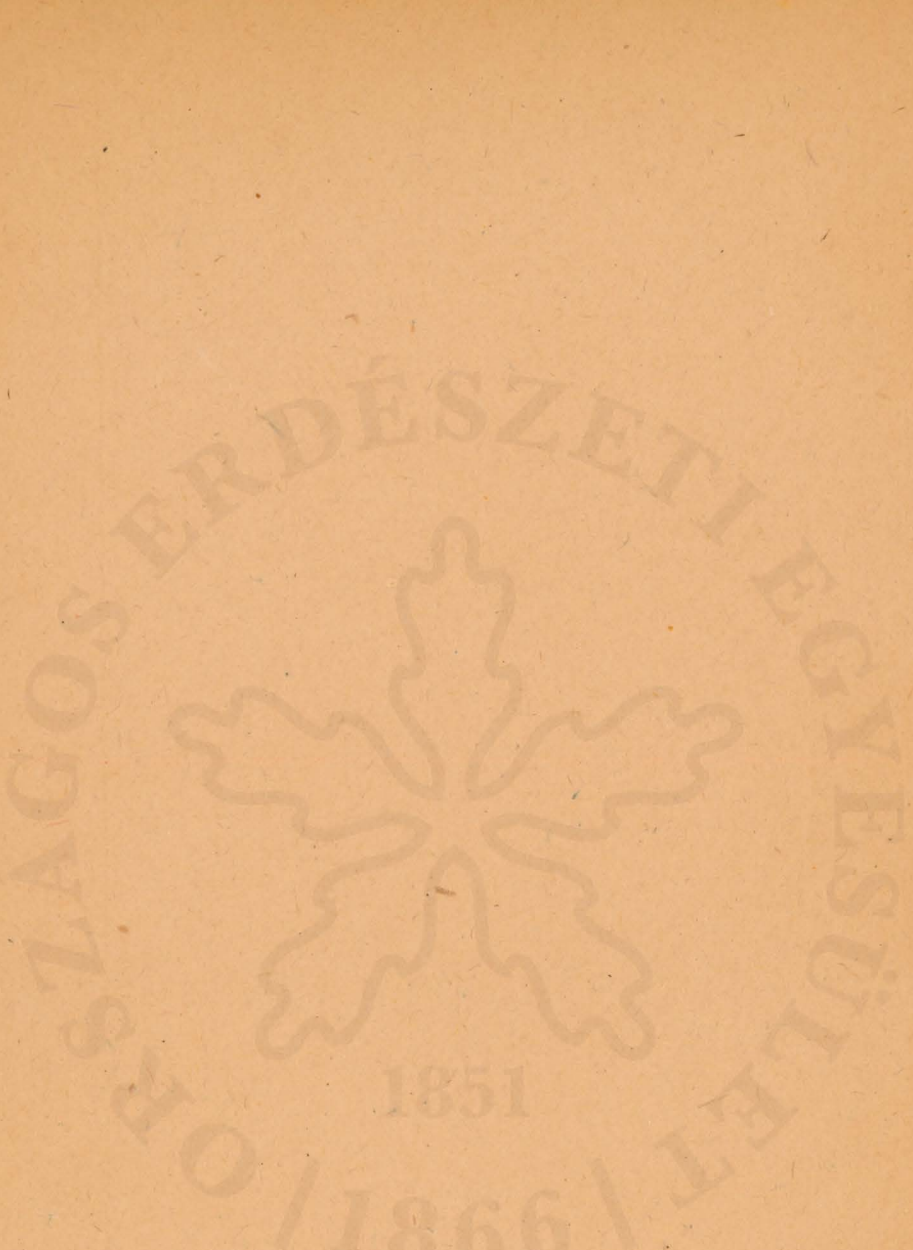

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A M. KIR. FÖLDMÍVELÉSÜGYI MINISZTER KIADVÁNYA

A HIVATÁSOS VADÁSZ

I. KÖTET

BÁRÓ LOSONCZI BÁNFFY DÁNIEL
M. KIR. FÖLDMÍVELÉSÜGYI MINISZTER
MEGBÍZÁSÁBÓL

BÁRCZIHÁZI BÁRCZY ELEK
MINISZTERI TANÁCSOS,
A M. KIR. FÖLDMÍVELÉSÜGYI MINISZTÉRIUM
VADÁSZATI ÜGYOSZTÁLYA VEZETŐJÉNEK
ELŐSZAVÁVAL

E Könyvtár
I.EII. 2020

ÍRTÁK:

VITÉZ NEMESKÉRI KISS GÉZA
KIR. VADÁSZMESTER.

FÉLIX ENDRE
NY. TANÁR.

GLÓSER DEZSŐ
M. KIR. FŐERDŐTANÁCSOS.

Országos Erdészeti Egyesület
Wagner Károly Erdészeti Szakkönyvtár
Leltári szám: 140/2013.
Csoport szám: I.
Raktári jelzet: S.III.III.

BUDAPEST, 1942

„PÁTRIA" IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ELŐSZÓ.

Ezt a könyvet a legkiválóbb vadászok írták, szakemberek, akik sok évi tapasztalatból szerzett tudásukat örökítik itt meg, amit kint az erdőn-mezőn a természet örökértékű és örökérvényű könyvéből tanultak s melyre mindenkinek szüksége van, aki a vaddal és a vadnak akar élni.

A vadőr hivatása és nemcsak kötelessége, hogy a vaddal és a vadnak éljen. Minden életpálya kötelességekkel jár, de ahogy sok pályán a kötelességek teljesítéséhez elég a kötelességérzet, úgy másokon ezen kívül elhivatottság is kell. Ezek a nehéz pályák s ilyen a vadőri. Jó vadőr csak az lesz, akit forró szenvedély fűz a természet élőlényeihez, mindenekelőtt a vadhoz, aki a vaddal érez, a vadtól tanul, a vadat és annak hazáját az erdőt-mezőt szereti és érzi, hogy a vad hazája az ő világa s aki együtt tud élni a gondjaira bízott eme kis világgal. Akiben ezen hivatottság nincs meg, az inkább keressen más foglalkozást, mert belőle igazi vadász sohasem lesz, legfeljebb egy elkeseredett ember, aki nem fogja megérteni, hogy munkáját a vadját szerető és területére sokat áldozó gazdája nem méltányolja; az ilyen ember becsületesen őrizheti a gondjaira bízott területet akár a minden aljasságra képes vadorzótól, vagy a vadat üldöző ragadozótól, de mégsem lesz belőle jó hivatásos vadász, hanem csak olyan egyszerű őrzője a területnek, mint akár a mezőőr, vagy csősz.

Aki vadőrnek készül, annak komolyan tanulnia is kell s a célból írták ezt a könyvet, hogy a mások tapasztalataiból leszűrt tudást sajátíthassa el és képes legyen arra, hogy a természet örök könyvét ő is olvassa és saját tapasztalatait rendszerbe illesztve alapos tudássá alakítsa.

Ezért nemcsak tankönyve lesz ez a kötet a leendő vadőrnek, hanem hű kísérője nehéz pályáján; minden megfigyelés után, amikor a természettől magától tanult, fel fogja lapozni a megfelelő helyeket és felfrissítve emlékezetében a tanultakat, az új tapasztalatokat beilleszti kellő rendjébe.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadőr egymagában nem tud megfelelni hivatásának teljesen, ha még oly sok tudást is sajátit el, mert hivatása oly feladatok elé állítja, melyeknek megoldására a természet nem látta el az embert kellő érzékekkel; rá van utalva a vadőr jobban, mint bárki más, minden vadász hű társára, a kutyára. De csak aki a kutyával bánni tud és érti néma szavát, az tudja felhasználni annak fínom érzékeit. A megsebezett vad követése és elejtése kutya nélkül sok esetben majdnem lehetetlen, pedig nemcsak becses nemzetgazdasági érték pusztul el a meg nem lelt sebzett vaddal, hanem azt kínjától gyorsan megváltani az emberiesség és vadásziasság legfőbb követelménye. Ezért fordít e könyv gondot a vadászkutya vezetésének és tanításának elveire.

Hogy hazánk nagy értékét, vadállományunkat ne képzetlen és hivatottság nélküli vadőrökre bízzuk, íródott meg e könyv és ezért is adjuk kezébe fiatal és öreg vadőreinknek: az ő okulásukra és vadállományunk javára.

Budapest, 1942.

bárcziházi Bárczy Elek
miniszteri tanácsos,
a m. kir. földmívelésügyi minisztérium
vadászati osztályának vezetője.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A HIVATÁSOS VADÁSZ

ÍRTA:

VITÉZ NEMESKÉRI KISS GÉZA
KIR. VADÁSZMESTER

I. RÉSZ

ÁLTALÁNOS VADÁSZISMERETEK

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

BEVEZETÉS.

Amikor a m. kir. földmívelésügyi miniszter úr magas megbízása folytán e munka megirásába kezdtem, az a cél lebegett szemeim előtt, hogy ne csak a hivatásos vadászok, vadőrök számára adjak megfelelő tankönyvet, hanem általánosságban használható olyan vadászati szakkönyvet adjak a magyar vadászok kezébe, melyben azok lehetőleg megtalálhassanak mindent, amire a vadászat terén szükségük lehet.

Nem mindenkinek adatik meg az, ami nekem megadatott: hogy egy emberöltőn át gyönyörű hazánknak úgyszólván minden részében, a legérdekesebb és legvaddúsabb helyeken vadászva, gyüjthessem a tapasztalatokat a vadászat tudománya terén.

Lehet, hogy az olvasó sok olyan dolgot fog munkámban találni, ami minden vadász előtt régen ismeretes és nem szorult volna ismertetésre.

Egy tankönyvnél azonban még az ilyen egyszerű dolgok sem mellőzhetők.

Lehet az is, hogy találni fognak munkámban olyan állításokat is, melyek talán ellentétben állanak a ma elterjedt közhittel. A tévedéseknek oka igen gyakran az, hogy vadászati szakkönyvek irásával már olyanok is foglalkoztak, akik nem saját, gondosan leszűrt tapasztalataik alapján irtak, hanem életük javarészét jól fűtött, kényelmes szobában eltöltve, szorgalmasan ollózgattak, néha bizony olyan könyvekből, amelyek szintén hasonló módon iródtak.

Azt hiszem, hogy munkám olvasója hamarosan meg fogja érteni, hogy ez nem összeollózott könyv, hanem egy öreg vadász személyes tapasztalatainak gyüjteménye.

Igyekeztem az egész munkát oly irányban tartani, hogy azt egyszerűbb tudású emberek is megérthessék. Különösen a lőismeret terén kellett néhol a pontos fizikai képlettől eltérnem, mert nem adhattam középiskolát nem végzett olvasók kezébe olyan tankönyvet,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

melyben törtekkel, hatványozásokkal, stb. számukra érthetetlen ballisztikai képletek foglaltatnak.

Az egyes állatok nevei mellé a latin nevet nem azért írtam oda, hogy a tanulók azoknak bemagolásával fárasszák fejüket, hanem tisztán csak azért, hogy egy esetleges vita esetén az illető állat tudományos neve ebben a könyvben is megtalálható legyen.

Hálás köszönetet mondok itt is a kutyás rész megírásáért Félix Endre tanár úrnak, ki e részeket gazdag tudománya tárházából adta, valamint Glóser Dezső m. kir. főerdőtanácsos, kedves munkatársamnak, ki fáradhatatlan szorgalommal szedte össze a magyar vadőr jogi tudásához szükséges törvények és jogszabályok tömegét, amivel roppantúl fontos kézikönyvet adott a magyar hivatásos vadászok kezeibe.

És hálás köszönettel tartozom dr. Balázsovich Rudolf barátomnak is, ki kiváló művészi tudással írta hangjegyre azokat az ősrégi vadász-kürtjeleket, melyeket én évtizedekkel ezelőtt hallottam, de melyek lerögzítés nélkül alighanem az örök feledés homályába merültek volna el.

Kérem a magyar vadászközönséget, vegye szeretettel e vadászati könyvet; — olyan szeretettel, mint amilyen szeretettel annak megírói azt összeállították.

Gödöllő, 1942 július havában.

A szerző.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

I. A hivatásos vadász egyénisége.

A hivatásos vadász Isten legszebb templomának: az erdőnek papja.

Egyben azonban csendőre és rendőre is.

Hű és jólelkű pásztora Isten szabad nyájának — a vadállománynak.

Szigorú, de igazságos bírája ő erdő s mező ragadozóinak, amennyiben azok állattársaik közül nagyobb részt követelnének maguknak táplálékul, mint amekkora rész nekik a Természet örök rendje szerint jogosan kijár.

Mint megingathatatlan élő tilalomfa álljon a hivatásos vadász a gondjaira bízott vadászterület kapujánál és kérlelhetetlenül kiáltsa oda a vadorzók sötétlelkű seregének: „Eddig s ne tovább!"

Akire azonban ily komoly és nehéz feladatok hárulnak, ha ezeknek tökéletesen meg akar felelni: közepes értékű ember nem lehet.

A hivatásos vadásznak mindenekelőtt bátornak, hűségesnek, igazságosnak és *feltétlen igazmondónak* kell lennie.

Rajongó szeretettel kell csüngenie élethivatásán, különben csak *bitorolni* fogja a tiszteletet érdemlő *hivatásos vadász* nevet, — de kontár marad örökké.

Ki minek nem mestere: — hóhéra az annak!

A hivatásos vadász pályája a legszabadabb életpálya. Ő maga határozza meg rendszerint azt, hogy melyik napon, hová, merre fog menni. Hogy melyik fa alatt fogja, esetleg lucskos, csatakos időben az éjjelt virrasztva eltölteni.

Egyetlen ellenőre van csak: a *saját lelkiismerete.*

Az ilyen, lelkiismeretes, önálló és öntevékenységet megkívánó munkához azonban önfegyelmezettség, mély meggyőződés és törhetetlen *becsületesség* kívántatik meg. Akiben ezek a tulajdonságok csak hiányosan vannak meg, az jobban teszi, ha nem lép erre a gyönyörű, de rögös, nehéz életpályára, mert menthetetlenül elbukik.

Vadőrnek lenni nem egyszerű foglalkozás.

Vadőrnek lenni: *élethivatás.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Mielőtt tehát valaki a hivatásos vadászi pályára lépne, — gondosan vizsgálja meg önönmagát, lelki és testi tulajdonságait.

Vonultassa el lelki szemei előtt jövendő életpályájának várható veszedelmeit, nehézségeit és kényelmetlenségeit.

Mert ilyenekben bőven lesz része, ha kötelességét híven akarja teljesíteni.

Beteges vagy gyenge testalkatú ember nem való hivatásos vadásznak. Vas-egészség és jó idegzet kell ahhoz, hogy hóban-fagyban, csatakban vagy ködben sokszor napokon át kint éjszakázzék a vadőr. Már pedig a *jó* vadőr többet jár kint éjjel — mint nappal!

A vadorzók ideje az estalkonnyal kezdődik és a hajnallal végződik.

Egy gyenge puhány el van veszve, ha közelharcra kerül a sor a vadorzóval. Az ilyen vadőr csak messziről fog rákiabálni, de elfogni alig tud valaha valakit.

A hatalmas, izmos vadőrt meg se merik támadni, mert félnek tőle.

De aki úgy testileg, mint lelkileg megfelel mindazon követelményeknek, melyeket itt felsoroltam: az nyugodtan választhatja a hivatásos vadász életpályát, mert boldog lesz, *ha szereti mesterségét.*

Nincsen szabadabb ember a hivatásos vadásznál, és az embernek, de különösképen a *magyar* embernek legnagyobb boldogsága, kincse a szabadság.

II. A vadőr felszerelése.

Általános elv az, hogy a vadőr, ha elhagyja lakását és szolgálati útjára indul, mindig úgy legyen felszerelve, hogy minden időjárástól függetlenül *bármikor kint tölthesse az éjszakát,* vagy ha a szolgálat megkívánja, esetleg több éjszakát is.

Ahol a vadőr munkaadója nem írja elő az egyenruha anyagát és színét, ott ruhája színét maga a vadőr választhatja meg. Ez esetben az legyen az elv, hogy a ruha színe a terephez képest *minél világosabb* legyen, mert alkonyatkor vagy hajnalban a legkevésbbé a világosabb színek látszanak.

Ha alkonyatkor távolról egy alak közeledik, legtöbbször az lesz a benyomásunk: „nini ... ott jön egy *sötét* alak ...“

Távolabbról viszont, még nappal is, nincsen láthatatlanabb ruha, mint a piszkosfehér ingben és ugyanilyen szőrnadrágban vagy gatyában járó székely, román vagy ruszin hegyilakó ruhája.

A vadőrnek kötelessége, hogy ő mindent lásson, de *őt ne lássák.*

Nem mindegy tehát, hogy milyen színű ruhát visel.

Teljesen *egyéni* dolog az, hogy a vadőr milyen lábbelit visel. Megszokás dolga. A fődolog itt csak az, hogy olyan lábbelit viseljen, amely őt az elérhető teljesítmény legmagasabb fokára képesíti. Álta-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

lános hiba, hogy túlságosan könnyű lábbelit viselnek. Nehéz, szöges lábbeli, ha megszokják, sokkal nagyobb teljesítményekre képesít, mint a könnyű. Különösen áll ez a hegyvidékre. Aki megszokta a nehéz, szöges lábbelit, azt egy idő mulva *„cipője fogja a hegyre felvinni"*.

De, ha szolgálati szempontból mindegy is az, hogy milyen a vadőr lábbelije: az már éppen nem mindegy, hogy csikorog-e vagy sem! A legtöbb vadászurat módfelett zavarja az, ha kísérőjének lábbelije csikorog, bár sokan nem szólnak ezért. Itt maga a vadőr köteles erre a kényes pontra vigyázni. Csak az *igen bő* olajozás, esetleg olajba*mártás* segít itt. De, ha olaj nem volna, úgy vízbe áztassa be az a vadőr a lábbelijét és azon lucskosan húzza fel. Az ilyen cipő nem csikorog és *emlékezteti* viselőjét arra, hogy lábbelijét mégis csak jobb olajjal jól megitatni, mielőtt cserkész-kísérőnek odaáll a vadász úr elé.

Elmaradhatatlan felszerelése legyen a vadőrnek a hátizsákja, abban egy könnyű gyapjú esőköpeny, egy összecsavart kötél, egy kézilámpa (inkább gyertyával, mint villanyos lámpa), öngyujtó, végül nagyvadas területen egy rongyba csavart feltörőkészlet. Mindezeknek igen fontos jelentőségük van. Öngyujtó jobb, mint a gyufa, mert átázás esetében a gyufa pacallá válik; az öngyujtó jobban ellenáll a nedvességnek. A villanylámpa kiéghet; a gyertya biztosabb.

Az összecsavart kötél mindig ott legyen a vadőr felszerelései között. Sohasem tudhatja, mikor kell egy elfogott vadorzót megkötöznie, egy elejtett darab nagyvadat a hegyről lehúznia, vagy a rókák kikezdése ellen egy fára felhúznia.

A feltörőkészlet egy borotvaéles kisebb késből és egy rövidnyelű kis baltából áll. A kis kés a bőr és hasfal felmetszésére való, azonkívül a kis késsel kell a vad belsejében dolgozni, mert ott nagy pengével dolgozni nem lehet. A kis baltával fogjuk a vad medencecsontját átvágni; a balta élével. Még jobb, ha a kis kés élét igazítjuk a medencecsontra és a baltácska fokával verjük a kis kés hátát. Szarvasbika feltörésénél igen előnyös, ha még egy 20—25 cm pengéjű késünk is van, mert ezzel könnyebb a gégét a mellüreg felé „kidolgozni". De erről később, a feltörésnél lesz még szó.

Ez a „feltörőkészlet" rongybaburkoltan *„lakjék"* a hátizsákban, hogy a kések ne zörögjenek. Ugyanez a rongy jó szolgálatot fog tenni feltörés után a véres kezek megtörlésénél. Mindennek megvan az oka és célja. Amelyik vadőr megszokta ezt a rendet, az soha sem fog zavarbajönni, bármily eset adódjék elő, és így felszerelve, bármikor kint fogja tölthetni az éjjelt.

Két dolgot jegyezzen meg jól minden hivatásos vadász:

1. Ha eltávozik lakásából, mindig úgy távozzék, hogy lehetőleg senki se lássa meg őt, hogy mikor merre ment ki.

2. Sohase mondja meg családjának, hogy mikor, mely órában fog hazajönni. Legyen a hivatásos vadász mindenkor független az időtől. Sok aggódó perctől fogja családját megkímélni azokon az éjjeleken, amikor egy vagy más okból *kint* tölti az éjjelt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

III. A hivatásos vadász jelentkezése a vadászúrnál.

Jegyezze meg a hivatásos vadász, hogy a vadászat egy őseinktől örökölt *nemes mesterség*. Sok ezer év óta a vadászat adta az emberiségnek a mindennapi élelmet, és ezen évezrek alatt alakult ki a vadászat nemes mestersége olyanná, amilyen most. E sok ezer éves mesterség iránti mélységes tisztelettel nézze a hivatásos vadász azokat a kis vadászati szertartásosságokat. Ne gúnyolja, hanem tartsa be, tisztelje őket. Bensőséges ihlettel nézze szép mesterségének régi szertartásait, szokásait, és érezze magát boldognak, hogy ezt az ősrégi, szép mesterséget kitanulhatta és magáénak mondhatja.

Amikor a hivatásos vadász az ő vadászurához, vagy annak vendégéhez közeledik, gondosan ügyeljen arra, hogy tisztán, símára borotváltan (vagy rendbehozott szakállal, hajjal) lépjen ura vagy feljebbvalója elé.

(Később, ha több napig kint vannak az erdőn, már nem baj, ha a vadőr álla borostás. Kint az erdőn borotválkozni nem lehet, de nem is kell. Az *első* jelentkezésnél azonban feltétlen tisztának és rendesnek kell lennie.)

A hivatásos vadásznak urához, annak vendégéhez, vagy feljebbvalójához három lépésnél közelebb lépnie nem illik. Ott megáll, „vigyázz" állásban, de anélkül, hogy *csattogva* csapná össze sarkait. Jobb kezével leveszi kalapját és leereszti jobb lábszára mellé, mialatt balkeze könnyedén lógjon bal combja mellett. Ha ebet vezet, úgy a pórázt bal kezében tartja. Az ebnek a hivatásos vadász bal lába mellett *ülnie* kell a jelentkezésnél. Amint a vadőr három lépésnyi távolságban a vadászúrtól (vagy annak vendégétől) megállott, jobbkezével leveszi kalapját, azt leeresztett jobbkezében tartja; *nem hajlik meg*, hanem egyenesen a vadászúr vagy vendége szemébe néz, és *nyugodt hangon* adja elő jelenteni valóját. Ha a találkozás az erdőben történik, úgy a vadőr erősen letompított hangon jelentsen, *de sohasem suttogva*. A kalap levétele a vadőr részéről nem megalázkodást jelent. *Ez egy ünnepélyes szertartás, mely a vadászat magas mesterségének jár ki* és abból folyik.

Amikor a hivatásos vadász *födetlen fővel* jelent: azt a magas gondolatot tiszteli meg, hogy most vadászat van, vadászat lesz, vagyis egy oly munka, melynek eredete az ősvilágba nyúlik vissza és évszázezrek óta kísérője és éltetője az emberiségnek.

Vigyáznia kell a hivatásos vadásznak arra, hogy jelentésnél, jelentkezésnél, vagy találkozásnál fegyverét helyesen és vadászosan tartsa vállán. A szabályos tartásnál a fegyver a bal vállon lógjon, a cső végével felfelé, lehetőleg *függőlegesen* a hivatásos vadász bal melle és bal karja előtt. „Vízszintesen lógó" fegyverrel jelentkezni igen nagy hiba és mindenképen elkerülendő. A fegyvernek katonamódra hátul való tartása szintén helytelen.

Nagyvad-vadászat, cserkészet alkalmával a kísérő vadőr jelentkezés után illedelmesen kérdezze meg a vadász urat, akit kísérni fog,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

hogy hogyan kívánja a kíséretet: a vadőr menjen-e elől vagy hátul kísérje-e őt? Sok vadász úr maga szeret elől menni, amennyiben a területet jól ismeri. Mások viszont jobban szeretik, ha a vadőr megy elől. Ez utóbbi esetben a vadőr nagyon vigyázzon arra, hogy ne menjen gyorsabban, mint ahogyan az az őt követő vadász úrnak kellemes. *Ne felejtse el soha, hogy a vadászúr sok esetben nem gyakorolta magát annyit a járásban — főleg a hegymászásban — mint a vadőr,* akinek ez a mestersége. A vadászúr azonban sokszor restelli ezt bevallani. A vadőr kötelessége ezt szemmel tartani és inkább mérséklettel vezessen, mert ha a vadászúr *gyorsabban* szeretne menni: azt restelkedés nélkül fogja közölni a vadőrrel.

Oly esetekben, amikor nagyon sötét van, de a vadat nem akarjuk zavarni világítólámpással (pl. a siketfajddürgéshez való felmenetelkor) — rendszerint a vadőr megy elől, mert ő sötétben is ismeri a gyalogösvényt, cserkészutat.

Ilyenkor a vadőr tegyen egy fehér zsebkendőt a gallérjába és lógassa le azt szabadon a hátán. A csillagok mindig világítanak annyit, hogy a fehér kendő még a legsötétebb éjjel is látszik két-három lépésnyire és nagyon meg fogja könnyíteni a vadászúrnak a követést.

Általában ne felejtse el a vadőr sohasem azt, hogy minden munkájának és igyekezetének eredménye, csattanója az a pillanat, amikor a vadászurat, vagy annak vendégét lövéshez juttatja. Éppen ezért jól vigyázzon a vadőr mindenre, amivel vadászura lövésének eredményességét elősegítheti, legalább is amennyire ez tőle telik.

Ha a vadőr a cserkészet alkalmával egy *célzó botot* visz magával és azt adott alkalomkor ügyesen odaállítja vadászura kezeügyébe: már sokat segített ezzel. A célzó bot hossza embermagasságú legyen. Egyszerű egyenes bot is megteszi, de ennél sokkal jobb és könnyen elkészíthető a *hosszában kettéfűrészelt,* elvékonyodó, *kettős* célzó bot, melynek vastagabbik vége csuklópánttal (zsanérpánttal) van összekapcsolva és két elvékonyodó végét a kereskedésekben, drogériákban kapható közönséges gummibotvég fogja össze. Az ilyen botnak legalkalmasabb anyaga a száraz, görcsmentes kőrisfa. A kettős célzó botot vékonyabb végénél visszük, a gummibotvéggel felfelé. Amint a lövés pillanata közeledik, a kísérő vadőr lehúzza a gummibotvéget, megfordítja azt két vékonyabb végével lefelé és szétnyitva állítja fel a botot vadászura előtt. Ha már most a fegyvert kézen, a csuklópánttáján, a bot két összefutó végére feltámasztjuk, a kettősbotot a csuklóvégnél éppen oly magasra emelhetjük, hogy az a célzásnak legjobban megfeleljen. A két vékony vég a föld mentén össze fog húzódni és ott áll meg, ahol legalkalmasabb a biztos célzáshoz. A fegyver így nemcsak fel lesz támasztva, hanem az oldalmozgások is meg vannak akadályozva; a kettősbot nem inog jobbrabalra.

A jó vadőrnek sohasem szabad sürgetnie a vadászurat, akit kísér, hogy: „lőjjön már!" Elég baja van annak a vadászúrnak a sajátmaga vadászlázával. Rossz kísérő vadőr az, aki maga is ideges, és folyton a vadászúr fülébe suttogja, hogy „Tessék már lőni, mert elmegy!..."

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Őrizze meg a kísérő vadőr a nyugodtságát, és ne felejtse el soha azt, hogy sokkal valószínűbb, hogy az a vad el fog menni, ha elsietve, elhamarkodva lőnek rá, mintha egy-két pillanattal később, de nyugodtan nekikészülve indul útjára a halálthozó golyó.

Egy elhamarkodott lövés: csak egy pillanat műve. De a hosszadalmas utánkeresés majdnem mindig a kísérő vadőr nehéz és fáradságos munkája lesz. Már csak ezért is kövessen el az a kísérő vadőr mindent, hogy a hibázás — vagy ami még rosszabb: a megsebesítés — lehetősége minél kisebb legyen.

IV. A cserkészés tudománya.

Cserkészésnek nevezzük azt a járást, melynek célja a vad (rendszerint a csülkös vad) megközelítése (belopása).

Minthogy a vadnak rendszerint igen jó hallása, igen jó látása, szaglása van, a cserkészőnek a lehetőségig zajtalanul kell járnia, meglátás elől a lehetőségig védve, *szél ellenében* kell a vadat megközelítenie. A szélről egy külön fejezetben lesz szó.

A jól cserkésző embernek egészen különös járásmódja van. Lábujjhegyen sokáig menni lehetetlen, fárasztó, és nem is szükséges.

A cserkészőlépés éppen egyenes *ellentéte a katonalépésnek.*

A katonát arra tanítják, hogy kilépés előtt helyezze testsúlyát *előre.* Ezáltal az előrehelyezés által a kilökött láb kiegyenesítve, dobbanva éri a földet, mert hiszen a letevés pillanatával egyidejűleg az egész testsúly is ránehezedik a letett kilépő lábra. Az elmaradt láb azalatt az időpillanat alatt húzatik előre, mialatt a testsúly már újabb előrelendülést végzett.

A katonaságnál szeretik azt, ha döng a föld a katona lába alatt. Tény az, hogy a katonai járásmód nagyobb menetteljesítményekre képesít.

De a vadászúr nem szereti azt, ha döng a föld a kísérő vadőr lába alatt, és nem szereti azt a vad sem.

A cserkésző vadász — a katonával ellentétben — testsúlyát mindig a *hátulmaradó* (nem a kilépő) lábán tartsa, mindaddig, míg kilépő lába el nem érte teljes kilendülését. A kilépő láb kilendülésének utolsó szakaszában már roggyantsa be térdben a *hátramardt* lábát és ereszkedjék le rajta addig, míg a kilendített láb kiegyenesítve, de *súlytalanul* érinteni fogja a földet. A testsúly ebben a pillanatban még mindig a hátulmaradt, megroggyantott lábon van.

Csak akkor, amikor a kilendített láb már elérkezett (súlytalanul) a földre, *csak akkor és nem előbb* egyenesítjük ki a megroggyantott hátsó lábat, és ez teszi át a testsúlyt a földön már elhelyezkedett első lábra, és így tovább.

Ez a cserkészés lábtechnikája, és aki ezt a járásmódot jól begyakorolja, az még bőrtalpú cipőben se fog lármát okozni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vad a *száraz haraszt zörgését* sok esetben nem fogadja bizalmatlanul, mert a harasztot sokszor az erdő ártatlan kis madarai is megzörgetik.

Arra azonban minden vadász vigyázzon, hogy lába alatt *ág meg ne roppanjon*, mert a vad bámulatos intelligenciával tudja megmérlegelni, hogy vastagabb ág csak nagyobb súlyú test (például emberi ellenség) alatt roppanik össze. Gyakorlattal annyira vihetjük az elővigyázatos lépkedést, hogy teljesen gépiesen kikerüljük lábunkkal a száraz gallyakat anélkül, hogy ez figyelmünket egyébként lekötné.

Sohase felejtse el és sohase tévessze el szem elől a hivatásos vadász azt, hogy a cserkészetnek nem az a célja, hogy minél rövidebb idő alatt, minél nagyobb útat tegyünk meg az erdőben, hanem az, hogy minél ritkábban vegyen észre bennünket a vad, mielőtt mi őt észrevettük volna.

Talán seholsem oly találó ez a közmondás, hogy: „Lassan járj — tovább érsz", mint a cserkészetnél.

Egy csendesen álló élőlény egy mozgó valamit mindig könnyebben vesz észre, mint fordítva. Ezen nem változtathatunk, mert nekünk mozognunk *kell*. Az álló vad előnyét mi csakis azzal csökkenthetjük a mi javunkra, ha a legnagyobb türelemmel, lassacskán *„dolgozzuk magunkat előre"*. Éppen ezért: *„A cserkészés megszámlálhatatlan apró lesbeállások sorozata legyen."*

Ne induljon a vadász előre addig, míg maga előtt a teret jól át nem vizsgálta. Ha nincs előtte vad: lassan menjen tovább, egészen a következő domb-élig, ott óvatosan nézzen át a domb-élen a következő hajlatba és ne induljon tovább mindaddig, míg azt a hajlatot jól át nem kutatta szemeivel. Ha a hajlatban nincsen vad: akkor sietve menjen át rajta a következő domb-élig. *Ez* lesz az az út, melyet gyorsan megtehet és melyen behozhatja azt az időt, amelyet az óvatos megállással elvesztett. Aki ilyen óvatosan cserkészik: mindenesetre több vadat fog puska elé keríteni, mint az, aki esetleg ugyanannyi idő alatt kétannyi területet jár be, de csak *elugró* vadakban gyönyörködhet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

V. A szélről.

A szél az az incselkedő ördög, aki a vadászember legóvatosabban kiagyalt terveit (sajnos, igen gyakran) keresztülhúzza. Egyben azonban gondos őrangyala is az erdők s mezők vadjainak. Bármennyire vigyázzon is a vadász arra, hogy lábaival, lépésével zajt ne üssön, bármennyire vigyázzon is arra, hogy takarva közeledjék a vadhoz s hogy ruhájának színe egybeolvadjon a környezet színével: a szél — még ha csak egy gyenge légáramlás is az — keresztülhúzhatja minden számítását és elugraszthatja előle a vadat, mielőtt azt lövésre hozhatta volna.

Legtöbb csülkös vadunknak a *szaglóérzéke* az, mely összes érzékei között a legjobban van kifejlődve s elsősorban van hivatva arra, hogy őt ellenségeitől megvédje.

Szarvas, vaddisznó, stb. sokszor többszáz méternyi távolságból szimatot kap („szelet kap") és azonnal elugrik, ha csak egy pillanatra is hátunkba fujt a légáramlás.

Éppen ezért minden cserkészetünk előtt a légáramlás iránya döntse el azt, hogy merre vezesse a kísérő vadőr az általa kísért vadászurat, mert ha a szél irányával egyezően vezeti („rossz széllel cserkészik"), úgy hiábavaló lesz minden igyekezete; mindent kisöpör maga előtt, mielőtt lövésnyi távolságra megközelíthetné a vadat.

Sík területen egyszerű dolog a „rossz szelet" kikerülni. Esti cserkészeteknél: kora délután, még jóval a vad kilépésének ideje előtt, nagy kerülővel megyünk oda, ahonnan majd széllel szemközt cserkészhetjük le a kívánt területet. Ezt a műveletet vadásznyelven úgy hívjuk, hogy: „szelet fogunk".

Sík területen hajnali cserkészeten a vad rendszerint kint áll, amikor még teljesen sötét van. Ilyen esetben csak igen nagy kerülő segít, hogy „szelet foghassunk", viszont azonban az is igaz, hogy sík területeken hajnali időben rendszerint szélcsend szokott uralkodni.

Hegyvidéken a szél incselkedése elleni küzdelem már sokkal nehezebb és bonyolultabb. Minden völgyecske, minden hegyoldal más szögben áll az aznapi szél irányára. A szél ezeken az oldalakon és gerinceken megtörik és így minden széllel más és más légáramlatot kapunk, még ugyanazon völgyecskékben és oldalakban is.

Éppen ezért minden hivatásos vadász, már a saját, jól felfogott érdekében is első kötelességének tartsa azt, hogy a gondjaira bízott területen minél előbb *„tanulja meg a szelet"*. Minden bejárása alatt szünetlenül figyelje azt, hogy mely órában milyen világtáji (északi, déli, keleti vagy nyugati) szél mellett, melyik gerincen, oldalban vagy völgyecskében — merre vág a szél. Ha a hivatásos vadászban megvan a kellő értelmesség és emlékezőtehetség, úgy a gondjaira bízott területen néhány év alatt úgy „megtanulja" a szelet, hogy csak egy pillantást kell vetnie a felhők járására és azonnal pontosan meg fogja tudni mondani azt, hogy itt vagy ott, eddig a száraz fáig *ma* felfelé fuj a szél, de azon túl már lefelé vág az. Aznapi cserkészeti tervét azután eszerint fogja megcsinálni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az erősebb szelet könnyen megérezzük és irányát messziről a falevelek hajladozásából is meg tudjuk állapítani.

Gyenge légáramlásnál több módszerünk van a légáramlás irányának megállapítására:

1. megnedvesítjük egyik ujjunkat és *magasan* kinyujtott karral feltartjuk kezünket. (Magasan azért, mert saját testünk esetleg légörvénylést okozhat és mi hamis irányt állapíthatnánk meg.) A nedves ujj feltartásánál meg kell jegyeznünk, hogy ezt, kezünknek több irányba való forgatásával *több izben* kell megismételnünk. Ugyanis ujjunk belső bőre vastagabb és érzéketlenebb lévén, jobban érezzük a légáramlás okozta elpárolgás hűvösségét ujjunk hátoldalán, mint belső oldalán és ez hamis megállapításokra adhat okot.

2. Nagy szárazság idején port söprünk össze markunkba és feldobjuk azt a levegőbe. A lehulló porfelhő iránya jelezni fogja a légáramlás irányát. Ha porhoz nem juthatunk a gyep miatt, úgy *igen apróra* szétdörzsölt száraz haraszt feldobásával is célt érünk.

3. Egy gyufa ellobbantásával keletkező füsttel. Itt vigyáznunk kell arra, hogy a gyufát azonnal a fej ellobbanása után fujjuk el, mert akkor biztosan kapunk füstöt. A gyufafej alatt ugyanis mindig egy kevéske zsíros paraffinmártalék van a gyufában, ez fog füstölni a fej ellobbanása után. Sok gyufaféleség van azonban, mely, ha már egy darabon égett, nem füstöl többé, ha el is oltjuk.

Természetes, hogy a gyufalobbantásnál is magasan tartsuk fel azt fejünk fölé, mert testünk mellett a légörvény (hidegben meleg testünk páráinak felemelkedése) megtörhetik a légáramlás irányát és hamis megállapításokat okozhatnak.

Hegyvidéken, teljes szélcsend idején hajnalban és este a légáramlás igen sokszor felülről lefelé irányul. Ez onnan ered, hogy a völgyek fenekén a lehűlés nagyobb, a légréteg ott a lehűlés folytán összehúzódik és „leszívja" a felső légrétegeket. Általában mondhatjuk azt, hogy gyakrabban vág le a légáramlás a hegytetőről a völgy felé, mint megfordítva.

Innen van az, hogy rendszerint nagyobb eredménnyel cserkészünk hegynek fel, mint hegyről völgybe.

Sok esetben előfordul azonban az, hogy a hegygerinc alatt álló vad felé a vadász alulról cserkészik; látszólag teljesen jó széllel indul neki, de mielőtt a gerincet elérné, a vad egyszerre csak *szelet kap* — és elugrik.

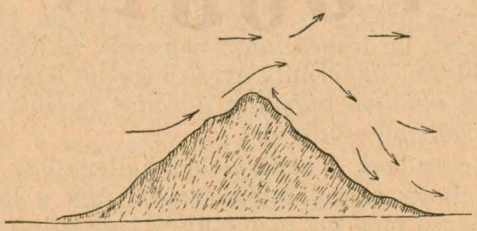

A szél iránya a hegygerinc alatt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ennek oka az, hogy különösen erősebb szél esetén, közel a gerinc alatt teljes szélcsendes rész, majd egészen ellentétes irányú szél keletkezik. A szél ugyanis a gerinc túloldalán nekiütődvén a hegyoldalnak, azon felfelé csúszik. Ezen felfeléáramlás folytán azután *szívás* keletkezik a gerinc másik oldalán és az ottani légrétegek ott nem lefelé, hanem felfelé tartanak, az uralkodó — és lejjebb érvényesülő — széliránnyal éppen ellentétesen.

A szél azonban nemcsak a cserkészetnél bír fontossággal, de sok esetben egészen komoly változásokat képes okozni az egész vadállományban is.

Oly hegyvidékeken ugyanis, ahol vadászterületünk a hegyvidék északi oldalán fekszik, egy egy-két napos hideg északi szél egész vadállományunkat képes *áttolni* a szélvédett déli oldalakra, olyan területekre, melyek talán idegen vadászterületet képeznek. Az ottani vadászok azután ezen vendégjárás alatt esetleg kilőhetik legféltettebben őrzött és gondozott vadjainkat. Gondunk legyen ennélfogva arra, hogy idejében megtudakoljuk, hogy a hideg északi szelek alkalmával hová húzódik el a vadunk s hacsak lehet, csatoljuk ezt a területet is vadászterületünkhöz, vagy legalább is kössünk méltányos megállapodást „déloldalas" szomszédunkkal.

Hasonlóan kellemetlen játékot űzhet velünk a szél akkor is, ha az üzekedés idején egy-két hétig állandóan egyirányból fúj.

Szarvasbikáink, őzbakjaink, stb. az üzekedés elején már ideges állapotban vannak, hiszen a nemi inger már ébredezni kezd bennük. Ezekben az időkben a hímállatok bizonyos vándorlási kedvet mutatnak és üzekedő tehenek, suták, stb. után kutatva, ösztönszerűleg a szél ellenében vándorolnak szimatot keresve úgy, hogy ilyen időjárás után azon vehetjük észre magunkat, hogy területünk féltve őrzött bikái, lapátosai, bakjai, stb. egyszerre csak eltűnnek területünkről és távol tőlünk megrekednek egy-egy messze, tőlünk megtalált üzekedő tehén vagy suta mellett. Ha a mi területünk az erdőség vagy hegyvidék közepén fekszik, akkor persze mi *éppígy kaphatunk vándorló bikákat a szomszédtól*, de ha mi vagyunk a legszélsők, akkor nagyon megjárhatjuk, ha üzekedés előtt több napon át az erdősvidék egyéb részei felől fujt a szél.

Tenni ez ellen nem lehet semmit sem. A vad nemi ösztönei ellen védekeznünk nem lehet. De mégis jó ezt tudni, hogy megértsük a sok esetben érthetetlennek látszó bika- vagy őzbakhiányt.

A szél tudományához tartozik a *szimat* kérdése is.

Különösen párás, harmatos időben a vadász lábának szaga — (szimatja) — még órákig is megmarad a füvön vagy nedves haraszton. Éppen ezért, ha lesbeállunk, vagy egy hajtásban elfoglaljuk leshelyünket, gondosan ügyeljünk arra, hogy ne lépjen el senki a *lőállás előtt azon az oldalon, ahonnan a vadat várjuk*, hanem mindig a vadász-állás *mögött* menjünk el.

Ha ugyanis a vadnak a lőállás *előtt* kellene egy emberi lábnyomot kereszteznie, hogy a vadászhoz jusson, úgy a lassan, vigyázva vonuló vad feltétlenül meg fog torpanni és visszatör, amint az emberi nyomot eléri.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadnak ez utóbbi szokását azonban a vadőr nagyon szépen hasznosíthatja magának oly esetekben, amikor a gondjaira bízott erdő szélén a mezőgazdasági terület vadászati joga idegen kézben van és a határszélen gödrökből lövik a kiváltó vadat.

Ezidőszerint vannak már olyan bírósági ítéletek, melyeknek alapján a határon kiáltozással vagy lövöldözéssel nem szabad a vad kiváltását megakadályozni.

Azt azonban senkise tilthatja meg a vadőrnek, hogy a gondjaira bízott határt ellenőrizze.

Tudnia kell tehát minden vadőrnek azt, hogyha az ilyen „gödörvadászok" mögött az erdőben a vad kiváltása előtt este néhányszor fel és alá végigjárja a határt, bent az erdőben, úgy nagyon is lecsökkentheti a szomszéd „gödörnimród" aznap esti vadászati esélyeit.

VI. A vadászterület berendezése.

Egy vadászterület átvételénél az átvevő vadőr már legelső bejárása alkalmával vizsgálja felül az illető terület vadászati berendezéseit és ha valahol hiányt tapasztal, úgy haladék nélkül kérjen a hiányok sürgős pótlására felhatalmazást.

Ezt azonban csak akkor teheti meg, ha tisztában van azoknak a berendezéseknek sokaságával, melyeknek jelenléte egy okszerűen és szakszerűen kezelt vadászterületen megkívánható.

E berendezéseket két csoportra oszthatjuk:

1. Vadászati célokat szolgáló,
2. Vadtenyésztési célokat szolgáló berendezésekre.

1. A vadászati célokat szolgáló berendezések.

a) *Vadásztanyák.* Vadásztanyákra különösen hegyvidékeken van szükségünk, mert sík területeken rendszerint már a faluból vagy a vasútállomásról eljuthatunk vadászterületünk fontos pontjaira.

Hegyvidéken, ha lehet, építsünk egy kényelmesebb vadászlakot valamelyik, lehetőleg központi fekvésű völgyben, de olyan helyen, ahová kocsival vagy ha lehet, autóval még fel lehet jutni. Ez a „főhadiszállás".

Miután azonban az ilyen „főhadiszállás" természetszerűleg a völgyben fekszik, innen sokszor csak nagyobb fáradsággal, több órás mászásokkal lehet a jobb területrészeket elérni, emellett pedig a hosszú gyaloglásokkal hiába zavarnánk a területet.

Éppen ezért minden ilyen „főhadiszálláshoz" megfelelő számú, egyszerű *vadászkaliba* tartozzék, ahol a cserkésző vadász a szükségletnek megfelelően egy-két, néha több éjszakát eltölthessen, lehetőleg közvetlen a bevadászandó területrész közelében. Élelmezéséhez szükséges utánpótlást a főhadiszállásáról szerzi be a vadász és ugyanoda megy le időnkint komolyabb tisztálkodásra, postája elintézésére, stb.

A vadászterületet kezelő hivatásos vadász *kötelessége a kalibákat mindig tisztára kiseperve tartani* (különben elbolhásodnak); kötelessége gondoskodni arról, hogy a kalibáknál állandóan elegendő, legalább két évi vágású száraz hasábfa és aprófa legyen. Terjedjen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ki figyelme arra, hogy a kaliba közelében lévő forrás tiszta legyen, mert azt a vaddisznók sokszor összeturkálják.

A vadászati főhadiszállást képező vadászlakot a hivatásos vadász mindig oly tisztán, rendben tartsa, hogy azt *előrebemondás nélkül* bármely pillanatban a vadászúr vagy annak vendége elfoglalhassa. A vadászlaknál mindig *legalább két hétre való* aprított, száraz tűzifa legyen készletezve, továbbá mindig elegendő és teljesen száraz „alágyujtós". Úgy a vadászszoba kályhája, mint a takaréktűzhely *megrakva* álljon készen, azaz úgy, hogy a belépő vadászúr vagy vadászvendég egyetlen gyufaszál meggyujtásával meggyujthassa magának a tüzet.

Gondatlan vadőr az, akire bízott vadászházban a vadászúrnak vagy vendégének hosszadalmas munkájába kerül, míg tüzet tud éleszteni és pihenőre hajthatja fejét.

A vadászlak kulcsát a vadőr sohase rejtse a küszöb alá, mert minden tolvaj a küszöb alatt keresi a kulcsot. Keressen egy távolabb fekvő rejtekhelyet a kulcsnak, közölje azt a vadászurával, de *ezután már ne cserélje többé* ezt a rejtekhelyet! Ne forduljon elő az az eset, hogy a vadőr „jobb helyet talál" a kulcsnak, de elfelejti azt a vadász úrral közölni és az kint reked, mert nem találja a kulcsot a megszokott rejtekhelyén.

De még ha közli is a mindig új és új rejtekhelyeket a vadászúrral, akkor is előfordulhat az, hogy a vadászúr nem tudja mindig fejében tartani a legutolsó rejtekhelyet és megzavarodik.

Éppen ezért: Keressünk lehetőleg felfedezhetetlen rejtekhelyet a kulcsnak, de ezt azután ne változtassuk többé.

Vadászkalibákat nem jó kulcsra zárni, mert az erdő népe előbbutóbb feltöri a bezárt kalibákat. A kalibák elhelyezésénél azonban ügyeljünk arra, hogy hová építsük őket és hogy azokból minél többfelé lehessen cserkészni *felesleges* hegymászás nélkül. Még legjobb, ha több gerinc összetalálkozásának helye táján építjük a kalibákat, feltéve, hogy víz is van a közelben.

b) *A cserkészutak.* A cserkészút célja elsősorban az, hogy a vadász minél kevesebb fáradsággal és minél zajtalanabbul közlekedhessen területének távolabbi részei felé, és különösen éjnek idején legyen a területe minden pontjáról olyan útja, mely őt a sötétségben is hazavezeti.

Csak másodsorban szolgál a cserkészút segédeszközül a vad megközelíthetésére, mert az igazán jó vadászember nem ragaszkodik szolgai módon a cserkészúthoz, hanem saját váltóin közelíti meg a vadat.

A cserkészutak kitűzése lehetőleg *műszerrel* történjék*) és amennyire lehetséges, közelítsük meg a *rétegvonalakat*, azaz a lehetőség szerint vízszintesen vezessük azokat, vagy lehetőleg egyenletes emelkedéssel.

Talán valamivel hosszabb útvonalakat kapunk így, de ezért bőven kárpótol bennünket az, hogy nem végzünk felesleges kapaszkodómunkát.

*) Ilyen pl. a „Bose"-féle kis műszer.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Sohase kímélje magát a vadász, ha vadászatról van szó. Fáradságban amúgy is bőven lesz része; kímélje erőit a *szükséges* munkára és ne pocsékolja azokat *feleslegesen*. Hegynek fel, hegynek le vezetett cserkészutakon igen felesleges erőpazarlást végzünk.

Legyen gondunk a cserkészutak kitüzésénél arra, hogy minden hegygerincnek végigmehessünk úgy a meleg-, mint a hidegoldalán is. (Északi vagy déli oldalon.) Erre szükségünk lesz azért, hogy minden széllel eljuthassunk oda, ahová akarunk.

Ahol a hegygerinc nem túlságosan sziklás, ott célszerű pontosan a gerincen is vezetni egy cserkészutat, mert a vad nagyon szeret a gerinceken megfeküdni. Egy cserkészutat vezessünk az oldalak közepe táján és egyet a völgy fenekéhez közel, hogy a vízről jövő s a vízre lehúzó vadat is megfigyelhessük.

Gondoskodjunk azonban megfelelő távközökben összekötő cserkészutakról is, hogy szükség esetén a legalsó cserkészútról is feljuthassunk a gerincútra vagy azon át a másik oldalba.

Ezeknek az összekötőutaknak nem szabad meredeken haladniok, hanem ferdén menetelesen, mert a vadász éppen ezeket használja sietve és nem fog nyugodtan célozhatni, ha lihegve éri el célját.

Ha a cserkészutat kijelöljük, gondosan ügyeljünk arra, hogy lábaserdőben az lehetőleg fától-fáig vezessen és hogy *ezeket a cserkészút melletti fákat ki ne vágják*. Az erdőt szálaló (ritkító) famunkások igen szeretik éppen a cserkészút melletti fákat kijelölni és kivágni, mert azok a kijelölésnél nagyon a kezük ügyébe esnek, a kivágásnál pedig a cserkészútban lehet az ölfarakásokat a legkényelmesebben elhelyezni.

Márpedig a cserkészetek alkalmával bizony nagyon nagy szükségünk lesz majd éppen ezekre a fákra, ha *fától-fáig* akarunk cserkészni. Jók ezek a fák fedezéknek, jók azok támasztéknak a lövésnél. Ahol a vadőr egyszersmind nem erdőőr is, ott már jó előre figyelmeztesse a fákat kijelölő erdőőrt arra, hogy a cserkészutak melletti fák mindig meghagyandók.

Legyünk figyelemmel a cserkészút első elkészítésénél arra, hogy annak a hegyoldal felé eső részét sokkal mélyebbre kapáltassuk ki, mint a völgy felé eső részét úgy, hogy az úgyszólván *árok*szerű kiképzést nyerjen:

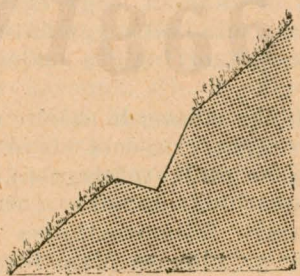

A hegyoldalba helyesen „bevágott" cserkészút

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az erdőben járkáló vad, a hólé, a görgetegek, stb. ugyanis mindig fennakadnak a cserkészúton; a vad szívesen jár a cserkészutaknak a völgy felé eső szélén. Itt szeret túrni a vaddisznó is. Mindennek eredménye azután az, hogy a cserkészútnak a völgy felé eső széle letaposódik, alacsonyabbá válik és az egész cserkészút idővel ferde felületet kap, mely a *völgy felé dűl*. Az ilyen cserkészúton nagyon fáradságos a járás és különösen csúszós, sáros vagy fagyos időben igen fárasztó.

Ha tehát már az első megépítéskor előre gondolva, mélyebbre ássuk a cserkészútnak a hegyoldal felé eső részét, úgy jelentősen meghosszabbítottuk cserkészútunk életét.

Ha területünkön bevetett vagy füves tisztások, vadrétek, stb. vannak, úgy a cserkészutat ezek mellett vezessük el, de mindenesetre legalább 10—15 lépésnyire az erdő*ben* vezessük végig a cserkészutat a rét vagy tisztás mentén végig és csak kb. 100 lépésenkint vezessünk ki egy-egy kikukkantóutacskát a tisztásig. Nem ér azonban sokat az a cserkészút, amelyik csak a rét vagy tisztás egyik oldala mentén fut végig, mert esetleg éppen olyan szél fujhat, mely az útról a tisztás felé vág be. Éppen ezért, hacsak lehetséges (majdnem mindig lehetséges) minden rétecske vagy tisztás *körül* vezessük végig a cserkészutat.

Oly helyeken, ahol a nagy távolságok, nagy emelkedések miatt a vadászúr vagy vendégei lóháton járnak fel, pl. a magas hegyvidéken, a vadőr hosszú, kígyóvonalas utat építsen a kapaszkodóra; ne takarékoskodjék az út hosszával. A szükséges kanyarodóknál pedig ne felejtse el azt, hogy az ember függőlegesen jár, tehát rövid kanyarodón is meg tud fordulni, de a ló teste vízszintes lévén, nagyon bő hely kell neki, hogy átkanyarodhasson anélkül, hogy a rajta ülő vadászúrnak az az érzése legyen, hogy lezuhannak a meredélybe.

c) *kilátók, pihenők, ernyők.* A cserkészút hegyvidéken sokszor olyan helyre ér, ahonnan nagyobb területet, pl. egy tarvágást, völgyecskét, stb. jól be lehet látni. A gondos vadőr ne felejtsen el az ilyen helyeken egy-egy bokor, vagy szikla mögött kis ülőhelyet készíteni. Lehet az: egyszerű földpadka, ülőhelyszerű kivágás, de mindig az a fő, hogy annak ülése *igen alacsony legyen*, hogyha a vadász ülő helyzetéből lőni akar, két könyökét térdeire fektethesse, támaszthassa. Ilyen ülőkének nemcsak a vadászúr fog megörülni, de nagy hasznát fogja ezeknek venni maga a vadőr is, amint figyeli vadját.

Egy kis, 60×30 cm deszkácska, négy egyszerű kihegyezett alacsony karó, négy szeg — ez mind elfér egy hátizsákban — és a helyesen elkészített ülőke bizonyítani fogja a vadőr gondosságát munkaadója előtt.

Ha az ilyen kilátó-ülőke lábaserdő szélére esnék, úgy eléje lombból *ernyő* készítendő. Az ilyen ernyőnél vigyázni kell arra, hogy az ernyő felső keresztrúdja ne essék túlmagasra, azaz hogy az ülőkén ülő vadász — ha oda akar lőni, ahonnan a vadat esetleg várjuk — a keresztrúdra kényelmesen feltámaszthassa fegyverét. A keresztrúd magasságát a vadőr az ülőkére ülve, fegyverével célozva, próbálja ki. Majdnem mindig túlságosan magasan húzzák a hozzá nem értő vadőrök a keresztrudat úgy, hogy a vadásznak félig álló, félig

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

guggoló helyzetben kell céloznia, ha támasztékból kíván lőni vagy szabadkézből, állva kell lőnie. Ez pedig bizony sokszor utánkeresést eredményez és a fáradságos *utánkeresés majdnem mindig a vadőr dolga lesz!* Saját érdekében cselekszik tehát az a vadőr, ha az ülőkét és az ernyőt szakszerűen és a kellő gondossággal készíti el.

d) *Magaslesek.* Magaslest azért készítünk, hogy egyrészt az esetleg magasabb növényzet, fű, bozót közé a magasból jobban beláthassunk, másrészt azért, hogy a szél forgásának incselkedései ellen *némiképen* védjük magunkat. Élénkebb és kitartóan rossz irányú szél esetében a magasles nem sokat segít, mert a távolabb álló vad mégis szelet fog kapni tőlünk. A közelben kilépő vad azonban sokszor nem fog megérezni bennünket, mert a hűvös, alkonyati levegőben, vagy télen, meleg testünk párái felfelé áramlanak és különösen szélcsend esetén nem fognak bennünket idő előtt elárulni.

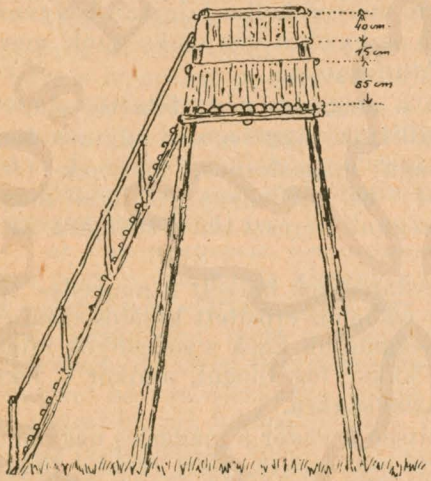

Jól épített magasles

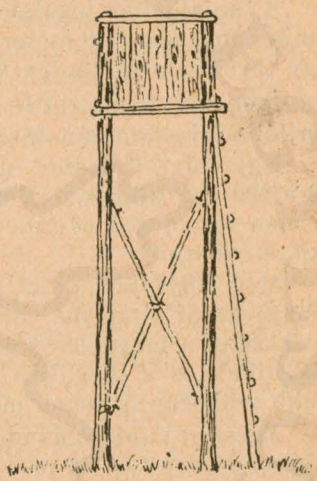
Rossz magasles

Milyen legyen a jó magasles? Itt is igen sok függ a vadőr gondosságától, mert a rosszul megépített magasles nem fog megfelelni a célnak.

„Jobb a jónak ellensége."

Mindenekelőtt vessünk számot azzal, hogy *egyetlen,* magában álló magaslessel nem sokat érünk. Ha ugyanis van egy olyan erdei rétünk, tisztásunk, tarvágásunk, stb., melyre a vad legelni jár — és csakis egyik oldalon építünk magaslest —, könnyen megeshetik az, hogy éppen amikor a vadászúr vagy annak vendége kijön és a vadőr be akarja neki mutatni egy esztendei munkájának eredményét, éppen aznap „fordított" szél fúj és nem lehet az egyetlen magaslesre felmenni.

Legyen tehát az ilyen helyen mindig legalább *két* magaslesünk, hogy mindenféle széllel felmehessünk akár az egyikre, akár a másikra, a vadat megfigyelni vagy esetleg elejteni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A második követelmény az, hogy a magaslesek helyeit akként válasszuk meg, hogy azokba még akkor is észrevétlenül fel tudjunk menni, ha a vad már kint állana a réten vagy a vágásban. Vagy oly helyet keressünk a vágás vagy rét szélén, ahol az erdő széle mögött az *erdő felé* lejt a talaj, vagy olyan helyet, ahová árok, esetleg szakadék vezet.

Ne ragaszkodjunk szolgai módon egy-egy nagy fához, hogy a magaslest abba építsük bele. Lehet eset, amikor egy igen nagy tarvágás közepén áll egy-egy nagy, visszahagyott mag-fa és ez az egyetlen lehetőségünk, hogy magaslesünket „fedve" elhelyezzük. Ez azonban csak kivétel legyen és nem szabály. A szél belekapaszkodik a nagy fa lombkoronájába, mozgatja a magaslest is és bizonytalanná teszi a lövést.

Oszlopokra építsük a magaslest; jó erős és legalább a földtől 6—8 méter magasra kiemelkedő faoszlopokra.

A faoszlopnak legalább 100 cm mélyen kell a talajban beágyazva lennie, tehát kb. 8—9 méter hosszú oszlopokra van szükségünk, mert a négy tartóoszlopot *ferdén kell felállítanunk.*

Igen helytelen építés az, ha a magasles négy főtartóoszlopát a talajtól párhuzamosan ássuk és állítjuk függőlegesen egymás mellé.

Egy oly, 8 méter magasságú magaslesnek, melynek teteje 100 × 100 cm, alapja legalább 300 × 400 cm legyen. Az ilyen magasles nem fog inogni és nincs szükségünk kereszt-támasztékokra az átlók irányában.

Még helytelenebb az, ha átlóstámaszok helyett a magasles négy felső sarkától a talajba vert négy cölöphöz erősített kikötősodronnyal igyekszünk a magasles ingását meggátolni. Ezek a sodronyok mindig kitágulnak és a magasles éppen akkor fog inogni, amikor a legnagyobb szükségünk lenne mozdulatlanságára.

Egészen különös gondot fordítson a vadőr a magasles négy „mestergerendájára" és az azokat tartó csavarokra, mert ezektől függhet a magaslesen tartózkodó vadász élete!

Nem árt ezeket túlméretezni, hiszen itt életveszélyről van szó.

A magasles oldalait fonással, vagy ami még jobb: hasított lécek egymás mellé való szögezésével fedjük be. Itt is fontos azonban az, hogy az első keresztrúd ne legyen túlmagasan. Középtermetű vadászúrnál rendszerint a magasles padlójától számított 75 cm magasan fusson keresztbe az első keresztrúd, mert ez az a legalkalmasabb magasság, mely a fegyver kényelmes feltámasztásához szükséges. Ez az első keresztrúd fusson körül az egész magaslesen. Ettől felfelé hagyjunk kb. 15—18 cm-t üresen, annyit, hogy egy kézretámasztott fegyver a távcsővel együtt azon kényelmesen kiférjen. Ez lesz a lőrés.

A lőrés felett újból végighúzunk egy második keresztrudat körül, majd efelett mintegy 25 cm-re ismét egész körül a legfelső keresztrudat. E két felső keresztrúd közti részt szintén beborítjuk. Ez a rész szolgál arra, hogy a vad a vadász fejét, mozgását észre ne vehesse. A magasles padlójától (mestergerendáitól) tehát a magasles tetejéig kb. 120—125 cm az egész felépítmény.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A magasles padja ismét csak alacsony legyen, mert csakis az alacsony padon lehet sokáig fáradság nélkül ülni és a 75 cm magas első keresztrúdról csakis alacsony padról tudunk biztosan lőni.

Az ilyen pad helyes magassága a magasles padlójától kb. 35 cm. Ez a legjobb egy középtermetű (kb. 175 cm magas) vadász számára. Ha a vadásznak hosszabb lábai volnának, úgy mindig módjában áll a padra egy kabátot vagy gumipárnát helyezni, hogy az magasabbá váljék, de elvágni a padból (ha az túlmagas), zaj nélkül nem lehet.

Fordítson figyelmet a vadőr a magasles készítésénél a létrára is. Ne felejtse el, hogy ő talán fiatal és erőteljes, de a vadászúr vagy esetleg egyik vendége idős és nehézkes is lehet. A létra tehát ne létra, hanem inkább *lépcső* legyen, a lehetőségig enyhe lejtővel és mindig karfával ellátva. A vadászúrnak puska van a vállán, az nem kapaszkodhat görcsösen a létra fokaiba. A vadászúrnak rendszerint gumitalpas cipője van: a létra fokai élesek, vágnak, hát csináljuk azokat szélesekre és a lehetőségig laposakra, hogy ne vágják a talpat.

Hogy pedig a magasles létrája felmenetkor ne csikorogjon: ragasszunk és szegezzünk egy-egy régi, használt kalapdarabot oda, ahol a létra a magasles mestergerendájához támaszkodik.

A vadászatok megkezdése előtt 10—12 nappal „ernyőzzük le" lombos gallyakkal a magaslest elölről és ugyanígy ernyőzzük le a létrát is, hogy észrevétlenül mehessünk fel a magaslesre akkor is, ha a vad történetesen már kint állana a vágásban vagy a réten, mire mi a magasleshez érünk.

e) *Faköpönyegek.* Előfordulnak olyan helyzetek, amikor a vadász vagy a vadőr este kimegy a vad kiváltását megfigyelni és este az egész térség előtte-mögötte úgy megtelik vaddal, hogy sehogyan se képes hazamenni, mert mindenképpen megzavarná a kiváltott vad egy részét. Az ilyen helyekre olyan magaslest építünk, mely minden oldaláról be van deszkázva, teteje van és jól záródó ajtaja. Az ilyen magaslest hívjuk *faköpönyegnek.* Tulajdonképpen nem más, mint egy magas faoszlopokon épült kunyhó. A faköpönyegnek legalább három irányban legyen ablaka, de ezek deszka-ablaktáblákkal elzárhatók legyenek a fény és hideg ellen. A faköpönyeg belvilága legalább 180 cm legyen, egy megfelelően széles fekhellyel, hogy a vadőr vagy vadász kinyujtózva alhasson benne. A fekhelyre vastagon erdei mohát szokás rakni.

f) *A lőállások.* Különösen vaddisznóvadászatoknál rendszerint évről-évre megmaradnak a vaddisznók ismert váltóinál a vadászok lőállásai. Az ilyen lőállásokat jóelőre, már a nyár utóljan kell rendbetenni, megépíteni, mert később, a vadászat előtt nem jó, ha kopácsolunk az erdőben. Az ilyen lőállás erős félköralakú legyen, de ne legyen magas, legfeljebb 75 cm a föld színétől, mert a vadász urak rendszerint alacsony székeken ülnek és ha a lőállás magas, úgy lövés előtt nem látnak rajta keresztül és fel kell állniok. A lőállásokat karók leverésével és köztük lombos gallyak befonásával készítjük el és felismerhetően megszámozzuk. A vadőr birtokában legyen egy áttekinthető *vázrajz*, melyen a területen a lőállások és azok számai be legyenek rajzolva. Hasznos, ha évről-évre jegyzéket vezetünk arról, hogy melyik lőálláson mi került terítékre, vagy hibáztatott el.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

g) *Disznószórók.* A disznószórók nemcsak a vad etetését, hanem annak vadászatát is, különösen egyes nagy, öreg vadkanok lelőhetését célozzák.

Disznószórót sohase csináljunk olyan helyen, ahol az erdő világos, mert ilyen helyeken nagyon későn jön a disznó. Válasszunk ki egy csendes, sűrű fiatalossal benőtt völgyecskét és ebben a szórót, hacsak lehet, a völgyecske legmeredekebb széle alatt 40—50 lépésnyire állítsuk be. Kis tisztást csináljunk (8—10 méter átmérővel) és a völgyecske partjának egyenesen felvezető folyosót tisztítsunk ki a sűrűn keresztül. A völgyecske partján széles, magas ernyőt állítsunk fel, abban pedig egy akkora lőrést, hogy azon egy távcsöves fegyverrel célozni lehessen.

Ha lehetséges a szórót egy *keskeny* völgyecskében felállítani, úgy, hogy a szóró a völgyecske fenekén legyen, de a völgyecske egyik partja se legyen 50 lépésnél távolabb, akkor egy-egy folyosót vágjunk

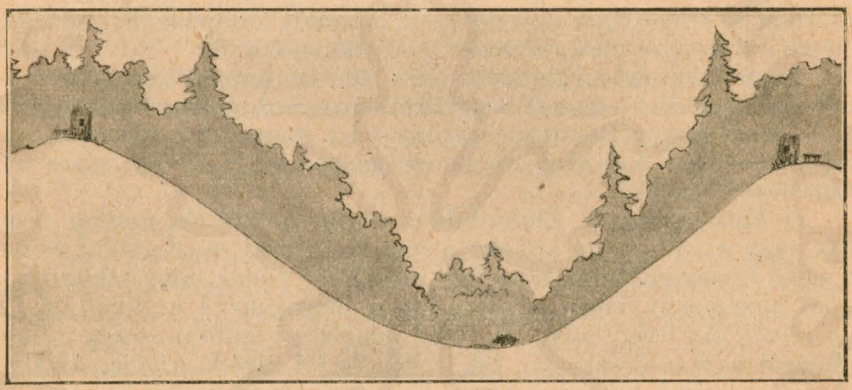

Disznószóró.

mindkét völgypartnak neki és egy-egy ernyőt építsünk mindegyik folyosó végére a völgypartra. Ezzel elérjük azt, hogy mindenféle széllel lőhetünk majd disznót. Az ernyőkhöz természetesen cserkészutat vezetünk, mely a völgyparton túl vezessen, hogy zajtalanul tudjunk a szóró ernyőjéhez közeledni.

h) *Dögleshelyek.* Dögleshelyet leginkább a magas hegyvidékeken medvére és farkasra szoktunk csinálni. A dögleshelynél vigyázzunk arra, hogy honnan várjuk a vadat és hogy az ellenkező oldalról lehessen, mindig jó széllel, zajtalanul a leshelyre felmenni. Nem árt, ha az ilyen leshelyet tetővel látjuk el, egyrészt azért, hogy sötétebb legyen és a vad ne láthasson bele, de másrészt azért is, mert nem ritkán sok órát, esetleg egész éjjelt kell a leshelyen eltöltenünk és közben esőre fordulhat az idő.

Dögteret csinál az apróvad-vadőr is, éspedig azért, hogy már jóelőre mindenféle ragadozót magának odaszoktasson. Akárminő dögöt szerezhet, vigye azt a vadőr mindig az ő dögterére és kaparja be ott, sekélyen. Nagy hasznát fogja ennek látni télen!

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

i) *Libagödrök.* Vadászati berendezéseknek azokat a vadlibagödröket tekintjük, melyeket már előre, ősszel, az őszi vetések elvetésekor ásunk a rozs- vagy búzatáblákba.

Figyelje meg a vadőr azokon a területeken, ahol ősszel libajárás van, hogy melyik táblában, melyik dülőben, hová szeretnek a libák letelepedni, ha ott történetesen *őszi gabona* van vetve. Ezek rendszerint a kiemelkedőbb helyek. Amikor azokban a táblákban vagy dülőkben szántás, tarló vagy kukoricacsutkás van ősszel, akkor a vadlibák másutt szállanak le. Azokban az években azonban, amikor a megfigyelt helyeken újból ugyanolyan vetemény (pl. őszi rozs) van elvetve, a libák, ha ősszel megjönnek, a legszívesebben ugyanazokat a pontokat keresik fel mindig.

Ha a vadőr jól megfigyelte ezt és feljegyezte magának, akkor nagy örömet szerezhet gazdájának azzal, ha már vetéskor kb. 180 cm mély gödröt ásat annak a rozstáblának arra a pontjára, melyről tudja, hogy libaszállóhellyé fog válni. A kiásott földet elteregeti és a gödör partját is jó sűrűn elveti ugyanolyan gabonával. A gödör így láthatatlanná válik, mert a kiásás helye is teljesen benő.

Ezt a műveletet már őszi vetéskor kell megcsinálni, mert késő ősszel, ha a libák már odaszoktak, nem tudunk ott gödröt ásni, ahol szeretnénk, anélkül, hogy a libákat el ne zavarnánk; de meg a később kiásott földet se tudjuk úgy eltakarítani, hogy az ne mutasson óriási világos foltot a zöld vetés közepén, amit a libák feltétlen elkerülnének.

2. A vadtenyésztést szolgáló berendezések.

a) *Vadrétek, vadföldek.* Egy jól kezelt vadászterület nem képzelhető el a vad téli takarmányozása, etetése nélkül.

A takarmányozásnak igen drága módja az, ha télen, a *kész takarmányt* vitetjük ki az erdőbe. De ezt nem is tudjuk mindig megcsinálni, mert eshet olyan nagy hó is, hogy semmiképpen se tudunk az erdőbe kocsit vagy szánt kiküldeni (pl. az 1939/40. évi nagy télben).

A vad — különösen a csülkös vad — etetésének egyetlen helyes módja az, ha a téli időkben szükséges takarmányt kint az erdőben termeljük és a termelés helyén rakjuk etetőkbe, hogy a vad azt a takarmányt ott maga keresse fel, amint szüksége van rá.

Evégből szükséges, hogy megfelelő számú és nagyságú kaszálókról gondoskodjunk és pedig minél jobban szétszórva, hogy felesleges fuvarozás elkerülésével tudjunk minél több helyen etetőt felállítani.

Egy-egy etetőnek betöltéséhez, ha jó a talaj, két-három kat. holdas rét elegendő, ha a rétet megfelelő gondozásban, esetleg műtrágyázással, jó termőerőben tudjuk tartani.

A vad az északi, árnyékos oldalon termett szénát nem szereti. Éppen ezért, hacsak megengedi az éghajlat és a talaj, *inkább a déli oldalakon*, vagy a gerinceken létesítsük a vadréteket. Csakis ott tehetünk ez alól kivételt, ahol a déli hegyoldal olyan sülevényes, hogy a rét kiégne a nap tűző sugarainak hatása alatt, mielőtt a füvet megteremhetné. Ha ilyen esetben át kell mennünk az északi oldalra, ne füvet termeljünk ott, hanem létesítsünk inkább szántóföldet és vörös-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

herét, baltacimot, lucernát vagy somkórót termeljünk, (hacsak nem olyan nagy a tengerszínmagasságunk, hogy a herefélék ott nem teremnének meg).

Általában áll az, hogy ahol az anyagi erők nem hiányoznak, ott mindig inkább termeljünk hereféléket, mint rétiszénát, mert a vad a hereféléket mérhetetlenül jobban szereti.

Ahol lehetséges: szántassuk fel a vadrét egy részét, lehetőleg hosszú téglányalakban és vessünk bele répát, csicsókát vagy zabot, stb. Ezt nevezzük *vadföld*-nek.

Az ilyen vadföldet azonban be kell keríteni, mert a vad a belekerülő terményt idő előtt tönkretenné. Legcélirányosabb a vadföldet dorongkerítéssel, vagy erős, nagy lyukbőségű sodronyhálóval bekeríteni, melynek magassága szarvas ellen legalább 200 cm legyen. Ha a termény már beérett és a vadászidény közeledik, fokozatosan bontsunk ki egy-egy kis darabot és szabadítsuk fel azt a vadnak. Éppen ez a fokozatos felszabadítás az oka annak, hogy a vadföldet hosszú, keskeny téglányalakban csináljuk, mert így könnyebb a keskeny oldalán a felszabadítást és ideiglenes lezárást keresztülvinni.

A réteken ne felejtsünk el erdei gyümölcsfákat (vadalma, vadkörte, berkenye) és vadgesztenyefákat ültetni, de mindezeket *nagyon ritkán*, hogy gyümölcsöt is hozzanak, de ne árnyékolják be túlságosan a rét szénáját. A rétek szélén (az erdőszéleken) ültessünk kecskefűz- és nyárfadugványokat. A kecskefűz lombját a vad nagyon szereti csipegetni, a nyárfákra pedig igen nagy szükségünk lehet egyszer, ha nagy tél lesz, takarmányunk elfogyott és vadunkat csak a nyárfák kérge fogja életben tarthatni.

Apróvadas területen szintén fontos az, hogy ahol lehet, vadföldek álljanak rendelkezésünkre.

Különösen a községi bérleteken látjuk azt, hogy gyakran egyetlen fasor vagy bokor sincs a területen, ahol az a szegény vad meghúzhatná magát a süvítő északi szél és a ragadozómadarak öldöklései ellen.

Ilyen községi területeken a vadászati jog bérlői saját, jól felfogott érdekükben cselekszenek, ha költséget nem kímélve, kibérelnek néhány holdat (elszórva) a községi lakosoktól és ott kölest, cirkot, csicsókát termelnek, annak szárát kinthagyják, hogy az apróvad abban búvóhelyet találjon.

b) *Vadetetők*. Mint azt fentebb mondottuk, a kis erdei vadréteket éppen azért csináljuk szétszórva, hogy a takarmányt ne kelljen messzire fuvaroznunk. Ez már magában hordozza azt a követelményt is, hogy az etetőket a vadrétek mellé csináljuk. Minthogy pedig a vad télen sütkérezni szeret, az etetőt a vadrét mellé úgy állítsuk fel, hogy az a rét *északi* erdőszélén álljon, mert így a déli napsugár éppen ott fog legjobban megrekedni, legjobban fog az etetőhöz besütni.

Akár szarvasoknak, akár őzeknek vagy mufflonoknak csináljuk az etetőt, minél nagyobbat, hosszabbat és szélesebbet csináltassunk és ne gondoljuk azt, hogy egy etető túlméretezett is lehet.

A vad ugyanis télen az etető körül letapossa a havat, kihúzgálja rá a takarmány egy részét. Ebből pedig jó meleg szőnyeg képződik

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

idővel, melyen a vad igen szívesen pihen és ezalatt megszárad és felmelegszik a hasa tájéka. Minél hosszabb és szélesebb tehát az etető s ennek kiugró teteje, annál több hely van körülötte a vad pihenésére.

Sohase felejtsük el az etető egyik, napos végébe az abrakosvályut elhelyezni, és igen fontos az is, hogy az etető padlására egy minden oldalról elzárható abrakospadlást építsünk be.

Ősszel ezekre az abrakospadlásokra még jó útviszonyok mellett behordjuk a begyüjtött makkot, gesztenyét, esetleg csövestengerit. Jöhet a nagy hóesés, amikor semmiféle kocsival vagy szánnal nem tudunk majd az etetőhöz feljutni. Pedig hát a szegény vadnak éppen ilyenkor van szüksége a legjobb és legtöbb táplálékra, hogy teste me-

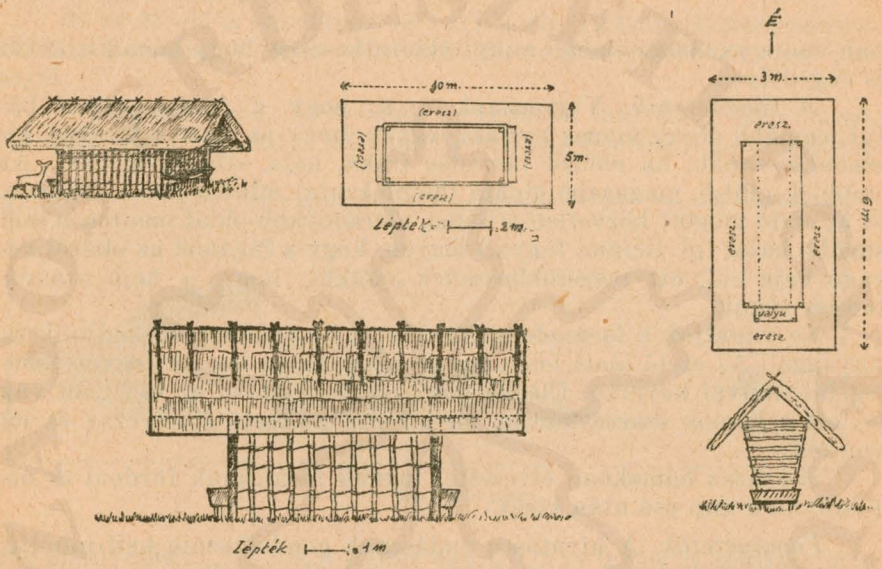

legét fenn tudja tartani. Ilyenkor hótalpakon vagy síléceken felmehet a vadőr és naponta megtöltheti az abrakosvályut a kéznél levő padlásról, de kocsin, vagy szánon abrakot felvinni, vagy hátizsákban felcipelni lehetetlen lenne.

A jó vadőr mindig előre gondol és mindenről jóelőre gondoskodik.

Helytelen az abrakosvályut oly magasra készíteni, hogy azt csak a szarvas*bikák* érhessék el, de a kisebb termetű tehenek már nem.

Látni fogjuk később, hogy a jó agancs sorsa már az anya méhében dől el és a helyesen gondolkozó vadtenyésztő már az *anyavad* terhességének ideje alatt kezdi meg a jövendő kapitális agancsának kifejlesztését.

Apróvadas területen a terület berendezéséhez tartoznak a fácánetetők és a fogolyetetők, de ezekhez kell sorolnunk még a *homokszíneket* is, bár ezek építése nagyobb kiadással jár, úgyhogy csak ritkáb-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020: Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

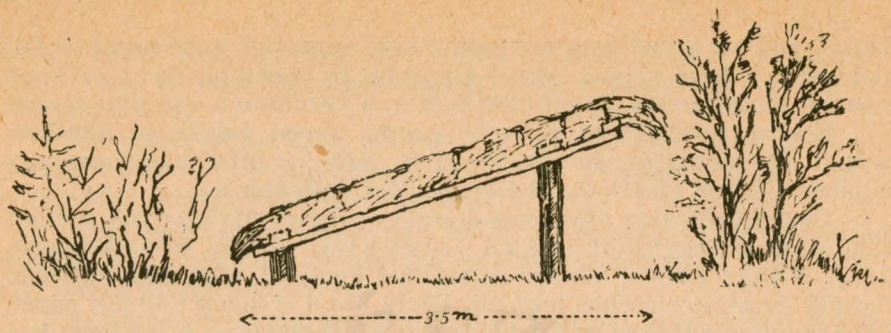

Fácánetető.

ban van a vadászgazdában annyi áldozatkészség, hogy homokszíneket is engedélyez.

A fácánetetők. Vigyázzunk arra, hogy a fácánetetőnek hátul legalább olyan magas nyílása legyen, hogy az alatt a fácánok kiszaladhassanak, ha elölről támadás (róka, héja, stb.) érné őket. Az etetőnek elülső, magasabb oldala (homlokzata) mindig *délnek* nézzen, és az etető mögött közvetlen a hátsó, alacsonyabb oldal mentén minél sűrűbb bozót (pl. licium, fagyal) legyen, hogy a fácánok az elölről bevágó héja elől ott megszökhessenek anélkül, hogy a héja utánuk tudjon vágni.

Ne csináljuk a fácánetetőt kicsinyre: itt se takarékoskodjunk az anyaggal. Az etető alatt lehetőleg mindig száraz homok legyen, esetleg fahamuval keverve. Eléggé nagy, széles etetőbe az eső nem vág be, ott a homok száraz marad, ha jól van az etető elhelyezve és jól van fedve.

A száraz homokban élvezettel fognak fácánjaink fürdeni és napozni, ha a nap eső után kisüt.

Fogolyetetők. A hivatásos vadásznak gondolkoznia kell mindig, amikor valamit elhatároz; de kétszeresen kell gondolkoznia, mielőtt a fogolyetetők létesítéséhez fogna.

Fogolyetető.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Legyen mindenekelőtt tisztában azzal, hogy hol szeretnek a foglyok *télen* tartózkodni. (A határ melyik részében.) Hiába csinál etetőt az a vadőr a határának valamely csupasz részére a szántóföld közepébe. Azt csak a varjak fogják kihasználni, de a sok repülőellenségtől félő foglyok nem fogják felkeresni.

Fasorok mentén, útszéli bokrok, kökénybokrok, liciumsövények mentén keressük ki magunknak már jóelőre, legkésőbb *októberben* a fogolyetetésre kiszemelt helyeket.

Az etetőket itt is, hacsak lehetséges, a *déli* oldalon helyezzük el és pedig sok-sok polyvával hintsük be azt a részt, ahová az etetőt készíteni fogjuk. A polyva közé már októberben keverjünk búzaocsút és köles- vagy moharmagot.

Az etető elé a karvalyok és varjak elhárítására kukoricaszárakat támogassunk. A fogoly ettől nem fél, de a varjúféle nem mer alábujni.

c) *Uhu-kunyhók.* Apróvadas területeken már kora ősszel kezdjük meg egyes, messziről látható, kiemelkedő pontokon az *uhu-kunyhók* elhelyezését. Ássunk a földbe egy 2 × 2 m területű, mintegy 2 m mélységű gödröt. Elől építsünk bele homlokzatnak egy deszkát, melybe előzőleg egy kb. 60 × 15 cm nagyságú lőrést vágtunk. A gödörbe hátulról lépcsőt vágjunk, mely egy deszkaajtóhoz vezessen. A gödröt fedjük be deszkával, földdel, gyeptéglákkal. Az uhu-kunyhó előtt mintegy 30 lépésnyire ássunk be egy jó magas, száraz fát, hogy a ragadozók, varjak, stb. arra rászállhassanak. Minél több ilyen uhukunyhónk van egy apróvadas területen, annál jobb, mert a ragadozószárnyasok egy-egy uhu-kunyhó veszedelmeit hamar kitanulják, azután elkerülik azt.

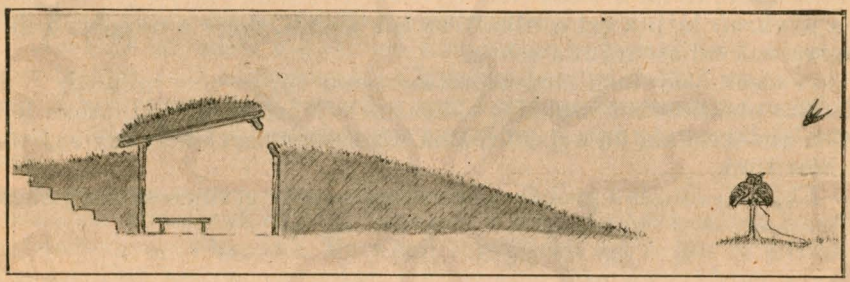

Uhu-kunyhó.

d) *Vaddisznófészkek.* Ahol súlyt helyeznek a vaddisznóállományra, ott már a nagy tél előtt elő kell készülnünk védelmükre. Keressünk ki alkalmas helyeket a sűrű vadállóhelyeken, hacsak lehet, a napoldalban. Verjünk le két-három sor villás karót úgy, hogy villáik mind kb. 100 cm magasságban legyenek. A villákra fektessünk vastag karókat; a villák közé a földre tegyünk vastagon szénát vagy szalmát, végül hányjuk be az egészet igen vastagon szalmával. Ha télen ezek körül a szalmakunyhók körül tengerivel etetjük a vaddisznóinkat, úgy azok a nagy hó és nagy fagyok idején nagy örömmel fogják eze-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ket a meleg szalmafészkeket felkeresni, belebujnak a szalmába és megmenekülnek a pusztulástól. A tavaszi malacozáskor bőven megtérül majd a szalmafészkekre fordított gond és költség.

e) *Sózók.* Semmiféle olyan anyagot nem vesz a vad magához, amire szervezete fenntartásához ne lenne szüksége. Miután pedig minden csülkösvadunk igen szívesen nyalja a sót, bizonyos, hogy szüksége is van arra és bizonyos az is, hogy hiányban fog szenvedni, ha nem adjuk meg neki.

Amikor tehát a vadőr a gondjaira bízott területen sózókat létesít, ne az a cél lebegjen szemei előtt, hogy a sózókkal kicsalogassa a vadat, hogy ott könnyebben lelövethesse azt, hanem vezesse őt az a gondolat, hogy vadállományát az egészséges *fejlődéséhez szükségelt sóval ellássa.*

Éppen ezért: ne csak a vadrétek szélébe készítsen sózókat, vagyis jól belátható helyekre, hanem főleg *jól eldugott vadállósűrűk mélyébe,* a vadnak úgynevezett hálószobáiba.

A vad ugyanis rendszerint csak hajnalban és alkonyatkor lép ki a tisztásokra, és ha a sózók csak ilyeneken vannak elhelyezve (sajnos, igen gyakran látjuk ezt a hibát), ez azt jelenti, hogy a nappali órákban vadunk sohasem jut a sóhoz.

A sózók helyeinek megválasztása tehát éppen nem mindegy.

Bár etekintetben szabályt előírni nem lehet, mégis általában helyesen cselekszünk, ha a dagonyáink vízmentes partjainál egy-egy sózót készítünk.

Egyes, som- és egyéb bozótfélékkel benőtt gerincecskéken meg-

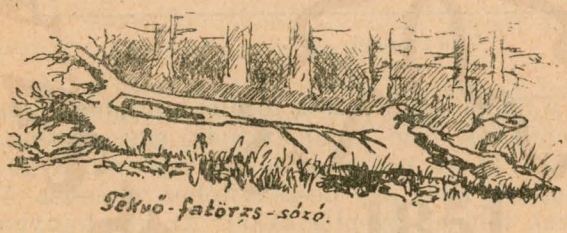

Sózók.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

találhatjuk a fővad sűrű fekhelyeit. Ezek mind igen alkalmas helyek a jól eldugott sózók számára.

A sózó lehet: 1. keretes sózó; 2. sózóvályu; 3. sózott fatönk; 4. alkalmi só-öntés.

A keretes sózó. Négy darab, kb. 100—120 cm hosszú, 15—20 cm átmérőjű dorongot durván összeácsolunk négyzetalakra és az összeácsolás helyén legalább 2 cm vastag fúróval keresztülfúrjuk. Erre a kikeresett helyen a földben megfelelő nagyságú négyszöget ásunk, a keretet belehelyezzük és az összeresztések helyein fúrt lyukakon át *fapeckekkel* összeszegezzük.

Vasszegekkel ne dolgozzunk, mert a vas megrozsdásodván, elronthatja a sózónkat. Keretnek a bükkfa nem jó, mert nem tartós. A fapeckek lehetőleg akácfából legyenek.

A sózóba sóval kevert agyagot töltünk úgy, hogy a töltelék legalább félméternyi magasra álljon ki a talaj fölött. Jól bedöngöljük, kerekre elsimítjuk és erősen sós vízzel leöntjük, majd a keretsózó körül a talajt letisztítjuk és símára gereblyézzük. A sózó betöltéséhez sóval kevert agyagot használunk. Nem mindegy azonban, hogy a sóval milyen minőségű agyagot kevertünk össze.

Azok az agyagok, melyekben humusz vagy homok van, a sózók elkészítéséhez nem alkalmasak. A humusz bomlik, rohad, szagot terjeszt. A homokszemcsék viszont a vad fogán csikorognak és ez lehet az oka annak, hogy a homokos agyagsózókat a vad nem veszi fel szívesen.

Legjobb a zsíros, sárga, úgynevezett „hideg agyag". Ahol ilyen nincsen, ne sajnáljunk egy-egy fuvarral a szomszédból hozatni, ha ott megfelelő agyagot kapunk. Nem kell túlságosan sok belőle és ha már sóval kínáljuk kedves vadunkat, legyen az a sózó olyan, hogy a vad szívesen keresse fel azt.

Hogy a keretsózóba milyen arányban keverjük a sót és az agyagot, arra szabály nincsen, mert itt a zsebünk dönti el ezt a kérdést. Több só és kevesebb agyag természetesen drágább, mint kevesebb só és több agyag. Mi *sót* akarunk adni a vadnak és nem agyagot.

Az agyagot általában azért szoktuk a sóhoz keverni, hogy a sóval takarékoskodjunk, és hogy a kitett sót emberi használatra élvezhetetlenné tegyük. Másszóval: hogy a sót ki ne lopják a sózónkból.

Általában 5—6 vödör agyaghoz 1 vödör sót adva, a keverék még elég sósízű lesz ahhoz, hogy a vad azt szívesen felvegye.

Újonnan készült sózók tetejére porrátört ánizsmagot szoktunk tenni, hogy a vad az új sózót hamarább megtalálja. Az északi Kárpátokban (Zólyom, Gömör) összetört *büdösbürök* levét öntik az új sózó tetejére. Lehet azonban, hogy ez inkább babona, mint komoly csalogató.

Oly területeken, ahol a talaj mészben és foszforban szegény, foszforsavas, meszet (a patikákban kapható „nyalatóport") is keverhetünk a só közé. Tagadhatatlan az, hogy minden, a szervezetbe került foszforsavas mészmennyiség hasznára válik az agancsképződésnek, mert hiszen az agancs anyaga főképpen foszforsavas mészből áll.

Az ilyen „nyalatóporoktól" azonban csodát ne várjunk soha.

Hogy miért nem, azt egy kis számításból mindjárt meglátjuk:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Egy hétkilogrammos agancsú szarvasbikának a hét kilogramm agancsanyagában átlag kb. 3·35 kg foszforsavas meszet mutathatunk ki.

Ezt a foszforsavas mészmennyiséget az a bika március elejétől július végéig, azaz öt hónap alatt halmozza fel agancs alakjában. Ez alatt az idő alatt rendszerint éppen hogy kifogytak a tavaszkor betöltött keretsózók.

A sózók mennyisége természetesen a vadászúr áldozatkészségétől függ, de rendesen kezelt területen átlagban minden húsz darab fővadra számíthatunk egy-egy sózót.

Ha egy-egy sózóba (az agyagon kívül) 10 kg sót és 1 kg foszforsavas mész nyalatóport keverünk és ez a mennyiség elfogy az agancsképzés öt hónapja alatt, ez esetben, miután nemcsak a bikák, hanem — és talán főleg — a tehenek és borjak is nyalják a sózót, átlagban az egy kilogramm foszforsavas mész nyalatóporból az egy kilogramnak egyhuszadrésze, vagyis mindössze átlag 50 gramm foszforsavas mész jutott egy darab fővadra.

Miután azonban az az egy darab fővad a maga ötven gramm foszforsavas meszét nem csupán az agancsa fejlesztésére, hanem a körme, szőre pótlására, fiatalabb állatoknál pedig a csontváza fejlesztésére is használja, nem leszünk messze a valóságtól, ha azt mondjuk, hogy a bika agancsképzésére a nyalatópor alakjában felvett foszforsavas mésznek csak a *fele* jut, vagyis legfeljebb szarvasbikánkint 25 gramm!

Ez pedig a 7 kg agancsú bika agancsa foszforsavas-mésztartalmának csak 0·7 százaléka! A 7 kg-os agancsnak tehát 6 kg 975 grammját rakta fel az a bika a növényi táplálékaiból felvett foszforsavas mész stb. folytán és csak 25 grammját a nyalatópor megemésztése következtében.

Ez a 25 gramm is értéket képvisel, amelyet meg kell becsülnünk. A fenti számítás is csak átlagszámítás, melytől nagy változások lehetnek felfelé is, lefelé is.

Annyi azonban bizonyos, hogy a nyalatóporoktól csodákat nem várhatunk és egy teljes makktermés, egy jó lucernás legelő, vagy egy friss, idei akácvágás sokkalta többet nyujt, mint a nyalatópor.

2. *Sózóvályukat* leginkább ott készítünk, ahol csak őz vagy muffon a vadállományunk, de szarvas, dámvad nincsen.

A sózóvályut ne deszkából készítsük el, hanem egy kb. 120—140 cm hosszú és kb. 20—25 cm átmérőjű fatörzsdarabba vájassunk egy megfelelő mély vájolatot kb. 15 cm szélességben és ugyanolyan mélységben. Ezt helyezük el a földbe ugyanúgy, mint a keretsózót, tisztítsuk meg körülötte a talajt és töltsük be ugyanazzal az agyagsókeverékkel, mint a keretsózót. Előnye csupán az, hogy olcsóbb, kevesebb sósagyag kell bele megtöltéséhez és így több helyen, többet lehet belőle elhelyezni.

3. *Sózott fatönköket* csak ott készíthetünk, ahol biztosan tudjuk, hogy a beléjük helyezett sót el nem lopják, miután a sózott fatönkökbe tiszta sót szoktunk tenni és nem agyaggal kevertet.

Kiválasztunk a megfelelő helyen egy kb. 18—20 cm. átmérőjű fát (bükk-, cser- vagy gyertyánfát), azt a földtől mintegy 50—60 cm-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

nyire vízszintesen lefűrészeljük és a fát magát elvitetjük vagy odébb húzzuk.

Ezután vésővel felülről belevésünk egy jó liternyi vagy kétliternyi üreget, majd az üreg aljának rézsutosan alulról nekifúrunk fúróval néhány lyukat.

Ha már most az üreget megtöltjük tiszta sóval, a só a levegő nedvességétől, esőtől, harmattól átnedvesedik, olvadni kezd és lassanlassan kiszivárog a rézsutos lyukon át a fa oldalára és innen a fát környező talajra. A vad előbb-utóbb megtalálja a sót és nagyon szívesen nyalja ezeket a rendkívül természetesen kinéző sózókat.

A sózótönk tetejére, ha a vidék éghajlata nagyon nedves, fából kis fedősapkát tehetünk, nehogy a só a sok víztől túlságosan gyorsan olvadjon ki.

4. *Alkalmi sóöntések.* A területét jól ismerő vadőrnek fel fognak tűnni olyan helyek, ahol a csülkösvad szívesen elhever, napozik, kapar. Az ily helyeket leggyakrabban a dagonyák (lásd később) közelében találjuk. Ahol sózókat nem akarunk felállítani azért, nehogy a szomszéd vadkárt követeljen azon címen, hogy a vadat sózzák (tehát: „tenyésztik"), ott a vadőr vigyen ki egyszer-másszor hátizsákjában egy-két kiló sót, öntse ki azt ezekre a helyekre, de mindig ugyanarra a pontra. Ne szóljon erről senkinek. Bizonyos idő mulva kis gödör fog ott támadni, ahová ő a sót kiszórni szokta és kedves csülkösvadja erre a helyecskére fog majd zarándokolni, áldani fogja az okos, gondoskodó vadőrt, de elkészített sózó nem lesz a területen, mely miatt ráteríthetnék a vadászúrra a vadkártérítés vizeslepedőjét.

f) *Dagonyák.* Csülkösvadjaink közül a szarvas, a dámvad és a vaddisznó szokott *dagonyázni.* A dagonya egy sárral telt vízpocsolya, melyben a vad fürdeni szokott, hogy meleg időben enyhülést találjon, de főleg azért, hogy testét sárral bekenve, azt a rovarok csípései ellen védje.

Ahol a dagonyázó csülkösvad már régebben meg van honosodva, ott rendszerint már erősen kihasznált, mély, sáros dagonyákat találunk, melyekhez már messziről vezetnek a vadcsapások. Ahol ilyenek vannak, ott a gondoskodó vadász munkája abban merül ki, hogy az esetleg beleesett vastagabb száraz ágakat, vagy begurult nagyobb kősziklát a *nappali órákban* eltávolítja.

Új dagonyák létesítése akként történik, hogy a területen levő kisebb völgyecskében, ahol dagonyát szeretnénk csinálni, egy kb. 4—5 méter hosszú erősebb fát fektetünk keresztbe az árkon, azt erős cölöpökkel mindkét végén lerögzítjük és alatta az árkot néhány nagyobb kővel elzárjuk, kiszélesítjük és felgátaljuk. Az első sebes esővíz ebben a kis teknőben megreked, a többit elvégzi maga a vad.

Ha egy dagonyánkat nagyobbítani kívánjuk, úgy *sohasem szabad azt mélyebbre kiásni,* hogy több, mélyebb víz legyen benne és a szárazságban tovább tartson ki.

A dagonya fenekén ugyanis rendesen évek hosszú sora alatt egy olyan iszap képződött, mely telítve van az elkorhadt falevelek nyálkájával és megmaradt külső viaszrétegének a maradványaival. Ez a nyálka és viaszanyag a talaj szemcséi közé szívódik be és azt vízhatlanná teszi.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Még a legzsírosabb agyag se képes a vizet oly tökéletesen felfogni, mint ez az átnyálkásodott dagonyafenék, mely mintegy gumiszerűen fogja meg a vizet. Ha ezt a régi iszap- és földréteget ásóval kidobjuk, hiába fogunk fel esők idején esetleg egy méterrel is mélyebb vizet, az a szárazságban el fog tűnni.

Csapadékdús vidékeken — pl. a Kárpátalján, Erdélyben, stb. — ez nem bír nagy fontossággal, de Csonkamagyarország száraz éghajlata alatt tudnia kell ezt minden hivatásos vadásznak, nehogy elrontsa dagonyáit.

Ha dagonyánkat nagyobbítani akarjuk, úgy azt kizárólag a dagonya széleinek (gátjának) felemelésével igyekezzünk elérni, de sohasem kiásással!

Források. Ha a gondjainkra bízott területen — különösen a száraz éghajlatú országrészeken — forrásunk van, úgy féltő gonddal őrizzük meg azt, nehogy avatatlan kezek, csupa jóhiszeműségből, megpiszkálják, vagy kőbe, fatörzsbe szorítsák azt.

A turisták ezt „forrásfoglalásnak" nevezik. Célja: hogy csurgón lehessen abból a forrásból inni és hogy valamelyik „turista-úttörő" nevéről lehessen elnevezni azt.

Igen sok forrást apasztottak el így! A nagy hegyvidékek vízgyüjtői is nagyok. Ilyen helyeken a források bőven és erőteljesen törnek fel, ott nem okozhat bajt ez a forrásfoglalás".

A kisebb hegységekben, szárazabb éghajlatú vidékeken azonban a vízgyüjtő rövidebb, kisebb lévén, a forrás ere is gyenge, rendszerint csak egy kis, belső földhasadékon szivárog ki és talál utat kifelé.

Ha most már ezt a kis forráseret felduzzasztjuk egy „forrásfoglalással", úgy az a vízfelület, mely felemeltetett, visszanyomja az eret, ez más, belső utat talál magának és a kis forráska eltűnik. „Csurgót" csinálhatunk: de csakis néhány méterrel a forrás *alatt* csináljuk azt.

g) *Kutyafogók, ládacsapdák, nyestfogók.* Akár nagyvadas, akár apróvadas terület az, melyet a vadőrre bíztak: ki van téve a kóbor kutyák és macskák kártevéseinek. Sőt, nyugodtan állíthatjuk, hogy egyetlen *vad* ragadozó se tesz vadállományunkban akkora kárt, mint a kóbor kutya és az elvadult házimacska.

Még ha meg is kaptuk az engedélyt a kutyáknak méreggel való irtására, akkor is szükségünk van a kutyafogókra, mert a lakott helyek közelében méreggel ragadozót irtani nem tanácsos.

A kutyafogó egy legalább 2 méter hoszú, legalább 1 méter széles és 1 méter magas, legalább 3 mm vastag drótfonatból álló ketrec, melynek egyik végén síneken mozgó, *nehéz* csapóajtaja van. Múlhatatlanul fontos azonban az, hogy a kutyafogó alja éppen olyan erős sodronyhálóból legyen, különben a megfogott kutya okvetlen kikaparja magát. Minél nagyobb a kutyafogó, annál biztosabban fog, mert annál bizalmasabban megy bele a kutya.

A kutyafogó közepén egy elhullott nyulat akasztunk fel csaléteknek, a nyúl alá egy deszkadobogót illesztünk a földre, melyre a kutyának rá kell állania, ha le akarja rántani a nyulat. A dobogót vékony sodronykötéllel, csigaszerkezeten át kötjük össze a le-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

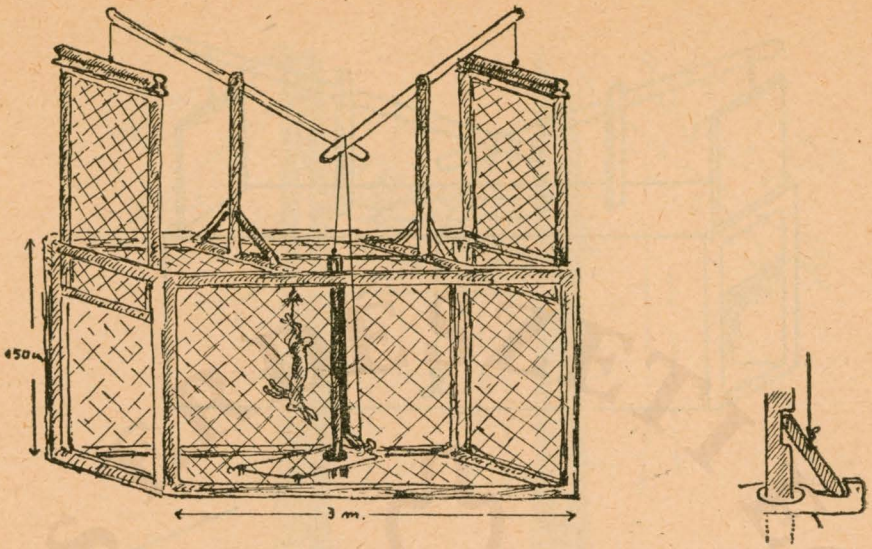

Kutyafogó.

húzópecekkel, ezt ismét csigaszerkezeten át a nyúllal (vagy egyéb csalétekkel) és a csapóajtóval. A csapóajtót nagy súllyal kell megnehezítenünk, mert a kutya okos állat lévén, mindent meg fog kísérelni, hogy a csapóajtót felemelje. Minél nagyobb a kutyafogó — annál jobb!

Az ilyen kutyafogókat legcélszerűbb a lővonalak kereszteződési helyeire állítani, vagy beépíteni egy erre a célra a sűrűben vezetett külön cserkészútba.

A kutyafogó felállításával járó munka és költségért bő kárpótlást fog találni a vadőr az elpusztítható kóborebek sokaságában.

h) A *ládacsapda* (csapóláda) szintén olyan felszerelés, mellyel minden, szakszerűen kezelt apróvadas területnek bőven el kell látva lennie.

A ládacsapda „fogása" azon a tényen alapszik, hogy a legtöbb kis ragadozó szeret a tisztára kisepert cserkészutakon járni és azokról ok nélkül nem tér le, hanem inkább átbujik mindenen, ami az úton elébe kerül.

A ládacsapda felépítése azonos a kutyafogóéval, de oldalai nem sodronyfonatból, hanem egyszerű deszkákból vannak. Hossza kb. 1 méter, szélessége 60 cm, magassága pedig kb. 50 cm. Csalétket rendszerint nem teszünk a ládacsapdába, csak egy belső dobogót, mely a lehúzószerkezettel van összekötve, ez ismét a ládacsapda *két végén* levő csapóajtókkal. Fontos ugyanis az, hogy a görény, vagy macska, ha útján a ládacsapdához érkezik: keresztülláthasson azon. Ha van palackban büdösített vérünk, nem árt, ha időről-időre ezzel a ládacsapda dobogóját megöntjük.

A ládacsapdát beépítjük a cserkészútba és mindkét végén tölcséralakban gallyakból fonott sövénnyel látjuk el. Ezek a sövényfo-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

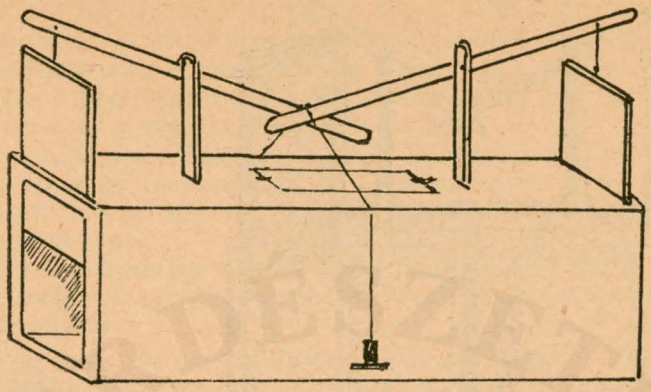

Csapóláda.
(Ládacsapda)

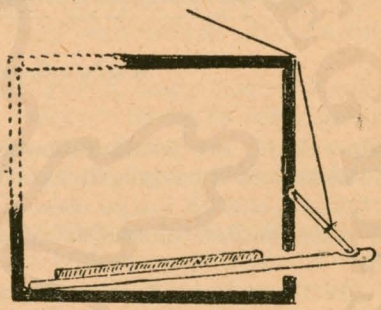

nadékok lehetőleg magasabbak legyenek, mint a láda. Céljuk az, hogy a kisepert cserkészúton haladó ragadozót bevezessék, belekényszerítsék a ládacsapdába és inkább igyekezzék az a másik végén átvilágító ládán keresztülsurrani, mintsem át kelljen neki ugornia a magasabb sövényen, be a zörgős haraszt közé.

A ládacsapda tetején egy csapóajtót alkalmazunk, hogy azon keresztül a megfogódott ragadozót kivehessük.

A ládacsapdát, különösen ha az puha fenyődeszkából lett készítve, az eresztékei mentén és a csapóajtók mentén bádoggal béleljük ki, mert a megfogott ragadozó, ha rögtön ki nem vesszük, kirágja magát és megszökik.

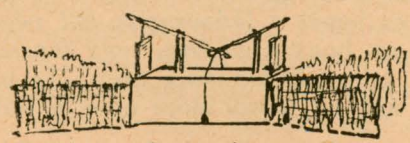

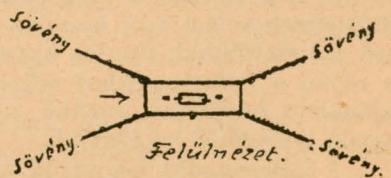

„Ládacsapda felállítása."

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

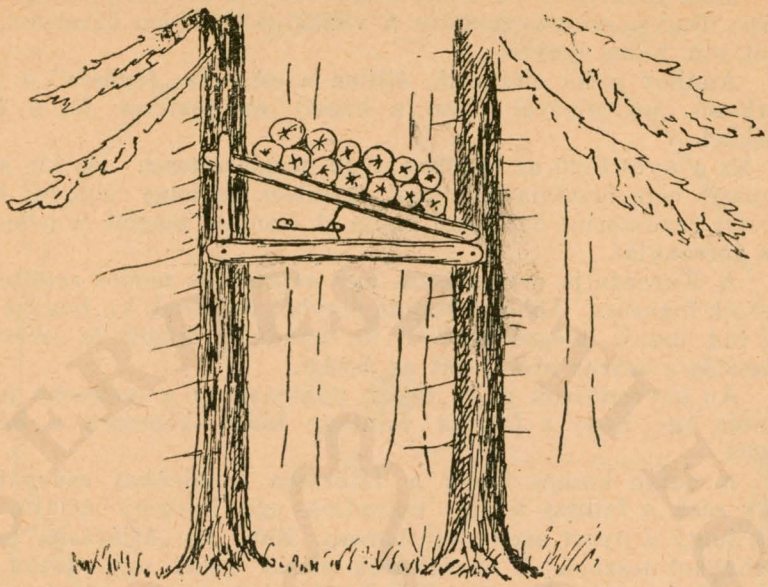

Nyestfogó.

i) *Nyestfogók.* Amennyire lehet: csakis télen fogjuk a nyestet, nyusztot, mert ezt az igen értékes gereznával bíró szép állatot vétek abban az időben pusztítani, amikor gereznája nem ér semmit.

A gondos és előrelátó vadőr keressen ki magának középkorú lábaserdőkben egyes olyan helyeket, ahol három-négy fa nőtt egymás mellett úgy, hogy azok 3—4 méternyi magasságban legfeljebb 120—150 cm-re állanak el egymástól.

Karvastagságú ágakból szegezzen kb. 3—4 méternyi magasságban egy vízszintes keretet a fák közé. Most szegezzen össze ugyanilyen karvastagságú ágakból egy valamivel kisebb keretet, azt szegezze mozgathatóan az alapkeret fölé úgy, hogy a felső, kisebb keret csuklószerűen legyen az alsó keret egyik oldalához erősítve. Ezután rakjon bőven vékony gallyakat, leginkább fenyőgallyakat) a felső keretre, kötözze rá lehetőleg rézsodronnyal és nehezítse meg a felső keretet fadoronggal vagy lapos kövekkel.

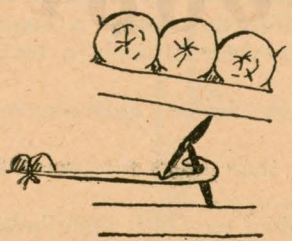

Nyestfogó előhúzószerkezete.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Most peckelje fel a felső, megnehezített keretet mintegy 20 cm-nyire. Tegyen magának félre a vadászatok idején őzbeleket, nyúlbelet, stb. hideg helyen.

Amikor a tél elérkezik, állítsa a csapdát „fogósra" a lehúzószerkezet segítségével (lásd a képet) és csalizza fel a lehúzót belekkel.

Ez a nyestfogó az erdőben igen természetesen néz ki, a nyest (nyuszt) nem bizalmatlan azzal szemben és nagy előnye, hogy a nyestet rendszerint derékban kapja el, azonnal megöli és nem rontja el a gereznáját.

A Kárpátalja orvvadászai egy sajátságos módot eszeltek ki a nyestek fogására. Abból a tudott tényből indulnak ki, hogy a nyest, bár tud úszni, mégse szereti, ha bundája átázik és szívesebben választja a száraz utat, mint az úszást.

Az orvvadászok nagy fákat döntenek ki a szélesebb patakok mentén úgy, hogy a fatörzs mintegy hidat képezzen a két part között.

A patak közepe fölött a fatörzsbe fapálcákat szúrnak úgy, hogy csak a fatörzs tetején maradjon egy keskeny átjáró, éppen-csak hogy a nyest azon átjuthasson. Ebbe az „átjárásba" erős lószőrhurkot tesznek. A lószőrhurok másik végét egy, lazán a fatörzsre helyezett nehezebb kőhöz kötik, viszont ezt a követ egy hosszabb madzaggal vagy dróttal a fatörzshöz erősítik.

A nyest, ha át akar menni a patakon, átjárót fog keresni és megtalálja a kidöntött és átfektetett fát. Végigsétál a fatörzsön, de kényszerítve van az egyetlen átjáró-utat használni, mert a beszúrt pálcikák a fatörzs többi részein elzárják az átjárást. Amint a nyest a lószőrhurokban megfogódott és azt ráncigálni kezdi, lerántja a törzsről a lazán odakészített követ, az beleesik a vízbe és megfullasztja a nyestet.

Az orvvadásznak nem is kell a fa közelébe menni, messziről meglátja, hogy rajta van-e a kő a törzsön. Ha nincsen rajta, odalép és a drótnál fogva kiemeli a már vízbefult nyestet.

Jó, ha a vadőr ismeri ezt a módszert és állandóan figyeli a patakok medreit, nincsen-e keresztbefektetett fatörzs a patakon. Orvvadászat már maga a tiltott nyestfogás is, de viszont köztudomású tény az is, hogy a legtöbb nyestfogó orvvadász idővel veszedelmes puskás-orvvadásszá válik; hát hacsak lehet, csírájában fojtsuk el az orvvadászatot már a nyestfogás időszakában!

j) *Szarvas- és őzfogók.* Oly területeken, ahol nagyobb szarvas- vagy őzállomány van, előfordul, hogy a szarvas- vagy az őzállomány egy részét élőállapotban kívánja a területtulajdonos befogni és értékesíteni.

Az ilyen befogáshoz külön építményre, úgynevezett *fogókertre* van szükség.

E fogókert építését már kora tavasszal kezdjük meg a következőképpen:

Kikeresünk az erdőben egy oly, körülbelül 1—2 hold nagyságú tisztást, ahol tudjuk, hogy a fővad télen tartózkodni szeret. Igen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

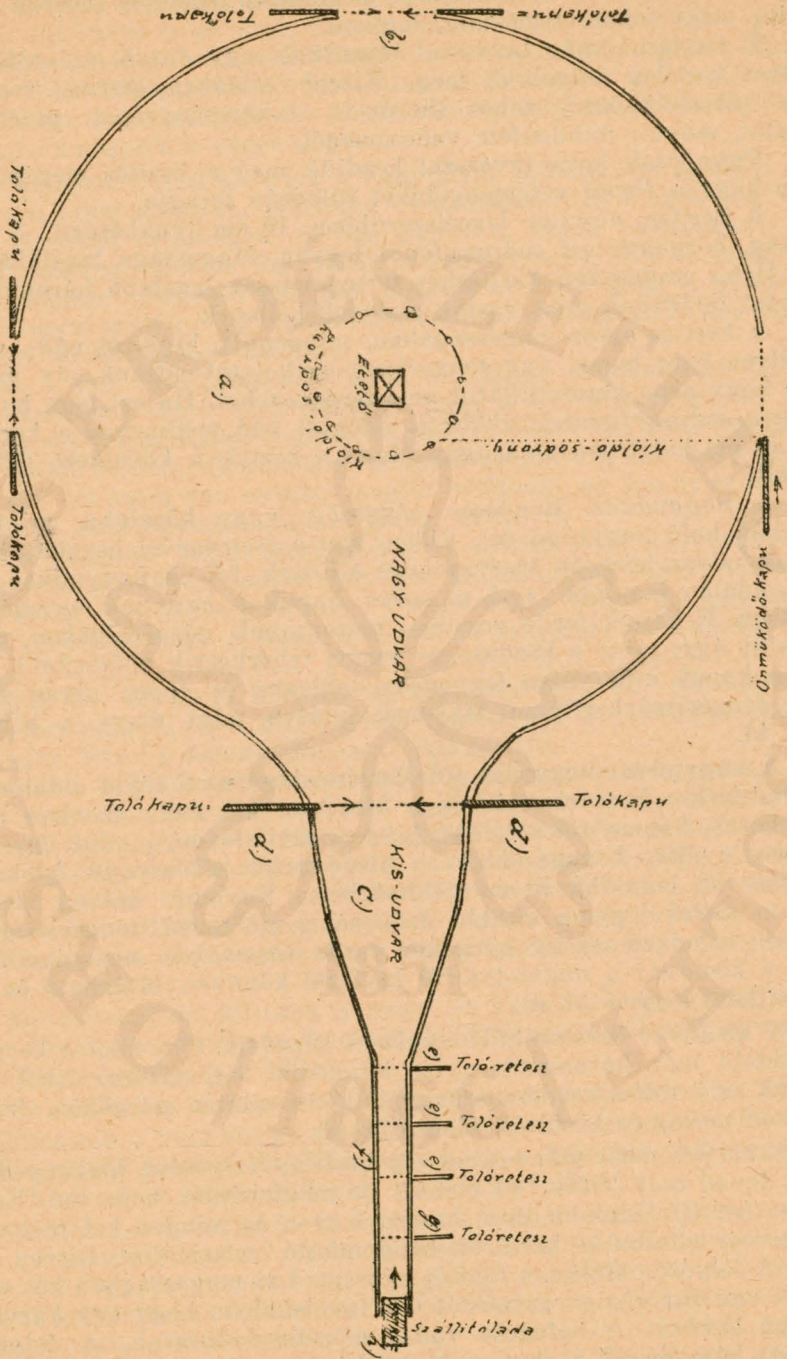

Szarvastogó kerítés.

© OÉE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

fontos az, hogy e tisztás talaja jó termőtalaj, lehetőleg lucerna-, baltacim- vagy lóhere termő-talaj legyen.

E tisztáson már tavasszal létesítünk egy darab szántóföldet, melyet kertileg művelünk meg. Kisebb táblákra osztva, vessünk bele zabcsbükkönyt, zabot (herével), takarmányrépát, marhakáposztát, szóval: mindenféle vadcsemegét.

Ugyancsak kora tavasszal kezdjük meg a kerítés megépítését is, nehogy a fővad veteményeinket túlkorán lerágja.

A kerítés anyaga legcélszerűbben 10 cm lyukbőségű, 3 mm vastag, horganyozott sodronyfonat legyen. Magassága legalább 350 cm. Ilyen magasságú kerítéshez természetesen legalább háromméterenkint felállított, erős, vastag oszlopok kellenek.

A kerítés egész magasságában, mindenütt, kívülről nád-, vagy ha ilyen nem lenne, úgy tengeriszár-burkolatot adjunk, oly vastagon, hogy azon keresztüllátni ne lehessen sehol. Ha ezt nem borítanánk a sodronyfonatra, akkor a befogott vad nekimenne a kerítésnek és ott halálrazúzná magát. Maga a kerítés a következő részekből áll:

A *nagyudvar*. Rendesen négyszög- vagy köralakú, mintegy egy kat. hold nagyságú (a). Ebben van a csemegével bevetett kert. A nagyudvar közepén szarvasetetőt állítunk fel. A nagyudvar három oldalán legalább 4—5 m széles kapukat hagyunk egymással szemben. E kapuk ferde vassínen mozogjanak, görgőcsigákon. (Körülbelül úgy, mint a közönséges vasúti teherkocsik oldalajtói.) Maguk a kapuk erős vázra legyenek dolgozva és éppen olyan nád- vagy tengeriszárborítással legyenek ellátva, mint maga a kerítés (b, b, b).

A nagyudvar negyedik oldalán (rendszerint a rövid oldalon) a nagyudvarhoz hozzácsatlakozik a *kisudvar* (c), mely azonban már nem kerek, hanem tölcséralakú legyen, olyanformán, mint egy borosüveg nyaka. A nagyudvart a kisudvartól *kétszárnyú* tolókapu válassza el, legalább 10 m szélességben. Egy-egy szárny tehát 5—6 m széles legyen, szintén erős vázra dolgozva, tengeriszárral borítva, mindkét szárny görgőkön *ferde vassíneken* mozogjon úgy hogy a kisudvar a nagyudvartól kívülről könnyen elzárható és elkülöníthető legyen (d, d).

A kisudvar összeszűkülő *nyakban* végződik. Ott, ahol a kerítés két oldala már háromméternyire közeledik egymáshoz, újból beépítünk egy tolóretesz-kapuszárnyat, mely szintén görgőkön, ferde vassínen mozog és kívülről tolható be (e).

A kerítés most már ezután oly keskeny folyosóvá keskenyedik, ben a fővad csak előre tud menni, de megfordulni nem tud. Ez a folyosórész (f) legalább 10 m hosszú legyen és minden két méteren egy keresztbetolható, kívülről benyomható reteszfallal legyen ellátva. A folyosó oldalán, a földtől mintegy 1 m magasságban két vízszintes rúd fut végig egymástól oly távolságban, hogy egy karvastagságú karóval a befogott vadat előretuszkolhassuk. A folyosó oldalai „hézagosan" be legyenek deszkázva, a folyosó fedve legyen nád- vagy szalmatetővel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A folyosó legvégén felülről leereszthető, erős vájolatban futó tolóajtó (g) zárja el az utat. Ennek az utolsó ajtónak nyílása pontosan olyan, mint a vad elszállításához használt láda nyílása, úgy, hogy a szállítóláda pontosan hozzáilleszthető legyen a folyosó szájához. Maga a szállítóláda két végén szintén felülről letolható tolóajtókkal van mindkét végén ellátva.

A *befogás*. Ősszel kitárjuk a nagyudvar mindhárom kapuját és a legjava takarmánnyal, lehetőleg lucernaszénával megtöltjük az etetőt. A fővad nemsokára rá fog kapni a fínom csemegékre és azontúl minden éjjel be fog járni a nagyudvarba. Ha a répa és egyéb csemege elfogyott, szórjunk makkot az etető köré és mindenképpen igyekezzünk, hogy beszokott vadunk a nagyudvarban minden éjjel terített asztalt találjon.

Ha a vad elszállításának ideje elérkezett (rendszerint télen, nagy havazások után), megfigyeljük, hogy a vad melyik kapun jár be a nagyudvarba. Ekkor nappal betoljuk a másik két kapu egyikét. Ha a vadat ez nem riasztotta el és újból megszokta azt, hogy most már csak két kapu van nyitva: megint betolunk egy kaput és a vad most már csak egyetlen kapun járhat be és ki.

Ezt az utolsó kaput most „*fogósra*" állítjuk úgy, hogy egy csigán keresztül vékony sodronykötélhez kapcsoljuk a kinyitott kapu végét és a sodronykötél másik végére nehéz súlyt (pl. egy igen nehéz követ) kötünk. A kapu biztosítóját kinyitjuk és helyébe egy nagyon könnyen kimozduló pecket, úgynevezett elhúzószerkezetet szerelünk be. Az etető köré 50—60 cm magasságban vékony sodronyt feszítünk ki és e sodronyhoz kapcsoljuk az elhúzószerkezet sodronyát. Ezzel a befogó „fogásra" van állítva.

Amint a fogókeretbe beszokott fővadcsapat a nagyudvar közepén az etető körül gyülekezik, a csapat egyik tagja előbb-utóbb beleakad lábával az etető körül felhúzott sordronyba és lerántja az utolsó bejárókapu elhúzószerkezetét. A nagy húzókő súlya elindítja a kaput a *ferde* vassínen (ezért kell a vassínnek ferdén állania) és a kapu saját súlyánál fogva begurul, elzárja a nagyudvart.

Hajnalban megkezdődhetik a vad elszállítása. Itt a következőképpen járunk el:

Két-két embert állítunk a nagy- és kisudvart egymástól elválasztó kétszárnyú tolókapu mindegyik (d, d) szárnyához. Síri csendben álljanak ezek a helyükön.

Öt-hat ember (a fogókert nagysága szerint) kis létrákon kívülről felmászik a nagyudvar oldalaira, szintén síri csendben, de csak fejüket emelik a kerítésfal fölé, úgy, hogy a befogott vad meglássa őket. A kisudvar táján emberfej ne legyen látható.

Amint az emberfejek a kerítésfal tetején megjelennek, a befogott vadcsapat azonnal nyugtalankodni kezd és ide-oda szaladgál, menekülni igyekszik, mindaddig, míg az emberfejek elől való menekülésükben bejutnak a kisudvarba (c). Amint az egész csapat vagy annak jórésze a kisudvarban van, egy adott jelre a két-két kapusember hirtelen betolja a (d, d) kapuszárnyakat. Ezzel ez a csapatrész el van különítve.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A szűk folyosó kijáró végére a kijárónyiláshoz odaerősítjük az első szállítóládát úgy, hogy a ládának a folyosó felé eső tolóajtaja ki legyen húzva. A szállítóládának másik ajtaja helyett egy igen erős keretajtó lesz ideiglenesen odaerősítve, erős kötelekkel. Ezen a keretajtón puha, de erős kötélháló van. Ez a háló azt a célt szolgálja, hogy a folyosóba került vad a folyosó végében világosságot lásson és arrafelé menekülve, eljusson a szállítóládába.

A kisudvarba elkülönített csapatrészt ugyancsak létrán felmászó emberfejekkel most már könnyű a nyakon át a folyosóba beterelni. Amint az első darab (rendszerint a vezértehén) útnak indul és rászánja magát a kellemetlen fogságból a folyosó végén világító szabadulást megkísérelni, a többi darab kezes bárányként követi.

A folyosó szűk végébe érve, már nem tudnak megfordulni, egymás után rendben elrendeződnek. A folyosó oldalain két-két ember a vízszíntes résen karóval, de gyengéden, tuszkolja előre és rendbe az egyes darabokat, majd mindegyik egyes darab mögött betolják a reteszfalakat úgy, hogy most már mindegyik darab külön van rekesztve.

Ha bika is került a fogóba, úgy annak agancsát itt, az egyesrekesztékben a szűk folyosóban kötéllel megfogjuk, magunkhoz húzzuk és az agancsszárakat a résen keresztül kézifűrésszel a szemág fölött a szemággal együtt lefűrészeljük (mindig először a szemágat fűrészeljük le, *azután* az agancsszárat).

A folyosó kijáratához, tehát a szállítóládához legközelebb eső, már elrekesztett vadat a tuszkolókarókkal óvatosan betuszkoljuk a szállítóládába. A betuszkolt vad majdnem mindig vadul nekiugrik a világosságnak: azaz a kötélhálónak. Ezért kell ennek a kötélhálónak erősnek lennie, de bármennyire puha kötelekből fonjuk is e hálót, mégis előfordul az, hogy a nekiugró vad nyakát szegi, vagy oly súlyos belső sérülést kap, hogy néhány óra alatt elpusztul. Tartsunk tehát a készenlétben megfelelő kést, hogy a sérült vadat leszúrhassuk és később értékesíthessük.

Ha az első számú darab beugrott a szállítóládába, azonnal letoljuk mögötte a szállítóláda deszkaajtaját, majd rögtön ezután a láda első deszkaajtaját a hálóskeret mögött. Ezzel az első vaddal már készen is vagyunk.

Kioldozzuk a hálóskeretet odatartó köteleket, elvisszük és félreállítjuk az első számú ládát, mindkét tolóajtaját egy-egy szeggel lerögzítjük, erre a folyosó nyílásához illesztjük a második számú szállítóládát, ennek kijárata elé ismét odakötözzük a hálóskeretet — és máris jöhet a második számú vad.

Így ismételjük ezt addig, míg a szűk folyosó utolsó darabja is ládában van, majd, ha még lenne vad a nagyudvarban, újból betereljük őket a kisudvarba és így tovább.

Mindez, ha hozzáértő, összetanult személyzetünk van, egyáltalán nem tart sokáig. Egyizben Gödöllőn a m. kir. udvari vadászati hivatal nagyobb élő fővadrendelést kapott Németországból. Egyetlen kapuzárással 27 darab fővadat sikerült a nagyudvarba befogni. A kifogást kemény hidegben reggel fél nyolc órakor kezdtük meg, és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

délelőtt tizenegy órakor már huszonhárom élő darab, egyenkint szállítóládákba rakva, élelemmel ellátva, a fuvaroskocsikon állott elszállításra készen. Egy erősebb szarvasbikát ismét eleresztettünk, három darab tehén megsérült és elpusztult.

A sikerült fogás után a nagyudvar mindhárom kapuját ismét kitárjuk, az elhúzósodronyt az etetőtől elvisszük, úgyszintén gondosan eltávolítunk minden felesleges szállítóládát, stb. és ha kell, friss lucernával, makkal, vadgesztenyével töltjük meg az etetőt. Így maradjon ez addig, míg ismét egy nagyobb szarvascsapat a nagyudvarba be nem szokik.

Az *őzfogó* lényegében teljesen hasonlatos a szarvasfogóhoz, de természetesen kisebb méretekkel. A kifogásnál követendő eljárás azonban teljesen azonos.

VII. Csenderesek létesítése.

Csenderesnek (remiz) nevezzük az olyan, rendszerint kisebb terjedelmű bozótos ligetet, melynek rendeltetése az, hogy benne az apróvad a szárnyas ragadozók ellen és nem utolsósorban a déli nap heve ellen menedéket és bogyó-élelmet találjon.

A csenderesekre éppen ezoknál fogva alig van szükségünk a nagyvadas, erdős területeken; annál nagyobb szükség van azonban reájuk az apróvadas vidékeken.

Mielőtt valamely erdőnélküli apróvadasterületen csenderesek létesítéséhez fognánk, járjuk be, ismerjük meg jól az egész területet. *Figyeljük meg a talaj minőségét a kijelölendő helyeken, a nedvességi* viszonyokat, esetleges vízfolyásokat, idegen és veszedelmes határokat.

Természetes, hogy a csenderesek létesítése pénzbe és az azok által elfoglalt földbe kerül, tehát azok száma, nagysága és az ültetéshez szánt csemeteanyag minősége a vadászterület tulajdonosának áldozatkészségétől is függ.

Ha a terület uradalmi tulajdon, akkor szabadabban jelölhetjük ki a megfelelő helyeket. Ha viszont bérelt vadászterületen akarunk csenderest létesíteni, — apróvadas belterületeken rendszerint a legnagyobb a hiány a természetes buvóhelyekben — akkor csak ott tudunk csenderest létesíteni, ahol erre a célra sikerül valamelyik kisgazdától az egész bérletidő tartamára megfelelő kis darab földet kibérelnünk.

Mondanunk sem kell, hogy ilyen esetekben csakis oly növényeket szabad a kérdéses földbe ültetnünk, melyeket a bérlet végén ismét ki tudunk dobni anélkül, hogy a föld a sarjadzás következtében gazdasági célokra használhatatlanná váljék.

Uradalmi földeken csenderesnek, hacsak lehetséges, egy-egy vízfolyás partján (esetleg mindkét partján) válasszunk ki földet, azonban mindig ügyeljünk arra, hogy a csenderes széle legalább 500 lépésre essék a határtól.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ha kifejezetten vadászati, vadóvási célból létesítjük a csenderest, akkor tartsuk szem előtt az erdőtörvény ama rendelkezését, hogy a meglévő erdők belekerülhetnek az erdőtörzskönyvbe. Ha pedig a törzskönyvbe kerültek, akkor azok megfelelő üzemterv szerint kezelendők, vagyis nem vághatók tarra, amint a fák felritkulnak, hanem a felritkulás után is tovább kezelendők szálerdőknek és sűrűség híján vadnevelésre többé nem lesznek alkalmasak.

Nem akarjuk ezzel azt mondani, hogy ne ültessünk erdőnek alkalmas fákat. Azzal azonban legyünk előre tisztában, hogy mit akarunk elérni. Ha csakis az a cél lebeg szemeink előtt, hogy vad-csenderesünk legyen, akkor más növényeket ültessünk, főként olyanokat, amelyek erdőkké sohasem magasodhatnak fel. Itt viszont a talaj minőségéhez is kell igazodnunk.

Laza homoktalajon nehéz megfelelő csenderest létesíteni. Ha mégis ilyen talajunk van, ültessünk: Parókafát (Rhus cotinus)-feketebodzát, gyalogbodzát, csicsókát és amorphát. A csenderes egyik végébe ültessünk egy kis darabon sűrűn ültetett feketefenyőt (Pinus austriaca) a másik végébe pedig egy kis darab akácot és fehér-nyárfát. Igen hálás dolog az ilyen homoki csenderesekben a csenderes egyik sarkában bálványfákat (Ailanthus glandulosa) ültetni. Csak az egyik sarokban, mert ez a faféle igen gyorsan nő, gyorsan terjed gyökérhajtásokból és elnyomhatná a többi fanemet. Ezekre a magasabb növésű fákra azért van szükségünk, hogy fácánjaink majd felgalyazhassanak. A feketefenyősűrűség és elhullatott tűi télen meleg búvóhelyeket nyujtanak nyúlnak, őznek egyaránt. A bálványfa igen gyorsan nő még a sivár homokon is, hamar nyujt nagy leveleivel hűs árnyékot és emellett rendkívüli tulajdonsága az, hogy alatta nem szeret a légyféle tanyázni, úgy, hogy az őzek szívesen hűsölnek a bálványfák árnyékában.

Az *Amorfa* (Amorpha) magról is vethető bokor, mely egy tőről számtalan hosszú hajtást hajt. E hajtásokon lila virágfürtök lehullása után araszos hosszúságú magfürtök jelennek meg. E magvak terpentinszagúak, erősen olajosak és egész télen az ágakon maradnak. Télen a nyúl szívesen rágja az amorfa hajtásait, a fácán pedig egyéb híján megeszi az olajos magvakat, melyek nagy tömegben vannak minden bokron. Fává az amorfa sohasem nő meg, mindig csak bokor marad. A bodzát csak ősszel ültessük, mert tavasszal oly korán kihajt, hogy ültetésével mindig elkésünk. Feketefenyőcsemetét csak akkor ültessünk, amikor az már jól hajtani kezd, mert ilyenkor sokkal könnyebben ered meg. Legjobb a kétéves csemete, a három-négy éves, nagy feketefenyőcsemete már nehezen ered meg.

Jobb minőségű, barna homok- vagy vályogtalajon egyik legjobb csenderesnövényünk az „Örökzöld borbolya" (Mahonia acuifolium). Csemetéről ültessük 20 cm. tőtávolságra; első évben kapálnunk kell. Gyorsan nő, nagy kék bogyóit a fácán igen szereti. Levele téli örökzöld. Ilyen talajokra ajánlható a közönséges fagyal (ligustrum vulgare) és az örökzöld fagyal (ligustrum ovalifolium), valamint a feketebodza is. A csenderes széleire ültessünk sefűsefát (licium) és itt már kísérletezhetünk a seprőjeneszterrel is (Spartium

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

scoparium). Célszerű fa a veresgyűrű és a májusfa (Prunus padus). Az ilyen csenderesek egyik sarkába ültessünk felgalyazófának akácot, másik sarkába erdeifenyőt (Pinus sylvestris) és Douglas-fenyőt (Pseudotsuga Douglasii). De igen hálás fanem a jobb homoktalajú csenderesekben a Prunus serotina is, melynek nagy húsos fekete bogyóit a fácán különösen kedveli. Jobb talajokon kiválóan díszlik a gyorsan növő Sachalin-tatárka. (Polygonum sachalinense). Ezt gyökérhajtásokról ültetjük és két-három év alatt sűrűn fog hajtani, oly gyorsan, hogy már május elején méternyi magasra tolja ki vastag szárát és széles, nagy leveleit.

Általában ne ültessük a különféle fajú növényeket keverten, mert egymást nyomják el és bogyótermőinket esetleg elnyomná egy bogyót nem termő fanem. Szigetekbe ültessünk, csoportosan, gondosan ügyelve arra, hogy az örökzöld fanemek (Mahonia, Juniperus sabina, Buxus) szigetei váltakozzanak a nem-örökzöldekkel oly célból, hogy késői kizöldülések esetében a korán tojó fácánjaink is találjanak már fedezéket.

Mogyorót, diót, málnát, szőlőt, ribizkét, ne ültessünk csendereseinkbe soha, mert bár ezek kiváló csalogatói lennének a vadunknak, de még nagyobb csalogatói a csemegére vágyó gyerkőcöknek, kik előbb-utóbb megtalálják oda az utat és vadunknak nem lesz többé nyugta.

Hacsak tehetjük, kérjünk minden csenderes mellé egy darabka szántóföldet, ha még oly keskenyet is. Ezt osszuk fel több darabra és ezekbe felváltva vessünk: lucernát, baltacimot, pohánkát, kölest, cirokot és marhakáposztát. Ahol mezei őzek vannak, azok elsősorban ide fognak esténkint a csenderesből kilépni és itt lesznek jól megfigyelhetők. Vezessünk végig minden csenderesen cserkészutat, azon legyenek ládacsapdák. Készítsünk minden csenderesben nagyságának megfelelő mennyiségű fácánetetőt, állítsunk fel őzetetőt, sózót és ha arra szükség van: a csenderes közepén kutyafogót.

Állítsunk fel a csenderesnek a kis vadföld felé eső részén egy-két magaslest, másik oldalán uhukunyhót, másutt héjakosarat.

Egy így beállított, szakszerűen felszerelt és berendezett csenderes gyönyörűsége lesz a vadnak és szép dícséretet fog teremni a hivatásos vadásznak gazdája részéről.

Bérelt mezei vadászterületeken helyzetünk már sokkal nehezebb, de ha a vadőr ügyes és öntevékeny, úgy itt is fog bizonyos eredményt elérhetni. Találja meg az utat annak a kisgazdának szívéhez és zsebéhez, akinek megfelelő helyen van a földecskéje. A vadászbérlő — ha van esze — nem fog sajnálni egy-kétszáz négyzetölért akkora bért fizetni, amennyit az a földdarabocska gazdájának sohase teremne meg. Ha a vadőr tud a kisgazda eszejárására hatni: úgy nyert ügye van. A vadászbérlő pedig mindenesetre meg fogja találni számítását, mert tudni fogja mindig, hogy hol keresse a vadat.

Hosszú és kemény télen, amikor különösen az Alföld fanélküli rónaságain a végtelen hómezőkön a szegény vad semmiféle búvóhelyet nem talál, ahol átfázott, legyengült testét a hideg szél és a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ragadozók ellen megvédje — ezek az ideiglenes kis csenderesek megmentői lehetnek apróvadállományunknak.

Ha területünk megfelelő helyein sikerült a kisgazdákkal ilyen földdarabkákra bérleti szerződéseket kötnünk, vessünk mindegyik kis vadföld egy részébe seprőcirokot, másik részébe kölest és pohánkát. Üde talajon vethetünk marhakáposztát is, ezt kiegyeljük 80×80 cm. tőtávolságra. Csicsókát vagy sachalintatárkát ne ültessünk a birtokos beleegyezése nélkül, mert ezt később nehéz lesz kiirtani. Mindezek a terményeket télire meghagyandók, hogy legyen búvóhely, mire a tengeriszár lekerül a határból. Kis vadföldjeinkben tengerit ne termesszünk, mert ha ott is hagynánk a szárakon a termést, állandóan nem őrizhetjük és idegen kezek okvetlen ellopnák a terményt. A cirok termésének ellopkodása több munkát ad és kevesebbet ér. Ez megmarad a szárakon és télen fokozatosan hull le, állandóan táplálva vadunkat.

VIII. A csapdázás mestersége.

Minden hivatásos vadász, mielőtt a területén elszaporodott kártékony ragadozókra csapdát (csapóvasat, tőrt) tenne ki: képzelje el egy pillanatra, hogy ő maga az az állat, melynek lába a rettenetes vaskarok szorításába került. Hogy most ő kínlódik, véresen tört, összezúzott lábbal, napokig étlen-szomjan, félelemtől félőrülten abban a csapóvasban.

Ha van érző szíve annak a hivatásos vadásznak, ha nincs ő maga is teljesen elállatiasodva, akkor, ha szükségből kiteszi is azokat a vasakat, de minden hajnalban utánuk fog nézni, hogy felesleges kínjaitól megszabadíthassa a beléjük került, megfogódott állatokat.

Pusztítsuk a kártékony ragadozókat, mert ez a vadőr kötelessége. Ne feledjük azonban el azt, hogy az a ragadozó *nem bűnös* állat. Nem tehet ő arról, hogy az Úristen őt arra teremtette, hogy húsból éljen és nem arra, hogy szamártöviseket legeljen. Amikor a rókakoma nyulat fog, amikor a héja leüti a fácántyúkot, akkor ő nem gyilkol, hanem csak azt teszi, amire a nagy Természet rendje kötelezi

Éppen ezért: ne gyűlöljük a ragadozókat. A hivatásos vadász ne gyűlöljön senkit és semmit, teljesítse kötelességét: irtsa a ragadozókat a gondjaira bízott területen, de *ne kínozza őket.* Az emberséges kutyafogók, csapóládák és a belekerült vadat azonnal megölő nyestfogókon, a kínzástól mentesen fogó héjakosáron kívül kétféle csapóvasat (tőrt) ismerünk, éspedig a *tányérvasat* és a *berlini hattyúnyakot.*

A tányérvas a legkülönbözőbb nagyságokban készül, az egészen kis menyétnek, varjúnak való vastól — a legnehezebb ragadozók (tigris, leopárd, stb.) fogására való vasakig. Ez a legbiztosabban fogó csapda, mert rendszerint a rálépésnél fogja meg a gyanutlan állat lábát, de viszont ez a legembertelenebb, mert majdnem mindig csak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

a vad lábát fogja meg és az a legrettentőbb kínok között gyötrődik mindaddig, míg a vas elhelyezője őt szenvedéseitől meg nem váltja.

Ha tányérvassal akarunk dolgozni: mindenekelőtt készítsünk az erdőnknek lehetőleg legelhagyottabb, legcsendesebb részében egy állandó *dögteret.*

Akárminő elhullott állat, birka, öreg ló, levágott állat bele, elhullott vad, stb. akad, azt a vadőr vigye mindig ugyanarra a rejtett helyre (esetleg két-három különböző helyre). Ezt a döggyüjtést már kora tavasztól folytassa. Ha nincs más: egy lőtt és megnyuzott varjú, vagy szarka is megteszi, csak az a fő, hogy a döghelyeinken mindig legyen valami büdös. Kis dögöket nyáron egészen sekélyen a földbe kell kaparni a döghelyen, nehogy a légypondrók azonnal megegyék vagy kiszáradjanak.

Az ilyen döghelyre róka, kóborkutya, stb. szépen rászokik és amint a tél bekövetkezik és azzal gyérebb lesz a ragadozók kosztja, — megkezdhetjük a csapóvasak kirakását.

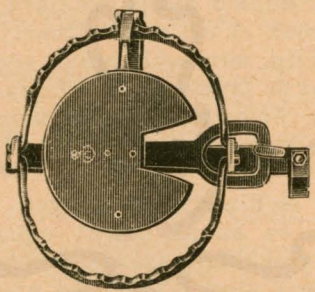

Tányérvas.

A tányérvasak kirakásánál nagyjából mindig ugyanúgy járunk el. Minden tányérvasnak van egy biztosítócsapja. Ha a vasat szétnyitottuk, azaz megfeszítettük, ezt a biztosító csapot azonnal fordítsuk be. *Ne dolgozzunk soha olyan tányérvassal, melynek biztosítócsapja nincsen rendben,* mert véresen-kínos tapasztalatot szerezhetünk, de akkor már késő lesz.

Ha pontosan ismerjük a megfogandó ragadozó biztos váltóját, vagy ha megtaláljuk a kitett dögcsalétken azt a helyet, ahol az a ragadozó legutoljára lakmározott, kaparjunk a dögcsalétek mellett, de ugyanott, ahonnan a ragadozó utoljára rágott, a földbe egy akkora vájatot, hogy abba a szétnyitott, megfeszített, de még lebiztosított tányérvas pontosan elférjen.

Most készítsünk el a tányérvas láncának és horgonyának is megfelelő árkot. Itt meg kell jegyeznünk, hogy mindig jobb egy csapóvasat hosszabb és horgonyban, vagy nehezebb fatuskóban végződő lánchoz kötni, mint sodronnyal a legközelebbi fához erősíteni. A sodronyra erősített vasban megfogódott vad ugyanis kétségbeesetten igyekszik szabadulni, szünet nélkül ráncigálja magát és végül vagy elszakad a sok hajtogatástól a sodrony, vagy eltörik a megfogott láb, elszakad a bőr, az ínak és a vad minkét esetben elvész.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A horgonyos vagy fatuskós lánc enged. A ragadozó elkezdi húzni a legközelebb sűrűség felé. A húzás nyomai látszanak, könnyen utánamehetünk és megtaláljuk a fogott ragadozót a legközelebbi búvóhelyen, ahol éppen a horgony vagy fatuskó megakadt.

Mielőtt a tányérvasat most már behelyeznénk a számára kivájt mélyedésbe: szagtalanítanunk kell az egész vasat a lánccal együtt. Nem szagtalanítani, hanem csak *emberszagtalanítani.*

Minden kitanult hivatásos vadásznak van ilyen emberszagtalanító-páca. Sok elkészítési módot ismerünk, a legtöbb vadőr sajátmaga összeállításának jóságára esküszik. Nagyjából azonban mindegyik ilyen büdösítőpác egyformán készül.

Egy bádogedényben (5 literes üres, fedéllel ellátott festékbádog a legjobb) összekeverünk kb. 1 liter marhavért, pörkölt disznókörmöt, két-három darab arasznyi halat, vagy ha ilyen nincsen, két heringet. Tehetünk bele néhány darab húst (macskacomb a legjobb) és végül feltöltjük a dobozt majdnem szinültig vízzel. A fedőbe csináljunk kis lyukat a fejlődő gázok számára, nehogy szétvessék a bádogdobozt. Most ássuk el ezt a készítményünket a trágyadombba és tartsuk ott mindaddig, míg szükségünk lesz reá.

Ha a tányérvasat és láncát ezzel a folyadékkal bekenjük, annak szaga oly átható lesz, hogy a ragadozó nem fogja az emberszagot megérezni, különösen akkor, ha mi a vas elhelyezésekor keztyűben dolgeztunk.

Ha a kikeresett és kimélyített helyen az emberszagtalanított, biztosított csapóvasat és annak láncát elhelyezzük, fedjük be azt egészen vékony gallyacskákkal, száraz levelekkel, majd szórjuk be finoman homokkal vagy apró földdel, ha homok nem lenne. Ezután vágjunk egy gallyat, de úgy ám, hogy annak lombrészéhez kezünkkel ne érjünk és seperjük el ezzel a felületet, lehetőleg úgy, hogy a csapóvas helye a környezettel teljesen egyenlő legyen. Hasonlóan fedjük be a lánc és a horgony helyét is. Fagyos idő alkalmával homokot vagy földet csak nagyon vigyázva alkalmazzunk, ilyenkor inkább száraz lombharaszttal dolgozzunk.

Ha mindezzel megvagyunk, akkor azaz legvégül, büdösített keztyűs kézzel óvatosan fordítsuk el a biztosítócsapot, azaz „állítsuk fo-

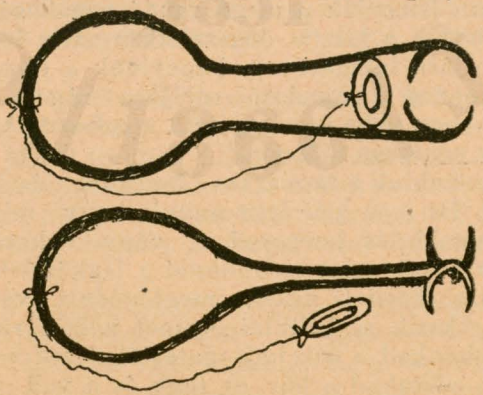

Lyukcsapda.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

gósra" a vasat, majd ugyancsak büdösített keztyüs kézzel simítsuk el a biztosítócsap helyét is. Ezzel a csapóvas készen áll és most már csak az a kötelessége a vadőrnek, hogy mindennap — leginkább hajnalban — nézzen a kitett csapdája után és ha sikerült a fogása: szabadítsa meg a megfogott ragadozót minél előbb kínjaitól. Természetes, hogy mindig lehetőleg távolabbról, néhány lépésről nézze meg a csapóvasa helyét és ne járkáljon vagy nyúlkáljon a csapóvas és a döghely, csalétek közelében.

A *„Berlini hattyúnyak"* csapóvas a közönséges tányérvasnál nagyobb és erősebb. Éppen ezért jóval drágább is, viszont azonban sokkal emberségesebb azért, mert legtöbbször a ragadozó nyakát-fejét, esetleg mellkasát fogja meg és igen rövid idő alatt kínzás nélkül megöli azt.

A hattyúnyak elhelyezése nagyjából hasonló a tányérvas elhelyezéséhez. Itt is éppúgy kell emberszagtalanítanunk, itt is használjunk láncot és horgonyt a megkötéshez a lerögzítés helyett, mert néha bizony itt is előfordul az, hogy nem a vad fejét, hanem a lábát fogja meg.

A hattyúnyak elhúzószerkezete azonban nem tányér, hanem rendszerint egy vékony fonalszál, mely kint marad a föld felett és melyet a váltóján járó vagy a csalétekből lakmározó ragadozó érint, amire a hattyúnyak két óriási karja, magasan a föld felett összecsapódik.

Hörcsögre, ürgére: *lyukcsapdát* használjon a vadőr. A hörcsög és az ürge nemcsak a mezőgazda ellensége, hanem a vadászé is, mert tavasszal nagyon sok fogoly- és fácántojást pusztít el.

Ilyen lyukcsapdát minden falusi kovács vagy cigány tud készíteni. Alkalmazása igen egyszerű. A biztosan „lakott" lyukakba bele-

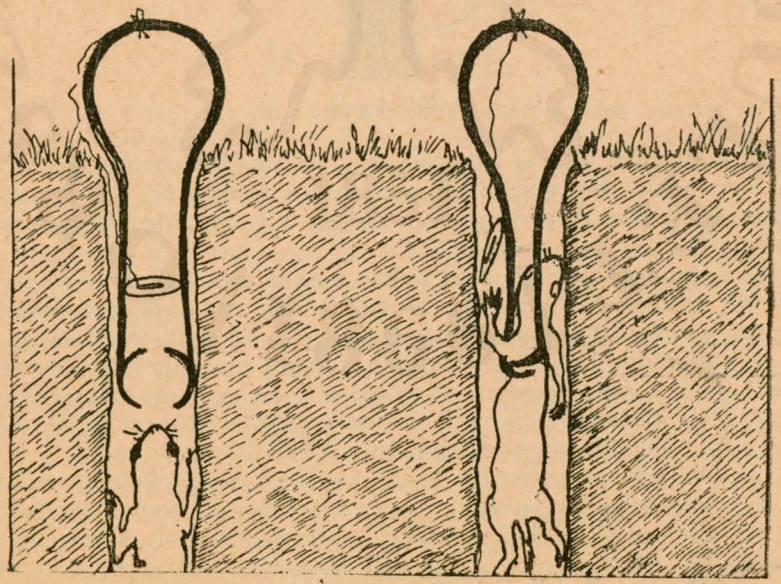

Lyukcsapda.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

helyezzük a feszítőkarikával fogósra állított vasat, melynek két szétfeszített fogókarja belekerül a lyukba. Amint már most az ürge vagy hörcsög a lyukából ki akar bujni, azt elzárva találja, de a karika nyílásán kilát. Erre megkísérli a lyukát elzárva tartó karikát elkaparni, az helyéből kimozdul, a két fogókar összecsapódik és éppen szívtájon összeroppantja a kis állatot anélkül, hogy szenvedést okozna neki. Természetes, hogy a lyukcsapdával való fogásnak csak úgy van értelme, ha a vadőrnek legalább 20—25 ilyen kis csapdája van, melyekkel egyszerre bedughatja egy-egy rét vagy szántóföld összes lyukait. Meg kell itt jegyeznünk azt, hogy ürgét inkább a napsütéses nappalokon lehet fogdosni, míg a hörcsög inkább este és éjjel szeret lyukából kijárni.

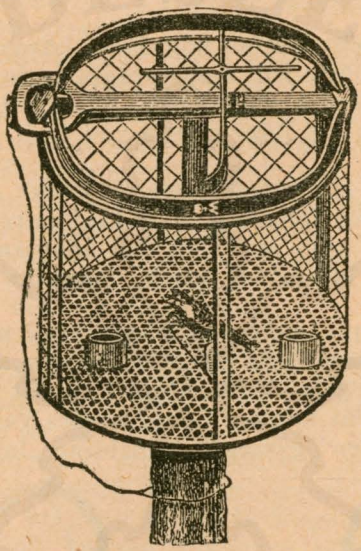

Héjakosár.

A *héjakosár* sohase hiányozzék a vadőr felszerelései közül. Minden fácánosban legyen felállítva néhány héjakosár. Ismerünk sodronyfonatból készült héjakosarat, de jók a vadőr által fából készített héjaketrecek is.

A héjakosár egy kb. 3—4 méter magas erős dúcra lesz helyezve, és pedig rendszerint alacsonyabb fiatalosok, vadállóhelyek közelében úgy, hogy azt a héja messziről láthassa. A sodronyfonatkosárba világos galambot teszünk, a galambnak adjunk kis vályuban bőven ivóvizet és búzát vagy tengerit. A kosár tetején egy nagy átmérőjű, karokkal ellátott tányérvas van, melynek tányérját egy faágdarab helyettesíti. A fogókarokat spárgahálóval kell bevonni.

A *héjaketrec* rendesen a kötelességtudó és öntevékeny vadőr saját készítménye. Ugyancsak egy erős dúcra van szerelve egy 80 × 80 × 80 cm oldalakkal bíró kockaalakú váz, melyet legcélszerűbb akácfából készíteni, mert az úgyszólván sohase rohad el. A ketrec oldalai horganyozott vékony sodronyból készített, 3—4 cm lyukbőségű

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

sodronyhálóból legyenek. Alja deszka. A ketrec félmagasságában vízszintesen ugyanolyan sodronyhálóval két részre van osztva és az alsó rész egyik oldalán 20×20 cm ajtócska van.

A ketrec teteje nincsen sodronyhálóval befedve, de a felső léceken végig, mintegy 2 cm magasságban két 8 mm átmérőjű vasrúd fut végig.

E vasrudak tulajdonképpen sínek, melyeken egy keresztrúd két végére erősített karikákon mozgatható végig. A síneken mozgatható keresztrúdra egy háló van szerelve, melynek két széle szintén karikákhoz van fűzve s a karikák szintén a két sínen futnak végig. A háló nagysága egyezik a ketrec tetejének nagyságával és egyik oldala a ketrec felső, hátra eső rúdjához van szegezve.

A héjaketrec alsó rekeszébe vízzel és búzaocsúval bőven ellátott fehér galambot helyezünk. A mozgó háló mozgó rúdját a síneken hátrahúzzuk. Erre a rúdra egy hosszú zsinórt kötünk és azt egy kis csigán át egy nehéz kővel nehezítjük meg.

A kioldókészüléket egy ágdarabbal kötjük össze, mely ág a fehér galamb fölé kerüljön. A galambot baj nem érheti, mert az a kettérekesztő vízszintes sodronyháló alatti részben van.

Ha már most a héja meg akarja fogni a galambot, be kell mennie a nyitott felső részbe. Ott azonnal ráül a gallyra, de ebben a pillanatban már le is nyomja a kioldókészüléket. A nehéz kő a csigán keresztül behúzza a síneken könnyen mozgó hálót és a héja fogva van.

Az ilyen héjaketrec igen ajánlható fogókészség, mert pénzbe alig kerül és igen biztosan fog, ha jól van felállítva.

A kutyafogókról, csapóládákról és nyestfogókról már a vadászterület berendezésénél volt szó, mert ezek a terület állandójellegű, beépített felszerelései.

IX. Vadaskertek.

A törvény értelmében vadaskertnek tekintendő az olyan, *minden oldalról körülkerített* vadászterület — tekintet nélkül annak nagyságára —, melybe a futóvad se be, se ki nem mehet. Ilyen értelemben tehát a repülővadra nézve vadaskert nem létesíthető.

Minthogy tehát a vadaskertté minősülés attól van függővé téve, hogy a kerítésen a vad semmikor át ne járhasson, fontos tudnunk, hogy milyen magasra építsük a kerítést, hogy a vadaskert jogi előnyeit élvezhessük.

Nyulak számára vadaskertet nem igen szoktunk csinálni. Ha azonban ilyenre mégis szükségünk lenne, úgy azt csakis horganyozott sodronyhálóból készítsük, melynek magassága legalább 150 cm, lyukbősége pedig legfeljebb 5 cm legyen. Ugyanis, bár a nyúl nem tud rendes körülmények között egy méternél magasabb kerítést átugorni, téli hóesések, hófúvások esetén a 150 cm-nél alacsonyabb kerítéseken a hó magassága átsegítheti a nyulakat. Üreginyulak ellen a kerítés alsó félméterének legfeljebb 3 cm lyukbőségűnek szabad lennie, mert az 5 cm lyukbőségű kerítéshálón az üreginyúl fiatalabb korában átbúvik és kertünkben elszaporodhat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Öznek, mufflonnak a tíz cm lyukbőségű sodronyháló 3 mm vastag horganyozott sodronyból a legalkalmasabb. Magassága legalább két méter legyen a föld színe felett.

Nem helyes, ha költségkímélés céljából csak egy méter magas sodronyhálót veszünk és afölött 5—7 szál sodronyt vagy tüskéssodronyt feszítünk ki. Ezeknek az egyes sodronyoknak legalább 5 mm vastagságúaknak kell lenniök, legalább 40 cm-kint kereszthuzalokkal átkötve és ha mindennek költségét összeszámítjuk: ugyanoda jutunk, mint a teljes magasságú, vékonyabb sodronyból készített, 10 cm lyukbőségű sodronyhálóval. Csakhogy, míg a teljes magasságú sodronyhálóban teljes biztonságban lesz vadunk a kóbor kutyáktól, addig az egy méteres háló felett végigfutó egyenes huzalok közei közt a kóbor kutyák mindig be fognak mászni vadaskertünkbe.

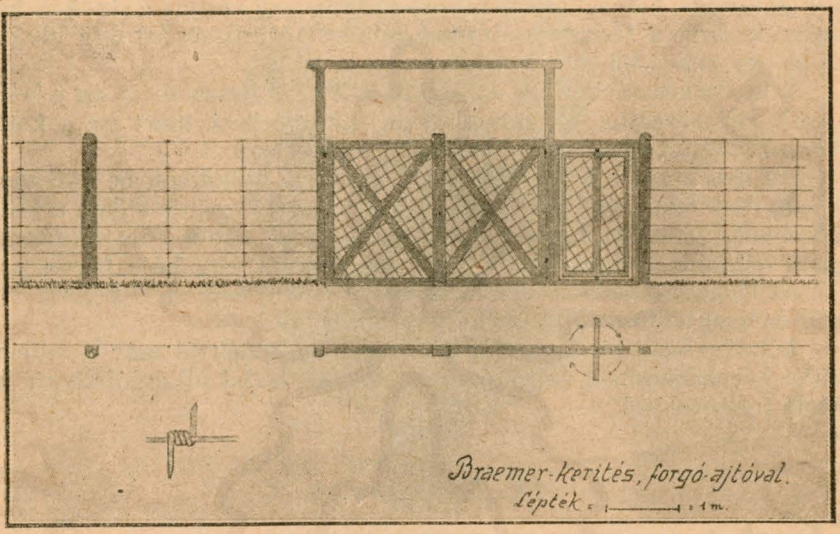

Braemer-kerítés, forgó-ajtóval.

Szarvasnak és vaddisznónak egyetlen, minden tekintetben megfelelő kerítésanyagot ismerünk és ez a Braemer-féle, csomózott acélsodronyból készített kerítés. Ez az egyetlen kerítés, mely minden tekintetben megfelel, teljesen kizárja a vad átbujását és ha szarvasnak 250 cm magasságban készítjük el, úgy a szarvas nem is ugrik át rajta, bár nekiszorítás esetén három méter magas kerítésen is át tudna ugorni.

E sorok írója mindenféle kerítést kikísérletezett már, de egyetlen se nyujtott olyan feltétlen biztonságot, mint a Braemer-féle.

Kapuk. Minden nagyobb terjedelmű vadaskertben feltétlenül lesznek olyan utak, melyeken a közlekedést nem zárhatjuk el. Az ilyen utak kapuit — ha azok csak községi közdűlőutak — rendszerint csukva — de nem elzárva — tarthatjuk. Ilyen esetekben arra vigyázzunk, hogy a kapu tartóoszlopai ne álljanak egyenesen, hanem befelé, egymás felé dűljenek egy kevéssé. Ez esetben ugyanis a kapu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

két szárnya mindig saját súlyától fog becsukódni és nem állhat elő az az eset, hogy az átmenő szekér kocsisa nyitva felejti a kaput.

A kapuszárnyakat tartó oszlopokat a földtől legalább három méter magassággal készítsük, és e két kaputartóoszlopot fent az egész kapu szélességében egy vízszintes gerendával kössük össze. Ekkora magasság kell ugyanis ahhoz, hogy egy jól megrakott szénásszekér a tetején ülő kocsissal biztosan áthaladhasson a vízszintes gerenda alatt. Ha a két kaputartóoszlopot fent nem kötjük össze vízszintes gerendával, akkor az oszlopok ruganyozni fognak és a kapu sohasem fog rendesen zárulni.

Minden kapu mellé csináltassunk egyes emberek számára való állandóan nyitott forgóajtót. A forgóajtónak négy szárnya van, melyek felül és alul egy-egy keményfából ácsolt keresztre vannak szerelve. E kereszt természetesen vasból is lehet. A forgóajtó mindig nyitva áll emberek számára, mert az ember függőlegesen áll és mindig át tud menni a két ajtószárny között, míg a vízszintes testű vad nem tud kibújni a forgóajtón.

Oly helyeken, ahol kerítéskaput a közlekedés miatt vagy hatósági intézkedés miatt nem tudunk alkalmazni és mégis meg akarjuk védeni vadunkat a ki- és bejárástól, egyetlen módunk az, hogy folyosókaput építünk.

Ez a folyosókapu nem más, mint egy megfelelő hosszú fedett pajta, melynek oldalfalai megvannak, de két vége nyitva van és az út ezen a pajtán hosszában vezet végig. A vad félni fog ezen a sötét folyosón végigmenni, de a közlekedés zavartalanul folyhat az úton bármilyen időben. Természetes, hogy ha közút fölé akarjuk az ilyen folyosókaput építeni, ehhez a hatóság engedélye lesz szükséges és azt csakis abban az esetben kaphatjuk meg, ha a pajta (folyosó) tetejét oly magasra építjük, hogy az alatt minden megrakott jármű kényelmesen elférhessen.

Ma még kevés nagyobbméretű vadaskertünk van; de a kultúra haladásával nem lehetetlen, hogy a vadkárkövetelések oly magasak lesznek, hogy a fővadat — a hegyvidékektől eltekintve — csak vadaskertekben lehet majd tenyészteni. Ebben az esetben pedig — költséges volta dacára is — csakis a fenti mód alkalmas a vadaskerti vad megőrzésére.

Vadbeugrók. Bár a vadászatról szóló 1883:XX. törvénycikk értelmében nem tilos a vadaskertek kerítésein vadbeugrókat alkalmazni, mégis valószínű az, hogy a készülőben lévő új vadásztörvény a *teljesen* zárt vadaskertek kerítésein a vadbeugrók alkalmazását tilalmazni fogja.

A vadbeugrók alkalmazása jogos és szükséges marad azonban oly helyeken, ahol a kerítés nem teljesen veszi körül a vadászterületet, hanem csak annak egy részén, a szántóföldek mentén fut végig, többnyire a vadkárok megakadályozása céljából. A nyitott oldalon a vad éjjel kimehet és ha később a bekerített oldalon akar az erdőbe, beállóhelyére visszaváltani, úgy nekiütközik a kerítésnek, megzavarodik, megijed és kárt tehet önmagában amellett, hogy a kíméletlen szomszéd által esetleg lemészárolható a sodronykerítés mellett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az ilyen helyeken tehát feltétlen gondoskodnunk kell arról, hogy a visszaváltani akaró, ide-odafutkosó szegény vad visszamehessen rendes beállóhelyére, saját hazájába.

A beugrók helyét lehetőleg a saját kerítésünknek egy öblében, erdőnkbe benyúló sarkában készítsük el. Gondosan ügyeljünk arra, hogy a kerítésünk már *néhány száz méterrel* a szándékolt beugróhelytől mindkét irányban legalább 30—40 méterrel a saját határunkon *belül* fusson. Ha ezt elmulasztanánk és kerítésünk közvetlen a határunkon fut a beugrónk mellett, úgy a szomszéd (nem mindig barátságos) vadászbérlő vagy tulajdonos igen könnyen elkerítheti beugrónkat egy rövidke kerítéssel. Ha ellenben saját kerítésünk a beugró közelében már néhány száz méternyi távolságon saját területünkön fut végig, a szomszéd már meg fogja gondolni azt, hogy költségekbe verje magát többszáz méternyi kerítés állításával, melynek végeit úgyse köthetné a mi végigfutó kerítésünkhöz, miután az 30—40 méterrel a saját határunkon belül fut.

A beugró építésénél legyünk tisztában a beugró-vad lélektanával. Amikor a vad beugrik, akkor tulajdonképpen *ki akar ugorni*. Hazafelé tart legelőjéről. Nekiütközik a kerítésnek, mely őt attól a helytől választja el, ahová menni szeretne. Váltója mellett fel- és aláfutkos. Minél beöblözöttebb helyen építettük a beugrót, annál biztosabb, hogy hamarosan idegessé válik a vad és amint a beugróhoz ér: nem látván maga előtt kerítést, megkockáztatja az ugrást a mélységbe és már bent is van. Lefelé minden állat nagyobbat tud ugorni, mint felfelé. Ha a beugró belső rézsűjén száraz gallyakat helyeztünk el, melyek a vadnak felfelé való ugrását (elugrását) megnehezítik: bizonyosak lehetünk afelől, hogy a beugrott vad a beugrás helyén ismét kiugorni nem fog.

A beugró belső oldalán a rézsű mellett a földet függőlegesen ássuk le és hogy az be ne dűljön az idők folyamán, falazzuk ki a függőleges földet félbehasított fákkal, melyeknek kérgét hagyjuk meg, hogy természetesebbnek tűnjenek fel.

X. Általános nyomismeret.

A vadászati szakismerettel nem rendelkező avatatlan ember úgy jár erdőn-mezőn, mint a vak.

Nézi a füvet, virágokat, de nem *lát* meg semmit.

A tapasztalt, tanult vadász számára ezzel szemben az erdő s mező olyan, mint egy nyitott könyv, mely mindent megmond, csak olvasni kell tudni benne.

Az igazi vadász még hó nélkül is meglát, felismer minden jelet, nyomot. Ezeket vadásznyelven „vadjeleknek“ nevezzük, mert hiszen nemcsak *láb*nyomokról van szó.

Sok évi tapasztalat kell ahhoz, hogy a vadász szemét a legkisebb vadjel se kerülhesse el. De bár a legjobb tanítómester mindig a tapasztalat, mégsem árt itt néhány ismertebb vadjelnek jelentőségét leírni, hiszen ez nagy könnyítést jelenthet majd a kezdőknek.

Mezőgazdasági területeken a *mezei nyulak jelenlétét* nyáron azoknak hullatékából, továbbá üresen hagyott vackaikból ismerjük

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

fel. A nyúl hullatéka kissé lelapított mogyoró nagyságú, sárgás, száraz, szétrágott és összetapadt növényrostokból áll és szép, lapított gömb alakja van. Miután ez a hullaték semminő másféle hullatékhoz nem hasonlít, nem téveszthető össze semmivel sem. A nyúl *vacka* legtöbbnyire régebbi szántásokban, őszi vetésekben található meg, hossza kb. 30 cm, szélessége kb. 15 cm, mélysége a vacok szépen kigömbölyített hátsó végénél kb. 15—18 cm. E vackok frissességét abból állapíthatjuk meg, hogy amikor a nyúl vackából kiugrik, hátsó körmeivel majdnem mindig felszakítja a vackának szépen kisímított alját. Itt figyelhetjük meg legjobban azt, hogy e kis körömhasítások nedvesek-e még, vagy már beszáradtak.

A mezei nyúl nyoma a hóban a két egymás melletti, hoszkás lábnyom (ezek a hátsó lábak nyomai); e két egymás melletti nyom között, de kissé hátrább, látszik egy kisebb, hegyesebb és karcsúbb nyom: ez az egyik első láb nyoma. Ezt követi jóval hátrább a nyúl másik első lábának szintén karcsú, hegyes kis nyoma. Ha a nyúl lassan *baktatott*, úgy e négy nyom távolsága egymástól nem több 35—40 cm-nél. Ha ellenben a nyúl megriasztva, sebesen fútott' úgy az utolsónak elmaradt egyik elülső láb nyoma néha egy méterre is elmarad a két első (hátsóláb) nyoma mögött.

Az *üregi nyúl* hullatéka hasonló a mezei nyúléhoz, de friss állapotban sötétebb; később majdnem mindig megpenészedik. Körülbelül borsónagyságú és tömegesebben található egy-egy helyen, rendszerint kotoréka mellett. Az üregi nyúl nyoma teljesen hasonló a mezei nyúléhoz, de alig egyharmada a mezei nyúlnyom nagyságának.

Az őz jelenlétét a mezőgazdasági táblákon felismerhetjük a szántásokon, vetéseken hagyott nyomáról, továbbá a gabonában herékben visszamaradt fekhelyeiről, végül az őzbak agancsának dörzsölési helyeiről. Erdőben rendszerint megtaláljuk az agancsdörzsölések alatt az őzbak széles *kaparásait* is és ezekben az őzbak első lábainak nyomait is. E nyomok nagyságából, valamint a dörzsölésre kiválasztott fácska vastagságából bizonyos következtetést vonhatunk le a kérdéses bak korára, agancsának erősségére. Ez a következtetés nem mindig helyes ugyan, de annyi mégis áll, hogy egy vékonyka, gyenge tollszár-agancsú őzbakocska nem szokott agancsának dörzsölésére 5—6 cm vastag fácskát kiválasztani, mert félti vékonyka kis agancsát, nehogy az a vastag fácskán megfeszülve, letörjék. Épp így nem szokott a kis fiatal bakocska 70—80 cm átmérőjű kaparási helyeket hagyni maga után a harasztban, hanem 30—40 cm átmérőjű kaparásokkal már megelégszik és kifárad. Találhatunk az erdőben, fáktól távol, agancsdörzsölés jeleit fel nem mutató őzkaparásokat is; ezek többnyire suták kaparásai, bár nem kivétel nélkül sutákéi, mert néha a bak is kapar dörzsölőfa nélkül.

Minden ellenkező hiedelemmel szemben meg kell állapítanunk azt, hogy biztos jelünk nincsen, melyből az *őzbak* lábnyomát a suta lábnyomától teljes bizonyossággal meg lehetne különböztetni. Egyedül a lábnyom nagysága az, melyből következtethetünk, ha az a bak egy nagytestű, öreg bak volt, mert az erős bak lábnyoma nagyobb

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Szarvasbika.

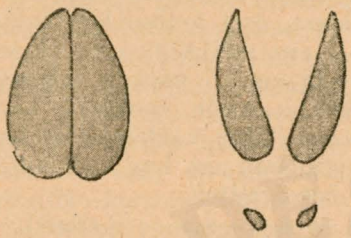

Szarvastehén.

Vaddisznó.

1. Lépésben. 2. Ugrásban.

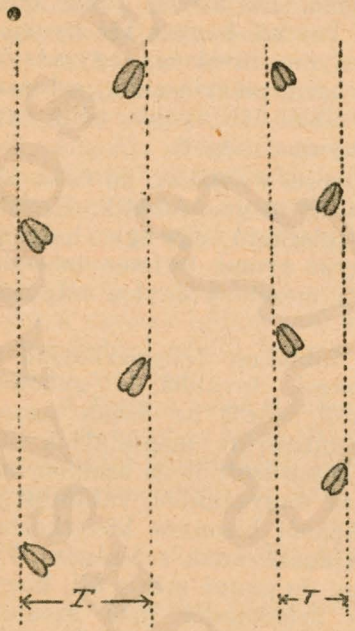

„T" = Terpesztés.

Mufflon.

Zerge.-

Őz.

Mezei nyúl.

Üregi nyúl.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

és gyakran letompítottabb, mint a sutáé. A fiatal bak nyoma azonban az idősebb suta nyomától nem igen különböztethető meg.

A *muflon* nyoma nagyobb az őz nyománál és általában szélesebb áll. A csülkök hátsó sarkai igen gyakran kereken legömbölyítve belenyomódnak a talajba. A muflon hullatéka hasonló a közönséges házi juh hullatékához.

A *zerge* nyoma sokkal hegyesebb, háromszögletűbb, mint akár az őz, akár a mufflon nyoma. A zerge hullatéka a közönséges házikecske hullatékához hasonló.

A dámvad és a szarvas nyomai hasonlítanak egymáshoz és csak a nagyságban van a legnagyobb eltérés, a dámvad nyoma mindamellett elől kissé hegyesebb, mint a szarvasborjú vagy ünő nyoma. A szarvasbika nyoma már annyival nagyobb, hogy azt bármiféle dámvadnyommal összetéveszteni lehetetlen.

Az őz, muflon, zerge, dámvad és szarvas nyománál — hacsak nincsen igen mély talaj, vagy hacsak nincsenek megriasztva — a *fűkörmök* nyomai nem látszanak, mert ezek a fenti vadfajoknál nyugodt járás közben nem érnek a földig. Ha mégis látszanak a mély talajban a fűkörmök nyomai, azok *közel fekszenek egymáshoz* és legömbölyítettek, mintha ujjunk hegyét nyomtuk volna a sárba.

Az igen erős, kárpáti vagy délnyugati, őstípusú öreg szarvasbika nyoma eléri a 14 cm hosszúságot és a 9 cm szélességet. Ettől a mérettől lefelé igen sok árnyalata van a bikanyomok nagyságának.

A szarvas vagy a dámvad jelenlétére az erdőségekben az esetleg megtalált nyomokon kívül még számos más kis *vadjelből* következtethetünk.

A fekhelyek éppúgy meglelhetők, mint az őznél, de természetesen sokkal nagyobbak. A fekvőhelyeket hegy- vagy dombvidéken rendszerint a gerincek mentén találjuk meg és a fekhely nagysága elárulja azt, hogy bika feküdt-e ott, vagy tehén.

Megtaláljuk, különösen augusztus-szeptemberben a bika agancsának dörzsölőhelyeit is. Itt ugyancsak áll az, amit az őznél mondottunk: gyenge szarvasbika nem szereti vékony agancsocskáját vastag fatörzsön dörzsölni.

Ha egy dörzsölést találunk: figyeljük meg mindenekelőtt azt, hogy a dörzsölőfa törzse a fő dörzsölési hely felett mennyire van összeszúrkálva. Ha annak a bikának nem volt koronája, hanem csak villája volt az agancs végén, úgy a fakéreg a dörzsölés felett aránylag sima marad. Ha azonban a fa kérge erősen össze van szurkálva, úgy bizonyosak lehetünk benne, hogy az egy sokágú, éspedig sok kifejlett ágú bikának agancsától eredhetett.

Nézzük most meg, hogy felállva a fa mellé, felnyujtott kezünkkel elérjük-e a fa kérgén a legmagasabb pontot, ahol már látszanak sérülések a fa kérgén. Miután tudjuk a szarvas körülbelüli marmagasságát, tudjuk nyakának körülbelüli hosszát: némi gyakorlattal hozzávetőleges pontossággal meg fogjuk tudni mondani azt, hogy hosszú volt-e, vagy rövid az az agancs, amelyik azon a fán a sebeket ejtette.

A szarvasibka igen sokszor egy tisztás vagy rét szélén álló fát választ ki agancsának dörzsölésére. Az ilyen fának sokszor lenyúló,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

lombos ágai vannak, melyeknek lombja azonban elég magasan kezdődik, miután a tehenek a lombot lerágják oly magasságig, ameddig felnyujtott nyakukkal elérik.

Ha már most egy ilyen fán dörzsölt a mi bikánk és a fa alatt letört, leszakított lombot találunk, majdnem bizonyosak lehetünk abban, hogy ez a bika igen ágasbogas, *koronás* agancsot viselt, mert a lombot csak agancsának koronájával érhette el, viszont ez a hajlékony lomb a gyenge korona ágai között kicsúszott volna; mert csakis az igen ágasbogas, kifejlett korona képes rendszerint az ilyen hajlékony lombot megfogni és leszakítani.

Egy ilyen megbízható vadjel a vadnak a harmatos fűvön visszahagyott nyoma is. A vadcsapat rendszerint legelve vonul végig hajnalban az erdei réteken. Miután a vad legelés közben ide-oda bolyongva haladt, napfelkelte előtt a vadőr igen szépen leolvashatja a vonuló nyomokból azt, hogy hány darabból álló csapat vonult át vadrétjén. Természetes, hogy amint a nap felkél, azonnal felnyalja a harmatot és ezzel a nyom már el is tűnt.

Figyelje meg a vadőr a fiatalosok széleit. A tölgy és bükk fiatal hajtásait a szarvas nagyon szereti lecsipegetni. Pákosztos állat, csak itt-ott csipeget és ezzel az erdőnek éppen semmi kárt nem okoz. De elárulja jelenlétét a figyelmes, nyitott szemű hivatásos va-

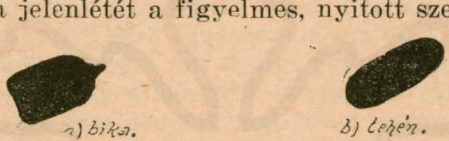

a) bika. b) tehén.

Szarvas-hullatékok.

dásznak, aki még a legnagyobb szárazságban is észre fogja venni a gondjaira bízott területen ezekből a lecsipegetésekből azt, hogy milyen vad érkezett a területre.

Hóban, vagy homokos, esetleg frissen boronált földön van egy jelünk, melyből körülbelüli biztossággal következtethetünk a szarvasbika korára, amelyik területünkön átváltott. Ez a bikanyom *terpesztése.* (Schränken.)

A fiatalabb korú szarvasbika mellkasa keskenyebb lévén, annak nyomai közelednek a zsinórsoros képhez. Minél öregebb, fejlettebb és főként minél kövérebb a bika, annál szélesebb a mellkasa, ennek következtében annál szélesebbre terpesztve rakja lábait is.

Természetes, hogy a bika korából még nem következtethetünk agancsa kiválóságára, de ha tudjuk, hogy egy komoly, öreg bikával van dolgunk, ez mégis útbaigazíthatja a hivatásos vadászt.

A szarvas hullatéka is elárulja nekünk azt, hogy bikától származik-e, vagy tehéntől. A tehén hullatéka mindkét végén legömbölyített, teljesen egyforma, fekete, mintegy 2 cm hosszú és mintegy 8—9 mm átmérőjű, hengeres szemekből áll. Ezzel ellentétben a bika hullatéka rövidebb, zömökebb, mintegy 16—17 mm hosszú és mintegy 13—15 mm átmérővel bír, azonban végei nincsenek legömbölyítve, hanem egyik végükön kis hegyes csúcs látszik, míg másik végükön egy ugyanilyen csúcs befogadására alkalmas lyuk van. A szarvas *kövérsége idején* (Feistzeit), azaz július és augusztus hónapokban a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

szarvasbikának gyakran igen lágy hullatéka van, mely nem válik el külön szemekre, hanem egyetlen, összeragadt feketés rögöt képez és igen hasonló a vaddisznó hullatékához.

A *vaddisznó* nyomait egyéb csülkösvadunk nyomaitól a két fűkörömnek majdnem mindig látható lenyomata különbözteti meg. Ezek a fűkörmök hegyesek, élesek és erősen szétállanak, rendszerint jóval szélesebben, mint a két első csülök lenyomata. Néha előfordul, hogy vaddisznó járt előttünk egy oly keményre taposott gyalogúton, vagy kemény, poros úton, hogy fűkörmei nem értek le a földig. A vaddisznó nyomát ilyenkor is felismerhetjük, mert két első csülkének hegye éles körömszerűen hajlik befelé, gyakran túlkarolja az egyik köröm karéja a másikat. Csak ezek a kis végkaréjok láthatók a kemény talajon, de nem téveszthetők össze a szarvas körmének hegyével, mert a szarvas körme sokkal szabályosabb, párhuzamosan fekszik egymás mellett.

Az öregebb vadkan sokszor elárulja jelenlétét (a túrásokon kívül) azzal is, hogy agyarával meghasítja egyes fiatal fák, főleg fenyők kérgét. A gondos vadőrnek ismernie kell a reábízott területen azokat az egyes, magános fenyőfákat, melyekhez a vaddisznók csuhájukat dörzsölni szokták. Idővel az ilyen fenyőfák dörzsölési oldala teljesen le van hámozva, tele van a fából kifolyt gyantával, melybe a disznók sertéi bele vannak ragadva. A vaddisznók az ilyen fákhoz mindig vissza-visszatérnek és a szőrök magasságából a vadőr igen szépen következtethet a vadkan mar-magasságára. Ez éppen olyan megbízható vadjel, mint a dagonyák melletti fák, melyeken úgy a vaddisznók, mint a szarvasok dagonyázás után dörzsölődni szoktak, amivel nemcsak jelenlétüket, de testnagyságukat is elárulják a hivatásos vadásznak.

Minden csülkösvadunk csülkei szétálló nyomot hagynak, amint a vad fut, vagy ugrik. A megriadtság mértékére következhetünk a csülökbevágódások mélységéből és a csülök szétállásának mértékéből.

A *medve* hátsó lábainak nyoma nagyon hasonlít egy meztelen emberi lábnyomhoz, de a karmok lenyomata mindig tisztán kivehető a láb lenyomata előtt, a medve első lábának nyoma egészen rövid, széles, a karmok lenyomata itt is mindig látható. Egészen kapitális öreg kanmedve hátsó lábának nyoma elérheti a 30 cm hosszúságot és 23 cm szélességet.

A vadjelek, melyekből a medve jelenlétére következtethetünk: a hullaték, fenyőkéreghasítások, továbbá hangyák és méhek utáni kaparások. A medve hullatéka egy kisebb-nagyobb rakás, melyben az időszak szerint más és más gyümölcsmagok (málna-, szeder-, vadalmamag), esetleg dögszőrök találhatók. Minthogy azonban a medve füvet is szívesen legel, nyoma felismerhető hajnalban a harmatos legelőn is, amikor is nyoma teljesen úgy néz ki, mintha egy ember járt volna arra.

A *farkas* nyoma hasonló egy igen nagy kutya nyomához, mégis azzal a különbséggel, hogy a kutya nyoma kerekebb, a farkas nyoma pedig hosszasabb (attól eltekintve, hogy a nagy erdőségekben nem szoktak akkora kutyák járni, hogy nyomuk a farkas nagy nyomaival összetéveszthető lenne). A farkas nyomában a két

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

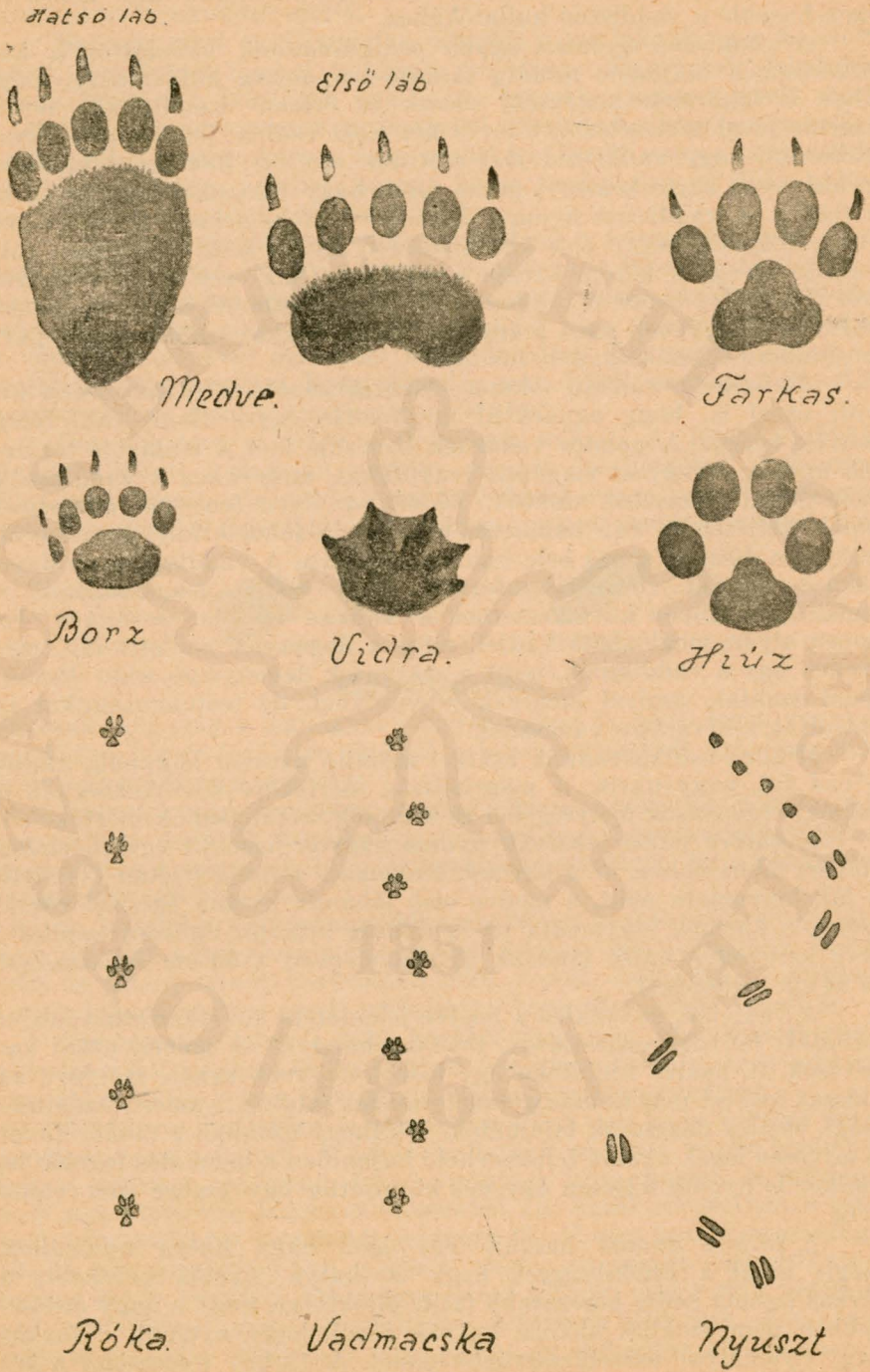

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

középső ujj *igen fejlett karmai* mindig mélyen bevágódnak a talajba és jól látszanak, ellentétben a kutya nyomaival, ahol a karmok kevésbbé, vagy egyáltalában nem látszanak. A farkas hullatéka szintén hasonló egy nagyon nagy kutya hullatékához, de mindig szőrökkel van tele, amiről mindjárt felismerhető.

A *hiúz* nyoma kerek, hasonló a macskanyomhoz, de annál sokkal nagyobb. A hiúz lába, testéhez arányítva, különösen vastag és hosszú. Éppen ezért aránylag nagyokat is lép és e hosszú lépések is jellemzik ezt a macskanyomot.

A *vadmacska* nyoma teljesen azonos egy nagy házikandúr nyonyomával, hullatéka is hasonló a házimacskáéhoz, de a vadmacskahullatékban gyakran találhatunk nyúl- és őzszőrmaradványokat.

A *vidra* nyoma sárban, hóban könnyen felismerhető úszóhártyáiról, rövid, tapogó lépéseiről (lába igen rövid) és arról a vontatási nyomról, melyet vastag farkának maga után való húzásával a sárban vagy a hóban visszahagy. Nyomok híján a vadjel, melyről vidra jelenlétére következtethetünk, egészen jellegzetes hullatéka, melyet a vízfolyások partjain legtöbbször egyedülálló kövek tetején találunk és melyek tele vannak rákhéjakkal, hal- és csigamaradványokkal.

A *borz* nyoma hasonló egy egészen kicsiny medvenyomhoz. Meztelen talpon jár és karmainak lenyomata mindig meglátszik a talajban. Makkos őszön vagy ősszel kukoricások közelében a borz annyira meg tud hízni, hogy lábnyomai között éppen olyan vontatás jelét látjuk, mint sokszor a vidra nyomai között. Ez a vontatási jel a borz hasától ered, mert lábai oly rövidek, hogy a teljesen kihízott borz hasa a földet éri. A borz hullatéka legtöbbször lilás-barnás színű a sok erdei gyümölcstől, mellyel táplálkozik. Valamivel vastagabb a róka hullatékánál és azzal, éppen a sok növénymaradványtartalma miatt, nem téveszthető össze.

A *róka* nyomai, ha csendesen lopakodik, teljesen gyöngysorszerűen sorakoznak egymás után. Kisebb kutya nyomaihoz igen hasonlítanak ezek a nyomok, de a kutya lábait sohase rakja annyira gyöngysorszerűen egymás után, hanem mindig „terpeszt" egy kevéssé. A megriasztott róka nyomai már nincsenek gyöngysorszerű rendben, hanem négyesével s a négy láb közül az egyik (egyik mellső láb) elmarad. A róka hullatékára jellemző a sok egérszőr, mely benne majdnem mindig feltalálható.

A *nyest* és a *nyuszt* nyomait rendszerint csak a hóban láthatjuk meg. Közvetlen egymás mellett látunk két hosszúkás nyomot (mindegyik nyomban első és ugyanott a hátsó láb is belépett). Ez a nyom majdnem úgy néz ki, mintha egy nagy szarvasbika egyetlen lábának csülkeitől eredt volna. Miután a következő ilyen páros nyom sokszor 70—80 cm-nyire tovább látszik a hóban, tudatlan ember az egész nyomot egyetlen szarvasbika lépéseinek nézhetné. Sárban vagy olvadó, puha hóban megkülöönböztethetjük a nyuszt nyomát a nyestétől is, miután a nyest talpa kopasz, míg a nyuszté szőrös, mint a nyúl lába. A nyest és nyuszt hullatékát elég könnyű felismerni jellemző kis méretéről és majdnem mindig sötétfekete színéről. Gyümölcsmag-maradványokat a nyest és nyuszt hullatékában is találhatunk, különösen sommagokat és szedermagokat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A *görény* nyoma nem párosával látszik, mint a nyesté és a nyuszté, hanem négyesével. Sokkal kisebb a nyest vagy a nyuszt nyománál és miután talpa kopasz és erősen bütykös, könnyen felismerhető.

Mint vadjelre rá kell mutatnunk valamire, amiről a görények jelenlétét könnyen felismerhetjük.

Különösen tavasszal látjuk azt, hogy egyes mezőgazdasági táblákban nagy, világos agyag- vagy homoktúrások láthatók. Ezek majdnem mindig attól erednek, hogy egy görény- vagy görénycsalád kikapart egy ürge- vagy hörcsögcsaládot, hogy megegye őket és kotorékukban saját fészkét építhesse meg. Ha az ilyen, messziről látható új kotorékokba egy-egy lajt vizet vitethetünk ki: majdnem mindig sikerül az egész görénycsaládot elpusztítani.

Szárnyasvadjaink nyomainak ismerete a vadőr szempontjából kevésbbé fontos ugyan, mint a szőrmés vad nyomának felismerése, mégis előfordulhat, hogy a vadőr elé oly szárnyasvadnyomok kerülnek, melyekkel azelőtt területén még nem találkozott, ezért ideiktatjuk főbb szárnyasvadféléinknek nyomait is.

A *túzok* nyoma háromujjú, hátsó ujjnyoma egyáltalában nem látszik. E nyom hossza eléri a 7—8 cm-t, szélessége 5—6 cm-t s így semmiféle más háromujjú szárnyasvadnyommal össze nem téveszthető. Még három oly vadunk van, melynek csak három ujja éri a földet: az ugartyúk, a fogoly és a fürj. Az ugartyúk azonban oly hosszúakat lép, hogy nem téveszthető össze az aprókat lépő fogoly nyomaival. Viszont a fürj a legkisebb tyúkfélénk lévén, nyoma nem téveszthető össze mással.

A *fácán* képes a faágon megkapaszkodni, épp ezért fogóképes hátsó ujja is van. Ez meglátszik a nyomán is.

Az *erdei szalonka* háromujjú nyomai vékony, hosszú ujjnyomatokat mutatnak. Ritkán találjuk meg a nyomokat, mert többnyire harasztra vagy fűre száll le, jellegzetes vadjel azonban, melyből az erdei szalonka nyomát felismerjük, csőrének a sárba vagy tehéntrágyába szúrt nyomai. Ha nem is látjuk a kis lábnyomokat, de ezek az egymás mellett több helyen látszó, élesszélű, a sárba szúrt lyukak elárulják az erdei szalonka jelenlétét.

A *siketfajd* nyoma 5—6 cm hosszú, 4—5 cm széles. Három ujja látszik, de rendszerint látható a hátsó ujjának lenyomata is. A kakas ujjainak két oldalán fésüszerűen szarupálcikák vannak. Hóban ezek szélesebbé teszik az ujjak nyomát. Sárban láthatók a fésük nyomai, de a siketfajdkakas ritkán jár sáros helyeken.

A *nyírfajd* és a *császármadár* nyomai teljesen hasonlóak a siketfajd nyomaihoz, csak sokkal kisebbek. A császármadár nyomai a havon igen aprócska lépés-sorozatokat mutat.

Mindhárom fajdunk (siketfajd, nyírfajd, császármadár) hullatéka hasonló, csak nagyságban térnek el egymástól. A hullaték mindig rakásokban található, száraz, sárgás fenyőtű- és bükkrügymaradványokból áll. Úgy néz ki, mint egy erősen megtömött cigaretta dohánya, miután a papirost lefejtettük róla. A siketfajd hullatéka kb. kisujjnyi. A nyírfajdé olyan vastag, mint egy vastag cigaretta, míg a császármadáré nem nagyobb egy fél női cigarettánál.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

II. RÉSZ

A HAZAI VAD ÉS VADÁSZATA

(VEZÉNYI ELEMÉR FESTŐMŰVÉSZ FESTMÉNYEIRŐL KÉSZÜLT SZÍNES MŰMELLÉKLETEKKEL.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A hazai vad és vadászata.

1. A szarvas. (Cervus elaphus L.)

(Szarvas*bika*, szarvas*tehén*, szarvas*ünő*, szarvas*borjú*.)

Hazánk erdőségeinek legnagyobb csülkösvadja a *szarvas*. Éppen ezért összes vadfajaink között az első hely őt illeti meg.

Szarvasbika.

(Gróf Jankovich Dénes felv.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A szarvas inkább az összefüggő nagyobb erdőségek lakója és ha meg is fordul kisebb, önálló erdőkben és ligetekben, ott egész éven át nem marad meg állandóan. Az ilyen vadat *váltóvadnak* nevezzük, mert helyét *váltja*, azaz az egyik helyről a másikra *átvált*.

Elterjedése hazánkban. A magyarok honfoglalása idején a szarvas úgyszólván hazánk egész területén el volt terjedve. Az akkor itt élő szarvasfaj az ősjellegű, *keleti* fajta volt, jóval nagyobb testtel, mint a nyugateurópai (alpesi) hegyi szarvas, kosszerűen hajlott homlokcsonttal és orrcsonttal.

Agancsa hosszabb, vastagabb és oly jellegzetes eltéréseket mutat a nyugateurópai szarvasfajtával szemben, hogy ősi szarvasaink

Keleti jellegű és ásatag szarvas agancsa.

késői utódai ma is megkülönböztethetők a nyugateurópai szarvasoktól és azok utódaitól.

A keleti jellegű szarvas agancsának koronája gyakran hátrahajló és egy második korona képzésére hajlamos. A jégág gyakran hiányzik. (A koronáról és a jégágról később szólunk.)

A fenti képünkön bemutatjuk egy erdélyi (görgényszentimrei) ősjellegű szarvasbika elhullatott agancsát 1935—40. közötti időből *a)*. Ugyanezen a képen *b)* alatt bemutatjuk egy Somogy megyében, Festetics Kristóf gróf uradalmában a tőzegből kiásott, mintegy 3—4000 éves ásatag szarvasagancs egyik szárának képét annak bizonyítására, hogy az ősi Kárpátmedencében mindenütt a keleti, ősjellegű szarvas volt elterjedve.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az ősjellegű szarvasállomány azonban idővel az emberiség szaporodásával és a lőfegyverek tökéletesedésével fogyni kezdett, hiszen fogytak az ősmocsarak és ősrengetegek is. Az elmult évszázad közepe táján, a szabadságharcunkat követő időkben hazánk szarvasállománya mélypontját érte el. Kivételt csak azok az egyes, főképpen dunántúli nagyuradalmak erdőségei képeztek, melyekben akkori tulajdonosaik (pl. Esterházy herceg Tolna megyében, vagy Grassalkovich herceg Gödöllőn stb.) szarvasállományuk megtartására különös gondot fordítottak az elmult század elején.

Kipusztult az ősszarvas a Nyugati Kárpátokból, a Mátrából, Bükkhegységből, kipusztult a Vértesekből, a Bakony nagyrészéből az utolsó darabig, de kipusztult az az Alföldről, sőt Erdély legnagyobb részéből is.

1850 körül mindössze két „szigetünk" van, ahol az ősjellegű szarvasfajta még megmaradt: A Keleti Kárpátok ősrengetegeiben és Szlavónia mocsárerdeiben; de ezeken a helyeken is csak igen gyéren!

Az a tény, hogy alig egy évszázad elmultával a szarvas majdnem minden erdősvidékünkön meghonosodott, jó vadásztörvényünk mellett — egyes áldozatkész nagybirtokosaink telepítésének köszönhető. (Pl. Forgách gróf Ghymesen, Coburg herceg Gömörben, Almássy gróf Békésben, Károlyi gróf Abaújban, stb. stb.)

Végtelen kár, hogy ezek a telepítések mind nyugatról, a sokkal kisebb tenyészértékű nyugati szarvasfajtával történtek a sokkal nemesebb keleti ősfajta helyett, melyből akkor még nem lehetett volna telepítés céljára befogni.

A múlt század utolsó évtizedeiben a vadászati törvény (1883 : XX. törvénycikk) védelme alatt a kitelepített állományok gyors szaporodásnak indultak, terjedtek. Az újabb telepítések Kelet és Dél felé, míg az őseredeti, keleti jellegű szarvasok Zemplén, Bereg irányában és Erdély felé rajzottak ki.

Gömör, Zólyom, Liptó, Túróc és Szepes megyék fővadállománya a Coburg hercegi telepítésből származik és e jelleget ezek az állományok aránylag zömök, jól gyöngyözött, többnyire kehelykoronás agancsukban és gyakran szürkésbehajló szőrzetükben mai napig is megőrizték. Ezek mind az alpesi hegyi szarvasfajta leszármazottjai, testsúlyban is mélyen a keleti faj alatt vannak. (Kifejlett nyugati típusú szarvasbika feltörve ritkán éri el a 200 kg súlyt, míg a keleti jellegű szarvasbikák ugyanebben a korban feltörve majdnem mindig meghaladják a 210—220 kg súlyt.)

Sajnos, úgy látszik, hogy a nyugati fajta terjed mindinkább Kelet felé a keleti fajta rovására.

Erdélyben maradt ugyan néhány darab szarvas az ősi időkből, de Erdély a mai, egészen elsőrendű minőségű szarvasállományát néhány telepítésen kívül kétségtelenül a világháború nyomása által Bukovinából, Máramarosból, Ungból és Beregből kivándorlásra kényszerített, nemes, keleti fajta szarvasoknak köszönheti.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az eredeti, szlavóniai mocsárerdőkben fennmaradt ősjellegű szarvas lassan terjedt Észak felé. A béllyei főhercegi uradalom, a bátaszéki közalapítványi uradalom, a kalocsai érsekség, pécsi püspökség, továbbá Dél-Somogy, Tolna és Zala megyék déli részei őrzik ma is még ezt a nemes, ősjellegű szarvasfajtát, melyet ezidőszerint legtisztább és legnemesebb fajban Draskovich grófnak sikerült baranyasellyei vadaskertjében kitenyésztenie és megőriznie.

A szarvas természetrajza.

A *szarvastehén* üzekedését átlagosan szeptember hóban kezdi meg, éspedig a melegebb éghajlatú déli megyékben korábban, néha már augusztus hó végén, míg a Kárpátok hidegebb éghajlatú részein szeptember második felében.

Általában az idősebb tehenek előbb kezdik meg az üzekedést, az ünők később. A fejlődésükben elmaradt, késői ünők néha még októberben is üzekednek és fogamzanak, ami nagyon káros dolog, de erről később lesz még szó.

A szarvastehén 8 hónapig vemhes. Éppen ezért a *borjazás* a következő év májusának közepétől június hó közepéig tart. Vadászati szempontból az lenne a leghelyesebb, ha minden késői (júliusi) borjú elpusztulna, mert a késői borjak rendszerint gyenge anyától erednek, gyenge anyának kevés a teje; a borjú rosszul táplálva, gyengén és fiatalon kerül a télbe és ha el nem pusztul (ami még a legjobb lenne), egész életében megcsökött, satnya állat marad.

Az újszülött kis szarvasborjú sötétbarna, világos pettyezéssel. Csak az első napon gyenge, de már néhány nap mulva oly virgonc, hogy az ember alig tudja elfogni. Nemei szerint *bika*borjúnak vagy *ünő*borjúnak nevezzük.

Az ünőborjút a második életévétől kezdve *ünőnek* hívjuk. Mindkét nemű borjak a születésüket követő télen át, majd a rákövetkező év egész nyarán anyjuk mellett maradnak több-kevesebb önállósággal, úgy, hogy gyakran láthatjuk az öreg tehenet nyáron át tavalyi ünőborjával és idei szopósborjával. A második évében lévő kis nyársas bikácska már gyakrabban kalandozik el önálló utakra.

(Már itt kell megemlítenünk, hogy az ilyen, fentebb leírt kis csapat a legértékesebb reményünk legyen, mert itt egy új fővadcsapatunk van kialakulóban, melyhez őszre külön bikát várhatunk és melyből éppen ezért lehetőleg ne lőjjünk ki télen egyetlen darabot sem.)

A fiatal ünő életének második évében, ha jól fejlett, elkezdi az üzekedést; vemhessé is válik, bár ez, mint fentebb mondottuk, nem válik állományunk előnyére.

Nyár derekáig a szarvastehenek különálló családi életet élnek borjaikkal. Nyár derekán azonban már kezdenek csoportosulni, (a bikák ilyenkor még külön vannak). Augusztusban már összeállanak kisebb-nagyobb *csapatba*. E csapatokhoz augusztus végén, szep-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tember elején *beállanak* a bikák és kezdetét veszi az üzekedés, melyet „szarvasbőgésnek“ nevezünk.

A nagy tél beálltával a bika nélkül maradt tehén-, ünő- és borjúcsapatok sokszor 60—70 darabos óriási tömegbe verődnek össze, ezekben a tehenek és borjak közt fiatal nyársasok is elvegyülnek. Így élik át a telet, s a jobb időjárás bekövetkeztével ismét szétválnak kisebb csapatokra, majd, amint eljön a borjazás ideje, teljesen különválnak, félrevonulnak.

A bikaborjút már kicsinykorában felismerhetjük, mert nyaka mindjárt vaskosabb, feje rövidebbnek látszik, mint az ünőborjúé. A jól fejlett bikaborjúnak homlokán már a születést követő első télen kis dudorok alakjában elkezdődik az agancsa fejlődése. A dudorok felett a bőr elvékonyodik, később fénylő sötétszürke, puha bőrt látunk a dudor fölött, melyen bársonyszerű fínom hamvasszürke szőrök látszanak. A dudor gyorsan nyúlik és csakhamar csont *homlokcsappá* fejlődik, melyen a fínom bársonyszőrrel borított végződés egész terjedelmében a bársonyos bőrrel borítva *nyárssá* nő ki.

Ezt a szőrös, bársonyos borítóbőrt *háncs*nak nevezzük. A nyárs, teljes kifejlődése után elkeményedik, a háncs pedig, mely eleinte bő véredényrendszerrel van ellátva, lassankint beszárad. Ekkor viszketni kezd úgy, hogy a kis *nyársasbika* addig dörzsöli kis viszkető nyársát a fácskákhoz, míg sikerül kis büszkeségéről az utolsó szárazravált háncsdarabot is letisztítania. Készen áll a kis állat első „agancsa“. Hogy ez a kis első nyárs mekkora, hogy ez az itt leírt folyamat mikor kezdődik és az év melyik szakában ér véget: azt megmondani nem lehet, mert éppen a kis nyársasok fejlődésében igen nagy különbségek vannak.

Egészséges, jól fejlett, jól táplált tehénből korán, azaz már május első felében született, úgynevezett *jó* nyársasoknak, következő év októberére már feltétlen tisztára *hántott* állapotban kell lenniök és egy úgynevezett *jó* nyársastól (1) megköveteljük, hogy az első *felrakott* nyársa legalább 30 cm hosszú és tövénél legalább 25 milliméter átmérővel bírjon. Amelyik nyársas már szeptemberben tisztára hántott nyársakkal jelentkezik, az rendszerint másodszor is nyársat rakott fel, harmadik életévében levő rossz, tehetségtelen bika és mint ilyen, kiselejtezendő. Az ilyen „nyársasnak“ rendszerint rózsája is van, ami annak bizonyítéka, hogy ez már a *második* felrakott agancs, melynek jó fejlődésű bikánál már feltétlen legalább „hatos“-nak kellene lennie.

Kései borjakból, gyenge tehenektől származó, nyeszlett nyársasok sokszor csak 5—10 cm hosszú, alig 15 milliméter átmérőjű nyársakat raknak fel (2), melyek még februárban is háncsban vannak. Ezek mind csak faj-rontók, belőlük erős bika nem válik és tulajdonképpen mind agyonlövendők lennének.

Az első nyársat viselője a következő év tavaszán *elveti*. Ez az elvetés úgy történik, hogy a *homlokcsap* teteje és az agancs-anyag között körül egy sárga, genyhez hasonló (azonban nem geny!) vá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ladék képződik, mely lassan-lassan beleeszi magát a homlokcsap és az agancs közé, elroncsolja a homlokcsap csontszövetét egy síkban az agancs alatt, mire az lehull.

A lehullás után azonnal heg képződik a lehullott agancs helyén. Mire ez a pörk (heg) elszárad és lehull, — már ismét ott látjuk a sötétszürke, puha, bársonyszőrökkel borított bőrt, melyben az új agancs azonnal nőni, nyúlni kezd, azaz ismét *háncsban nő*.

Egy jó állományban a *jó* nyársas következő agancsa legalább *hatos* legyen, de lehet nyolcas, sőt tízes, tizenkettes is. Minél gyorsabban emelkedik az agancs minősége a *nyársat követő első évben*, annál tehetségesebb, értékesebb fiatal bikával van dolgunk.

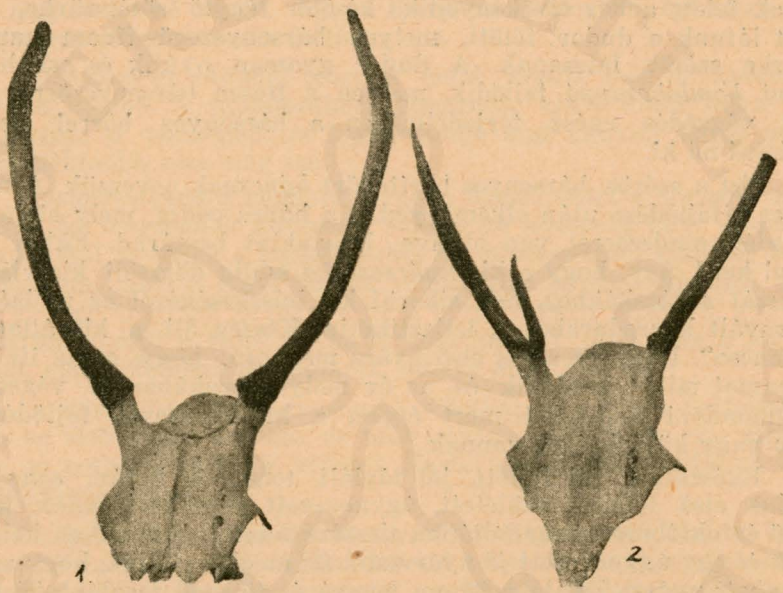

Nyársasok.

Amelyik nyársas a következő évben újból nyársat, vagy esetleg *villát* rak fel, abból később se várhatunk erős agancsú szarvasbikát, mert abból hiányzik a *tehetség*.

A fiatal bika második (tehát a nyársat követő) agancsa rendszerint szeptemberre fejlődik ki teljesen úgy, hogy már le is van hántva. Ezen a második agancson már látunk a csont homlokcsap fölött egy rücskös koszorút. Ezt *rózsának* nevezzük; ha a rózsa szépen fejlődött, az az agancs értékét emeli. Néha, inkább ritkán, az első (2-ik éves) nyársasnak is van már rózsája, bár ez rendszerint még ferdén nőtt.

A szarvasbika korának előrehaladtával, különösen ha jól telelt, minden évben valamivel korábban veti el agancsát, úgy, hogy jól tartott öreg bikák nem ritkán már február közepén *elvetnek*. Ennél

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

korábban azonban már nem *szoktak* elvetni. Az elvetéshez mérten az öregebb bikák természetesen sokkal hamarább készülnek is el új agancsuk felépítésével, úgy, hogy az ilyen bikák július elején nem ritkán már hántják is agancsukat.

Téves hit az, hogy a szarvasbika éveinek előrehaladtával *mindig* egy ággal többet rak fel új agancsára. Előfordul ugyan, hogy különösen a bika ifjabb éveiben szabályszerűen gyarapodnak az ágak mindegyik oldalon évente egy ággal, ez azonban nem szabály és különösen a bika 5—6-ik évétől azt látjuk, hogy az ágak száma nem gyarapszik, csak az agancs maga lesz nagyobb, vastagabb és súlyosabb.

A *homlokcsap* minden újabb elvetés után vastagszik és rövi-

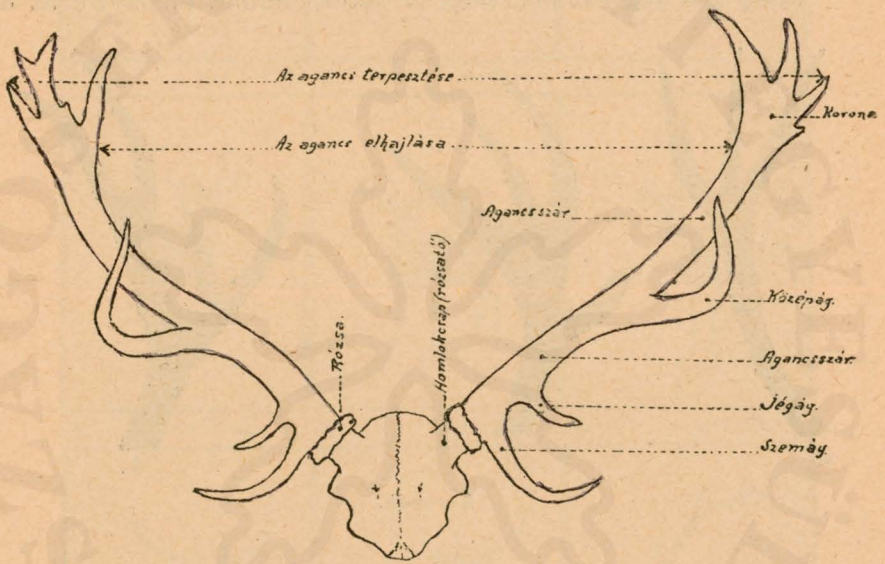

A szarvasagancs részei.

debb lesz, emellett az elvetési sík, mely eleinte majdnem vízszintes, később mindinkább alacsonyabbá válik a homlokcsap külső részén.

Az elvetett aganccsal minden évben egy kevés a homlokcsapból is lehull, különösen az első években. Ez a csontréteg természetesen az agancson marad az elválasztódási felületen.

Idősebb bikánál már alig találunk az *agancson* valamit a homlokcsap csontjából. Innen van az, hogy míg a fiatal bika rendszerint *domborúan vet el*, addig az öreg bika éppen ellenkezőleg: *homorúan vet el*. Talált, hullajtott agancsoknál így ebből bizonyos fokig következtethetünk a hullott agancs egykori gazdájának életkorára, míg a bika koponyacsontján a homlokcsontok vastagsága, rövidsége és a hullajtóvonal ferde fekvése az, ami (a fogazat mellett) támpontot nyújt nekünk a bika korára.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A szarvasbika agancsának részei.

Mint mondottuk, a szarvasbika homlokából a két *homlokcsap**) nyúlik ki. Ezek felett látjuk a rózsát. A rózsa felett előre kinyúló első ágat *szemágnak*, a következőt *jégágnak* hívjuk. A jégág néha hiányzik, de előfordul az is, hogy egymás fölött két jégágat találunk.

A jégág fölött van az *agancsszár*, melyből a jégág felett a *középág* nyúlik ki.

A középág felett ismét egy darab agancsszár következik, mely vagy nyársban, vagy *villában*, vagy *koronában* végződik.

A *korona* ismét többféle lehet, úgymint: 1. *hármas korona*, 2. *páros-villás korona*, 3. *kehely-alakú korona*, 4. *lapátos korona*. 5. *kettős korona*.

(Meg kell jegyeznünk, hogy a kettős korona többnyire az ős-

Koronák.

jellegű, keleti szarvas különös ismertetőjele. Ez egy, a fő-koronából hátrahajló ág, melyen néha két-három újabb ág fejlődött. Ugyanez a jellegzetesség megtalálható a hazánk területén talált, sokezer éves, ásatag szarvasagancsokon, ami csak azt bizonyítja, hogy hazánk ősi szarvasa ugyanaz a fajta volt, mely a Keleti Kárpátokban és a Délvidék mocsárerdeiben a mai korunkig megmaradt.)

A keleti, ősjellegű szarvasfajta agancsán feltűnő gyakran hiányzik a *jégág;* ez bizonyos fokig faj-jelleg is.

Az agancs növesztésekor a bika egyidejűleg tolja ki a szemágát és felfelé az agancsszárat, melyből úgyszólván a szemággal együtt tolódik ki a jégág.

Amint az agancsszár növekedésében eléri a középág helyét: ismét kétfelé válik, kitolja a középágat és a középággal egyszerre folytatja az agancsszár növesztését egészen a koronáig. A korona

*) Rózsató-nek is hívják.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

legelőször is egy bunkó alakjában jelenik meg, melyből azonban igen hamar kiválnak az egyes koronaágak. A koronaágak teljes kitolása után az új agancs készen van s most már csak be kell szárad-

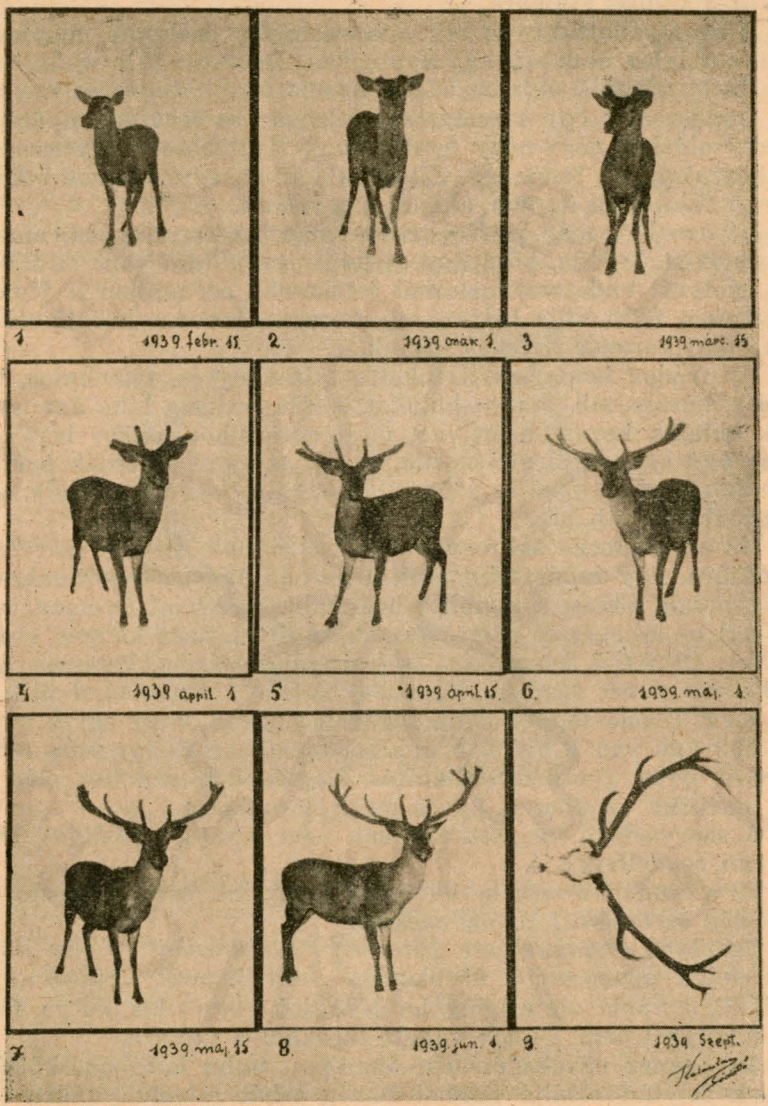

Egy szarvasbika agancsának fejlődése február 15-től június 1-ig.

nia, hogy letisztítható legyen és hogy az üzekedés (bőgés) idejére teljesen készen álljon a tenyészkiválasztódáshoz szükséges védelmi és támadó fegyver.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Azokat a rücsköket, melyek az agancsot többé-kevésbbé elborítják: *gyöngyöknek*, az agancs hosszában futó hosszanti árkokat pedig csatornáknak nevezzük. Minél gyöngyösebb, minél csatornásabb és minél sötétebb színezetű a szarvasagancs, annál értékesebb az a vadász számára.

Mint mondottuk: az oly szarvasbikát, melynek agancsában egy-egy oldalon csak egy-egy nyárs van: *nyársasnak* hívjuk.

Ha mindegyik oldalon három-három ágat látunk: az *egy hatos* bika (rendszerint egy szemág, egy középág és fent egy nyárs.) Ha egy-egy oldalon négy-négy ágat látunk (legtöbbször egy szemágat, egy középágat és felül egy villát), akkor az egy *nyolcas* bika. Ha egy-egy oldalon öt ág van, akkor az egy *tízes*.

Itt azonban már kétféle tízest ismerünk éspedig azt, amelyiknek szemága, *jegága*, középága és felül egy *villája* van: ez a *villástízes*, melynél vadászszempontból értékesebb az, amikor a jégág elmarad és a felső villa helyett egy hármas korona jelentkezik. Az ilyen bikát *koronás tízesnek* hívjuk.

Ily módon ismerünk tizenkettes, tizennégyes, tizenhatos, tizennyolcas, húszas, stb. szarvasbikákat is. Ha pedig a bika agancsának egyik oldalán kevesebb ág van, mint a másikon, akkor irányadóul a több ágú agancsszárat vesszük, ennek az agancsszárnak ágszámát szorozzuk meg kettővel és azt mondjuk: *páratlan tizennégyes*, *páratlan* tizenhatos, stb. stb.

Ha az erdőben csak egy pillantást tudunk vetni a szarvasbika koronájára, úgy rendszerint csak a korona ágvégződéseit számoljuk meg gyorsan. Ehhez a számhoz hozzáadunk hármat (szemág, jégág, középág) és az egészet megszorozzuk kettővel, azaz kétszer vesszük. Például: Öt ág a koronában, a hozzáadás három, összesen nyolc. Ezt kétszer véve: összesen tizenhat, azaz egy *tizenhatost* pillantottunk meg. Természetesen néha elmarad a jégág, vagy egyik koronában több ága van a bikában, mint a másikban és így *nem egészen biztos* az ilyen gyors megállapítás. Legtöbbször azonban elég jó a fenti módszer az agancs gyors meghatározására.

A szarvasbika agancsa azonban nem mindig szabályos, hanem gyakran *rendellenes* is.

Ez a rendellenesség kétféle lehet, úgymint: *sérülés* okozta rendellenesség és *öröklött* rendellenesség.

Semilyen, úgynevezett „szerzett tulajdonság", — (és ilyen a szarvasbika agancsának növekedése alatt kapott sérülés) — nem öröklődik tovább, aminthogy ha levágjuk egy kis kutya farkát, annak kölykei nem jönnek vágott farokkal a világra.

Az agancs növekedésének korában, puha korában, külső behatások folytán előálló rendellenesség tehát állományunkra nézve nem veszedelmes, mert nem örökítődik át és ha az ilyen rendellenes agancsú bika torzult agancsát elvetette, annak helyébe egészen rendes agancs fog nőni, azt az egy esetet kivéve, amikor maga a homlokcsap törött el.

Homlokcsapsérülések után még évekig rendellenesen fejlődhet az agancs, bár az állományra ez sem veszedelmes, mert az ilyen bika ivadékai mindig rendes agancsú egyedek lesznek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Sokkal veszedelmesebb szarvasállományunkra nézve a veleszületett, úgynevezett *öröklődő* rendellenesség. Ha az ilyen örökölötten rendellenes bikát (ideértjük a szűk, vagy más ok miatt rossz állású bikákat is) idejében ki nem pusztítjuk területünkről: egész állományunkat megfertőzhetik és egy-egy ilyen rosszállású bika ivadékai évtizedeken át újra meg újra előtűnnek, sőt el is szaporodnak

Az öröklődően rendellenes bikát nem könnyű a sérülés által rendellenessé vált bikától megkülönböztetni, de mindenesetre nem lehetetlenség.

Ha bikáink évente saját területünkön vetnek el, úgy a begyűjtött elvetett agancsok között találhatunk több, egyforma rendellenességet felmutató agancsot. Ebből rögtön következtethetünk arra, hogy öröklött hibával van dolgunk és a hibákat örökítő bikát ki-

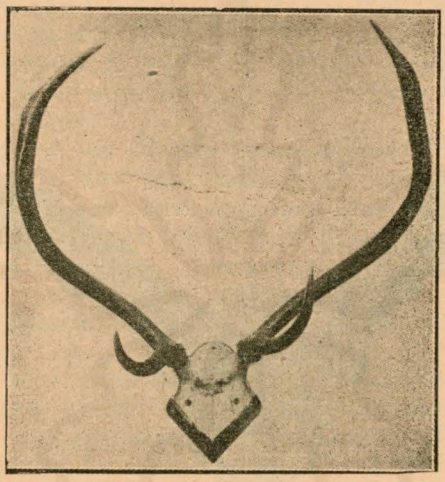

Jellegzetesen selejtes bika agancsa (villás).

lövethetjük. Ilyen örökített hibák: szűk állás, hátrahajló agancs, ok nélküli *örökös koronátlanság*, elvékonyodott agancs, jégág elmaradása, stb. De ide sorolhatjuk azokat a bikákat is, melyek *villát* raknak fel, azaz egy szemágat és egy többé-kevésbbé hosszú nyársat.

Az ilyen villás agancs viselője veszedelmes fajrontó és minél előbb kilövendő.

Amint vannak egyes szarvascsaládokban öröklődő agancsrendellenességek vagy öröklődő hibák, úgy van öröklődő satnyaság is, de szerencsénkre vannak öröklődő kiváló tulajdonságok is. Ezeket a bika *egyéni* tehetségének, egyéni tulajdonságának, rátermettségének nevezzük. Az egyéni tehetség egy egész családra, egész törzsre is átörökíthető és az ilyen, nagy egyéni tehetséget átörökítő szarvasbikák egy szarvasállomány legféltettebb kincsei.

Az agancsfejlődés szoros kapcsolatban van az agancs hordozójának nemi életével. A Természet rendelte ezt így, mert a bikának

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

agancsára elsősorban az üzekedése idején van szüksége, hogy vetélytársát elverje és lehetőleg az erősebb, egészségesebb, hatalmasabb állat szaporítsa tovább saját fajtáját.

Az agancs (éspedig nemcsak a szarvasagancs, hanem a dámlapát és az őzagancs is) az elvetés pillanatától kezdve egész növekedésen át az elvetésig a legszorosabb kapcsolatban van a bika (bak) heréinek működésével.

A herék ugyanis nemcsak ondót (magot) termelnek, hanem szüntelen működésben vannak az állat egész életén át. Szüntelen termelnek egy belső váladékot, melyet a véráramlás az egész testben, idegrendszerben széthord és mely váladék egy részének (hormon) tulajdonítható minden oly megnyilvánulás, mely a bika (bak, kos, kan) hímjellegének megnyilvánulásához tartozik.

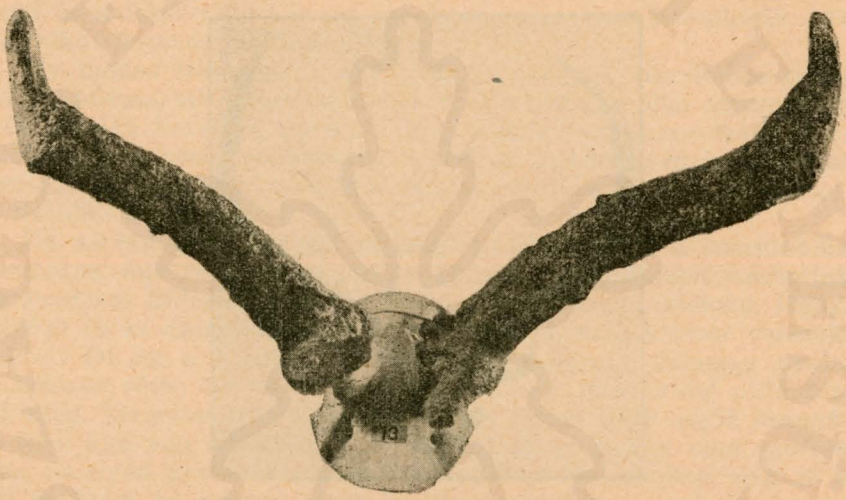

Parókás szarvasagancs.

Miután pedig, mint fentebb mondottuk, a szarvasagancs egy ilyen hímjelleget fejez ki, következésképpen a here megsérülése — esetleg elvesztése — egészen komoly elváltozásokat okoz az agancs fejlődésében aszerint, hogy milyen növekedési állapotban volt az az agancs, amikor a heresérülés beállott.

A legsajátságosabb az, hogy bármelyik here sérül is meg, az elváltozás mindig *keresztben* a másik oldalon fejlődő agancsszáron jelentkezik.

Ha egy szarvasbikát (őzbakot) abban a pillanatban herélünk ki (vagy ellőjük mindkét heréjét), amikor agancsot hord, akkor az a bika vagy nem fogja többé elvetni agancsát, vagy ha el is veti, satnyábbat rak fel újból.

Ha viszont akkor éri a bikát (bakot) kétoldali heresérülés (betegség, rák, heresorvadás, stb. is lehet), amikor annak agancsa éppen elvetett állapotban volt, akkor rendszerint *parókás agancs*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

fejlődik. Szarvasbikánál az ilyen parókás agancs eléggé ritka. Őzbaknál gyakrabban fordul elő.

Végül van a heresérülések következtében előálló olyan rendellenességek is, amikor az agancs már teljesen ki volt ugyan fejlődve, de még hántcsban volt. Ilyen esetekben fejlődhet a *pergamenagancs*. A hántcsról a szőr idővel lekopik, de maga a hántcs rászáradva az agancson marad. Az ilyen agancsot a bika (bak) nem veti el és az idővel nagyon csúnyává válik.

A magyar vadásznak ne az legyen a fő törekvése, hogy a gondjaira bízott területen minél *több* szarvast neveljen, a minőség rovására, hanem az, hogy vadja erőteljes, egészséges legyen és hatalmas agancsokat legyen képes *felrakni*.

Az az agancs, amelynek elérésére törekszünk, frissen lefőzött állapotban kilenc-tíz kilogramm súly körül mozog, legalább 110 cm hosszú, rózsakörmérete 28 cm felett van, agancsszárai középág alatt ne legyenek 16 cm körméret alatt, középága felett ne legyenek 15 cm körméret alatt. Színe sötét legyen, erősen gyöngyözve, ágvégződései fehérek, símára csiszoltak legyenek, az agancsszárak elhajlása ne legyen 100 cm alatt és mindkét koronája teljesen kifejlett, legalább 4—5 ágú korona legyen.

Ahhoz, hogy ezt az ideális agancsot megközelíthessük, vagy elérhessük, több tényezőre van szükségünk, melyekből, ha bármelyik is hiányzik: erős agancsra nem igen számíthatunk.

E tényezők: 1. Egyéni tehetség. 2. Megfelelő életkor. 3. Megfelelő táplálkozás. 4. Helyes ivararány. Vegyük sorba e fontos tényezőket.

1. *Egyéni tehetség.* Erről már beszéltünk előbb. Nem minden egyes szarvasbika képes elsőrendű agancsot felrakni még akkor sem, ha mindent megadunk neki, ami egy kapitális agancs fejlesztéséhez szükséges. A *„tízkilós"* agancs bizonyos fokig mindig a Természet játéka. Vannak azonban kiváló tehetségű egyedek, melyek kiváló agancsfejlődési tehetségüket át is örökíthetik utódaikra, így tehát vannak kiváló agancsfejlődésű családok, *törzsek* is.

2. *Megfelelő életkor.* Amíg a fiatal állat növekedésben van, addig annak a tápláléknak nagy részét, melyet a legelővel magába felvesz, *csontváza* felépítésére fordítja. Miután pedig a csontváz anyaga igen közel áll az agancs anyagához, világos, hogy amíg az az állat fiatal és növekszik, kevés olyan *feleslege* marad, melyből évente egy nagytömegű, nehéz agancsot tudjon felépíteni rövid néhány hónap alatt.

De maga a Természet is azért ad a fiatal bikának gyengébb agancsot, mert nem kívánja, hogy az a serdülő fiatal állat sok tehenet tudjon magának tartani és az üzekedés alatt túlságosan leromolhassék.

Csakis a teljesen kifejlett férfikorban áll meg a csontváz továbbfejlesztése és ezzel a korral esik össze az agancsok rohamos erősödése is. Ezt a kort a szarvasbika rendes körülmények között a 7—8-ik életévében kezdi elérni, de igen sok bika még ennél jóval tovább, egészen a 15—18-ik életévéig is folyton jobb, erősebb agancsokat rak fel. Általában a Kárpátok ősjellegű szarvasa lassabban

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

fejlődik, mint az enyhébb éghajlatok szarvasa, de viszont tovább is él és később is éri el fejlettsége legmagasabb fokát. Az agancs hanyatlási koráról és az ezt előidéző okokról később lesz még szó.

3. *Megfelelő táplálkozás.* Hiába hagyjuk a szarvasbikát kellőképpen megöregedni, hiába származik állományunk a legjobb tehetségű törzsekből: ha nem gondoskodunk elegendő és főképpen *megfelelő* táplálékról, igazi erős agancsokaat nem fogunk elérni soha.

A szarvasagancs minősége jórészt már a kis bikaborjú *születése előtt* dől el. Ha a vemhes tehén télen át jól táplálkozik, kövéren, jó erőben telel, akkor a magzat is csontosan, erősen fejlődik benne. Jól táplált anyának ritkán van nyeszlett, angolkóros borja. Jól táplált, jól telelt tehénnek sok és jóminőségű teje van, a kis bikaborjú kezdettől már erősen és egészségesen fog fejlődni.

Ha azonban a vemhes tehén télen át leromlott, akkor leromlott benne a bikaborjúmagzat is; *megcsökött* az, még mielőtt a világra jött volna. Tavasszal a lesoványodott tehénnek idő kell, míg a kevés táperőt nyujtó zöld, fiatal füvön ismét erőre tud kapni, *nem tőgyel meg rendesen*, kevés teje lesz és nyeszletten világra jött bikaborja soha többé nem fejlődik ki tökéletes, erős példánnyá.

Éppen ezért: igen vaskos hiba, ha a vadőr azt tartja, hogy a *bikát* kell etetni, hogy nagy agancsa legyen, *de a tehén nem fontos!* Még az is előfordul néha, hogy az etetők abrakosvályúját oly magasra építik be, hogy abból a tehén nehezen ehessen, azt lehetőleg csak a bika érhesse el. Ez mind igen nagy hiba, mely keservesen megboszulja magát. *Tartsuk jól a vemhes teheneket!*

Csakis ezt tudva, tudjuk magunknak megmagyarázni azt, hogy miért van az, hogy néha makkhullásos évek után aránylag nem erős agancsokat zsákmányolunk, míg esetleg makktalan évek után is, látunk rendkívül erős agancsokat.

Az a rendkívül erős agancsú bika egy olyan bika volt, mely *akkor volt magzat az anyja méhében, amikor (8—10 évvel ezelőtt) ott éppen egy dús makktermésű esztendő volt.*

Ha azután egy ilyen, makkos évben fogant bika eléri a megfelelő kort és véletlenül újabb makkdús őszt kap: akkor fejlődhet ki az igazi rekordagancs.

Ahhoz, hogy bikaállományunk agancsfejlődése kifogástalan legyen, megkívánjuk, hogy bikáink soha, az évek egyetlen szakában se szenvedjenek táplálékban hiányt, mert a fejlődésben beállott minden zökkenő megbosszulja magát.

A megfelelő táplálékok alatt azokat értjük, melyekben a nagy agancsok, erős csontozat felépítéséhez szükséges *tápsók* és vegyületek kellő mennyiségben és kellő arányban vannak meg.

A *tápsók* közül a legértékesebb a *foszforsavas mész.* A *lucerna* zöld és száraz állapotban sok foszforsavas meszet tartalmaz, nem is nő meg mészben szegény helyen, már ezzel is bizonyítja, hogy mennyi meszet tartalmaz. Mészben gazdag a *baltacim* is. De mészben gazdag az akácfa lombja is és nem véletlen az, hogy a szarvas oly szívesen legeli le az akác-sarjak leveleit, hajtásait. A meszet keresi bennük.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Foszforban gazdag majdnem minden magféle, így a búza, tengeri, stb., stb. Ne gondoljuk azonban, hogy csakis a tápsók azok, melyeket a szarvas agancsában hasznosítani tud. Igen fontos alkotórészei az agancsnak a *fehérjefélék*, melyek a herefélékben, fűben, falombokban — itt is főként az akácfalombban — bőven megvannak.

Míg tehát a nyári időszakban a vadlegelők herésítésével és ahol lehet, akáctarvágásokkal gondoskodunk vadunk fehérje- és mészszükségletéről, addig télen az etetőkben nyujtott száraztakarmányok megválasztásánál se felejtkezzünk meg a fentemlített követelményekről.

Erdei utakon, árnyékban, északi domboldalakon nőtt szénát kár az etetőkbe rakni, mert annak tápértéke alig van, a vad nem szereti és ha igen nagy szükségben fel is veszi, a hiba már megtörtént, mert mi nem etetni akarjuk a vadat, hanem *táplálni*.

Ahol csak lehetséges, okosabban tesszük, ha az erdei szénát eladjuk és ehelyett hereszénát vagy lucernaszénát szállítunk fel az etetőkbe, még akkor is, ha mennyiségileg felét kaphatjuk csak meg annak, amennyit erdei szénában adhattunk volna. Szárított lombtakarmány azonban kiválóan megfelel a fővad téli etetéséhez.

Az etetőkbe készítendő abraktakarmányok tekintetében annál jobb eredményt érünk majd el, minél közelebb maradunk az anyatermészethez. Tölgy-, csermakk, bükkmakk, vadgesztenye azok az abrakfélék, melyek leginkább megfelelnek. Az őrölt takarmányok megkeserednek, megpenészednek, a tengeri pedig hizlal ugyan, de agancsfejlesztésre nem elsőrendű takarmány.

Egy német tudós: (Vogt dr.) hosszas kísérleteket folytatott a különböző takarmányfélék agancsfejlesztő hatása tekintetében és úgy találta, hogy egy melegégövi olajmag: a szezámmag olajütés után visszamaradó, úgynevezett olajpogácsája az, melyben az agancs fejlesztéséhez szükséges összes tápanyagok a legnagyobb mennyiségben és a legjobb arányban vannak jelen. A tudományos megállapításokkal nem vitatkozhatunk. Ez a takarmányféleség azonban ritkán szerezhető be hazánkban és akkor is oly drága, hogy gyakorlati alkalmazhatósága csekély.

Egy figyelemreméltó jelenség az, hogy a magas Kárpátokban, ahol herefélék jóformán nincsenek, sokszor etetők is alig vannak, az ősszel esetleg lehullott bükkmakkot mihamar teljesen elborítja a magas hó és a szarvasok mégis képesek hatalmas agancsokat felrakni.

Ennek okát az ősbükkösök különös összetételű faállományában találjuk meg. Az ősbükkösökben, ahová az ember fejszéje még nem

Jegyzet: A szarvas agancsának anyagában átlagosan 7·9% víz és 92·1% szárazanyag van. A víztelenített agancs-szárazanyag vegyi alkatrészei:

87·7%	foszforsavas mész,
5·0%	szénsavas mész,
3·0%	fluorsavas mész,
2·8%	foszforsavas magnézium,
1·5%	egyéb alkatrészek.
Összesen: 100%	

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

jutott el, ritkásan állanak az óriás bükkök, de alattuk mindenféle korú és magasságú bükkserdény található. Ahol ugyanis egy-egy végelgyengülésben kihalt öreg bükk kidől, ott az erdő világosságot kap és a bükkserdény azonnal kiújul. Minden évben hol itt, hol ott kezd a serdény nőni és természetesen kora szerint mindenféle magasságban található. Bármekkora hó esik is: a különféle magasságú bükkserdény egy részének teteje az ízletes és rendkívül tápláló bükkrügyekkel mindig kiáll a hó felett és egészséges, bő táplálékot ad annak a vadnak, melynél a *tenyészkiválasztást* a szigorú telek és a farkasok mindig elvégzik, úgyhogy csak a legrátermettebb, legegészségesebb példányok maradnak meg. A ritkább állású ősfenyvesekben az ágakról lelógó *zuzmók* szintén egészséges, erős táplálékot nyujtanak télen át a szarvasállománynak. Amint azonban az *ember* az ősbükkösökbe és ősfenyvesekbe belevágott, egyenlő korú bükkösök, tömött fenyvesek nőttek az ősvilág helyébe, melyek maguk alatt nem tűrnek többé különböző korú és különböző magasságú bükkserdényt, zuzmót.

Amint a tél itt beáll és a hó mindent elfed, már csak a puszta síma fatörzsek látszanak ki belőle. *Az egészséges táplálékot bőven nyújtó állandó rügy- és zuzmólegelő: megszűnt.*

Ne csodálkozzunk tehát túlságosan azon, ha a Kárpátoknak erdészetileg feltárt részein a rekord agancsok egyre ritkábbak lesznek, mert ez a kultúra haladásának velejáró következménye.

4. *A tenyeszterület.* Az állandó megfelelő táplálkozás kérdésével szorosan összefügg az a terület, mely átlagban egy-egy darab élő fővadra esik. Ha például egy *ötezer holdas* vadászterületen összesen *száz* darab szarvas él, (beleértve a teheneket, bikákat, ünőket és borjakat, úgy, ha a terület holdszámát elosztjuk a rajta élő szarvasok számával: az így nyert holdszámot *tenyészterületnek* nevezzük.

A megengedhető tenyészterület nagysága más és más aszerint, hogy milyenek a táplálákozási viszonyok,éghajlat, stb. az illető területen és főként aszerint, hogy milyenek a vadászterület tulajdonosának igényei a várható agancsképződés tekintetében.

Általában *helytelen* az, ha az egy-egy darab szarvasra jutó tenyészterület ötven katasztrális holdnál *kisebb*, mert ezesetben az a terület *túlnépesítetté* válik, a szarvasok az erdő állományában nagy károkat tesznek és maga a szarvasállomány is satnyulni fog. Túlnépes állományból az öreg, erős szarvasbika gyakran kivándorol.

Ezek szerint a példaképpen felemlített ötezer holdas területen legfeljebb *száz darab*, mindenféle nemű és korú szarvast tarthatnánk, hogy ezt az állományt vadászias szakértelemmel kezelt állománynak nevezhessük.

Helyesebb azonban az, ha *legalább száz holdnyi* területet juttatunk egy darab szarvasra; sőt a Kárpátokban nem ritkán 3—400 hold is jut egy darabra, miután ott óriási területek esnek közbe, ahol egyetlen darab szarvas se él.

Minél nagyobb tenyészterület esik egy-egy darabra, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy ott erős agancsú szarvasok lesznek, *ha a terület gazdája megfelelő önmérséklettel rendelkezik.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

5. *A helyes ivar-arány.* Ivar-aránynak nevezzük azt az arány-*számot,* mely azt fejezi ki, hogy valamely területen egy hím-állatra hány nőstény-állat esik.

A szarvasok esetében tehát azt nevezzük ivar-aránynak, hogy azon a területen egy szarvasbikára hány szarvastehén esik.

Az ivar-arány megjelölésénél az első szám a bikák arányszáma, a második szám pedig a tehenek száma.

Ha tehát azt mondjuk, hogy területünkön szarvasaink ivar-aránya 1 : 3 (egy a háromhoz), ez azt jelenti, hogy ott egy bikára három tehén jut, azaz, hogy ott háromszor annyi a tehén, mint a bika. Itt megjegyezzük, hogy az *ünőket* mind a tehenekhez számítjuk, viszont az idei borjakat egyáltalában nem vesszük számításba. (A borjak rendszerint fele-fele arányban bika-, illetve ünőborjak.)

Főleg az emberi lő-düh az, ami a bikák nagyobb elvándorlási kedve mellett — az ivar-arányt idővel a tehenek javára eltolja.

Mit nevezünk a szarvasnál helyes ivar-aránynak? Az eszményi állapot mindig az lesz, amire a nagy Természet ad útmutatást. Mint mondottuk: a szarvasborjak általában fele-fele arányban születnek bika- és ünőborjaknak. *Az a kívánatos, hogy ezt az arányt, azaz 1 : 1 ivararányt tartsuk fenn területünkön.*

Miért helyes az 1 : 1 ivar-arány és miért nem helyes például az 1 : 3 ivar-arány?

Azért, mert az ünők már második életévük végén üzekednek, viszont nekünk az az érdekünk, hogy a fiatal, zsenge bikáink lehetőleg ne jussanak üzekedő tehenekhez. Ha sok a tehén és kevés a bika, — akkor az üzekedés sokáig eltart, hiszen a tehén addig üzekedik, míg nem fogamzott. Az üzekedés ideje alatt a bikák izgatottak, alig-alig esznek valamicskét, leromlanak.

Leromlott bika soványan megy a télbe, még jobban leromlik és a jövő tavaszon nem képes erőteljes agancsot *felrakni.*

A legelőnyösebb 1 : 1 ivar-arányt azonban nem olyan egyszerű dolog elérni.

Ha ugyanis annyira kilőjük teheneinket, hogy mi helyreállítottuk az 1 : 1 ivar-arányt, de szomszédunk megtartja a maga sok tehenét, akkor mi hiába lőttük el sok tehenünket, mert bikáink nagy része át fog vándorolni oda, ahol több a tehén és még üzekedő tehenet találnak maguknak akkor is, amikor a mi területünkön az üzekedés már megszűnt, mert már minden tehén „fel van űzve", — vagyis vemhes.

Ilyenkor csakis közös megállapodás segít az összes érdekelt vadászterületek tulajdonosai között. Lehetséges, hogy idővel törvény fogja az egymás melletti, közös érdekű területtulajdonosokat arra kötelezni, hogy állományaikat közös terv szerint szabályozzák és kezeljék.

Ott, ahol a legelőviszonyok nem engednék meg egy nagyobb állomány tartását, de a bikák elvándorlásától sem kell tartani, mert vagy elszigetelt erdőről van szó (pl. Gödöllőn), vagy vadaskertről, ott meg-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

engedhető a fordított, azaz 2 : 1 ivararány is. Gödöllőn jelenleg ez az ivararány, azaz kb. két bika esik egy tehénre.

Nagy harcok vannak az ilyen helyeken a bikák között; bizony sokszor meg is ölik egymást, de ez nem baj, mert a természetes tenyészkiválasztódás fajjavító hatása mindenért kárpótlást nyujt.

Az ilyen helyeken természetesen valamivel nehezebb a bikát bőgéskor terítékre hozni, mert az a bőgés első napjai után igen hamar el kezd friss üzekedő tehén után kóborolni, de ez se baj, mert annál érdekesebbé teszi a vadászatot.

Az imént kifejtettük, hogy ahhoz, hogy szarvasbikáink igen erős agancsokat rakhassanak fel, négy főtényezőre van szükségünk. Ezek: Egyéni rátermettség, érett kor, megfelelő táplálék és megfelelő ivararány. Ne gondoljuk azonban azt, hogy ha mindezt megadtuk, most már mindegyik bikánk el fogja érni a tíz kilós agancsot!

A tíz kilós és azon felüli agancs mindig a Természet játéka és csak egy bizonyos százalékban kerül ki még a legtökéletesebben kezelt és a legjobban táplált állományból is.

Nem helyeselhető az, ha a vadász kizárólag az agancsot értékeli és elhanyagolja az annak megszerzésével járó fáradság és vadászélvezet értékelését, mert ez esetben rideg „fejvadásszá" válik, ez pedig a magasabb vadászerkölcsi felfogásba ütközik.

Minthogy azonban kellett egy általános értékmérőről gondoskodni, mellyel a vadászemberek maguk között egy-egy szarvasagancsot értékelni és felmérni tudnak, a vadásztársadalom megállapodott egy általános mérési (pontozási) rendszerben, melynek segítségével a szarvasagancsnak értékét meg tudjuk állapítani. E pontozási rendszert „Nadler-féle pontoknak" nevezzük egyik neves vadászunk, Nadler Herbert után, ki az első komoly használható és értékmérésre alkalmas mérési rendszert szerkesztette. E méréshez (pontozáshoz) *keskeny* szalagmértéket (centimétert) használunk. A mérések a következők :

A két agancsszár átlagos hosszúságának kétszerese, centiméterekben mérve.

A két szemág átlagos hosszúságának negyed része centiméterekben mérve.

A két rózsa átlagos körmérete, centiméterekben mérve.

A jobbszár körmérete a középág alatt, legvékonyabb helyen, centiméterekben mérve.

A jobbszár körmérete a középág felett, legvékonyabb helyen, centiméterekben mérve.

A balszár körmérete a középág alatt, legvékonyabb helyen, centiméterekben mérve.

A balszár körmérete a középág felett, legvékonyabb helyen, centiméterekben mérve.

Az agancs lefőzött, kiskoponyával mért súlyának kétszerese kilogrammokban mérve.

Az ágak tényleges száma.

Hozzá a szépségpontok 1-től 15-ig.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ezen számok összege adja a pontozati végösszeget. (A szépségpontok meghatározására: Fakó szín 0, átlagos barna 1, sötétbarna 2. Gyöngyözés: síma 0, kevés gyöngy 1, sűrűn gyöngyözött 2. A két szár közötti legnagyobb belső méret: Szárak átlaghosszának 65%-ig 0, átlaghossznak 65—70%-ig ½, 70—75%-ig 1, 75—80%-ig 1½, 80—85%-ig 2, 85—90%-ig 2½, 90%-on felül 3 pont. Korona hiánya 0, rövid, vékony ágak 1, rövid, vastag ágak 2, hosszú, vastag ágak 3, igen derék korona 4, rendkívül nagy korona 5—6 pont.)

Az ezidőszerint ismert legnagyobb (rekord) szarvasagancsunk

A rekord szarvasagancs. (Szélke, Tolna megye.)

pontjainak száma 228·9. Ez Szálkán lövetett, Tolna megyében, 1891-évben; tulajdonosa Montenuovo herceg. Az aganyes súlya az elejtés évében 14·5 kg volt. Mai súlya 11·4 kg.

Az ezidőszerint ismert leghosszabb agancsszárú szarvasagancsunk szárhossza 138·5 cm. Lőtte Andrássy Géza gróf, Zemplén megyében.

Az agancs visszarakása. Minden szarvasbikának életében (hacsak előbb terítékre nem kerül vagy más okból ki nem múlik) elérkezik egy időpont, amikor az agancsa fejlődésében megáll, majd hanyatlani kezd. Ezt a hanyatlást: *visszarakásnak* mondjuk. A visszarakás több közvetlen okra vezethető vissza és az okok többnyire magán az agancson is felismerhetők.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Leggyakoribb okát a visszarakásnak a bika *fogazatának* elkopásában találjuk meg.

Öreg szamvasbikák metszőfogai gyakran egészen az ínyig lekopnak és lapos felületet kapnak. (A szarvasnak, mint kérődző állatnak csak alsó állkapcsában van metszőfoga.) A metszőfogak lekopása már nehezíti a legelést, ez azonban még nem okozhatja egymagában a visszarakást, mert a szarvas a füvet, lombot letépni még teljesen elkopott metszőfogaival is képes.

A fogkopás miatti visszarakás igazi oka az, amikor a bika *őrlőfogai* kezdenek elkopni. Ez az elkopás mindig az alsó állkapocsban elölről a 4. őrlőfognál kezdődik. (Az őznél ugyanígy.)

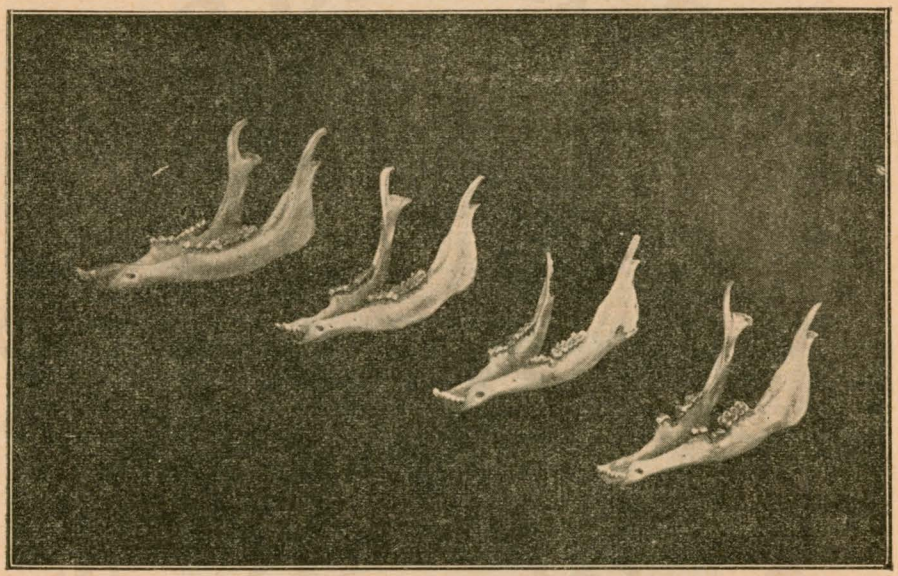

„A szarvas fogazatának kopása."

Amint ez a középső őrlőfog lekopik az ínyig, ott gyulladás támad, melyet egy állandósuló csonthártyagyulladás követ. Az ilyen állat a táplálékot fogával megőrölni, azaz feltárni képtelen.

Nyáron a lágy füvet, lombot még valahogyan meg tudja emészteni rágatlanul is, de télen, amikor zöld fű már nincsen, a száraz takarmányt, makkot, rügyeket megőrölni többé nem képes; a megőrletlen táplálékot gyomra feldolgozni nem tudja, lesoványodik és agancsa visszafejlődik. Az ilyen, rossz fogú bika az erősebb telet nem is bírja ki és elhull.

A foghibák következtében előálló visszarakás majdnem mindig a korona ágainak rövidülésében, a korona ágai számának apadásában és az agancs szárának a középág felett való elvékonyodásában nyilvánul meg, amit vadászias an úgy hívunk, hogy *„a középág felett kihagy"*.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az ilyen visszarakott bikának egyedüli gyógymódja — a golyó, mert ebből többé sohase lesz jobb, hanem mindig csak rosszabb és csúnyább agancs.

Van azonban a visszarakásnak egy másik esete is, éspedig az, amikor a fogazat még egészséges, de a bika már túlságosan öreg és heréinek hormonfejlesztése (lásd előbb) már csökkenni kezd. Ezt a jelenséget leginkább a kárpáti szarvasoknál tapasztalhatjuk, mert ezeknek fogazata sokkal egészségesebb és tartósabb is, mint a középhegységek szarvasainak fogazata. Ezeknél az *ép fogú, de túlságosan öreg* szarvasbikáknál az agancsszár vastag marad ugyan, de rendszerint az ágak száma kevesbedik és a szemágak rövidülnek meg. Az ilyen agancs mindig igen értékes *trofea.*

Végül van *múló* visszarakás is. Ezt az esetben figyelhetjük meg, amikor egy bika csonttörést, komolyabb sebesülést szenvedett, melyből azonban kigyógyult. Ilyenkor a sebesülés vagy betegség fokához mért visszarakás jelentkezik, éspedig itt is rendszerint *keresztben,* azaz a sérülés oldalának átellenében fekvő agancsszáron. Ezek a múló visszarakási jelenségek azonban, ha a bika sérüléséből teljesen kigyógyult, a következő agancs felrakásakor eltűnnek (kivéve, ha az a sérülés a *herét* érte.)

A szarvasbika életmódja.

Agancsának elvetése után, különösen amint az erdőben a lombfejlődés megindult, a télen még eléggé bizalmas szarvasbikák egyszerre bizalmatlanokká, később teljesen éjjeli állatokká válnak. Elkülönülve a tehenektől, még néhány hónapig kisebb-nagyobb csapatokban maradnak, de az igen erős bikák rendszerint egy fiatalabb *„csatlóst"* vesznek maguk mellé és kettesével bujkálnak az erdő sűrűjében.

Mint fentebb mondottuk: a férfikort elért bikáknak júliusra teljesen kifejlődik agancsuk, bár ekkor még hámcsban van. Augusztus elején az öregebb bikák agancsa már le van tisztítva. Ez az agancs azonban még nem érett; telve van még vérrel. Éppen ezért az augusztusban, sőt szeptember elején lőtt bikák agancsa az elejtéskor igen súlyos, de néhány hét alatt képes súlyának 20—30%-át is elveszíteni. Ezt úgy mondjuk, hogy *beszárad.* A fiatalabb bikák később vetnek el, agancsuk is később fejlődik ki, később is tisztítanak. Fiatalabb bika agancsa beszáradással többet veszít, mint az öreg bikáé.

Azt az időszakot, mely a nyár derekán kezdődik és szeptemberben az üzekedéssel ér véget: a *kövérség* (némely vidéken: *döhérség-nek* hívják) időszakának, magát a szarvasbikát ebben az időben *kövérszarvasnak, döhérszarvasnak,* másképen *faggyasszarvasnak* hívjuk.

A kövérség idejét a szarvasbikák rendesen más helyen töltik el, mint ahol majd üzekedni fognak, és nem ritkán megint más helyen, mint ahol telelni szoktak. Csak sötét éjjel járnak ki a legelőre vagy az erdő melletti mezőgazdasági területre és ez az az időszak, amikor a szarvas a legtöbb mezei kárt tudja okozni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A kövérség idejében a tehenek már majdnem mind különváltan élnek kis borjaikkal, de a kövérség végén, amint a kis borjak kellőképpen megerősödnek, ismét csapatba állanak, egyelőre még bika nélkül.

A csapatot egy öreg tehén, majdnem mindig a legerőteljesebb példány vezeti. Ezt nevezzük a *vezértehénnek*. Ha egy-két fiatal bikácska a csapattal tart, akkor ezek mindig a csapat legvégén vonulnak.

Augusztus közepe után a bikák egyetlen éjszakán hirtelen eltűnnek azokról a helyekről, ahol a nyarat kövéren eltöltötték. Az a területtulajdonos, aki nem ismeri a szarvasbika természetrajzát, sokszor kétségbeesve dühöng, hogy bikái a bőgés előtt faképnél hagyták és elmentek. Sokszor a szegény vadőrt okolja ezért. Pedig hát a vadőr nem hibás ezért. Nem történt itt más, minthogy megérkeztünk a *beállás* időszakához.

Ebben az időben ugyanis már kezdenek a bikákban a nemi ösztönök ébredezni, otthagyják nyári tartózkodási helyüket, néha soksok kilométert vándorolnak, míg elérkeznek olyan területre, ahol a tehenek laknak. Egy-egy bika megkeresi magának azt a tehéncsapatot, amelyik neki legjobban megfelel, és hozzászegődik, azaz *beáll*.

Ez a beállási idő talán a legkritikusabb időpont egy szarvasterületen. Ekkor a területen a *legnagyobb csendnek* kell uralkodnia, hacsak lehetséges, még a vadőr se járkáljon a területen, hanem csak egyes kilátópontokról figyeljen, mert ha véletlenül megugraszt egy kapitális öreg bikát, éppen akkor, amidőn az egyik helybenlakó tehéncsapathoz beállani készül, igen nagy a valószínűsége annak, hogy az a bika tovább fog vándorolni és amint a szomszédos területen neki megfelelő tehéncsapatra akad, menthetetlenül ottragad és a szomszéd zsákmányává lesz.

Ha egy bika a beállás időszakában olyan tehéncsapatra akad, amelyiknél már van egy bállott bika, akkor vagy elveri azt és maga áll be helyére, vagy a rövidebbet húzza és továbbvándorolni kényszerül. Ezek az úgynevezett *vándorbikák*, melyekkel az egész üzekedés (bőgés) idején találkozhatunk és melyekről a következő, vadászati fejezetben lesz szó.

Augusztus hónapban még egy feltűnő jelenséget észlelhet az, aki sokat jár kint az erdőn. Ez a *tehenek* bőgése. A tehénnek rendesen csak a riasztó vagy a nyekkentő hangját halljuk. A riasztó hang egy hosszabb-rövidebb időközökben megismételt, igen erős, rövid böffentés. Akkor hallatja a tehén, ha ellenséget gyanít a közelben, szimatot kapott az embertől vagy meglátott valami mozgást (esetleg vaddisznó is lehet a mozgó alak), de *nincsen tisztában azzal*, hogy az micsoda.

A tehén nyekkentése halk, kissé orrhangú mekegés. Ez felel meg a tehenek egymás közötti keszélgetésének.

A tehén akkor *bőg*, ha már eléggé kifejlődött borja messzire ellegelt tőle úgy, hogy nem láthatja és szimat után se találhatja meg, mert a csapat többi tagja legelése közben már teljesen eltaposta a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

borjúcska szimatját. A tehén bőgésének hangja, hanghordozása és zenéje teljesen azonos a bika bőgésével, azonban annál végtelenül gyengébb, sokszor alig hallható nyolcvan-száz lépésnyire, akkor is csak ha szélmentes, csendes az erdő. Ez tehát *hívás*, és ennek megfelelően a bika bőgése sem „harci riadó", mint ahogyan azt sokan költői lendülettel állítják, természetesen csak olyanok, kik soha sem igyekeztek a szarvas életét behatóan tanulmányozni.

Szakkönyvekben ritkán olvashatunk a tehén bőgéséről, mert ezt rendszerint csak olyan emberek figyelték és figyelik meg, akik úgyszólván kint élnek az erdőben, de szakkönyvet nem írnak, mert ezt elvégzik helyettük azok, akik *keveset élnek kint az erdőn*. Tehénbőgést ritkán hallani, de annál érdekesebb, titokzatos élmény annak, aki ezt megfigyelte.

A szarvasbika bőgéséről nem itt szólunk, mert a bőgés lefolyása oly szoros összefüggésben van a szarvas vadászatával, hogy annak leírása oda kívánkozik és nem akarunk ott ismétlésekbe bocsátkozni.

A bőgés után. A terület éghajlati fekvése szerint a bőgés ideje, azaz az üzekedés ideje is változik. Hazánk legdélibb megyéiben a komoly üzekedés nem ritkán már augusztus végén elkezdődik és szeptember közepe után véget ér. Gyakran hallunk ugyan bőgést már augusztus első felében is, de ez még nem üzekedés, hanem csak egyes bikák kedvtelése. Magyarország középhegységeiben a bőgés átlag szeptember 8—10-e táján indul meg komolyabban és eltart szeptember 20—22-ig. A magas hegységekben, a Keleti Kárpátokban a bőgés kezdete szeptember közepével indul meg és szeptember 24—25-én éri el tetőfokát, de gyakran igen jó bőgés van még október első napjaiban is.

A bőgés után a bika még sokáig saját tehenei mellett tartózkodik, bár a bőgés vége felé igen gyakran kél kisebb-nagyobb kóborló útra, újabb, még nem beűzött, tehát tovább üzekedő tehenet keresni. Amikor a fő bőgőidény befejezése után egy-két napos teljes csend után egyszerre csak jó bőgést hallunk, ezt rendszerint egy késői ünőnek köszönhetjük, mely később kezdett csak üzekedni. Ezt *utóbőgésnek* nevezzük és ilyen utóbőgésnél a vadász helyesebben cselekednék, ha nem a bikát, hanem a későn üzekedő tehenet lőné el, mert a késői üzekedésnek késői, gyenge borjú lesz az eredménye, ebből pedig igazi erős vadat sohase várjunk.

A hidegebb idők bekövetkeztével a bikák teljesen elfelejtik azt, hogy az üzekedés idején halálos ellenségek voltak. Szépen összeállanak csapatba, mindinkább elkülönülnek a tehenektől és felkeresik *téli szállásukat*. Ez a téli szállás gyakran egészen másutt van, mint a bőgőhelyek. Éppen ezért senki se állítsa, hogy ha valahol télen egy erős bikát látott vagy hullatott agancsát megtalálta volna, az a bika őszre majd ugyanott fog bőgni. Ez nem áll és *az a kivétel, ha mégis így történik*. Húsz-huszonöt kilométer, de néha ennél még sokkal nagyobb távolság választja el a bika téli szállását a bőgőhelyeitől.

A tél folyamán a nagyobb tehéncsapatoknál rendszerint csak gyengébb és közepes bikák maradnak és ha a tehéncsapat vonul, a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

sort mindig ezek zárják be. Különálló bikacsapatnál elől mindig a fiatalabb bikák *vonulnak* és a legöregebb, legerősebb bikák vannak a csapat legvégén.

Február közepén ismét megkezdődik az agancsok elhullatásának ideje és ezzel a szarvasbika életének egy esztendeje befejeztetett.

A szarvas betegségei.

A szarvasról bátran elmondhatjuk, hogy igen ellenálló a legtöbb betegség ellen és alig ismerünk olyan bajt, mely pusztítaná. Mint járványos betegség, tulajdonképpen csak a ragadós száj- és körömfájás jöhet szóba, mely bajt, mint hasított körmű állatok, a szarvasok is megkaphatnak, a baj azonban náluk igen enyhe lefolyású szokott lenni úgy, hogy eltekintve attól, hogy a ragályt széthurcolják, komoly kárt az állományban a járvány nem szokott okozni.

Nagyobb bajt okoznak azonban az élősdiek, éspedig elsősorban a bagócsférék (bőgölyök), másodsorban a kullancsok.

A bőgölyök közül a legveszedelmesebb a *torokbőgöly* (cephenomyia stimulator). Ez egy nagy légyféle, mely nyáron petéit az állat orrlyukainak nyálkahártyáira rakja. Ezek a peték hamarosan kikelnek és a belőlük fejlődő álcák levándorolnak a szerencsétlen állat garatjába, torkába, hátsó orrvezetékeibe. Itt megnőnek akkorára, mint egy-egy vastag datolyamag, százával lepik el az élő állat torkát és kínozzák szegényt. Az ilyen torokbőgöly-álcáktól megtámadott állat köhög, de nem képes az álcákat magából eltávolítani, és gyakran teljesen lesoványodik. Ha a sok közül egy álca a hátsó orrvezetéken át befúrja magát az agyvelőbe: az állat elpusztul. Enyhe teleken a lesoványodott állatok nagy része a sok álca dacára, áttelel, és éppen ez a baj!

Az áttelelt és teljesen kifejlődött álcákat tavasszal az állat már ki tudja köhögni, mert azok könnyen kihullanak. Bebábozódván, néhány hét alatt mint új, szárnyas bőgölyök, ismét útrakelnek, hogy vészthozó petéiket újból lerakják a szerencsétlen állatok orrlyukaiba. A torokbőgöly-álcáktól megtámadott vad, ha nem is hull el, de erősen lesoványodik, és vékony, csúnya, nyeszlett agancsot rak fel.

A torokbőgöly ellen védekezni nem tudunk. Egyetlen védekezésünk az lenne, ha területünkön minden olyan szarvast, őzet, dámvadat, stb., melyet köhögni látunk, le tudnánk lőni, mert a gazdaállat elpusztulásával a benne élő álcák is elpusztulnak. Ez azonban legtöbbször kivihetetlen. Csakis egy-egy szigorú, kemény tél segít itt. A szigorú teleken az egészséges vad megmarad, de a bőgölyálcák miatt lesoványodott egyedek százával pusztulnak el és velük együtt elpusztulnak az álcák ezrei is, nem repülnek ki a következő nyáron, hogy vészthozó munkájukat folytassák.

A torokbőgölyveszély melegebb éghajlatú középhegységeinkben s alföldi erdőségekben a legnagyobb, ami főként annak tulajdonítható, hogy itt a telek enyhébbek és a megtámadott szarvasok kevésbbé hullanak el, mint a zord hegyvidéken. Így azután a torokbőgöly szaporodásának mi sem áll ellent. A szepes-gömöri Erchegy-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ségben, valamint a Keleti Kárpátokban komoly torokbőgölyveszély nincsen.

A *hátbőgöly* (marhabagócs) komoly veszélyt nem okoz szarvasállományunkban, de elkínozza a szegény vadat. Ez is csak a melegebb vidékek élősdije. A bőgöly nyáron letojik egy-egy petét a szarvas hátának különböző helyeire. A petékből kikelő álcák befúrják magukat a bőrön keresztül a legbelső irháig, ott télen át vastag datolyamag-nagyságra nőnek meg. A tél végén ezek az álcák sokszor ujjal is kinyomhatók a bőrből. Legnagyobb kárt azzal okozzák, hogy undorítóvá teszik a vad gerincét, amint a bőrt lenyúztuk, bár maga a hús nincs megtámadva és szépen letisztítható. Kárt okoznak azáltal is, hogy átfúrkálják a bőrt, mely beheged ugyan, de kidolgozva az ilyen szarvasbőr felülete szép síma nem lesz többé soha. Bőgölyös vidékeken tehát szarvasbőrnek csak az idei borjúnak bőrét készíttessük ki, de lehetőleg a kora ősszel lőtt borjakét. A Kárpátalja szarvasainak bőrei — éppen a bőgölyök hiánya miatt — sokkal értékesebbek.

A *kullancs*, igen kártékony élősdije különösen melegebb éghajlatú lomberdőnkben. Némely esztendőben rendkívüli módon el tud szaporodni ott, ahol az erdőben sok vad van. Az újszülött borjakat úgy el tudják lepni, hogy azok nem ritkán el is pusztulhatnak. Nagyrészben a kullancs az okozója annak, hogy oly erdőségekben, ahol sok a szarvas, az őz kipusztul. Nem kergeti a szarvas az őzet, de úgy elszaporítja a kullancsokat az erdőben, hogy azt a sokkal gyengébb őz nem bírja ki. A szarvast (kivéve szopós borjú korában) a kullancsok nem tudják megölni. A kullancs szúrásával azonban elég erős mérget visz be az állat vérkeringésébe. Ez idővel vérvizelést, majd vesebajt okozhat. Ha selejtezés közben egy öreg, de feltűnően vékony, rossz agancsú bikát lövünk: figyeljük meg veséjét; sok esetben fogunk rajta vesebajt megállapíthatni. Ennek majdnem mindig a kullancs az okozója. Magas hegyvidékeken kullancs nincsen és nincsen vesebaj sem.

A vadőr teendői a szigorú tél idején.

Mint mondottuk: a vadőr vadjának teleltetéséről már a nyár folyamán gondoskodjék, míg nem késő. Töltse meg etetőit lehetőleg herefélékkel, ha ilyen nincsen: *napos oldalon nőtt* jóminőségű szénával vagy szárított lombtakarmánnyal. Gondoskodjék elegendő makkról, esetleg gesztenyéről.

Amint az első komolyabb hóesés megindul, *azonnal indítsa el a hóekéket* az etetőktől szerteágazó irányokban. Ne várja azt, míg nagy lesz a hó, mert a második hóesés egyszerre olyan nagy havat zúdíthat a területre, hogy abban az ekét húzó ló már nem fog tudni járni. (Ezt tapasztaltuk sokhelyütt az 1939/40. évi rettenetes télen.)

Szétágazó fák töve közé berakott takarmány nem sokat használ, mert a hulló hó hamar belepi és megromlik. Az etetők mellett leszórt makk vagy gesztenye azonban nagy jótétemény a vadnak, mert a benne lévő keményítőnek a szervezetre fűtő, melegítő hatása van.

Ahol a fákon *fagyöngy* (viscum album) van, ott küldjünk szét hosszú rúdakra alkalmazott vaskampókkal ellátott embereket, kik

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

minden nap egy bizonyos mennyiségű fagyöngybokrot rángassanak le a fákról. A vadnak ez télen a legnagyobb csemegéje.

Ha azonban se takarmány nem áll rendelkezésünkre, se fagyöngy nem található az erdőnkben és vadunk szükséget szenved, egyetlen segítségünk az, ha fákat döntünk ki, hogy azoknak rügyein a vad áttelelhessen. Ebből a célból a legmegfelelőbb fa a *nyárfa*, melynek minden vékonyabb gallyacskáját, édes héját a vad mohón fogja felvenni. A tél elmúltával a sózók *azonnal* felújítandók, mert a szőrváltás idejére az állat sószükséglete különösen nagy lesz.

A kéreghántásról.

A fővad a legérzékenyebb kárt az erdőben a *kéreghántás* által okozza. Téli időben, különösen ha hó fekszik a földön, a szarvas első fogsorát nekitámasztja egyes fák kérgének és fogsorával felfelé hasítja, szántja a fa kérgét. Különösen a kőris, szil, kisebb mértékben a tölgy, cser és bükk, a tűlevelűek közül pedig a jegenyefenyő az, mely a hántástól a legtöbbet szenved.

A szarvastehén inkább hajlamos a kéreghántásra, mint a bika. Az általános vélemény az, hogy a szarvasok kéreghántása csak egy rossz szokás, melyet egyik egyszer elkezd — és a többi követi. Ez nem valószínű. A Természetben semmi sincsen ok nélkül. A legvalószínűbb az, hogy télen a száraztakarmányban valamilyen tápanyag (vitamin, csersav, stb.) hiányzik, és az élő fakéregben ez megtalálható, ezért keresi, hántja azt a vad.

Miután azonban a lehántott kérgű, megsebzett fából első osztályú fa sohase lesz többé, az okozott kár oly érzékeny, hogy mindent meg kell tennünk arra, hogy megakadályozzuk. Bő takarmányozással, *különösen lombtakarmánnyal* és mint fentebb mondottuk: nyárfák döntésével hatásosan ellensúlyozhatjuk a szarvasok kéreghántó szokását, bár ritkán sikerül azt teljesen megszüntetni ott, ahol a szarvasok a kéreghántásra már erősen rászoktak.

A selejtezés.

Miután megfelelő gondozás esetén a szarvasállomány aránylag gyorsan szaporodik, a túlszaporodás ellen legtöbbször a fölösszámú vadmennyiség lelövésével kell védekeznünk, hogy egy-egy darab számára a megfelelő *tenyészterületet* biztosíthassuk.

Általános elv legyen az, hogy állományunk nagyságát a *tehenek keresztül* szabályozzuk, mert a bikákból a vadászat, elvándorlás és párharcok következtében úgyis jelentős mennyiség tűnik el évente.

A Kárpátok ősvilágában a selejtezést a keményn, szigorú telek és a farkasok végzik el. Ez a legtermészetesebb tenyészkiválasztás és *az ember lőfegyverrel sohase lesz képes oly tökéletesen selejtezni, mint a nagy ragadozók és a zord éghajlat.*

Ott azonban, ahol a kemény telek ritkák és a selejtező ragadozók már hiányzanak, ott a selejtezést a hivatásos vadásznak lőfegyverrel kell végezni. Ez pedig igen sok szakértelmet kíván!

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A selejtezésnek már a vemhesség korában kell kezdődnie, mert ez a legkönnyebb. Télen az *ünőket* könnyen felismerhetjük a tehenek között: ezeket keressük, ezekből lőjük ki lehetőleg az évente kilövendő anyavadmennyiséget és *ne a tehenekből.*

Igen nagy hiba az, amelyet gyakran hallunk, hogy „le kell lőni az öreg, lapátfülű, meddő, vén teheneket". Aki ezt mondja, az nem érti a mesterségét.

Állományunk legértékesebb tehenei a *vezértehenek*, melyek mindig a legegészségesebb, legerőteljesebb, kifejlett, öregebb tehenek. Ha egy évben véletlenül meddők, ezt véletlen is okozhatta, a kis borjú eldöglött, elfogta a ragadozó, stb., stb.

Nem baj az, ha néhány meddő, de jól fejlett tehén van állományunk között, mindenesetre kisebb baj, mintha ünőktől született, satnya, késői borjakból fejlődött egyedekkel telik meg az erdőnk.

Gondoljuk csak meg, hogy a gazdaember se hagyja meg soha az előhasi üsző első borját nevelésre, hanem eladja azt a mészárosnak. Nevelésre csak a teljesen kifejlett tehén borja lesz alkalmas. A „lapátfül" egyáltalában nem alkalmas ismertetőjel a tehén korának meghatározására. Ez teljesen egyéni tulajdonság, mint a konyafülű lónak szétálló füle. Másképp is mutat a fül szétállása más és más szögből nézve. Csak a fogazat az, melyről egy tehén korát biztosan megállapíthatjuk, lelövés előtt azonban ezt nem nézhetjük meg. *Ne bántsuk az öreg teheneket!*

Borjúkorban tél idején nem nehéz még kikeresni a selejtezendő darabokat. Kis sovány, borzas, hosszúszőrű borjak — különösen az olyanok, melyek későn váltják szőrüket — ellövendők, mert ezekből jó tenyészanyagot nem várhatunk.

Amint a bikaborjú második nyarába ér, nyársat kezd növeszteni. Az ezt követő télen még eléggé könnyű a kiselejtezendőket kikeresni, mert amelyik nyársas testnagysága nem nagyobb az ugyanazon évből származó *jó* ünő nagyságánál, az selejt. Hasonlóképpen selejtezendő az a nyársas is, amelyiknek nyársai összeállók, vékonyak és nem érik el a fülek magasságát.

Attól a pillanattól azonban, amikor a bika hatos-nyolcas agancsot rak fel, egészen a bika 4—5-ik életévéig, a szakszerű selejtezés igen-igen nehéz dologgá válik, mert igen nehéz megmondani egy fiatal, vagy középkorú bikáról azt, hogy az egy igen jól felrakott hároméves, vagy egy rosszul felrakott négyéves bika.

Mindamellett azonban vannak egyes jelek, melyek bár nem csalhatatlanok, mégis némi támpontot nyujtanak nekünk arra nézve, hogy az ilyen korú bikáknál is megállapíthassuk, hogy melyik a selejtezendő és melyik nem az.

1. A szemágak hossza. Képzeljünk egy háromszöget, melynek egyik sarka az agancs rózsája, másik sarka a szemág vége, csúcsa pedig az egész agancsszár legfelső végága (villájának vége, vagy a leghosszabb koronaág vége).

Ennek a háromszögnek két hosszabbik szára körülbelül egyenlő, legrövidebb szára a szemág maga. Nevezzük ezt a rövid szárat a háromszög alapjának.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Fiatal, de jó tehetségű bikánál a háromszög alapja rövid, a két szára hosszú.

Idősebb bikánál, melynek korához képest már jobb agancsot kellett volna felraknia, a háromszög alapja aránylag nagyobb, a háromszög két szára aránylag rövidebb, vagyis az egész háromszög zömökebb alakot nyer.

2. *Kihagyás.* Az idősebb, de rosszul felrakott bika agancsa a középág felett elvékonyodott, koronavégei kicsinyek. A fiatal, de korához képest jobban felrakott, tehetséges bika agancsa a középág felett nem hagy ki, hanem vagy egyenlő vastagságban marad, vagy fokozatosan vastagszik. A koronavégek az ilyen bikánál majdnem mindig szépen fejlettek.

3. *Általános testalkat.* A fiatal nyolcas bika feje vékony, ezért hosszú fejet, majdnem tehénfejet mutat. Nyaka hosszúnak látszik, teste karcsubb, *rigyetőfoltja* (hasfoltja) alig látható. Az egész test hosszú benyomást kelt. (Felső kép.)

Az *öreg nyolcas* feje rövid, zömök. Nyaka vastag és éppen ezért rövidnek látszik. Teste vaskos, ezért rövidnek mutat. *Marja* látható, rigyetési foltja hosszú, széles, messziről is jól látható. (Alsó kép.)

Mindkét bika nyolcas, de míg az egyik egy fejlődésképes, fiatal bika, addig a másik fajrontó, mert ebben a korban nem nyolcasnak, hanem legalább 14-esnek vagy 16-osnak kellene lennie, jobb agancsot tőle többé nem várhatunk, de rossz, kevés végű agancsát esetleg át is örökítheti.

A fiatal nyolcas megkímélendő, az öreg nyolcas selejtezendő.

4. *Szűk agancsállás.* Szűk agancsnak azt az agancsot szokás nevezni, melynél az agancsszárak elhajlása az agancsszárak hosszának *80 százaléka alatt* van. A szűk agancsállás egy igen nagy és erősen öröklődő hiba, de sajnos, csak az idősebb korban állapítható meg teljes bizonyossággal, amikor hibáját már átörökítette, hiszen már sok utóda van az állományban. *Fiatal,* szűkállású bika még nem okvetlen fajrontó, mert az ilyen bika idővel még kaphat szabályos terpesztést is.

5. *A jégág hiánya.* A jégág hiánya nyugati jellegű szarvasoknál szintén öröklődhetik. Fiatalabb korú bikánál a jégág hiányát el kell néznünk, mert természetszerű dolog. A rendes fejlődésű nyolcasnak, vagy fiatal koronás tizesnek például soha sincsen jégága. Idősebb bikáknál azonban a jégág hiánya komoly hiba.

6. *Korona hiánya.* Ez is csak az idősebb bikáknál megy hibaszámba. Egyes nemzeteknél — például a németeknél — a legnagyobb súlyt fektetik a sokágú koronára és kevesebbet törődnek a szárak erősségével és hosszával. A sokágúságot ki lehet tenyészteni a sokágú bikák következetes meghagyásával, de a sok ág igen sok táperőt von el az agancsszárak rovására. Hazánkban általában az agancsszárak tömegét magasabbra értékelik a túlsok apró ágvégződésnél, de a korona teljes hiánya itt is igen nagy hiba és a koronátlanságot örökítő bikák itt is feltétlen kiselejtezendők.

7. *A „pudvás" agancs.* Pudvás agancsnak nevezzük az olyan agancsot, amelynek végei nem hegyesek, nem kemények, hanem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

1. A fiatal nyolcas. Hosszú fej, vékony nyak, hosszú lábak, hátrafelé vékonyodó (karcsú) törzs, gyenge rigyetési folt a hastájon.

2. A középkorú nyolcas.

3. Az öreg nyolcas. Rövidnek látszó fej, vastag nyak, téglányalakú, vaskos, zömök test, erős szemágak, rövidnek látszó lábak, nagy, széles fekete rigyetési folt a hastájon. (Selejtezendő!)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tompák és laza agancsanyagból valók, majdnem lyukacsosak, taplószerűek. Ha egy idős bika agancsvégei pudvásak: az ilyen bika okvetlenül kiselejtezendő, mert pudvás végei betegségre vallanak.

Óvakodjunk azonban attól, hogy a *pudvásvégű fiatal* bikákat kilőjük, mert ezek tenyésztésünkben később *a legértékesebb* egyedeink lesznek.

Fiatal bikánál ugyanis a pudvás végek azt jelentik, hogy annak a bikának nagyobb volt az agancsfejlesztési *tehetsége*, mint amekkora agancs növesztését életkora megengedte. Márpedig mi az életkort megadhatjuk, a bő táplálékról is gondoskodhatunk, de az *egyéni tehetség* a Természet adománya. Az *egyéni tehetség öröklődik*, és

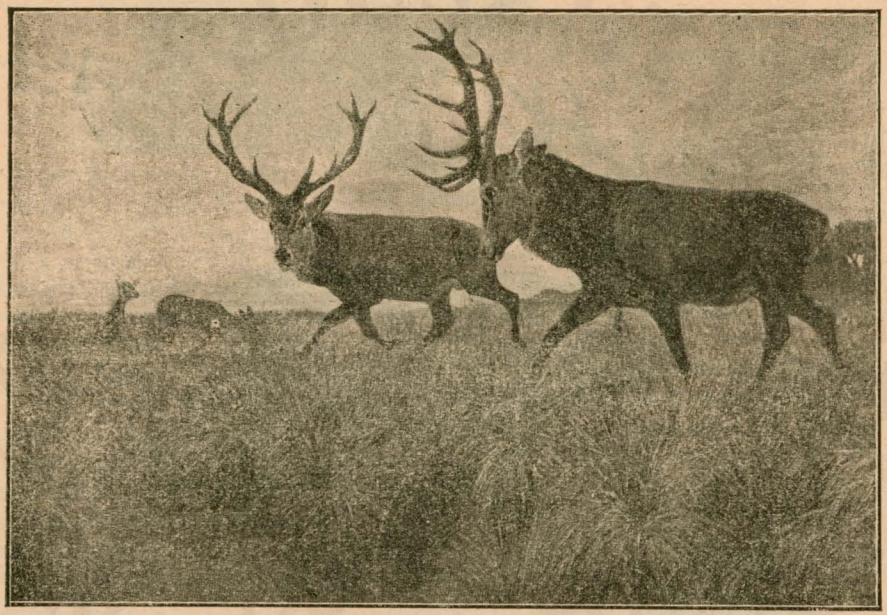

Mérkőzés.

saját tenyészállománya ellen súlyosan vétkezik az a vadász, aki az ilyen tehetséges fiatal bikáját idő előtt agyonlövi és ezáltal kizárja tenyészetéből annak értékes örökítőképességét!

A szarvas vadászata.

A szarvas vadászati módjai: 1. *Les.* 2. *Hajtás.* 3. *Terelés.* 4. *Barkácsolás.* 5. *Cserkészet.*

Megemlítendő még a szarvasnak kopófalka után való űzővadászata, de ez lovassport lévén, nem tartozik szorosan e könyv keretébe és éppen ezért nem is tárgyaljuk.

A les. A szarvaslesnek két változata van, éspedig *a)* a szarvasnak az erdei vadászterületen, erdei tisztásra, erdei rétre vagy tarvágásra való *kivárása,* ami rendszerint magaslesről történik és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

semmiesetre se nevezhető vadásziatlannak. *b)* Az erdőterület szélén a mezőgazdasági területre éjjel *kilépő* szarvasoknak lesgödörből való lelövése, ami nem vadászias dolog, hanem legtöbbször kapzsiságból eredő *húsvadászat*, miután a szarvas a mezőgazdasági területre úgyszólván csak éjjel, holdvilágnál lép ki, agancsát meghatározni nem lehet, tehát csak az eladható hús ára az, ami a *gödörvadászt* rendszerint kecsegteti.

A lesvadászat mindkét neménél gondosan kell ügyelnünk arra, hogy legalább fél órával, inkább egy órával a vad remélt *kilépése előtt* üljünk a leshelyünkre és azt arról az oldalról közelítsük meg, ahonnan vadat semmiesetre se várhatunk. Nem szabad a leshely körül a friss nyomok után keresgélnünk, mert nyomaink szimatja sokszor órákig is megmarad a talajon és amint a vad (mely kilépés előtt amúgy is igen óvatos) nyomunkra rátalál, azonnal visszaugrik és aznap valószínűleg már nem is lép ki többé.

Ha kapzsi szomszédunk éjjeli leseit el akarjuk rontani, gyakran elég az, ha a vadőr napnyugta után hangtalanul végigsétál az erdőszélen belül a határ mentén. Harmatos, esős időben szimatja órákig megakadályozza vadjának kilépését.

Figyeljen a lesvadász arra, hogy a légáramlás határozottan a vad kilépési helyétől őfelé je haladjon, azaz *teljesen jó szele* legyen. Úgynevezett *fél-szél* nem jó, mert a vad kilépése előtt gyakran járkál egy darabig fel és alá még bent az erdőben és a fél-szelet megkaphatja.

Lesen semmiesetre se dohányozzunk! Nem azért, mintha a vad a dohány füstszagát megérezné, hiszen az ember szagát éppen annyira meg tudja szimatolni, mint a füst szagát. De a *füst maga* fog felszállani és ezt *látja* meg a vad.

Egyébként a szarvasnak lesből való elejtése majdnem teljesen megfosztja a vadászt azoktól a gyöngyörű és izgalmas pillanatoktól, melyeket a vad belopása, a cserkészet alatt átélvezhetne, ezért a les mindenképen csak pótélvezet ott, ahol másképen nem tudunk célt érni.

A hajtás. Ha aránylag kisebb területen egyszerre több vadászt akarunk a szarvasvadászat élvezetében részesíteni, vagy ha állományunkból egyszerre több darabot akarunk kilőni (apasztani), akkor a hajtáshoz, másszóval hajtóvadászathoz kell folyamodnunk. A hajtóvadászatnak igen nagy hátránya az, hogy hajtásban *tervszerűen selejtezni nem lehet*, mert lövés előtt a megfelelő darabot kikeresni alig van időnk és nehezen lehet több olyan vadászt összehozni, kik mind önzéstől mentesek legyenek és a hajtásban érkező csapatból ne a legjobbat, hanem a kiselejtezendőt ejtsék el. „Tévedésből" mindig a vezértehén vagy a legjobb bika esik el...

A hajtás beállítása. A vadőrnek már hetekkel a kiszemelt vadászat napja előtt tudnia kell azokat a helyeket, ahol a vad vonulni szokott, amit a vad *váltóinak* nevezünk. Ahol az ilyen váltók egy ritkásabb helyen, erdei úton, nyiladékon átvezetnek, ott, a váltótól mindkét oldalon 20—30 lépésnyire készítsen *két* lesállást; mindegyik lesállásnál faragjon meg egy-egy fát és írjon a lefaragás helyére

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tintaironnal egy folyószámot. Készítsen magának a levadászandó területről egy térképvázlatot és ebbe jegyezze fel a készített lőállások számait. Így vegye fel jóelőre az egész területet. A váltók két oldalán azért kell *két* lőállást csinálnunk, mert nem tudhatjuk, hogy a vadászat napján honnan fog a légáramlás jönni.

A vadászat megkezdése előtt tisztában kell már lennünk azzal, hogy melyik lőállásra melyik vadász kerül, mert a felállásnál egymást kínálgatni, *beszélgetni nem szabad.* A szarvast rossz széllel a vadászvonalnak nekihajtani nem szabad, mert kizárt dolog, hogy a szarvas a rossz szél dacára, „megjöjjön".

Ha a hajtásban bika van, úgy az majdnem biztosan keresztültör a hajtóvonalon és hátrafelé fog rohanni. Éppen ezért okvetlen állítsuk el a hátsó váltókat is, éspedig lehetőleg a legjobb lövőkkel, mert itt sokszor rohanó vadra kell lőniük. A rohanó vad nem törődik annyira a rossz széllel. Sokszor visszatörnek a tehenek is, de mégsem oly bizonyossággal, mint a bikák, különösen mint az öregebb bikák, melyek úgyszólván minden esetben visszatörnek.

A hajtósor a legnagyobb csendben hajtson. Minél nagyobb a csend, annál biztosabb az eredmény. A hajtás elindítása legcélszerűbben az indítás idejének pontos megjelölésével történik, természetesen bőven kell időt engedni a vadászvonal felállítására.

Ha egymás mellett *két* hajtást tervezünk, úgy előbb okvetlen a szél feletti hajtást vegyük és csak azután a szél alattit, mert különben az első hajtás alatt a rendkívül óvatos szarvasok kimenekülnek a második hajtásból is.

A vadőr jól teszi, ha minden hajtóvadászat után feljegyzi magának szolgálati könyvébe, hogy melyik számú lőállásra mennyi és milyen vad ment, ki állt azon a lőálláson, hány lövés esett ott és mi került ott terítékre. Néhány év alatt igen értékes tapasztalatokat fog gyüjthetni arra nézve, hogy melyik lőállás a legjobb és hová kell majd a legjobb vadászt állítania, ha eredményt akar felmutatni.

A terelés. A terelés a hajtásnak egy erősen lekisebbített és lecsendesített neme. Tereléshez két-három hajtó és egy-két jó vadász elégséges, *ha a vadőr jól ismeri vadjának járását.*

A terelés a vadnak azon a szokásán alapszik, hogy rendes, nappali nyugvóhelyéről (beállóhelyéről) legelőjére, makkos szálerdőbe, stb. kivált, de mielőtt nappalra beállóhelyére visszaváltana, sokszor elténfereg a lábaserdőben és ha jóllakott, gyakran meg is fekszik ott egy időre.

Rendes lakóhelyét azonban nem felejti el. Ha már most a vadőr jól ismeri azt a váltót, melyen a vad beállóhelyére visszaváltani szokott, akkor a váltó mellé elállíthatja a vadászt, ő maga pedig egy *igen nagy* kerülővel a szálerdő, azaz a vad mögé kerül. Innen *nagyon lassan* sétálgasson *teljes csendben* egy-két emberrel a vad felé. Időközben álljanak meg és engedjék, hogy a szél az ő szimatjukat a vad felé vigye előre. Legjobb, ha egy ember a gerincen, egy a hegyoldalban megy és ha van egy harmadik hajtó, az a hegyoldal alján menjen előre. A vadásznak teljesen jó széllel kell állania. A terelt vad nem rohan, csak lassan vonul.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Természetesen van a terelésnek lehetősége más esetekben is, de az elv mindig ugyanaz: kevés hajtó, teljes csend, lassú járás, elállítás a váltókra.

A barkácsolás. Barkácsolásnak nevezzük azt, amikor a vadász kocsin ülve közelíti meg a vadat; a szarvas általában kevésbbé fél a kocsifogattól, mint a közeledő gyalogos emberektől.

A barkácsolás természetszerűen kevesebb vadászélvezetet nyujt, mint a cserkészet, de előnye az, hogy segítségével idősebb vadászok is élvezhetik a vadászat örömeit.

Barkácsolni csak szelídebben lejtős, vagy lapos területeken lehet és itt az erdei kocsiutakat már a barkácsolási tervnek megfelelően kell vezetni.

A barkácsoló kocsi alacsony legyen és lehetőleg ne legyen rúgóra felfüggesztve, hátul *erős*, lapos saroglyával a lőtt vad hazaszállíthatására. A vadőr a bakon foglal helyet, a vadászúr lehetőleg egyedül üljön a hátsó ülésen, hogy könnyen mozoghasson. A kocsiban legyen ásó és egy méteres, igen erős karó, valamint egy-két hosszú, igen erős kötél. Barkácsolás előtt a vadőr illesszen a kocsi négy tengelyvégére a keréken belül egy-egy *friss* bőrkarikát, lehetőleg vastag talpbőrből és ezeket erősen kenje meg kocsikenőccsel. Így a kerekek nem fognak zörögni, mert a jellegzetes kocsizörgés mindig az elkopott, régi bőrkarika miatt hallatszik. Fehér vagy világosszürke ló nem jó, úgyszintén az sem, amelyik az erdőben prüszköl, horkol vagy nyerít. A vadőr mindezekre figyelemmel legyen!

Ha a barkácsoló kocsival elmegyünk a szarvasok mellett, a vadász lépjen le a kocsiról ott, ahol az út mellett egy vastag fa vagy kőszikla áll. A kocsi ne álljon meg, hanem ugyanolyan járműdban haladjon tovább. A vad szemeivel a mozgó kocsit fogja követni, mialatt a vadásznak alkalma lesz lövését elhelyezni.

Ha az elejtett vad nehéz, úgy a kocsival a vad mellé állunk, és az ásóval tengelyig beássuk a kocsi hátsó kerekeit. Ezután a vadőr átfogja a vadat annak mellkasánál az említett rúddal, mert két karjával egyedül nem tudná átfogni. Erre felemeli a vad elejét a beásott kocsi leeresztett saroglyájára, amikor felülről a kocsis vagy a vadászúr húzással segédkeznek neki. A kötéllel megkötik a saroglyán a vad elejét; a vad hátsó része most már könnyen fog felkerülni a saroglyára.

Ha a hátsó, beásott kerekek előtt a talajt ásónkkal kissé kiássuk és a kerekeknek szabadabb utat nyitunk, a lovak ebből a mesterséges kátyúból aránylag igen könnyen fogják a kocsit a saroglyára kötözött vaddal együtt kihúzni és azonnal indulhatunk tovább.

A cserkészet. Mint már említettük, a szarvas üzekedése a déli megyéinkben átlagban augusztus végén, szeptember elején kezdődik és a Keleti Kárpátokban október első felében végződik. Az üzekedés előtt és alatt a bika bőgő hangon igyekszik teheneit összehívni és együtt tartani. Ezt a *bőgést* a bikák gyakran már augusztus közepén elkezdik, de akkor rendszerint még nincsen üzekedő tehén, ez csak a bika kezdődő izgatottságának következménye. Ezt a korai bőgést *jelentkezésnek* hívjuk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A bika az üzekedési (bőgési) idény kezdetén inkább csak éjjelente bőg és az idény előrehaladtával mindig később és később hagyja el a bőgést, bőg még délelőtt is; amikor az üzekedés tetőfokát éri el, egész napon át lehet bőgést hallani.

Amint az üzekedés vége felé közeledik, mindig több az olyan nap, amikor teljes csend van 24—36 órán át, míg végül a bőgés teljesen megszűnik. Ezt az időszakot követi azonban az úgynevezett utóbőgés, amikor egy-egy ünő vagy betegség miatt megkésett tehén még októberben is elkezd üzekedni. Ilyenkor egyszerre ismét harsogni kezd az erdő, de ez már csak rövid ideig tart és a vadász, hacsak teheti, ilyenkor ne a bikát, hanem a későn üzekedő *tehenet* lője le.

Mondottuk, hogy a bika a tehéncsapathoz *beáll*. A beállott bika ott is marad tehéncsapatánál, ha meg nem zavarják, míg egy másik, erősebb bika őt onnan esetleg el nem veri. Azt a bikát, amelyik megtartotta uralmát a tehéncsapatnál, *csapatbikának* (néhol „főbikának", vagy csordabikának) hívjuk. A csapatbika mellett kerülgeti a teheneket több-kevesebb fiatalabb bika. Ezeket *mellékbikáknak* nevezzük.

Amelyik bika megelégelte a mellékbika szerepet és új tehéncsapat keresésére indul, melyben a csapatbika szerepére vágyik: azt utazása alatt *vándorbikának* nevezzük. Az ilyen bika folytonosan bőgve, harsogva nem ritkán húsz-harminc kilométert is megtesz egyetlen éjszakán át.

A vándorbika a legritkább esetben kapitális példány, hanem rendszerint középkorú, fejlődésre képes darab. Ezért oly területeken, ahol állandó csapatbikák is vannak, ne vezesse a vadőr a vadász urat olyan bika után, amelyik nagyon erősen bőgve, aránylag gyorsan vonul tovább-tovább, mert annak agancsával a vadászúr ritkán lesz megelégedve.

Természetes, hogy azokon a területeken, ahol állandó bőgőhelyek, csapatbikák nincsenek, hanem a vad csak átvonulóban van, ott nem marad más hátra, ott az ilyen vándorbikákkal is meg kell elégedni. Ne remélje azonban a vadász azt, hogy az ilyen, gyorsan vonuló bika *után* cserkészve eredményt fog elérni, mert az ilyen bika oly gyorsan vonul, hogy elérni majdnem lehetetlen. El kell vágni az útját, *elébe kell kerülni* valahogyan, ez az egyetlen célravezető **módszer.**

A szarvascsapat az üzekedés ideje alatt is megtartja nagyjából rendes szokásait, csak óvatosságából veszít némileg, amennyiben a nyáron át éjjeli vadból hajnali vad lesz; a tehéncsapatok este mindig korábban vonulnak ki a legelőjükre, vágásokba, fiatalosokba, makkos szálerdőkbe és mindig később, végre már jóval napkelte után váltanak csak vissza nappali beállóhelyükre, „hálótermeikbe".

A mellékbikák folytonosan a csapat körül ólálkodnak és csak az alkalmat lesik, hogy egy-egy üzekedő tehénhez jussanak oly pillanatokban, amikor az öreg csapatbika egy másik tehénnel van elfoglalva.

Ne gondoljuk azt, hogy ahol csapatbika van, ott a mellékbikák nem jutnak fedezéshez. A csapatbika igen gyakran kiválik egy-egy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

üzekedő tehénnel a csapatból, félrevonul egy kis időre és azalatt a mellékbika fedezi a megmaradó üzekedő teheneket. De tenyész-szempontból ez egyáltalában nem baj, mert az a középkorú mellékbika, ha tehetséges, jó vértörzsből való, éppen olyan jól fogja jó agancstulajdonságait átörökíteni négy-ötéves korában, mint később.

Gyakran tapasztaljuk, hogy az öreg csapatbika egész éjjel ott üzekedett a tehéncsapatnál, reggelre elfárad, álmos lesz és elválik a tehéncsapattól, hajnalban lefekszik és alszik az ő *„hálószobájában"*. Ez az oka annak, hogy a vadászúr annyiszor csalódik: a vadőr kapitális tizenhatost jelent és mire megvirrad (mint mondjuk: *lővilág* lesz), a csapat mellett egy igen közepes tizes a csapatbika. Ez a tizes verte volna el az éjjel a kapitális tizenhatost? Nem, hanem csak az történt, hogy a tizenhatos csapatbika hajnalban lefeküdt aludni és azalatt, míg ő alszik: a legjobbik mellékbika vette át a szerepét.

De ez az oka annak is, hogy a reggeli cserkészeteken aránylag kevesebb kapitális öreg bika esik el, mint az esti cserkészeteken. Este ugyanis a kipihent öreg bika mindig ott vonul ki az ő tehéncsapata után.

A vadőr az üzekedés megindultakor állandóan figyeljen anélkül, hogy a vadat megzavarná. Tanulja ki minden tehéncsapat járását, mikor és hol vált ki a csapat és mikor és hol vált rendesen be a nappali beállóhelyére. Tudnia kell azt, hogy melyik csapattal milyen bika jár, meg kell becsülnie az agancs minőségét, körülbelüli súlyát, le kell tudni írnia, esetleg lerajzolnia az agancs formáját, koronáját, színét. De ne hagyja a vadőr figyelmen kívül azt, hogy különösen a bőgési idény elején gyakran kicserélődnek a csapatbikák, hiszen jöhetett egy erősebb testű — bár talán gyengébb agancsú — bika és elverte a csapattól az előbbi csapatbikát. *Nem Szentírás* tehát az, hogy ha egy ízben egy erős agancsú bikát megfigyelt egy tehéncsapatnál, most már mindig *az* a bika lesz ott.

A bőgő bika hangja igen különböző. Magából a hang magasságából vagy erejéből még nem lehet a bika erős voltára és különösen nem a bika agancsának erősségére következtetni. Hiszen vannak vékonyabb hangú öregemberek is és mélyebb hangú fiatalemberek.

A bőgő bika öreg voltára még leginkább a bőgés hanghordozásából, modorából következtethetünk. Röviden szólva: *meg kell tudni érteni a bika beszédét.* Ehhez azonban sok, igen sok tapasztalat és megfigyelés kell; könyvből ezt megtanulni nem lehet. Általában az öreg bika kevesebbet, ritkábban és rövidebben bőg, majdnem unottan, sokszor csak nyög, míg a fiatal vagy középkorú bika harsog és hangoskodik. Az öreg bika hangjában egy olyan döngő mellékzönge van, mintha egy öntözőkannából jönne a hang. A fiatal és középkorú bika hangja sokkal ércesebb. De hát ez se kivétel nélküli törvény. A Keleti Kárpátokban inkább számíthatunk az öreg bikánál nagy agancsra, mint a nyugati és déli részekben, mert a Kárpátokban ritkább a megöregedett, de mégis rossz agancsú bika, mint a sokszor túlnépesített egyéb állományokban.

Ha a bőgés komolyan megkezdődött és a vadászúr és vendégei megérkeznek: a vadőr azonnal jelentkezik a már leírt módon és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

jelenti, hogy milyen bikái állanak rendelkezésre. *Itt a vadőrnek nagyzolnia sohasem szabad!*

Ne költsön hiú reményeket a vadász urakban; mondja meg teljesen és tökéletesen az igazat, de ne többet és ne „hasból". Nagyon hamar rá fog jönni az a vadászúr, hogy becsapták, és soha többé nem fog bízni vadőre igazmondásában. Ha nincs erős bika a csapatbikák között, arról nem a vadőr tehet.

De ha azt hazudja a vadőr, hogy van és azután nincsen: arról már igenis a vadőr tehet és ezt sohase fogják neki többé megbocsátani!

A vadőrnek már a vadászúr megérkezése előtt magában *cserkészeti tervet* kell kigondolnia, éspedig külön tervet minden irányból jövő szél esetére. Jelentkezéskor illedelmesen kérdezze meg, hogy megengedi-e a vadászúr, hogy ő tervét előadhassa, azután mondja el, hogy hogyan képzeli el a cserkészetet.

A cserkészetnél sohase felejtse el a vadőr azt, hogy nem a nagy területek átrohanása, hanem a lassú, óvatos sompolygás hozza meg az eredményt és a helyes cserkészet az *apró, rövid lesek sorozata legyen.*

Igyekezzék a vadőr, amennyire lehet, mindig a kivonuló vagy vissza bevonuló vad kiváltását vagy beváltását *elvágni.* A bőgő bikát nem túlságosan nehéz dolog megközelíteni, még a figyelő tehenek dacára sem. De a lövés előtti utolsó lépéseket, ha már közel vagyunk a csapathoz: *a bikának kell megtennie,* és ez leginkább akkor sikerül, ha mi a vonulási irányban a csapat *alatt és előtt* vagyunk, illetve idáig tudtunk előrejutni.

Általában könnyebb dolog egy szarvascsapatot hegynek fel becserkészni, mint a hegyről lefelé, mert a vad ösztönösen jobban fél a felülről reátörő ellenségtől (farkastól, kutyától, stb.), mint az alulról mégis csak nehezebben felkapaszkodni tudó ragadozótól. Emellett pedig a szél is gyakrabban fúj felülről lefelé, mint fordítva.

Amelyik vadőrnek a bőgés utánzására alkalmas hangja van, az tanulja meg a bőgést utánozni. Sok tapasztalat és éles megfigyelőtehetség, mondhatnánk *zenei tehetség* és megfelelő hangszálak kellenek ehhez és akiben mindez nincsen meg, jobban teszi, ha nem is kísérli meg, mert csak elriasztja bőgési siránkozásával a bikát.

Aki azonban megfelelő hanggal és tudással, tapasztalattal rendelkezik: nagy eredményeket érhet el olyan területeken, ahol nincsen túlságosan sok bika, mert ahol igen sok bika bőg, ott a bikák némileg el vannak tompulva, nem igen bánják a másik bika bőgését. A bőgés utánzásához legjobb a magyar ökör szarva, vagy egy erős szarvasbikának kikésztített és kiszárított gégéje, de megteszi egy öblös lámpacilinder is, bár kellemetlen, hogy az ilyesmi könnyen törik.

Bőgés utánzása közben célszerű összeszedett száraz gallyakat összetördösni és erős zajjal bokorhoz verni-dörzsölni. Ezzel gyakran sikerül a másik bikában azt a tudatot felébreszteni, hogy ott egy másik bika agancsával veri a bokrot.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ha közel értünk a bőgő bikához, de nem tudjuk meglátni, nagy csendben, néha sikerül a bikát nyekkentés által mozgásra és közeledésre bírni. Ez a nyekkentés azonban igen halk legyen, orrhangon, és nem szabad többször ismételni. Itt is a tapasztalat és a tehenek gyakori, közeli megfigyelése a legjobb tanítómester.

A lövés.

Elérkeztünk a vadőr számára legfontosabb pillanathoz. Amikor a vadőr a vadászurat vagy vadászvendéget *lövésre hozza*, akkor teszi le egész esztendei munkájának vizsgáját.

Igen rossz vadőr az, aki nem képes idegeit rendbentartani és amikor a kellő pillanat elérkezik: maga is lövésre izgatja a vadászurat azzal, hogy „tessék már lőni, mert elmegy!“ Eléggé izgatott az a vadászúr maga és ha még izgatják is: hibázás lesz a vége a dolognak.

Több bika ment el már a túl gyorsan leadott lövés miatt, mint amiatt, hogy elkéstek a lövéssel!

Ne siettesse, ne izgassa a vadőr a vadászurat, hanem inkább, (ha eltűri) csitítgassa azzal, hogy van még bőven idő, fog még jobban is állni az a bika, stb. stb.

Ne sajnáljon a vadőr néhány lépést a legközelebbi fához, kősziklához cserkészni, hogy ott a vadászúr fedezetet és támasztékot nyerhessen, mert biztosabban elesik az a bika egy távolabbról, de nyugodtan leadott lövéstől, mint közelről, elsietett lövéstől. Elsiettett lövés után pedig a vadőrnek lesz csak baja az utánkereséssel, ezt soha se felejtse el!

Most végre előttünk a bika, felemelkedik a puska. A vadőr, ha van látcsöve, állandóan figyelje a célbavett vadat, mert, különösen amióta távcsöves fegyverrel lőnek, a vadász maga ritkán látja pontosan a vad jelzését a lövés pillanatában.

A puska eldurrant. A vadőr: hallotta a *golyó becsapódását* és látta a vad *jelzését*.

A golyó becsapódása, amint a vad testébe fúródik, jellegzetes hangot ad. Ezt ötven lépésen túl állott vadnál majdnem mindig tisztán meghallhatjuk, bármily nagy kezdősebességű golyóval lőttünk is, mert bár a golyó úgyszólván azonnal a lövés pillanatában odaér, de a becsapódási hang másodpercenkint csak 333 métert tesz meg a vad testétől a fülünkig, fülünk pedig egy tized másodpercen belül két hangot már meg tud különböztetni egymástól. Ha a golyónk lapockát vagy csontot ért: a becsapódási hang éles, ha bendőt vagy belet ért, akkor puffanásszerű, mintha pálcával ütöttünk volna egy vánkosra.

A becsapódási hangból tehát nemcsak a találatra, de a találat helyére is lehet következtetni.

A vad, ha testét golyó éri, jellegzetes mozdulatot tesz, aszerint, hogy hol érte a találat. Ezt a vad *jelzésének* nevezzük.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A főbb *jelzések* a következők:

1. *Vállaplövés.* A vad elől magasra felszökik és magasan előre ugrik. Eszeveszetten elrohan, de rövid idő mulva összerogy és soha se kel fel többé. Mély vállaplövés szívet ér. Közép-vállaplövés a szív ütőereit és a tüdő nagy vérereit roncsolja szét, a rohanás ezen két találatnál igen rövid. Hátsó- és igen mély vállaplövés tüdőlebenyeket roncsol. Ilyen lövéssel a vad még elég messzire elmehet. Magas váll-

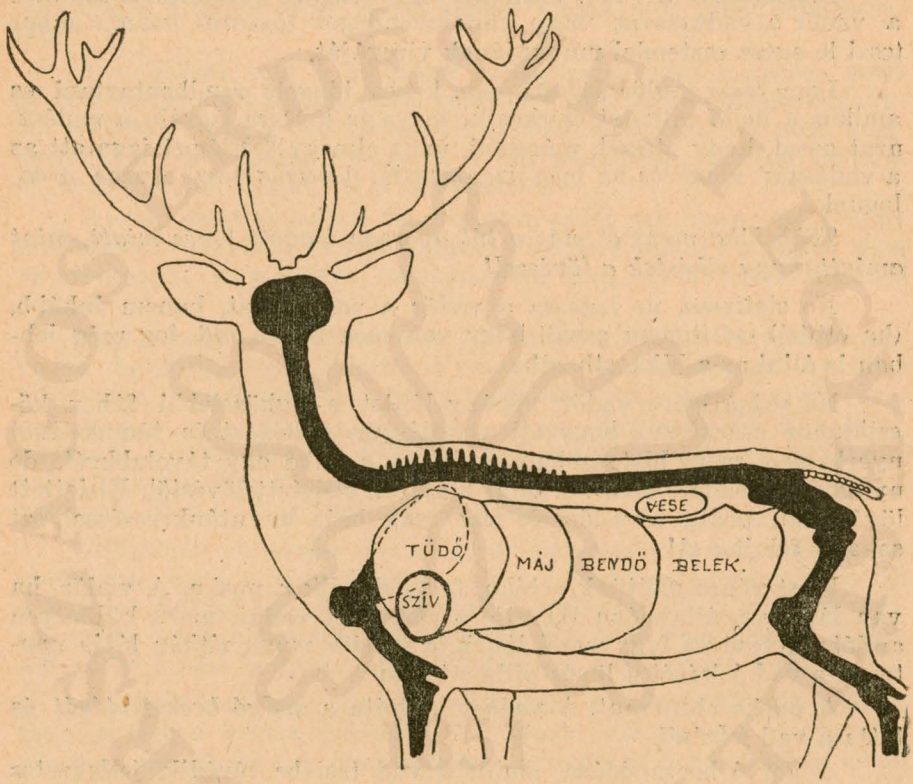

Találatok a vad testén.

laplövésnél a gerinc is szét lesz roncsolva, ezesetben a vad tűzben rogy össze és nem is kel fel többé.

2. Máj-lövés, mely gyakran tüdőlebenyt is sért. A vad előreugrik, gyakran kirúg, azután aránylag lassan menekül, mert a májsérülés igen fájdalmas. A vad, ha megfelelő erős, roncsoló lövedék érte, nem megy el messzire a *rálövés* helyétől, ott lefekszik és ha két óra elmultával követjük: rendszerint dermedten találjuk meg, mert belső elvérzés következtében kimúlt.

3. Bendő- és béllövés. A vad előreugrik, kirúg, majd lassan, erősen begörbített háttal elvonul. Ilyen lövés után legalább három óra elteltével szabad csak a vadat követni, amikor is rendszerint

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Bal: Szivlövés. Közép: Tüdőlövés.
Jobb: Hus/comb/lövés.

Bal: Gyomor/bél/lövés. Jobb: Májlövés.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
/1866/

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

már annyira megbetegedett, hogy könnyen megadhatjuk neki a *kegyelemlövést.*

4. Nyak- és fejlövés. A vad *tűzben rogy* és nem kel fel többé, mert gerince vagy agyveleje van szétlőve. A nyaklövésnek azonban egy igen csúnya esete, ha a gége vagy a bárzsing van ellőve, de a csigolyákat nem érte a golyó. Az ilyen vad alig jelez, elrohan, ritkán kerül meg és rettentő kínok között, sokszor éhen pusztul el. Az elsietett, izgatottan leadott könnyelmű lövések eredménye. A vadat csak igen jó véreb segítségével kaphatjuk meg.

A fejlövés egy neme az állkapocslövés, szintén szégyene a könnyelműen lövöldöző vadásznak. A vad tűzben rogy, de azonnal ismét *csülökrekap* és elrohan. Később nyomorultul elpusztul.

5. Agancslövésnél a vad rendesen tűzben rogy össze, de azonnal ismét csülökrekap és elrohan, semmi baja nem történik.

6. Lábszárlövés. A vad, ha első lábszára törik el, előre, ha hátsó lábszára törik el, hátul megrogy, azután elrohan, miközben eltörött lába lóbálódzik. Legalább három órát kell várnunk, azután követhetjük, de jó véreb nélkül ritkán kerül meg.

7. Gerincnyúlványlövés. A vad gerincén, különösen a mar táján, magas csontnyúlványok vannak minden csigolyán. Ha a golyó egy ilyen csontnyúlványt ér, a vad a gerincvelő rázkódtatásától tűzben rogy össze, de rövid idő mulva csülökrekap, elrohan és soha se kapjuk meg, mert teljesen egészséges marad. A németek még egy ilyen lövést ismernek: az úgynevezett „*üres-lövést*" (Hohlschuss), amikor a golyó „állítólag" átcsúszik a gerinc alatt anélkül, hogy a tüdő felső lebenyét megsértené, érinti a gerincet alulról, de nem töri el. Az ilyen vad jelzése azonos a gerincnyúlvány-sebzés jelzésével: a vad tűzben rogy össze, aután csülökre kap és elrohan, kigyógyul. Ez a lövés oly ritka, hogy nem is érdemes róla beszélni, mert a gerinc alatt a tüdölebenyekig alig van olyan hely, ahol a golyó át tud csúszni a tüdő megsérülése nélkül.

8. Horzsoló-lövés. Ez már tulajdonképpen nem is találat, de a vad erős megugrással jelzi, azonban sohasem kerül meg.

A lövés után.

A lövés elhangzása után a vadőr legelső dolga legyen annak a helynek megjelölése (esetleg késsel egy fán), ahonnan a lövés történt. Ezt a helyet *kilövésnek* hívjuk. Innen a vadőr egyenesen arra a helyre megy, ahol a vad abban a pillanatban állott, amikor a lövés eldördült és ezt a helyet is megjelöli késével. Ezt a helyet *rálövésnek* (rálövési helynek) nevezzük. Nehéz, át nem tekinthető terepen a vadőr megkéri a vadász urat, hogy maradjon a kilövés helyén és igazítsa őt be oda, ahol a vad állott, azaz a rálövés helyére, csak azután hagyja el a kilövés helyét és menjen ő is a rálövés helyére.

A rálövés megjelölése után a vadőr keresse meg mindenekelőtt az elugrott vad *csülökbevágásait*, hacsak mindjárt vért vagy sebszőrt nem talál.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A sebzett vad ugyanis erősebben rúgja el magát a földtől, mint az elhibázott vad és éppen ezért mélyebben is vágja be csülkeit a talajba.

Ha tehát semmi sebvért vagy sebszőrt találni nem tudunk: a mély csülökbevágások mégis elárulhatják azt, hogy a vad talán mégis meg lett sebezve és érdemes gondosan utána keresni.

A csülökbevágás megkeresése után sebszőrök után kutatunk. Hóban a sebszőröket könnyen meglelhetjük. Fűben, különösen ha nincsen harmat, a sebszőr megtalálása sokszor nem könnyű feladat. A képzett, hivatásos vadásznak annyira kell ismerni a kérdéses vad minden testrészén növő szőrözetet, hogy azonnal megmondhassa a szőrről, hogy milyen testrész szőre az. Ezt csak tapasztalatból lehet megtanulni.

Ha a sebszőrök derékben vannak kettémetszve: az jó jel, mert akkor a golyó behatolt a testbe és ollóként vágta ketté a símán fekvő szőröket.

Ha ellenben a sebszőrökön találjuk a szőrhagymákat is, vagy ami még rosszabb, egyes bőrcafatokat: akkor az a vad csak horzsolva lett és sohasem kerül meg.

A sebvér (verítéknek is hívják). A sebvér sokat, majdnem mindent elárul annak, aki érti a mesterségét. Színe, minősége, szaga szerint a képzett vadász majdnem teljes pontossággal meg tudja állapítani azt, hogy a vadat melyik testrészén érte a golyó.

1. Szívlövéseknél a sebvér sötétpiros; kezdetben kevés, néhány ugrás után igen bő, szétfreccsentett vért találunk: a vad közel fekszik megdermedten.

2. Tüdőlövésnél a sebvér egészen világos-vörös, inkább rózsaszínű, léghólyagocskákkal kevert. Ha a tüdővér sötétpiros vérrel van vegyesen: ez azt jelenti, hogy a golyó a vadat a szívütőereknél és a tüdő főerénél érte. Az ilyen vad szintén közel fekszik, megdermedten.

3. *Májlövésnél:* a vér barnás, csokoládészínű árnyalattal. Legalább 2—3 órát várjunk, mielőtt a vad kereséséhez fognánk.

4. *Bendőlövésnél:* a vér zöldes, nyálkás, benne összerágott és félig megemésztett takarmányrészeket látunk. Legalább 3 órát várni!

Béllövéseknél: a vér szintén zöldes-sárgás, nyálkás, hasonló a bendőlövés véréhez, de megszagolva más, rosszabb, áthatóbb szaga van. Ilyen esetben is legalább 3 órát kell várni!

5. *Húslövésnél:* a vér élénk piros. Előbb bőven van, később mindig kevesebb, végül a vérzés teljesen megszűnik, a vadat nem találjuk meg, de biztosan kigyógyul sebéből.

Lábszárlövésnél: A vér valamivel sötétebb, de még mindig élénk piros, benne és mellette csövescsont-szilánkokat találunk. Igen nehéz és hosszantartó utánkeresésre van kilátás, eredményre csak jó vérebbel számíthatunk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az utánkeresés.

Ha a vad tűzben rogyott: nem szabad várnunk egy pillanatot sem, hanem azonnal siessünk a vadhoz, mert a tűzben rogyott vad gyakran magához tér, felugrik és örökre elrohan. Ilyenkor a golyósfegyvert mindig lövésre készen kell tartani, mert amikor a vad már felugrott, nem lesz időnk a zárócsapot kinyitni, vagy éppen újratölteni a fegyvert.

Ha a vad elrohant, de néhány pillanat mulva hallottuk összerogyni, akkor azonnal odamehetünk, mert az ilyen vad többé nem kel fel soha.

Ha azonban a vad jelzett, elfutott és nem hallottuk összerogyni, akkor mindenekelőtt a sebszőrökből, sebvér minőségéből kell megállapítanunk azt, hogy hol érte a golyó és aszerint kell hosszabbrövidebb ideig várnunk, mielőtt az utánkeresést megkezdenénk.

Általában inkább hoszabb ideig várjunk, mint rövidebb ideig, mert ha az utánkeresés alatt akkor érünk a vadhoz, amikor az még nem szédült el a megbetegedéstől, akkor az fel fog ugrani és mindaddig fog futni, míg a végkimerüléstől össze nem esik. A vad ugyanis nem látta a vadászt megsebesülése előtt, csak egy ismeretlen pattanást hallott és egy kis ütést érzett. Nem tudja, hogy mi történt vele, nem tudja, hogy üldözik, megy egy darabig, akkor fájdalmat érez, kellemetlenül érzi magát és lefekszik.

Ha nem követjük azonnal: ott fog feküdni, míg megbetegszik és elszédül, öntudatát veszti, esetleg el is vérzik.

Ha ellenben fektében felugrasztjuk, mielőtt eszméletét vesztette volna, akkor rettenetesen megijed, üldözöttnek érzi magát gyengeségében és addig menekül üldözői előtt, míg össze nem rogy a végkimerüléstől. Miután ilyenkor már vérzése rendszerint elállott: az ilyen felugrasztott vad majdnem mindig elvész.

Ha a vadászúr ideges és nem szeret várni: a vadőr cselhez folyamodhat: ajánlja, hogy majd elhozza kutyáját; hagyja ott a rálövésnél a vadászurat cigarettaszó mellett. Menjen haza, várjon otthon mindaddig, míg a két-három óra el nem telt, és akkor érkezzék vissza a vadászúrhoz kutyával vagy anélkül. Még ha rossz is a kutyus: akkor is használt vele.

Ha az utánkeresés előtt a szükséges idő eltelt, az utánkeresést a következőképpen kezdjük meg:

Ha a vadőr egyedül keres: akkor amint a *vércsapa* gyérülni kezd, előveszi vadászkését és mindig megjelöli az *utolsó vért*, csak azután kezd újabb vér után keresni. Ha elvesztette a vérnyomot, újból menjen vissza az utolsónak megjelölt vérig és onnan keressen újból.

Ha a vad magas füvön, vagy bokrokon haladt át: figyelje meg, hogy csak egyik oldalon vérzik-e, vagy mind a kettőn, mert ez utóbbi esetben keresztül van lőve. Figyelje meg azt is, hogy milyen magasan vérezte be a vad a fácskákat, bokrokat. Ebből a magasságból kiszámíthatja magának a találat magasságát.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ha a vad vastagabb fáknak nekirohant és vérét vastagon kente a fákra, ez azt jelenti, hogy a vad már szédül a vérveszteségtől és már nem lehet messze. Ha ketten keresnek: egyik mindig maradjon az utolsó vérnél, a másik keresse a legközelebbi vért és ha megtalálta, szóljon: vér! — mire a hátsó kereső előrejön az újabb vérig, ott megáll és az első újból újabb vér keresésére indul.

Az utánkeresésnél az utánkereső *fegyverét mindig lövésre kész* állapotban tartsa kéznél, hogy azonnal lőhessen a sebzett vadra, ha az még felkelne *sebágyából.*

Ha a lövés lábszárat, vagy oly helyet ért, hogy feltehető az, hogy a vad nem betegszik meg, hanem tovább fog menekülni, akkor megengedhető az, hogy az utánkeresők egyike (esetleg a vadászúr maga) előre áll a valószínű váltóra, egy nyiladékra, útra, stb. és itt igyekszik elfogni, lelőni a sebesülten továbbmenő vadat. Ilyenkor természetesen a vércsapán keresőnek elővigyázatosnak kell lennie, nehogy a két lőfegyverrel egymásban kárt tegyenek.

A kegyelemlövés.

Amint az utánkereső meglátja a *sebágyban* fekvő vadat: azonnal megadja neki a *kegyelemlövést.* Nem szabad várni, nem szabad késlekedni, nem kell ide-odaugrálni, hogy honnan esik jobban a kegyelemlövés, hanem lőni kell, amint lehet.

Ha látjuk a vad nyakát: akkor nyakára lövünk, mert itt okozunk legkevesebb kárt a vad húsában. Ha azonban nem vagyunk teljesen biztosak a nyaklövésben: lőjjük lapockán, vagy ha lapockáját se látnánk, lőjjünk bárhová a testbe, csak az a fő, hogy *„élet iránt"* menjen a golyó, azaz ne combot, lábszárat, stb. lőjjünk, hanem *testet.* A vadőrnek a kegyelemlövés megadásánál egy dologra igen nagy figyelemmel kell lennie: lövésével nem szabad se a koponya épségét, se az agancsot megsértenie!

A töret. Amint a vadőr az elejtett vadhoz lép, törjön le egy közeli fáról egy *kis* gallyat, lehetőleg olyant, amelyen három levél, vagy tűlevelűeknél három ágacska van. Ezt hívjuk *töretnek.* A töretet érintse az egyik vérző sebhelyhez, de úgy, hogy éppencsak kissé vérezze be, mert a dús vértől csepegő, nagy, lobogó töret nem szép.

A töretet tegye saját, leemelt kalapjára úgy, hogy a töret *levágott* végével a vadász úr felé mutasson, és magát, fejét enyhén meghajtva, *„Vadászüdvözlettel"* nyujtsa át a vad elejtőjének. Akácból, fűzből, nyárfából, hársból szép töretet venni nem igen lehet. Legszebb töret a lúc- vagy jegenyefenyő, ezüstfenyő, tölgy, cser, bükk. Ahol szép töretnek való fák nincsenek (pl. mezei vadászterületeken), ott megengedhető az, hogy a vadőr már előre készítsen magának töretet oly fanemből, mely erre alkalmas. Ezt azonban *mindig titokban tegye,* ne mutassa előre és ne fitogtassa, hogy ő már előre készített magának töretet, mert tudta, hogy lesz eredmény, stb., stb. Titokban vegye elő belső zsebéből, senki se vegye észre, honnan került elő az a töret.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vad feltörése.

A terítékre került vadat, miután megnéztük azt, hogy hol érte a golyó, előkészítjük a *feltöréshez.*

Semmiesetre se lépünk a vadon keresztül, mert ez nem illik és nem vadászias, hanem, ha kell, kerüljük meg. Agancsát állítsuk a két koronájára, azután húzzuk a hátán fekvő vadat mellsőlábainál fogva előre, miáltal az agancsa alája kerül, kifordul és a bika torkanyaka kifeszítődik.

Most mindenekelőtt kivesszük a *gyöngyfogakat.* A gyöngyfogak a felső állkapocsban a szájpadlás két szélén vannak elhelyezve

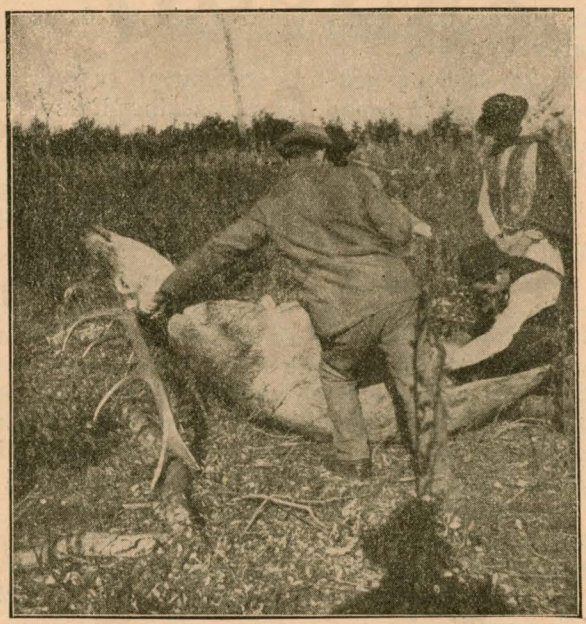

A vad fektetése feltöréshez.

és ferdén nőttek, hátulról előre. Ezt nagyon fontos tudni, mert a gyöngyfogat két, erőtelyes metszéssel vesszük ki és ha e két bemetszést (a gyöngyfog előtt és mögött) merőlegesen nyomjuk a gyöngyfog mellé: el fogjuk csorbítani késünket, de a gyöngyfogat nem tudjuk kivágni.

Az első metszést tehát a gyöngyfog mögött, ferdén visszafelé irányítjuk, a második metszést szintén ferdén visszafelé a gyöngyfog első oldalán végezzük. Ezután anélkül, hogy késünket a második metszésből kivennénk, a kést azonnal kifordítjuk úgy, hogy a kés nyelét a vad orra irányába toljuk, mire a gyöngyfog könnyen kifordul. A két kivett gyöngyfogat a rajta tapadt inydaraboktól *nagyjából* gyorsan megtisztítjuk, mindkét gyöngyfogat kis papirosba csavarjuk és ugyancsak vadászüdvözlettel adjuk át a vad elejtőjének.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ha a szarvas meredek hegyoldalban rogyott össze, úgy vigyáznunk kell arra, hogy körülbelül vízszintesen feküdjék, mert ha a test hátsó részei felé lejt, nagyon odanyomakodnak a belek. Ezesetben pedig majd a medencecsont átvágásánál (lásd később) nehézségeink lehetnek és kilyukaszthatjuk a beleket. Végül, ha igen meredek, szakadékos, sziklás helyen esett volna el a szarvasbika, úgy mindenekelőtt kössük meg agancsát egy kötéllel egy fához vagy sziklacsúcshoz, nehogy megindduljon lefelé, mialatt mozgatjuk. Meredeken leguruló szarvasbikát gurulásában megállítani lehetetlen és az ilyesmi igen gyakran az agancs pusztulásával jár.

Ha a vadat a kizsigereléshez igazítottuk: *éles bontókésünkkel* felhasítjuk állcsúcsától mellkas (szügy) csontjáig és késsel folyton ntánasegítve, kibontjuk a gégét, majd a gégefőt és az egész nyelvet annak gyökerével együtt.

Most megkeressük a gégén a *bárzsingot* (nyelőcsövet). A bárzsing szorosan a gégéhez tapad és rózsaszínes-lilásvörös színű szokott lenni.

A bárzsingot a gégefő alatt elvágjuk, lefejtjük a gégéről, megtisztítjuk a körülvevő izmoktól a végét, azután a levágott végtől mintegy 3—4 centiméternyi távolságban késünkkel teljesen keresztülszúrjuk. Ezt a szúrt lyukat kb. 3 cm-nyire tágítjuk, majd a bárzsing végét ezen a két lyukon (azaz a bárzsingon önmagán) *kétszer* keresztülhúzzuk. Ezáltal elzártuk a bárzsingot, ami azért szükséges, nehogy további munkánk alatt a gyomortartalom és a nedvek a bárzsingon át bepiszkítsák a húsrészeket.

A bárzsingvágás után a gége mellett ledolgozunk egészen a vad mellkasáig és itt *igen gondosan* kiszabadítjuk a gégét az izomszalagoktól *egészen a tüdőig*. Ez a munka igen fontos, mert ha nem szabaditottuk körül a gégét egészen a tüdőig, akkor majd csak nagy erőlködéssel fogjuk a tüdőt később belülről kihúzhatni.

Ha a gégét a tüdőig kidolgoztuk, elvágjuk azt a tüdő előtt, mire a gégét a gégefővel és a nyelvvel kiemelhetjük. Ezt felakasztjuk egy fa kiálló és kihegyezett ágvégére. A gége másik végét kezünkkel visszanyomjuk a mellkasba.

Most a vad hátsó lábai közé lépve, óvatosan keresztülvágjuk a bőrt a középvonalon a köldök táján. A bőr alatt keresztülvágjuk a hasfalat, nagy vigyázattal, nehogy a belet megsértsük. Itt akkora hasítást nyitunk, hogy két ujjunk azon beférjen. Két ujjunkat a késsel bedugjuk a lyukon és a hasfalat felfelé felhasítjuk a mellporcig, de mindig úgy vezetjük a kést, hogy ujjaink járjanak elől és a kés csak kövesse ujjaink útját két ujjunk között.

A mellporcot elérve, a hasfal hasítását most már visszafelé folytatjuk mindaddig, míg elérjük a hímveszőt, ennek vonalában tovább vágunk a két here, majd a két comb között a *hullató*-ig.

Mielőtt most tovább mennénk, át kell vágnunk a medencecsontot, éspedig a középvonalon. Ha van kisbaltánk, úgy ezzel is átvághatjuk, de ennél jobb, ha bontókésünket tesszük a középvonalon a csontra és kisbaltánk fokával előről hátrafelé a kés hátát ütve vágjuk át a medencecsontot. Átvágás után a két comb azonnal szétmarjul.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Most két kezünkkel benyúlunk a bendő két oldalán előre és ujjainkkal megkeressük a gyomorszáját ott, ahol a bárzsing a gyomorba torkollik és visszahúzzuk a bárzsingot. Ahol összenövések vannak, ott késünkkel segítünk, de mindig vigyázva arra, hogy ki ne szúrjuk a bendőt. Erre erősen megmarkolva, kihúzzuk a bendőt és ha a talaj fekvése engedi: *balra* helyezzük el. A bendővel együtt kihúzzuk a májat is.

A belek most már könnyen jönnek ki, úgyszintén a zsírpárnákba ágyazott vesék és a hólyag is. A heréket eltávolítjuk, lefejtjük a májat, lépet és mindezt külön akasztjuk egy fa ágára oly magasan, hogy a róka esetleg el ne érje. Ez, valamint a szív, tüdő, nyelv, gége képezik együttesen a *vadászrészt.*

A hullatót szépen körülvágjuk és eldobjuk. A gyomorról, belekről, vesékről leválasztjuk a faggyút, csepleszt. Ez szintén a vadászrészhez tartozik és a háztartásban igen jól használható, sebekre, stb. jó házi gyógyszer. Ahol véreb van: kihasítjuk a bendőt, kifordítjuk tartalmát és felakasztjuk, mert a szarvasok pacalja kutyáknak elsőrendű csemege.

A mellkasban lévő *kamrához* csak akkor kezdünk, ha az előbbi munkákat már elvégeztük, mert a kamrában rendesen igen sok vér gyűlt össze és e vér megnehezítette volna a belekkel való munkánkat.

Ha a rekeszizmot körülvágjuk: előttünk fekszik a tüdő és vele szoros kapcsolatban a szív. Benyúlunk a visszatolt gégéig, azt megfogjuk és minden nehézség nélkül kiemelhetjük a tüdőt, szivet, melyeket a gégevégnél fogva szintén egy fa kihegyezett oldal-ágára akasztunk fel.

Két tenyerünkkel most kiseperjük a sok alvadt vért a mellkasból. Ha a szarvas béllövött volt, akkor óvhatatlan, hogy egyes helyeken a sárga béltartalom a húst sárgára vagy zöldre meg ne fesse. Ez nagy baj, mert miután a megromlott vadhús zöld színt vesz fel, a vasúton a vad megérkezésekor könnyen ráfoghatják, hogy: romlott és elkobozhatják.

Éppen ezért az ilyen helyeket késsel jól lekaparjuk, azután vérrel gondosan bekenjük úgy, hogy a vér erősen rászáradjon a zöldre festődött helyekre.

Miután a szarvas belsejét, nyakhasítását zöld lombbal, vagy ha van: csalánnal jól betömjük a legyek ellen, lefedjük lombos galylyakkal és tovább mehetünk kocsiért.

Előfordul azonban oly eset is, hogy nem érünk rá a vadat a fent leírt módon azonnal feltörni, mert például a vadászúr hazafelé siet, vonatot akar elérni stb. és a vadőrnek őt haza kell kísérnie. Ilyen esetben megengedhető az azonnali feltörés helyett a *lékelés.*

A *lékelés* célja az, hogy a test melegében gyorsan bomló takarmány a beleket, bendőt fel ne fújhassa, mert a nagy feszültség mindenféle kellemetlen szagú erjedt nedveket sajtolna a vad húsába és azt esetleg élvezhetetlenné, de mindenesetre püffedt, csúnyává tenné, ami nem vadászias látvány.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A lékelésnél legtöbbször azt a hibát követik el, hogy csak kis lyukat vágnak a hasfalba. Ez nem vezet célra és aki így lékel, az nem tudja, hogy miért lékelünk.

A lékelésnél az egész hasfalat, hosszan vágjuk fel, hogy a fejlődő gáztól felpuffadt bendő és belek ki is tudjanak dagadni a hasból. Ha még ezután egy *kis* lyukat is fúrunk a bendőbe és kivágjuk a heréket, akkor helyesen lékeltünk. Lékeléskor a heréket is el szoktuk távolítani.

Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a lékelt vad nem feltört vad és a lékelést hamar kell követnie a végleges fetörésnek a fentebb leírt módon.

Ahol a bőgés nagy melegben folyik és igen sok a légy: ott elvben megengedhető az, hogy a terítékre hozott vad csak lékeltessék és csak akkor töressék fel rendesen, amikor a vad elszállítására odarendelt kocsi már megérkezett, mert így kevésbé köpik be a vadat a legyek és *kisebb baj, ha a vad lékelten, de feltöretlenül fekszik egy-két órát,* mintha azonnal feltörjük, de légypondrók millióival lesz tele.

Az agancs levágása. A terítékre került szarvasbikát sík területeinken és középhegységeinkben rendszerint feltörve, de agancsával együtt szoktuk hazaszállíttatni, amikor is csak arra kell figyelemmel lennünk, hogy a fuvaros kerekének vasabroncsa ne érhessen az agancshoz, mert azon csúnya surolási nyomokat hagyhat.

Magas hegységeinkben, a keleti Kárpátokban, ahol az esti cserkészeten lőtt és éjjelre kinthagyott szarvast gyakran kezdi ki a medve, nem célszerű dolog a bikát agancsával együtt kint hagyni, vagy a meredek lejtőkön agancsával együtt hazaszállítani.

Ilyenkor mindig az egész fejet szoktuk levágni és mindenekelőtt külön hazavinni. A levágás előtt két karunkkal megfogjuk a két agancsszár végét és teljes erőnkből kicsavarjuk a bika fejét, amennyire csak birjuk. Ha az ilyen kicsavart fej mögött a nyakcsigolyánál a bőrt és a kifeszült izmokat átvágjuk: meglepő könnyen választhatjuk el a fejet a testtől, ha igen éles, erős késsel dolgoztunk.

Ha csak a félfejet kívánja a vadászúr kivágni, úgynevezett *rövid* koponyával, akkor a szándékolt vonalon: a szemvonalon át az orrcsontig átvágjuk a bőrt és csak ezután kezdünk neki a lefűrészelésnek, de mindig a *leggondosabban ügyeljünk arra, hogy jóval nagyobb koponya- és orrcsontot hagyjunk meg* az agancshoz, mint amennyire szükségünk van, mert a fűrész könnyen félre csúszik. Lefőzés után mindig utánajavíthatunk, de hozzátenni többé nem lehet.

Az agancs kifőzése. Akár az egész fejet vettük le, akár csak a rövid félkoponyát: első dolgunk az legyen, hogy a koponyacsontot megnyúzzuk. A nyúzásnál vigyázzunk arra, hogy a koponya csonthártyáján ne maradjanak a kés bevágásának nyomai, mert ez nagyon elcsúfítja az agancsot.

A lenyúzott kaponyacsontú agancsot a rózsákig friss, hideg vízbe állítjuk (nem baj, ha a rózsákat is elfödi a víz). Ebben a vízben legalább három napig áztatjuk a koponyát, a vizet legalább na-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ponta egyszer cseréljük. A vízbe semmiféle vegyszert, meszet, szódát, stb. tenni *nem szabad.*

Legalább három napi áztatás után friss, tiszta vízben, főzőedényben feltesszük az agancsot. A víz a rózsákig lepje el a koponyát. A vízbe nem szabad tenni semmit, csak tiszta víz legyen!

Ebben a vízben főzzük a koponyát 2½—3 óra hosszat. Főzés közben a habot folyton leszedjük. Ekkor kivesszük, hideg vízben lemossuk, letisztítjuk a húscafatoktól, ismét lemossuk tiszta vízben és kiszárítjuk.

Ha egész koponyával főztük ki az agancsot, akkor nemcsak a velőt, hanem az agyhártyát és az orrlemezeket is ki kell vésnünk, ami eléggé hosszadalmas munka. Ha a koponya orrából néhány nap múlva ennek dacára rossz szag árad, akkor készítsünk *10%-os hidrogénszuperoxid*-oldatot és ebbe mártsuk bele a koponyát. Ez az oldat víztiszta, nem fest és minden rothadási-csirát megöl.

Ha nem helyesen jártunk el, vagy egy más ok miatt egy agancskoponyánk nem eléggé fehér, hanem sárgás, úgy azt szintén hidrogénszuperoxiddal fehéríthetjük meg, éspedig a következőképpen:

A hidrogénszuperoxidot a drogériákban 30%-os oldatban lehet megvásárolni. Üvegdugós üvegben kell tartani. Vigyázzunk arra, hogy ez az erős oldat kezünkhöz ne érjen, mert összeégeti bőrünket és fehér égési foltokat hagy rajta, melyek rettentően viszketnek.

A 30 százalékos oldathoz ugyanannyi vizet veszünk, mire kétszerannyi 15 százalékos oldatunk lesz már.

Ehhez az oldathoz annyi *iszapolt krétaport* keverünk, míg a keverék *egészen sűrű tejfelszerű*, pép lesz. Ezt a pépet ecsettel gyorsan rákenjük a koponyára úgy, hogy belőle mindenhová jusson, de magát az agancsanyagot ne érintse, mert megfehérítené. A rákenéssel eléggé kell sietni, mert a pép egy idő mulva habzani kezd.

A bekent koponyát félreállítjuk olyan helyre, ahová nem férhet idegen. Egy-két nap mulva a pép megszáradt. Egyszerűen hideg vízzel lemossuk és a csont ragyogó-fehéren tünik elő.

A szarvas nyúzása a lábaknál kezdődik éspedig rendszerint úgy, hogy a végtagokon a térd alatt a bőrt körülvágjuk; ezeket nem nyúzzuk le. A combok bőrtakaróját belül hasítjuk fel egészen a feltört hasrészig, hasonlóan járunk el az elsőlábaknál is. A nyúzás egyébként a rendes, megszokott módon történik. A bőrt a szalonnabogarak ellen fínom fahamúval szoktuk azonnal behinteni és kifordítva szellős helyre akasztjuk fel.

A szarvas feldarabolása. A megnyúzott szarvasnak mindenekelőtt lefejtjük két lapockáját. A lapockák nicsenek izülettel a testhez nőve és éppen ezért könnyen lefejthetők.

Ezután körülkanyarítjuk a combokat késsel, arra vigyázva, hogy a gerincben kárt ne tegyünk, majd megkeressük a combok izületeit ott, ahol azok a keresztcsonttal (medencével) izűlnek és kis kifordítás után kifejtjük izületeikből, felakasztjuk csánkjaiknál fogva a két combot.

Most levágjuk a marnál a nyakat. Ehhez bárd vagy nehéz vadászkés kell, máskülönben nem birunk vele.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ugyancsak bárddal vagy nehéz vadászkéssel hosszában kettővágjuk a mellporcokat és a szügyöt.

Éles bontókésünkkel vonalat vágunk a bordák tövénél és e vonalon végig *fűrésszel* átfűrészeljük a bordákat, mire külön leesik a két *oldalas*, egybenmarad a gerinc és a karaj (kotlett). Majd a háziasszony határozza meg azt, hogy mekkora legyen a gerincdarab és mekkora a karaj, mert a vendégek számától függ, hogy nem kell-e a gerinchez a karajból *„hozzáhazudni"*. Eszerint vágjuk majd kettő keresztben ezt a gerincet. Inkább a karajból maradjon valami a gerinchez, mint fordítva.

Szarvastehénnél a gerincet egyben hagyjuk; borjúnál, ünőnél szintén. A szaarvas*bika* gerincét nagysága miatt gyakran hosszában is kettéhasítják, *de mindig csak külön rendeletre.*

Igen aprólékosan kellett a szarvassal foglalkoznunk. Ezek azonban olyan dolgok, amelyeket minden hivatásos vadásznak tudnia kell és melyek majdnem minden más vadféleségnél egyformán történnek. Aki jól megtanulta a szarvas tudományát, közel áll már a többi vadféleség csinjának-binjának tudásához is. Éppen ezért a többi vadféleségeknél csak azokat a tudnivalókat fogjuk leírni, amelyek a szarvastudománytól eltérnek.

A dámvad. (Cervus dama L.)

(Dám*bika*, dám*tehén*, dám*ünő*, dám*borjú*. A bika: *csapos*, *kanalas*, *lapátos*.)

Míg a szarvas Hazánk ősállatvilágához tartozik, addig a dámvad egy az elmult évszázadokban *betelepített* vad. Őskori ásatásokban Hazánkban dámvadmaradványokat nem találunk soha.

A dámvad Hazánkban ma is még csak egyes vidékeken él, ahol tenyésztésével foglalkoznak, így például: Tolna megyében, Somogy megyében, Vas megyében, Fehér megyében, Pest megyében (Vacs, Nagykőrös) Zemplén megyében (Taktakenéz, Tiszadob) Békés megyében (Gyulavári) stb.

A dámvad sokkal jobban türi a kultúrát és az embert, mint a szarvas. Éppen ezért megél kisebb, szakgatottabb erdőségekben is, ahol az erdő sűrűn váltakozik mezőgazdasági területekkel. De éppen ezért komoly mezei károkat okozhat, miért is inkább a *vadaskertek vadjának* mondható.

A dámvad üzekedése október második felére esik és néha átnyúlik novemberre is. A bika viselkedése az üzekedés ideje alatt némileg hasonló a szarvasbika viselkedéséhez, de bőgése határozottan csúnya gurgulázó hang, mely inkább „horkolásnak" lenne nevezhető.

A dámtehén vemhét 7 hónapig viseli és május-júniusban ellik. A kis bikaborjú a második életévében *csapot* rak fel, ekkor *csaposnak*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Dámlapátos.

nevezzük. Előfordul azonban, hogy nem csapot, hanem csak egy rücskös gömbszerű képződményt rak fel, ekkor *gombos* a neve, ez azonban nem jó jel, a gombosok kiselejtezendők. A kis dámbika nem ritkán második agancsnak is csapot rak fel, a következő években már kezd a lapátszerű alak kialakulni. Ezt *kanálnak*, magát a fiatal bikát ebben a korban *kanalasnak* hívjuk. A kanalas kor egy-két évig tart, és amint az áprilisban elvetett agancs helyébe évente nagyobb és nagyobb fejdísz nő, úgy hívjuk annak viselőjét előbb *gyenge lapá-*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tosnak, majd *közepes* lapátosnak és végül *erős lapátosnak*. Általában elmondhatjuk, hogy hosszabb ideig tart, míg egy dámborjúból kapitális lapátos válik, mint amennyi idő a szarvasbikának kell, hogy kapitális agancsot rakjon fel.

Az agancs növése, éppúgy hánesban történik, mint a szarvasbikánál, éppúgy hántja agancsát és éppúgy veti el.

Testsúlyra az erős lapátos elérheti a 90—100 kg súlyt (feltörve) a kifejlett dámtehén súlya elérheti a 40—50 kg súlyt (feltörve). A dámvad színe változó: vannak feketék, szürkék és vannak tiszta fehér szőrűek is, de a lapát erőssége független a szőrözet színétől; ez teljesen egyéni tulajdonság és vannak erős fehér színű lapátosok és erős fekete színűek is.

A dámlapát vadászati értékelése a lapát szélessége, hossza, az agancsszár vastagsága, hossza, az egész trofea súlya stb. szerint történik. Itt is van a vadászoknak egy általános értékmérőjük, mely szerint mindenki meghatározhatja a dámlapátos számszerű pontértékét.

A pontozás a következő:

A két szár átlaghosszának kétszerese centiméterekben.

A két szemág átlaghosszának *egynegyedrésze* centiméterekben.

A két lapát átlagos körméretének *másfélszerese* a legszélesebb helyen.

A két lapát átlagos körmérete a legkeskenyebb helyen.

A két rózsa körméretének átlaga.

A jobb szár körméretének *kétszerese* a szemág és a középág között.

A bal szár körméretének *kétszerese* a szemág és a középág között.

Az agancs homlokcsonttal mért súlyának *háromszorosa* kilogrammokban.

Fakó, világos szín	0	pont	Összes szépségpontok 0—11-ig.
Átlagos barna szín	1	„	
Sötétbarna szín	2	„	
Hiányosan csipkézett	0	„	
Középszerűen csipkézett	1	„	
Szép, gazdag csipkézet	2	„	
Hiányos vagy beszakgatott lapát	0	„	
Keskeny lapát	1	„	
Középszerű lapát	2	„	
Arányos, telt, nagy lapát	3	„	
Kiválóan szép és nagy lapát	4	„	
A szárak elhajlása, átlaghosszuk 50%-áig	0	„	
A szárak elhajlása, átlaghosszuk 55%-áig	0·5	„	
A szárak elhajlása, átlaghosszuk 60%-áig	1	„	
A szárak elhajlása, átlaghosszuk 65%-áig	1·5	„	
A szárak elhajlása, átlaghosszuk 70%-áig	2	„	
A szárak elhajlása, átlaghosszuk 75%-áig	2·5	„	
A szárak elhajlása, átlaghosszuk 75%-án felül	3	„	

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A Hazánkban a mai napig (1942) elejtett legnagyobb dámlapát (egyúttal világrekord) súlya: 4·07, szárhossza 87¼ cm. Lövetett herceg Esterházy hitbizományi uradalmában Gyulaj-on (Tolna megye) 1923. évben.

A dámvad vadászati módjai nagyjából azonosak a szarvas vadászatával, a dámvad azonban könnyebben hajtható, mint a szarvas. Cserkészeten többnyire a bőgés ideje alatt vadásszuk.

A dámvad életének jó részét a mezőgazdasági területeken tölti el, ahol ilyenek állanak rendelkezésére, éppen ezért kisebb *erdei* tenyészterülettel is megelégszik, mint a szarvas. Az állomány szabályozásánál itt is vigyáznunk kell a helyes ivaraányra, lehetőleg ne menjünk 1 : 2 ivararány alá, vagyis egy bikára legfeljebb két tehén engedhető meg. Hogy mekkora tenyészterületet engedhetünk egy-egy darab dámvadra: azt az fogja meghatározni, hogy a vadászúr mekkora mezőgazdasági károsítást tűr meg, mert a dámvad sokkal jobban birja meg a sűrű állományt, mint a szarvas; néha egészen kis vadaskertekben látunk igen nagy dámvadállományt összezsúfolva és a lapátosok, ha megöregszenek, kiváló lapátokat rakhatnak fel itt is, ha megfelelően takarmányozzák őket.

Az őz. (Cervus capreolus L.)

(Őzbak, őzsuta, őzgida.)

Legkisebb csülkösvadunk: az *őz* ma már Hazánk egész területén el van terjedve és éppen ezért az *őz az a nagyvad, mely legtöbb hazai vadászunknak nyujtja a cserkészet és a gólyólövés örömeit.*

Mert, bár az őz olyan gyenge életű kis állat, hogy serétlövéssel is el lehetne ejteni: a seréttel való lövése nem vadászias, hiszen: „minden olyan vad, mely csülkökön vonul, golyólövést érdemel!" Így tartja ezt egy régi vadászregula, melyhez, mint ősi hagyományhoz, nekünk is ragaszkodnunk kell, amellett, hogy a törvény is így rendelkezik.

Az őz nem csak az erdőkben él meg, de megél kis ligetekben, sőt teljesen erdőmentes mezőgazdasági területeken is. Ezesetben „mezei őznek" hivjuk, bár ez egyáltalában nem más faj, mint az erdei vagy a hegyi őz.

Az őz, ellentétben a szarvassal és a dámvaddal, sohasem dagonyázik, de friss, tiszta vízre, ivóvízre okvetlen szüksége van, különösen ott, ahol a reggeli harmatok kimaradnak. Száraz nyarakon, amikor ivóvizük elfogy, az őzek szívesen veszik fel a tengericsövek nedvdús bibéit (bajuszát), sőt felszedik az útszéli eperfák lehullott gyümölcseit is, hogy azokkal szomjúságukat oltsák.

Lucernát, herét, üde zöld füvet szivesen legel az őz, de mindig válogatós, pákosztos állat marad, virágokat, falombot előszeretettel csipeget. Éppen e válogatóssága miatt sokkal nehezebben tudunk neki megfelelő terített asztalról gondoskodni és ez a kényessége lehet az oka annak, hogy sokkal nehezebb egy rossz agancsfejlődésű vidé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ken az állomány gondozásával jó őzagancsokat kitenyészteni, mint rossz agancsú *szarvas*állományokat megjavítani.

Németországban az új és kitűnő vadásztörvény következtében a szarvasagancsok minősége jelentékenyen megjavult, de a németek maguk is kénytelenek bevallani, hogy őzagancsaik magjavításának kérdésében eddig alig értek el eredményt.

Összes hereféleségeink között még úgy látszik a baltacim (Onobrychis sativa) az, melynek vetésével az őzagancs fejlődésére némiképpen hathatunk.

Szinét az őz minden évben kétszer változtatja, éspedig amint az első hidegebb éjjelek elkezdődnek: szeptember végén, az őz

Őzbak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

veressárga nyári csuháján át kinő a téli, hamúszürke, igen vastag és igen meleg szőrözete. Ez a vedlés mintegy két hétig tart. Májusban az első meleg napok hatására a téli szőr hullani kezd, és két-három hét alatt ismét kiütközik a sárgásveres nyári csuha. A suták színe, különösen fiatalabb korban, sárgásabb; a bakoké, különösen idősebb korban veresebb. Az idős bakok arca teljesen megszürkül, amiről az idősebb bak már messziről felismerhető. Előfordulnak fehér színű őzek is, és — sokkal ritkábban — majdnem fekete színűek is.

Az őzsuta igen hosszú ideig: 10 hónapon át vemhes. A július végi, augusztus elejei megtermékenyítés után ugyanis a megtermékenyített pete még jóideig alvó-állapotban marad az anyaméhben és csak később kezdi el rendes fejlődését. A *gidázás* ideje valamivel hamarább van a szarvas borjazásánál, áprilisban már láthatunk újszülött őzgidát.

A suta rendesen két gidát hoz a világra, de előfordul az is, hogy hármat gidázik. Miután a suta az újszülött gidákat néha elhagyja és legelő után néz, előfordul az is, hogy egy-egy gida idegen, szintén gidás anyasutához pártol át. Éppen ezért, ha *egy-gidával* járó sutát látunk: nem bizonyos, hogy a másik gidája elhullott, és ha *hármgidás* a suta, nem bizonyos, hogy mindhárom gida az ő saját ivadéka.

Az újszülött gidák csak az első napokban gyengék, és már néhány nap után oly fürgék, hogy kézzel alig foghatók meg. Születés után barnásak, márványozottan-foltosak. Barnás színük koruk előrehaladtával sárgássá válik és a foltok lassankint elmosódnak. A hideg idők beálltakor szőrözetüket a hamúszürke téli csuhájukra cserélik fel.

A kis bakgida már mintegy 9—10 hónapos korában elkezdi első csapocskáját növeszteni. A növekedés a szarvas- és a dámvad agancsához hasonlóan történik. Az őzbakocska első agancsát *nyársnak*, hivjuk. Ezt az első nyársat az egyéves bakocska a tél idején: rendszerint december-januárban veti el; tehát később, mint az idősebb bakok, melyek gyakran már október végén és november elején vetnek el.

Az elvetés után az új agancs növekedése azonnal megkezdődik, és a jó egyéni tulajdonsággal rendelkező, megfelelően táplált baknak ekkor már okvetlen *hatos* agancsot kell felraknia, bár ez még csak *„gyenge hatos“* lesz. A *villás* alak nem kívánatos, mert hibás fejlődésre vagy gyenge egyéni rátermettségre mutat. Az őzagancs lehet „szük állású“, vagy „nyilt“ agancs. A szük állás hiba. A nyilt őzagancsot többre értékeljük.

Az őzbak általában megtartja a *hatos* agancs-alakot, bár előfordulnak nyolcas, tízes agancsok, stb. is. A bak korának előrehaladtával a hatos agancs mindig erősebbé válhat, a homlokcsapok vastagabbakká, rövidebbekké lesznek. Általában azonban az őzbak sokkal gyorsabban érkezik a visszafejlődés korához, mint a szarvasbika, és sajnos, gyakori az a rossz, gyenge, vékony agancsú bak, melyből, bármennyire öregszik is, erős bak sohasem válik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Hogy ennek mi az oka, azt nagyon nehéz kideríteni. Tény azonban az, hogy ha valamely területre, amelyen régebben őzek nem éltek, új őzállományt telepítünk: az első időkben gyönyörű, erős agancsú bakokat kapunk, de amint az állomány elszaporodik és már két-három évtizede él az őz azon a területen: hiába gondoskodunk a legjobb takarmányokról, legelőről: az igazán erős agancs mindig ritkább és ritkább lesz. A terület *őz-unttá válik.*

A legvalószínűbb oka ennek az lehet, hogy a sűrű őzállományban egy rejtett járvány, élősdi, vagy baktérium szaporodik el, melynek okozója górcsövi úton ki nem mutatható, klinikai betegségi tüneteket nem okoz, de okozhat esetleg időnkint visszatérő lázakat, rossz emésztést, stb. stb., melyek folytán az őzek senyvednek és igazi erős

„Keresztes" őzagancs.

agancsot felrakni nem képesek. Meglehet azonban, hogy a senyvedést az is okozza, hogy idők folyamán az őzek azon a területen *ki éltek* bizonyos növényeket vagy bizonyos ásványi sókat, melyeknek jelenléte és táplálékként való felvétele összefüggésben van az őzagancs fejlődésével.

Az *őzagancs rózsatövön* fejlődik, mint a szarvas- és a dámbika agancsa. A homlokcsapok felett találjuk a rózsákat ezekből emelkedik ki az *agancsszár*, melyből rendszerint egy ág előre ágazik el: ezt *szemágnak* hívjuk. A következő ág rendesen visszafelé ágazik el, ennek neve: *hátsó ág.*

Az olyan őzagancsot, melynél a hátsó ág éppen a szemág ellenkező oldalán, azaz azzal szemben nő ki: keresztes agancsnak, keresztes baknak hívjuk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A keresztes bak eléggé ritka és éppen ezért a vadászok az ilyen agancsot, ha amellett erős is, magasra értékelik.

A rózsa az idősebb őzbakoknál gyakran háztetőszerűen lefelé lejt. Ebből a háztetőszerű rózsa-alakból következtethetünk a bak magas korára.

Az őzagancs rücskös dudorait *gyöngyöknek*, a két legfelső csúcsnak egymástól mért távolságát *terpesztésnek* nevezzük.

A *rendellenesség* az őzbakoknál gyakori jelenség, különösen ott, ahol a vidéken sodronykerítések, tüskés-sodronyok találhatók,

Parókás őzbak.

mert a bakok ezeken átbujkálva, gyakran sértik meg növekedésben lévő puha agancsaikat. Az ilyen rendellenesség azonban nem öröklődik. Rózsatősérülések esetében a rendellenesség több éven át ismétlődhet.

Heresérüléseknél a rendellenesség — a heresérülés fokának megfelelőleg — a sérült oldal átellenében lévő agancson jelentkezik, de ilyen korcsosulást (mindig az ellenkező oldalon) okozhat egy komolyabb csontsérülést (pl. lábtörés) is.

A parókaképződés az őzbakoknál nem oly ritka, mint a szarvasoknál vagy a dámvadnál. Kétoldali heresérülés okozza, ha az őzbak éppen elvetett állapotban van. Bizonyos beteges állapotból kifolyólag mindkét here összezsugorodhat sérülés nélkül is. A parókás őzbak heréi mindig ilyen zsugorodottak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Visszarakás. Miután az őznek több ellensége, betegsége, élősdije van, mint a szarvasnak — és különösen, miután az őz rövidebb életű, mint a szarvas, azaz hamarabb öregszik el — a visszarakás eseteivel gyakrabban is találkozunk nála.

Az őzbak *visszarakhat* sebesülés, betegség, vagy öregség következtében. A visszarakás elsősorban az ágak megrövidülésében, majd teljes elmaradásában jelentkezik. Ezzel párhúzamosan halad a gyöngyök elvesztése, majd a rózsa visszafejlődése. Az erősen visszarakott őzagancs elsősorban magasságából, a későbbi években vastagságából is veszít.

Hogy valamely őzbak visszarakott erős bak-e, vagy pedig nem visszarakott — csak *rossz* bak —, arranézve csak a rózsatövek vastagságát kell megfigyelnünk, mert a rózsató vastagsága nem fejlődik vissza. Ha a rózsatövek vastagok, rövidek, az agancsszár vékonyabb a rózsatöveknél, a rózsák háztetőszerűek, vagy már alig láthatók, akkor egy öreg visszarakott bakkal van dolgunk, melynek valaha jó agancsa lehetett, de valamilyen oknál fogva visszarakott. Ha ellenben az agancs gyenge, de vékonyak a rózsatövek is: akkor az a bak nem „visszarakott" bak, hanem az *sohase volt jó bak.* Sajnos, igen gyakran találkozunk azzal a hibával, hogy a vadász egy nyeszlett, gyenge, rossz őzagancsra nagyon is hamar rámondja, hogy „visszarakott öreg bak!" Vékonyka rózsatöveken hatalmas, vastag agancs nem nőhetett soha.

Idős korban a fogak kopása okozza a visszarakást. Az őz fogazata éppúgy a harmadik őrlőfognál kezd kopni, mint a szarvasé.

Az őzbaknak általában nincsen *gyöngyfoga*, de néha mégis előfordul az, hogy megtaláljuk a felső állkapocsban az őrlőfogak előtt a gyöngyfogakat is, ezért ne felejtsünk egy-egy pillantást vetni a terítékre hozott őzbak felső állkapcsára. Vékony, hegyes kis agyarkák ezek, nem képeznek vadásztrofeát, de természetrajzi szempontból érdekesek és azt bizonyítják, hogy a mi jelenlegi őz-vadunk történelem-előtti őseinek még agyarai voltak.

Az üzekedés. Július végén, augusztus elején kezdődik az őzek *üzekedése.* Az üzekedés melegebb éghajlatú területen korábban, magas hegységekben később kezdődik és, miután mintegy 8—10 napig tart, a magas hegyvidéken később is ér véget.

Az üzekedés közeledtét észlelhetjük a füvön gyakran található *boszorkánykerekekről* is. Az üzekedés elején lévő sutát a bak gyakran körbe-körbe kergeti egy mintegy 4—5 méter átmérőjű körön. Ez a letaposott kör a boszorkánykerék és ahol ilyent találunk a fűben, ott biztosan lesz üzekedő suta és mellette bak is.

Az őzbaknak üzekedő hangja nincsen. Háromféle hangját ismerjük: a riasztást, a vészkiáltást és a sipítást.

A *riasztást* úgy a bak, mint a suta hallatja akkor, ha valamit észrevett, de nem biztos benne, hogy az reá veszélyt jelent-e. Riasztást leginkább tavasztól őszig hallhatunk; télen az őz nem igen riaszt. A riasztás többszörösen megismételt, néha 8—10 percig folyton ismételgetett rövid, erős böffentés; a böffentés hangjának mélységéből bizonyos fokig következtethetünk az állat — főként a bak — korára.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A *sipítás* egy lágy, kissé vontatott hívó hang, melyet leginkább a suta hallat. Miután azonban a sipítást nemcsak az üzekedés alatt, hanem, bár ritkábban, de máskor is hallhatjuk, a sipítás *hívás*, de nem üzekedési hang, mint például a szarvasbika bőgése.

Az őz harmadik hangja a *vészkiáltás*. Ezt a suta akkor hallatja, ha a bak erősen űzi; ez a hang azonban inkább ritka. Sokkal hangosabb, mint a sipítás és sokkal nyújtottabb: „Pi — eee pii — eee!" Néha hallhatjuk ugyanezt a vészkiáltást akkor is, ha például kutya húzott le egy őzet, vagy ha gerincen lőtt őzhöz lépünk, az menekülni akar előlünk, de nem bír. Néha a vesén lőtt őz is vészsírást hallat.

Üzekedéskor egy-egy üzekedő suta mellett néha három-négy bakot is találunk. Itt rendszerint a legharciasabb bak az úr, elkeseredett gyülölettel rohan vetélytársaira és elkergeti őket, bár *agancsra nem mindig ő a legjobb*, hanem csak a legbátrabb és legveszekedőbb.

Az üzekedés elmúltával a bak kifáradva félrevonul és igen gyanakvóvá válik, éppen ezért ebben az időben az erős, öreg bakot igen nehéz puskavégre kapni. Nagy melegben a legyek ellen az őzek szívesen bújnak akácsűrűségekbe és bálványfák közé (Ailanthus glandulosa), mert a légy ezeket a fákat nem szereti.

Amint az első hidegebb idők beállanak: elkezdődik az őszi szőrváltás. Az őzek ekkor hamuszürke téli színüket veszik fel és ezzel majdnem egyidejűleg észrevétlenül megváltozik életmódjuk is: csoportosulni kezdenek, majd előbb az öregebb, később a fiatalabb bakok *vetik el* agancsaikat.

Az őz-élet egy éve letelt: új életév kezdődik.

A téli szőrben levő őz hullatója körül evőtányérnagyságú hófehér folt van. Ezt nevezzük az őz *tükrének*. A levetett agancsú bakot kis gyakorlattal könnyen felismerhetjük a sutától sokkal vastagabb nyakáról, zömökebb fejéről, merészebb, önbizalmat kifejező testtartásáról és arról a szőrpamacsról, mely hímvesszője végéről lelóg. Ezt a szőrpamacsot *ecsetnek* nevezzük. Ugyanilyen szőrpamacs áll ki hátrafelé a suta hüvelyének végéből is, ezt viszont *köténynek* hívjuk.

Betegségek, ellenségek. Őzeinket többféle ellenség és betegség sanyargatja és pusztítja. Ezek között az első és legveszedelmesebb ellenség a *hurokkal* dolgozó orvvadász. Az őzet váltóján ugyanis eléggé könnyen lehet sodronyból készült hurokkal megfogni. A védekezés módszereiről már előbb volt szó.

Másik veszedelmes sanyargatója őzünknek a *kullancs*, mely főleg középhegységeink és dombvidékeink tölgyeseiben válik veszedelmessé, különösen ott, ahol az őz és a szarvas vegyesen fordul elő. Az őz innen az erdő lombosodása után elmenekül a kullancsok milliónak kínzása elől, de nem ritkán annyi kullancs lepi el a kis gidát, hogy bele is pusztul; a kullancsok csípéseitől pedig még a kinőtt őzek is megbetegedhetnek, sorvadhatnak és el is pusztulhatnak.

Nedves rétek körül, különösen ott, ahol birkajárás is van, a *mételykórt* az őzek is megkaphatják, hasonlóképpen a *tüdőférget* (Lungenwurm), *szőrférget* és a különböző bélférgeket, *gilisztákat* is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Több enyhe tél következményeképpen elszaporodhatnak a *torokbőgölyök*, melyek a gyenge életű őzet gyakran meg is ölik, de mindenesetre kínozzák és sovánnyá, beteggé teszik.

Mindezek ellen a betegségek ellen, sajnos, nem tudunk védekezni, legfeljebb azzal, hogy őzeinket télen át jól tápláljuk, sózóinkat minden időben, de különösen a *szőrváltások idején* frissen betöltve, rendben tartjuk, a mocsaras rétek lacsapolását elősegítjük és amennyire az módunkban áll, a juhokat az erdőből és a rétekről távol tartatjuk.

Minden vadbetegség ellen azonban a legjobb védekezés: az állomány túlszaporodásának meggátlása és a helyes ivar-arány betartása, hogy erős, egészséges és a betegségeknek ellenálló vadunk legyen.

Az őz vadászata.

Az őzet hajtásban, lesen, cserkészve, hívóra és végül barkácsolva vadászhatjuk.

Bár az őz *hajtásban* nem tör viszafelé, hanem igen jól megy a hajtók előtt előre — úgyszólván apróvadhoz hasonlóan viselkedik, — mégse szoktuk hajtásban vadászni, mert a hajtóvadászatok idején az őzbakokat lőni már nem szabad; (ekkorra már a legjava el is vetette agancsát), a suták közül pedig hajtásban nehéz a lelövendő példányokat kiválasztani. Ezért hajtásban leginkább csak ott szokás a sutákat lőni, ahol tekintet nélkül a selejtezésre, a *túlszaporodott* sutaállományt kell gyorsan leapasztanunk.

Az őznek *lesen* való vadászata körülbelül megegyezik a szarvas lesen való vadászatával, mégis azzal a különbséggel, hogy az őz nem annyira éjjeli vad, mint a szarvas, hanem inkább hajnalban és alkonyatkor legel, emellett igen gyakran fekszik még nappal is a magasabb lucernásban, vetésben, borzasabb tarvágásban. A lesre ülő vadásznak mindezt tudnia kell és már jóval napnyugta előtt kell leshelyre kiülnie.

Az őznek tuajdonképpen igazi vadászati módja a cserkészet és a hívóval való vadászat. A *cserkészetnél* ugyanazok a szabályok mérvadók, mint amelyeket a szarvasra való cserkészetnél leírtunk. Az őznek hívóval (csalsíppal) való vadászata külön ismereteket igényel.

A suta üzekedéskor gyakrabban hallatja sipító hangját; ezzel hívja magához a bakot, mert vágyakozik utána. Miután azonban a suta *mellett álló* bak nem kívánkozik másik suta után (az őzbak párosabb életet él,, mint a szarvas, mely határozottan többnejű), a sipító sutahang utánzásával csakis akkor fogunk eredményt elérni, ha a bak egyedül áll, sutája nincsen, vagy ha van is, az nincsen közvetlen mellette.

Éppen ez az oka annak, hogy csalsíppal a legjobb eredményeket délelőtt 9 órától délután 2 óráig érjük el. Ekkor ugyanis az őzek nem legelnek, hanem rendesen lepihentek. A bak pihenés közben felfelkel, mert izgatott állapotban van, tesz egy pár lépést és újból lefekszik. Ezt többször megismétli a pihenés ideje alatt, miközben eltávolodhat sutájától.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A délelőtti és déli órákban a legnagyobb az esélyünk arra, hogy a bak közvetlen közelében nincsen suta és a bak csalsípunkra be fog ugorni.

Amint azonban a legelés ideje megkezdődik, a suta kivált legelőjére, a bak hozzászegődik és ekkor már hiába szólaltatjuk meg csalsípunkat, ezt a bakot a sutától elhívni csak nagyon ritkán sikerül.

A csalsípokat készen is kaphatjuk a vadászati cikkek üzleteiben, de csalsípot zabszalmából magunk is könnyen készíthetünk. Némi gyakorlattal szájunkba vett falevéllel, vagy pusztán ajkaink közt kiszorított levegő hangjával is kitűnő eredményt érhetünk el. A boltban vásárolt csalsípok hangzónyelve rézből van és néha túlságosan érces hangot ad. Oly helyeken azonban, ahol az ivararány rossz és túlsok suta esik egy bakra, csalsíppal igen ritkán érünk el eredményt. A legjobb ivararány az őznél is 1 : 1, de sajnos, igen sok olyan területünk van, ahol 7—8 suta is esik egy-egy bakra.

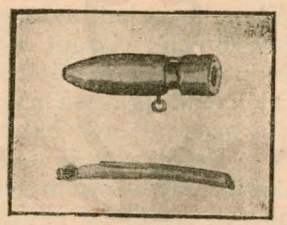

Őz-hívók.

A csalsíppal való vadászatnál a vadőr mindenekelőtt legyen tisztában már az üzekedés elején azzal, hogy az erdő melyik részében milyen bak tartózkodik. A sűrűn található kaparások, agancsdörzsölések ezt hamar elárulják.

Ha a hajnali cserkészet végetért, a vadászúr nyugodtan lepihenhet és délelőtt 9—10 óra felé (minél nagyobb a hőség, annál jobb) — *jó széllel* cserkészünk a kérdéses hely felé, ahol a keresett bak fekhelyét sejtjük.

Odaérkezve, elbújunk egy bokor vagy vastagabb fa mögé és legalább 5—10 percet teljes csendben várunk azért, hogy ha a bakunk mégis hallott volna valami neszt, megnyugodhassék.

Most, a puskát lövésre kész állapotban tartva, rövid levegőlökéssel egyszer belefújunk a csalsípba: „Pie", majd mintegy tíz másodperc elmúltával ismét kétszer egymásután: „Pie... pie". Ezután várunk 2—3 percet és akkor egy 5—6 hangú verset fújunk ki: „Pie... pie—pie... pie—pie... pie".

Többet itt hívnunk nem szükséges és nem is jó. Ha a bak meghallotta, akkor úgyis beugrik, ha akar. Ha pedig nem akar, mert gyanakszik, vagy sutával van: akkor nem fog beugrani, bármilyen szorgalommal és bármilyen sokáig zenélünk is neki.

Az utolsó hivás után még legalább 8—10 percig *teljes csendben* várjunk a hívás helyén, mert, különösen az idősebb bak, gyakran

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

igen óvatosan, zajtalanul lopakodik előre és sokszor negyedóra is eltelik, míg meglátjuk veres csuháját a lomb között feltünni. A fiatalabb bakok sokszor nagy zajjal a legelső hívásra beugranak, ezért kell a puskát lövésre készen tartani.

Az utolsó hívásunk után 10—15 perccel elindulhatunk, hogy a következő helyen ismételjük az egészet.

Általában mondhatjuk azonban azt, hogy csalsíppal ritkán lőhetünk igazán öreg, kapitális bakot. Ezek túlságosan óvatosak és nem ülnek fel a csalsíp hívó hangjának.

Azok mentén a határok mentén, ahol a szomszéd csalsíppal igyekszik a mi bakjainkat kicsalogatni, hogy ő hozza őket terítékre, a vadőr már az üzekedési idény legelején járja be csalsípjával a határokat, hívjon be minden behívható bakot és riassza el őket. Az ilyen elriasztott bak abban az üzekedési idényben nem igen jön be a szomszéd csalsípjára.

Ha cserkészeten meg akarjuk becsülni az őzbak agancsát, hasonlítsuk össze a fülei magasságával, az agancsszár vastagságát pedig mérjük a bak szemgolyóihoz. A jó bak agancsa legalább egy tenyérnyivel áll ki füleinek hegye fölé, viszont a derék agancsszár vastagsága megfelel az őzbak szeme átmérőjének. Azt azonban általában mondhatjuk, hogy az őzbak agancsa akkor erős, ha távolról is, minden látcsövezés nélkül azonnal erős baknak ismerjük fel. Minél hosszabban távcsövezzük a bakot: annál nagyobbnak tűnik nekünk agancsa, mert a vágyakozás növeli képzeletünket. Az ilyen „távcsőben nőtt" agancs rendesen csalódást okoz, amint az elejtett bakhoz lépünk.

Az őz selejtezése, különösen mezei területek közelében, sokkal könyebben vihető keresztül, mint a szarvas-selejtezés, de csak akkor, ha engedélyünk van a selejtezést még a gabona felnőtte előtt keresztülvinni. Az idősebb bakokat ilyenkor a vetéseken jól megnézhetjük, kikereshetjük, közülük azokat, melyeknek vastag nyakuk, őszes fejük van, de agancsuk gyenge, rossz. Ne felejtsük azonban el ,hogy az „őszes" színű fej nem mindig az öregség jele!

Májusban a gabona már elfedi az őzeket, az erdő kilombosodott és minthogy az a fiatal lombot rendkívül kedveli, nem szorul ki a legelőre, rétekre, hanem mindig a lombsűrűségekben marad. Itt természetesen nehezebb a selejtezés. Az ilyen helyeken szeptember hónap és október első fele az az idő, amikor (ha nem zavarunk vele szarvasbőgést), a rossz bakok kiselejtezése sikerülhet.

Az őzagancs értékének lepontozását a vadőr maga nem tudja megmérni és kiszámítani, mert a pontozásban bentfoglaltatik az agancs köbcentiméterekben kifejezett köbtartalma is, ennek megméréséhez viszont külön mérőeszközre (vízkiszorítás-mérő) van szükségünk. Éppez ezért nem is írjuk ide az őzagancs pontozásának módját.

Az ismert leghosszabb (legmagasabb) hazai őzagancsunk szárhossza 31·9 cm, a legsúlyosabb őzagancsunk, koponyával mérve: 750 grammot nyomott frissen lefőzött állapotban. (1942-ig.)

A terítékre került őzbak agancsának levételénél úgy járunk el, mint a szarvasagancs levételénél. Ezt is lenyúzzuk, kiáztatjuk, majd

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tiszta vízben, minden vegyiszer hozzáadása nélkül főzzük le, itt azonban ügyeljünk arra, nehogy túlfőzzük, mert különösen a fiatalabb bakok koponyájának varrataiból az összetartó enyvanyagot igen könnyen szétfőzhetjük és a koponya elromlik. Egy lenyúzott és kiáztatott őzkoponya lefőzéséhez egy órai főzés rendszerint elegendő. A *fehérítést* hidrogénszuperoxiddal végezhetjük, az a koponya csontjának nem árt.

A tarkózás. Ha a vadász lövését nyugodtan és gondosan adja le, úgy a mai, hatásos lövedékek használata mellett a vállapon talált vad igen gyorsan, kínlódástól mentesen múlik ki.

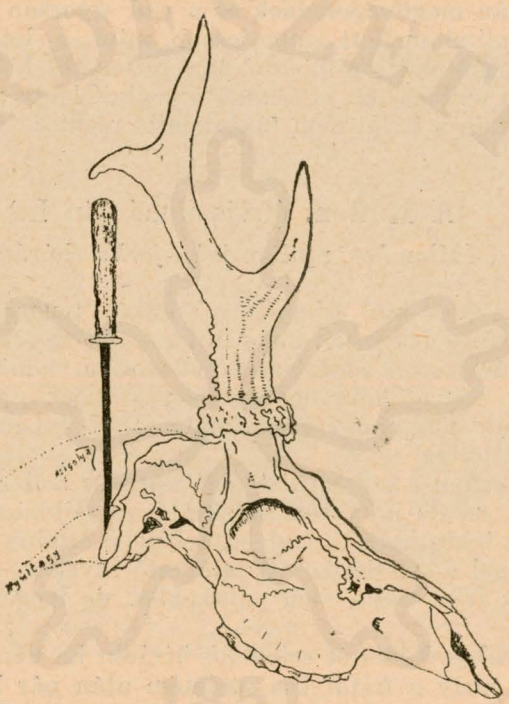

Tarkózás.

Sajnos azonban, gyakoribb az izgatott, szeleskedő, vagy kapzsiságában túl nagy távolságokra lövöldöző puskás, mint amennyi higgadt, gondos és jó lövő igazvadásszal találkozunk az életben.

Így azután megesik az, hogy egy-egy őzbak hátsó-gerinclövéssel vagy medencelövéssel fekszik a földön, de még él; ilyen esetekben megengedhető a tarkókés használata.

A tarkókéssel való helyes bánásmódot azonban meg kell tanulni és gyakran kell *kimúlt őzbakon* gyakorolni, különben embertelen kínzás és sokszor eltört kés lesz az eredmény.

A letarkózásnál az őzbak agancsát megmarkoljuk és a fejet az agancsánál fogva teljesen behajlítjuk előre úgy, hogy a vad álla lehetőleg a torkára feszüljön. Ezzel elérjük azt, hogy a koponya-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

csont forgócsontjához (koponya-alap) símuló első nyakcsigolya mozgatószalagjai megfeszülnek és e feszülés alatt belül kis rés támad. Ezt a rést a bőr alatt ujjunkkal kitapinthatjuk. *Ez az a hely*, ahol tarkókésünket a nyúltagyba szúrhatjuk. A kitapogatás után a szúrást körülbelül a szemvonalak irányába vezetjük be.

A helyes ponton helyes irányba illesztett tarkókés meglepő könnyen szalad bele a nyúltagyba és mihelyt a kés hegye ellenállásba ütközik: bizonyosak lehetünk abban, hogy nem találtuk el a megfelelő helyet és szúrási irányt.

A helyesen letarkózott őzbak szemei azonnal kifordulnak, pár pillanat multán megüvegesednek és a vad gyorsan kimúlik. A kegyelemlövés mindamellett emberiesebb, mint a letarkózás, mert a vad a letarkózás előtti pillanatokban rettenetes halálfélelmet él át és a kifordult szemek azt látszanak elárulni, hogy a bénulás ugyan azonnal beáll, de a halál nem fájdalomtól mentes.

A Muflon. (Ovis musimon L.)

(Muflon-*kos*, muflon-*juh*, *-jerke*, -bárány.)

A muflon (vad-juh) őshazája a Földközi tengerben, az olasz félszigettől nyugatra fekvő két nagy sziklasziget: Korzika és Szardinia. Innen telepítették át ezt az érdekes szép vadat Németországba, majd a mult század hatvanas éveiben Forgách gróf telepítette az elsőket Hazánkba ghymesi uradalmába. 1878. évben Ghymesen már 7 muflon-kost lőttek.

Bár a muflon a sík területi erdőkben és a dombvidékek erdeiben is megél, mégis inkább a magasabb és sziklásabb középhegységek vadjának tekinthető. A legigénytelenebb állatok egyike, erdőkárt alig okoz, megél a sziklák között található füveken, erdei füveken is. szívesen iszik friss tiszta vízű patakokból, de megél úgyszólván víz nélkül is.

A muflonkos fejdíszét *csigának* hívjuk. Ez nem agancs, hanem tülkös szarv, mely a fiatal kos születése után pár hónappal már el kezd növekedni és növekedése egész életén át szüntelenül folytatódik.

A muflon-*juh* magzatát 6 hónapig hordja. A báránvozás ideje április elejétől április végéig tart. A kis bárány igen hamar válik élelmes, ügyes kis vaddá, májusban már hallhatjuk csendes estéken a kis bárányok bégetését az erdőben.

A juhok világosabb, rőtvöröses színűek, a kosok sötétebbek, sőt kifejlődött korukban feketékké válnak. Lábuk félcombig fehéres. Egyes kosok oldalán hófehér kerek folt látszik. Ezeket „*nyerges kosoknak*" hívjuk és az általános vadászfelfogás szerint ezek a jobb, tisztább vérű kosok.

Miután a muflonjerkék második életévük őszén ivaréréttekké válnak — és miután egy kos 8—10 juhot és jerkét is befedez —, a muflonvad aránylag gyorsan szaporodik. (Visegrádra [Pilis hegység] 1926-ban két muflonkos, háróm juh és két bárány telepíttetett ki egy kb. 4 holdas kis elkerített helyre. A kertben állóvízpocsolya

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

volt, friss patak vagy forrás nem volt. Bár 1934-től kezdve már minden évben lövetett egy-két kos, az állomány 1939 őszére mintegy 150 darabra szaporodott fel, ami legjobban bizonyítja a muflon aránylag nagy szaporaságát.)

Téli időben a muflon igen jól felveszi a neki nyujtott téli takarmányt és nem oly válogatós, mint a szarvas. Igen jól megfér a szarvasokkal, sőt határozott barátságot köt velük. Gyakran lehet egy csapatban szarvasteheneket és muflonokat látni, együtt élnek, együtt járnak legelőre, sőt nem ritkán előfordul az is, hogy a bőgő szarvasbika körül legelnek vegyesen a tehenek és a muflonok.

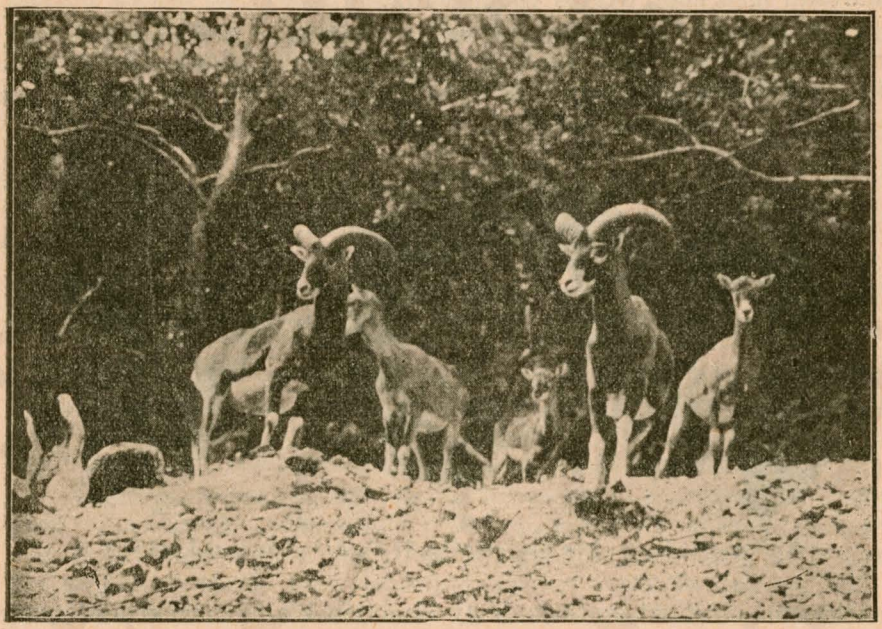

Muflonok.

(Gróf Jankovich Dénes felv.)

Dacára annak azonban, hogy a muflont télen könnyen lehet etetőre szoktatni: a kemény tél és a magas hó igen sok áldozatot követel a muflonállományból, sőt egész állományokat tönkretehet az utolsó darabig, mint azt az 1939/40. évi igen szigorú télen észleltük.

A muflonnak ugyanis aránylag zömök, erős testéhez viszonyítva (egy erős muflonkos eléri a 35—40 kilót) igen rövid lábai vannak, úgyhogy magas hóban járni nem tud, hasa állandóan a hóban áll és felfázik. Hastáji szőrözete különben is elég rövid, nem védi meg a felfázás ellen. A tél viszontagságait legkevésbé az öreg kosok bírják ki, mert üzekedésük alatt leromlanak és az üzekedés után hamar beállhat a szigorú tél.

A tél beköszöntével a muflonok szívesen átvonulnak, illetve levonulnak a melegebb, alsóbb, déli oldalakba. Könnyen megeshet,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

hogy féltve őrzött és sok éven át megkímélt kosainkat az alsóbb, esetleg egészen kicsiny, de jól napoldalban fekvő szomszéd területen kilövik.

Az üzekedés ideje átlagban november hónapra esik, de maga az üzekedés jobban elhúzódik, mint a szarvas vagy az őz üzekedése. Üzekedés alatt az erős kosok ádáz párharcokat vívnak: sokáig ismételten összeütik fejeiket. Ezeket a puffanásokat messzire el lehet hallani és nem ritkán egyik vagy másik erős kos agyrázkódás vagy koponyaalapi törés következtében elhull.

A muflon riasztása egy-két éles *pisszegés*. Bizalmas állat mindaddig, míg el nem kezdjük komolyabban vadászni, akkor azonban hamarosan igen éber, óvatos vaddá válik.

A muflonkos csigáján keresztben barázdák (hullámok) futnak végig. Ezek vagy keskenyek és sűrűek, vagy szélesebbek és ritkábbak. A két alak közül a szélesebben barázdált (hullámozott) alak az

Muflon-csigák. 1. Öreg kos csigája. 2. Kétéves kos kezdő csigája.

értékesebb, mert azt mutatja, hogy viselőjének szarvnövekedése gyorsabban ment végbe, azaz ez a kos tehetségesebb, mint a sűrűn barázdált, vagyis ugyanolyan korában hosszabb szarvat remélhetünk ettől, mint a sűrűn barázdált csigájú kostól.

Ha figyelmesen végignézünk egy idősebb kos csigájának barázdáin, észrevehetjük, hogy bizonyos távolságonkint változás észlelhető a barázdákon. Ezek az *évgyűrűk*, melyek változási szakaszai a téli idők hatását mutatják és melyekből a kos korát hozzávetőlegesen megállapíthatjuk.

A muflonkos csigája növekedésközben idősebb kosoknál a kos álla alá nőhet, ezzel megakadályozhatja a száj kinyitását, lehetetlenné teszi a rágást; az ilyen állat elhull, mert megölte önmagát.

Egyetlen védekezésünk ez ellen: a helyes tenyészkiválasztás elősegítése a helyes és céltudatos selejtezés által.

Azok a kosok, melyeknek csigái *kis átmérőjű* körben nőnek, gyorsabban érhetnek növekedés közben a kos álla alá, mint azoknak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

a kosoknak csigái, amelyek nagyobb átmérőjű körben nőnek és mire az állat álla alá kerülhetnének: már elérték a 75—80 cm-es *jó trofea* méreteit.

Nem tudjuk az erdőben álló kos csigájának állásából megítélni azt, hogy a szarv végének iránya az áll alá irányul-e, vagy visszafordulva ismét kifelé fog hajlani, amint továbbfejlődik. Azt azonban már az élő állatnál azonnal megláthatjuk, hogy nagy körívben fordul-e a csiga, vagy kicsinyben, mert a nagy átmérőjű körívben nőtt csiga, ha az a kos szemben áll velünk: úgy néz ki, mintha *szárnyakat* látnánk a kos fején. Az okszerű selejtezésnél tehát a kis átmérőjű körben nőtt szarvú kosokat lőjjük ki inkább és kíméljük meg a nagy átmérőjű körben nőtt csigájú kosokat.

A muflonkos csigájának értéke hosszától és körméretétől függ. Az értékelés pontozás szerint történik. A pontozás a következő:

A két szarv átlaghosszának *másfélszerese* centiméterekben;

a két szarv legnagyobb átlagkörméterének *kétszerese* centiméterekben;

A két szarv kifeléhajlásának átlaga centiméterekben.

a két szarv körbehajlásának *külső* átmérője a *30 cm-en felüli* cm-ek száma;

a körbehajlás szöge fokainak *negyedrésze* (pld: a teljes kör 360 fok lévén, az ilyen csigának itt ezért 90 pontot számítunk).

A muflon vadászata: hajtás és cserkészet.
nem nehéz, mert nem kedveli a sűrűségeket, hanem inkább a szálerdős oldalakban áll be. Emellett a hajtóvadászat rendezését megkönnyíti az is, hogy a muflon inkább szeret az oldalakon a rétegvonalban végigmenni, mint a hegygerincen átváltani a másik oldalra.

Cserkészete megegyezik az őz és szarvas cserkészetével. Ott, ahol szarvasbikára cserkészünk és muflonok is vannak, sokszor okoznak a vadásznak kellemetlenséget azáltal, hogy megriasztva végigfutnak az egész hegyoldalon a vadász előtt és felriasztják a szarvasokat is.

A zerge. (Rupicapra europaea L.)

(Zerge*bak*, zerge*kecske*, zerge*gida.*)

E pillanatban Hazánkban zerge, mint állandó vad, nincs. Nagyritkán fordul elő a mai Magyarország nyugati határán mint váltóvad, így lőttek az utóbbi években zergét Vasmegyében és Somogymegyében.

A zerge a legmagasabb hegyvidékek, sziklás hegytömbök vadja, bár kemény telek idején lejönnek ők a havasi és sziklás tetőkről az alsóbb fenyőövbe is.

A zerge színe télen feketés, nyáron sárgásvöröses. Úgy a baknak, mint a kecskének van szarva, melyet *kampónak nevezünk*. A bak kampója vastagabb, nagyobb és erősebben hajlik vissza, mint a vékonyabb kecskekampó.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020, Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

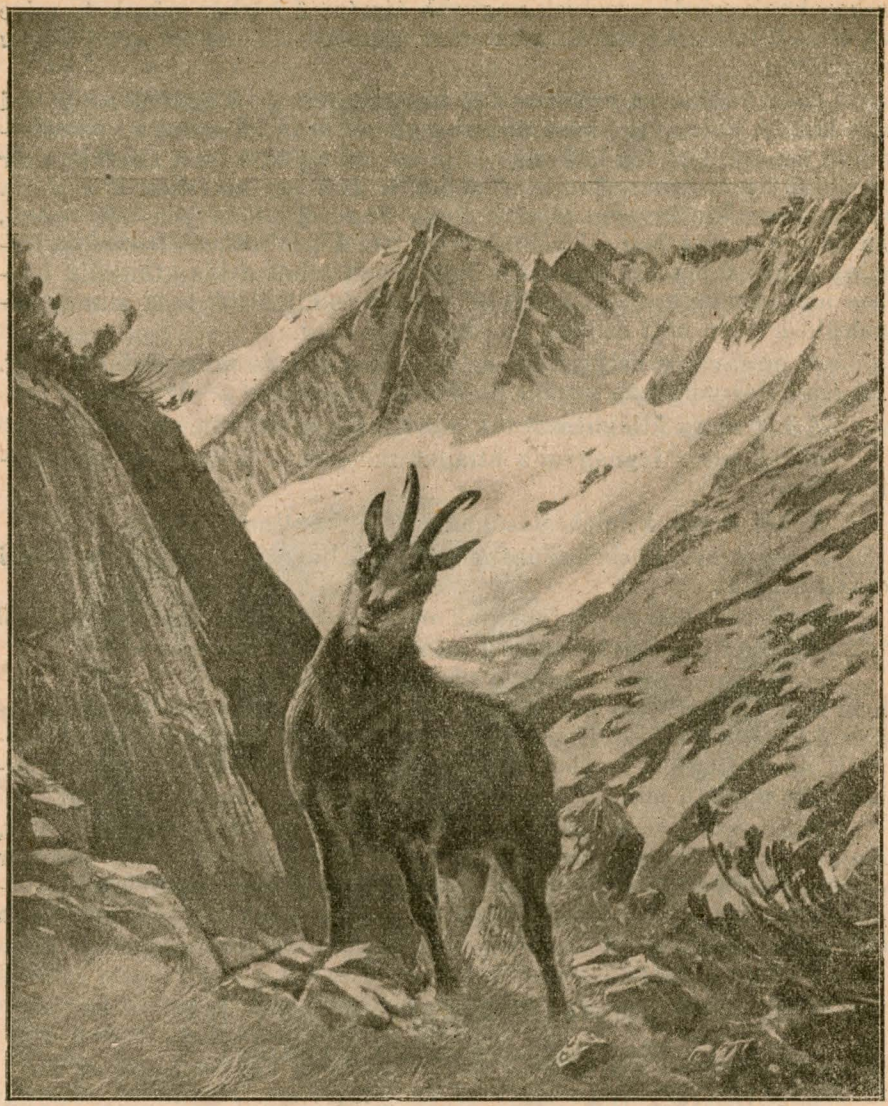

Zerge.

Az üzekedés ideje november. Amint a zerge kezdi nyári, sárgásabb szőrét a téli, fekete csuhájára átváltani, a bakok szakállnövekedése is megindul. A *zergeszakáll* azonban nem az állon, hanem a bak *marján*, a gerincen végig áll felfelé. Igen öreg bakoknál a szakáll eléri a 20 cm hosszúságot is és ha a szakállszőrök vége fehér (amit *deres* zergeszakállnak hívunk), akkor ezt a szakállat vadászszempontból igen értékesnek minősíthetjük. A zergeszakállat szépen bekötve kalapdísznek alkalmazza a vadászember.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A zerge élete tulajdonképpen a gyalogfenyő (henyefenyő) övben folyik le, innen indul a sziklapárkányokra, legelőre és ide vonul vissza a havasi szélviharok elől, bár található a havasalatti erdőkben is.

A zerge riasztási hangja: füttyszerű pisszentés.

A zergebak kampójának vadászati értékét a kampó hossza, egymástól mért felső elhajlása, valamint egy-egy kampószárnak a legvastagabb helyen mért kerülete szabja meg. Az eddig ismert leghosszabb zergekampó hossza 33 cm. A legerősebb zergekampók az erdélyi Retyezát-hegységben, valamint a fogarasi havasokban találhatók. Egy jól fejlett erdélyi zergebak súlya feltörve elérheti a 45 kg-ot.

Betegségek, ellenségek. A zergevad egyetlen komoly károkat okozó betegsége a *rühesség*, mely, ha járvánnyá fajul, úgy egész vidé-

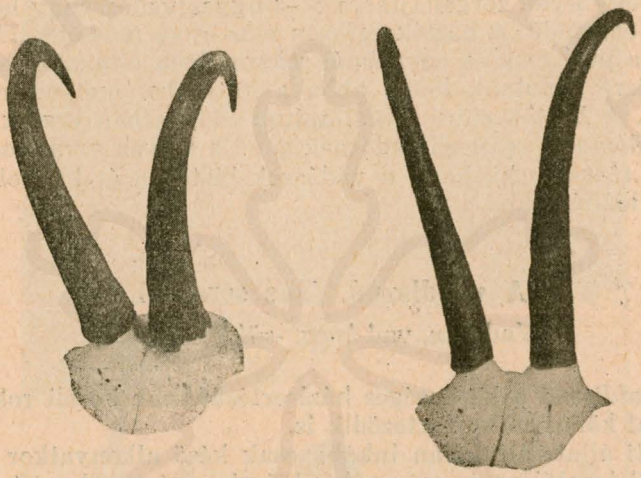

1. 2.

1 = Zergebak kampója. 2 = Zerge-kecske kampója.

kek zergeállományát tönkreteheti. A rühesség azonban inkább csak az Alpesi hegységekben válik járvánnyá, a keleti Kárpátokban ritkán fordul elő. Sok áldozatot szednek a zergék közül a tavaszi olvadáskor lezúduló *hógörgetegek*, valamint az egyes darabok lezuhanása, mert bármily ügyesen mozognak is ezek a sziklákhoz szokott állatok a meredélyeken, mégis eléggé gyakori az, hogy egy-egy darab elvéti ugrását, lezuhan és halálra zúzza magát.

A zerge vadászata: *cserkészet* és *hajtás*. A cserkészet ideje leginkább az üzekedés idejére esik (november) mert ekkor jobban mozognak az öreg bakok és ekkor már kinő a *zergeszakáll* is. Igen óvatos vad lévén, cserkészete nem könnyű, látása, hallása, szaglása kitűnő.

A zergehajtások ideje rendesen augusztus hónap, amikor aránylag legkevesebb a hó a havasokon és járhatóbbak a sziklaormok.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A puskásokat rendszerint egy-egy *kényszerváltón* állítjuk el. A magas sziklahegységekben ugyanis még a zerge sem képes mindenütt átváltani, hanem kényszerítve van bizonyos utakat, szorosokat felkeresni, hogy azokon át tudjon váltani a terület másik részébe. A vadőröknek ezeket a kényszerváltókat ismerniök kell és évről-évre számon kell őket tartaniok.

A puskásokat felvezetik állásaikba, de megmondják mindenkinek, hogy senkinek se szabad egyetlen lövést leadnia mindaddig, míg a hajtás vezetője, rendszerint egyik legtapasztaltabb vadőr, le nem adja az *indítólövést*. Ha ugyanis a puskások egyike előbb lőne, mielőtt a hajtók helyükön állanak és a hajtás elindul, az igen óvatos és bizalmatlan zergék azonnal kiszöknének a hajtásból és az egész hajtás üres lenne.

Egy-egy ilyen zergehajtásra 3—4 ügyes vadőr vagy hegyi pásztorember elegendő. A hajtók egészen más úton, más oldalról mennek fel, mint a puskások és egymástól sokszor igen eltávolodva, az adott indítólövésre indulnak lefelé abba a katlanba, melyet meghajtani kívánunk. A hajtók előre megállapított időpontban kezdik el a hajtást, a vadászatot rendező vadőrnek gondja legyen arra, hogy az időpont úgy tűzessék ki, hogy a vadászok biztosan és kényelmesen érhessenek lőállásaikba.

A vaddisznó. (Sus scrofa L.)

(Vad-*kan*, vad-*koca*, -*süldő*, -*malac*.)

A *vaddisznó* a közönséges házisertésünknek közeli rokona, úgy, hogy azzal könnyen kereszteződik is.

Éjjeli állat; általában inkább csak késő alkonyatkor vált ki a sűrűségből legelőjére és már a legelső pirkadáskor bevált a nappali szállására, mely rendesen az erdő legbozótosabb sűrűsége.

Csakis az igen szigorú télben, nagyon hideg napokon fekszik meg napos hegyoldalakban is, csikorgó hidegben pedig néha egész napon át találkozhatunk disznókkal az erdőben.

A vaddisznó üzekedését *búgásnak*, búgási időszaknak nevezzük. Ez rendszerint november végén és decemberben folyk le. A búgás igen zajos, nagy lármával, visítással, orditozással jár, mert a vaddisznó verekedés közben éppúgy ordít, mint a házisertés.

A vaddisznó 16—18 hétig vemhes és rendszerint áprilisban, de nem ritkán már márciusban *malacozik*. Későbbi búgások eredményeként azonban találunk frissen ellett malacokat júniusban is, ami azt bizonyítja, hogy a búgás nincs annyira szorosan időponthoz kötve, mint a szarvas, dámvad vagy őz üzekedése.

Minthogy egy-egy öreg, úgynevezett *maglókoca* nem ritkán vet 12—14 malacot, melyeket fel is nevel, és miután a fiatal kocamalac egy éves korában már ivarérett, a vaddisznó igen szapora állatnak mondható. Magam láttam, hogy februárban ellett, úgynevezett „idei malac" — mely ugyanazon év december végén még anyjával járt — már malacokat hordott méhében.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vaddisznó színe nyáron sötét hamuszürke, télen fekete. Néha előfordulnak babosak, tarkák, sőt egészen fehérek is, ez azonban majdnem mindig a házisertéssel való kereszteződés, visszaütés, eredményének mondható.

Tápláléka: minden megehető és megemészthető anyag. Megeszi a lehullott makkot, gumókat, gilisztákat, gombát, mindenféle mezőgazdasági terményt, erdei gyümölcsöt, legeli a zöld füvet, megeszi a döghúst, sőt megeszi döglött vagy elejtett fajtestvéreit is. A nagy tél

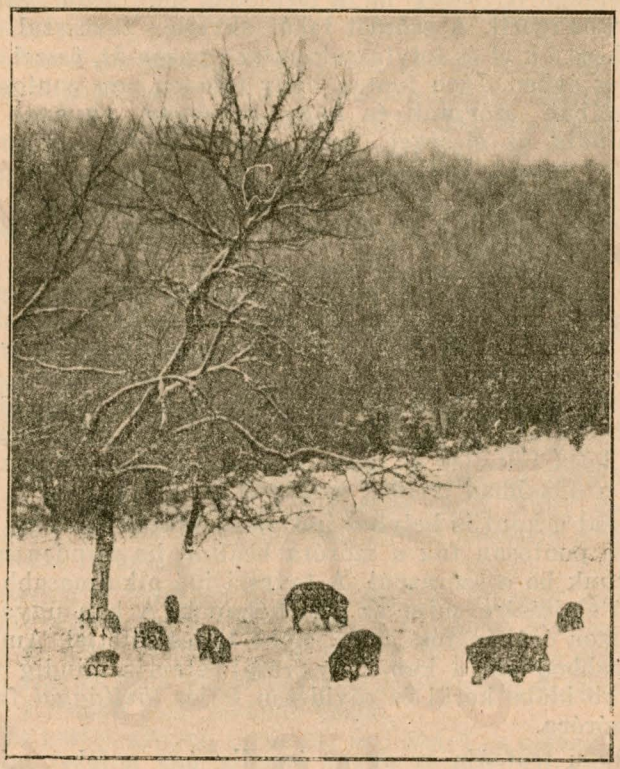

Vaddisznók.

(Gróf Jankovich Dénes felv.)

inségében gyökerekből és gallyakból tengeti életét, miközben szervezete az ősszel felhízlalt szalonnaréteget emészti fel.

Határozottan káros volta miatt *dúvadnak* minősíti a törvény, mely ezidőszerint minden időben lőhető, de jóérzésű igaz vadászember ennek dacára se lő vadkocát akkor, amikor vemhes, vagy szoptat.

A vaddisznók kisebb-nagyobb *kondába* verődnek össze és egy-egy éjjelen át néha igen nagy távolságokra elbarangolnak élelem után. Ne gondoljuk azonban, hogy a vaddisznó kóbor állat! Csakis a gyomra az, mely őt kóborlásaira készteti és mi sem könnyebb, mint a vaddisznókondát területünkön megkötni, ha van vizünk, sűrűségünk, ha nyugalmat és élelmet tudunk nekik biztosítani.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Figyeljük területünk dagonyáit. A vaddisznó igen szeret dagonyázni és a malacos kocának nyomait a kismalacok fínom kis nyomocskáiról, (csapáiról) azonnal felismerhetjük. Kismalacokkal a koca messziről nem jöhetett: az ott tanyázik valahol a legközelebbi nyugalmas sűrűségben.

Ebbe a sűrűségbe, lehetőleg annak szélétől nem messzire állítsunk fel egy etetőhelyet, melyet *szórónak* nevezünk.

Erre a szóróra szórjunk le minden nap *kora délutánján* egy-két liter szemestengerit, vagy ha a területen sok fácán vagy szajkó lenne: csövestengerit. A szórást tehát okvetlen tavasszal, májusban, júniusban kezdjük el és folytassuk egész nyáron át, ősszel és télen is, szóval: egész évben. Igen fontos, hogy minden nap pontosan ugyanabban az órában szórjunk és hogy lehetőleg ugyanaz az egyén vigye ki mindig az eleséget, mert a vaddisznók így megszokják annak egyéni szagát. Néhány hónapi szórás után a disznók annyira megszelídülnek, hogy a szórás órájában már ott várnak a szóró mellett, csendesen morognak és amint a szóróember eltávozik: azonnal nekiesnek az eleségnek.

Egyáltalában nem baj, ha az ilyen helyhezkötött kocát ősszel ellőjjük, mert a malacok most már helyhez szoktak, anyakoca vezetése nélkül nem mennek el a területről mindaddig, míg a szórást rendszeresen folytatjuk és egy szép vaddisznóállomány alapítóivá fognak válni. Ha az öreg koca él és a szomszédban történetesen nagy makktermés van, nálunk pedig makktermő fák nincsenek, úgy az az öreg koca feltétlen el fogja vezetni, minden szórásunk dacára a malacait a dúsabban terített szomszéd területre.

Szórással a kant is helyhez tudjuk szoktatni s az egy idő múlva órára-percre pontosan fog a szóróra beállni, ha minden nap pontos időt tartottunk be a szórásnál. A tavaszi idő alkalmasabb a kannak szórón való elejtésére, mint az őszi hónapok. A kan ugyanis pontosan ugyanazon órában fog jönni, előbb teljes sötéttel. Amint a nappalok hosszabbodnak, a kan, mely óráját betartja, mindig világosabb és világosabb időbe kerül és rövidesen teljes *lővilággal* fog már kisétálni a szóróra.

A vadkan trofeája az agyar éspedig úgy a felső, mint az alsó agyarpár. Az agyaraknak nagy része: alsó agyaraknak sokszor egyharmada, néha még ennél is több, van az állkapocsba beágyazva. Éppen ezért nagy gondossággal járjunk el az agyaraknak kiszedésénél, mert különben könnyen lefűrészelhetjük az agyaraknak egy jókora darabját is. A kiszedésnél a következőképpen járjunk el:

Fűrészeljük keresztül a kan orrát keresztben, mintegy tíz centiméternyire az agyaraktól. Nyúzzuk le az orrot, bőrt a csontról. Tegyük ezt a két állkapocsdarabot egy jól záródó pléhdobozba és a dobozt öntsük tele vízzel. Ássuk el a dobozt jó mélyen a trágyadombba. (Nyáron a padlásra is tehetjük.) Hagyjuk a dobozban három-négy hétig rohadni az egészet. Három-négy hét elmúltával az állkapcsok már úgy elrohadtak, hogy az agyarakat *keztyűs kézzel* könnyen kihúzhatjuk az állkapcsokból. (Vigyázzunk, nehogy kezünket megsértsük, mert hullamérgezést kaphatunk.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az agyarakat hideg vagy langyos vízben jól megmossuk, azután erősen szódás vízben áztassuk őket 3—4 napig, míg a szóda a büdösséget és a zsírfoltokat kioldotta. Ezután 10—15%-os hidrogénszuperoxid-oldatban megfehérítjük az agyarakat.

Az így, rothasztással, *hidegen* lesztisztított agyarak, különösen, ha a teljes letisztítás után néhány napig tiszta olajban áztatjuk őket, nem fognak megrepedezni. Az agyarakat szokták forró vízben való főzés után is kiszedni, de a főzött agyarak idővel majdnem mind szétpattannak még akkor is, ha a forróvizet, melyben főttek, lassan hűtjük is le.

A vaddisznó vadászata: Éjjeli *les, szórón való lövés, hajtás. Cserkészeten* inkább csak véletlen találkozásokra szorítkozik a vadászatunk, mert a vaddisznó rendesen a lővilág elmúltával jön ki a sűrűségből és reggel már lővilág előtt vált be.

A vaddisznót lesen rendszerint az erdő szélén elterülő gazdaságilag művelt földeken, kukoricák, burgonyaföldek mentén szokás lőni. Az éjjeli les csak holdvilágnál lehet eredményes, mert a vaddisznók, mielőtt az erdőből kilépnének, rendesen hosszú ideig figyelnek, fel és alá járkálnak és addig-addig óvatoskodnak, míg az erdőszélen ülő vadászt előbb-utóbb megszimatolják. Akkor azután aznapra már vége mindennek.

Az éjjeli lesnél sokkal célravezetőbb az, ha a vadász, holdvilágos éjjel nyugodtan lefekszik aludni, éjféltájban kel fel és jó szélfel, lehetőleg mélyen lehajolva vagy négykézláb mászik be a kukoricatáblába oda, ahol a vaddisznók lakmároznak. A lakmározó disznók már nem oly óvatosak, mint a kilépés előtt. Nagy csámcsogással élvezik a terített asztalt és teljesen jó szél esetében a vadász közvetlen közelükbe férkőzhet.

A szórón való lövéshez előre elkészített állandó szórókat tartunk fenn. Itt is jobb, ha a vadász nem a szóróban ülve *várja* meg a disznót, míg az a kukoricára eljön, hanem jó széllel, a szórótól kellő távolságban vár, és csak akkor cserkészik óvatosan a szóró *ernyőjéhez,* amikor a disznó már javában eszik.

A *hajtás* kétféleképpen történik: *hajtókkal* és *disznóskutyákkal.*

Ha hajtósereggel vadászunk: mindenekelőtt teljesen tisztában kell lennünk azzal, hogy területünknek melyik sűrűségében vannak a disznók *fekhelyei,* mert, különösen ha sertevadunkat állandóan etetjük, ezeket a megszokott fekhelyeket nem hagyják el.

Már néhány héttel a vadászat előtt jelöljük ki a lőállásokat az ismert váltók mentén, úgy, mint azt leírtuk. Ilyen lőállásokat a sűrűség mindegyik oldalán kell csinálnunk, mert előre nem tudhatjuk, hogy honnan fog a szél a vadászat napján fújni. A szándékolt vadászat előtti napokon az állásokat kijelölni, megszámozni, vagy kiseperni, tisztítani *nem szabad,* ezt hetekkel előre kell elvégezni.

Ha a sűrűség hosszú alakú, ami különösen középhegységeink és dombvidékeink északi lejtőin fordul elő (miután a déli oldalakon a növényzet kisül, kikopik) jól tesszük, ha a sűrűségre *keresztben* 2—300 méternyi távolságokban egymás mögött több lővonalat, illetve

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

lőállás-sort készítünk. A legrosszabb puskásokat állítjuk a legelső sorba, és a legbiztosabb kezűeket a legutolsó sorba. A disznók megszokott váltóikat pontosan be szokták tartani és amint a sűrűben az oldalban végigfutnak, legelőször a gyenge puskások üdvözlő lövésein fognak nevetni. Esetleg nevetnek majd a második vonalban is és vígan követik váltójukat az utolsó vonalig, ahol azután a komoly lövők elvégzik a többit. Mindenki mulatott: és az eredmény nem maradt el.

A vadászok felállításánál vigyázzunk arra, hogy a *hátsó váltókat* is elállítsuk puskásokkal, mert különösen az öreg kanok nem szeretnek előre menni, hanem inkább visszatörnek.

Hajtóvadászatnál gondosan ügyeljünk arra, hogy a vaddisznókat arrafelé hajtsuk, amerre maguktól is szívesen mennek (pl. egy másik sűrűség irányába), mert a disznókat arra szorítani, amerre ők menni nem akarnak: *lehetetlenség.*

A vaddisznóknak disznóskutyákkal való hajtását leginkább nehezebb területeken, magas hegységekben, nagy erdőségekben gyakoroljuk. Itt is a lehetőleg ismert *váltókat* állítjuk el. Fontos, hogy a disznóskutya semmi mást ne hajtson, mint disznót, ezt azonban hanggal hajtsa.

A fiatalabb disznók, fiatal kocák, süldők stb. rendesen jól megindulnak a kutyák előtt. Az öreg kanok majdnem mindig szembefordulnak, megállanak előtte. Mielőtt tehát a vadászatot elkezdenénk: meg kell jelölnünk egy *megbízható* vadászt, akinek feladata lesz a megállított kanhoz bemenni és azt a kutyák előtt meglőni. Megbízható, higgadt vadász legyen azonban ilyenkor a többi is, nehogy a sűrűbe belőve szerencsétlenség fordulhasson elő.

Ha ezt nem tennénk: esetleg több vadász indulna el az *állóracsaholó* kutyák irányába és agyonlőhetnék egymást. A kijelölt vadásznak megbízhatónak kell lennie, mert a megszorított kan könnyen támadásba megy át és mert szeles vadász elsietett lövésével esetleg kárt tehet a kutyákban.

Disznóskutyának minden jó orrú és bátor magyar kutya megfelel, az egyes kutya kiválósága tehetség dolga. Igen jó szolgálatot tesznek a tacskók, pulik, foxterrierek és ezeknek mindenféle korcsai. A farkaskutyák disznóra ritkán jók, mert ezek szeretnek hangtalanul hajtani és nehezen taníthatók be arra, hogy *kizárólag* disznót hajtsanak.

Ami a vaddisznó veszedelmes voltát illeti, a valóság az, hogy bár egy erős vadkan komoly ellenfél lehet, azonban a mai erős és nagyhatású lövedékek használata mellett, szegénynek vajmi kevés esélye van, hacsak a vadász nem követ el ostobaságot.

Félni a vadddisznótól sohasem kell, viszont az óvatosságról sem szabad megfeledkeznünk. Sebesült disznóhoz készen tartott pukával közeledjünk csak. Aki ért a hosszú vadászkés használatához, a sebesült kant késével is leszúrhatja, ami régi időkre emlékeztető szép és vadászias dolog. Hátulról, óvatosan kell a disznóhoz közelednünk és a lapocka mögött, felülről-lefelé alkalmazott igen erélyes szúrással elérhetjük a szívet, ha gyakorlatunk van ebben. Ügyetlen embernek könnyen megszabja nadrágját.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vaddisznóvadászatnak egy igen férfias szép módja a magas, friss hóban való nyomkövetés.

Ezt csakis éjjel, reggelig hullott friss *puha* hóban lehet csinálni, mert ha a havazás este szűnt meg, előfordulhat, hogy a disznónak előző esti nyomát vesszük fel és összes éjjeli járkálását végig kell követnünk, míg fekhelyére találunk és abban meglőhetjük. Ha volt már egy kis olvadás, akkor könnyebben meg tudjuk állapítani a nyom (csapa) öregségét, vagy frissességét azáltal, hogy óvatosan belenyulunk a nyomba: a tegnap esti nyom feneke fagyos.

A nyomkövetést reggel 9 óra felé kezdjük el, mert ebben az órában alszanak a disznók a legmélyebben. Ha a hó puha és jó széllel érkezünk a fekhelyhez: könnyen meglőhetjük a disznót. Ha fiatalabb darab vett észre bennünket, akkor aznap nem igen tudjuk már beérni, de ha öreg, nagy kanról van szó és ha a hó mély, bátran követhetjük tovább, egyszer-kétszer talán még megugrik, de harmadszorra szembe fog állani és meglőhetjük.

A télen, hajtóvadászat alkalmával terítékre került nagyobb kanok marjáról a sertéket a vadőr azonnal huzza ki, kösse szépen csokorba és adja át a szerencsés elejtőnek. Ha ezt elmulasztja: a hajtók fogják a sertéket kitépni és a vadőr csak saját haját tépheti majd dühében.

Az elejtett vaddisznó feltörése teljesen úgy történik, mint a többi nagyvad feltörése, mégis azzal a különbséggel, hogy a vaddisznó hasoldalát egészen az állcsúcsáig teljesen fel kell vágni, a mellkast teljesen keresztül kell vágni és az egész disznót úgy kell szétnyitni, mint egy könyvet, hogy nagyon gyorsan hülhessen ki, mert minden vad közül a vaddisznó az, amelyik a leggyorsabban romlik meg.

A vaddisznót nem nyúzni, hanem pörkölni szoktuk. Evégből a szétnyitva kihűlt disznót újból összecsukjuk, egy erősebb sodronnyal összevarrjuk és úgy pörköljük meg szalmával vagy tüzes vassal. A pörkölés elvégeztével a sodronyt újból kihúzzuk.

A vaddisznó szétdarabolásánál a gerincet hosszában kétfelé szoktuk hasítani és a combok kivágásánál magasabbat kanyarítunk ki a gerinc felé, miután a vaddisznónak sonkája értékesebb darab, mint a gerinc.

A medve. (Ursus arctos.)

*(Kan*medve, *anya*medve, medve*bocs.)*

A medve, Európa legnagyobb ragadozója, de miután elsősorban növényi táplálékkal él, a ragadozó elnevezés inkább csak az állatvilágban elfoglalt természetrajzi osztályozást jelent.

Miután a medve csak az igen nagy, csendes, összefüggő erdőségeket kedveli és a civilizáció zaja elől elhúzódik: egyre kisebb és kisebbekké válnak Európában azok a területek, ahol a medve, mint állandó vad előfordul.

Ezidőszerint (1942) a Kárpátok koszorúján belül már csak Erdélyben, a mármarosi hegyekben, továbbá kisebb mennyiségben

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

a Szepes—gömöri Érchegységben és annak nyúlványain él a medve, mint állandó vad.

A medve szőrözetének színe igen változó, majdnem fakó színtől barnásfekete színig minden árnyalat előfordul, de fajilag mind ugyanaz. Azok a népies megjelölések, hogy van: kistermetű *hangyászmedve, örvösmedve, vérmedve,* stb. minden tudományos alapot nélkülöznek, mert a kis „hangyászmedve" majd megnő, ha idősebb lesz; az „örvösmedve" örve öreg korában eltűnik és a „vérmedve" is megeszi az erdei gyümölcsöt.

Medve.

Tost Gyula őrn. felv.

Az üzekedés ideje a medvénél kissé elhúzódva május-június hónapokban folyik le, teljesen hangtalanul. Az anyamedve a tél beálltakor visszavonul úgynevezett *vackába.* Ez nem okvetlenül barlang, hanem inkább egy-egy kidőlt faóriás mellé, a gyökerek gödrébe összehordott és beépített fészek, mely majdnem kunyhószerűen van megépítve, befedve és belül száraz avarral kibélelve. Nagyobb, bő barlangba a medve nem *vackol* be, legfeljebb kisebb sziklaüregekbe, mert az ilyenek melegebbek, mint a nagyobb barlang lenne. A sziklavacok bejárata néha olyannyira szűk, hogy az ember nem is gondolná, hogy azon egy testes, nagy medve befér.

Télen át, különösen ha nagy hó van, az anyamedve vackában alszik és ilyenkor ősszel felhízott saját szalonnáját emészti fel fokozatosan. Ez adja neki télen a szükséges testmeleget.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Januárban, februárban *bocsozik* az anyamedve, éspedig rendszerint kettőt; néha (ritkán) hármat is. A kis bocsok eleinte vakok, tehetetlenek, kimondhatatlanul gyengék és alig nagyobbak egy jókora patkánynál.

A télen át teljesen kiéhezett, lesoványodott anyamedve eleinte nem nagyon jó anya, gyakran otthagyja bocsait a fészekben és elmegy élelem után. Ebben az időben, sajnos, sok kis bocs pusztul el megfázás, megfagyás vagy esetleg ragadozó által. Minthogy pedig a medve csak a harmadik életévében válik ivaréretté, keveset fiadzik és a kis bocsokból igen sok elpusztul, előttünk áll az oka annak, hogy miért kellett Európa medveállományának annyira megfogyatkoznia, mihelyt az *Ember* kitalálta a messziről ölő lőfegyvert.

A kanmedve a nagy tél idején szintén vackába vonul, de vackát nem őrzi olyan pontosan, mint a vemhes anyamedve, hanem még a tél tartama alatt is gyakrabban indul kóborutakra. Tévedés azt hinni, hogy a medvének okvetlen szüksége van a téli álomra. A medve akkor vonul vissza alvásra, ha nem talál magának már elegendő élelmet a nagy hó miatt. Ösztönösen érzi ő ilyenkor, hogy szervezetének kevesebb táplálékra van szüksége az esetben, ha teljes nyugalomban fekszik, mintha az amúgy is igen gyér, sőt teljesen hiányzó táplálék után mászkál a csikorgó hidegben. Felhízta ő magára ősszel a kellő zsírtartalékot, melynek lassú önemésztése átsegíti őt a sanyarú időkön, de csakis akkor, ha teljes mozdulatlanságában szívműködése is a minimumra csökken le.

A *lebocsozott anyamedve* azonban csakis a legelső időben rossz anya. Később meleg szeretettel ragaszkodik bocsaihoz, védi őket és bocsainak védelmében roppant veszedelmessé válhat. Nyáron nem ritkán öt medvét látunk együtt. Ez az ötös szám azt jelenti, hogy az anyamedve nemcsak idei két bocsával, hanem tavalyi két bocsával is együtt jár.

Bár a medve úgy legeli a füvet, mint a ló vagy szarvasmarha, bár megeszik mindenféle növényi táplálékot, gyümölcsöt, csigát, rovart, makkot, stb., mégis előfordul az, hogy rászokik az általa leütött háziállatok meleg vérére és ilyenkor bizony némi *kárt* is tud tenni, mert az ilyen medve mindig azon mesterkedik, hogy hol vághatna le magának valahol egy-egy ökröt, lovat, stb.

Ritkán megy azonban a meleg vérre szokott medve a szabad legelőre préda után. Legtöbb marhát a sűrű erdőben vágja le ő, azaz *tilosban legeltetett állatokat!* Valóban, nincsen az a lelkiismeretes erdőőr, aki a féltett fiatalosoktól úgy távol tudja tartani a belegeltető erdei kártevőket, mint egy friss vérre, friss prédára szokott medve.

Ha a vadőrnek azt jelentik, hogy a medve leütött egy darab marhát: azonnal menjen ki a helyszínére, szagolja meg a megmaradt húst és nézze meg, hogy látja a füvön a küzdelem nyomait, lát-e *szétfreccsentett* vért? Legtöbbször ugyanis a fűbérlők a természetes halállal (felpuffanás, lépfene, körömfájás utáni szívbénulás, stb.) kimúlt állatot feküdni hagyják, míg megromlik és szagot kap. Ekkor a szagra odajön a medve, fölfalja a döglött állat nagyrészét. Az állattulajdonos azután szalad a panasszal, hogy legszebb ökrét „leütötte

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

a medve" és kártérítést kér azért az állatért, melyért különben semmit se kapott volna. A megfalt döghúsból azonban vér sohase *frecscsenik szét!*

Aki marháját vagy juhait tilosban (véderdőben, vágásban, fiatalosban) legelteti, ezzel erdőkárt okoz. — Igazságos és jogos bünhődés éri tehát őt, ha bitangoló jószágát a medve leüti.

Még egy kis károsítást is írhatunk a medvék rovására. Kora tavasszal a medvék vackaikból igen éhesen jönnek ki. — Az erdőn ebben az időben úgyszólván semminemü táplálékot se találnak. Ilyenkor a fiatalabb lucfenyőfák kérgét karmaikkal felhasogatják és a kifolyó gyantát nyalják. — Ahol sok medve van, ott az utak, cserkészösvények mentén az erdő fenyőfái eléggé csúf képet mutatnak. Nem kell azonban ettől tulságosan megijedni, mert a kár tényleg nem olyan nagy, mint aminőnek első pillanatra látszik. A medve ugyanis nagyon szeret az erdei utakon járkálni s így a legtöbb meghasogatott fenyő szemünk elé kerül. Amint azonban beljebb hatolunk az erdő mélyébe, azonnal feltünik, hogy ott sokkal ritkább a meghasogatott fa, — mint az utak mentén.

Minthogy a medve nagysága igen különböző, — igen különböző annak súlya is. Hazai medvénknek legnagyobb ismert súlya 380 kg. körül van, — 260—270 cm. testhosszal, de 200 kg-on felüli súlyú medve már golyóra érdemes példánynak mondható. Lábnyoma elérheti a 22—23 cm. szélességet is. A medve nagyságának hozzávetőleges megbecslésénél rendszerint csak az első lábnyom szélességét szokták megmérni.

A medve vadászata: Les és *hajtás.* Cserkészeten inkább csak véletlenségnek mondhatjuk, ha ezzel az igazán *éjjeli állattal* lővilág mellett össze tudunk jönni.

A medveles rendszerint *dögnél* történik. Legjobb, ha lesőhelynek azt a helyet választjuk, ahol a medve maga ütött le egy nagyobb darab jószágot. Ilyenkor, — ha a hely leshelynek alkalmas tisztás, — azonnal hegyezzünk meg egy vastag karót, melynek másik végén hagyjunk meg ágcsonkokat, vagy furjunk keresztbe vastag furóval egy lyukat és ezen dugjunk át egy erős ág-darabot. Ezt a karót a dög mellkasán át mélyen verjük be a földbe, azaz szegezzük le a dögöt erősen a földhöz, hogy az éjjel visszatérő medve ne tudja azt a sürüségbe bevonszolni.

Most készítsünk a medve valószínü rejtekhelyének átellenében a dög másik oldalán egy, lehetőleg fedett leshelyet, jó, kényelmes üléssel, de úgy, hogy az uralkodó szélirány a dögtől a leshely felé fujjon. Figyeljük meg ezután, hogy mikor kezd a döghus elfogyni és mielőtt elfogyott volna, mindig gondoskodjunk újabb és újabb dögről, melyeket a fenti módon mindig lehorgonyozunk a földbe. Rakjunk az új dögre vastag, hosszú fákat. Ha a medve éjjel lakmározni akar, — kénytelen a fákat ledobálni és mi már messziről meglátjuk, hogy ott járt-e a mackó, vagy sem.

Amint egy holdvilágos éjjelen a szél a dög felől a leshely felé fúj, — beültethetjük a vadászurat a leshelybe, de óvakodjunk attól, hogy aznap a dög körül járkáljunk vagy csak melléje lépjünk, mert a medve, néha még a 24 órás embernyomot is megérzi.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

De hát a medve medve és nem apróvad, nem baj tehát, ha meg kell szenvednünk érte.

Ha frissen leütött dögünk nincsen, akkor előre is elkészíthetünk medvelest, amikor is hacsak lehet, egy kis völgyecske tisztásán keressünk ki előre helyet a dögnek, éspedig lehetőleg olyan helyen, ahol *két* kis völgyecske fut össze. A két völgyecske közötti élen, illetve *él mögött* állítsuk fel a leskunyhót, jól elfedve, éspedig úgy, hogy a dög valamivel *magasabban* legyen, mint a leskunyhó.

A légáramlat ugyanis, különösen este és éjjel a völgyecskékben *lefelé* húz és így a döghöz a mi szelünk nem csaphat át.

Az ilyen döghelyre már szeptemberben vigyünk ki egy öreg lovat és lőjjük helyben agyon, karózzuk le, azaz horgonyozzuk meg, fedjük be haraszttal és fákkal. Ezután csak arra legyen gondunk, hogy a medvénket ne zavarja meg semmi és hogy *mielőtt* a régi dög elfogyna, már ott egyen az újabb dög. A medve ritkán kap a dögre, mielőtt az meg nem szagosodott. Patkó, kötőfék ne maradjon a lovon!

A vadász urat síri csendben már kora délután kell a leskunyhóhoz felvezetni, mert előfordul az is, hogy a medve telt gyomorral a közelben fekszik meg és nem távozik messzire a dögtől.

A hajtás. A medve az a nagyvadunk, amelyiket a legjobban lehet hajtókkal a puskásvonalra szorítani, mert úgyszólván sohasem tör vissza a hajtók közt.

Tudnunk kell, hogy a medve nappal hol tartózkodik. Csendben vezessük fel a vadászokat az előre kijelölt lőállásokba és mondjuk meg *mindegyiknek, hogy ha medvét sebeznének meg és az a hajtásba visszafordulna: okvetlen adjanak jelet, hogy a hajtás azonnal megálljon, különben halálos szerencsétlenség történhetik!*

Legjobb, ha e célra mindegyik vadásznak éleshangú trombitát vagy kürtöt adunk, mert emberéletről van szó!

A hajtók teljes csendben álljanak fel és előre megállapított órában induljanak. A medve néha cammogva jön, de gyakran előfordul az is, hogy a legsebesebb vágtában közeledik a vadászvonal felé, ezért rossz lövő inkább ne menjen medvehajtásra.

Általában a medvének elülső lábai sokkal inkább elől állanak, meredeken a szügytől lefelé, mint a csülkösvad mellső lábai. Éppen ezért a medve legsebezhetőbb részeit sokkal hátrább találjuk meg, mint pl. a szarvas vagy az őz szívét. A vadászregula azt tartja, hogy a medvét „*hevederen*" kell lőni, amit nem kell ugyan szószerint venni, de tény az, hogy jobb az a lövés, melynél úgy érezzük, hogy a *vállap mögött* érte a medvét, mint az, melyet tiszta vállaplövésnek gondolunk. Ne feledjük el ugyanis azt sem, hogy a medve szügyén bizonytos szőr is nyúlik előre és ez is megcsalhatja a vadász szemét.

Ha egy medve sebesülten visszaváltott a hajtásba és a hajtósereget megállítottuk: *az menjen a sebzett medve keresésére*, aki a medvét megsebezte és kísérje el őt egy-két higgadt, jó lövő, biztos kezű vadász is. Amennyire lehetséges, úgy kell a keresést intézni, hogy felülről lefelé bukkanjunk a medvére, mert annak felfelé nehezebb lesz támadni.

Minden vadász lövésrekész állapotban, *kézben* tartsa fegyverét, mert *nem biztos az, hogy a medve támadni fog, de ha egyszer támad,*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

akkor az oly villámgyorsan történik, hogy nem lesz idő sem udvariaskodásra, se a fegyverek zárószerkezetének kinyitására!

Amikor a medve két hátsó lábára *feláll*, akkor inkább csak nézelődik. A támadó medve kutyamódra ugrik, négylábon és támadása villámgyors. A leterített medvéhez csak a legnagyobb óvatossággal közeledjünk, mert ha még van benne élet: hatalmas mancsának egyetlen ütése halált okozhat.

Hogy támad-e a medve vagy nem: arra felelni nem lehet. Van rá eset, hogy sebzés nélkül is támad, különösen, ha bocsai vannak a közelben és ellenséget lát az emberben, de általában többször menekül az ember elől, mint nem.

Ha azonban sebzett medvét üldözünk és hirtelen rábukkanunk, akkor, ha van még benne erő: majdnem bizonyos, hogy támadni fog.

Erdélyben a medve életkorát a *májáról* határozzák meg. A medve mája ugyanis nem olyan, mint csülkösvadunké, hanem „karéjos". Azt tartják, hogy minden évben egy-egy újabb karéjt kap a medve mája. Lehetséges, hogy ez a karéjképződés a medve évenkinti téli álmával van összefüggésben. Tény az, hogy a délkeleti orosz „steppéken" él egy marmotafaj, Bobák (marmota Bobak [Müll.] mezei nyúlnagyságú, fületlen rágcsáló állat), amelyik évente szintén téli álomba merül és éppen olyan karéjos mája van, mint a medvének.

A farkas. (Canis lupus L.)

*(Kan*farkas, farkas*szuka*, farkas*kölyök.)*

A mult század hatvanas éveiben Alföldünk nádasaiban és mocsárerdeiben még mindenütt eléggé gyakori volt, ma azonban a mocsarak lecsapolása, erdők, bozótok irtása és a civilizáció terjedése miatt — a Kárpátok hegyláncait kivéve — csak elvétve látogatja meg hazánk középhegységeit és dombvidékeit.

A farkas kérlelhetetlen és fáradhatatlan vadpusztító. A medve és az öreg vadkan kivételével elfog és megöl minden vadat, melyhez hozzáférhet és miután többedmagával, csapatostól vadászik, egész vidékek őzállományát ki tudja irtani.

Rendkívül szapora állat, mert a fiatal farkasszuka már második életévében koslat. Koslatása január-február havában, nem ritkán már decemberben történik és kölykeit a kutyához hasonlóan kilenc hét alatt kölykezi meg.

Nem ritkán 6—7 kölyket is vet, de kifejlett szuka nyolcat is kölykezik. Görgényszentimrén (Erdély) 1942. év telén többek között két kifejlett farkasszukát pusztítottak el: mindegyikben nyolc-nyolc kölyök volt. A tizenhat farkaskölyök közül nyolc volt kan- és nyolc volt szukakölyök. Ez adhat némi fogalmat a farkas szaporaságáról.

A farkas nem kotorékban, hanem vacokban kölykedzik. A kölykek eleinte vakok, de aránylag eléggé gyorsan fejlődnek. Jellemző, hogy az anyafarkas nem szokott kölykeinek vacka környékén vadászni, úgy látszik, hogy a lakása körülötti vadat megkíméli serdülő

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

kölykei számára, gyakorlatnak. A kis farkaskölykek étvágya telhetetlen.

Az öreg farkasszuka gyakran évente újból és újból ugyanazon az erdőrészen kölykezik, ahol már előbb sikerült kölykeit zavartalanul felnevelnie. Miután a kölykök a fészekben nem ritkán vonítanak is, a szorgalmas és figyelmes vadőr, ha gondosan jár el, megtalálhatja a fészket.

Nyáron a farkasok a havasi legelők körül ólálkodnak és ott szedik a vámot a juhnyájakból és szopós borjakból. Amint azonban az őszi hűvös idők beálltával a nyájak a falvakba vonulnak le, nem marad számukra más, csak a vad, melyből örökké korgó gyomruk éhségét csillapíthatják.

A legnagyobb kárt a téli nagy hóesések idején teszik a vadban, különösen, ha fagyos szirony (kéreg) van a magas hó tetején, mely a csülkösvad csülkei alatt beszakad. Ilyenkor csapatostól hajtják a szarvasokat is és ha sikerül egy-egy elgyengült, elfáradt darabot elérniök, gyorsan végeznek vele. Ilyen alkalommal bizony megesik az is, hogy egy-egy erős, öreg szarvasbika is áldozatul esik, ha belezuhan menekülése közben egy patakba vagy eltöri lábát egy szakadékban.

Általában azonban, miután *űzve* vadászik, legtöbbször a lemaradt, gyengébb vadat kapja el, amivel bizonyos selejtező munkát is végez.

Ha kevés lenne a farkasból, akkor mi, vadászok, barátunknak is tarthatnánk őt, mert ő a legtermészetesebb selejtező.

A valóságban azonban úgy áll a dolog, hogy óriási szaporasága miatt tűzzel-vassal irtanunk kell, mert különben a nyakunkra nő és mire észbekapunk, már úgy elszaporodtak, hogy alig bírunk velük és kipusztítják vadunkat.

Emellett bizony megesik az is, hogy messzeföldről vándorolnak be gondosan őrzött vadászterületünkre. Így volt ez 1941-ben is, amikor Erdély bércei közé egyszerre igen nagy farkastömeg érkezett Kelet felől. Ezeket alighanem a csatazaj indította útnak a „békésebb" nyugati tájak felé.

A farkas vadászata.

A farkas vadászata dögkunyhóból, élő csalétekkel és hajtásban történik. Bármiképpen kívánjuk is vadászni: a legnagyobb körültekintéssel járjunk el, mert nincsen vad, mely óvatosabb és okosabb lenne, mint a farkas!

Dögre nem szívesen jön és ha jön is, leginkább olyan döghöz jön el, amelyet ő maga vágott le. Ha tehetjük, inkább magaslesen várjuk be, mert valószínűleg körül fogja járni a dögöt, mielőtt kikezdi és előbb-utóbb szimatot fog kapni. Ilyenkor okosan tesszük, ha lóháton érkezünk a leshelyre, nehogy lábaink nyomának szimatját a füvön hagyjuk.

Zólyom megyében 1900 augusztusában egy, titkon orvvadásznak ismert tót parasztnak egyéves csikóját ütötte le egy farkas. A paraszt felmászott egy közeli ágbogas tölgyfára, régi előltöltő fegyverével,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

melybe patkószegeket és vasdarabokat töltött. Ott ült ő türelemmel egész napon át és a rákövetkező egész éjjelen át. Összesen húsz órát ült a faágak között. Hajnalban megérkezett a nagy kan-farkas a csikó maradványaihoz, eldördült az őskori puskacső és a farkas, egy patkószegfejtől halántékon találva, elterült. E sorok írója jelen volt a farkas lemázsálásánál: hetvenegy kilót nyomott!

Eleven csalétekkel úgy vadásszuk vagy fogjuk a farkast, hogy erős kis karámot készítünk, melybe a farkas ne tudjon betörni és abban takarmánnyal és vízzel ellátott több darab juhot tartunk. Ezek egyikét a karámon kívül kötjük meg. Ezt persze feláldozzuk. A farkas előbb-utóbb elkapja és a következő kitett juhnál már meglőhető vagy csapóvasban megfogható.

Hajtásban leginkább nyáron sikerül farkast lőni, különösen ott, ahol kölykezőhelyei vannak. Nagyon kell azonban vigyáznunk a felállásnál, nehogy a legkisebb neszt meghallja, mert különben kiszökik a hajtásból, mielőtt a puskások felállanának. Nagyon megnehezíti a vadászatot az a tény, hogy a farkas igen gyakran nem a sűrűségben tanyázik, hanem egy-egy kilátóhelyen, napon sütkérezik, szürke csuhájával a szürke fatörzsek között és onnan mindent lát, őt pedig senki se látja.

Úgyszólván biztosan meglőhetjük a farkast, ha sikerül tartózkodási helyét rémcafatokkal (rémzsinórral, „Lappen") körülkeríteni, mert a rémzsinórt a farkas mindig tiszteli és nem mer belőle kiszökni. A rémcafat vagy rémzsinór egy több kilométer hosszú erős zsinór, melyen méteres távolságokban egymástól színes rongyok, esetleg tollpamatok lógnak. Ez a rémzsinór motollákra van felcsavarva és egy bot van a motolla tengelyén át. Két ember viszi a motollát, melyről lassan letekeredik a rémzsinór. Egy harmadik ember a zsinórt derékmagasságban ráaggatja a fák galyaira, bokrokra, stb. A vadászok a rémzsinór mentén állanak fel. A farkas nem mer a bekerített részből a rémzsinóron át kitörni és előbb-utóbb puskavégre kerül. Vadászat után persze a rémzsinórt jól ki kell szárítani és egérrágástól védetten, száraz helyen kell elraktározni.

A hiúz. (Felis lynx L.)

(Hiúz*kandur*, *nőstény*hiúz, hiúz*kölyök.*)

A hiúz a Kárpátokban él, de szórványosan előfordul még a szepes-gömöri Érchegységben és a Tátravidéken is, bár gyakorinak seholsem mondhatjuk.

Európa legnemesebb, legnagyobb macskaféléje. Hossza elérheti orra hegyétől aránylag rövid farka végéig a 160—165 centimétert, magassága állóhelyzetben a 70—75 centimétert is. Egy jól kifejlett hiúzkandur súlya elérheti a 28—30 kilogrammot is.

Színe: sárgás (van szürkés is) apró fekete pettyekkel; van pettyezés nélküli hiúz is, amikor is a hiúz gereznájának színe szép márványozást mutat. A hiúz fülei feketék, a fülek végén hosszú, fekete szőrpamat van.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Rendkívül feltűnő a hiúz lábainak magassága és vastagsága, éppen ezért, magasságáról és vastag lábairól távolról is azonnal megkülönböztethetjük a legnagyobb vadmacskától is.

A hiúz páros állat. Igen korán, már január-februárban *párosodik* és tíz heti vemhesség után, április-májusban 2—3 kölyket vet, ritkán többet.

Hasznos vadállományunknak a hiúz igen nagy kártevője, amennyiben a siketfajdtól az őzig és a szarvasborjúig mindent levág, de megeszi a nyulat, mókust, kiszedi a madárfészkeket, sőt szívesen egerészik is. Selejtezőnek a hiúz nem mondható, mert zsákmányát nem űzi, hanem lesből kapja el és így nem mindig a leggyengébb, legsatnyább vagy beteg vadat fogja el. Felnőtt szarvast, vaddisznót nem támad meg.

Mindezen kártevései dacára, mégis megérdemel némi kíméletet, mert seholse gyakori (nem túlságosan szapora állat), kár lenne, ha erdeinkből végképpen kipusztulna.

Nem hibás a hiúz azért, hogy a Természet parancsa alapján neki friss húsból kell megélnie, de írjuk javára azt, hogy ő csakis akkor és azért öl, hogy éhségét csillapítsa, azonban kedvtelésből vagy tartalékolásra sohasem gyilkol, mint például a farkas, mely gyakran öl jóllakottan is és zsákmányát bekaparja a földbe.

A hiúzra külön nem szokás vadászni. Leginkább véletlenül kerül a puskacső elé cserkészet közben, vagy hajtásban, amikor is kitűnően hajtható és nem szokott oldalt vagy visszafelé kitörni a hajtásból. Inkább éjjeli állat, de e sorok írója találkozott már hiúzpárral fényes napsütésben egy rét közepén, alig tíz percnyire a lakott teleptől.

Rendesen a gerinceken szokott váltani és váltóját szigorú pontossággal tartja be. Ezidőszerint hiúzt csapdával fogni sohasem szabad, puskával pedig csakis földmívelésügyi miniszteri engedély birtokában szabad elejteni.

A vadmacska. (Felis catus.)

(Kandur, macska, kismacska.)

Hazánkban a vadmacska úgyszólván minden erdőnkben előfordul, de szerencsére seholse gyakori, mert ez a ragadozó vadászati szempontból a legkártékonyabb a vadászati kártevők között.

Színe hasonló a mi házi cirmosmacskánkhoz, de cirmos foltjai elmosódottabbak, szőre selymesebb, hosszabb és termete is jóval nagyobb a házimacskáénál. Különösen csontozata erősebb, lábai zömökebbek.

Az elvadult cirmos házikandurt gyakran összetévesztik a vadmacskával és igen hamar rámondják az elvadult cirmos kandurra, hogy „vadmacska".

Bár kártékonyság tekintetében az elvadult, erős házimacska nem sokkal áll az igazi vadmacska mögött, a szakképzett vadőrnek

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

mégis fel kell ismernie a házimacskát a vadmacskától. A legbiztosabb ismertető jel: a farok hossza.

A házimacska farka vékonyabb, hosszabb és hegyben végződik. A vadmacskáé ellenben rövidebb, bozontosabb, tehát vastagabbnak néz ki, nem végződik hegyesen, hanem tompa-bozontos bunkóalakban és rendszerint hét fekete gyűrű van rajta, az utolsó gyűrű a fekete végcsúcs.

Gyakran halljuk, hogy a vadmacskát talpának fekete voltáról lehet biztosan felismerni. Ez nem áll, mert van feketetalpú cirmos házimacska is. A vadmacska azonban kereszteződik a házimacskával is és így félvér vadmacskák is találhatók.

A vadmacska legszívesebben öreg fák odvaiban tanyázik, de szívesen felkeresi az elhagyott rókakotorékokat is. Január-február március hónapokban *párosodik*, kilenc hétig hordja vemhét és március-április-májusban *fiadzik* 3—6 kismacskát. A kotorékból vagy faodúból kiszedett vad kismacskák igen vadak és alig szelidíthetők meg, ellentétben a kis rókakölykökkel, melyek gyorsan és teljesen megszelidíthetők.

A vadmacska tápláléka az őztől lefelé minden, amit meg tud fogni és meg tud ölni. Dögre nem szívesen megy, ellenben szívesen megfogja és megeszi a halat is. Volt rá eset, hogy vadmacska megfogott és megölt nyársas őzbakot is, az őzgidáknak azonban valóságos rémévé válik, ha rákap.

Erős öreg vadkandur elérheti a 8—9 kiló súlyt is.

Vadászata, azaz inkább üldözése lőfegyverrel, kotorékebbel és csapóvassal (vastőrrel) történik. *Hajtásban* szívesen megy előre és elég könnyen meglőhető a lővonalon. Kotorékebbel ugraszható a kotorékból, de csak igen erélyes, harcias, jó kotorékeb tudja kotorékából kiűzni.

Vastőrrel a kotorék nyílásában foghatjuk meg, vagy saját zsákmányának maradékánál, ha azt azon frissiben találtuk meg.

A róka. (Canis vulpes.)

*(Kan*róka, róka*szuka*, róka*kölyök.)*

A rókát Isten azért teremtette, hogy a hivatásos vadásznak unalmas ne legyen az élete. Mindenütt ott van ő, ahol valamit el lehet rabolni. Ott van a fácánosban, ott van a nagyvadas területeken, ott van a mezőgazdasági földeken, nádasokban, patakok partjai mentén és ott van a falvak szélén kaparászó baromfiak nyomában.

A hivatásos vadász pedig állandóan őt űzi, lesi, pusztítja, ahol éri: és mégse pusztul ki soha.

Ne gondoljuk azonban, hogy a róka egész évben csak kárt csinál. Februárban *koslat*, és 52 napi vemhesség után kotorékban veti *(kölykezi)* 4—8 kölykét. A kölykök eleinte vakok. Két-három hét multán étvágyukban már szinte telhetetlenek és most következik az az időszak, amikor a rókacsalád rettenetes károkat okoz az apróvadállományban. Mindennap egy-két süldőnyúl, tojásairól lelopott fácán-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tyúk, fogolymama, stb. tűnik el a kis telhetetlenek gyomrában. Aki ebben az időben kiás egy kotorékot, megborzadva fog a sok nyúllábra, fejre, fogoly- és fácánmaradványra akadni.

Szeptembertől kezdve a kölyökrókák anyányiak. Ekkor a vadban komoly kárt már nem okoznak, mert kotlósfácán nincsen, a szeptemberi, kései nyúlfiók már nem túlságosan nagy vadászati érték, fogoly, fácán már tud magára vigyázni. Ettől az időtől kezdve a róka csak *szanitéc*, a sebzett vagy beteg, visszamaradt, kései vadat fogja el, amivel inkább hasznot hajt, mint kárt. Tápláléka ebben az időben főleg egerekből, bogarakból, gyíkokból, néha békákból áll. És a róka mégis pusztítandó, mert *csak az a róka nem fog a vadásznak a jövő tavasszal kárt okozni, amelyiket ő már télen elpusztított!*

Ne bocsássunk meg neki tehát azokért az egerekért, melyeket ősszel megevett; ne felejtsük azokat a vétkeit, melyeket mult tavasszal elkövetett és jövő tavasszal ismét el fog követni.

A róka pusztítását, üldözését már télen kezdjük el. Holdvilágos éjjeleken *nyúlsírás* utánozásával csalhatjuk be. Nyúlsírósípokat készen is kaphatunk a fegyverkereskedésekben, de egy kis ügyességgel magunk is készíthetünk ilyent. Január végén, februárban, a koslatás idején különösen jól lehet a nyúlsírósíppal dolgozni, mert ilyenkor a kanrókák jobban mozognak.

Minden vadőrnek tudnia kell, hogy területén hol vannak *régi rókakotorékok*. Figyeljük ezeket, mert koslatás idején gyakran keresik fel ezeket a rókák. Bottal (sohasem kézzel!) simítsuk el a kotorékok előtt a földet vagy havat, hogy megfigyelhessük másnap a beváltó nyomokat. Ahol a terep olyan köves, gyökeres, hogy a bejárót elsimítani nem tudjuk, ott száraz fűszálakat támogassunk a kotorék szája elé. Ha a róka *be*bújt, a fűszálak befelé esnek a kotorékba.

Ha megállapítottuk, hogy a kotorékban róka van: kihajtathatjuk kotorékebbel s meglőhetjük vagy kiáshatjuk. Ha kotorékebünk nincsen, esetleg ki tudjuk ugrasztani robbantással is. Évégből töltsünk meg egy üres töltényhüvelyt, melynek gyutacsát előzőleg kitoltuk, fekete puskaporral és jól fojtsuk le a végét. A gyutacs helyére kanócot dugunk. Csináljunk sűrű pépet vízből és puskaporból. Ezt a tésztaszerű pépet vastagon nyomkodjuk a kanóc töve mellé a gyutacslyukhoz. Ezután *jól szárítsuk ki* az egészet. Ha van ilyen előre elkészített durranótöltényünk, kössük azt egy minél hosszabb és minél hajlékonyabb pálcára, ágra, stb. Hacsak lehet, toljuk be a durranótöltényt, miután a kanócot meggyujtottuk, legalább 3—4 méternyire a kotorékba. Ezután tömjük be az egyik kotóreknyílást és várjuk meg, készen tartott lőfegyverrel a robbanást. Ha bent van a róka a kotorékban, kiugrathatjuk a másik kijárónál és meglőhetjük. *Egyetlen* kijáróval bíró kotoréknál ritkán sikerül a robbantással való kiugratás.

Március végén, áprilisban újból állandó figyelemmel kísérjük területünk kotorékait. Azok felett a kotorékok felett, melyekben rókakölykek vannak, legyeket fogunk röpködni látni. Csakhamar megfigyelhetjük a kijáró kisrókáknak apró nyomait is a lesimított kotorékszájnál.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Igen nagy hiba lenne, ha ilyenkor vastőrt helyeznénk a kotorék elé! Igen nagy hiba lenne az is, ha a kotorék szájánál meglesnénk és meglőnénk egy-két kis rókakölyket.

Amint ugyanis egy kölyket vasban megfogtunk vagy agyonlőttünk, az anyaróka azonnal gyanút fogna, elvinné a megmaradt kölykeit új kotorékba és rengeteg kárt tenne vadunkban ez a család, míg megint meg tudnánk találni új otthonukat.

Az egyetlen helyes dolog az, hogy lessük meg az *anyarókát* a kotorék szája előtt, lőjjük agyon, azután vastőrökkel kifoghatjuk egymásután a kölykeket, vagy mély, meredek árkot ásunk a kotorékszáj körül, melybe a kölykek, mikor éhségüktől hajtva, kijönnek, beleesnek.

Kotorékebet csak olyan kotorékba engedjünk, ahol az anyaróka éppen otthon van. Kiáshatjuk és végezhetünk vele. Ha kotorékeb volt a kotorékban akkor, amikor anyaróka nem volt otthon: *ott* az anyát többé megfogni nem lehet.

Ha uradalmi táblákban álló rozs- vagy búzavetések vannak és mi azt sejtjük, hogy a gabonában rókakotorék, rókacsalád van, akkor figyelmesen járjuk körül a gabonatábla szélét. A róka rendesen egyik vakbarázdát használja váltónak. Itt a gabonaszálak le lesznek taposva, letöredezve. Az ilyen váltó biztosan elvezet bennünket a lakott kotorékhoz.

Meg kell azonban külön jegyeznünk azt, hogy ha egy nagy uradalmi gabonatáblában egyszer egy rókacsaládnak sikerült felnevelődnie, akkor hiába tömtük be később azt a kotorékot, hiába szántotta be mélyen a gőzeke a kotorék száját, hiába volt esetleg két-három éven át kapásnövény vagy here abban a táblában, amint ott ismét gabona lesz, a rókák újból megtalálják pontosan azt a helyet, ahol évekkel azelőtt a kotorék volt és ismét kiássák azt.

A róka igen könnyen hajtható, nem szeret a hajtók között visszatörni, jól megy előre, bár gyakran sompolyog végig a lővonal előtt az erdőben, mielőtt arra kiugrana. A magának vadászó róka igen kényes a jó szélre, de ha hajtásban megriasztottuk, akkor már egyáltalában nem törődik a széllel.

Keskeny, hosszú nádasokból úgy hajthatjuk ki a rókát, ha hosszú, átérő sodronykötél vagy lánc két végét egy-egy *ökrösfogathoz kötjük* és úgy huzatjuk végig a láncot vagy sodronykötelet a nád felett. Ilyen esetben a kötélre vagy láncra bizonyos távolságokban lógó ökörláncokat kötünk, melyek a nád közé lelógjanak, ott húzódjanak végig a nádason.

A borz. (Meles taxus.)

*(Hím*borz, *nőstény*borz, borz*kölyök.)*

A *borz* rókanagyságú állat, azonban teste sokkal zömökebb, őszkor hízott disznószerűen kövér, lábai rövidek. Meztelen talpán jár, előrenyúló, nagy karmai vannak. Színe hamúszürke, feje fehér és fekete hosszanti csíkokkal. Szőrözete durva, hosszú.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Határozottan éjjeli állat, nappal mindig kotorékába vonul vissza.

A borz nem tavasszal *párzik*, hanem július-augusztusban, és *hét* hónapos vemhesség után a jövő év február-márciusában ellik 3—5 *kölyket*.

Tápláléka majdnem kizárólag növényi, bár kiszedi és megeszi a fészkekből a tojásokat és felszedi az egészen fiatal kisnyúlakat is. Legfőbb tápláléka a gyümölcs: szőlő, alma, körte, som, szeder, málna, de szereti a kukoricát és a makkot is.

Ősszel annyira meg tud hízni, hogy úgyszólván már járni sem tud és ha kint kaphatjuk kotorékából, bottal is agyonverhető. Ilyenkor, hízott állapotban hasa sokszor a földet éri és különös, húzott nyomot hagy maga után. Ebből keletkezett az a koholt mondás, hogy ősszel az egyik borz hátára fekve, mancsai között tartja a lerágott tengerit és a párja, mint szánkót, húzza őt a kotorékuk felé, ennek a nyomai látszanak. Mindez csak mese.

A borz a mezőgazdaságban és szőlőgazdaságban igen nagy károkat okoz, de a vadásznak egyáltalában nem ellensége, legfeljebb a fácánosokban üldözendő tojásrabló. Nagy erdőségekben kárt nem okoz.

Vadászni nem szoktuk, csak véletlenségből kerül puskavégre. Kotorékebbel pusztítható, de igen fogós eb kell ehhez, mert a borznak igen erős, hatalmas fogazata van és kitartóan védekezik az eb fogásai ellen.

A vidra. (Lutra vulgaris.)

A *vidra* nem ellensége a vadásznak, mert tápláléka legnagyobb részben halakból, továbbá békákból, rákokból, rovarokból áll és csak nagy ritkán nyúl melegvérű állatok húsához.

Mégis vadásszuk őt; nem kártékonysága, hanem értékes *gerezná*ja (bőre) miatt. A vidra az egyetlen állat, melynek szőrméje nemcsak télen, hanem nyáron is használható és eladható.

A vidra teste hosszú, hengeralakú, lábai rövidek és úszóhártyák kötik össze ujjait. Farka vastag, hosszú és vége mozgékony, vékony, hegyes. Folyók, patakok mentén tartózkodik, miután életmódja és tápláléka vízhez kötik; azonban előfordult már az is, hogy vizektől távol is találtak vidrát, amint egyik víztől a másik felé vándorolt.

Kotorékban él, a kotorék egyik nyílása rendszerint a szárazföldi, parti bozótban, másik kivezető nyílása a víz alatt van. A vidra az év minden szakában párzik, mert egész évben mindenféle nagyságú kölyköket lehet találni. Legfőbb párzási ideje mégis *februárra* esik. Három-négy hónapig vemhes és 2—6 *kölyket* kölykezik.

Vadászni lesből szoktuk ott, ahol kiszállóhelyeit a parton ismerjük. Vastőrrel is fogják, ugyancsak kiszállóhelyein.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A nyérc. (Mustela lutreola L.)

Mintegy középhelyet foglal el a vidra és a nyestfélék (lásd a következőkben) között, bár úgy a vidra, mint a nyestek egy és ugyanazon természetrajzi családhoz tartoznak. A nyérc igen ritka állat. Hazánkban ma már csak a máramarosi Kárpátokban és Erdélyben él, de itt is igen ritka úgy, hogy lövése és pusztítása teljes tilalom alatt áll.

A nyérc patakok mentén él a nagy erdőségekben, élete inkább a vidráéhoz hasonlít, kisebb és sötétebb a vidránál. A vadászatra nézve közömbös, kárt nem csinál és miután lövése tilalmazva van, vadászat tárgyát nem képezi.

A nyuszt. (Mustela martes.)

A nyuszt csak öreg, odvas fákban bővelkedő, nagy erdőségeink vadja. *Macskahosszúságú*, de sokkal karcsúbb állat. Színe sárgásbarna, szőrözete selymes, gereznája *rendkívül értékes*. Farka bozontos, lábai feketék, talpai szőrösek. Rendkívül élénk, figyelmes, okos és fürge állat.

A nyuszt majdnem mindig faodúban lakik és innen jár ki élelem után. Élelme nagyrészben gyümölcsből áll, de nem veti meg a rovarokat, kirabolja a fészkeket. Bár néha elfogja a fészkükön ülő madarakat, fácánt, nyúlfiókot, mókust és egyéb kisállatokat, mégsem mondható annyira kártékonynak, hogy pusztítása indokolt lenne, mert egyrészt sok egeret is pusztít, másrészt rendkívül értékes gereznája (téli gerezna ára nem ritkán 100—120 pengő!) egyik legértékesebb vadunkká teszi, melyet nyári bőrben megölni nagyon kár.

A nyuszt párzási és vemhességi ideje még nincsen teljesen tisztázva és még mindig vita tárgyát képezi. Ezidőszerint a megállapítás az, hogy júliusban párzik és rendkívül hosszú, 9 hónapos vemhesség után áprilisban fiadzik 2—4 kölyket.

A nyusztot az erdő fái közé felállított nyusztcsapdában (l. előbb) fogják, éppúgy, mint a nyestet. Néha hajtásban is jön, de lövésénél vigyázni kell, nehogy a drága gereznát szétroncsoljuk, miáltal az értéktelenné válik.

A nyest. (Mustela foina.)

A nyest nagyságra teljesen hasonló a nyuszthoz, de szőrözete szürkésebb, mint a nyuszté, torokfoltja pedig nem sárga, hanem *fehér*. A nyuszt talpai szőrösek, a nyesté csupaszok. A nyest életmódja nagyon hasonló a nyusztéhoz mégis azzal a különbséggel, hogy míg a nyuszt az öreg erdőségek odvas fáiban él, addig a nyest gyakran keresi fel az emberi lakások padlásait, sziklahasadékokat, régi falakat, toronyzúgokat, stb. Éppen ezért, mert nem kerüli az embert, hanem padlásokon is tartózkodik: gyakrabban ragadtatja magát baromfipusztításra és így több kárt okoz, mint a nyuszt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A nyestet megfoghatjuk ládacsapdában vagy vastőrben. A vastőr legjobb csalétke az *aszaltszilva*. Ahol nyestjárás van, ott huzamosabb időn át rakjunk ki egy-két szem aszaltszilvát, míg azokat a nyest felveszi és odaszokik.

Ha jól megszokta a csalétket, rakjunk az aszaltszilva köré porban vagy homokban *jól elrejtett* tányércsapdákat. Csak télen fogjunk nyestet, mert csak téli gereznája értékes és bár rendesen olcsóbb, mint a nyuszt gereznája, mégis vannak idők, amikor teljesen egyenlő árban fizeti a gereznakereskedő a jó nyest és a jó nyuszt gereznáját.

A görény. (Mustela putorius.)

Amit a nyestről és nyusztról mondottunk: hogy csak télen fogjuk, mert gereznája csak akkor értékes, azt nem mondhatjuk a *görényről*, mely senkinek hasznot nem csinál, csak kárt, kárt, kárt, úgy, hogy tűzzel-vassal irtandó ott, ahol érjük.

Két faja ismeretes: a *mezei görény* (világosabb) és a sötétebb szőrű *házi görény*. Kártékonyságra nézve azonban vetekszenek egymással.

A görény minden ólba, baromfiólba, padlásra, istállóba, stb. befurakodik és vérengzésében egyetlen éjjel nyolc-tíz darab baromfival is végezhet. Emellett a legveszedelmesebb tojásrablók egyike. Kisebb a nyestnél, mintegy félakkora, úgy, hogy a lécketrecek résein is befér.

Márciusban párzik és 42 nap alatt, azaz májusban 4—6 kölyket vet. A kölykök gyorsan növekszenek és már néhány hónapos korukban igen nagy károkat okozhatnak fácán-, illetve baromfiállományunkban.

A görényt rendesen *ládacsapdában* (l. előbb) fogjuk meg, de megfoghatjuk tányérvasban is, melyre csalétkül friss tyúktojást teszünk. A tányérvasat fűrészporral vagy száraz homokkal jól el kell rejteni.

A hermelin. (Mustela erminea L.)

Hölgymenyétnek, népiesen *hajnalicskának* hívják. Nagyságra fele a görénynek, szőrözete nyáron vörösesbarna, télen hófehér. Farka vége télen-nyáron fekete. A nyári hermelinnek torka fehér. Kicsiny volta ellenére is igen kártékonynak mondható, mert vérengző, úgyszólván csakis rablásból él. Fácánosaink, baromfiudvaraink átka. Ládacsapdában fogjuk.

A menyét. (Mustela nivea L.)

Még a hermelinnél is kisebb, mintegy fele annak. Karcsú, vékony kis állatka és éppen karcsúsága miatt mindenhová befurakszik. Igen vérengző és megtámad kinőtt fácántyúkot is, torkába kapaszkodik és nem engedi el, míg meg nem ölte. Legnagyobb kárt azonban fácánosainkban a kis csibék között okozza.

©·OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A menyét színe éppoly vörösbarna, mint a hermeliné, torka is éppúgy fehér, de farka végén nincsen fekete végződés és a menyét télen is vörösesbarna marad. A menyétet is megfoghatjuk ládacsapdában, vagy egércincogás utánzásával csaljuk ki gallyrakások, sövények közül és meglőjük. Gereznája úgyszólván értéktelen.

A menyét lyukakban él a földben, márciusban-áprilisban párosodik és 9 heti vemhesség után május-júniusban 5—7 kölyket vet.

A sün, hörcsög, ürge.

E három állat közül a sün a mezőgazdaságra hasznos, a hörcsög és az ürge a mezőgazdaságra károsak. A vadászra nézve azonban mindhárom állat *igen kártékony.*

A sün a költés idején úgyszólván csakis fácán- és fogolytojásokon él. Ezzel mindent megmondottunk! Nappal bokrokban, sövények alatt, száraz haraszt között alszik összegöngyölödve. Éjjel jár táplálléka után. A sünt legbiztosabban betanított kutyákkal irthatjuk. A kutya megtalálja, ugatja és a vadőrt így vezeti nyomára. Nem érdemel kíméletet.

A hörcsög és az ürge növényevők ugyan, de költés idején igen sok fogolytojást pusztítanak el, sőt megfogják és megölik a párnapos fogoly- és fácáncsibéket is.

Úgy a hörcsögöt, mint az ürgét *kiöntéssel, csikkentyűvel* és *vastőrrel*, lyukcsapdával irtjuk. A vadőr ne bízza ezt az irtást se a mezőgazdákra, se a cigányokra, hanem maga végezze el, mert az a sok meddő fogolypár, melyeknek meddősége fölött annyira bosszankodunk: legtöbbször az ürgék és a hörcsögök munkája!

A mezei nyúl. (Lepus timidus.)

*(Kan*nyúl, *nőstény*nyúl, *süldő-*, nyul*fióka.)*

A mezei nyúl a mezei vadászat legnépszerűbb vadja. A vad őserdők és a mocsarak kivételével mindenütt otthonos a nyúl, mindenütt szeretik, mindenütt szídják kártételei miatt, de minden vendég mosolyog, ha a háziasszony ebédnél párolgó tálon hozza be pecsenyéjét.

Ez az a vad, melynek űzésével annyi városi íróasztalember az ülési merevséget vasárnaponkint kiűzi tagjaiból. Lenézett proletár ő a többi nemes vadjaink között, de milliószámra kerül terítékre hazánkban és exportja óriási nemzetgazdasági hasznot jelent országunknak.

A nyúl tehát nagyon is megérdemli azt, hogy vele bővebben foglalkozzunk.

Egyike legszaporább vadjainknak. Hogy mégse szaporodik el túlságosan, annak egyetlen oka az, hogy a Természet maga gondoskodik arról, hogy a nagyon szapora állatoknak megfelelően sok ellenséget állít szaporodásuk elé.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A mezei nyúl párzása, *bakzása* januárban kezdődik, ha melegebb idők szép téli napsütések vannak és decemberben végződik, ha még jó idő van. Vagyis úgyszólván egész télen át! Természetes, hogy a téli nyúlfiakat elviszi a zord idő. Ez a legelső ellenség, a legelső gátja a túlszaporodásnak.

A mezei nyúl 35 napig vemhes és 3—4 heti szoptatás után újra bakzik.

A februári bakzás eredménye a márciusi nyúlfióka. Ha márciusban meleg, száraz idő van: ez a márciusi nyúlfiók hat hónapos korában, azaz szeptemberben már maga is fiadzhatik, tehát hatványozódik.

Márciusban lefiadzott anyanyúl május-júniusban, majd augusztusban újra fiadzik. De ismét fiazhat október-novemberben is, azonban ezek a nyúlfiak már nem bírják ki a telet és elpusztulnak.

Láthatjuk mindebből, hogy milyen nagymértékű a mezei nyúl szaporasága. De ezzel szemben ellenségeinek száma is megszámlálhatatlan.

A frissen vetett nyúlfióka egy magával tehetetlen, majdnem meztelen kis húsdarabka. Kiváló inyencfalatja a szürkevarjunak, gólyának, ölyvnek, szarkának, rókának és macskáknak. Ezek bőven ki is szedik belőlük a vámot.

Márciusban gyakran nedves, hideg esők járnak: a gyenge kis nyúlfiak ilyenkor mind elpusztulnak. A második fiadzás májusra esik. Ebben a hónapban járnak a nagy záporok, zivatarok. A kis nyúlfiak megfulladnak. Július—augusztusban a harmadik fiadzás sokszor a trópusi forróságtól pusztul el. Ami ekkor felnevelődik: októberben a vadászok martaléka lesz.

Ne bízzunk tehát vakon a mezei nyúl óriási szaporodóképességében, hanem takarékoskodjunk tenyészanyagunkkal, óvjuk, gondozzuk, etessük őket télen át, hagyjunk minden évben *elegendő* magnak való tartalékot, mert *csakis így fogunk magunknak olyan nyúlállományt nevelni és tartani, melyre majd büszkék lehetünk.*

A mezei nyulat mesterségesen nem nevelhetjük. Csakis kímélettel és kártevőinek apasztásával, a ragadozók irtásával tudjuk nyúlállományunk számát emelni.

Nyáron át csak a ragadozóktól, kutyáktól, macskáktól óvjuk a területet. Egyéb gondozást a mezei nyúl nem igényel.

Télen azonban gondoskodjunk arról, hogy a nyulaink még a legerősebb télvíz idején is bő és egészséges takarmányt találjanak mindenütt. Ez a takarmány csakis hereféle (lucerna, lóhere) legyen, mert a rétiszénát télen a nyúl nem szereti. *Szénát* kitenni: kidobott pénzt jelent. Jobban járunk, ha a kétszer olyan drága lucernaszénából inkább a fél mennyiséget rakjuk ki (ha nincsen többre költségünk), mintha kétannyi szénát nyújtunk nyulainknak és az a széna ott rohad meg, ahová télen át kiraktuk.

Ahol a vadászúr maga a földbirtokos: ott gondoskodjunk kisebb (1—2 holdas) feketefenyőligetek ültetéséről is. A feketefenyő elhullatot tűi vastagon borítják a talajt, melegítik a nyulak has-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

alját és kemény hidegekben az ilyen fenyőligetek gyüjtőhelyei az egész nyúlállománynak. Ugyancsak előnyös, ha nyulaink számára már nyáron át marhakáposztaföldet létesítünk, mert a marhakáposzta télen kiáll a hóból és bő táplálékot nyújt nyulainknak.

Amint a hó leesik: járjon körül a vadőr a gondjaira bízott területen és döntsön ki (engedély alapján) nyárfákat, vagy legalább is vágjon le élő ágakat a nyárfákról. Már másnap meg fogja látni, hogy milyen örömet okozott nyulainak ezzel a csemegével.

A nyulaknál egy nagy bajt tapasztalhatunk, melyen segíteni nehéz. Ez az ivar-arány. Míg a csülkösvadjainknál rendesen az a baj, hogy túlsok a suta, tehén — és aránylag kevés a bika vagy a bak, addig a mezei nyúlnál éppen fordítva állunk. Itt ugyanis mindig az a baj, hogy sok a kannyúl és kevés a nőstény.

A kannyúl ugyanis sokkal fürgébb, életrevalóbb, a nőstény sokkal szelídebb, bizalmasabb. Különösen a kereső (busirozó) vadászások alkalmával a kanok azok, amelyek lőtávolon kívül ugranak fel menekülnek el, a bizalmasabb nőstények pedig hátizsákba kerülnek. Körvadászatok felállításánál az éber kannyulak idejében ajánlják magukat és kiszöknek, mielőtt a kör bezárulna. A bizalmasabb nőstények bentmaradnak, közelről kelnek, „rúdra kerülnek." Tavasszal azután egy-egy bakzó nőstényt öt-hat kannyúl kerget megállás nélkül, fárasztja, űzi, sokszor halálra üzik a szegény nőstényt. Ez ellen csak a kis leventepuskával lehetne védekezni és az ivararányban rendet csinálni: de ilyenkor, sajnos, mindig tilalmi időben vagyunk!

Ha tenyésznyulakat telepítünk: nőstényeket hozassunk, ezzel helyrehozhatjuk a helytelen ivararányt. A helyes ivararány: egy kannyúlra *két* nőstény.

A tenyészterület. A mezei nyúlnak aránylag nem nagy tenyészterületre van szüksége, azaz jól megél akkor is, ha sűrű az állomány valamely területen. Ilyenkor kártevései ellen a sodronyhálókerítéssel kell védekeznünk. Tanítsa ki a vadőr a falubeli kisgazdákat, hogy gyümölcsfáik derekát ősszel csavarják körül ujságpapirossal. Így, *csakis* így kell és lehet a gyümölcsöst a nyúlrágás ellen megvédeni, mert ha ki is lőnénk a nyúlállomány egy részét, az *utolsó* darabot nem tudjuk elpusztítatni és egyetlen egy nyúl is tönkretehet egy egész gyümölcsöst, ha rákap a kéregrágásra.

Egyébként a nyúlállomány olyan sűrű is lehet, hogy egyetlen téli vadászaton lelőhetünk katasztrális holdankint egy darab nyulat. Jó esztendőben vannak ilyen területek. Ne féljünk attól, hogy a nyúlállomány túlnagy, mert jönnek a jó esztendők után a rossz nyúl-évek is. Jöhet egy rossz tavasz és ha túlságosan kilőttük az állományunkat: vége lesz a jó területnek.

Betegségek és ellenségek. A Természet bölcs rendelése az, hogy mindazok az élőlények, melyek gyorsan szaporodnak, megfelelő betegségek és ellenségek pusztításának is legyenek kiszolgáltatva, hogy a természet egyensúlya fentmaradhasson.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Így, a mezei nyúl is igen sok betegségnek és ellenséges támadásnak van kitéve, melyeknek legtöbbje sajnos olyan, hogy ellene nem védekezhetünk.

A mezei nyúl szaporulatának talán legnagyobb ellensége a sokféle nemibetegség, mely a nyulakat terméketlenekké teszi. A mezei nyúl ugyanis igen szertelen nemi életet él és a betegséget gyorsan terjeszti. A nemibeteg kannyúl heréi gyulladásban vannak, magtalanná válik, terméketlenné teszi az anyanyulakat, de a vadász mindezt csak akkor veszi észre, ha a nyúl már terítékre került. Emberi táplálkozásra azonban az ilyen nyúl teljesen megfelel, semmiféle veszélyt nem jelent. Ahol ilyen nemi baj elharapódzott, ott dögöt nem találunk ugyan, de a nyúlállomány mégis évről-évre fogy.

Ennek a bajnak egyetlen gyógymódja: a nyulak teljes kiirtása azon a területen (nem mindig lehet keresztülvinni) és egy-két év múlva új, egészséges anyag betelepítése. A járvány azonban néha önmagától is megszűnik, ha a kórokozó baktériumtörzsek maguktól legyengülnek.

Megkapja a mezei nyúl a járványos elvetélés betegségét (Bang-bacillus) továbbá a pseudo-tuberculosisnak nevezett bajt, ragadós májbetegséget, járványszerű rühösséget, stb., stb. A *tularémia* nevű baj, mely *állítólag* emberre is átterjedhet, hazánkban szerencsére nem fordul elő, de ez különben is csak egyes tudósok által felfedezett és *felfujt* veszély, mely sem a világ nyúlállományára, sem az emberiségre komoly veszélyt nem jelent.

Minden nyúlbetegségnek egyetlen helyes orvoslása az, ha minden gyenge, beteg, vagy „feltűnően szelíd" nyulat azonnal agyonlövünk és elégetünk, vagy jó mélyen elássuk a földbe. Ez vadászati kihágást nem képez, mert nem vadászat, hanem a köteles vadóváshoz tartozik.

A nyúlállomány további kártevői: a szürkevarjú, szarka, ölyvek, héják, róka, macska, görény, kóbor kutyák, és sajnos, igen sokszor maga az ember.

A hurkozó orvvadásznak dolga igen könnyű, mert a mezei nyúl aránylag igen pontosan betartja kitaposott váltóját. A hurkozók ismerik azokat a területeket, melyeken a hurkozás kifizetődik: (pl. szőlőkben). Ezeket ismernie kell a vadőrnek is, mert a hurkozó mindig újra és újra visszatér ezekre a „jó" helyekre.

Nagy károkat okoznak a nyúlállományban a szántó-vető kisgazdák, sokszor akaratlanul, de sajnos, sokszor készakarva is. Egyes vidékeken ugyanis szokásban van az, hogy a trágyát télen át kupacokba hordják ki a földre és csak tavasszal terítik azt szét, amikor a föld fagya az alászántást megengedi. A februárban, márciusban ellő nyulak igen szívesen keresik fel ellésre ezeket a szélvédő, meleg trágyakupacokat és ezáltal a kupacok széthányásakor éppen a legkorábbi, azaz legértékesebb sarjadék megy tönkre. Keresse meg a vadőr vizslájával az ilyen helyeket és zavarja meg a fészket, mielőtt a gazda a kupacot szétteregetné. Az anyanyúl gyakran elviszi a megzavart fészekből fiait máshová és megmenekülnek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Nagyobb baj ennél az, ha a kisgazdák és földmívesek esküdt ellenségei a szerintük kártevő mezei nyulaknak és annak örülnek, ha minél kevesebb van belőlük. Az ilyen földművesek a földhöz verik, elpusztítják a nyúlfiókokat ahol érik, és beszántják őket. Ezen csak neveléssel, szép szóval segíthetünk. Megmagyarázzuk, hogy ha nincs nyúl, nem lesz vadászati bérösszeg és nagyobb lesz a községi pótadó, stb., stb. E téren még igen sok a tennivaló.

A mezei nyúl vadászata.

A nyulat rendesen *keresővadászattal* (busirozással) vagy *hajtóvadászattal* vadásszuk. A hajtóvadászat lehet ismét: 1. *Ráhajtás.* 2. *Körvadászat.* 3. *Vonalhajtás* (stráf). *Lesen* a nyulat csak az a kocavadász lövi, aki futtában nem találná el.

A *keresővadászat* a legnépszerűbb azért, mert hosszabb szórakozást nyujt és az egész héten a városi irodasztalnál görnyedő embernek vasárnaponkint ez adja a legtöbb üdítő testmozgást.

Vadtenyésztési szempontból azonban a keresővadászat igen hátrányos, mert ha a nyulak abban a „függőleges alakban járó élőlényben" — az *emberben* — egy veszedelmes üldözőt ismernek meg, akkor egy idő multán minden ártatlan szántó-vető földmívestől is riadtan fognak menekülni, sohasem nyugszanak meg és egy részük a területről ki is fog vándorolni. Ha ellenben csak egyszer-kétszer egy évben vadásszuk le a területet és az év többi részében puskalövés sem esik a nyulakra, ezek bizalmasakká válnak és nem fognak a határban járó szántó-vetőktől se megriadni.

Emellett, a keresővadászatnál mindig több nőstény nyúl kerül terítékre, mint kan, mert — különösen az ősz vége felé — a kannyulak annyira éberek, hogy még lőtávolon kívül ugranak fel. A bizalmasabb nőstény-nyulak bevárnak és hátizsákba kerülnek.

A vizsla nélkül kereső vadásznak figyelemmel kell lennie arra, hogy éjjel és hajnalban honnan fujt a szél, és amennyire lehetséges, ezt a szélirányt *követve* vadásszék.

A nyúlnak ugyanis szemhéja nincsen, azaz szemei *mindig nyitva vannak.* A nyúl vackában pihen, de nem alszik lehúnyt szemmel! Miután azonban a szembevágó hideg szél kellemetlen neki, vackát rendesen úgy ássa meg, hogy háttal legyen a szélnek; farát pedig a szél ellen védje meg a barázda, illetőleg a vacok feneke. Ha tehát a vadász ezt szem előtt tartva, *szél után* vadászik, nagyobb esélye van arra, hogy a vackukban pihenő nyulakat hátulról és nem nyitott szemük felől közelíti meg, azok kevésbé veszik őt észre és közelebbről kelnek.

A keresővadászat alkalmával lőtt nyulakat a vadásznak „*ki kell nyomnia*" azaz meg kell vizeltetnie, mert ha ezt elmulasztja, a nyúl pecsenyéjének kellemetlen illata lesz. A vadász a lelőtt nyulat lapockáinál fogja térdei közé úgy, hogy hasalja felfelé legyen fordítva, azután markolja meg jól a derekát két kézzel és két hüvelykujját erősen rászorítva, simítson végig néhányszor a nyúl hasán, folyton nyomva-szorítva. Így kinyomja a vizeletet a hólyagból. Ha

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

a vizeletet nem sikerül azonnal kinyomni, úgy ismételjük meg ezt a műveletet 8—10 perc múlva, akkorára biztosan sikerülni fog a vizeltetés. Nagy vonalhajtásoknál, ha ezrével esik a nyúl, sokszor nem érnek rá a vizeltetésre, pedig nagyon kár, mert a vizeltetett nyúl pecsenyéje sokkal fínomabb.

Ráhajtással többnyire erdőben vadásszuk a nyulat. Mezei ráhajtás ritkán sikerül, mert a nyúl okos állat és mihelyt elől a lő-

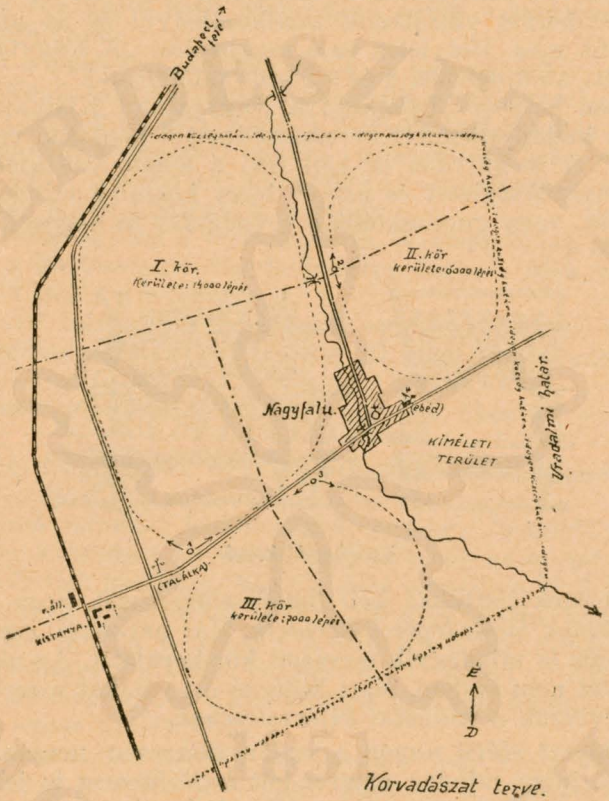

Körvadászat terve.

vonalon megszólal a puska, inkább visszafordul, oldalt és a hajtók között tör ki.

Erdőben a ráhajtás inkább sikerül. Ritkás szálerdőben a nyulak jól futnak előre, de minél sűrűbb és bozótosabb az erdő, annál több puskást kell az oldalakra állítani, mert annál jobban igyekeznek a nyulak előrefutás helyett oldalt kitörni.

Körvadászatot kisebb hazai határok levadászására szoktunk rendezni főképpen akkor, ha sok puskásunk van. Körvadászat előtt a vadászat vezetőjének (vadőrnek) gondja legyen arra, hogy a napi terv jól legyen megáliapítva és ne kelljen a vadásztársaságnak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

egyik körtől a másikig hosszú üres gyalogmenettel átmenni, ami nagy időveszteséggel jár. Vegyük elő a vadászterület térképét, és osszuk be a köröket.

Mint látjuk: pl. Nagyfalu határában a határ *három* körrel levadászható és még fennmarad egy nagy darab kíméleti tér levadászatlanul. Miután télen a délelőtt hosszabb, mint a délután: *két kört* veszünk délelőtt és egyet délutánra hagyunk. Az ebéd helyét itt a faluban is megjelölhetjük arra az esetre, ha esős időt kapnánk.

A meghívók szétküldésénél mindenki által ismert és *pontosan* megjelölhető helyet választunk találkozóhelyül és az időt is pontosan jelöljük meg. Helytelen ez a megjelölés: „A Nagyfalu és Kistanya közötti úton délelőtt 8 és 9 között találkozunk".

Ellenben helyes: „Találkozó a Nagyfalutól Kistanya felé vezető út és a budapesti műút kereszteződésénél pontosan reggel 8 óra 30 perckor." A meghívóba be kell írni a lőhető vadfajokat, körülbelüli töltényszükségletet és azt is, hogy hozzon-e mindenki magával ennivalót, vagy gondoskodik-e a vadászúr az ebédről.

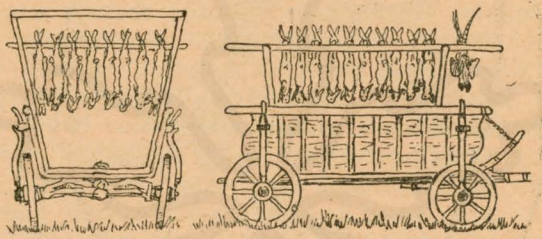

Nyúlhordó-kocsi.

A vadőrnek tisztában kell lennie előre azzal, hogy mindegyik tervezett körnek *hány lépés a kerülete.* Már napokkal, esetleg hetekkel előre *lépje le* mindegyik tervezett kör kerületét. Az utolsó napra halasztani ezt nem szabad, mert kiverné a nyulakat a területről.

Ezt nevezzük a vadászat *kitervelésének.*

A vadászat előtti napon a vadőr szerezzen magának bizonyságot afelől, hogy minden megrendelt *hajtója* meg is jelenik. Rendeljen ki megfelelő számú *nyúlhordó-kocsit* a vadászat reggelére a megfelelő helyre. Gondoskodjék arról, hogy a találkozónál megfelelő számú, előre kikeresett, nem tolvaj *töltényhordó,* ha sok vadat remélünk, minden puskához egy-egy gyakorlott *puskatöltő-ember* jelenjék meg. A puskatöltő embereket előre ki kell tanítani, hogy töltés közben a puskát ne tartsák a vadász hátának irányítva.

Gondoskodjék a vadőr arról, hogy minden vadász mellé két nyúlhordó rudasember kerüljön és a rudak kéznél legyenek, hasonlóképen legyen minden nyúlhordószekéren legalább 10—15 drb erős, keresztben jól átérő nyúl-rud is.

Értesítse a vadőr a csendőrséget a megtartandó körvadászatról. Ha a vadőr jóban van a csendőrséggel, a csendőrök szívesen kísérik a vadászatot és megakadályozzák a *nyúllopást.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Végül gondoskodjék a vadőr macskamentes, szellős és zárható helyiségről, ahol a lőtt nyulakat kihűlésükig felakasztani lehet.

A körvadászat reggelén a vadőrnek legalább egy órával a találkozó ideje előtt kell a találkozóhelyen a hajtókkal együtt megjelennie. Mindenekelőtt *írja fel mindegyik megjelent hajtó* nevét, mert ezt a névsort a vadászat végén újból fel kell majd olvasnia, mindegyik hajtónak ekkor majd jelentkeznie kell, hogy ott volt a vadászat *elejétől végéig*. Ha a vadászat után névsorolvasást elmulasztanánk: sok hajtó csak bemondaná nevét a vadászat elején és hazasomfordálhatna.

Amint a puskások megérkeztek és a töltényhordók, puskatöltők helyeiket elfoglalták: a vadászat rendezője számbaveszi a munkások számát és a hajtók számát. Ezzel a végösszeggel elosztja az első kör kerülete lépéseinek számát, aminek megtörténte után tudni fogja azt, hogy hány lépésnyire kell egy-egy embernek a másik után mennie, hogy a kör biztosan bezáródjék.

Ez a távolság lesz a *métatávolság*. A vadőr most gyorsan kétfelé osztja a hajtósereget. Egyik félsereg fogja a jobb szárnyat képezni, másik pedig a balszárnyat.

Kiválaszt mindegyik félseregből egy öreg embert, azzal kiméreti a métatávolságot. A *métás* öreg ott megáll mindaddig, míg az egész kör ki nem futott.

Kiválaszt mindkét félseregből egy-egy okosabb embert, *kikiáltót*, ennek megmondja, hogy *hány hajtó után kérjen egy puskást*. Ezt a számot úgy kapjuk meg, ha a hajtók számát elosztjuk a puskások számával.

Kiválaszt mindkét hajtóseregből egy-egy *lökdösőt*. A hajtóknak ugyanis, különösen ha nehéz, mély a talaj, az a szokásuk, hogy amikor a kikiáltó meglátja, hogy a már menésben lévő hajtó elhaladta a *métát* és „egy hajtót kér" mindegyik hajtó huzza magát: *„hadd menjen inkább a másik"*. A *lökdöső* dolga minden félseregben az, hogy amint a kikiáltó hajtóért kiált, fogjon vállon egy hajtót és azonnal indítsa el, különben változó hézagok fognak maradni a szárnyakon egyes hajtók közt.

A *kikiáltó* tartsa mindig számon azt, hogy hány hajtó hagyta már el a métát és mikor kér majd puskást. A puskást a vadászat vezetője indítja a kikiáltó kérésére, éspedig rendesen először a fiatalabb puskásokat küldi, az öregek később indulnak, hogy kevesebbet kelljen járniuk. A vadászat vezetője jól teszi, ha előre megtervezi és egy cédulára kiírja, hogy a jobb szárnyon milyen sorrendben melyik puskás megy és a balszárnyon hasonlóan. Ezt közölheti is a puskásokkal, hogy mindegyik tudhassa előre, ki után fog majd ő következni és készülhessen az indulásra. Minden puskás magával viszi puskatöltőjét és nyúlhordóit is. A nyúlhordókkal nem kell fukarkodni, mert a legtöbb nyulat akkor lopják el, amikor egyszerre sok esik, minden hajtónak egy-két nyúl van a kezében és nem lehet őket ellenőrizni.

A két szárnyat két *szárnyvezető* viszi. Ezeknek igen értelmes, helyismerettel bíró, javakorbeli embereknek, esetleg vadőröknek vagy csőszöknek kell lenniük, hogy pontosan tudják, merre menje-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

nek, hol találkoznak majd, és főleg, hogy teljesen egyenletes tempóban, megállás, gyorsítás vagy lassítás nélkül *folyékonyan járjanak* mindaddig, míg össze nem találkoznak, különben elszakadás vagy összetorlódás lehet a vége. Vigyázzunk arra, hogy ha az osztás úgy ütött volna ki, hogy például két puskás közé nyolc hajtó kerül, azaz nyolc hajtó után indul egy puskás, akkor a szárnyvezetők mindegyike után már ötödiknek küldjünk puskást mindkét oldalra, különben az összezáródás pontján tizenhat hajtónyira lesz egy-egy puskás egymástól, vagy ha mindkét szárnyat puskás vezeti: ezek ott az összezáródás pontján összetalálkoznak és egymásnak fogják rontani a mulatságot.

Ha nagy a kör és nehéz a járás, toljuk a métát a kör kifutásának első felében mintegy 20%-al meszebbre, mint ahogyan a számítás a métatávolságot kiadta. A hajtók ugyanis egy idő mulva a kifutásnál elfáradnak, lelassítanak, összezsúfolódnak. A szárny ezáltal rövidebb lesz és nem ér össze, mire a kifutás helyén elfogyott az emberanyag. A fél kör kifutása után a métákat a rendes távolságra húzhatjuk vissza.

Ha a kör jól volt lemérve, a hajtók és puskások jól voltak beosztva: akkor a kifutás helyén (a találkozó helyén) az ember- és puskásanyag éppen elfogyott, amikor elölről érkezik a hír, hogy „Összeértek!". Ekkor a vadászat vezetője megadja a jelet: előre! *„Befelé!"*, amire mindenki lassan, egyenletesen megindul a kör közepe felé.

Ha az *„Összeértek!"* hír érkeztekor még nem fogyott volna el az emberanyag, akkor a vadászat vezetője nem adja meg a *„Befelé!"* jelet, hanem tovább küldi szét a szárnyakat és csak akkor indítja befelé a kört, ha már az utolsó embere is elfogyott.

Nagyobb baj az, ha előbb fogy el az emberanyag, mielőtt összeért volna a két szárny. Ezesetben a vezető a kört megindítja ugyan, de a jobb szárnynak *„Huzódás jobbra"*, a balszárnynak pedig *„Huzódás balra"* vezényel, miáltal a kör enyhe U alakot kap és a nyitott rész a két szárny végén gyorsabban bezárulhat.

Ha a kör már annyira összeszűkült, hogy a szembenállók lövéseikkel egymást veszélyeztethetik, ami különösen dombosabb vidéken fordulhat elő, a vadászat vezetője *kürtjellel lefúj* és tovább adja: *„Nem szabad befelé lőni!"*. Ekkor a vadászok csak a kitörő, a körből kimenekült nyulakra lőhetnek és *nagy fegyelmezetlenséget követ el az, aki a lefujás után is lő befelé.*

Sokhelyütt azt az igen nagy hibát látjuk, hogy a lefujáskor akadnak *alkalmi vezérek*, akik elkiáltják magukat: *hajtók befelé!*

Pedig a lefujáskor a puskások még egyes helyeken nagyon messzire lehetnek egymástól és az eredmény: sebzett, lábtörött nyulak serege.

A lefujás nem jelenti azt, hogy „hajtók befelé" hanem csak azt, hogy nem szabad többé befelé lőni, ellenben az egész vonal nyugodtan éppúgy rendben megy befelé, mint előbb. Azt a jelet, hogy: *„Hajtók befelé"*, csakis a vadászat vezetőjének szabad megadnia és csakis a kör legvégén, amikor a kör már egészen kicsiny, úgy, hogy *a puskások is egészen közel értek* egymáshoz. Ekkor erre a jelre a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

puskások megállanak, a hajtók bemennek a körbe és agyonverik az ott talált súlyosan sebesült nyulakat.

A kör bezárulta után a vadőrnek gondja legyen mindig arra, hogy ha a kör *vetésen* zárult volna be, úgy a hajtósereget *azonnal* átterelje a legközelebbi tarlóra, dűlőútra vagy szántásra, mert egy-egy hajtónyom nem okoz ugyan kárt, de lágy időben néhány száz összesokasodott ember tönkreteszi a vetést. Márpedig a vadász *mindig ügyeljen arra, hogy a földmíves népnek ne lehessen rá panasza.*

A teriték.

A kör bezárulta után a vadőr sorba rakassa le a lőtt vadat úgy, hogy mindegyik darab vad ugyanazon oldalára (rendesen baloldalára) legyen fordítva, a fejek egy magasságban legyenek és egyik se érintse a másikat. Ha lehet: számba kell venni, hogy minden vadász nyúlhordói mennyi nyúllal számoltak be, ezt fel kell jegyezni, később megkérdezzük az illető puskásokat, hogy mennyi nyulat lőtt mindegyik.

Ez a pillanat a kör bezárulta után mindig jó alkalom a nyúllopásra, ezért a teriték lerakásakor a vadőr szeme ne pihenjen egy pillanatra sem.

Külön sorba fektessük le a mezei nyulakat, külön sorba a fácánokat, kakasokat, tyúkokat, foglyokat stb. Ezután *balról jobbra* számítva féldarabnyira kihúzzuk minden tizedik darabot, majd az egész eredményt összeszámolva, jelentjük a vadászat vezetőjének az első kör eredményét.

A nyulakat a rúdra úgy húzzuk fel, hogy egy késsel átszúrjuk a horgasinak mögötti vékony bőrt és ezen dugjuk át a másik hátsó lábat. Jobb ennél, ha már előre adunk mindegyik nyúlhordó rudasemberpárnak megfelelő számú, 30 cm hosszúra vágott erős madzagot, hogy ne szurkálják a nyulak lábait, hanem kötözzék őket össze. Ha a terítéksor igen hosszú lenne, akkor egymástól egy-egy nyúlnyi távolságban több párhuzamos sorba rakjuk a nyúlterítéket.

Ugyanis *nem vadászias* dolog a vadterítéken átlépni, hanem meg kell azt kerülni, ha a tulsó oldalra akarunk jutni. Nagyon hosszú terítéksornál ez nagy kerülőt jelentene, ezért rakunk ilyenkor inkább több párhuzamos sort. A terítéket a vadőr mindig levett kalappal jelentse a vadászat vezetőjének.

A teriték nagyságának jelentése után a vadőr odainti a vadhordó kocsit, *tizenkint* egy-egy rúdra rakatja a nyulakat, külön rudakra az egyéb vadakat, vadfajok szerint, azután *mindegyik kocsi kocsisának* egy *szállítójegyet* ad arról, hogy kocsiján mennyi és milyen vad van. Ha a kocsi a vadat elviszi a lehűtőraktárba, ott az átvevőnek el kell ismernie a szállítójegyen a vad átvételét. A kocsis, miután megkapta az elismervényt a vadnak rendben történt átadásáról, visszatér a vadászathoz és átadja azt a vadőrnek.

A vad elszállítása után nem szabad sokáig tanácskozni, mert erre bőven lesz idő este a korcsmában, hanem azonnal indulni kell az egész társaságnak a következő kör kiindulópontjához.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Előfordul az is, hogy az első körnél *előre* kijelöljük minden vadász állását, hogy honnan fog befelé indulni. Ezeket a helyeket pálcára tűzött szalmacsóvákkal jelöljük meg, a pálcát megfaragjuk és ráírjuk a folyószámot. Minden vadásznak a vadászat vezetője megmondja a számát és a kocsisnak, ki őket helyükre viszi, megmagyarázza azt, hogy melyik szám hol van. Az ilyen vadászat reggelén a vadőr már a vadászat előtt nyolc-nyolc vagy tiz-tiz stb. hajtóból álló csoportokat állít össze és mindegyik ilyen csoportnak megmondja, hogy melyik csoport milyen számú csóvák között helyezkedjék el. A nyúlhordók és a puskatöltők ilyenkor a maguk urainak csóvája mellett várnak.

Vadászat kezdete előtt a kocsisok kocsin viszik mindegyik vadászt a maga csóvájához és amint elhelyezkedtek: rögtön indulhatnak is befelé. Így sok időt — az első kifutás idejét — lehet nyerni, de ez a módszer több kocsiforgatót, értelmes kocsisokat és igen fegyelmezett hajtósereget, jó vadőröket igényel.

A vonalhajtás. (Nyúlstráf.)

Nagy uradalmakban, esetleg összesített nagy, sokezerholdas mezei vadászterületeken, időnyerés szempontjából nem körökben, hanem vonalhajtásban (stráfban) vadászunk, mert így ugyanannyi idő alatt sokkal nagyobb terűletet tudunk levadászni.

A vonalhajtás elve azon alapszik, hogy a felriasztott nyúlak egy bizonyos távolságra, körülbelül két kilométernyire futnak előre, de azután tovább nem szeretnek hazájuktól távolodni és vissza akarnak menni megszokott területükre. Eközben fel és alá szaladnak a folytonosan előrehaladó hajtóvonal mentén, lőtávolba kerülnek, néha keresztültörnek a vonalon, miközben puskavégre kerülnek.

A vonalhajtáshoz több hajtó, de kevesebb puskás kell, mint a körvadászathoz, hiszen a hajtóvonal mentén végigfutó nyúl addig fut, míg puskáshoz nem kerül (néha azután is tovább fut), és egy igen jól vezetett, fegyelmezett hajtósereggel négy-öt puskás is levadászhat egy nap alatt négy-ötezer holdat éppoly eredménnyel, mintha tizenöt puskás lett volna.

A vonalhajtást hetekkel előre éppúgy meg kell tervezni, mint a körvadászatot. Általában két, egymás mellett fekvő, téglaalakú, mintegy kétezer méter széles és legalább hét-nyolcezer méter hosszú területet választunk ki úgy, hogy az egyik területet odafelé, a mellette lévőt pedig visszafelé vadásszuk le; az ebéd rendesen az első vonalhajtás után van, mialatt a hajtók a második vonalhajtáshoz felállanak.

A vonalhajtást néhány héttel a vadászat napja előtt a vadőrnek *ki kell csóvázni*. A kicsóvázás a következőképpen történik:

Tudnunk kell, hogy hány puskásra számít a vadászúr. (Vonalhajtásnál rendszerint 12 puskás szokott lenni, de természetesen lehetnek többen is, kevesebben is.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

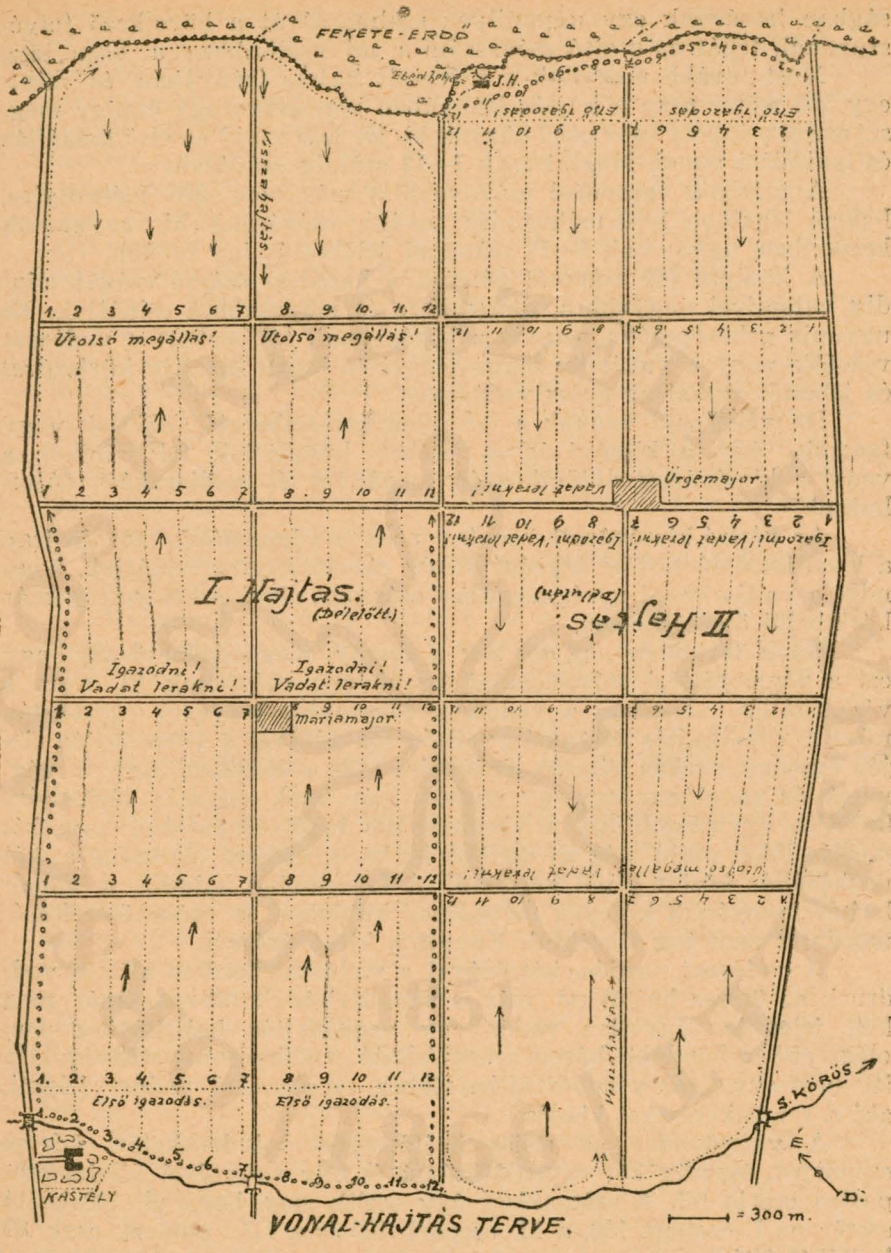

VONAL-HAJTÁS TERVE.

Az első vonalhajtás kiinduló vonalánál az egész vonal szélességét annyi részre osztjuk, ahány puskásra számítunk. A mi esetünkben tehát tizenkét egyenlő távolságú részre. A vonal egyik végén kitűzünk egy pálcára tűzött szalmacsóvát és azt megfaragva, ráírjuk az *1-es számot*. Minden következő, egyenlő beosztott távol-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ságban leszúrunk egy ugyanilyen szalmacsóvát a következő folyószámmal, tehát az utolsó csóvaszám a mi esetünkben a 12-es lesz.

Most tovább megyünk a tervezett hajtás irányában és mintegy 500 méter után a hajtás irányában keresztben egy éppígy megszámozott, éppoly csóvasort tűzünk ki. Ez lesz majd az első megállás és igazodási vonal. Megint csak 1—12 számig csóvázva.

A második igazodási csóvavonalat már nem 500 méternyire, hanem legalább 1000 méternyire tovább csóvázzuk ki, ugyancsak keresztben, ugyancsak 1—12 számmal jelölve és így tovább.

A középső (12 számnál például a hatodik) számú csóvát mindig valamivel nagyobbra, díszesebbre és magasabbra csináljuk. Ez ugyanis a középcsóva, vagyis a középvonal. Itt szokott a vadászat vezetője vagy a vadászúr maga menni és innen igazítja kürtszóval és jelentőlovassal az egész vadászatot.

Ha véletlenül vannak a területen keresztbefutó dűlőutak vagy fasorok, úgy a kicsóvázáshoz ezeket használjuk fel; amikor a vonal a kicsóvázott dűlőúthoz ér, megállást és vadlerakást fújathatunk.

Az *utolsó* kicsóvázott vonalat, mely a végmegállás vonala lesz, a levadászandó terület legvégétől oly távolságnyira csináljuk, hogy mire a vadászvonal a végmegállási csóvákat eléri, a két szárny már körülbelül összeérhessen.

Ha a területen nagyon sok a fogoly, megengedhető az, hogy ezt a végmegállási csóvavonalat *összehúzva* csóvázzuk ki, azaz a végmegállási vonalban a vadászok félannyira legyenek egymástól, mint a vonalhajtás folyamán voltak. Ha például a vonalhajtás elején egy-egy puskás kétszáz lépésnyire volt a másiktól, úgy a végmegállás vonalában egy-egy puskás már csak egyszáz lépésnyire kerüljön egymástól. Így a visszarepülő fogolycsapatokra mindkét puskás lőhet majd még az esetben is, ha a csapat pontosan a két puskásállás között repül keresztül. A *középcsóva* mindig a vonalhajtás irányának közepén maradjon, különben az egész összehúzómozdulat nem fog sikerülni. Ennyit a kicsóvázásról.

A vadászat napján, két órával a vadászat kezdete előtt a vadőrnek az összes hajtókkal már a vonalhajtás kezdővonalánál meg kell jelennie. Egyetlen vadőr egy vonalhajtás beállítására nem elég, ehhez legalább három, megbízható vadőrre van szükség. Ha itt most egy, azaz *a vadőrről* beszélünk, ez a *vezető* vadórt jelenti, aki a rendelkezéseket kiadja.

A vezetővadőr az egész hajtósereget mindenekelőtt *három* csoportra, éspedig két egyenlő számú és egy valamivel kisebb csoportra osztja fel. A számarány úgy oszlik meg, hogy pl. 400 hajtó esetén az I. csoport 160, a II. csoport 160 és a III. csoport csak 80 hajtóból álljon.

A két nagyobb csoport fogja a szárnyakat alkotni, a kisebb csoport pedig a vonalban fog menni.

Mindegyik szárnycsoportban kijelölünk egy értelmes, erőteljes és helyismerettel bíró *szárnyvezető* embert. Legjobb erre a vadőr, vagy csősz. Mindegyik szárnycsoportban kell egy *méta*, egy *kifuttató vadőr* és néhány rendfenntartó, értelmesebb *előhajtó*.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A *vezetővadőr* az egyik szárnycsoportot az *egyes* számú csóvához, a másik szárnycsoportot pedig az utolsó számú csóvához, (a mi esetünkben tehát a 12-es csóvához irányítja.) Amint a megfelelő szárnycsoport a maga csóvájához ér, az illető szárnycsoport vadőre azonnal kilépet a *métával* annyi lépést, amekkora távolságban a hajtókat egymástól küldeni kell. (Ez a távolság attól függ, hogy mennyi szárnyhajtó áll rendelkezésünkre. A szárny hosszának általában *legalább* annyinak kell lenni, mint amilyen széles a vonalhajtás maga. Általában legalább 50—60 lépésre indítsuk a szárnyhajtókat egymástól, mert később úgyis összesűrüsödnek.)

Ha a *méta* kilépte a távolságot, ott megáll (éppúgy, mint a körvadászatnál) és a szárnyvezető elindúl előre, a szárny számára előre kijelölt útvonalon. A szárnyvezetőnek egyenletes lépésben kell előrehaladnia. A *kifuttató vadőr* mindig a szárnyvezető után indít egy-egy hajtót, amint az előtte levő a métát eléri és elhagyja. Vigyáznia kell arra, hogy felváltva küldjön gyereket és felnőttet, bár általában jobb a szárnyakra csakis felnőtt hajtókat küldeni. Időközönkint egy-egy értelmesebb *előhajtót* küldünk a szárnyvonalba, hogy az a rendet fenntartsa.

Az egész vonalhajtás sikere nagyrészben a szárnyak rendes munkájától függ!

Ha mindkét szárny kifutott és a szárnycsoportok elfogytak, a szárny *kifuttatóvadőre „állj"*-t vezényel, amire az egész szárny ott áll meg, ahol van és így várnak mindaddig, míg a vadászat a kürtjelre meg nem indul. Az *előhajtók* kötelessége a várakozás közben vigyázni arra, hogy a szárnyhajtók össze ne csoportosúljanak. Tüzeket gyújthatnak, melegedhetnek, de *helyükről el ne mozduljanak!*

Mialatt a szárnyak kifutnak, a vezetővadőr beállítja a *vonalat*. A felmaradt vonalhajtó csoportot annyifelé osztja, ahány *csóvaköz* van a vonalban (tehát a mi esetünkben 12 csóvánál 11 csóvaközre), mindegyik ilyen kis csoportnak megmondja, hogy ők melyik két csóva között osztódjanak szét, egyenlő távolságban, és ezeket a vonal mentén azonnal útnak indítja.

Ezután gondoskodik arról, hogy mindegyik csóvánál legyen egy, vagy ha sok a nyúl, akkor két pár *rudas-nyúlhordozó ember*. Ha nagyon sok a nyúl, akkor mindegyik csóvához egy fürge nyúl*behozó gyereket* is állít, továbbá egy *töltényhordozó* embert és esetleg ha kell, egy *puskatöltő* embert is.

Egy, esetleg két nyúlhordozó szekeret állít a vonal mindkét végére, (tehát az 1-es és a 12-es csóvához). Egy, esetleg két nyúlhordozó szekér legyen a középcsóva (a mi esetünkben a 6-os) mögött.

Ha kocsink van a *tartaléktöltények* számára, úgy ez is a középcsóvákat követi, valamint az egy-két *jelentőlovas ember* is, akikkel a vadászat vezetője a középről a vonalba rendelkezéseit küldi.

Végül gondoskodjék a vezetővadőr idejében arról, hogy hacsak lehet, *három* kűrtös állion rendelkezésére, egy az 1-es számú, egy a középső- és egy az utolsó (jelen esetünkben a 12-es) csóvánál. Kis, fém-nyelves vadászkürtöcske ide nem ér semmit, csak az igazi katonasági, vagy leventekűrt felel meg.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Amint így az egész vonal felállott, a vonal két végét *sarkoknak* nevezzük és pedig a menetirányban állva jobbról van a *jobb sarok*, balról a *bal sarok*. A sarkokra megy rendszerint a legtöbb nyúl, különösen száraz, fagyos időben. Ezért a sarkokra csak igen megbízható *jó puskásokat* állítsunk, mert amit a vonalban levő egyik puskás elhibázott, azt meglövi a szomszédja, de a *sarkon hibázott nyúl* a terítékre nézve elveszett.

Mindegyik sarok előtt megy a szárny. A sarokpuskástól az első szárnyhajtóig levő nyilást *kapunak* hívjuk. A kapu előtt a legelső szárnyhajtó a *saroktartó hajtó*. Ennek ügyes, tapasztalt hajtónak kell lennie, mert viselkedésétől függ a sarokpuskás eredménye. Ő szorítja utolsó pillanatban, kitörése előtt a nyúlat a puskás közelébe és ha korán fut le vagy ügyetlenkedik, a nyulak a sarkok előtt visszafordúlnak vagy a szárnyon át lövés nélkül kimenekülnek.

Amint a puskások a vadászat kezdetekor megérkeznek, a középső (a mi esetünkben a 6-os) számú kezdőcsóvánál álló vadászatvezető, — rendszerint a vadászúr maga — figyeli, hogy mikor érkezett el mindegyik puskás a maga kijelölt kezdőcsóvájához. Mintegy öt percet vár még azután is, hogy a puskások előkészüljenek a meneteléshez, azután kűrtösével a középről háromszor fujat *„vigyázz!"-t* éspedig az elsőt *előrefelé*, a másodikat *jobbra*, a harmadikat pedig *balra*. Rögtön a három *„vigyázz!"* után ugyancsak háromszor fújatja az *„Előre"* jelt, éspedig éppúgy az elsőt előrefelé, a másodikat jobbra, a harmadikat pedig balra, eképpen:

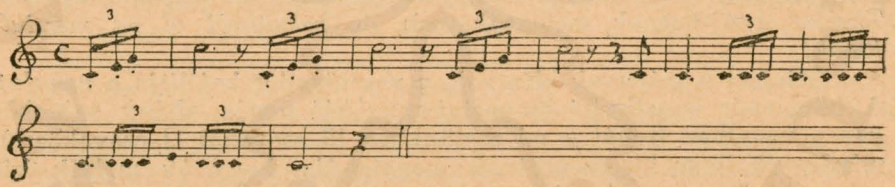

„Vigyázz! ... Vigyázz! ... Vigyázz! ... Előre!"

Amint a sarokkürtösök az *előrejelt* meghallották, azonnal ismételniök kell a kürtjelt annak jeléül, hogy meghallották és minden rendben van. Erre az egész vonal és mindkét szárny *lassan* induljon meg. A lassú indulás igen fontos, mert különben azonnal rendetlenség támad az egész vonalban, egyik oldal megszalad, másik elmarad.

Ha a vonal elérkezett az első csóvavonalhoz (igazodás vonalához) úgy a vadászat vezetője a középről kürtösével „állj" jelt adat kétszer egymásután, egyet jobbra, egyet balra, eképpen:

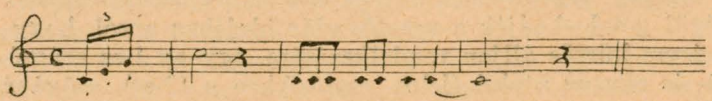

„Vigyázz! ... Állj!"

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Most megvárja a vadászat vezetőjét, míg az egész vonal kiigazodik a csóvákhoz és minden puskás az ő számával ellátott csóvájához érkezik, azután újból fújat *kétszer* „előre". A sarokkürtösök minden jelt azonnal kötelesek átvenni és visszaadni. A vonal ismét megindul.

Az első igazodó csóvavonal, mint mondottuk, ne legyen 1 kmnél távolabb a kiinduló vonalnál. A következő igazodási csóvavonalak már nagyobb közökben lehetnek egymástól. Ha menetközben egyik vagy másik oldal előrement és a vonal nem egyenes, akkor helyesebb, ha a vadászat vezetője középről *nem* azt üzeni, hogy az előrejutott vonalrész *álljon meg*, vagy lassítson, hanem azt, hogy a hátramaradt szárny vagy oldal *siessen*. A folytonos álldogálás ugyanis lassítja az egész vadászat előrehaladását és majd a délutáni hajtás sötétben fog végződni.

Vigyázni kell, nehogy *alkalmi vezérek* támadjanak a hajtósor között, kik öntevékenyen maguk kiabálják: „Balszárny állj!", „Jobb szárnya előre!" stb. stb., holott az a hajtó esetleg csak a néhány szomszédját látja és figyeli meg, a vonal maga szép egyenes. Ilyen alkalmi vezérek vezényszava miatt gyakran megáll az egész vonal és állnak, állnak, senki sem tudja, hogy miért. Csak az idő vész el hiába.

Csak egy vezér van a vonalhajtásban és az a vadászat vezetője a középen!

Valahányszor az egyik sarok megáll, (igazodásnál, vagy a középső számon járó vadászatvezető parancsára), a szárny minden emberének azonnal meg kell állania, a parancsot egymásnak adják tovább. Induláskor megint egyszerre indul a szárny minden embere a sarokkal.

Ha a vonal ahhoz a csóvavonalhoz érkezik, amelyiket előre kijelöltünk *vadlerakóvonalnak*, ott a vadászat-vezető a „Vigyázz!" jel után kétszer *„Állj"* jelet, majd rögtön utána mindig „Rövid pihenő!" jelet fuvat eképpen:

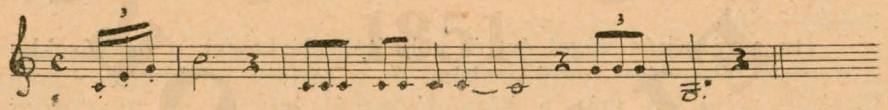

„Vigyázz! Állj! ... Vadat lerakni!"

A megálláskor a nyúlhordó ruḍasok ekkor szépen sorjában lerakják a rúdról nyúlaikat a *számcsóva mellé*. A vezető vadőrnek már előre ki kell oktatnia a vadas kocsisokat, hogy melyek lesznek a vadlerakó vonalak. Jó, ha minden vadaskocsin egy megbízható kísérő ül ki jegyzőkönyvébe minden vadlerakó vonalnál feljegyzi azt hogy melyik csóvaszámnál hány lerakott nyúl feküdt. Ha minden puskás is feljegyzi magának, hogy mindegyik lerakásnál hány nyúlat tett le, a nyullopás lehetetlenné válik. A nyúllerakásos igazodóvonalaknál kissé tovább kell a vonalat megállítani, majd ismét kürtjellel a rendes módon elindítani.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Amint a vonal az utolsó csóvavonalig, a *megállóvonalig* elérkezett, a vezető megállást fuvat. A két szárny, ha még nem ért volna össze, kissé széthúzódik és annyira megnyújtja önmagát, hogy a két szárnyvezető ember a megjelölt vonalon találkozhassék. Találkozásuk után minden külön kürtjel nélkül a két szárny hátra arcot csinál, a bekanyarodottak pedig balra-átot, illetve jobbra-átot. A kör bezárult és azonnal indulnak visszafelé: *ráhajtanak* a megállott vonalra. Ha kevés a hajtó, úgy a vonal végső megállása után a vonalbéli hajtók a középső számtól kezdve jobbra, illetve balra kimennek a vonalból a szárnyak után, hogy így a szárnyakat előrefelé hosszabbítani lehessen és biztosan összeérjenek.

Ha nagyon sok a fogoly, akkor, mint mondottuk, a végmegállási csóvavonalat rövidebbre, esetleg csak féltávolságban tüzzük ki úgy, hogy a számsorrend azonban megmaradjon, csak a puskások kerülnek sokkal közelébb egymáshoz. Az ilyen, rövidített végmegállásvonalhoz érve a vadászat vezetője „Vigyázz! Gyülekezz! Jobbra! Balra!" jelet fúvat a következőképpen:

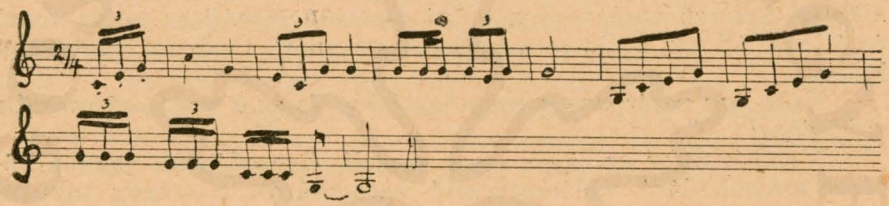

„Vigyázz! ... Gyülekezz! ... Jobbra! ... Balra! ..."

Az ilyen mozdulat azonban nehéz és csak értelmes, gyakorlott hajtósereggel vihető keresztül. Mindkét szárny is jobbra-átot illetve balra-átot csinál, párhuzamosan indulnak szemközt egymás felé addig, míg a puskásvonal kellőleg megrövidült, azután újra jobbra-átot és balra-átot csinálnak és szembehajtanak a puskásokra. Az összébb húzott puskások most már mindnyájan tudnak a fogolycsapatokra lőni.

Ha a ráhajtás véget ért és a hajtók elérkeztek a puskásokhoz, a nyulak felszedése, kocsirarakása és a teríték lefektetése éppúgy történik, mint azt már a körvadászatnál leírtuk. A vezetővadőr megszámlálja a terítéket és *levett kalappal* jelenti a vadászurnak, vagy ha az nem lenne jelen, úgy a vadászat-vezetőnek.

Most kérdezze meg a vezetővadőr az összes puskás urakat, hogy kiki mennyi nyúlat rakott le mindegyik lerakásnál. Ennek egyeznie kell a kocsikon lévő nyúlak számával, ellenesetben lopás történt és annak azonnal utána kell járni, mert később már igen bajos lesz a tolvajt kideríteni.

Ajánlatos a vonalhajtás lővonala után mintegy 300 lépésnyire egy egészen ritka második hajtóvonalat felállítani, hogy az a lővonalat lassan kövesse. Ezek a hajtók lehetnek egymástól 100 lépésnyire is aszerint, hogy mennyi a nyúlállomány. Ezt *dögészvonalnak* hívják és célja az, hogy a kitörő sebzett nyúlakat elfogják.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Nagyobb terítékeknél a vezetővadőrnek különös gondja legyen arra, hogy a vad egy-egy macska- és patkánymentes, szellős pajtában akként akasztassék fel legalább egy éjjelen át, hogy egyik nyúl se érje a másikat, mert különben megzöldül a húsuk és az ilyen nyúlat, bár az még nem romlott, külföldre kivinni nem lehet. *Csakis teljesen kihűlt nyulakat szabad elszállítás végett a vasúti kocsiba berakni.*

Az üregi nyúl. (Lepus cuniculus.)

Az üreginyúl hazánkban nem őshonos, hanem telepítés útján jutott hazánkba Franciaországból.

Szaporasága bámulatos és miután a fiatal erdőkben óriási károkat tud okozni, a legkomolyabb kártevők közé sorozhatjuk.

Szaporaságára jellemző, hogy például Gödöllőre, hol azelőtt üreginyúl se Gödöllőn, se a környéken nem volt, 1880. évben *négy darabot* telepítettek ki, éspedig egy kant és három nőstényt. Öt évre rá, 1885. évben már annyi üreginyúl volt Gödöllőn, hogy 794 darabot lőttek.

Az üreginyúl kotorékokban él, éspedig egész nagyszámú törzsek élnek várszerű, jobban mondva faluszerű telepekben a föld alatt.

A bakzás ideje februártól szeptemberig folyton tart és az üreginyúlanya csak négy hétig lévén vemhes, egy anya egyetlen évben *hétszer is fiadzik.*

Minthogy viszont nem ritkán fiadzik 8—10 sőt néha 12 nyúlfiat és azokat majdnem mind fel is neveli, egyetlen üreginyulanya után 60—70 az évi szaporulat. Ne felejtsük el azonban azt, hogy a márciusi nőstény-üreginyúlfióknak magának is vannak augusztustól kezdve fiókái!

Puskával az üreginyúlat minden időben vadászhatjuk, nem kell félnünk attól, hogy kipusztul, mert kotorékában fiai védelmet találnak az időjárás viszontagságai ellen. Csakis a görényfélék elszaporodása és betegségek vetnek gátat határtalan elszaporodásuknak.

Az üreginyúl ugyanis kemény telek után nekiesik a friss eleségnek, hasmenést kap és százával pusztul el. De, mint minden rágcsáló, úgy az üreginyúl is igen fogékony mindenféle betegség iránt és amikor legjobban elszaporodtak úgy, hogy az erdészek már-már kétségbeesnek kártételeik miatt, egyszerre csak úgy eltünnek, mintha a föld nyelte volna el őket. A Természet segít itt, ahol az Ember tudománya csődöt mond.

Az üreginyúlat hajtásban lőni csak sűrüségekben és igen keskeny lővonalakon lehet. Széles nyiladékra nem szeret kifutni, inkább visszatör a hajtók lábai között. Ritkás lábaserdőben se fut előre, hanem azonnal kotorékába bújik el.

Legfőképpen *vadászmenyéttel* (mustela putorius furo) vadászhatjuk. A vadászmenyét egy Afrikából származó, sárgásfehér, vörösszemü kis görényféle, ma már inkább háziállatnak mondható. Könnyen kereszteződik a közönséges görénnyel, de az ivadékok rendesen nagyon harapósak, vadak lesznek és alig használhatók.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A fiatal vadászmenyéttel sokat foglalkozzunk, simogassuk, kézben hordozzuk és etessük tejbeáztatott fehér zsemlyével. Ha sokat foglalkozunk vele, teljesen megszelidül, hívásra jön és sohasem fog harapni. Nagyon tisztán kell tartani.

Ha tudunk egy üreginyúlvárat, melyben laknak, óvatosan közelítsük meg, ne dobogjunk lábainkkal és ne beszélgessünk. Állítsunk fel egy-két jó és gyorskezű puskást az üreginyúlvár mellé, lehetőleg háttal egymásnak. Ezek puskáikat *lövésre készen tartsák.* Most szeliden előveszünk egy vadászmenyétet kis hordozóládikójából. Derekán gyengéden fogjuk át, helyezzük a leglakottabb kotorékbejárathoz, simogassuk meg hátacskáját. Ha a kotorékban üreginyúlak vannak, a menyét azonnal besétál a bejáraton. Pár pillanat múlva dübörgést hallunk a kotorékban és a következő pillanatban mintha puskából lőtték volna ki, úgy ugrik ki az első üregi, majd utána a többi, néha hetet-nyolcat is ki tudunk lövetni egy-egy üregitelepből.

Ha nem a mulatság a fő, hanem az üreginyúlak pusztítása, akkor *laza* hálókat peckelünk ki a kotorékbejáratok fölé. A vadászmenyétet az egyik bejáraton beeresztjük és a nyilsebesen kiugró üreginyúlak mind megfogódnak a kijáratokra peckelt hálókban.

Végül lehet a vadászmenyéttel kihajtatott üreginyúlakat betanított *vadászhéjával* is elfogatni. A vadászhéja betanításával azonban itt most nem foglalkozhatunk.

Nyáron a vadászmenyét szájára szájkosaracskát kell tenni, mert ha a kotorékban nyúlfiat talál, azt megöli, jóllakik és elalszik a kotorékban. Ilyenkor a vadőrnek néha 10—12 órán át, sőt nem ritkán 24 órán át kell a kotorék szájánál lesni, míg a menyétje újból megéhezik és a kotorékból kijön.

A pézsmapocok. (Fiber fibethicus L.)

Az első pézsmapockokat egy morvaországi nagybirtokos, Colloredo-Mannsfeld gróf telepítette ottani uradalmába. Innen a Morva folyó mentén jutott el a Dunáig, majd a Duna mentén tovább Hazánkba és ma már annyira elszaporodott itt, hogy országos csapásnak nevezhető.

Valamivel kisebb és karcsúbb az üreginyúlnál, egészben patkányszerű, bundájának színe barnás, hosszú, fínom szőrözettel. Hosszú farka lapított és pikkelyszerű bőrrel van fedve.

Rendkívül szapora állat, szaporasága vetekszik az üreginyúléval és úgyszólván egész évben fiadzik, a kemény télidő kivételével.

Kártétele főleg abból áll, hogy átfurkálja kotorékainak járataival a partvédőtöltéseket és gátszakadások által árvizeket okoz. Éppen ezért mindenkor szabad pézsmapocokot irtani. Gereznáját nyáron is lehet használni éppúgy, mint a vidráét.

Irtása úgyszólván csak lőfegyverrel lehetséges lesen, vagy véletlen találkozásokkor, mert vastőrben megfogni nehéz, megfelelő csaléteket még nem ismerünk. Ezidőszerint még egyre terjed ez a kártevő nemcsak Hazánkban, de egész Európában.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A SZÁRNYAS VAD ÉS VADÁSZATA.

A siketfajd. (Tetrao urogallus.)

Legnemesebb szárnyasvadunk a siketfajd. Pulykanagyságú tyúkféle madár, mely kizárólag magasabb hegységeinkben, csendes, bükkel kevert luc- és jegenyefenyőerdőkben találja meg életfeltételeit.

A kakas színe sötétszürke, szárnyai barnák, farka fekete, fehér tarkázásokkal. Nyaka mentén érefényű zöldes tollak. Szeme felett élénkvörös bőrszemöldökök vannak. Csőre erős, kampós, viaszsárga. Lábai a lábujjak végéig tollakkal vannak fedve. Ez különben minden fajdfélének ismertetőjele.

A tyúk sokkal kisebb, igénytelenebb, hullott bükfalevélharaszt színüen vörös, sűrű, sötétbarna harántsávokkal.

A siketfajd tápláléka rügyekből, fenyőtűkből, hangafűből *(erika)* és nyáron bogyókból áll. Kárt egyáltalában nem okoz.

Áprilisban, május elejéig *dürög* a kakas, ez a párzás ideje. Májusban a földön rakott kezdetleges fészekbe 8—12 barnás-pettyes tojást tojik a tyúk, ezeket kb 4 hét alatt (28 nap) költi ki. Szaporodása mégis igen rossz, mert a nagy erdőségekben rengeteg sok ragadozó leselkedik a fiókákra. Héja, nyest, nyuszt, róka, vadmacska, hiuz, sőt még a kigyók is sok tojást és fiókát pusztítanak el.

A siketfajd vadászata áprilisban és májusban történik és mindenkor csak a kakast lőjjük. Siketfajdtyúkot lőni sohasem szabad és nem is illik.

Azoknak a területeknek, ahol siketfajd tartózkodik, rendszerint ismerik az évről-évre felkeresett *dürgőhelyeket.* Egy-egy ilyen dürgőhelyen néha 10—12 kakas is összejön, viszont lehetséges az is, hogy egy olyan területen, ahol állandóan élnek siketfajdok, véletlenül tiz- tizenöt kilométeren belül egyetlen dürgőhely sincsen és a dürgés (párzás) idejére a kakasok és a tyúkok innen teljesen elvonulnak.

Vigyáznunk kell tehát minden ismert dürgőhelyre, mert ha ott például erdőkitermelés miatt az erdő képe megváltozik: majdnem mindig megszűnik a dürgőhely is. Vigyáznunk kell arra is, hogy ne lövessük ki egy-egy dürgőhely összes dürgőkakasait, mert ha ez megtörténik: a dürgőhely rendesen örökre megszűnik, a fiatal kakasok más dürgőhelyre *állanak be* és a siketfajdvadászat a mi területünkön megszűnik.

Április elején a vadőr megfigyelhet bizonyos idegességet a siketfajdkakasok között. Többet mozognak, többször látni őket a nagy völgyeken keresztülrepülni. Április közepe táján már az ismert dürgőhelyek közelében figyelgesse a vadőr az *esti berepülést.*

A siketfajdkakas ugyanis éjjeli pihenőjére rendesen oda *száll be,* ahol másnap hajnalban dürögni fog. Ez a berepülés igen nagy zajjal jár és elég messzire elhallható, a vadőr tehát ne közvetlen az ismert dürgőhelyről hallgasa ki a berepülést, hanem nagyobb távolságról.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Maga a dürgés hajnal pirkadása előtt, még teljes sötétségben kezdődik. Egészen halk ketyegés, melynek hangját pontosan leírni nem lehet, körülbelül „kdikk... kdikk... kdikk...“ hangon hallatszik, előbb 25—30 másodpercnyi időközökkel, majd lassan mindig sűrűbben: „Kdikk-kdikk-kdikk-kdikk...“ és ez a hang végül oly gyorsan követi egymást, hogy kemény kelepelésszerűen végződik. Ezt követi a *főhang* és utána néhány másodpercnyi *köszörülés*.

A *főhang* szintén egészen halk és olyanformán hangzik, mintha egy kis orvosságos üvegből kirántanánk a dugót: „klokk!“ A főhang után a *köszörülés* olyan hang, mintha két kaszát lapjaikkal tennénk és dörzsölnénk össze. Ez is csak pár pillanatig tart.

A főhangtól a köszörülés végéig a siketfajdkakas sem nem lát, sem nem hall semmit. Ezért hívják *siket*fajdnak és jól jegyezzük meg, hogy csakis a fent leírt pillanatokban siket és vak, de amint ezek a pillanatok elmúltak: kettőzött éberséggel figyel minden mozgásra, neszre.

Ha a kakas dürgésben van, úgy a köszörülést azonnal felváltja az újabb kelepelés, főhang, köszörülés..., kelepelés, főhang, köszörülés... stb.

A vadőr éjjel induljon el a vadászúrral és vaksötétségben közelítsék meg a dürgőhelyet, ahol a kakasokat már az előző napon kihallgatta.

A gyertyát,villanylámpát oltsák el, mielőtt a dürgőhely közelébe értek.

A kakas rendszerint egy-egy fenyőfa vagy bükk kiálló ágán szokott dürögni a fa magasságának közepe táján. Nyugaton, az Alpesekben fán dürög a siketfajd. Fán dürög a Szepes-Gömöri Érchegység (Zólyom, Liptó, Turóc, Gömör, Árva, Szepes megyék) siketfajdja is. A Keleti Kárpátokban, Erdélyben a siketfajdkakasok ritkán dürögnek a fán, hanem inkább a földön, mert még sötétben leszállanak. Máramaros megye mintegy átmenetet képez: itt fán is és földön is dürög a nagykakas. A vadőrnek meg kell várnia, míg a hajnal megkezdődik. Ezalatt alkalma lesz kihallgatni, hogy hány különböző kakas dürög azon az egy dürgőhelyen.

Amint az égbolt annyira kivilágosodott, hogy azon a fák és ágak árnyképei meglátszanak: kezdetét veheti a *beugrás*.

Beugrásnak hívjuk ezt, de jobban megfelelne a *belépés* elnevezés, mert a főhangtól a köszörülés végéig éppen csak arra van időnk, hogy a vadászúrral (hacsak az nem régi siketfajdvadász), őt karjánál megfogva gyorsan egy-két *lépést* teszünk előre a dürgőhang felé. A lépéssel a köszörülés vége *előtt* legyünk készen és a lépés után kényelmes helyzetben várjuk be a következő főhangot, mert nem tudhatjuk, hogy nem-e hagy ki a következő dürgésig esetleg öt-hat percet is. Ha *ugrottunk* volna, esetleg kényelmetlen állásba érkezünk és ebben maradhatunk hosszú percekig, míg az újabb dürgés megkezdődik, ez pedig kinos is lehet. Ha a beugrásnak ebben a szakaszában, amikor már közel vagyunk a kakashoz, a köszörülés és az újabb dürgés között a legkisebb mozdulattal is igyekeznénk kényelmetlen helyzetünkön javítani: a kakas menthetetlenül elrepülne.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Csodálatos, hogy mennyire csal a dürgés halk hangja. Akinek nincsen a siketfajdvadászatban gyakorlata, az még azt hiszi, hogy a kakas még messzire van tőle, amikor pedig már közvetlen a *dürgőfa* alatt áll!

Ha a kakast lőtávolba beugrottuk: könnyen le lehet lőni akár seréttel, akár távcsöves kis golyósfegyverrel. Seréttel is szabad meglőni, mert nem a lövése nehéz, hanem a beugrása. Biztosabban is terítékre kerül seréttel, mert a gyenge golyó nem elég neki, erős hatású lövedék viszont széttépné.

Ha a kakas észrevett és elrepül, utána lőni vagy *reptében lelőni nem illik.*

A kakas lezuhanása után törettel kínáljuk meg a vadász urat, a töretet éppúgy kalapon nyújtjuk át, mint a szőrmésvadnál, mert a siketfajdkakas a *nemesvadakhoz* tartozik.

A leterített kakasnak csőrén, orrlyukain át zsineget fűzünk és annál fogva akasztjuk puskánkra vagy a bot végére, így a vállunkra, hogy tollazata ne borzolódjék. Otthon kihűtjük, keskeny deszkára fektetjük és fenyőtűk közé csomogaljuk.

Egy-egy dürgőhelyen lehetőleg csak az *öreg* kakasokat lövessük meg. Dürgés közben az öreg kakas rendesen kevésbbé fújja fel magát, kevésbbé borzolja tollait, mint a fiatal és dürgése is gyanakodóbb, kevésbbé szapora, mint a fiatal kakas dürgése. Elejtett állapotban az öreg kakast testnagyságáról, farktollai szélességéről, számáról és farktollainak sűrűbb fehér pettyezéséről lehet megismerni, valamint sárga csőrkávájának nagyobb görbületéről. A kárpáti öreg kakas súlya elérheti a 6 kg-ot. Fiatal kakas néha csak 3½—4 kg-ot nyom.

Kevéssel napkelte előtt a kakas leszáll tyukjaihoz, amelyeknek kakatolását ekkor már hallhatjuk. Délelőtt sokszor látjuk a kakasokat dürgési idényben egyes magas fenyőfák csúcsán sütkérezni. Ilyenkor a kakast messziről golyóval lelőni: *nem illik.*

A nyirfajd. (Tetrao tetrix.)

Jóval kisebb madár a siketfajdnál. A kakas jól megtermett házikakas nagyságú. Tollazata egészben fekete, nyakán kékes ércfénnyel, csak szárnya tükrei fehérek. Szemei felett vastag, élénkpiros szemöldöktaraj van, mely dürgéskor, izgatott állapotában különösen megnagyobbodik. Farka fekete, farktollai szép görbék, lantalakot mutatnak. Lábai a lábujjakig tollasak.

A tyúk sokkal kisebb, körülbelül a fácántyúkhoz hasonló nagyságú és tollazatú, de veresebb, farka rövidebb. Nem foltozott, mint a fácántyúk, hanem sötétbarnán sűrűen sávozott, mint a siketfajdtyúk.

A nyírfajdkakas szintén dürög éspedig szintén április közepétől május végéig, bár dürgésének hangja merőben különbözik a siketfajd dürgésétől. A tyúk májusban, kezdetleges fészekben a föl-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

dön 6—10 veresbarnás, pettyes tojást tojik s azokat négy hét alatt költi ki.

Tápláléka rügyekből, fenyőtűkből, továbbá erdei bogyókból, áfonyaérésekor áfonyából és a hangafű (erika) hajtásaiból áll. Valamivel bizalmasabb, mint a sitetfajd, közelebb merészkedik a lakottabb helyekhez is, bár megőrzi fajának az erdei csend utáni kívánkozását. Nyiltabb erdőt, vizenyős erdei réteket és tarvágásokat szeret.

A nyirfajd erősen *kóbor* állat. Megesik, hogy egy-egy területen egy neki megfelelő tarvágásban egyszerre nagyobb számban jelennek meg, megtelepednek, dürögnek, fészkelnek. Ha azonban azon a területen a fiatalos felnő, vagy az erdő képe valamilyen okból

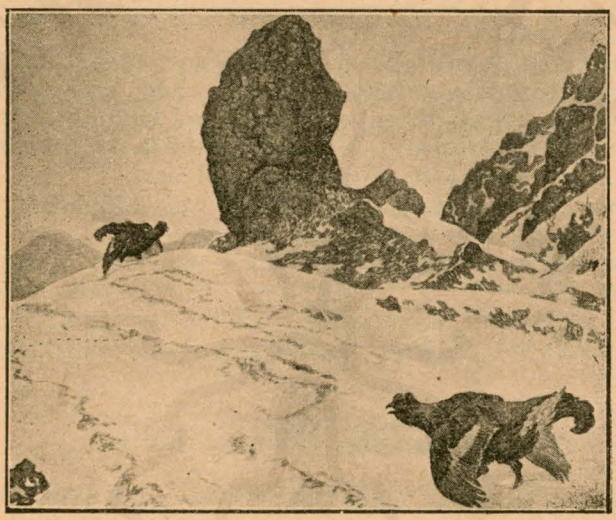

„Nyírfajd".

megváltozik, egyszerre csak minden látható ok nélkül az egész állomány eltűnik és esetleg 50—60 kilométernyire vagy még távolabb telepszenek meg, oly helyen, ahol azelőtt nyirfajd nem is volt. Etetéssel nem lehet őket helyhez kötni.

A nyírfajd vadászata szintén csak a dürgés idején történik és csakis a kakast lőjjük.

Éppúgy meg vannak a nyírfajdoknak is szokott dürgőhelyeik, éspedig rendesen egy-egy tarvágás vagy erdei rét vizenyősebb, füvesebb tisztásain. A vadőr már április elején figyelje meg, hogy lát-e hajnalban nyírfajdkakasokat az ismert dürgőhelyek körül mozogni.

Bújjék jól el még hajnal előtt és figyelje meg, hogy a kakasok a terület melyik részébe szállnak be hajnalhasadáskor. Ide a *nap folyamán*, — tehát se reggel, se este — építsen bokrokból, borókagallyakból, stb. egy a környezethez alkalmazkodó, mintegy 2 méter bel-átmérővel bíró és kb. egy méter magas körsövénykerítést, melybe

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

hátulról be lehessen bújni és elől egy lyukon (nyíláson) ki lehessen belőle lőni.

A vadász bújjék el jóval hajnalhasadás előtt ebbe a leshelybe. Hajnalpirkadás előtt *erős* susogó hanggal: „Cshhh—huuuui" berepül az első kakas a dürgőhelyre, utána másik, harmadik, stb. Nagy *csuhozással*, tollazatukat felborzolva, lantfarkukat legyezőszerűen szétterpesztve közelednek egymáshoz, ugrálnak, verekszenek. Egyikmásik most *dobolni* kezd. A dobolás a tulajdonképpeni dürgési hang. Gurgulázó, mindig újra és újra elkezdődő és sokszor megismételt erős, messzehallatszó hang ez.

A vadász virradatig gyönyörködhet a szép lovagi tornában, nyugodtan kiválaszthatja magának a legöregebb, legszebb kakast és a sövény nyílásán keresztül meglőheti azt. Mozgásnál azonban rendkívül óvatos legyen a vadász, mert a nyírfajdkakas egy pillanatra se lesz süket, se vak.

Napfelkelte után a kakasok felszállanak egyes magános nagy fák tetejére és ott dobolgatnak még egy ideig, míg a napsugarak felmelegedésekor leszállanak a tyúkokhoz és dürgésüket csak másnap hajnadhasadáskor folytatják. A nyírfajdkakast a csuhuzás utánzásával be is lehet csalogatni, de csak hajnalban.

Szeptember hónapban is lehet néha nyírfajd-dobolást hallani, ez azonban csak játék és nem komoly dürgés.

A nyírfajdkakasokat farktollaikért, melyeket főleg Lengyelországban és Kárpátalján, legénykalapdísznek vásárolnak, az orvvadászok is vadásszák, a vadőrnek tehát a nyírfajddürgés idején éber figyelemmel kell kísérnie minden gyanús hajnali lövés hangját.

A császármadár. (Bonasa bonasia.)

Üde, inkább nyirkos, hegyvidéki lomberdeink lakója, a fogolynál valamivel nagyobb császármadár, a *fajdfélékhez* tartozik. Színe szürkéssel tarkított barnás, a hullott avarhoz bámulatosan alkalmazkodó szín. Lábai az ujjak végéig tollazottak, mint minden fajdféle lábujjai. A kakas torka alatt fekete foltot visel.

Tápláléka rügyekből és főleg erdei bogyókból: szederből és bodzabogyókból áll. Éppen ezért leggyakrabban olyan kis, üde völgyecskékben találhatjuk, ahol bodza- vagy szederbogyók érnek.

A császármadár egy évben *kétszer* párzik, éspedig tavasszal április—májusban (a hegyvidék éghajlata szerint) és ősszel szeptember—októberben. Ez utóbbi párzását azonban fészkelés nem követi, ekkor csak párját keresi ki, hogy azzal élje át a telet a következő tavaszi párosodás- és fészkelésig.

Április—májusban, néha júniusban 8—12 drb. sárgásbarna, pettyes tojást tojik földön megépített igen kezdetleges fészkébe. A tojásokat három hét alatt költi ki. A kis csapat augusztus végéig, szeptember közepéig marad együtt, akkor, a *második párzás* alkalmával *párokra szakadnak*. A kakasok ez alkalommal erősen viaskodnak egymással, de kárt egymásban nem tesznek. Ez az az idő, amikor a császármadarakat csalogatósíppal vadászhatjuk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Bár a császármadár aránylag sokat tojik, szaporodása ennek dacára igen gyenge, mert egyrészt fészkelésétől kezdve a fiókák felnevelődéséig rengeteg veszélynek van a kis család kitéve (zivatarok, héja, nyestfélék, szajkók, kigyók, rókák, vadmacskák, stb, stb.) másrészt a császármadarak veszekedő természetüknél fogva nem tűrik egymás közelségét. Így azt tapasztalhatjuk, hogy hiába láttunk egy-egy völgyecskében akár két—három csapatot is augusztusban, a jövő esztendőben megint csak annyi császármadarunk lesz ott, mint amennyi rendesen lenni szokott. Az újakat a régiek elüldözték.

A császármadár vadászata.

Bár a császármadarat hajtásban is lehetne vadászni, mert igen szépen hajtható előre, igazi vadászati módja mégis csak a *csalsíppal* való behívása.

A csalsípokat a vadőrök maguk készíthetik. Kétféle csalsípot ismerünk: a síma hangú *csontsípot* és a kissé sistergő hangú *szisszentőt*, melyet a Felvidéken *skripák*-nak hívnak.

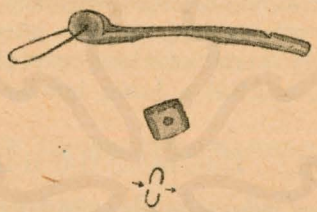

Császármadár-csalsípok.

A *csontsípot* egy kistermetű, de kinőtt házityúk combcsontjából készítjük. Nem mindegyik combcsont jó, mert olyan is akad, amelyiknek keresztmetszete tojásdad és nem kerek. A megfelelő combcsont üres és kerek metszetű cső legyen. Levágjuk a combnyakat. Kitisztítjuk a csontból a véres velőt. Éles reszelővel bereszelünk egy ferde sípnyilást a levágás helyétől mintegy 15 mm-nyire. A csont ellenkező oldalán bicskával vagy gömbölyű reszelővel kikanyarítunk a csont oldalából egy felénél mélyebb, mintegy 3—4 cm hosszú mélyedést. Itt fog a befújt levegő egy része és a hang kitódulni és itt fogjuk a hanglejtést hüvelykujjunkkal idomítani.

A sípot magát *nyers méhviaszkkal* formáljuk ki a csontban egy vékony fácska vagy csontszilánk segítségével mindaddig, mig a síp tisztán és biztosan szól. Ezzel a csontsíp készen is van.

A *szisszentőt* üres golyós réztöltényekből készítjük akként, hogy keresztben lefürészelünk belőle egy kb. másfél öbnagyságnyi hosszú darabot (pld. egy 10 mm töltényből 15—16 mm hosszú darabot. Éles fürészelt széleit letompítjuk.

Ebbe a rézkarikába beleillesztünk egy pontosan beleillő keményfapálcát úgy, hogy a karika a pálcikára rászorúljon. Erre

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

kalapáccsal szétlapítjuk az egészet annyira, hogy az kb. 3—4 mm vastagságot érjen el. Most egy fémfúróval vagy szeggel pontosan a két lap közepén át keresztülfúrunk egy kb. 3 mm átmérőjű lyukat. Ezután a fát kihúzzuk, a két lyuk közül az egyiket lyuktágítóval jóval nagyobbra tágítjuk ki, majd a két lyuk széleit kívül-belül laposreszelővel símára letisztítjuk. A szisszentősípunk kész.

Amikor a császármadarak őszi párzása elkezdődik és meghalljuk, hogy a császármadarak már sípolnak egymásnak, itt az ideje a csalsíppal való vadászatnak. Szélcsendes, hűvös, deres hajnalok a legkedvezőbbek. Esőben nem célszerű hívni, mert nem repülnek be.

Ha megfigyeltünk egy helyet, ahol a császármadár állandóan tartózkodik, óvatosan megközelítjük azt. Ha felriasztottuk véletlenül és elzurran — ne hivjunk. Ha azonban sikerült észrevétlenül beülnünk, elbújnunk egy vastagabb fa mögé, kézbevesszük töltött fegyverünket, leülünk és várunk vagy 5—10 percet. Ezután elkezdhetjük a hívást a következőképpen:

A csontsípot úgy fogjuk három ujjunk közé, hogy hüvelykujjunk alulról a csontteknőhöz érjen. Belefújunk a sípba egy hosszacskát, utána egy rövidebbet, majd három-négy rövid után ismét egy hosszut, mely alatt azonban végighuzzuk hüvelykujjunkat a kis csontteknőn, miáltal a hang lemélyül és ismét kimagasodik. Ilyenformán:

Ekkép: Tíííí... tii... ti-i-i-iu..., ti-ti-ti-tiuúi...

Ha van a közelben császármadár, úgy az rögtön ugyanígy fog válaszolni, majd rövid, burrogó szárnysuhogást hallunk: a madár berepült...

Mozdulatlanúl várunk, míg egyszerre halk levélzörgés jelzi, hogy a szép kis vad futva közeledik a haraszton. Ha újból szól, újból ugyanúgy válaszolunk neki a csalsípon. Amint lőtávolban meglátjuk, azonnal lőjjünk, mert következő berepülésével esetleg oly közelre jön, hogy lövésünkkel szétroncsolnánk szép kis testét. A császármadarat nem szégyen ültében meglőni.

A szisszentővel egyszerűbb a csalogatás. A felállást éppoly elővigyázatosan végezzük. Pár percnyi várakozás után úgy vesszük a szisszentőt a szájunk elejére, hogy a kisebbik lyuk befelé szájunkba, a nagyobbik lyuk pedig kifelé nézzen. Felső ajkunk zárja el a felső, alsó ajkunk az alsó nyilást, miáltal keresztben keresztülfújhatunk a szisszentő két furt nyilásán. Vékony, sípoló hangot fog az adni, de ez a hang kissé sistergően fog kijönni, nem oly símán, mint a csontsíp hangja. A szisszentő a *tyuk* hangját utánozza:

„Szíí —— szi —— sziszi —— szisziszíííííí...“

A fenti szisszegővers után szakadozottan egész halk léglökéseket szaporázunk, amikor is a szisszegő „piu-piu-piu-piu“ hangokat hallat, majd újból a fenti vers következik: „...Szíí —— szi —— sziszi —— szisziszíííííí...“

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ha se a csontsípra, se a sziszegőre nem kapunk feleletet: menjünk tovább a következő ismert császármadárlakásig, mert itt most nincsen semmi.

A császármadarat etetni, szaporítani nem tudjuk. Csupán a bogyós növények szaporításával és a kártékonyak írtásával segíthetünk állományunknak, de mint mondottuk, a császármadár veszekedő természetű lévén, sok nem marad meg belőlük egy helyen és inkább elvándorolnak.

A hófajd. (Lagopus mutus L.)

Csakis a legmagasabb, sziklás hegyekben, az örökös hó határánál tartózkodó, fogolynagyságú fajdféle madár. Valamivel nagyobb a fogolynál. Lábai ujjaik hegyéig tollasak. Nyáron hamvasszürkék, télen teljesen fehér tollazatot öltenek, csak vezetőtollaik (szárnytollaik) feketék. A szemek felett vörös szemöldöktaréjuk van, de az kevésbbé kifejezett, mint például a nyírfajdkakas szemöldöktaréja. Hangafüvek tűiből, zuzmókból, rovarokból és áfonyából élnek, kárt csak azzal okoznak néha, hogy a tavaszi hóolvadáskor hógörgetegeket indítanak meg, amint az olvadó hómezőkön kaparásznak. Csonkamagyarországon nincsen hófajd.

A fácán. (Phasianus.)

Az elmúlt évszázadokban, de sőt még a jelen évszázad elején is a fácán csak egyes kiváltságos nagy uradalmakban volt található, ahol megfelelően gondozták és tenyésztették.

Ma azonban, hála a jó vadászati törvényünknek -s éppen ezeknek a fentemlített áldozatkész uradalmaknak, a fácán Hazánkban már közkincs. El van ma már terjedve úgyszólván az egész országunk területén (a magas hegységeket kivéve) és ma már a fácán teljesen meghonosodott magyar vadnak tekinthető.

Hazánkban többféle fácánt ismerünk, miután azonban ezek a fajok általában igen könnyen kereszteződnek egymással, teljesen tiszta fajban alig láthatjuk az egyes példányokat, hanem azoknak legnagyobb része ma már keresztezés eredménye.

1. A legrégibb magyar honosított fácánunk az úgynevezett közönséges, vagy *„csehfácán“* (Phasianus colchicus). Ez a legkisebb termetű fácánunk. A kakasnak semmi fehér gallérja nincsen, háta mindegyik között a legveresbarnább, hasa fekete, nyaka feketészöld ércfényű, melle tollai nem lándzsaformájúak, hanem lekerekítettebbek.

Ez a fácánfajta volt a legelső fácán Európában, egyes helyeken már az 1700-as években rendesen vadászott vad volt a királyi udvarokban. Igen jól repül, éghajlatunk szélsőségeivel szemben eléggé ellenálló.

2. Az úgynevezett *„angol zöldhátu gallérosfácán“* (Phasianus Torquatus). Tulajdonképpen ez a *kinai* fácán. A kakas sokkal vilá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

gosabb a közönséges cseh fácánkakasnál és jóval nagyobb termetű. Fejebúbján hamvas-olajzöldes folt van. Szárnyfedői palakékek, nyakán széles fehér tollakból álló gallér van, mely az egész nyakát körül éri. Melltollai bíborvörösek és lándzsaformában végződnek.

3. A *mongol fácán* (Phasianus mongolicus) egészben hasonlít az előbbenihez, de fehér gallérja a nyakon elől megszakad. Háta végén a foszlott farkfedőtollak narancsvörösek, míg az angol örvösfácánéi gesztenyevörösben végződő zöldes, foszlott tollak.

4. A *Japán fácán* (Phasianus tenebrosus). A kakas sötétzöld érczfényű, egészben véve majdnem feketét mutat. A tenebrosus fácán csibéi már kikelésükkor feketetarkák, úgy néznek ki, mint egy feketetarka háziesibe. Ezt a fácánfajtát tévesen „versicolor-nak" is hivják.

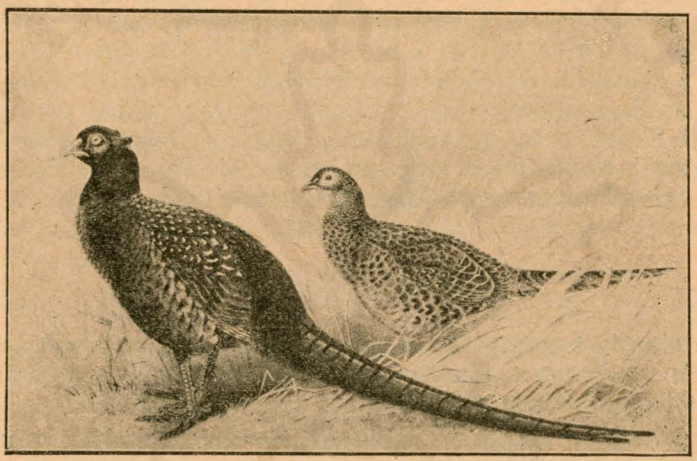

Közönséges fácán.

5. A *formosa*-i fácán (Phasianus Formosa). Igen ritka, talán a legnagyobb testü fácánunk, annyira világos színű a kakas, hogy fakó, sárgásnak látszik. Galléros fácán ez is.

A fenti, úgynevezett *vadászfácánokon* kívül van még számos más faj: úgynevezett *díszfácán* is (Királyfácán, Aranyfácán, Ezüstfácán, Amherstfácán, Argusfácán, stb .stb.), de ezek csak díszkertek díszei, vadállomány nevelésére nem valók, mert igen keveset tojnak, kényesek és nem kereszteződnek egymással, se a rendes vadászfácánfajokkal. A díszfácánok közül csakis a *királyfácánnal* (Phasianus reevesi) érdemes foglalkozni, mert oly szép, hatalmas madár, hogy a teriték dísze, ha terítékre kerül egy-egy ilyen kakas. Két éves korában a kakas farktollai másfél méternyi hosszura is megnőnek. Hatalmas, nagy madár, de alig szaporodik a mi éghajlatunkon és igen veszekedő, kergeti a rendes közönséges vadászfácánokat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A közhit azt tartja, hogy a közönséges cseh vadászfácán kevésbbé csavarog, mint az örvösfácánok különböző fajai. Ez azonban nem áll.

Minden fajú fácán csavarog akkor, ha: 1) nem tetszik neki a hely, 2) ha nem etetjük megfelelően, 3) ha túlságosan sok kakast hagytunk meg.

Magára vessen tehát az a hivatásos vadász, akinek fácánjai elcsavarognak, mert rendszerint ő a hibás és nem a fácánféleség.

A fácán többnejü állat, azaz egy-egy kakasnak a dürgés (párzás) idején több tyúkból álló hárem van. Éppen ezért az állományunkat már az őszi lelövési előirányzatban úgy kell szabályoznunk, hogy egy-egy kakasra tavaszra nyilt területen körülbelül 5—6 tyúk essék. Miután azonban a szárnyas ragadozók ritkán bántják a kakasokat, hanem mindig a gyengébb és könnyebben levágható tyúkokat pusztítják inkább, már őszkor számolnunk kell ezzel a ténnyel és ahol ragadozó-okozta károkkal kell számolnunk, ott ősszel legalább 6—7 tyúkot hagyjunk meg egy-egy kakasra. Ha tulságosan szük az ivararány, azaz több a kakas a kelleténél, ott a kakasok elverik egymást és egy részük el fog csavarogni.

A fácánosnak sürünek és üde talajjal birónak kell lennie, hogy a fácánok benne lehetőleg egész nyáron át megtalálják a nekik szükséges állati táplálékot (rovarokat, gilisztákat, csigákat, stb.). Száraz, sivár homoktalajon nőtt ritka akácosok fácánosoknak nem felelnek meg. Miután azonban a fácán az éjjelt fákra *felgalyazva* tölti el, gondoskodnunk kell minden fácánosban felgalyazófákról is, mert teljesen alacsony fiatalos, ha még oly sürü is, nem fog megfelelni célunknak. Felgalyazófáknak legalkalmasabbak a *feketefenyők* (Pinus austriaca), mert ezeknek tüi az égbolton télen éjszaka is sötétet mutatnak és a holdvilágnál dolgozó éjjeli orvvadászok munkáját megnehezítik.

A fácános erdő körül, hacsak lehetséges, legalább tíz-tizenöt méter szélességben minden évben cirkot vessünk, éspedig *seprőcirkot*. Ugyancsak vessünk el lehetőleg mindegyik lővonalba, sőt erdei tisztásokra is részint *seprőcirkot*, részint *csicsókát*, *pohánkát* és *kölest*. Nagyon fontos az is, hogy ha a talaj megfelelő: a fácános közelében *lucernaföld* is legyen. A lucernában ugyanis rengeteg apró rovarféle tartózkodik és ez mind csemegéje a fiatal fácánsarjadéknak.

Soha ne felejtkezzünk arról, hogy a fácán *bő mesterséges etetés nélkül nem marad meg!* Az etetést már *októberben* kezdjük meg búzaocsuval. Később átmehetünk az olcsóbb cirokmagetetésre. A cirokmagot kölesmaggal vagy pohánkamaggal keverten adjuk. Nagyon hideg télen lehetőleg aprószemű tengerit és olajosmagvakat (kendermag, lenmag) etessünk, mert az olajtartalom jobban fűti a madár testét és a hideggel szemben ellenállóbbá teszi.

Az eleséget lehetőleg *naponta frissen* szórjuk ki, éspedig a rendelkezésünkre álló mennyiség háromnegyedrészét az etetőkbe, egynegyedrészét pedig a cserkészutakon, lővonalak utak mentén szórjuk szét naponta. Ez az etetési mód az egyedüli helyes, mert ha

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

csakis az etetőkbe szórnánk az eledelt, a fácánok azt hamar feleszik, azután további élelem után sétálva, messze elcsavarognak.

A hó eltakarodása után, rendes években már márciusban, kezdetét veszi a *dürgés*. Az erősebb kakasok körül összegyülik 5—6 sőt néha ennél is több tyúk. A kakas hangosakat kurjant, közben zubogva verdesi szárnyait. Hangos tőlük erdő, mező.

Áprilisban kezdenek a tyúkok tojni. Egy-egy tyúk a szabadban 8—12 zöldesszürke tojást tojik, a földön kikapart kezdetleges fészkekbe. Gyakran találunk egy-egy fészekben 20—22 tojást is, de ezt majdnem mindig *több* tyúk tojta össze, mert a fácán szivesen tojik idegen fészekbe is. (Megfigyelhetjük, hogy a különböző tyúkok tojásai egyetlen fészekben is különböző árnyalatuan zöldek).

A tojásokat a tyúk 24—28 nap alatt kelti ki. A kis fácáncsibék már néhány órával kikelésük után igen életrevalóak, fürgék. Az első időben kizárólag rovarokkal, hernyókkal, stb. táplálkoznak és ebben az időben *kimondhatatlanúl nagy hasznot hajtanak a mező- és erdőgazdaságnak.*

Sajnos, a mezőgazdaság nem látja ezt a nagy hasznot, mert *nem látja azt, ami* nincs, tudniillik a milliónyi *hiányzó* rovart, ellenben meglátja és kiabál azért a pár szem kukoricáért, amelyeket a fácán esetleg lecsipeget az alacsonyan nőtt kukoricacsövekről.

A tojásokból májusban kikelt kis fácánok aránylag hamar megtanulnak repülni, gyorsan nőnek és augusztus végén, szeptemberben a kakasoknak kakastollai már kiütköznek. Ezt úgy hivják, hogy *„festenek."*

A fácánállományt azonban önönmagából nagy mennyiségre felszaporítani majdnem lehetetlenség. Ez csakis az olyan nagy erdőtlen síkvidékeken sikerül, ahol száz- és százezer hold erdőtlen búzatengerben kelnek ki a fácánfészkek és a tengeri letakarultával kénytelenek egyes kis erdőcskékbe összezsufolódni, miután másutt téli menedékhelyet nem találnak.

Komoly, nagy fácánállományokat csakis *mesterséges tenyésztéssel* tudunk létrehozni.

E könyvnek a vadászattudomány minden egyes ágát fel kell ölelnie, nincsen tehát helyünk arra, hogy a mesterséges fácántenyésztésnek minden csinját-binját részletességgel leírhassuk. Erre külön szakkönyvek vannak.*) Minden szakképzett hivatásos vadásznak kell azonban a mesterséges fácántenyésztés *alapelveit* tudnia.

A mesterséges fácántenyésztés.

A mesterséges fácántenyésztésnek háromféle kiinduló pontja lehet, úgymint:

1. Napos csirkék vétele és felnevelése.
2. A kereskedelemben kapható tojások vásárlása, kikeltése és a kikelt csirkék felnevelése, végül

*) L: Dr. csicseri Orosz Károly: „A mesterséges és természetbeni fácántenyésztés." Kiadó: Ember Károly Battonya. 1936.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

3. Az élvebefogott fácántyúkoknak voliérben (kerítésben) való átteleltetése, letojatása, a tojások kikeltetése és a csirkék felnevelése.

Mi itt a harmadik módszer alapelveit tárgyaljuk, mert a másik két módszer, bár sokkal egyszerűbb, magában foglalja a harmadik módszert is.

A *voliér* egy 200—1600 négyszögöles, esetleg a szükség szerint még ennél is nagyobb, sodronyhálóval körűlkerített kert, melyből a tojatás céljából behelyezett élőfácánok nem mehetnek ki.

Mindenekelőtt fontos a voliér *helyének helyes megválasztása.* A voliér fásított helyen legyen, ahol a fácánok árnyékot is találnak, de ahová néhol a nap is besüssön, mert a napsugárra minden élőlénynek szüksége van.

Egészen sík terület nem megfelelő, mert felhőszakadások esetén a víz megállhat és károkat okozhat. Legjobb a kissé keletnek hajló enyhén lankás, máskülönben száraz talajú terület. Ha tudnak a területen friss csermelypatakokat vezetni: annál jobb.

A voliére kerítése legfeljebb 4×4 cm lyukbőságű horganyozott sodronyhálóból legyen, melynek magassága kb. 280—300 cm. Célszerű a sodronyhálót *kivülről* náddal bundázni, hogy átlátszatlanná tegyük, mert így a bezárt fácánok nyugodtabban maradnak. A bundázás kivülről legyen, különben a fácánok felmászkálnak rajta a háló tetejéig.

Ha van rá költség, jól tesszük, ha csak 250 cm magas sodronyhálót szerelünk, de a 250 cm felett 45 foku szögben *befelé* visszahajtunk és vasakra erősítünk további 50 cm sodronyhálót. Ez feltétlenül meg fogja akadályozni azt, hogy fácánjaink kiszökhessenek. Gyakran látjuk azt, hogy ezt a ferde hálót nem befelé, hanem *kifelé* alkalmazzák a macskák, stb. ellen. Ez nem helyes. A macskákat *kint* írtsa ki a vadőr és ha egy-egy macska mégis bemerészkedik: annál jobb, mert ha megöl is egy-egy fácánt, de biztosan megfogjuk, hiszen nem tud kimenni és ártalmatlanná tehetjük ezt a veszedelmes rablót.

Célszerű az egész voliért 4×4 méteres rekeszekre osztani, ugyancsak hálóval, nádazással és mindegyik ilyen rekesztékbe egy-egy törzs fácánt: pld. 1 kakast és 4—6 tyúkot elhelyezni. Minden rekesztékbe egy fészkelőhelyet készítünk. Ez a rekesztékes voliére jobb, mert a kakasok nem verekedhetnek és a tyúkok tojásai ellenőrízhetők, könnyebben szedhetők össze. Azonban az ilyen voliére sokkal drágább és kezeléséhez is több személyzet kell. Ivóvizet mindig minden rekesztékbe frisset kell adnunk.

A voliérbe, ha a voliér nem rekesztékes, nyolc-tíz tyúkot is számíthatunk egy-egy kakasra. Rekeszekben csak 5—6 tyúkot rakjunk egy-egy kakashoz.

A voliérben tojatásra tartott fácánoknak szelideknek, bizalmasoknak kell lenniök, éppen ezért a *frissen befogott fácánanyag nem jó.*

Legjobb az a kétéves tyúkanyag, melyet két év előtt mi magunk neveltünk mesterséges neveléssel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A tojatás céljából befogott fácánokat igen jól etessük, hogy azok jó erőben legyenek, *de ne legyenek elzsírosodva,* mert az a tojásmennyiség rovására megy.

Éppen ezért kukoricával csak mérsékelten és csak csikorgó télen etessük a voliér lakóit. Főképpen búzaocsú és árpa keveréke, némi köles, cirokmag legyen a táplálék, melyhez a tavasz közledtekor adjunk állati táplálékot, selyemgubót vagy darált hústöpörtőt. A tojás képződéséhez ugyanis igen sok fehérjére van szükség. Ahol mészhiány van a talajban, ott helyenkint szórjunk ki összetört száraz vakolatot.

Nem árt, ha a tavasz kinyíltától kezdve voliérünkben a fácánok napi élelme közé úgynevezett „Wirker-féle tojatóport" keverünk. Kapható Wirker J. vadászpatikájában, Rákoskereszturon. Ne gondoljuk azonban hogy a tojatópor csodát fog művelni akkor is, ha a télen tyúkjainkat nem etettük szakszerüen!

Március végétől kezdve naponta, sőt a fő-tojóidény alatt naponta többször is járjuk be a voliért és gyűjtsük be a tojásokat. Éppen ez a bemászkálás követeli meg, hogy voliéranyagunk szelid legyen és ne féljen tőlünk, amikor közéjük megyünk.

A naponta szedett tojásokat ne rázzuk össze. Mossuk meg mindegyiket langyos vízbe mártott ruhával, mert a tojásban élet van. Ez az élet lélegzik a tojás héjának likacsain át. Sár, bélsár, piszok csak akadályozni fogja a lélekzést.

A begyűjtött tojásokat sötét, hűvös helyen gyűjtsük és hacsak lehet, naponta óvatosan forgassuk meg őket, nehogy a sárgájuk a hosszas állás következtében leszálljon.

Ne gyűjtsünk *sokáig* tojásokat, hanem amint megfelelő számú tojásunk van, azonnal rakjuk őket tyúk alá. Hosszas fektetés és raktározás árt a csira fejlődőképességének.

Ha tyúkanyagunk megfelelő volt és megfelelően etettünk, egy-egy tyúktól könnyen számíthatunk 20—22 tojásra. Ha ennél kevesebb a tojás, rendesen magunkra vessünk és ne szidjuk az időjárást, hanem keressük meg a hibát!

A keltetés.

A tojásokat kikeltethetjük keltetőgéppel, vagy kotlóstyúkokkal, esetleg kotlós pulykákkal. A kotlóstyúk azonban a legmegfelelőbb. Ne használjunk nehéz fajtyúkokat. Legjobb a közönséges magyar parlagi tyúk.

Mindenekelőtt keressünk a kotlóhely számára megfelelő, síma, kissé árnyékos helyet. Ide helyezzük el egy-két sorban a *kotlóládákat,* éspedig úgy, hogy egy-egy ládasor legalább 3—4 méternyire essék a másik sortól.

A kotlóládákat fenyődeszkákból rójjuk össze akként, hogy hátul az egész hosszban egy 10—12 hüvelyknyi széles deszkát, elől egy 5—6 hüvelyk széles deszkát veszünk. E két deszka közé harminc cm-kint deszkából rekesztékeket illesztünk. E rekesztékeket felül

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ferdén (hátrafelé) fürészeljük el és úgy szegezzük helyükre őket. Most tetőnek végigszegelünk egy szélesebb deszkát, mely természetesen hátrafelé fog lejteni és levezeti az esetleges esőt. Alul a kotlóládának nincsen feneke. Előlről nyilás marad, mert elől a deszka csak félszélességű.

Mindegyik rekesztékbe egy-egy fészket csinálunk puha száraz szénából, vagy puha fagyapotból. A fészkek mindegyike elé kb 2—3 lépésnyire egy-egy cöveket verünk be és arra egy-egy vastag, puha kenderspárgát kötünk, kb. 30—40 cm hosszúságban. E spárgák végére hurkot kötünk. Igen célszerű a cövekeket *két sorban* leverni.

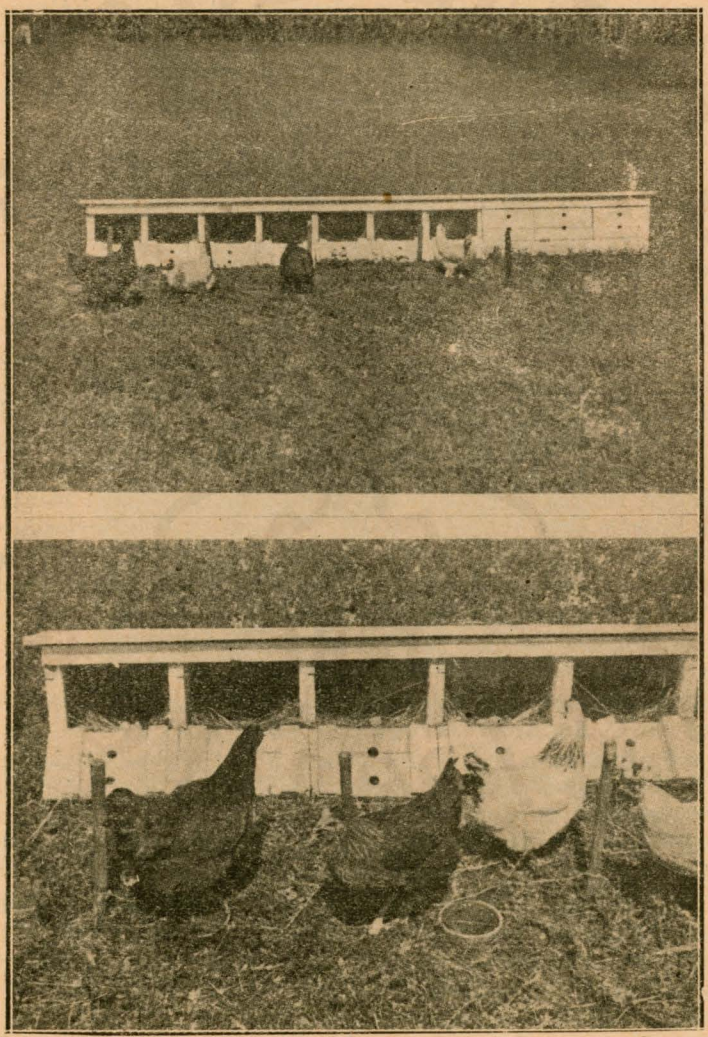

„Kotlóládák."

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Egy-egy fészekbe 17—19 tojást, legfeljebb 21 tojást tegyünk a kotlóstyúkjaink nagysága szerint.

Mielőtt a kotlókat a tojásokra tennénk, próbáljuk ki kotlóképességüket rossz vagy porcellántojásokon. Sok kotló ugyanis már kiköltött egy fészekalja tojást akkor, amikor volt gazdája azt nekünk mint elsőrendű kotlót, eladta.

Az ilyen kotló leugrál a tojásokról és az értékes fácántojásaink kihülhetnek, elpusztúlhatnak.

Ha a kotlósaink megbízhatók, akkor mindenekelőtt *paklincsozzuk ki őket.* Ezt legegyszerűbben úgy csinálhatjuk, ha tollaik közé fujtatóüvegből rovarport fújunk és a tyúkok hóna alá a meztelen helyre ujjunkkal paprikás zsírt kenünk.

Szerezzünk be baromfigilisztahajtó port (veres kálmusz) csináljunk ebből előírás szerint labdacsokat és mindegyik kotlóstyúkunk torkán tömjünk le egy-egy ilyen kis labdacsot. Így védekezünk ugyanis a veszedelmes *coccidiosis* (ejtsd: Kokczidiózis) betegség ellen. (Máj és bélbaj).

A coccidiosis betegség csirái ugyanis a napon hamar elpusztulnak. Egyetlen esetben nem árt nekik a napsugár, akkor, ha a baromfigiliszta *petéiben* kerülnek ki. A giliszta petéinek héja ugyanis megvédi a coccidiosis betegségek csiráit a napsugár csiraölő hatásától.

Ha tehát coccidiosis betegségtől mentesek akarunk maradni, gilisztamentesekké kell tennünk kotlóanyagunkat, nehogy a veszedelmes baj a giliszták petéiben kifejlődhessék és majd később, hónapok múlva elpusztíthassa fiatal fácánállományunkat.

Ha most már egészséges, megbízható kotlókkal rendelkezünk, helyezzük el azokat az egyes fészkekbe és jól ügyeljünk arra, nehogy ember, kutya, macska vagy görény a kotlást megzavarhassa.

Minden reggel vegyük le a kotlókat a tojásokról mintegy félórára és kössük őket a fészkek előtti cövekek spárgahurkaihoz egyik lábuknál fogva, szórjunk elébük eleséget és ivóvizet. Azért tettük a cöveket *két* sorba, hogy így egy-egy kotlónak nagyobb mozgási területet biztosíthassunk anélkül, hogy azok spárgáiknál fogva összekeveredhetnének.

Ne féljünk attól, hogy félóra alatt a tojások kihülnek. Erre a kis szellőztetésre a tojásokban fejlődő csiráknak szükségük van, de szüksége van a kotlónak is egy kis szellőzésre, evésre, mozgásra. Félóra után óvatosan helyezzük vissza a kotlósokat fészkeikre.

A kotlás 8—9-ik napján, a szellőztetés ideje alatt lámpázzuk át összes tojásainkat és vegyük ki azokat, amelyek csirátlanoknak bizonyúltak. Ezeket a tojásokat ugyanis később, mint főtt tojásokat, igen jól fel tudjuk majd használni csibéink felnevelésénél.

A kotlás ideje alatt időről-időre vizsgáljuk meg kotlósainkat, hogy nem tetvesedett-e megint el egyik vagy másik. Ha eltetvesedett volna, rovarporozzuk át, mert ha a kikelt kis csibéket ellepi a tetű, azok mind elpusztulnak.

A kotlás ideje a kikelésig: 24—27 nap.

Ha szakszerűen jártunk el, a kikeléssel nem lesz semmi bajunk. A befúlás a fácánnál kevesebb, mint a házicsirkéknél.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A kikelt kis csibék gyorsan felszáradnak és hamar virgonc kis lényekké válnak. A kikelés utáni első 24—36 órában semmiféle táplálékot ne adjunk nekik, mert nem is veszik azt fel és nincsen is rá szükség. A második napon azonban megkezdődik a csibék etetése. A felnevelés *nevelőládákban* történik.

A felnevelés.

A nevelőláda egy kis kutyaólhoz hasonló deszkaládikó, melynek feneke nincsen, teteje pedig hátrafelé lejtős, hogy az eső

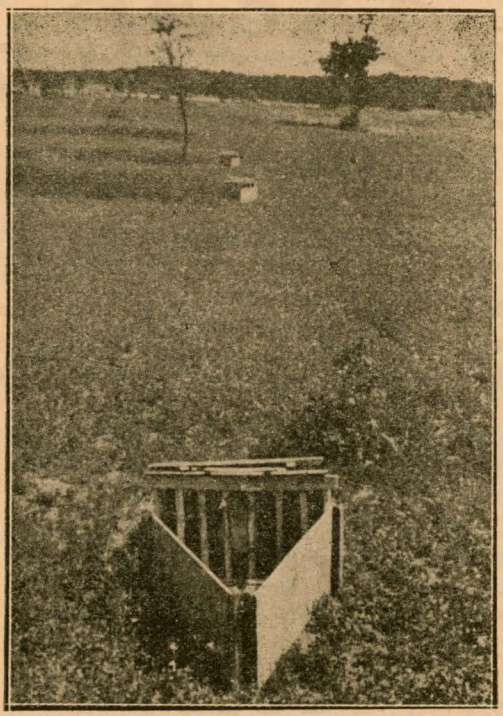

(„Nevelő-láda".)

lecsoroghasson. Nagysága: 60 cm széles, 60 cm mély, elől 60 cm magas, hátul 40 cm magas. Az első fal helyett lécekből leereszthető rács van. A rács közei akkorák, hogy azon át a kis csirkék kibujhassanak, de a kotlóstyúk maga ne mehessen ki.

Ezeket a nevelőládákat legcélszerűbben egy lucernaföldre visszük ki, éspedig a szükség szerint 6—8 sorban, mindegyik sort egymástól legalább 6—8 m-nyire és a sorban mindegyik nevelőládát legalább 6—8 m-nyire egymástól helyezzük el. Minden nevelőláda előtt csúcsalakban két, 1—1 m hosszú, 30 cm széles deszkából kis udvart készítünk a kis csibéknek. Egy-egy nevelőládába mindig egy kis család kerül.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Igen ügyeljünk arra, hogy az a hely, ahol nevelni akarunk, ne legyen túlságosan mély fekvésű, ahol hideg harmatok járnak, mert az ilyen, vizenyős, nagyon harmatos helyen kis csibéink megvakulnak és elpusztulnak. Ez a megvakulás meghűléstől ered.

A kikelés után a kis fácáncsibék, mint már mondottuk, az első 36—48 órában semmit se kapnak enni. Ezen idő elmúltával azonban az etetést el kell kezdenünk.

Ha friss hangyatojásokkal rendelkezünk: ez a legjobb ételük az első időben, azonban adjunk hozzá nekik szitán kétszer áttört keménytojást. (Ne főzzük túlkeményre és úgy a sárgáját, mint a fehérjét passzírozzuk át.) A harmadik naptól kezdve keverjünk már egy kevés árpalisztet is a passzírozott tojáshoz, de ha lehetséges, adjunk melléje mindig egy kevés hangyatojást is, ha ilyent szerezni tudunk.

A hetedik naptól kezdve keverjünk a csibék eleségébe átpasszírozott, vízbe vagy friss tejbe áztatott búzakenyérbelet. A kenyér héját tegyük félre, mert ezt a csibék idősebb korában megdarálva igen jól fel tudjuk majd használni, de csak akkor, ha az nem penészedett meg.

Kéthetes kortól kezdve adhatunk az eleséghez főtt rizst és fejenkint 4—5 gr-nyi húslisztet. A húslisztet forró vízzel puhítsuk fel és úgy hűtsük le a hozzákeverés előtt.

A továbbiakban fokozatosan keverjünk az eleséghez fínom búzadarát, tengerilisztet, *hántott* köleskását és húslisztet. Mindezt mindig főzve és lehűtve adjuk. A főzés célja nemcsak puhítás, hanem fertőtlenítés is.

Az eleséget a nevelőláda rácsa elé tett kis keményfadeszkácskára rakjuk. A deszkácska gyalulva legyen és azon soha se hagyjunk az előbbi etetésből származó ételmaradékot!

Általában mindig első követelménynek tartsuk a leggondosabb tisztaságot! A bélhurut és még sok egyéb veszedelmes betegség csírája a romlott ételmaradék. Nem nehéz dolog a betegségeket tisztasággal megelőzni, de annál nehezebb azokat megszüntetni, ha egyszer felléptek!

Tiszta, igen apróra szitált kvarckavics (folyami sóder) mindig legyen az etetődeszkácskák mellett, mert ez a kis csibék emésztéséhez kell. Tiszta tálacskákban tiszta vizet adjunk a csibéknek, de ha már ittak és ivott a tyúk is, öntsük ki a tálacskából a vizet és tegyük mindegyik nevelőláda vizestálacskáját a nevelőláda tetejére, *lefelé fordítva.*

Négyhetes kortól kezdve mindig több és több gorombára darált búzát adagoljunk az eleség közé és most már szoktassuk csibéinket rendhez is, azaz minden nap *pontosan* reggel 6 órakor, déli 12 órakor és este 6 órakor etessünk. Az etetésnél mindenkor ugyanazon hangon fütyüljünk nekik, vagy hívjuk őket hanggal, de mindig ugyanazzal a hanggal. Most már adjunk darálatlan búzaocsút is és fínomra vágott zöldlucernát.

A rácsokat most már elvehetjük a nevelőládák elejéből, mert a csibéink már jókorákká fejlődtek. Hat-nyolchetes fácáncsirkék bizony már gyakran önfejűekké is válnak, elhagyják a tyúkot és igye-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

keznek felgallyazni is. Ha azonban az etetési órákat pontosan betartottuk és betartjuk, még sokáig hatalmunkban tartjuk csirkéinket.

Nem jó az, ha másutt nevelünk és úgy hordjuk át a már felnevelt fácáncsirkéket abba az erdőbe, ahol majd a vadászatot tervezzük. Az ilyen áthordás mindig veszteségekkel jár. Az új helyet esetleg nehezen szokják meg, elkóborolnak, szétszéledhetnek.

Éppen ezért legjobb az, ha abban az erdőben vagy legalább is egyik szélén keresünk magunknak nevelőhelyet és ott neveljük fel csibéinket, ahol ősszel vadászni akarunk reájuk. Ha azonban valamely okból mégis át kellene vinnünk a felnevelt fácánjainkat, úgy ezt csakis estefelé tegyük. Hagyjuk őket — nem zsúfoltan — a szállítókosaraikban. Hajnal előtt (de még teljes sötétségben) nyissuk ki a kosarakat és *bőven* szórjunk eleséget a kosarak körül.

Hajnalban a csirkéket ne zavarjuk. Hagyjuk őket kilépegetni a kosarakból, csipegessék az élelmet, így szokják meg leghamarább az új helyet.

A fácános erdőben mindig tartsunk tisztán úgynevezett „szóróutakat". A szemestakarmányt ezeken az utakon szórjuk el, amivel kettős célt érünk el: 1. fácánjaink hosszabb ideig kapirgálnak az utakon és nem kóborolnak; 2. a héja rablása ellen könnyen besurranhatnak az útról a sűrűbe.

Betegségek.

Minden fácánnevelésnél, még a leggondosabb kezelés mellett is ki vagyunk téve a különböző betegségek pusztításainak. Kevés olyan betegséget ismerünk, amelyet hatásosan tudnánk gyógykezelni, hiszen az erdőben szétszéledt egyedeket gyógykezelni úgyszólván lehetetlenség.

A legjobb védekezés: a betegség megelőzése.

A fácánokat, mint tyúkféléket, pusztítja a *baromfikolera*, a *baromfipestis*, a *baromfigümőkór*, a *galandféreg*, *bélgiliszta*, *vörösféreg*, a *coccidiosis*, a *baromfidiftéria*, stb.

E betegségek legtöbbjét vagy magunk hozzuk be ruháinkkal, sáros cipőnkkel, fertőzött udvarokon áthaladt kocsi kerekével, stb. vagy pedig — és ez a leggyakoribb eset — az etetőhelyeinkre berepülő *verebek* hurcolják azokat be.

A coccidiosis betegség ellen — már mondottuk — a bélgiliszták kihajtásával védekezünk. A galandférget porrátört arékadióval hajtjuk ki (fejenkint egy fél grammot számítva). A galandférges vagy bélgilisztás fácánok szomorkodnak, tolluk felborzolódik, félrevonulnak. Ezeket fogjuk be, különítsük jól el, mert ürülékeikkel megfertőzik a többieket is. Az elkülönített hely talaját szedjük össze és égessük el, vagy ásóval igen mélyen (60—70 cm) fordítsuk alá.

A gümőkóros fácán nem robajjal, hanem lepkeszerűen repül. Ezeket irgalmatlanul lőjük agyon és ássuk el. Hasonlóképpen pusztítsuk el a kolerás vagy pestises fácánokat is. *Néha* segíthetünk ezzel, de igen ritkán. E betegségeket meg kell előznünk, gyógyításuk úgyszólván lehetetlen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A *vörösgiliszta* egyik legnagyobb ellensége a fácánosoknak. Ez egy kétfejű kis féreg, mely a fácáncsirkék torkában a nyálkahártyákra tapad. A csirkék tátogatnak, prüszkölnek, köhögnek, egyre gyengülnek és ha a kór erősen elhatalmasodik rajtuk: elpusztulnak.

Legjobb védekezésünk a vörösgiliszta ellen az, ha legfeljebb két évig nevelünk fácánt egy helyen, azután átmegyünk nevelőládáinkkal friss helyre.

Ha azonban a kór már fellépett, készítsünk *porozóládákat*. Egy-egy ilyen, teljesen zárt ládába tíz csirkét tegyünk és a láda egyik lyukán át fujtatóval fújjunk be rájuk egy fél evőkanálnyi *vörösgilisztaport*. Ezt *syngamus-pornak*, angolul *„Invicta Barham"-pornak* hívják és Wirker János vadászpatikájában kapható, Rákoskeresztúron. A fácánok ezt a port 5—10 percig lélegezzék be. Erős köhögés közben a giliszták eltávolíttatnak. E beporzást 5—10 percig folytatjuk mindegyik csoporttal és mindegyik csoporttal legalább háromszor ismételjük meg. Célszerű a beporzást a betegség *megelőzésére*, legalább egyszer-kétszer egészséges állománynál is alkalmazni.

A *baromfidiftéria* nem olyan veszedelmes betegség, mint a kolera vagy a pestis, de a megbetegedett állatokat itt is azonnal különítsük el, mert nyáluk, váladékuk megfertőzi a többieket. A diftériás csirke szeme bedagad, gennyes váladék lepi el a szemhéját, gennyes lepedék a torok nyálkahártyáját.

Töröljük ki a gennyet pálcikára csavart vattával és kenjük be jódtinkturával a fertőzött helyeket. Ezt a műveletet többször kell ismételni, míg a csirke meggyógyul vagy elpusztul.

Az élősdi állatok: atkák, paklincsok, kullancsok, óvantag, stb. igen nagy károkat okozhatnak csirkéink között, ha elszaporodnak. Mint már mondottuk: a kotlóstyúkokat jól tisztítsuk meg minden féregtől, mielőtt a tojásokra ültetjük őket és az egész nevelés ideje alatt a leggondosabban ügyeljünk arra, hogy el ne férgesedjenek újból.

Ha tetű, kullancs vagy óvantag lepett meg egy kis csirkét, az szomorú és leereszti szárnyainak végét. Fogjuk meg és kenjük be testének mezítelen részeit (hónalját) paprikás zsírral, esetleg fujtassunk tollai közé rovarport. Ezt is többször kell ismételnünk, mert lehet, hogy már serke (tojás) van jelen és a serkében a tetű ellenállóbb, mint az eleven élősdi.

Ha nem akarunk voliért fenntartani, vagy ha a környéken nem tudunk elegendő kotlóstyúkot szerezni akkor, amikor arra szükségünk van, akkor helyesebb, ha *napos csirkéket* vásárolunk valamelyik nagyobb fácánfarmtól. (Pl.: „Galga magyar fácánfarm", Turán, Pest megye, vagy Festetich herceg vadászati hivatalától, Keszthely.)

A tojásból frissen kikelt csirke ugyanis, mint mondottuk, a kikelés utáni első 36—48 órában nem eszik semmit és ezen idő alatt jól kibírja a postaszállítást. A napos csirke természetesen jóval drágább, de ahol nem saját voliérben termeljük saját tojásszükségletünket, hanem vétel útján kell a tojásanyagot megszereznünk, ott jobban járunk, ha napos csirkéket veszünk. A vásárolt napos csirkék felnevelése azonos a fent leírt módszerrel, de lehet őket *műanyában* is

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

felnevelni. Csirkenevelő műanyák kaphatók a Magyar Mezőgazdák Szövetkezeténél, Budapest, V., Alkotmány-utca 29.

Végül meg kell említenünk a fácánosok betelepítésére szokásos utolsó módot is: az élő fácántörzsek beszerzését és a területre való kibocsátását.

1. *Csakis üde, sűrű bozótos helyre engedjük ki a vásárolt fácántörzseket, azaz olyan helyre, mely a fácánnak mindenképpen a legmegfelelőbb, különben azok már az első 24 órában úgy elmennek, hogy magjuk se marad!*

2. *Igen kora tavasszal* telepítsünk, mielőtt a föld bogársága ki nem bujik, mert így a kitelepített fácánok rá vannak utalva arra az eleségre, melyet nekik szórunk és nem fognak, bogarak után vadászgatva — elkóborolni.

3. Csakis oly helyről vásároljunk tenyésztörzseket, ahonnan nem hozhatunk be betegségeket (pl. vörösgilisztát, stb.).

4. A megérkezett tenyésztörzseket *éjjel* helyezzük ki abba az erdőrészbe, ahol őket kitelepíteni kívánjuk. Szórjunk a kosarak köré igen bőven, igen sok eleséget. Szórjunk fel *igen sok* eleséget a környező összes utakra és ösvényekre.

Még teljes sötétben nyissuk ki óvatosan a kosarakat, hogy hajnalhasadáskor a fácánok nyugodtan sétálhassanak ki kosaraikból és azonnal kezdjék el az eleséget felcsipegetni.

Néhány napig a kitelepítés helyére, de annak közelébe se menjünk. Ezért kell a kiengedés előtt *igen bőven* eleséget kiszórnunk, hogy ez napokig elegendő legyen.

Ne felejtsük azonban el azt, hogy a tojásból vagy napos csirkéből való felneveléssel mindig biztosabban és eredményesebben telepíthetünk fácánt, mint a tenyésztörzsek kiengedésével!

A fácán vadászata.

A fácánt vadászhatjuk kukoricásokban, bozótosokban *kereső vadászattal* és hajtó vadászattal.

A kereső vadászat nem ad különös élvezetet, mert a felkelő fácán igen könnyű célpont és vadászata nem ad megfelelő élvezetet.

A *hajtó vadászatnak* fácánra való beállítása szakértelmet igényel, miért is valamivel hosszasabban foglalkozunk ezzel.

Minden vadászatvezetőnek tudnia kell azt, hogy a fácánok merrefelé *szeretnek* repülni, mert ha akaratunk ellenére irányítjuk a hajtásokat: igen sok fácán fog a hajtók fejei felett visszarepülni és a vadászat nem fog jól sikerülni.

Már a vadászat előtti napokon bőven szórjunk eleséget nem csak az etetőkbe és szóróutakra, hanem a megvadászandó területen a bozótokba és szálerdőkbe is. Ezzel elérjük azt, hogy a fácánok egész nap kapirgálnak a megvadászandó erdőrészben, keresik a szétszórt eleséget és nem kóborolnak szét, esetleg olyan erdőrészekbe, ahol nem vadászunk már.

A *lőállásokat* lépjük ki a lővonalakon akként, hogy egy-egy lőállás a másiktól lehetőleg ne essék 30 lépésnél közelebb vagy 40 lé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

pésnél távolabb. A fácán ugyanis szeret egyszerre tömegesen felkelni, és ha a puskások túlságosan messzire állanak egymástól, akkor egy-egy ilyen felkelő fácántömegből kevés fog esni. Márpedig azokra a fácánokra, amelyek aznap egyszer már átrepültek a lővonalon, aznap alig számíthatunk már, azok majdnem biztosan vissza fognak repülni a következő hajtásból a hajtók fejei felett.

Ha kevés költséget akarunk: csináljunk kapával hancsikokat és dugjunk mindegyikbe megfaragott és megszámozott pálcát. Ha van rá pénz: csináljunk minden lőálláshoz kukoricaszárból embermagasságú és legalább 2 méter széles lesállást. Alacsony vagy túlságosan keskeny lesállásnak nincsen értelme, mert a vadász mögött puskatöltő ember és töltényhordó ember áll, a hátsó eléggé távolra kerül a lesállástól és a fácánkakasok oldalról mindent meglátnak.

A sarkokra lőállást elvből ne tegyünk soha, mert ez nem szükséges: az oldalozópuskás és a sarokhoz legközelebbi homlokpuskás úgyis össze tudnak lőni és ellőnének mindent a sarokpuskás elől. Egy-egy puskás kell a hajtósor mindegyik végére, és egy-két oldalozópuskás mindegyik oldalra.

A vadászat tervének megkészítésekor tartsuk szem előtt, hogy lehetőleg mindig két hajtást vegyünk egymásután szembe ugyanarra a lővonalra. Ezt *kontrahajtásnak* hívjuk. Ha elegendő hajtóval rendelkezünk: kétfelé fogjuk a hajtókat osztani és már álljon a második hajtósereg akkor, amikor az első hajtósereg elindul.

A vadászat reggelén a vadászat vezető a következőkre legyen figyelemmel:

1. Állítson, ha nagyobb erdő egyik részét vadásszuk le, a levadászás határára egy ritka hajtóvonalat, megbízható idősebb emberekből. Ezek egész nap a határlővonal közepén fognak állani, tüzelhetnek, beszélgethetnek, sőt járkálhatnak is. Ha ezt elmulasztanánk: az első hajtások lövöldözésének zajától felfigyelnének az egész erdőrész fácánjai és okosabb, öreg kakasok vezetésével a többi hajtásokból kigyalogolnának, üres vagy nagyrészben üres hajtásokat találnánk. Ezt *elgátalásnak* nevezzük.

2. Fácánhajtásokhoz aránylag igen sok hajtóra van szükség. A fácán sűrűségekben szeret tartózkodni és a sűrű bozótban legalább 2—3 lépésenkint egy hajtóra van szükség, hogy a vadászat eredményes legyen. Ha tehát elég hajtónk van két kontrahajtáshoz: osszuk szét megmaradt hajtóinkat kétfelé és adjunk mindegyik hajtócsapathoz egy kürtöst és két-három okosabb főhajtót vagy vadőrt, erdőőrt, vadászsegédet. Tanítsuk ki mindkét csapat vezetőjét és kürtösét arra, hogy az egyik csapat egy kürtjelre, a másik csapat két kürtjelre indul. Ezt a rendet megtartják az egész vadásznap alatt. Állítsuk fel legalább fél órával a vadász urak megérkezése előtt mindkét hajtócsapatot helyeikre.

3. Egy harmadik kürtöst tartson a vadászat vezető mindig magánál.

4. Rendeljen legalább egy vadhordó szekeret az első hajtás lővonalának *egyes számú* lőállása közelébe, de mindenesetre annyira, hogy az egyes számú puskás vadászati lehetőségeit a vadasszekér

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ne ronthassa. A vadasszekérhez a kocsison kívül rendeljen egy értelmes *vadátvevőt*, jegyzőkönyvvel és ceruzával. Így várja be a puskások megérkezését.

A puskás urak megérkezésekor a vadászat vezető vadőr ünnepélyesen, vigyázzban állva, levett kalappal üdvözölje a vadászurat és annak vendégeit. *Dohányozni most nem szabad.* Átveszi a vadász úr esetleges rendelkezéseit, majd ennek megfelelően felállítja az egyes puskásokat lőállásaikra. Felállításkor mindenkinek megmondja azt, hogy mire szabad lőni és meg*kéri* a puskásokat, hogy a hajtás végén ki-ki huzassa és fektettesse ki a maga lőállása elé azt a vadat, amit abban a lőállásban lőtt. Ez igen fontos az ellenőrzés szempontjából, hogy a kibujó hajtók a terítékről vadat ne lophassanak el.

Ha mindegyik puskás a helyére ért, a vadászat vezető pár pillanatig vár, azután megfújja az indító kürtjelet *egyszer.* Erre az első hajtócsapat elindul.

Ha a fácánok tömegesen kelnek: a hajtóvonalba elosztott vadőrök azonnal „Állj"-t kiáltsanak, amire az egész hajtósor megáll és helyben kopogtat. Ha a lövöldözés megszűnik, a beosztott vadőrök „Egy lépést előre!" vagy „Lassan előre" vezényszóra újból elindítják a hajtósort, míg újabb tömeges felröppenés nem hallatszik, amire újból megállítják a hajtósort, stb.

Amint a hajtósor a lővonalhoz kiért, a vadászat vezető azt azonnal megállítja, éspedig *szigorúan az erdő legszélén,* azaz egyiknek se szabad a lővonalra kilépni! Ez azért fontos, hogy meg ne szokják a kilőtt töltények után való tülekedést, ami már sok szerencsétlenségnek volt okozója. De meg nem is jó, ha a hajtók kilőtt töltényekhez jutnak, mert azokat rendesen orvvadászoknak adják el.

Ahol nem sajnálják a költséget, ott minden puskás mögé egy töltényszedő fiút adunk, aki zsákba szedi és beszolgáltatja a kilőtt töltényhüvelyeket.

Ha tehát a hajtók kiértek, a lövöldözés megszűnt: ki-ki összeszedeti a lőtt vadját és kifekteti maga elé. Ezután megfordul és helyben várja a következő — kontrahajtás — elindítását. Ezt a vadászat vezető természetesen kettős indító kürtjellel indítja el.

Ha sietős az idő, akkor a hajtósorba beosztott vadőrök a hajtósor kiérése után azonnal „Hátra arc"-ot vezényelnek, mire mindegyik hajtó megfordul, mintegy 100—120 lépésnyire saját nyomán visszamegy és ott megy csak ki oldalt a következő felálláshoz. Ezzel sok időt nyerünk, mert a „Hátra arc" után azonnal megfujathatjuk a kürtjelet a második hajtáshoz.

Ha nagyon sok a fácán, akkor a hajtósor előtt 15—20 lépésnyire tízlépésenkint egy-egy „ugrasztóhajtó" megy. Ezáltal a fácánok szétugrasztatnak és kevésbé tömegesen kelnek. Az ilyen szétugrasztás azonban mindig kissé kényes dolog, és csak akkor szabad így hajtatni, ha bizonyosak vagyunk abban, hogy a fácánok szívesen fognak abba az irányba repülni, ahová őket hajtatni szeretnénk.

Amint a kontrahajtás is kiért és a lőtt vadat itt is kifektették az egyes lőállásokhoz, a vadászat vezető int a vadasszekérnek, hogy az egyes számú lőállástól kezdve szépen szedje fel a lőtt vadat.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A *vadátvevő ember* lehetőleg jegyezze fel azt, hogy melyik számú hajtásban melyik számú lőállásnál mennyi és milyen vad feküdt. Ebédnél meg lehet majd a puskásokat kérdezni, hogy mindegyik melyik hajtásban mit lőtt és ezt összehasonlítva megtudhatjuk, hogy nem loptak-e el vadat a lőállásokról.

Minden hajtás után figyelmeztesse a vadászat-vezető a hajtókat, hogy a *kakasok farkait ne tépjék ki.* Amelyik hajtónak fácánkakastoll van kalapján, annak hajtóbéréből büntetést kell levonni, nacsak pár fillért is. A kakasokat páronkint, a tyúkokat is páronkint az orrlyukakon keresztültolt szárnytollakkal össze kell kötni és úgy kell őket a vadhordó kocsiban elhelyezett rúdra felakasztani.

Még arra is figyeljen a vadászat vezető, hogy a hajtás befejezte után a puskásvonal hamar lendüljön mozgásba a következő felállás felé, mert ilyenkor beszélgetéssel igen sok drága idő szokott veszendőbe menni!

A fogoly. (Perdix cinerea.)

Minden mezei vadunk között a fogoly az, amelyet bátran szaporíthatunk a legnagyobb állományig anélkül, hogy bárhol, bárkinek a legkisebb mezei kárt okozná.

Mesébevalók azok a kitalálások, hogy a fogoly „megeszi a babot", vagy „kicsipkedi a kukoricacsövet."

A fogoly bogársággal, csigákkal, gyommagvakkal, igen kis részben a tarlón hagyott hullott búzaszemekkel él, a neki túlnagy kukoricaszemek után nem nyúl, nemhogy kicsipkedné azokat a kemény, tömött csövekből.

Bogár- és csigapusztítása, de nem kevésbbé gyomirtása révén a fogoly *igen hasznos* állatnak nevezhető, mely sok-sok gyönyörűséget nyújt a vadásznak anélkül, hogy bárkinek is ártalmára lenne.

Európában kétféle foglyot ismerünk: a közönséges „szürke" foglyot és a délnyugateurópai, vöröslábú, úgynevezett „vörös foglyot", melynek egy változata a Balkán hegység sziklái között élő „szirti fogoly." Bennünket azonban most csak a közönséges „szürke fogoly" érdekel. mert Hazánk mai területén csakis ez fordul elő.

A fogoly, ellentétben a többnejű fácánnal: *páros* életet él, azaz minden kakas kiválaszt magának egy tyúkot, csak ezzel párzik és a majdan kikelt kis csapatot ez a pár öreg fogoly vezeti.

A párosodás ideje a hóolvadással esik egybe, rendszerint február hóban. A csapat eddig az időpontig együtt marad. A hó elolvadásakor, az első meleg napsugarak, enyhe tavaszi fuvalom hatására, *párokba szakadnak.* Nagyon hosszú telek idején e párokraszakadás márciusra is eltolódik.

A párokbaszakadás idején esténkint erős csirregést hallhatunk és az egyes, pár nélkül maradt madarak élénken mozognak, ide-oda repülnek. Ez a fogoly *dürgési* időszaka.

A tojás ideje április—május hónap. Egy-egy fogolytyúk 12—18 tojást tojik, a tojások zöldesszürkék. Előfordúl az is, hogy a kezdet-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

leges, földbekapart fogolyfészkekben 20—25 tojást is találunk, de ez annak a jele, hogy több fogolytyúk tojt egyetlen fészekbe .

Ezt minden vadőr szívesen látja, mert a kevert tojásból kikelő fogolycsibék így nem mind testvérek és később, amint a csapat párokba szakad, nem testvér párzik a testvérrel, hanem egészséges vérkeveredés származik.

A fogolytyúk tojásait 24—25 nap alatt kelti ki. A kis fogolycsirkék sokkal virgoncabbak a fácáncsibéknél és sokkal gyorsabban

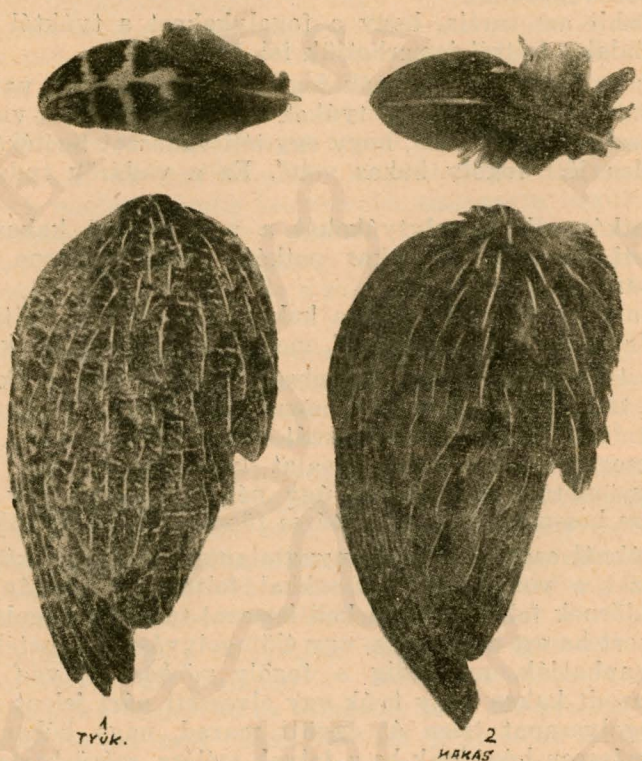

1. Fogoly-tyúk szárnya és szárnyfedőtolla. 2. Fogoly-kakas szárnya és szárnyfedőtolla.

fejlődnek ki. Júniusban már vigan repülnek, július második felében pedig már kezdik két szélső, veres farktollaikat növeszteni. Ezt a fejlődési fokozatot a „villás" kornak nevezzük és a régiek azt tartották, hogy a foglyokra akkor vadászhatnak, amikor azok a „villás" korukat elérik. Ma törvény szabja meg a fogoly kiméleti idejének végét, de ma is áll az az íratlan törvény, hogy a villás kort el nem ért kis foglyokra ne lőjjünk, mert az ilyen vadász csak *számra dolgozó vérszomjas gyilkos,* hiszen a csöppnyi kis foglyocska emberi táplálék céljából úgyszólván értéktelen.

Szeptember hóban a fogolycsapatok fiataljai rendszerint elérik az öregek nagyságát és rövidesen elkezdik vörös fejtollaikat növesz-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

teni. Ekkor a lőtt fiatalokat legkönnyebben lábaik színéről tudjuk megkülönböztetni az öregektől, mert a fiatalok lábainak színe sárgásbarna, az öregeké hamúszürke. Ez a sárgásbarna szín decemberre szürkévé változik át. A lábakról ekkor már nehéz a fiatalokat megismerni, van azonban egy ismertetőjelük, melynek segítségével a fiatalt mégis meg tudjuk különböztetni az öregtől.

A szárnyaknak evezőtollai az öreg foglyoknál ugyanis lekerekített, inkább tompa végződésűek, míg a fiatalok evezőtollai hegyesebben végződnek.

A közhit azt tartja, hogy a fogolykakast a tyúktól a mellen lévő patkóalakú foltról ismerhetjük fel. Ez tévedés.

Télen és tavasszal igen sok fogolytyúknak is van patkója, sőt mondhatnánk azt is, hogy a tyúkok legtöbbje patkót visel ilyenkor. Sok esetben halljuk azt, hogy egy téli vadászat terítékén „majdnem minden lőtt fogoly kakas volt". Ez a vadőrök tudatlanságának jele.

A patkósmellű fogolytyúkokat a patkósmellű kakastól megkülönbözteti az, hogy a kakas patkója vörösebb-barna, a tyúké barnább-barna.

Hasonlóképpen vörösebbek a kakas szárnyatöve előtti harántcsíkok, mint a tyúk harántcsíkjai, melyek itt is barnábbak.

De a leginkább feltűnő különbség a kakas és a tyúk között a szárnyak tollazatán végigfutó hosszanti, világos, vékony sávok körülötti tollazatban van. A kakasnál ezek a vékony sávok (vonalak) mintegy megszakítás nélküli vonalat képeznek, melyek mellett a tollazat egyöntetűbb és az egész úgy néz ki, mintha egy egyszínű tollfelületre hosszanti vékony, fehéres fűszálakat fektettünk volna.

A tyúknál ezek a vonalak nyugtalanabbak, megszakítottabbak, és a tollazat a vonalak között sokkal foltosabb, márványozottabb

A vadőrnek feltétlenül fel kell ismerni tudnia a fogolykakast a tyúktól, mert ha ezt nem tudja, úgy élőfogolyvásárlás esetében könnyen becsaphatják, márpedig a fogoly *párban élő* vad lévén: a fölösen maradt kakas vagy tyúk egy elveszett párt jelent.

A fogolycsapat télen át együtt marad, nagy hóban pedig a csapatok szívesen húzódnak be a falvak szélére, szérűskertekbe, szalmakazlak közé. A húsra mindig éhes falusiak ilyenkor minden szárnyas ragadozónál nagyobb kárt képesek tenni fogolyállományunkban. Amint azonban az első tavaszi fuvalmak beköszöntenek, megindul a párbaszakadás, dürgés, ezt követi a fészkelés. Új kis életek indulnak útjukra a természet örök rendje szerint.

A fogoly tenyésztése.

A fogolyállomány gondozása október hóban kezdődik. Mindeddig a fogolycsapatok a tengeritáblákban, répában, stb. laktak és a tarlókon kelt vadmoharmagokból, hullott búzaszemekből és egyéb gyommagokból éltek.

Októberben a gazdák kiszedik a répát, letörték és kivágták a tengerit, felszántották a tarlókat. Ne gondoljuk, hogy a fogoly a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

levegőből is meg tud élni! A puszta szántás nem nyujt élelmet. Már ebben az időben járjon a jó vadőr búzaocsuval, kölessel telt hátizsákkal a területen és mindig szórjon el néhány marék magot a barázdákba ott, ahol fogolycsapatot tud. Az etetőket már most készítse el és szórja meg maggal, hogy a terület foglyai azokat jól megszokják, mielőtt beköszönt a fagy.

November második felében rendesen megjönnek a kemény, száraz fagyok is. Még ha tudott is a fogolyállomány a puha földből valamennyi táplálékot kikaparni vagy egynéhány rovart felcsipegetni, ha nem segít a vadőr, megkezdődik a koplalás és az állomány nagyrésze kénytelen elvándorolni. *Mert a fogoly igenis kóbor állat és csakis jó* és szakszerű gondozással tudjuk belőle ezt a veleszületett kóbor természetet kiirtani. Ha jó dolga lesz minálunk, akkor nem fog elkóborolni, mert jól fogja magát érezni itthon is.

Hazánkban az úgynevezett „kisgazdaföldek" a mi földbirtokrendszerünk mellett mindig keskenyebb szalagokra hasíttatnak szét. E földszalagokba rendszerint minden tulajdonos azt vethet, amit jónak lát. Ez a gazdasági rendszer hihetetlen károkat okoz Magyarország nemzetgazdaságának, de a sok változatosság rendkívül kedves a foglyoknak.

A kisgazda földszalagjai mentén ott vannak a mély barázdák, ott nő a rengeteg gaz, gyommag, stb. Bátran elmondhatjuk, hogy hazánk fogolyállományának kilenctizedrésze a kisgazdaföldeken, a *községi* határokban, bérelt területeken él.

De, sajnos, meg is kell bélyegeznünk a községi határok vadászbérlőinek legnagyobb részét, mert ezek legtöbbje (tisztelet a kivételeknek) vagy egyáltalában nem, vagy csak *névleg* eteti foglyait! A novemberi fagyok beállta után elkezdődik a koplalás és a lesoványodás. Alkalmunk volt sok ezer élve befogott „községi" fogolynak hónaponkinti átlagsúlyát megállapítani.

Az októberi fogoly átlagsúlya hazánkban 370—380 gramm, de nem ritkán eléri a 400 grammot is. Novemberben ez a súly elkezd apadni, december hónapban az átlagsúly már 300 gramm alá esik és január—februárban már csak 230—240 gramm az átlagfogoly. De keményebb és hosszabb telek után kapunk 180 grammra leéhezett foglyokat is!

Hogy az ilyen legyengült foglyokból a karvaly, héja, de még az oly ártatlannak elhíresztelt egerészölyv is többet fog el, mint az életerős, jól repülő, egészséges foglyokból: azt bővebben magyaráznunk nem kell. Kövér állatot a nagy hidegben saját zsírja is melegíti. A lesoványodott, kiaszott madárka az erős fagy áldozatául esik.

És nem hasonlítható össze a jól átteleltetett foglyok bő és egészséges fészekalja sem a kiéheztetett, éhenkórász csontvázfoglyok fészekaljával.

Ez a helyzet a Magyar Alföld középső és keleti részein a legtöbb bérelt községi vadászterületen. A Dunántúlon és főleg a visszatért Felvidéken (Kis-Alföldön) a helyzet már sokkal jobb. De szégyenkeznünk kell, ha bepillantunk Cseh- és Morvaország februárban

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

élve befogott foglyainak átlagsúlyaiba. Ott az átlagsúly februárban is 300—320 gramm. Hát nem tudná a magyar vadőr elérni azt, amit a cseh és morva vadőr elérni tud?

A téli hónapokban a vadőr tartsa tisztán etetőit, seperje el a porhavat előlük és alóluk, szórjon töreket, polyvát bőven az etetők körül, de etetők nélkül is olyan bokrok tövébe, ahol észrevette azt, hogy a foglyok szívesen megbujnak. Hálás szivecskékkel fognak a foglyai a hideg hóból a jó meleg és száraz polyvába lépni és az oda kiszórt búzaocsuban turkálni. Ezekben a hónapokban, ha tehetjük, keverjünk lenmagot és kendermagot is az ocsu közé, mert ezeknek a magas olajtartalma igen jó melegítőhatást fejt ki. A jó téli etetések jutalmát *bőven* meg fogja találni a vadász a tavaszi életerősebb és bővebb fészekaljakban.

Ebben az időben a vadőr második — de nem kevésbbé fontos — gondja a ragadozók leküzdése legyen. A legnagyobb és legveszedelmesebb ragadozó ebben a kegyetlen időben az *ember*. Figyelje a vadőr a szérüskerteket. Járja be a kazlak töveit, a kertekaljait. Mihamar rá fog jönni egyes helyekre, ahol *véletlenül* kiszóródott egy kevés búzaféle a kazal tövéhez a hóra. Figyelje ezeket a helyeket. A véletlen kiszóródást majdnem mindig a hóba bekapart kis csapóvastőr fogja követni, mert hát a fogolyleves nagyon ízes dolog. Vastőr, lószőrhurok, nadragulyás búzaszemek, stb. stb., mind a kétlábú ragadozó bűnlajstromának részei.

A szárnyas ragadozók közül a legveszedelmesebb ebben az időban a közönséges kis karvaly, mert sok van belőle és nem igen ismerik kártételét. Míg a *héja* inkább a nagy erdőségekből rándul ki a rablásra és így a Nagy-Alföldön ritkább, addig a kis karvaly úgyszólván minden falu táján fel tudja ütni sátorfáját. Róka, macska, görény, stb. ebben a téli időben nem sok kárt tesz a fogolyállományban.

A fogolyállomány érdekében a vadőr komoly munkája a költési időben kezdődik megint.

A fogoly nagyon szeret herésekben fészkelni. Amennyire lehet, járjuk be, járassuk be a heréseket kutyával, nemcsak azért, hogy a fészkeket megtaláljuk, hanem már előre abból a célból, hogy a folytonos zavarás által belekényszerítsük fogolytyúkjainkat, hogy inkább a búzatáblákban fészkeljenek, mint a herésekben.

Az esetleg megtalált fészkeket jelöljük meg beszúrt gallyal. Ezt a gallyat azonban sohasem a fészekhez szúrjuk le, hanem egy előre megállapított tervünk szerint mindig 5 vagy 8 lépésnyire, ugyanazon naptáj irányában a fészek mellé. (Például: 5 lépésnyire a fészektől keletre, stb.).

Ha jól megfizetünk minden kisgazdának minden kikelt fészekért, akkor kaszáláskor így igen sok fogolycsaládot mentünk meg magunknak. (A kikelt fészkek majdani kifizetésekor azonban okvetlen tapossunk szét minden kikelt tojást, különben a kétlábúak új fészkeket raknak majd csupa kikelt és egyszer már kifizetett tojáshéjakból!).

Meg kell itt emlékeznünk az angolok egy igen szellemes fogolytenyésztési módszeréről, mellyel ők a fogolyállomány felszaporításá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

nál óriási eredményeket érnek el. Ez az úgynevezett „Euston"-féle módszer (ejtsd: *júsztn*-módszer.")

Ez abból indul ki, hogy a fogolycsaládokat abban az időben éri a legtöbb veszély, (esőzés, sündisznó, menyétke, hörcsög, ürge) amikor a tyúk tojásain kotlik. Hogy ezt megelőzzék, az angol vadőrök jó vizsláikkal felkutatják és megjelölik maguknak az összes — vagy *lehetőleg* az összes — fogolyfészkeket még abban az időben, amikor a foglyok csak tojnak, de még nem kotlanak.

Mielőtt a fogolytyúk elkezdene kotlani, azaz ülni, az angol vadőr elszedi a meg nem költött, tehát friss tojásokat és helyettük pontosan ugyanolyan nagyságú és színű porcellántojásokat rak a fészkekbe. Felírja magának a napot, amikor a fogolymama elkezd kotlani és pontosan felrajzolja magának kis térképvázlaton a fészek helyét. Az igazi tojásokat otthon, biztonságban, kotlóstyúk alá rakja. Kint a fészkeken most a fogolytyúkok porcellántojásokon ülnek. Az igazi fogolytojásokon pedig biztonságos helyen házityúkok kotlanak.

Két nappal az illető fogolyfészekalj kikelése előtt, este, amikor a fogolytyúk szokása szerint elhagyja fészékét, — a vadőr gondosan kiveszi a házityúk alól a megkotlott igazi fogolytojásokat és jól vigyázva arra, hogy ki ne hűljenek és össze ne rázódjanak — kiviszi ezeket az illető fogolyfészekhez, alárakja az igaziakat és elviszi a porcellántojásokat, melyeket évről-évre újból felhasználhat. A fogolymama újból ráül a — most már igazi — tojásokra s azok 2—3 nap mulva kikelnek.

Ennek a rendszernek nagy előnye az, hogy a 24 napi veszélyt 2—3 napra csökkenti, és hogy mindegyik fészekben összkevert (nem testvér) fiókák fognak kikelni és felnevelődni. Majd a jövő tavasszal, ha ezek párokra szakadnak, nem lesz vérfertőzés és életerős, egészséges fészekaljakat kapunk a rákövetkező évben. Hátránya ennek a rendszernek csak az, hogy igen lelkes, szorgalmas, szakképzett és lelkiismeretes vadőrt kíván, ilyen pedig nem mindig akad.

Ha a heréseket kaszálják, a vadőr mindig ott legyen és a kikaszált tojásokat rakja azonnal ingébe, hogy testének melege melegen tartsa a tojásokat. Ezeket azután rakja kotlóstyúk alá. Ne féljen a felnevelés nehézségeitől. Foglyot sokkal könnyebb felnevelni, mint fácánt, csak az első héten kell úgyszólván tiszta hangyatojáson tartani őket. A kis fogoly sokkal gyorsabban nő fel, sokkal hamarabb tud önálló életet élni, életrevalóbb. Hathetes fogolycsibék már önállóan megélnek. A fácánnak tizenkét hét kell, míg felneveltnek mondhatjuk.

A fészkelés és kotlás ideje alatt a vadőr legnagyobb figyelmet a varjúfélék (szürkevarjú, szarka, csóka) távoltartására fordítsa. Járja végig az összes fasorokat, még a szomszédban is és lőjje ki a szarka- és varjúfészkeket. Hogy e téren milyen hanyagságot tapasztaunk hazánkban, arra elég példa, ha költés idején végigautózunk a Füzesabony—Poroszló—Tiszafüredi országút mentén. Szarkafészek szarkafészek mellett épül és kél ki minden évben ezen az útvonalon. Később harmincas-negyvenes csapatokban is látni a szarkákat itt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

és senki se törődik velük. Sajnos, így van Alföldünknek sok más részén is! Pedig a szarka, varjú, csóka csemegéje ám ezidőben a fogolytojás!

A fogoly vadászata.

A fogolynak legszokásosabb vadászati módja a *kereső*-vadászat, és pedig vagy vizslával, vagy egy-két hajtógyerekkel.

Vadászhatunk azonban foglyokra hosszabb hajtóvonallal, *(pásztás vadászat)* és *ráhajtásokkal* is.

Mindkét, illetve mindhárom vadászati módnál különféleképpen járunk el, ha szakszerűen és eredményesen akarunk eljárni.

1. *A kereső-vadászat.*

A kereső-vadászatra kijelölt nap hajnalán, napkelte előtt fog-

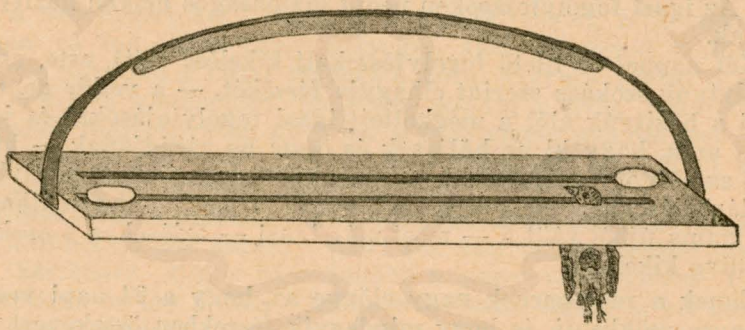

Angol fogoly-akasztó.

laljon el a vadőr kint a határban egy olyan helyet, ahová minden hang messziről eljuthat. Augusztusban, amint a pitymallat elkezdődik, a fogolycsapatok öregjei cserregni, *hívni* kezdenek. A vadőr jegyezze fel magának, hogy a terület melyik részén tartózkodnak fogolycsapatok. A vadászatot később ennek figyelembevételével kezdi majd meg. Ahol aránylag kevés a fogoly, ott a kihallgatással sok felesleges fáradságtól kíméli meg vadászni kívánó gazdáját.

Ahol sok a fogoly, ott kihallgatni nem szükséges, de ilyen helyen is fontos az, hogy a vadőr már augusztusban tisztában legyen azzal, hogy a terület melyik részén mennyi fogolycsapat tartózkodik.

Járja végig a kukoricások szélső barázdáit néhány nappal a vadászidény megkezdése előtt. Amelyik kukoricapásztában fogolycsapat tartózkodik, ott a barázdában meg fogja találni a csapat lábnyomait és fehéres ürülékeiket, porfürdőiket. Általában a fogolycsapat eléggé megtartja *lakását* egy-egy kukoricapásztában.

Esténkint, napnyugta után van a legjobb ideje annak, hogy a gondos vadőr fogolyállományát jól meg tudja becsülni. A kukoricapászták között ugyanis rendszerint tarlókat is találunk. A nap heve elől a foglyok a kukoricaföld árnyékába húzódnak, de amint a nap lenyugodott, kisétálnak a kukoricákból a tarlókra. *Ez* az a pillanat,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

amikor a vadőr majdnem egész pontossággal meg tudja állapítani, hogy hány csapat foglya van területén.

A kereső-vadászatnál mindig *szél ellen* menjünk. Egyrészt azért, hogy vizslánk szembekapja a szelet és könnyebben dolgozzék, másrészt azonban azért is, hogy a foglyok zörgésünket kevésbbé hallják meg és jobban kitartsanak.

Ha a keskeny kukoricapásztákat hosszuk mentén járjuk végig és ha (pl. száraz években) a kukorica között nincsen gaz, mindig állítsunk egy-egy gyereket a kukorica végébe, hogy a foglyok előre ki ne futhasanak és meg ne szökjenek, mielőtt a vadász odaér. Legjobb a dűlő mindkét végén egy-egy hajtógyereket tartani. A hajtógyerek feküdjék hasra 4—5 lépésnyire a kukoricapászta végétől (bent a kukoricapászta közepén) és ott halkan fütyörésszen vagy emelgesse fejét, de ne álljon fel addig, míg a vadász oda nem ér.

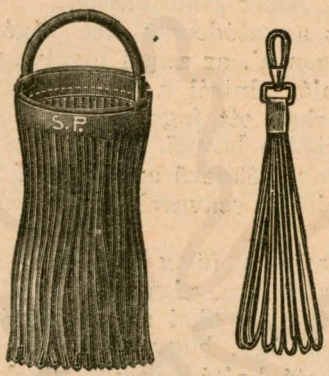

Fogolyaggatószij.

A vadász kiérése után ez a *véghajtógyerek* szépen átsétál *két* kukoricával tovább és ott újból lefekszik.

Azért nem egy, hanem két kukoricapásztával, mert a vadászat a legközelebbi, szomszéd kukoricapásztán *visszafelé* fog menni és ennek a pásztának végén, hátul egy másik véghajtógyerek fog állani, aki azután majd *megint két* kukoricapásztával odébb fog lefeküdni.

Akár kereső- akár pásztázó, akár hajtóvadászatról van szó: a fogolyvadászatnál rendesen meleg idő szokott lenni. A legyeknek tömege fogja lőtt foglyainkat ellepni, megfüllednek és használhatatlanokká válnak azok, ha nem kezeljük őket teljesen szakszerűen.

A szakszerű kezelés első feltétele a megfelelő *aggató*. Általában 12—24 hurokzsinórból vagy karikás-szíjból készített aggatókat szokás használni. Ezek azonban csak ott jók, ahol kevés a fogoly és nem számíthatunk 6—8 darabnál nagyobb terítékre.

Ha nagyobb számú foglyot aggatunk a hurokaggatóra, úgy elkerülhetetlen az, hogy a lógó fogolytömeg közepére került foglyok a levegőjárástól elzárva, megfülledjenek. Ezért az egyszerű hurokaggatónál sokkal jobb az angol deszka-aggató, mert ez egyrészt kétsoros voltánál fogva könnyebben vihető, másrészt pedig minden egyes

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

foglyot átjárhatja a levegő és összeszoruló hurok nem vághatja el a nyakakat.

Az angol fogolyakasztót bárki maga is elkészítheti a fenti mód szerint.

Kb. 60 cm hosszú, 8 cm széles és 15 mm vastag gyalult bükkfadeszkának egyik végén furdancsfúróval 2 cm átmérőjű lyukat furunk keresztül és ebből kiindulva, végig a deszka közepén egy, majdnem a deszka végéig érő, kb. 10—12 mm széles hasítékot fűrészelünk ki.

A 2 cm átmérőjű lyukra egy beszerelt rúgóval rögzített, de felemelhető kerek réz-fedőlapot erősítünk. Ez arra szolgál, hogy ha a lyukon alulról keresztüldugjuk egy fogoly fejét, a fedőlap felfelé kinyíljék, de amint a foglyot nyakánál fogva a hasítékon továbbtoltuk: ismét visszacsapódjék a lyukra és megakadályozza azt, hogy a fogoly visszacsuszva ismét kihullhasson.

Ha most már az aggatódeszka két végénél egy vivőszíj két végét erősítjük le, készen áll az angol fogolyaggató: nem kell csak minden lőtt fogoly fejét alulról a lyukon áttolni és végighúzni a deszka hasítékán: sorban ott fognak lógni a foglyok és akadály nélkül járja mindegyiket a levegő. Hogy a szíjnál fogva az aggatót könyebben lehessen vinni, célszerű egy féloldalt lekerekített, meghajlított bükkfadarabot alulról csavarokkal a vivőszíjra erősíteni, mint azt az ábra mutatja.

Meleg napokon azonban, főleg ha nagy a napi teríték, nem elegendő az, ha az aggatékokra vigyázunk. Mihelyt nagyobbszámú fogoly gyűlt össze, levesszük őket az aggatóról és *árnyékos helyen* fűre fektetjük le őket, úgy, hogy egyik se érje a másikat. Otthagyunk egy megbízható hajtógyereket, kinek kötelessége lesz egy lombos gallyal *állandóan* legyezni a kirakott foglyokat, nehogy a legyek beköphessék azokat.

Déli szünet alatt azután a vadőr vezetése mellett a foglyokat *ki kell belezni*. Ez úgy történik, hogy a végbélnyíláson egy kis fácskát vagy fából faragott kampócskát dugunk be, ott kotró mozdulattal hétszer-háromszor megcsavarjuk és a végbelet kihúzzuk. Ha most a bél végét megfogjuk könnyen kihúzhatjuk az egész belet, miáltal a fogoly korai megromlását megakadályozzuk, mert a bél az, amely leghamarabb megzöldül és zölddé festi a fogoly hasfalát is. A zöld hasfalú foglyot pedig a kereskedő nem használhatja.

A legyezésre visszahagyott hajtógyerekre a kibelezést nem bízhatjuk egyrészt azért, mert a kibelezés gyakorlottabb kezet kíván, de másrészt azért is, mert ha a gyerek belezne, azalatt nem legyezhet és a foglyokat a legyek beköpnék.

A fogoly pásztás vadászata. (Vonalhajtás.)

Ott, ahol nagy a fogolyállomány, gyakran nagyobb vadásztársasággal és több hajtóval, hajtósorral szoktunk vadászni. Ezesetben nem keressük fel az egyes csapatokat, hanem felállítjuk a hajtósort (2—3 hajtó után egy puskást számítva) és az egész vadászvonallal

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

haladunk előre. Az ilyen vadászatot nevezzük *pásztás fogolyvadászatnak* (fogolystráf).

Tudnunk kell, hogy míg az előbb leírt kereső-vadászatnál mindig a szél ellenében vadászunk, addig a *pásztás vadászatnál szél után, vagyis a széllel egyező irányban* vadásszunk, ha ez lehetséges.

A pásztázott területen felkeltett fogolycsapatok ugyanis, ha a szelet hátulról kapják, rendszerint előre repülnek és kétszer-háromszor is felkelnek a vadászvonal előtt, mindannyiszor adva alkalmat a lövésre. Gyakran sikerül is a csapatot szétugrasztani és amikor ez a csapat már el lett tolva lakóhelyétől egy-két kilométernyire, akkor már kissé fáradt vagy szétugrasztott állapotban vágnak vissza a vadászvonal felett és nagyobb terítékre teszünk szert.

Ha szél ellenében pásztázunk: akkor a legelső kelésnél talán valamivel közelebbről kelnek ugyan, de az együtt maradt csapat a szél ellen nem akar küzdeni, azonnal visszavág a vadászvonal felett, esik belőlük egy-kettő — vagy talán nem esik egy sem — és aznapra ez a csapat már elveszett.

A pásztás vadászat elindítása előtt a vadőr minden alkalommal tanítsa ki az összes hajtógyerekeket arra, hogy hogyan kell a lelőtt vadat megkeresni. Errenézve a legjobb módszer az, ha minden puskástól jobbra egy és balra egy hajtónak szigorú kötelességévé teszszük azt, hogy a vad leesése után szemünket arról a helyről le ne vegyék, ahová az a vad leesett, ne nézzenek máshová, csak mindig arra a helyre és a vadászat továbbhaladásakor, szemüket le nem véve, menjenek addig a helyig, ahol a vadat leesni látták. Ahol a két hajtógyerek találkozni fog: ott fekszik a vad. Az irányt ugyanis mindenki meg tudja tartani, de azt, hogy abban az irányban pontosan mennyire esett le az a vad, már nehezebb megállapítani. Ha azonban *két* irányvonalunk van: azoknak metszőpontja pontosan megmutatja a leesés helyét. Amint a két hajtógyerek az irányvonalak metszőpontjában összetalálkozott, mindenekelőtt dobja le egyikük a kalapját, és csak akkor kezdjenek keresgélni, különben keresgélés közben eltávolodhatnak a vadtól.

A fogolyhajtás.

Legyünk tisztában azzal, hogy foglyot ráhajtásokkal eredményesen vadászni mindig nehéz dolog, bár ez talán a legszebb módja a fogolyvadászatnak.

Fogolyhajtást csakis fogolyban dús területeken rendezzünk és csakis akkor, ha kiváló puskásokkal rendelkezünk, különben megfelelő terítékre nem számíthatunk.

A hajtókat mindig úgy állítsuk fel, hogy az első hajtás széllel történjék, azaz a szél irányával egyezően. A foglyok széllel szívesebben mennek előre, viszont a második, szembejövő, úgynevezett „*Kontrahajtásnál*“ az első hajtásból áthajtott foglyok, bár most már a szél ellen, de mégis szívesen fognak a lővonal felé röpülni, mert *hazafelé* tartanak, oda, ahonnan kizavartattak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Hosszú fogolyhajtásokat ne rendezzünk, mert a fogoly 6—800 méternél tovább nem szereti magát elhajtatni és könnyen visszavághat a hajtók fejei felett.

A hajtóvonal és ennek megfelelőleg a puskásvonal is lehetőleg hosszú legyen, mert a foglyok sokszor oldalra is elkanyarodnak. Ha a területünk nem elég nagy és attól félnénk, hogy túl hosszú (széles) hajtóvonalak felállításával hamar elfogyna a levadászható területünk, attól ne féljünk, mert az egyes széles kontrahajtásokat egymásután többször is meg fogjuk ismételni.

Lehetőleg minden hajtónak, de legalább minden második hajtónak adjunk egy hosszú babkaróra tűzött fehér rongyzászlót. Ezek a fehér zászlócskák a magas kukoricában jelezni fogják, hogy jól mennek-e a hajtók és lobogtatásukkal gyakran sikerül visszafordítani a visszarepülni akaró foglyokat is.

Ha dűlőút mentén, ahová a puskásokat felállítjuk, *alacsony* fák vagy bokrok vannak, úgy a puskásokat a dűlőút *mögé* állítsuk, mert a legnagyobb eredményt mindig akkor érjük el, ha sikerül a foglyokat a fasor vagy bokorsor tetején áthajtani. Ha ellenben a fák magasak, akkor, különösen az augusztusi foglyok nem szeretnek a magas fák felett átrepülni, hanem a fasor előtt elkanyarodnak és a fasor mentén, de előtte fognak kitörni.

Ilyen magas fasorok esetén a puskásokat a fasor *előtt* állítsuk fel, és pedig lehetőleg legalább 30—40 lépésnyire a fasor előtt, *be a kukoricába.* Ha a kukoricák szélesek, akkor hagyjunk néhány hajtógyereket a puskavonalban is, nehogy a foglyok a kukoricásban a puskások mellett kiszaladjanak.

Minden fogoly-hajtóvadászatnál arra legyen legnagyobb gondunk, hogy a kontrahajtás hajtói már álljanak helyükön abban a pillanatban, amint az első hajtás megindul és *amint az első hajtás befejeztetett, azonnal induljon el a kontrahajtás.* Ez azért fontos, mert az egész hajtóvadászat eredménye attól függ, hogy sikerült-e a csapatokat szétverni és kifárasztani. A puskások felett elhúzó foglyok, ha meglövöldözték őket, gyakran megzavarodnak és szétterülve ülnek le a kontrahajtásban. Ha időt engedünk nekik: akkor azonnal összehívják egymást és a tapasztalt öregek kiviszik az egész csapatot a kontrahajtásból.

A legeredményesebb azonban a fogolyvadászat akkor, ha a hajtásokat összekapcsoljuk kis pásztázásokkal, azaz egyik dűlőt ráhajtjuk a puskásokra, azután az első hajtás után a puskások a megérkezett *hajtóvonallal együtt* lepásztázzák (lestráfolják) a következő dűlőt, majd megállva kontrára, magukra hajtatják a harmadik dűlőt, mialatt az első hajtás hajtói ismét visszamennek arra a dűlőre, ahonnan az első hajtást megkezdették.

Akár kereső-vadászattal, akár pásztával (stráffal), akár hajtásokkal vadászunk is a foglyokra, ne felejtkezzünk meg sohasem arról, hogy a fogolyvadászatot már augusztusban kezdjük el, azaz olyankor, amikor az öreg foglyokat még meg tudjuk különböztetni a felrepülésükkor az ideiektől.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ne lőjjük el az igen fiatal, kicsinyke foglyok szüleit. Ha azonban a fiatal foglyok legalább villásak már, akkor irgalmatlanul lőjjük az öregeket!

Ha ugyanis az öregeket kilőttük, akkor a megmaradt fiatalok mindig hozzácsatlakoznak egy másik csapathoz vagy csapatmaradványhoz és azzal élnek tovább. Az ilyen csapat, ha majd jövő februárban párbaszakad, friss vérrel párosodik és erőteljes fészekaljakat, erős, egészséges csirkéket nevel. Ha meghagytuk az öregeket, akkor az egész csapat télen át együtt marad és párbaszakadáskor testvér a testvérrel párosodva, sok satnya, gyenge fészekaljat, gyenge egyedeket, nemritkán magtalan, meddő állatokat kapunk (a vérfertőzés következtében).

Még egy másik veszély is fenyeget bennünket, ha a csapatot télen át az öregek vezetik: az, hogy az öregek összekapják egész családjukat és elvándorolnak más területre. Fiatal madarakból álló csapatokban nincsen vándorlási hajlam, ezek sokkal jobban ragaszkodnak még a „gyerekszobához".

A fürj. (Coturnix dactylisonans L.)

A fürj vándormadár és csak április hóban érkezik hazánkba, a telet Afrikában tölti. Indiában is telelnek fürjek, de ezek Oroszországból és Ázsiából mennek oda telelni.

A fürj sokkal kisebb a fogolynál. A kakast a tyúktól torkának sötét foltjáról lehet megkülönböztetni.

Áprilisban érkezik hozzánk és érkezése után a réteken, vetésekben azonnal hallhatjuk „pitypalatty" hangzású szerelmi énekét. Ezt csak a kakas hallatja. A tyúk hangja halk, de mély susogás: „Cheöe..." ez azonban nem hallatszik messzire és csak nagy csendben közelről hallhatjuk meg.

Májusban fészkel és fészkébe 8—12 tojást tojik, ezeket 16—17 nap alatt kelti ki. A fürj azonban, különösen ha első fészekalja elpusztult, egy nyáron többször is megismétli fészkelését s így találunk egészen fiatal csapatokat még júliusban sőt augusztusban is. Az augusztusi fürjek azonban nem bírván a tengerentúli vándorutat, mind elpusztulnak. Előfordul az is, hogy augusztusban lőtt fürjtyúkban tojást találunk, ami szintén azt bizonyítja, hogy a fürj egy nyáron át többször fészkel. Hogy a fürj állandóan fogy, annak oka az, hogy Egyiptomban, Sziriában, Görögországban és az olaszországi tengerpartokon tavaszi megérkezésükkor az ottani benszülöttek hálóval százezerszámra fogdossák el a tengeri úttól fáradt fürjeket, és Párisba, Londonba és egyéb nagy világvárosokba szállítják őket.

A mult század közepén Hazánk egyes részein egy-egy puskás egyszeri kimenetelre nem ritkán 150—200 fürjet lőhetett. Ma, sajnos, alig esik foglyászatkor egy-egy napon öt-hat fürj.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A fürjek nem szeretik a tulságosan száraz területeket és inkább a réteken, harmatos herésekben találhatjuk őket. Szeretik azonban a kölestáblákat és a moharvetéseket.

Kárt a fürj nem csinál soha, mert úgyszólván kizárólag gyommagvakon és bogárságon él.

A fürjet foglyászás alkalmával kutyával, kereső-vadászaton és pásztás vadászaton alkalmilag szoktuk lőni, mert ma már nincsen annyi fürj, hogy érdemes lenne külön fürjekre vadászni. Indiában ma is még betanított kiskarvalyokkal vadásszák a fürjeket és van olyan eset, hogy egyetlen karvaly egy napon 120—150 fürjet is fog benszülött gazdájának.

A haris. (Crex pratensis L.)

A haris egy szárazföldi állattá vált kis vízityúkféle, veresbarna madár, valamivel nagyobb, de karcsubb a fürjnél. Miután ő is a fürjhöz hasonlóan a réteken, harmatos fűben, herésekben szeret tartózkodni, a németek „Wachtelkönig"-nek azaz „Fürjkirálynak" hívják, amivel már nevében jelezni akarták, hogy kiváló pecsenyéje még a fürjek között is legelső helyre állítja őt.

Április—májusban érkezik hozzánk a fürjekkel együtt és szeptemberben távozik ismét. Hangja kellemetlen, állandóan ismételt „Krá-krá" krákogás, ezt semilyen másféle hanggal összetéveszteni nem lehet.

Vadászata külön említést nem érdemel, mert csak alkalmilag kerül egy-egy a puskacső elé foglyászatkor, azonban csakis akkor lőhetünk harist, ha igen jó vizslánk van, mert rossz repülő lévén, inkább a fűbe való elbújással igyekszik menekülni, de felkelni nem szeret.

Az erdei szalonka. (Scolopax rusticola L.)

Az erdei szalonka vándormadár. Márciusban (néha már februárban) érkezik hazánkba és pedig rendszerint a februárvégi—márciuselejei első depresszió (a légsúlymérő huzamosabb mély állása) alatt.

Erdei madár, mely különösen tavaszi vonulásakor csakis agyagosabb, vályogos, úgynevezett „gilisztás" talajú nagyobb kiterjedésü bükk, cser, tölgy és gyertyános erdőkben található. A homokos talajt, akácosokat tavasszal nem kedveli.

Tápláléka kizárólag férgekből, gilisztákból áll, melyeket hosszú csőrével szed ki a talajból. A csőre végén finom tapintószerve van, melynek segítségével a földben megérzi a gilisztát.

Éjszaka érkezik meg távoli útjáról, éspedig igen nagy csapatokban, nagy magasságokban vonul, úgy, hogy vonulását ritkán lehet csak megfigyelni. Ha a csapat útján megfelelő helyet talál, ott éjjel lecsapódnak és estig ott maradnak. Ha véletlenül aznap

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tartanak azon a helyen vadászatot, ahol egy ilyen csapat éjjel lecsapódott, meglepően nagy eredményt érhetnek el, de már aznap este szétrepülnek, széthúznak és a következő napra a nagy tömeg már megritkul.

Hazánk lapos alföldi erdeiben és középhegységeiben március végéig, legkésőbb április közepéig szokott maradni, azután feljebb húzódik a magas hegységeinkbe, a Kárpátokba, vagy még feljebb, Északra, a Skandináv félszigetre, költeni. A földön rakja meg igen kezdetleges fészkét, abba négy-öt, harasztszínű tojást tojik május hó folyamán. A kikelt kis fiókáknak kezdetben nincsen aránylag oly hosszú csőrük és az csak később nyúlik meg.

Szeptemberben kezdődik a szalonkák vonulása visszafelé. Ősszel a szalonka nem oly válogatós a területekben, ahol leereszkedik, így találjuk őt gyakran homokos talajokon, kukoricásokban, akácosokban is.

Október végén azután tőlünk is eltávoznak, hogy a telet Albániában, Görögországban, Olaszország szigetein, Dalmáciában és Kisázsiában töltsék. Az erdei szalonkát tavasszal esteli és reggeli *húzáson*, továbbá vizslával kereső-vadászaton, végül hajtásokban szoktuk vadászni.

Legszebb vadászata az esti húzás. Ez bizonyos fokig az erdő állapota, nagyrészben azonban a dombozati viszonyok szerint igazodik. A vadőr kötelessége pontosan megfigyelni a jó *húzóhelyeket*, hogy ezeket megjelenthesse gazdájának.

Általában hegyes vagy dombos vidéken a legjobb húzóhelyek a *hegynyergeken* vannak, de természetesen csak akkor, ha ezeket megfelelő, nagyobb kiterjedésű fiatalosok, bozótok, sűrűségek veszik körül, mert egészen fiatal tarvágásokban vagy ritka szálerdőkben szalonka nem igen tartózkodik.

Szép, csendes, tiszta időben a szalonka *korrogva és pisszegve*, lassan repül. Hideg, szeles időben sebesen cikkázva, hangtalanul surran tova. Ha párosával húznak, rendesen játszanak a levegőben, sebesen cikkáznak. Ezt a párt ilyenkor úgy hívják, hogy *cvikk*. Nem ritkán hozzászegődik a cvikk-párhoz a házibarát is és ilyenkor *hármascvikknek* hívjuk őket, de előfordul négyes, ötös- és hatos cvikk is.

Fogadjuk meg törvényünknek azt, hogy ha nincsen jó vizslánk, mely a szalonkát biztosan hozza (nem minden vizsla hozza el a szalonkát) akkor, ha esti huzáson szalonkát lőttünk, azonnal menjünk utána és keressük meg. Ne törődjünk azzal, ha a keresés alatt esetleg egy-két másik szalonka elhúzna helyünk felett és nem lőhetjük majd meg.

Kisebb baj az, ha néhány szalonka megmarad (esetleg másnap majd ugyanott fognak ismét elhúzni), mintha ezt a gyönyörű szép madarat lelőttük, elveszítjük és megrothad vagy a róka zsákmányává lesz.

Készíthetünk sárgarézből (a császármadár-pisszegőhöz hasonló, de nagyobb) szalonkapisszegő-hívót is. Ha elégetünk egy kilőtt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

huszas ôbnagyságú és egy kilőtt tizenhatos ôbnagyságú töltényhüvelyt, melyekből előbb a gyutacsokat kiütöttük és ha ezt a két lyukas korongot összenyomjuk, egészen jó hangu pisszegőhívót kapunk.

Ha tavasszal látunk egy szalonkát nem nagyon távol, de lőtávolon kívül korrogva vagy pisszegve húzni, rápisszegéssel sokesetben visszahívhatjuk, ha meleg, csendes este van. Cvikkeket visszahívni nem lehet. Hasonlóképpen nem lehet behívni az ősszel, hangatlanul húzó őszi szalonkát sem.

A szalonka hajnalban is húz, de még majdnem teljes sötétségben és a hajnali húzás úgyszólván csak pillanatokig tart, ezért általában csak esti húzásokon szoktuk a szalonkákat vadászni.

Néhol tavasszal szoktak szalonkákra hajtóvadászatot rendezni. Ez a résztvevőknek igen mulatságos, de egyáltalában nem vadászias dolog. Elsősorban azért nem, mert míg a szalonka*húzásokon* esett szalonkák legnagyobbrésze kakas és kakasokból úgyis több van, (mert a tojásokon ülő tojók több veszélynek vannak kitéve), addig a *hajtásokban* felkeltett szalonkák nemre való tekintet nélkül kerülnek puskavégre, emellett pedig hajtásokkal néha igen nagyszámú szalonka kerül teritékre.

De nem vadászias dolog a szalonkahajtás (klopfolásnak is hívják) már csak azért sem, mert tavasszal sok a hasas nyúl, erősen vemhes őzsuta, szarvastehén, stb., márpedig ezeknek meghajszolása vadászhoz nem illő dolog. Tavasszal teljes nyugalmat élvezzen a vad, a szalonkavadászatnak legnemesebb módja pedig mégis csak az esteli húzáson való lövés.

A sárszalonka. (Gallinago gallinago. — Gallinago gallinula, gallinago major L.)

A sárszalonka vadászata már a vízivadászathoz tartozik. Háromféle sárszalonkát ismerünk: a leggyakoribb a fürjnagyságú *középsárszalonka*, ennél ritkább a pacsirtanagyságú *kis sárszalonka* és legritkább a kisebb galambnagyságú *nagy sárszalonka* vagy másnéven *duplasneff*.

A sárszalonka szintén vándormadár lévén, tavasszal érkezik hozzánk, de csak átvonulóban, mert ő is a magas északon költ. Érkezése később van, mint az erdei szalonkáé. Március végén—áprilisban érkezik hazánk nedves-vizes rétségeire és augusztus—szeptember hónapokban vonul újból hazánkon keresztül délfelé.

Lövése inkább nehéz, mert cikkázva száll a levegőbe és csak igen gyorskezű vadász tudja biztosan lőni. Víztaposással, kereső-vadászattal vadásszuk, ahol azonban sok van belőlük és nem várnak be eléggé közelre, ott sikeresen hajthatjuk is. Vizes rétjeink lecsapolásával egyre apad azoknak a helyeknek száma is, ahol eredményes sárszalonkázások vannak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A túzok. (Otis tarda L.)

Hazánk sík vidékeinek jellegzetes vadmadara a *túzok*, hatalmas nagy madár. A kakas jóval nagyobb a legnagyobb pulykakakasnál is és van rá eset, hogy az öreg túzokkakas eléri a 20 kg súlyt is, bár a 15 kilós túzokkakas már erős kakasnak számít.

A túzok nem vándormadár ugyan, de helyét komoly teleken mégis változtatja és enyhébb éghajlatú vidékekre távozik a túlkemény tél elől.

Tápláléka zöld növények, zöld vetések legeléséből és rovarokból áll, kárt egyáltalában nem csinál. Rendkívül szereti a nagy uradalmi repcetáblákat, de csak ott marad meg, ahol kilátását nem zavarja semmi, mert minden bokorral vagy dombéllel szemben bizalmatlan állat. Májusban rakja 2—3 nagy, fűzöld tojását a földbekapart kezdetleges fészekbe és 23—27 nap alatt költi ki a tojásokat a túzoktyúk.

Vadászni csak a kakasra szokás és pedig április—májusban, dürgése idején. Rendszerint golyóval lőjjük, mert ritkán lehet serétlövésnyi távolságra megközelíteni. Golyólövésnyire is rendesen csak ökrösszekérből, széna- vagy szalmarakományba bújva közelíthetjük meg. Szokás még lovashajtókkal gödörvonalba bújtatott puskásokra is hajtani; ezek a hajtások, ha a vadőr jól ismeri a túzokok járását és a hajtás jól be van állítva, jól sikerülnek, bár a hajtott túzokcsapatból nehezebb az igazán öreg kakast kiválasztani, mint dürgéskor. A tyúk sokkal kisebb és nagyságáról felismerhető. *Túzoktyúkot lőni ezidőszerint nem szabad.*

(A túzok húsa csak úgy élvezhető, ha elkészítés előtt a húsát leszedjük csontjairól, mert a hús kellemetlen ízét a csontokban levő olajoktól kapja.)

A reznektuzok. (Otis tetrax L.)

Hazánkban igen ritka madár és csakis azért említjük meg, mert lövése tilos, állandóan tilalmazott madár. Sokkal kisebb, mint a rendes nagy túzok, nem nagyobb egy fácánkakasnál, de lábai sokkal magasabbak. Repülve sokkal feketetarkább, mint a közönséges túzok tyúkja és természetesen sokkal kisebb is. Vadászat tárgyát nem képezi, tehát ne lőjjünk olyan állatra, mely a leírt madárhoz hasonlít, ha nem tudjuk, hogy mit lövünk.

Az ugartyúk. (Oedicnemus oedicnemus L.)

Szintén tilalmazott madár. Nagysága olyan, mint egy igen nagy örvösgalamb, de szárnyai hosszabbak és lábai igen hosszúk. Színe sárgás-piszkosfehér. Nagy, sárga bagolyszemei vannak. Két-három darab szokott együtt élni, sebesen futkároznak a nagy, nyílt, homokon, ugarokon és tarlókon, esténkint hangos „krliiit... krliiit" hangon szólnak. Nem vadászat tárgya, nem káros, enni nem jó, hát ne is bántsuk, mert visszamaradt emléke ő a régi időknek, amikor csak pásztorok legeltették nyájaikat Magyarország végtelen rónaságain.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Vadlúd.

Hazánkban többféle vadlúd fordul meg, de ezek közül minden hivatásos vadásznak legalább a négy leggyakoribb faját kell ismernie.

A vadludak általában vándormadarak, csak egy fajta vadlúd van, amelyik Magyarországban költ, de itt is csak nagy, csendes, nádasos vizekben, ahonnan nem zavarta őt még ki a kultúra terjedése. Ez a vadlúd a *szürke lúd*, másképpen szőke liba, *nyári lúdnak* is hívják *(Anser anser L)*.

A nyári lúd is elhagyja hazánkat, amint befagynak a vizek, azonban a legelső olvadáskor, februárban már ismét itt van.

Áprilisban tojik, nádtorzsákra 6—8 tojást, melyeket 4 hét alatt költ ki. Legeredményesebb vadászata akkor esik, amikor aratás után kihúznak a tarlókra. A vadőr kötelessége megfigyelni, hogy hová szoktak legelőre kihúzni és ahonnan este behúznak a tavakra (azaz ahol estig tartózkodtak), rendszerint ugyanoda húznak ki másnap reggel. A vadász elbújhat a gabonakeresztek között és innen szép sikerrel lőheti a ludakat.

A nyári lúd hangja teljesen azonos a közönséges házilúd hangjával, mély gágogás. Reptében arról ismerhető fel a többi vadlúdfajtától, hogy külső szárnyfedői igen világosak, majdnem fehéresszürkék és farka hosszabb valamennyi más vadlúdfaj farkánál. Lomhábban repül, ritkán száll fel nagy magasságokba és 60—80 darabnál több ritkán van egy csapatban. Terítéken is könnyen felismerhetjük a nyári lúdat, mert majdnem kétakkora, mint a többi átlagos vadlúd, csőre és lábai rózsaszínűek.

A vetési lúd (Anser fabalis L.) nem költ hazánkban, hanem fent a magas Északon, Finnország és Észak-Oroszország tundráiban. Hozzánk Dél felől, Kisázsiából, Albánia és Dalmátország déli részeiből az első olvadások kezdetén érkezik meg, de enyhe telek alkalmával egész télen nálunk maradnak mindaddig, míg nagy hóesés nem kényszeríti őket Dél felé. Márciusban, április elején eltűnnek, mert felvándorolnak északi költőhelyeikre, ahonnan októberben ismét megérkeznek hazánkba és itt maradnak a nagy tél beálltáig.

A vetési lúd lábai téglaveresek, csőrének vége fekete és a csőr közepetáján széles fekete harántsáv vonul át. A csőr egyébként sárgás. Melle egyszínű szürke, úgy a fiataloknál, mint az öregeknél. Hangja: „gajgaj-gajgaj..." Nagy csapatokban vonul, bár nem akkora tömegekben, mint a következő faj, a lilik. Érdekes jelenség, hogy e vadlúdfaj vándorlásában inkább a Duna folyását, a következő faj, a lilik pedig inkább a Tisza folyását követi. A Dunántúlon a vetési lúd közönséges, a lilik ritka. A Tiszántúlon viszont a lilik a közönséges és a vetési lúd a ritkább.

A lilik. (Anser albifrons L.) Kétféle liliket ismerünk: úgymint a *nagy liliket* és a *kis liliket*. E két faj teljesen különálló egymástól, bár nagyon hasonlítanak egymáshoz és néha egy csapatban elkeveredve is találhatók.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A *nagy lilik* majdnem akkora, mint a vetési lúd és szeme körül nincsen sárga körzsinór. A *kis lilik* alig nagyobb egy jól megtermett kacsánál és szeme körül sárga körzsinór látható.

Mindkét lilikfaj csőre rózsaszín-hússzínű, csőrkávájuk fehér, homlokuk (illetve félfejük) hófehér. Lábaik téglaveresek.

A lilikeknél az idős madarak mellén keresztben, egészen a hasig fekete, széles harántsávok vannak, melyek igen öreg állatoknál majdnem teljesen fekete színbe folynak össze. A fiatal (egy éven aluli) lilikek melle és hasa egyszínű szürke. Ezt jó tudni, mert a fiatal lilik kitünő pecsenye, de az öregje nem sokat ér.

A lilikek óriási csapatokba összeverődve vonulnak. A hazánkon évente átvonuló sokszázezer vadlúdnak legalább háromnegyede lilik. A lilik hangja: „lieli-lieli . . .“ Hangjuk után nevezték el őket.

A vadlúd vadászata.

A vadlúd-vadászat az egyetlen vadászat, melynél a gödörből való lövöldözés megengedhető, sőt helyénvalónak mondható.

A vadőr kötelessége a vadludak megérkezése után megfigyelni azt, hogy azok hová húznak éjjeli szállásra (rendszerint egy nagyobb vízfelületre) és éjjeliszállásukról reggel hová húznak legelőre.

Ha a vadőr ezt pontosan megállapította, úgy ásson a húzás irányában megfelelő gödröt lesőhelynek, de úgy, hogy a gödörből kikerülő földet látni ne lehessen.

A vetési lúd rendszerint valamelyik őszirozs vagy őszibúzatáblára szokott legelni járni. Előrelátó vadőr már ismeri ezeket a táblákat és tudja, hogy ha ebben vagy abban a táblában őszigabona van, akkor azt a vetési ludak okvetlen felkeresik. Ilyen esetekben a jó vadőr a lesgödröt már az őszi vetés idején előre megássa, úgy, hogy a vetés zöldje teljesen benövi a gödör szélét. Ha a ludas-vetésen nem lenne előre elkészített gödör, úgy azt később is meg lehet ásni, bár ez már kissé körülményesebb

Meg kell várni, míg a ludak (a déli órákban) visszaszállnak inni éjjelező vizeikre. Ekkor a kikeresett leszállóhelyükön a táblán (ezt elárulják a tömegesen fekvő hulladékok), leterítünk két ponyvát és gyorsan megássuk a gödröt, jól vigyázva arra, hogy a kihányt földből semmi se essék a ponyva mellé. Ezután saroglyás szekérrel megyünk a gödörhöz a vetésen át, a szekérre ismét ponyvát terítünk és erre lapátoljuk fel a gödörből kikerült földet. Végül összehajtogatjuk a gödör mellől a két ponyvát a rajtuk maradt porral együtt és gondosan feltesszük ezeket is a szekérre, jól vigyázva arra, hogy semmi föld vagy por, homok a vetésre ne hulljon.

Ha a következő napon a vadludak ismét megszállnak a gödör tájékára, nem bántjuk őket, vigyázunk arra, hogy senki őket onnan el ne riassza. Másnap a vadászt a vadőr beültetheti a gödörbe hajnalhasadás előtt; bizonyára jól fog mulatni, ha megfelelően kezeli a puskát.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadludak aránylag későn, pár perccel a napkelte előtt húznak ki a vetésre. Ahonnan mult este éjjeli szállásukra repültek: rendszerint oda húznak ki másnap reggel. Nagy zajjal érkeznek. A vadász húzza be magát a gödör legfenekére és engedje, hogy a lúdcsapat akár kétszer-háromszor is elcsavarogjon feje felett, ne tekintsen fel, hanem húzza össze magát a gödör fenekén.

A tüzet csak akkor nyissa meg, ha a ludak már teljesen leereszkedtek és közvetlen a leszállás előtt vannak alig néhány méterrel a föld felett. Ekkorra már elvesztették sebességüket és az első lövésre nem bírnak mindjárt felvágódni, csak evezve tudnak emelkedni és jó lövő ismétlőfegyverrel mindig kilőhet 4—5 darabot a csapatból.

A *lilikfélére* rendszerint nem a vetésekben, hanem a szikes legelők tocsogói, laposai mentén (Hortobágy, békési vizek, Kunság, stb.) szoktunk gödörből vadászni. A vadőrnek itt is meg kell figyelnie a húzások irányát és a gödröt a megfelelő helyre kell ásnia, mégpedig úgy, hogy a gödörből kikerülő földet a gödör mellett levő vízbe dobhassa.

A lilikek rendszerint egy-egy fenék, egy-egy hosszabb víztócsa felett szeretnek elhúzni, valószínűleg azért, mert tudják, hogy a *vízből* nem fenyegeti őket semmiféle veszély. Ezt a tulajdonságukat kell kihasználnunk és a gödröt oda kell ásnunk, ahol a húzás irányában a víz vége elfogy és a libák kikényszerülnek a szárazföld fölé.

A gödör szája lehetőleg szűk legyen, 70 cm széles és 90 cm hosszú teljesen elegendő. Nem a mélység a fontos, hanem az, hogy a gödör alul igen szélesre terpeszkedjék szét, csonka-gula alakban.

A libahúzás általában háromszor ismétlődik minden nap: az első húzás pár perccel a nap felkelte előtt, ez mintegy másfél órán át tart.

A második húzás délelőtt féltíz-tíz óra körül van, amikor a vetéseken jóllakott libák inni visszaszállanak a vízre. A harmadik húzás déli 12—1 között van, amikor ismét elhelyezkednek délutáni legelőre és pihenőre.

Némelykor (különösen időváltozások idején) a nagy csapatok kis csoportokra oszolnak szét és ezek minden irányban össze-vissza repülnek egész délelőtt. Ilyenkor alacsonyan is szállnak ezek a kis csapatok és egyes libák, és ilyenkor lehet a legnagyobb eredményt elérni.

Különösen a tavaszi libázásokkor vigyen ki minden vadász legalább harminc-negyven darab, mindkét végén kihegyezett, 40 cm hosszú és 4 mm vastag drótpecket magával. Ha minden lőtt libáját sietve kipeckeli úgy, hogy a drót egyik végét földbe szúrja, másik végét a lőtt liba nyakán végig a fejébe nyomja, kis gyakorlattal teljesen élethű csalólibákra tehet szert. Minél több ilyen csalólibája van, annál inkább jönnek oda az odacsalt egyes és kettes libák, úgy, hogy némely napon így igen nagy terítéket csinálhat egy jó puskás.

A libák kipeckelésénél ügyeljünk arra, hogy azok ne legyenek egymáshoz közel, hanem legalább 5—6 lépésnyire egymástól. Ügyel-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

jünk arra is, hogy a *peckelt libatársaság felé fújjon gödrünktől a szél.*

A libák ugyanis, éppúgy mint a repülőgépek, mindig *szél ellenében* ereszkednek le a földre és mindig csak maguk alá néznek leereszkedéskor. Ha tehát a gödör a libák leszálló-irányában a peckelt libákon túl van, akkor a leereszkedő libák csak a kipeckelt libatársaságot fogják szemmeltartani és nem veszik észre az azokon túl levő gödröt és abban a vadászt.

A vadkacsa.

Hazánkban részint állandóan, részint csak átvonulóban körülbelül huszonötféle különböző fajtájú vadkacsa fordul meg, úgy, hogy ezen fajoknak ismerete és felismerése külön madártani tudást követel meg és helyszűke miatt az összes vadkacsafajok leírására itt nem térhetünk ki.

Minden szakképzett hivatásos vadásznak azonban ismernie kell azt a hétféle vadkacsafajt, melyek nagyobb számban fordulnak elő nálunk és melyeknek legnagyobb része itt fészkel is. Ezek a következők:

Tőkéskacsa. (Anas baschas L.) Legnagyobb vadkacsánk és egyben a leggyakoribb is. A gácsér feje érczfényű zöld, csőre olajzöld, lábai téglaveresek, farkában 4—6 felkunkorított fekete dísztolla van. Szárnyatükre sötétkék. A tojó egyszínűen babozott sárgásbarna, szárnytükre azonban szintén sötétkék.

A tőkéskacsa úgyszólván minden álló- és folyóvizen előfordulhat, a rohanó hegyipatakok kivételével. Ha a sík vizeink befagynak, folyamainkra huzódnak vissza, esetleg rövid időre el is távoznak délebbre, ha ezek is befagynának; azonban amint a nagy tél elmult, azonnal visszajönnek. Koratavasszal kezdenek párosodni és költeni, de fészküket leginkább nem nádasokba, hanem rétekre, gabonavetésekbe rakják, sőt gyakran találhatunk tőkéskacsafészket a lebotolt öreg fűzfák koronájában is. Kezdetleges fészkébe a tojó 12—16 világoszöld tojást tojik és ezeket 26—28 nap alatt költi ki. A kis kacsák június végén, július elején kezdenek repülni. A tőkés kacsa kedves tápláléka a vízilencse, egyes vízinövények magja, továbbá a tarlókon felszedett gabonaszemek, ezek között elsősorban árpa és köles. Károkat egyáltalában nem okoznak, mert csak a hullott szemeket szedegetik.

A csörgőrécze. (Anas crecca L.). A legkisebb vadkacsánk, alig fogolynagyságú. A gácsér feje téglaveres, szemén át tarkójáig zöld széles sávval. Szemei világos-sárgásak. Szárnyatükre kőrisbogárzöld. Csőre fekete, lábai ólomszürkék. A tojó felső része babozott barnásszürke, alsó fele piszkosfehér, szárnyatükre kőrisbogárzöld.

A csörgőréce csak a nagyobb síkvizeket szereti, ott azonban néha igen nagy csapatokban, sűrűn és igen gyorsan, csapongva repül összevissza. Igen koratavaszal érkezik hazánkba, de itt ritkábban költ, hanem inkább elvonul áprilisban a magas Északra, költeni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A böjtiréce (Anas querquedula L.). Szintén igen kis kacsa, bár valamivel mégis nagyobb, mint a csörgőréce. Kisebb, nádasosabb vizeinket szereti és könnyen felismerhető, mert reptében igen világos, majdnem fehér képet mutat. A gácsér feje sárgásbarnásan pontozott, szemétől tarkójáig középen fehéres széles sávval. Félmelléig sárgásbarna, félholdalakú tollak, melyek első tekintetre karikáknak látszanak. Hasaalja fehér. Háta és szárnyfedői világos palakékek, szárnyaiból hátrafelé lándsaszerű, szépen csíkozott dísztollak nyúlnak ki. Szárnyatükre kőrisbogárzöld. Csőre kékesszürke, lábai ólomszürkék. A tojó egyszínű barnásan babozott, szárnyatükre szintén kőrisbogárzöld.

A bőjtiréce nem verődik össze akkora csapatokba, mint a csörgőréce, rendesen csak párban látjuk őket és csak néha-néha láthatunk 5—6 darabot együtt. Nálunk ritkán költ, de mégis gyakrabban, mint a csörgőréce.

A fütyülő réce (Anas penelope L.). Csak kora tavasszal és későősszel vonul át hazánkon és csak nagyobb vizeinkben állapodik meg. Igen nagy csapatokban repülnek és repülésük közben mindig sajátságos sípoló hangot adnak, feltünő sűrűn, egymáshoz közel repülnek. A gácsér igen világos színű, feje világos sárgásfehér, a sárgásfehérség a fején sapkaszerűen húzódik végig. Szárnyatükre fénylőzöld, a tükör előtt feltünő fehér folt. Csőrük kékesszürke, fekete csőrkávával. Lábuk ólomkék, úszóhártyájuk fekete. A tojónak szárnytükre nincsen, egyébként egyszínü barna. Úgy a gácsérnak, mint a tojónak farka feltünően hegyes, ez röptükben is látszik. Majdnem olyan súlyos kacsa, mint a tőkéskacsa, de sokkal zömökebb. Hazánkban sohasem költ. Afrikában telel és a magas Északra megy költeni.

A kanalas réce (Spatula clypeata L.). Körülbelül tőkéskacsanagyságú, de sokkal karcsubb. Már reptében felismerhető hosszú, széles kanálban végződő csőréről. Nem repül nagy csapatokban, legfeljebb 5—6 darabot látunk együtt repülni, de rendesen csak egy párt. Nagy vizeinket szereti csak. A gácsér a legtarkább vadkacsánk, majdnem papagájszerüen tarka, legfeltünőbb rajta világoskék szárnyfedői és vörösbarna melle és hasa. Feje fekete, némi zöld ércfénnyel Szemei világos sárgák. Csőre fekete, lábai téglaveresek. Szárnyatükre zöld, fehér szegéssel. A tojó egyszínüen barnább, de széles kanalas csőréről könnyen felismerhető. Egészben ritkább madár az előbbi fajoknál, de néha fészkel Hazánkban is.

A nyílfarku réce (Dafila acuta L.). Ez a legnemesebb alaku vadkacsánk. Csakis nagy, nyilt vizeinket szereti, kis vizekben nem található soha. A legkarcsubb kacsánk, bár reptében majdnem olyan nagynak látszik, mint a tőkéskacsa. Nyaka feltünően hosszú vékony. A gácsér feje és nyakának egy része barna, melle és hasalja fehér. Háta cikázott-szürke, szárnyaiból hátrafelé szépen csikozott, lándzsaszerű dísztollak. Farkából hátrafelé négy igen hegyes, merev, mintegy 10—15 cm hosszú toll nyúlik ki, ezért hívják *nyílfarkú* récének. Szárnyatükre zöld, sárgásfehér szegéllyel. Szeme barna. Csőrük palakék, csőrkáva fekete. Lábaik ólomszürkés feketék.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A tojó egyszínűbb, babozottan-barna, szárnytükre szürkésbarna. A tojó farkában nincsenek a hosszú nyíltollak, de a tojó farka is határozottan hegyes, erről rögtön felismerhető.

A nyílfarkú récze maga nem repül nagy csapatokban, legfeljebb 8—15 darabot látunk együtt repülni, de szívesen társul a nagy fütyülőrécecsapatokhoz, sőt néha a csörgőrécecsapatokhoz is.

A kendermagos réce (Anas strepera L.) Egészben nagyon hasonlít a tőkésréce tojójához, de karcsúbb, és arról ismerhető fel, hogy nincsen sötétkék szárnytükre.

A gácsér szárnytükre világosszürke, felette fekete és efelett jellemző veresbarna folt. A csőr fekete, karcsúbb, mint a tőkésréce csőre. Lábai sárgásak, fekete úszóhártyákkal. A tojó egyszínűen barnásan-babozott, de karcsúbb.

A kendermagos réce némely évben gyakori költőmadár Hazánk egyes részein. Nem repül nagy csapatokban és majdnem olyan életet él, mint a tőkéskacsa, gyakran össze is tévesztik vele.

A vadkacsa vadászata.

Vadkacsákra vadászhatunk: 1. Keresővadászattal (víztaposással). 2. Hajtva. 3. Lesen. 4. Húzáson.

Keresővadászattal csak az idény elején, július első felében érünk el jó eredményt, különösen, ha jó vizslánk vagy kajtatóebünk (spaniel) van, mert amint megerősödnek, egy-két lövés után a közelből minden kacsa már lőtávolon kívül elrepül. Keresővadászathoz legjobb öltözék az öreg, lyukas cipő és olyan hosszúnadrág, melyet már nem sajnálunk. A gumicsizmát a nádtorzsák kiszúrnák.

Hajtásban akkor lőhetjük a vadkacsákat, ha már jól repülnek, de még nem túlságosan erősek (július második fele és augusztus első fele). A puskásvonalat azonban jól el kell bújtatni, mert különben a kacsák elkerülik a vadászokat. Sok hajtó nem kell, de jó, ha karikásostorral pattogtatni tudnak.

Lesen leginkább télen szoktunk vadászni *beetetett kacsákra.* Ezt leginkább a német vadászok csinálják. Ha ugyanis egy olyan patakrész mellé, amelyik nem szokott befagyni, már a nyáron egy kis nádkunyhót sülyesztünk le és a télvíz idején a patak partjára naponta hosszú sávban sok árpát szórunk ki, így a tőkéskacsák odaszoknak.

Még egy vadászias abb módja is van a kacsalesnek: a csalikacsákkal való vadászat. Ezt nagyobb vizeken szokták gyakorolni. A csalikacsák fából vannak, hűen megfestve. Alsó részükben vas vagy ólom van, hogy fel ne forduljanak a vizen. A kacsák zsinórral vannak vaspeckekhez kötve, a peckeket a víz alatt szúrjuk a víz fenekébe. Minél több csalikacsánk van annál jobb az eredmény, de általában csakis azok a kacsafajok jönnek csalijainkra, amelyek azonosak a csalikacsáinkkal, vagyis például tőkéskacsa-csalinkra ne számítsunk csörgőkacsákat lőni.

A csalikacsákat ne rakjuk ki sűrűen, hanem legalább 3—4 méternyire egymástól és igen jól bújjunk el közelükben a nád között,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

mert a csalikacsára leereszkedő vadkacsa igen éberen figyel mindenre, leereszkedése közben is.

A legszebb módja azonban a vadkacsavadászatnak a *kacsahúzás*. Húzáson leginkább a tőkéskacsákat lőjjük, éspedig júliusaugusztusban, amikor a vizekről a tarlókra este *kihúznak* táplálkozás végett.

A vadőr jól figyelje meg, hogy hol vannak a vizek közelében árpatarlók. Esténkint észre fogja venni, hogy a vadkacsák tömegesen jönnek oda napnyugta után. Ha keresztek vannak még a tarlón, akkor a vadászt könnyű dolog a legjobb helyre elbújtatni. Ha már nem volna kereszt; akkor gödröt kell ásni, természetesen csak a földtulajdonos engedélyével. Ezt azonban a földtulajdonos meg szokta engedni, ha igérünk neki a lövendő kacsákból és kezességet vállalunk arranézve, hogy a gödröt később be fogjuk temetni.

Vizek melletti községi vadászbérleteken igyekezzék a vadőr a gazdáját rábírni arra, hogy néhány hold földet kibéreljen, ahová árpát és kölest vethetnek. A szép mulatság bőven megéri a ráfordított költséget.

Ha húzáson lőjjük a tőkéskacsákat, amennyire lehet, vigyázzunk arra, hogy lehetőleg ne az első kacsát, hanem a mögötte levőt lőjjük először, mert az első rendesen tojó, és ha már egyiknek menekülést szánt a sors, hát inkább a tojó meneküljön, mint a gácsér.

A szárcsa. (Fulica atra L.)

A szárcsa vadászatilag csak azért érdekel bennünket, mert nagyobb síkvizeinken nagy számban él és megszorítva magasra felrepül, gyönyörű lövésekre ad alkalmat. Húsa nem sokat ér, legfeljebb levesnek használható. Színe majdnem feketés sötétszürke, homlokán hófehér bőrfolt. Csőre fehér. A szárcsa igen korataVasszal, rendszerint már februárban érkezik délfelől, itt költ és ősszel ismét eltávozik. Tulajdonképpen vizityúk-féle. Tápláléka békalencséből és más vizinövények magvaiból áll. Kárt nem tesz, bár némelyek szerint megeszi a halikrát. Csak nagy, síkvízű tavainkban található, a kis vizeket nem szereti.

A gémfélék.

A gémfélék részben igen kártékonyak, mert sok halat pusztítanak el. Nagyrészük mégis védelem alatt áll, mert kipusztulófélben levő természeti ritkaságok. Éppen ezért minden hivatásos vadásznak jól ki kell ismernie magát a gémfélék között, nehogy tilalmazott madarat lőve, vadászati kihágást kövessen el.

A gémek messziről felismerhetők lassú, lomha repülésükről. Legnagyobb — és talán leggyakoribb is — közötük a *szürke gém* (Ardea cinerea L). Majdnem gólyanagyságú, palaszürke állat. Tarkóján vékony tollbóbita lóg le, szárnyfedői tavasszal szép foszlott dísztollakkal ékeskednek. Párosával, hármasával üldögél és halászgat a sásos vízfenekek szélein. Lövése halastavaknál nem tilos. Hasonló-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

képpen nincs tilalmazva a nála valamivel kisebb és sokkal sötétebb vörösgém (Ardea purpurea L.) sem. Hatalmas, de sokkal zömökebb, rövidebb lábú állat a *vízibika* vagy másképpen *bölömbika* (Botaurus stellaris L.). Ennek színe barnásan tarkázott, hasonló az uhu színéhez. Hangja egyáltalában nem madárhang, hanem úgy hangzik, mintha egy elveszett darab marha bőgne a nádasban. Elejtése nem tilos. Igen gyakori gémfajta a *bakcsó* (Nycticorax nycticorax L.). Ez a hollónagyságú gém csoportokban él és telepeken fészkel. Hímje felül fekete, alul fehér illetve világos hamúszürke. Tavaszal fejebúbjáról hátrafelé három-négy hófehér, vékony dísztoll nyúlik ki, ezért az értékes dísztolláért vadásszák. A bakcsó tojója és fiatalja egyszínű babosan barna, dísztolla nincsen se a tojónak, se a fiatal madárnak. Lőhető, bár kevésbé kártékony kis gémféle a *törpegém* vagy másnéven pocgém (Ardetta minuta L.). Alig galambnagyságú kis madár, mely örökösen a nádasok közt bujkál és nem érdemli meg a lövést. Az öreg hímnek színe felül fekete, alul sötétszürke, a tojó és a fiatal színe babosan veresbarna.

A nem tilalmazott gémféléknél sokkal fontosabbak a hivatásos vadász szempontjából a tilalmazott gémek.

Általában elmondhatjuk azt, hogy *a fehérszínű gémek mind tilalom alá esnek, lövésük vadászati kihágást képez.*

A *nemes kócsag* (Ardea alba), gólyamagasságú, de karcsúbb, hattyúfehér, nagy madár. Tavaszi tollazatban szárnyából hátrafelé gyönyörű, foszlott hófehér dísztollak nyulnak ki. Repülve olyan, mint egy fehér felhőfoszlány.

A *kis kócsag* (Ardea garzetta L.) félakkora, mint a nemeskócsag, szintén hófehér, de tarkójáról fehér tollbóbita lóg le. Elejtése szigorúan tilos.

A *kanalas gém* (Platalea leucerodia L.) akkora, mint a szürkegém, de annál zömökebb, szintén hófehér madár, csak mellén van egy kis rozsdássárgás örvszerű sötétedés. Torka sárga. Fejéről hátrafelé fehér üstök lóg le. Csőre hosszú és széles, kanálszerűen lapos vége van. Szeme vérpiros, lábai koromfeketék Elejtése szigorúan tilos.

Az *üstökösgém* vagy *selyemgém* (Ardea ralloides L.) alig valamivel nagyobb a törpegémnél. Tulajdonképpen egészen világos tejeskávészínű, de repülésében tiszta fehéret mutat, mert evezőtollai fehérek. Tarkóján foszlott fehér üstöke van. Elejtése tilos.

A batla. (Ibis falcinellus L.)

A batla egy mintegy örvösgalambnagyságú, de karcsúbb, hosszú görbecsőrű vizimadár, melynek színe ércfényűen feketésbíborvörös, repülve azonban teljesen feketét mutat. Inkább a Dunántúl nyugati részeiben található, a Balatonon és a Fertőtavon, másutt igen ritka. Kisebb csapatokban, gyakran V alakban repülnek. Húsuk ehetetlen, kárt nem tesznek; nem vadászatra való madár. Elejtése szigorúan tilos, mert kiveszőben van és elejtéséből senkinek sincsen haszna.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A póling. (Numenius arcuatus és numenius minor L.)

A póling népies nevei: gojzer, szélkiáltó. Kétféle pólingot ismerünk: A nagy pólingot és a kis pólingot, másképpen: nagy-gojzert és kis-gojzert. Mindkettő megbecsült vad a vadászok szemében. A *nagy póling* fácán-nagyságú madár, de sokkal karcsúbb, hosszabb nyaka és hosszú lábai vannak. Hosszú, gombos fekete csőre erősen hajlott. Testének felső része és feje barnatarkásan fakó, hasatája fehér. Az egész madár igen világos színt mutat. Lába ólomszürke, háromujjú. Vándormadár, ritkán költ Hazánkban, inkább csak tavasszal és ősszel láthatjuk sík ugarainkon, szikes legelőinken, többnyire a vízfenekek partján és szigetein. Hangja jellegzetes, érces „Pó-ó-li ... póó-óó-li."

A kis póling színre, kinézésre és életmódját tekintve teljesen hasonló, mint a nagy póling, de sokkal kisebb, alig galambnagyságú és nagyobb csapatokban szeret repülni, mint a nagyobbik rokona.

A pólingot rendszerint lesgödörből vadásszuk, éspedig hacsak lehet, a víz partjára kitűzdelt és a sekély vízbe felállított csalimadarak (fából készült, befestett, vagy kitömött pólingok) segítségével, mert szívesen húznak le a kitett csalikhoz. Kárt a póling nem csinál, élelme gilisztákból és rovarokból áll.

A pásztormadár. (Pastor roseus L.)

A pásztormadár — vagy másképpen: rózsaszínű seregély — egyik legpompásabb madarunk. Feje, farka, szárnyai, begye és a combtollazata ércfényű kékesfekete, a többi részei a leggyönyörűbb rózsaszínűek, minthacsak egy friss rózsalevelet látnánk. Fekete feje kissé bóbitás. Körülbelül kis pacsirtanagyságú madár, sűrűn összetömörült csapatokban repül, úgy, mint a seregély, de rózsaszin-tarkasága messziről feltűnik.

Száskajárások előtt szokott az Alföldön megjelenni, de mindig ritka. Örök titok marad, hogy honnan tudja meg a pásztormadár áprilisban Keletázsiában (mert ő ázsiai madár) hogy júniusban száskajárás lesz Magyarországban?

Tápláléka kizárólag rovarokból áll, főleg szöcskékből és száskákból, éppen ezért nagyon hasznos. Vadászati értéke nincsen és csakis azért említjük meg itt, mert elejtése *szigorúan tilos* és állandó védelem alatt áll.

A NAPPALI RAGADOZÓ MADARAK.

1. Sasfélék.

A sasfélék legnagyobb ragadozómadaraink és minhogy kipusztulóban vannak, legtöbb fajtájuk tilalmazva van, teljes védelmet élveznek. Éppen ezért, ha nagyon nagy ragadozómadarat látunk: nem szabad rálőni. Elejteni őket csak külön földmívelésügyi miniszteri engedély alapján, múzeumi célra való kitömés végett szabad.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A sasokat röptükben általában messziről felismerhetjük, mert farkuk aránylag rövid, nyakuk és fejük jobban előreáll, mint a többi ragadozómadaraké, melyek általában nyakukat behúzva repülnek. A sasok két kiterjesztett szárnya egyetlen egyenes, megtörésmentes vonalat mutat és a két szárnyvég nagyjából derékszögben van lecsapva.*) Minden sas tojója sokkal nagyobb a hímnél.

a) Szirti sas (Aquila chrysaëtos L.). A legnagyobb sasok egyike. Nagyjából fekete színt mutat a levegőben, de nyakán a tollak aranyszínűek. Mindkét szárnyán belül világos folt látszik. Csőre fekete, viaszhártyája sárga. Lábai sárgák, de az egész csűd a lábujjakig világosbarna tollakkal *(gatyával)* van benőve. Farka hamuszínű, haránt fekete, elmosódott sávokkal.

b) Parlagi sas (Aquila imperialis L.). Valamivel kisebb a szirtisasnál és még ritkább. Sötétebb barna, mint a szirtisas és sötétebb barna színű a *gatyája* is. Vállain két nagy fehér folt van, erről lehet legkönnyebben a szirtisastól megkülönböztetni, máskülönben igen hasonlít a szirtisashoz.

c) Rétisas. (Haliaëtos albicilla L.). Legnagyobb sasunk. Az öreg tojó szárnyaterpesztése jóval meghaladja a két métert is. A fiatalabb madarak sötétbarnák és csőrük fekete. Az öregek tejeskávészínűek, csőrük viaszsárga, szemük sárga és farkuk hófehér. A rétisas lábai nem gatyásak, hanem az egész csűd sárga és csupasz.

A rétisas leginkább nagy vizek mellett, nagy nyílt, sík területeken található, gyakran kergeti a vadkacsákat, de nem ügyes vadász és csak igen ritkán tud élő vadkacsát elfogni. Szívesen megeszi a halat is, ha hozzájuthat. Tavasszal és ősszel kíséri a vonuló, vándorló vadlúdakat és legfőbb tápláléka ilyenkor a sebzetten elhullott libák husa. Komoly kárt a vadban nem tesz. Mocsaras, nagy őserdőkben, öreg nagy fákon költ, leginkább az Alduna vidékein.

d) *A lármás sas* (Aquila naevia L.). Békászósasnak is hívják.

Színe egyszínű csokoládébarna, csűdjei a lábujjakig gatyásak, gatyája barna. Jóval kisebb a szirtisasnál, de nagyobb a legnagyobb ölyvnél.

e) A *törpesas* (Aquila pennata). Legkisebb sasunk. Ölyvnagyságú és igen ritka madár. Gyakran összetévesztik a gatyásölyvvel, pedig eléggé könnyen szétismerhetők, mert a gatyásölyvnek feje igen világos, sokszor majdnem fehéres, míg a törpesasé barna. A gatyásölyvnek szárnyain alul erősen kivehető nagy folt van, ez a törpesasnál hiányzik. A törpesas vállain egy-egy fehér folt van, ezek a gatyásölyvnél hiányzanak, bár ezt sajnos, csak akkor tudjuk meglátni, ha a törpesas már meglőve kezünkben van. A törpesas lövése tilos.

*) Azaz nem mutat hegyes végződést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

2. A keselyűfélék.

A keselyűfélék kizárólag döghúst esznek, ezért soha semmiféle kárt nem csinálnak. Minden keselyűfaj lövése tiltva van és csakis földmívelésügyi miniszteri engedély alapján szabad múzeumi kitömési célokra elejteni.

a) *Saskeselyű* (Gypaetus barbatus L.). Legnagyobb ragadozómadarunk, sokkal nagyobb a legnagyobb rétisasnál is. Sajnos, ma már inkább a kipusztult madarainkhoz sorolhatjuk, mert a mult évszázadban farkasoknak kitett mérgezett dögökkel majdnem mind kipusztították őket. Csak Erdély magas hegységeiben fordul elő, mint váltóvad, igen ritkán. Ázsiában még eléggé gyakori madár. Hasaalja veresbarna, szárnyai feketebarnák. Feje fehér, de a csőrtől a szemén át fekete sáv vonul végig. Álla alatt fekete szőrből rendes szakálla van, ezért hívják *„szakállas keselyűnek"* is. Lábai csupaszok, szürkéskékek.

b) *Barátkeselyű* (Vultur monachus L.). Hatalmas, nagy, pulykanagyságú madár, színe átlagos sötétbarna, feje és nyaka csupasz, nyaka tövén foszlott tollakból hatalmas tollkoszorú van. Lábai hússzínűek.

c) *Fakókeselyű* (Vultur fulvus L.). Sokkal világosabb, mint a barátkeselyű, világos sárgásvörös. Feje és nyaka fehér, gyapjas tollakkal van fedve. Nyaka tövén nincsen koszorú, de a nyaktövön hátrafelé tollpamat nyúlik. Lábai ólomszürkék.

d) *Dögkeselyű* (Neophron percnopterus L.). A legkisebb keselyű, alig hollónagyságú. Szennyesfehér madár, csak szárnytollai (evezői) feketék. Pofája csupasz. Lábai aránylag rövidek, hússzínűek. Hazánkban igen ritka, Indiában és Afrikában annál gyakoribb, közönséges madár.

Mint már fentebb említettük: keselyűt lőni mindig tilos!

3. Az ölyvek.

Az ölyvek aránylag lomha repülésű nappali ragadozómadarak, közülük csak a *gatyásölyvet* szabad lőni, az *egerészölyv* és a *darázsölyv* minden időben tilalmzaott madár, ezért elejtésüknél vigyázzunk, nehogy vadászati kihágásba essünk. Gyakran *sasoknak* nevezik az ölyveket, ez azonban nagy hiba és tudatlanságot árul el a vadőr részéről. Általában az ölyvek szárnyvégei lekerekítettek, míg a sasok szárnyvégei inkább merőlegesen lecsapott képet mutatnak, ha fent köröznek a levegőben. Az ölyvek behúzottabb fejjel repülnek, mint a sasok, melyeknek feje és nyaka ezért sokkal jobban nyúlik előre. Az ölyvek szépen lekerekített farka aránylag hosszabb, mint a sasfélék farka, mely a szárnyszélességhez (terpesztéshez) viszonyítva aránylag rövidebbnek látszik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az egerész-ölyv (Buteo buteo L.). Tilalmazott madár. Színe átlagosan barna, sokszor fahéjbarna. Lábai sárgák, csupaszok. Csőrének viaszhártyája sárga. Melle világosabb, hosszanti barnás foltokkal. Repülése valamennyi ölyvféle közt a leglomhább. Nem is képes az egészséges vadban komoly kárt okozni, mert nem eléggé ügyes ehhez, de koratavasszal nyúlfiókákban érzékeny kárt okozhat. Tápláléka egerekből, gyikokból, békákból áll, de megeszi a bogarakat is. A vadászterületeken észlelt „*sasok*" legnagyobb része egerész-ölyv. Télen-nyáron nálunk él, itt is költ a nagyobb erdőségeinkben.

A darázs-ölyv (Pernis apivorus L.). Jóval kisebb az egerészölyvnél és valamivel karcsúbb is. Nagyon hasonlít az egerészölyvhöz, de mégis felismerhető arról, hogy melle igen láthatóan és feltűnően pettyezett tarka. Lába sárga, viaszhártyája csupasz. Általában rovarokkal és méhekkel, dongókkal táplálkozik, bár nem veti meg az egyéb apró és könnyen elfogható állatokat sem. Hasznos állat, lövése tilos.

A kigyász-ölyv (Circaetus gallicus L.). Hatalmas, sasszerű, igen világos madár, jóval nagyobb a legnagyobb ölyvnél. Háta csokoládébarna, alsó fele fehér, némi vöröses hosszanti tollakkal. Tarkója fehéres, tarkóján bóbitaszerű meghosszabbodott tollak. Csőre, viaszhártyája és lábai kékek. A kigyászölyv tápláléka főképpen kigyókból és más „hidegvérű" állatokból áll, kárt egyáltalában nem okoz. Lövése tilos. Főképen erdős, hegyes vidéken tartózkodik.

A ráró, vagy: halászsas (Pandion haliaëtus L.). Nagyon hasonlít a kigyászölyvhöz, de jóval kisebb termetű és karcsúbb. Felső része barnább, alsó része fehérebb, tulajdonképen tiszta fehér, nincsenek rajta vörös foltok. Tarkója szintén fehér, meghosszabbodott, lándzsaszerű, bóbitaszerű tollakkal. Lábai és csőrének viaszhártyája ólomkékek. A ráró főképen hallal él és halastavak mellett tartózkodik, de ott is igen ritka madár. Repülve majdnem fehér képet mutat, ezért halastavak, vizek környékén nagy fehér madarakra ne lőjjünk, mert lövése szigorúan tilos.

A gatyás-ölyv (Archibuteo lagopus L.). Egyetlen ölyvféle, melyet pusztítani szabad. Vándormadár, mely a tél végén, februárban vándorol Északnak, és október-novemberben érkezik vissza hozzánk. A telet Hazánkban tölti és különösen keményebb teleken komoly kárt tesz apróvadunkban, különösen a korai (január-februári) nyúlfiókákban. Repülve igen könnyen felismerhetjük, mert szárnyainak belső felén, a szárny közepetáján messziről látható nagy fekete folt van mindkét szárnyán. Ha fán ül: felismerhetjük arról, hogy mellén határozott, nagy fekete folt van, feje ellenben egészen világos, majdnem fehér. (Az egerészölyv mellfoltja barnás, belső szárnyfoltjai világosabbak és elmosódottak.)

A *gatyásölyv* lábai a lábujjakig tollakkal (gatyával) vannak benőve, ez a gatya sokszor feketésszürke és harántsávozott. A lábujjak sárgák. Úgyszintén a fekete csőr viaszhártyája is sárga.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A *gatyás-ölyv* sokkal merészebb és ügyesebb ragadozó az egerészölyvnél, amit az is mutat, hogy könnyen fogható fehér galambra a héjakosárban is. (Gödöllőn 1928/29 telén héjakosárban 21 gatyásölyv fogódott meg!)

A gatyásölyv lövése nem tilos, legjobban irtható uhukunyhóból.

4. A kányák.

Két kányafajt ismerünk: a gyakoribb *barna kányát* (Milvus milvus L.) és a ritkább *vörös kányát* (Milvus regalis L.).

A kányaféléket felismerhetjük igen lenge, imbolygó szép repülésükről és villás farkukról, mert villás farka egyetlen más ragadozómadarunknak sincsen. Somogy megyében a varjút hívják kányának. Ez nagy hiba és tudatlanságra vall. A szakképzett vadőrök dolga lenne, hogy ezt a népies kifejezést lassacskán kiküszöböljék és kányának csakis az igazi kányát és ne varjút nevezzék.

A barna kánya gyakoribb. Farka kevésbé villás, mint a vöröskánya farka. Sötétbarna madár, reptében feketét mutat. Lábai csupaszok, sárgák. Csőre viaszhártyája sárga. Határozottan kártékony ragadozó, bár igen kedveli a döghúst is.

A vörös kánya világos, feje világos. Farka villája sokkal kecsesebb, a villa szélső tollai hosszabbak. Az egész madár karcsúbb a barnakányánál. Jóval ritkább a barnakányánál, de éppoly kártékony, mint amaz. Lábai és viaszhártyája szintén sárgák.

5. A rétihéják.

A rétihéják igen karcsú, hosszúlábú ragadozómadarak, melyek inkább a nádasok és más sík vidékek felett szoktak egészen jellegzetesen könnyed repüléssel bolyongani. Lábuk mindig sárga, csupasz és feltűnően gyenge. A rétihéják szemei körül a fej két oldalán mindig körkörös tollkoszorúk — tollpofák — láthatók, melyek a baglyok tollpofáira emlékeztetnek.

A barna rétihéja (Circus aeruginosus L.) nádasok, vizes rétek közelében él. Sötétbarna madár, mely repülve feketét mutat, feje azonban sárga színű, a fiatalok feje kevésbbé feltűnően sárga.

A kékes rétihéja (Circus cyaneus L.) inkább a mezőgazdaságilag művelt síkságokon és dombvidékeken él. A hím egészen világos kékes hamúszürke, hasalja fehér. Repülve sirályszerű fehér képet mutat. A tojó színe egészen elüt a hím színétől és egyszerű barnás-sárga, hasalja vörösbehajló sárgás. Pofakoszorúi feltűnőek.

A hamvas rétihéja (Circus pygargus L.) hímje nagyon hasonlít a *kékes rétihéja* hímjéhez, de a hamvas rétihéja begye és hasalja nem fehér, mint a kékes rétihéjáé, hanem hosszanti vöröses sávokkal tarkított. A hamvas rétihéja tojóját igen nehéz megkülönböztetni a kékes rétihéja tojójától, annyira hasonlítanak egymáshoz, csak alul egyszínűbbek, mint a kékes rétihéja tojói.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

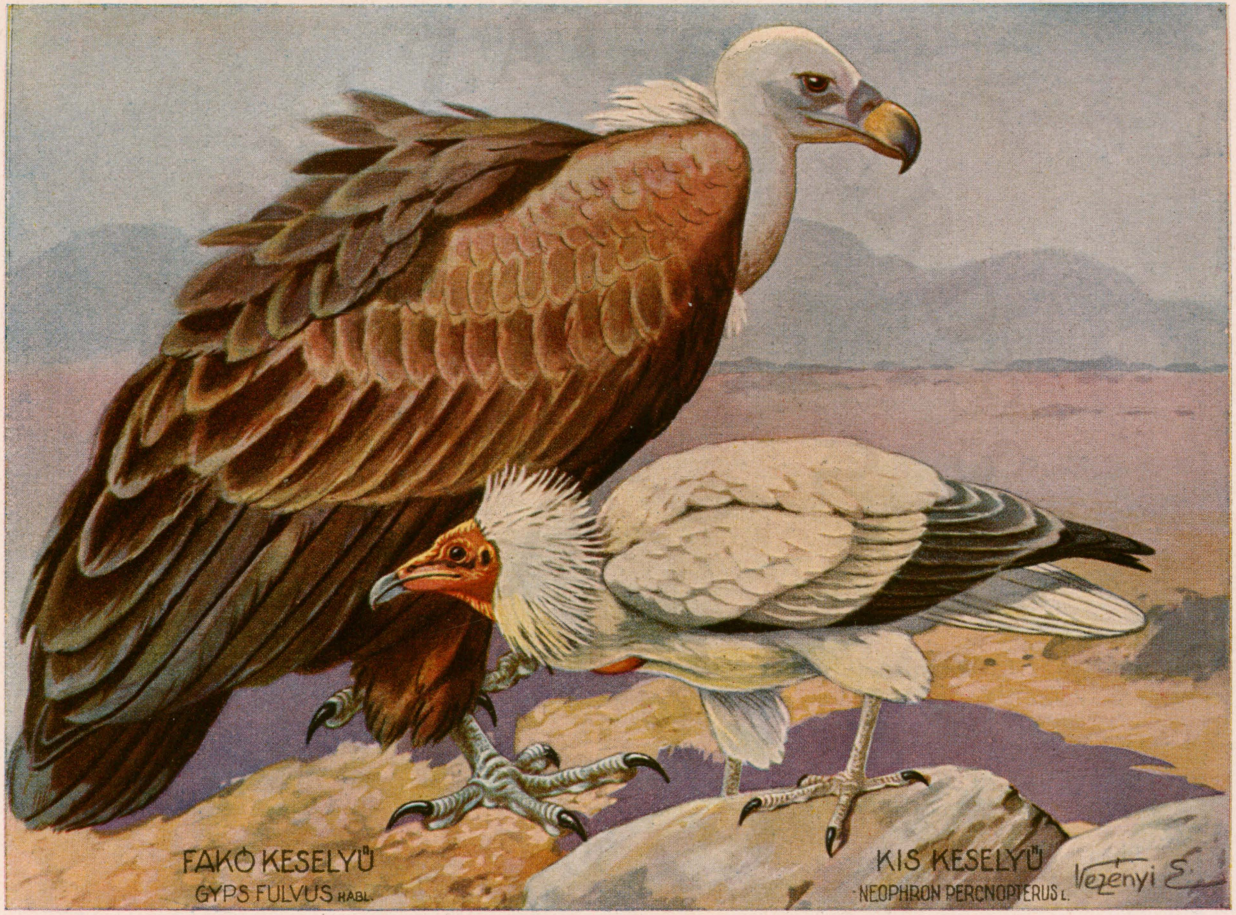

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár, 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz. sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

6. A héja. (Astur palumbarius L.)

A héja a hivatásos vadásznak, vadőrnek legnagyobb ellensége, mert ő az apróvad legnagyobb kártevője. (Egyes vidékeken *erőskarvalynak* hívják, de ez nem megfelelő elnevezés.)

Az öreg héja színe felül hamúszürke, alul sűrűn harántsávozott. Lábai csupaszok, sárgák és rendkívül erősek, hatalmas karmokkal. Zömök, izmos, súlyos, erős madár. Jellegzetessége az, hogy farka aránylag hosszú, szárnya aránylag rövid és lekerekített. Éppen ez a testalkata segíti őt ahhoz, hogy a sűrű erdőben is tudja gyors repülését kormányozni. Kiszemelt prédáját a földön is űzi a sűrűségben és halálos biztonsággal ragadja meg. Biztosan vágja még a fácánkakast is, az üreginyulat, sőt gyakran a mezeinyulat is.

Vérengzése, vadász szenvedélye határtalan, ezért betanítva sólymászatra egészen kiváló vadászmadár. Dögöt sohasem eszik, attól el is pusztulna.

A fiatal héja a második életévének vedléséig felül barna, alul vörhenyes, világos, *hosszanti* pettyekkel.

A héját pusztíthatjuk: Cölöpvasakkal, héjakosárral és uhukunyhóból is, bár az uhura csak egy-kétszer vág, azután eltávozik. A héjakosár leírását később adjuk.

A héja nagyobb erdőségeinkben költ, aránylag igen nagy fészket épít nagyobb fák ágai közé. Minden vadőr kötelessége az esetleges héjafészkek nyilvántartása, mert fészkére évente vissza- visszatér és a költés idejében 5—6 kisfiókájának táplálására rengeteg sok apróvadat pusztít el.

7. A karvaly. (Accipiter nisus L.)

A karvaly a héjának apróbb kiadása. A hím gerlenagyságú, a tojó erős galambnagyságú. A karvaly háta egyszínű barnásszürke, hasalja pedig sűrűn harántsávos, olyan, mint az öreg héjáé, de a karvaly fiatalkori tollazata éppolyan, mint öreg korában és nem hasonlít a héja fiatalkori tollazatához.

A karvaly szintén igen kártékony ragadozómadár, de a hím igen gyenge, úgy, hogy inkább csak a vadászatra nézve közömbös kis madarakkal él. A karvaly tojója azonban igen veszedelmes ellenségünk, mert nagy telek idején mindig foglyokra vadászik és ezekből — főleg gyakorisága miatt — igen sokat pusztít el. Különösen nagy kárt tesznek a karvalyok a fogoly- és fácánállományunkban a költést követő időkben a kis csibék elfogdosása által. Uhukunyhóból irthatjuk, vagy lesből olyan helyeken, ahol tudjuk, hogy verebekre vadászni szokott. Úgy a héja, mint a karvaly szemei világos-sárgák.

8. A sólyomfélék.

A sólyomféléket többi ragadozómadarainktól leginkább csőrük alkata különbözteti meg, amennyiben a sólymok csőrkávája mögött élesen kifejlődött *fog* van és fogazott az alsó csőrkáva vége is, míg a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Magyarázó

Magyarország ragadozó madarainak röpképei című táblához.

Minden faj számmal van megjelölve; ezek a következők:

1. Saskeselyű	Gypaëtus barbatus aureus Habl.
2. Barátkeselyű	Aegypius monachus L.
3. Fakókeselyű	Gyps f. fulvus Habl.
4. Dögkeselyű	Neophron p. percnopterus L.
5. Szirtisas	Aquila ch. chrysaëtos L.
6. Parlagisas.	Aquila h. heliaca Sav.
7. Rétisas	Haliaëtus albicilla L.
8. Nagy békászósas	Aquila clanga Pall.
9. Lármássas	Aquila p. pomarina Brehm.
10. Törpesas	Hieraëtus p. pennatus GM.
11. Kígyászölyv	Circaëtus g. gallicus GM.
12. Halászsas (Ráró)	Pandion h. haliaëtus L.
13. Sasölyv	Buteo r. rufinus Cretzschm.
14. Gatyásölyv	Buteo l. lagopus Brünn.
15. Vöröskánya	Milvus milvus milvus L.
16. Barnakánya	Milvuns migrans migrans Bodd.
17. Darázsölyv	Pernis a. apivorus L.
18. Egerészölyv	Buteo b. buteo L.
19. Barna rétihéja (fiatal)	Circus ae. aeruginosus L. juv.
20. Barna rétihéja (öreg)	Circus ae. aeruginosus L. ad.
21. Kékes rétihéja (hím)	Circus c. cyaneus L. ♂
22. Kékes rétihéja (tojó)	Circus c. cyaneus L. ♀
23. Hamvas rétihéja (hím)	Circus macrourus GM. ♂
24. Hamvas rétihéja (tojó)	Circus macrourus GM. ♀
25. Fakó rétihéja (hím)	Circus pygargus L. ♂
26. Fakó rétihéja (tojó)	Circus pygargus L. ♀
27. Vándorsólyom (öreg)	Falco p. peregrinus Tunst. ad.
28. Vándorsólyom (fiatal)	Falco p. peregrinus Tunst. juv.
29. Kerecsensólyom.	Falco ch. cherrug. Gray.
30. Kabasólyom.	Falco s. subbuteo L.
31. Vörösvércse	Falco t. tinnunculus L.
32. Fehérkörmű vércse	Falco n. naumanni Fleisch.
33. Kékvércse (hím)	Falco v. vespertinus L. ♂
34. Kékvércse (tojó)	Falco v. vespertinus L. ♀
35. Kis sólyom (tojó)	Falco columbarius aesalon Tunst. ♀
36. Karvaly (tojó)	Accipiter n. nisus L. ♂
37. Karvaly (tojó)	Accipiter n. nisus L. ♀
38. Kis sólyom (hím)	Falco columbarius aesalon Tunst. ♂
39. Rövidujjú karvaly	Accipiter badius brevipes Severtz. juv.
40. Verebésző karvaly (öreg)	Accipiter g. gentilis L. ad.
41. Verebésző karvaly (fiatal)	Accipiter g. gentilis L. juv.

A sólyomfélék és héják ábrái viszonylag nagyobb méretben készültek: a helyes arányt a fölöttük levő vonalak adják meg.

Jelmagyarázat: ♂ = hím. ♀ = tojó.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Magyarország ragadozó madarainak röpképei. — Flugbilder ungarischer Raubvögel.

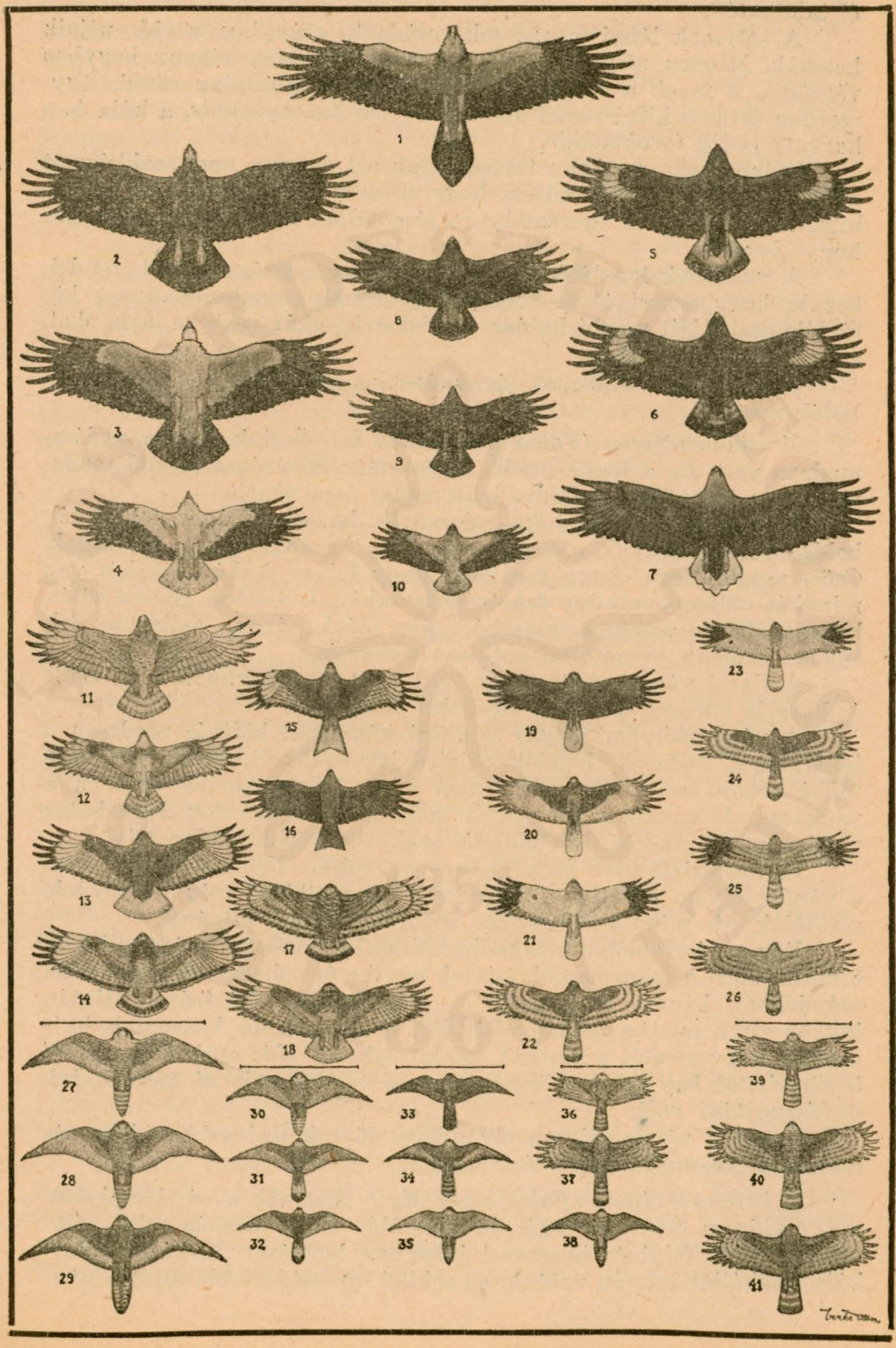

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

többi ragadozómadaraink csőrkávája mögött csak késszerű hullámos él található.

A sólymok lábai csupaszok, csűdjük aránylag rövid, ujjaik hosszúk. Minden sólyomfélének szárnya hosszú és vékony hegyben végződik, a farok a szárnyakhoz viszonyítva aránylag rövid. Egyszerűen érthető kifejezéssel élve: a sólyom *szárnymadár*, a héja és a karvaly pedig *farokmadár*.

Sajnos, igen gyakran tapasztaljuk azt, hogy a nem szakképzett vadőrök a héjára rámondják, hogy *sólyom* és fordítva. Ez éppoly hiba, mint mikor az egerészölyvre rámondják hogy *sas* vagy éppen hogy „*bagó*".

A vadőrnek legalább is akkora szakképzettséggel kell rendelkeznie, hogy a szolgálata közben eléje került ragadozómadarak különféle családjait megbízhatóan megismerje, akár repülve látja őket, akár kimúlt állapotban.

A jellegzetes röpképek (árnyképek) a mellékelt képeken tanulhatók meg.

A vándorsólyom (Falco peregrinus L.). Őseink kedves vadászmadara volt. Ez a legnemesebb sólyomféle. Kizárólag repülő madarat vág a levegőben, a földre leült vadat nem bántja.

Öreg vándorsólyom háta palaszürke, hasalja világos, fekete félholdsorokkal, melyek a világos mellen harántsávokat mutatnak. Csőre mögött *igen* élesen kirajzolt, nagy fekete szakáll (barkó) van mindkét oldalon, mintha fekete pofaszakállat viselne. Szeme sötétbarna, lába és csőrének viaszhártyája élénk sárga. Tollazata feltűnően kemény, evezőtollai acélosan merevek.

A fiatal vándorsólyom egy évig felül vörösbarnább, alul melle és hasalja vöröses *hosszanti sávokkal* pettyezett.

A vándorsólyom magas sziklapárkányokon költ és rendesen a lapályokra, nádasok, legelők tájaira jár vadászni, de ha jóllakott, többé *aznap semmiféle vadat nem bánt*. Leggyakoribb prédája a vadkacsa, de vadkacsa hiányában más madarat is elfog. Igen bátor vadász, megtámad és elejt nálánál sokkal nagyobb madarat is.

Ha messziről ülve látjuk a gyepen, rögtön felismerhetjük, mert a vándorsólyom mindig függőlegesen ül a földön, míg az ölyvek, rétihéják, stb. mindig dűlt szöget alkotnak a talaj színével.

Bár a vándorsólyom tagadhatatlanul kártékony, mégse illik őt üldözni, mert a legnemesebb állatok egyike és sohasem öl vérengzési szándékból, hanem csak saját — mérsékelt — ellátására. Miután inkább ritka madár, komoly károkat nem okoz, de hasznot is hajt azáltal, hogy megöli a szarkát, varjut, stb. is. *Már csak kegyeletből is kímélnünk kell ezt a gyönyörű, nemes vadászmadarat, mert őseink vadászpajtása volt.*

Ősszel a vándorsólyom elvándorol tőlünk melegebb vidékre és csak február—márciusban tér vissza.

A kerecsensólyom (Falco sacer Mg.). Nagyobb a vándorsólyomnál, majdnem ölyvnagyságú, de karcsúbb. Színe barnás, alul világosabb, mint felül és hosszanti irányban barnásan tarkázott. Barkója (szakálla) szintén van, de az sokkal elmosódottabb, mint a ván-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

dorsólyomé. Tollazata nem oly érces-rugalmas, mint a vándorsólyomé, hanem puhább, lágyabb tapintatú. Kézben könnyen felismerhetjük arról, hogy lábai és csőrének viaszhártyája nem sárga, mint a vándorsólyomé, hanem *kékesszürke*.

A kerecsensólyom magyar nemzeti madarunk, mert hazánkban szép számmal található, de elterjedését az Alpesek hegylánca Nyugat felé elvágja, tovább Nyugatnak kerecsensólyom már nem található. Éppen ezért a középkor német, francia és spanyol sólymászai kerecsensólymokért mindig Magyarországba jöttek és ezeket nagyon megbecsülték.

A kerecsensólyom nemcsak a levegőben vág, de levágja a földön levő vadat is. Nem sziklák között, hanem nagyobb erdőségekben, magas öreg fák ágai között fészkel és fészke tájára minden évben vissza-visszatér fészkelni. Egyébként télen ő is melegebb vidékekre távozik.

Mint jellegzetes *magyar* vadászmadár már csak kegyeletből is kiméletet érdemel és az okozott kis károsítása mellett írjuk javára azt, hogy igen sok ürgét és hörcsögöt pusztít el, amivel úgy a mezőgazdának, mint a vadászatnak nagy hasznára van.

A kabasólyom (Falco subbuteo L). Kisebb galambnagyságú, de keskeny szárnyai hosszabbak. Egészen kicsinyített mása a vándorsólyomnak, barkója (szakálla) fekete, erősen kirajzolt. A legjobb repülők közé tartozik, reptében még a fecskét is el tudja fogni. Vadunkban nem sok kárt csinál, inkább csak kis madarakból és rovarokból él. Lőhető, mert nem ritka, de tulajdonképpen a Természet dísze ő és kár elpusztítani.

A törpesólyom (Falco merillus L). Legkisebb ragadozómadarunk, alig akkora, mint egy gerle. Felsőrésze barnás, begye-melle és hasalja hosszanti barnás pettyekkel tarkázott. Lábai sárgák. Északi madár, nálunk nem költ, hanem csak kemény teleken jelenik meg hazánkban, de sehol sem gyakori.

A törpesólyom igen merész, nemes kis állat, bátor vadász, megtámad nálánál sokkal nagyobb és erősebb madarakat is, így télen kárt tesz foglyainkban, sőt feljegyezték róla, hogy levágott vadkacsát és vadlibát is. Határozottan kártékony, mégis megérdemel bizonyos kiméletet bátor és nemes vadászerényei miatt.

9. A vércsék.

A vércsék tulajdonképpen a sólymok rendjébe tartoznak; általában gyenge kis madarak, melyek nem okoznak kárt, vagy ha okoznak is, de hasznuk több a kártételüknél. *Vércsét lőni nem dicsőség!*

A vörös vércse (Falco tinnunculus L). Igen közönséges madarunk, állandó lakója nyáron országútmenti fáinknak. Színe téglaveres; hasalja sárgás, hosszanti foltsávokkal. Az öreg hím farktöve palaszürke. Lába sárga; gyenge kis láb, gyenge karmocskákkal. Tápláléka egerekből, gyikokból és bogarakból áll, fogoly- és fácán-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

költés idejében azonban néha rászokik az apró csibékre és ilyen helyeken érzékeny kárt is okozhat. Lövése tilos.

A fehérkörmű vércse (Cerchneis naumanni Fl.). Valamivel kisebb, mint a vörös vércse, felsőrésze egyszínűbb-veres és valamivel sötétebb. Körmei nem feketék, hanem fehér színűek. Életmódja teljesen azonos a vörös vércse életmódjával. Lövése tilos.

A kék vércse (Falco vespertinus L). A legkisebb vércse, alig nagyobb egy gerlénél, de szárnya hosszabb. Az öreg hím igen szép madár, egészben palaszürke, csak hasalja, farkalja és nadrágja téglaveres. A tojó háta babosabb palaszürke és feje sárgás, homloka fehéres, barkója (szakálla) feketés. A kék vércse csőrének viaszhártyája és lábai *élénk vörösek.*

A kék vércsék nagyobb számban telepekben élnek és fészkelnek, leginkább az Alföldünkön láthatók, magas hegyeinkben és nagyobb erdőségeinkben nem tartózkodnak, mert nem tudnának megélni. Úgyszólván kizárólag bogarakból, sáskákból, kisebb gyikokból és néha egerekből élnek, semmi kárt nem tesznek, hanem ellenkezőleg *igen hasznos madarak*, melyeket már csak szépségük miatt is kímélnünk kell. Lövésük tilos.

Az éjjeli ragadozómadarak.

Éjjeli ragadozómadaraink: a bagolyfélék, mind teljes tilalom alatt állanak, miután, ha egyesek néha némi kárt is okoznak, általában igen hasznos állatok és teljes kiméletet érdemelnek.

Az uhu (Bubo maximus L) legnagyobb baglyunk, majdnem pulykanagyságú. Színe vörösbarna, fekete hosszanti pettyezéssel, hasatája világosabb. Fején két nagy fekete tollpamat (fül) van. Szeme nagy, narancssárga. Csak nagy erdőségek közelében található és itt is inkább ritka madár.

Igen koratavasszal — sokszor már februárban — költ sziklapárkányokon, gyakran elhagyott kőbányákban 2—3 fiókát. A fiókák kiszedve könnyen felnevelhetők és uhuval való vadászatra idomíthatók. Felnevelésük nem nehéz, de vigyázzunk, hogy csak friss húst adjunk nekik, mert az uhu a romlott hústól megdöglik.

Az uhu általában igen kártékony állat, mert sok kis nyulat pusztít el éjjeli kalandozásai közben, de ragadozómadaraink irtására annyira szükségünk van reá, hogy teljes kímélete indokolt.

Az urali bagoly (Strix uralensis Pall.). Majdnem akkora, mint az uhu, de fülei nincsenek és színe nem vörösbarna, hanem fehéresszürke, némi fekete sávozással. Szeme nem narancssárga, mint az uhué, hanem feketebarna. Ritkább madár, leginkább Erdélyben és a Kárpátalján fordul elő, nagy erdőségekben.

A macskabagoly (Syrnium aluco L). Fácántyúknagyságú, szürke madár, aránylag igen nagy fejjel. Fülei nincsenek, szeme fekete. Erdőségeinkben igen gyakori és miután erős madár, kis-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

nyulainkban érzékeny károkat is okozhat. Éjszakánkint rémesen hangzó kacagásszerű rikoltozást hallat az erdőben. Használható uhuzásra is, de nem ér annyit, mint az uhu.

A gyöngybagoly (Strix flammea L). Leginkább emberi lakások közelében, padlásokon, magtárakban lakik és úgyszólván kizárólag egerekkel táplálkozik, nagyon hasznos állat. Felső része, háta kékesszürke, ritkán elszórt fekete, gyöngyszerű pontokkal. Alsó részei rozsdavörösek. Szemei feketék, két pofakoszorúja selymes, sárgásvörös tollakból áll és igen szép, barátságos kifejezést ad ennek az érdekes madárnak.

Az erdei fülesbagoly (Asio otus L). Kisebb galambnagyságú, de szárnyai hosszabbak. Tollazata hasonlít az uhu tollazatához, de sokkal világosabb, sárgás. Hátán fekete sávok, hasoldala sárgásfehér. Két füle szélesen áll el a fejtető két szélén. Telepekben lakik az erdő legsűrűbb részein, többnyire fenyvesekben és innen indulnak besötétedéskor egérvadászatra. Kárt egyáltalában nem csinálnak és helytelen, ha fácánosok közelében irtjuk (amellett, hogy lövése tilos is), mert csak éjjel vadásznak, akkor pedig a fácáncsibék anyjuk alatt vannak elbújva. Uhuzásra — egyéb hiján — az erdei fülesbaglyot is használhatjuk.

A réti fülesbagoly (Asio accipitrinus L). Teljesen hasonló az erdei fülesbagolyhoz, de fülei nem állanak szét, hanem a homlok közepéről nőnek felfelé közvetlen egymás mellett. Életmódja azonos az erdei fülesbagolyéhoz, de nappal nem a fák között, hanem a rétek zsombékjain, a fű és sás között a földön tartózkodik. Csak egerekkel és bogarakkal él.

A kuvik (Athene noctua Bp.). Emberi lakóhelyek közelében élő, legkisebb baglyunk. Füle nincs, szemei zöldessárgák, alapszíne barnásszürke, melle és alsó részei világosak, sötétbarna pettyekkel. Kizárólag egerekkel él, kárt nem tesz, csak rikoltozásával kellemetlenkedik az embereknek. Sok verébfészket szed ki, de ezzel csak hasznot hajt, miután a veréb kártékony madár.

A varjúfélék.

A holló (Corvus corax L). Majdnem ölyvnagyságú, koromfekete madár, ma már elég ritka és csak a Kárpátok havasi legelőin, valamint a nagy alföldi pusztaságokon található, de ott is inkább csak egyesével vagy páronkint, nagyobb hollócsapatok igen ritkák.

A holló döggel él és a kultúra szorítja vissza, mert megművelt területeken elásatlan dögöt ma már alig talál magának. Embert kerülő, magábazárkózott életet élő madár, bár kicsiny korban kiszedve, könnyen szelidíthető. Párokban költ, igen korai tavasszal, rendszerint öreg fákon.

Hangja rövid, éles „Krukk-krukk!“

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Repülve az ugyanecsak koromfekete feketevarjútól megkülönböztethető azáltal, hogy farka hosszabb, mint a varjúé és ékalakú, míg a varjú farka derékszögben lecsapott. Testéhez és szárnyaihoz arányítva a repülő holló feje előbbre áll, mint a varjú feje, mert fekete, hajlottabb csőre aránylag sokkal nagyobb, mint a varjúé.

Nem kártékony madár, mert ahol ő tartózkodik, ott ritkán van olyan apróvad, melyben kárt tehetne, bár ha hozzájuthat: elfogja a nyulat, kisnyulat és elpusztítja a fészket is. Lövése nem tilos (a költési idő kivételével), de tulajdonképpen kár lelőni, mert kiveszőfélben van.

A vetési varjú (Corvus frugilegus L). Mindnyájunk által közismert madár. Tulajdonképen nem a vadász ellensége ő, hanem a mezőgazdáé, mert a vetésekben több kárt tesz, mint a vadban, hiszen a hasznos vad költése idején hazánk legtöbb részében vetési varjút nem találunk.

A vetési varjú öreg példányainak csőrtöve kopasz, a fiataloké fekete szőrsörtékkel borított.

Néha igen nagy — többezer darabból álló — seregekben él és nagy folyók berkeiben, magas fákon, telepeken fészkel és költi ki 4—6 zöldes tojását. Magára vessen a gazda, ha őszi vetéseiben kárt okoznak a varjak, mert ha idejében elvetette volna búzáját, a varjak a kizöldült vetést nem bántották volna. Szántások alkalmával viszont a varjú inkább hasznos állat, mert rengeteg sok kiszántott cserebogárpajodot, férget szed fel. Tavaszi apróvadköltés idején a fácán- és fogolyfészkekben a vetési varjú is okozhat kárt, egyébként vadászatilag közömbös.

A szürke varjú (Corone cornix Kaup.). Dolmányosvarjúnak is hívják. Hasa, melle, nyaka és háta hamuszürke, fejeteteje, szárnyai és farka, valamint begyén egy folt, feketék.

A szürkevarjú minden apróvadvadásznak legádázabb ellensége és kímélet nélkül irtandó, mert tojásból való kikelése pillanatától élete végéig mindenkinek csak kárt okoz. Bár az utolsót is ki lehetne pusztítani a földről.

A szürkevarjú ritkán alkot nagy seregeket, de viszont mindenütt ott van, ahol kárt okozhat. Kettesével-hármasával, ötösével-hatosával láthatjuk őket a réteken és mezőgazdasági területeken. Minden fészket felkutatnak és minden megtalált fészket, tojást, fiókát kipusztítanak, amihez hozzáférnek.

Megölik és felfalják a nyúlfiakat, sőt sokszor megtámadják és megölik, megeszik még az öreg nyulat is.

A szürkevarjú fészkét magas fákba építi és *minden vadőrnek kötelesége legyen az, hogy a kerületében és a kerületéből elérhető szomszédságban minden szürkevarjúfészket — lehetőleg az anyamadarakkal együtt — elpusztítson,* mert a vadőr *szégyene az is, ha a szomszédterületen megmaradnak a szürkevarjúfészkek!*

A szürkevarjú óvatos állat és ha már egyszer szétrepült a fiatal nemzedék, sokkal nehezebb őket elpusztítani, mielőtt helyrehozhatatlan károkat koztak volna az apróvadban.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

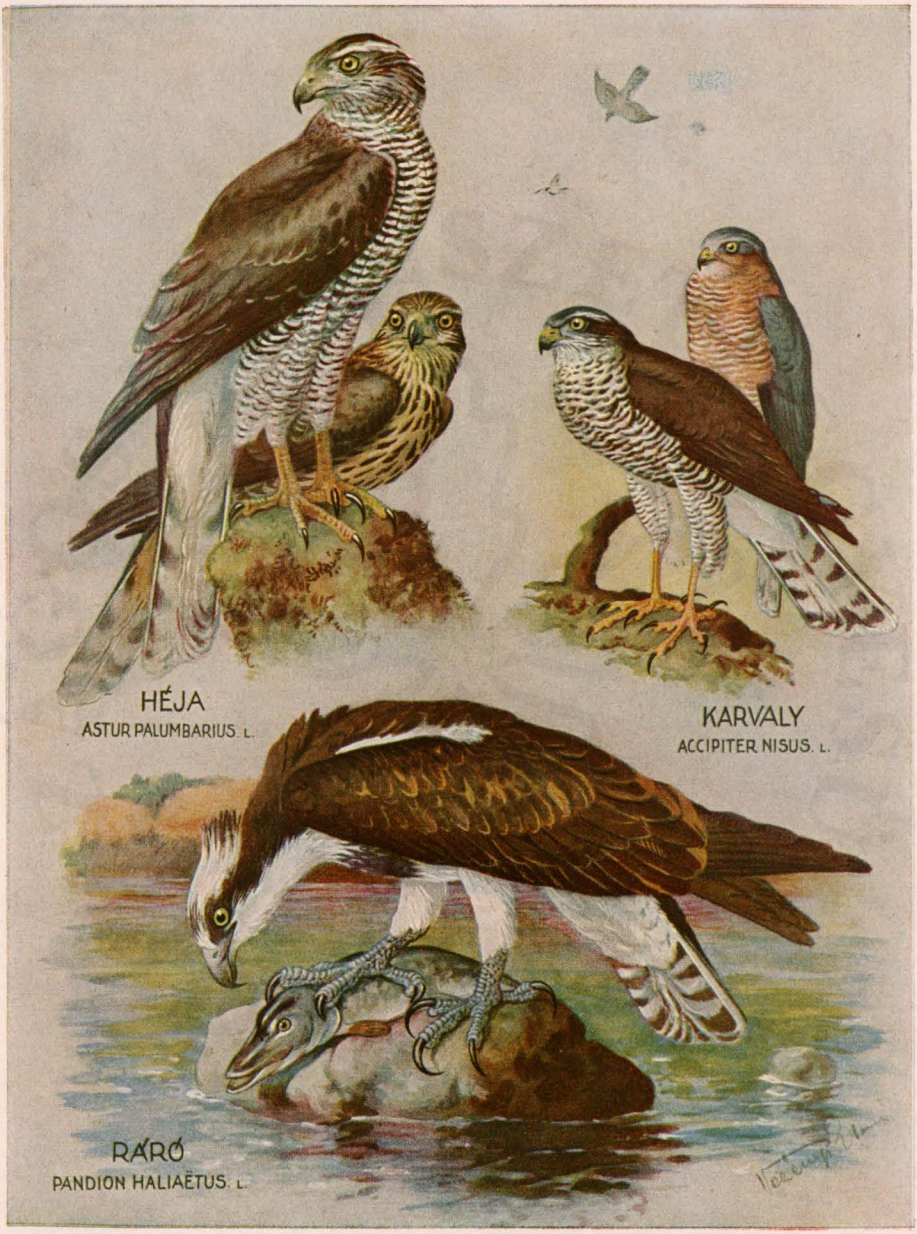

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

MAGYARORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866/1981

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Pusztíthatjuk uhuval, (de az uhut hamar kitanulják és nem csapnak rá többé). Lőhetjük dögkunyhóból és pusztíthatjuk tavasz idején foszforszörppel mérgezett tojások segítségével is. Legbiztosabb azonban a *fészkeket* pusztítani.

A szarka (Pica caudata L). A szürkevarjúval egyetemben a szarka is egyike az apróvadász legnagyobb ellenségeinek és szintén tűzzel-vassal irtandó. Bár nem oly erős madár, mint a szürkevarjú, de többedmagával mégis megtámadja és megöli a gyengébb nyúlsüldőt. Legfőbb kártétele azonban a fácán- és fogolytojások pusztításában áll. Ahol sok szarka van, ott fogolyfészek úgyszólván nem is marad, mert ezek a szüntelenül repkedő, nyugtalan és éles látással rendelkező madarak minden fészket felkutatnak és a tojásokat kiisszák.

Ami a szürkevarjúfészkekre áll ugyanaz áll a szarkafészkekre is: szégyene a vadőrnek az, ha kerületében szarkafészkek vannak az akácfákon, de *szégyene az is, ha elérhető közelségben a szomszédságban költenek a szarkák!*

Ha ilyenek vannak, menjen át a vadőr a szomszéd terület gazdájához és kérje meg annak engedélyét, hogy a szarkafészkeket ott is kipusztíthassa.

Várja meg, míg a tojó biztosan ül a tojásain (farka rendesen kinyulik a fészekből), azután *vastag seréttel* lőjje szét a fészket tojóstól. Vastag serétet (4. vagy 2. számút) használjunk ehhez, mert a szarka fészkének alját sárral tapasztja ki.

A szarkát irthatjuk uhuval, dögkunyhóból és tavasszal foszforszörpös tojásokkal. Ha uhunk nincsen, de jó búvóhelylünk van olyan helyen, ahol szarkák tanyáznak, jó eredményt érhetünk el egy *szarkabőr* felakasztásával is, mert sokszor erre is rájönnek, kíváncsian körülcsörgik a bőrt.

A csóka (Corvus monedula L). Színe hasonlít a szürkevarjú színéhez, de sokkal kisebb és szemei világoskékek. Faodukban költ, telepekben. Nagyobb seregekben él, gyakran hozzátársulnak a fekete (vetési) varjúseregekhez is. Egészben ártalmatlan madár, férgekből és kisebb dögökből él, de apróvadköltés idején kárt tehet a tojásokban is.

A szajkó (Mátyásszajkó) (Garrulus glandarius L). Csakis erdőségeinkben élő, szép, tarka madár. Jellemzőek világoskék, feketével keresztsávozottt szárnydísztollai. Fácánosokban nem szabad megtűrni, mert sok tojást pusztít el. Irtandó ott is, ahol császármadarak vagy fajdok vannak, mert ezeknek tojásait is pusztítja, de emellett rikácsolásával a cserkésző nagyvad-vadászt is bosszantja és elárulja.

A mogyorószajkó (Nucifraga caryocatactes L). Csak magas hegységeinkben, fenyvesekben fordul elő. Sötétbarna, galambnagyságú madár, apró piszkosfehér pettyekkel borítva. Csőre egyenes, rendkívül erős, szilárd, vésőszerű. Hangja „Krkr... krkr". Nem tesz sok kárt, legfeljebb azzal, hogy feltöri és megeszi a mogyorókat és a fenyőfák tobozaiból kiszed magokat, de ezekből úgyis elég van az erdőségekben, jut is, marad is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A Kalangyavarjú vagy kék csóka (Coracias garrula L). Egyik legpompásabb madarunk. Csókanagyságú, de karcsúbb. A test főszíne tengerzöld. Háta fahéjbarna. Szárnyfedői sötét égszínkékek, szárnytollai belül égszínkékek úgy, hogy repülve egy leszakadt darab kék égnek látjuk. Hazája a kisebb erdőkkel tarkított dombvidék, a magas hegységekben és a fátlan pusztaságokon nem található. Vadászatilag közömös, de az apróvad költése idejében a fogoly- és fácántojásokban kárt is okoz.

A halászatra káros madarak.

A jégmadár (Alcedo ispida L). Ragyogó-kék kis madár, hasalja vörösbarna, apró lábai vörösek, csőre aránylag hosszú és erős. Minden folyó és patak közelében található, melyben halak élnek. Kizárólag kisebb halivadékból él, ezért pisztrángosvizek közelében nem szabad megtűrni.

A vízirigó (Cinclus cinclus L). Hegyvidékeken, sebes hegyipatakok mentén él, sebesen, alacsonyan repülve cikkázik kőről-kőre. Rigónagyságú de zömökebb. Színe ólomszürke, begye hófehér. Csőre aránylag gyenge, így csak egészen kis halak elfogására képes, de a pisztráng ívása idején igen sok ikrát képes elpusztítani, ezért inkább káros, mint hasznos madár.

Az ezüstös sirály (Larus argentatus L). Hollónagyságú, egészben fehér, nagy madár, csak háta némileg szürkés. Erős, hajlott kávában végződő csőre citromsárga, úszóhártyás lábai testszínűek. A csőr tövénél veres folt. Az ezüstös sirály csak nagy vizek mentén található, de ott igen veszedelmes halpusztító.

A heringsirály (Larus fuscus L). Hollónagyságú madár, alapszíne palaszürkés, csőre szaruszürke. Lábai halvány hússzínűek. Szintén csak nagy vizek mentén található, de ritka madár. Éppen olyan kártékony, mint az ezüstös sirály.

A dankasirály, vagy közönséges sirály, a halászkák, szerkők, stb. nem veszedelmes halrablók, ezért ezeket ne bántsuk. A dankasirályok férgek és pajodok pusztításával komoly hasznot hajtanak a mezőgazdaságnak.

A nagy kárókatona (Phalacrocorax carbo L). Vadlúdnagyságú, feketésszürke madár, leginkább a Duna folyása mentén található. Telepeken fészkel egyes dunai szigeteken. Ügyesen bukik a halak után a vízbe, igen kártékony halpusztító.

A búbos vöcsök (Colymbus cristatus L). Jól megtermett vadkacsanagyságú, de karcsúbb. Vékony nyaka felett fején hosszabb, majdnem szakállszerűen kiszélesedett tollak, továbbá két, fülnek látszó tollpamat van. Igen ügyesen, sok ideig tud a víz alá bukni, hegyes csőrével sok halat pusztít el.

Ismerünk még: *kis vöcsköt, nagy* és *kis bukót*, ismerjük a lúdnagyságú és kockázott hátú *jeges búvárt*, a szürkés és valamivel

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

kisebb *sarkibúvárt*, stb. stb., melyek mind halpusztítók ugyan, de ritkább madarak és e könyv keretében nem tárgyalhatjuk az összes létező madárfajokat, hanem csakis a vadászatilag fontosabbakat.

Főleg halpusztításból élnek a *gémfélék* is, és a *halászsas*, de ezekről más helyen volt már szó.

A mérgezésről.

Mielőtt a ragadozók mérgezéséről szólanánk, legyünk tisztában azzal, hogy bármiféle élőlénynek *méreggel* való elpusztítása embertelen és vadásziatlan dolog.

Ha mégis a mérgezés csúnya módszeréhez kell nyúlnunk, ezt mindig csak *szükséges rossznak* tekintsük és ne dicsőségnek. Fegyverrel irtsa a vadőr a ragadozókat. Ez férfias, igazvadászhoz illő munka és nagyobb szorgalmat, több hozzáértést igényel, mint a sokkal kényelmesebb mérgezés, mely pedig már oly sok bajt okozott.

Csakis a varjúféléknek foszforszörpös tojásokkal való irtása az a mérgezési mód, mely vadászias sági szempontból elfogadható, mert a foszforszörpös tojások a szabad levegőn mérgező hatásukat aránylag gyorsan elvesztik és mert ez a legjobb módszer arra, hogy a hasznosvad-fészkeink tömeges pusztítóit gyorsan eltávolítsuk.

A vadászati tudomány jelenlegi állásában három oly mérget használ, melyek a ragadozók irtására a legalkalmasabbak. Ezek: A *strychnin*, a *ciankáli* és végül a *foszforszörp*. Mindhárom igen veszedelmes, erős méreg.

A szőrmés ragadozóknak, ha már a mérgezésre határoztuk el magunkat, éppúgy készítsünk *dögteret*, mint azt a csapóvassal való irtásnál leírtuk. Ezek a dögterek azonban, ha lehet, még távolabb legyenek minden emberi közlekedéstől, eldugva az erdő legelrejtettebb zugában.

Ha *strychninnel* mérgezünk, ne szórjuk a strychnint tervszerűtlenül a döghúsba vágott hasítékokba, mert így igen sok strychnint kellene adagolnunk, hogy a dögöt megfelelően bemérgezhessük és ilyen sok stychninre engedélyt alig kaphatunk.

Kétféle strychnint szoktunk használni: a „Strychninum nitricum"-ot és a „Strychninum purum"-ot. Mindkettő fehér, kristályos por, mindkettő rettenetes, erős méreg. Mindkettővel eredményesen mérgezhetünk, de a kettő közül a *strychninum purum* a jobbik, mert állandóbb. Legjobb strychninum purum a német *Merck*-féle, darmstadti készítmény. A strichnint erősen dugaszolt *halálfejes* üvegcsében mindig gondosan elzárva tartsuk, mert kinézésre veszedelmesen hasonlít a porcukorhoz és a házban lévő kisgyermekek esetleg hozzáférhetnének.

A dögtérnél, ha a ragadozók már odaszoktak, *bemérgezett falatokat* rakunk le, de minden mérgezéskor rajzoljunk le szolgálati

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

könyvünkbe egy kis vázrajzot, melyen a dögtér mellé kirakott mindegyik mérgezett falat helyét *pontosan és számozva* jelöljük meg. Ez azért szükséges, hogy később, a mérgezőhely felülvizsgálása alkalmával pontosan megállapíthassuk azt, hogy melyik falat hiányzik. A mérgezési idény végével pedig minden bemérgezett és esetleg fel nem vett mérgezett falatot gondosan összeszedhessünk és elásshassunk, megsemmisíthessünk.

A *mérgezett falatokat* a következőképpen készítjük el:

Olvasszunk egy kis csészében marha- vagy szarvasfaggyút. Hűtsük le ezt langyosra. Mártsunk bele kb. 3—4 cm. mélyen egy közönséges ceruzát, mely még nincsen kihegyezve, húzzuk ki, ha megh ült, újból mártsuk a faggyúba, hűtsük ki és így tovább mindaddig, míg egy ujjnyi vastag kis faggyútokot kapunk, mert a faggyúréteg mindegyik bemártásnál vastagszik. Most húzzuk le ezt a kis tokot, tegyük félre és csináljunk ezekből a tokokból annyit, amennyire szükségünk van.

Keressünk léghuzatmentes helyet. Ott bontsuk fel strychnines üvegecsénket és mindegyik tokba tegyünk egy késhegyni strycninport, azután megfelelő faggyúgömböcskékkel zárjuk le a tokokat, símítsuk el a végeket olvasztott faggyúval. A használt kést azonnal tisztítsuk meg földbeszurkálás által, különösen ügyeljünk, ha bicskánkon a köröm számára nyitóvájolat van. Ezt gondosan piszkáljuk ki és tisztítsuk meg.

A strychninpor kezelésénél a léghuzatmentes hely azért fontos, mert egy hirtelen légáramlat is felkavarhatná a laza por egyrészét és az nyelvünkre kerülhetne, megmérgezhetne bennünket. Miután egyes emberek szervezete rendkívül érzékeny a strychnin iránt, sokszor már az egyszerű belélegzéssel a szájba jutott minimális mennyiség is okozhat roszullétet, sőt komolyabb mérgezést is.

Az elkészített és lezárt méregtokokat csúsztassuk húsdarabba és ezeket úgy helyezük el, hogy szajkó, szarka, varjú vagy más madárféle azokat el ne vihesse és később össze ne szedhessük a falatokat. Szokták a strycninport üres csirkecsontba is betölteni és az egész csirkeszárnyat falatként kitenni. Ez azonban *igen nagy hiba* és feltétlenül mellőzendő módszer, mert a csirkecsontba zárt strychnin három-négy évig is megtartja ölőképességét. E sorok írója tanúja volt annak, hogy egy három év előtt kitett strichnines csirkecsonttól egy kitűnő vizsla az egész vadásztársaság szemeláttára borzalmas kinok között pusztult el egy negyedóra leforgása alatt.

Legjobban bevált módszer még a verébhullák bemérgezése. A döglött verebet ugyanis kevés vadászkutya eszi meg, a róka ellenben igen kedveli ezt a falatot. A verebet fektessük hátára, bontsuk fel éles késsel a hasfalát azután húzzuk ki a beleket, tegyünk a hasüregbe egy késhegynyi strychninport, rakjuk vissza a beleket és végül varrjuk be a hasfalat egy-két cérnaöltéssel. Ezeket a mérgezett verebeket fejüknél fogva akasszuk fel a döghely közelében alacsony bokorra, vagy ejtsük el a földre, de *mindig jól jegyezzük meg magunknak mindegyik mérgezett falat helyét* és kitavaszodás előtt gondosan semmisítsük meg az összes, fel nem vett falatokat. Ha

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

hiányzana kitett falatjainkból, keressük mindaddig, míg meg nem találjuk, mert ha elhagyott méregfalatunk bajt okoz: akkor már késő a bánat!

A ciankálival való mérgezés nagyjából ugyanúgy történik, mint a strychnines falat készítése. A ciankálit rendszerint már kész paraffin- vagy vékonyfalú üvegtokban kapjuk. Előnye az, hogy amint a ragadozóféle ráharap a falatra, a tok széttörik, a ciankáli szétfolyik a ragadozó szájában és úgyszólván pillanatok alatt öl, mindenesetre emberségesebb halált okozva, mint a strychnin, melynek hatása kínzó görcsökben nyilvánul és az állat néha negyedórát, vagy többet is elkínlódik.

A foszforszörpös tojással való mérgezés. A mérgezésnek ezt a módját leginkább a varjúfélék ellen, költés idején alkalmazzuk.

A foszforszörpöt halálfejes, erősfalú, zárt üvegekben kapjuk, — természetesen méregbeszerzési engedély alapján, mint mindegyik mérget — egyes gyógyszertárakban (pl. Wirker János vadászpatikájában, Rákoskeresztúr, Pest megye).

A foszforszörpös üveg, kidugaszolva, vízbeállítandó és a víz jól felmelegítendő (ezt vízfürdőnek hívjuk). Ha a szörp jól felmelegedett, dugjuk be ismét az üveget és jól rázzuk fel tartalmát.

Gyüjtsünk össze előre minél több tojáshéjat. Legjobb az olyan tyúktojáshéj, melyet lágytojásnak ettek volt meg. Daráljunk meg egy kevés nyers marhamájat, keverjük el foszforszörppel. Ha *villódzik*, akkor elegendő erősen mérgeztük be a májat. Keverjünk ehhez a mérgezett anyaghoz egy kevés fínom kukoricadarát vagy kukoricalisztet azért, hogy az anyag ne legyen túlságosan folyós. Most töltsük meg a tojásokat ezzel a töltelékkel, azután csukjuk be a nyilást. Erre legjobban bevált a fehér kaucsuktapasz (Leukoplast), mely minden gyógyszertárban kapható.

Csináljunk kezdetleges fészkeket olyan helyeken, nagyobb fák közelében, ahol szarkák, szürkevarjak szoktak megfordulni, vagy olyan réteken, legelőkön, ahová a marha nem jár. Mindegyik fészekbe rakjunk 2—3 mérgezett tojást, természetesen a becsukott nyilásukkal lefelé fordítva. Ne felejtsünk mindegyik fészektől dél, vagy kelet, esetleg észak vagy nyugat irányában bizonyos meghatározott és mindig egyforma távolságra egy kis jelzőgalyat leszúrni. A világtáj mindegy, csak mindig ugyanazt az irányt és ugyanazt a távolságot tartsuk be, hogy a fészket mindig könnyen megtalálhasuk.

Legjobb, ha a mérgezett tojásokat napnyugta előtt rakjuk ki, mert akkor haszonállat már nem jár, viszont a varjúfélék hajnalban éhesen érkeznek meg és nekiesnek a „fészekrablásnak". A foszformérgezésnek az a nagy előnye, hogy a varjú, szarka, stb. nem rögtön hull el tőle és hullájával nem inti a többi társát óvatosságra, hanem nyugodtan elrepül és egynegyed- vagy félóra mulva kezd csak megbetegedni, később leesik és elhullik.

Előnye a foszforszörpös mérgezésnek az is, hogy a tojások mérgező hatásukat aránylag gyorsan elvesztik és ha bármilyen haszonállat a foszforszörptől elhullott madárhullát megenné (pl.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

házi disznó) úgy egy kis rosszulléten kívül egyéb baja nem lesz, mert időközben a foszforadag a madár gyomrában bizonyos fokig már elváltozott, de különben is nem elég arra, hogy egy nagyobb testű állatot megöljön.

Hátránya a foszforszörpös tojásmérgezésnek az, hogy ahol sok a fácán, ott eléggé gyakran megesik az, hogy a bolyongó fácánkakasok megtalálják a tyúktojásokat, megeszik azoknak tartalmát és természetesen elhúllanak. E sorok írója saját kárán tapasztalta ezt, mert egy ízben fácánkakasállományának jó részét így ölte meg tévedésből. Tehát: Fácánosok közelében vigyázzunk a tojásmérgezéssel!

Az uhuval való vadászat.

A ragadozómadaraknak uhu segítségével való vadászata a nappali ragadozómadaraknak azon a „törvényén" alapszik, mely szerint ők vadászterületüknek nappali kihasználását a Természet-adta kizárólagos joguknak tekintik és az éjjeli ragadozómadaraknak (baglyoknak) csakis a terület éjjeli kihasználását engedélyezik.

Amint tehát egy éjjeli ragadozómadár kimerészkedik a napvilágra: az összes „nappaliak" kenyérirígységből nekimennek, boszszantják, vágva csapnak rá, hogy visszazavarják éjjeli rejtekhelyére. A Természetnek ezt a rendjét használja ki a hivatásos vadász arra, hogy az éjjeli ragadozó megjelenése által odacsalt nappali ragadozókat puskavégre kapja.

Az uhuval való vadászat megkezdése előtt válasszuk ki azokat a helyeket, ahová az *uhukunyhókat* beépíteni fogjuk.

Magaslatok, dombok, ha talajuk füves legelő, vagy kopár, a legjobban felelnek meg uhukunyhóhelyeknek, mert mindenekelőtt az a legfontosabb, hogy a nappali ragadozók a kitett uhut igen távolról megláthassák. Dombokon viszont azért is jó az uhukunyhókat építeni, mert az uhukunyhót a földbe kell lesüllyesztenünk és a domb tetején nem kell a talajvíztől tartanunk.

Ássunk le a földbe egy mintegy 2 méter mély, 2 méter széles és 2 méter hosszú, függélyes falú gödröt. Négy sarkába állítsunk egy-egy faoszlopot, erre négy tartógerendát. A gödör hátsó oldalán lépcső vezessen le, a lépcső bejáratának oldalán egy ötödik faoszlopot ássunk be a deszkaajtó pántjai számára. Elől egy ferde deszkát alkalmazunk, melynek alsó felén közepetáján lőrésnek egy 15 cm. széles és kb. 60—70 cm. hosszú rést fűrészeltünk ki.

Most fektessünk a tartógerendákra kb. 10—15 cm vastag, 220 cm hosszú akácoszlopokat egymás mellé úgy, hogy egyik a másikat érje, fektessünk ezekre egy sor kátránypapírost, erre némi levélharasztot vagy mohát, azután rakjuk rá a gödörből kikerült földet. Végül gyeptéglázzuk ki a kunyhó egész tetejét.

A kunyhó bejáratát bőrszíjpánton mozgó deszkaajtóval zárjuk el. A kunyhó oldalán két deszkapadot helyezünk el. A kunyhó lőrésével szemben attól kb. 15—20 lépésnyire, beássuk a földbe az *uhuállványt*. Ez egy kb. egy méter magas, erős karó, melynek tetejére

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

„T"-alakban egy kb. 35 cm hosszú keresztfát (ülőke) szegezünk. Uhuállványnak sokszor megfelel egy beásott, egyszerű, görbe, vastag ág is, csak az a fő, hogy a görbe része vízszintesen álljon, mert az uhu csak vízszintes ágon szeret ülni.

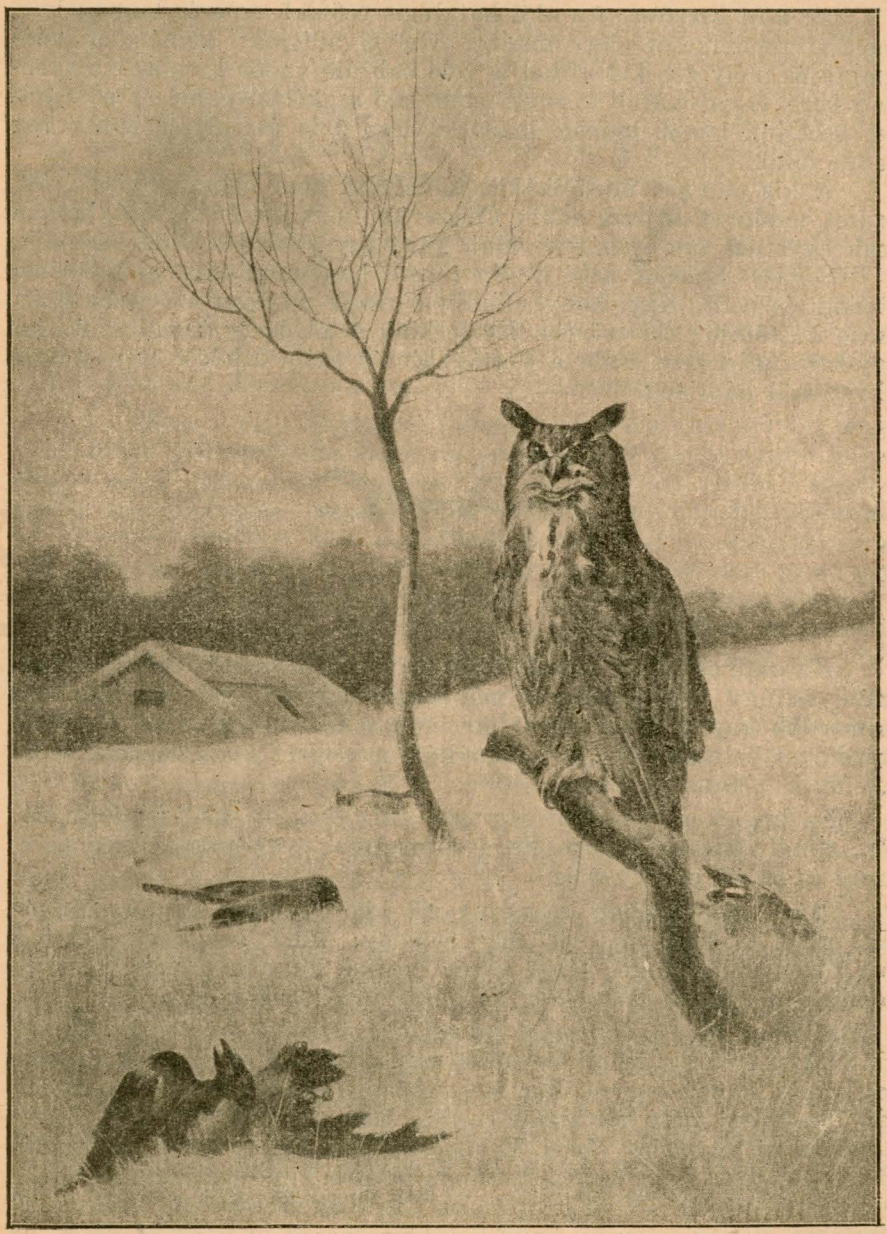

Uhu.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Balkéz felől, a lőréstől mintegy 30—40 lépésnyire, egy hatalmas, száraz fát ásunk be, melynek ágai lehetőleg minél vízszintesebben álljanak. Ez a *lőtechnikai segédeszköz* a gyengébb puskások számára való, kik könnyebben tudják lelőni az ágon gubbaszkodó ragadozót, mint a repülésből levágódó madarat.

Az uhu kezelése. Az uhu hatalmas csőrrel, erős és hegyes karmokkal rendelkező, nagy madár. Ha elvadítjuk: keményen védi magát és mély sebeket ejthet a vele babráló vadőr kezein. Ha azonban kora fiatalságától kezdve megfelelő szakértelemmel és szeretettel kezeljük kezes, kedves madárrá lesz ő is és sok örömünk fog benne telni.

A kis pelyhes uhufiókákat felnevelni nem nehéz. Friss húst, egeret, madarat adjunk nekik. Célszerűbb nem kettőt-hármat, hanem csak egyetlen egy fiókát nevelni, mert így sokkal szelidebbé válik.

Sohase vessünk neki eleséget oda, hanem mindig csak kézből etessük és pedig úgy, hogy mindig ő maga nyúljon az eleség után és ne mi tömjük azt csőrébe. Ne féljünk attól, hogy éhenpusztúl, ha egy-két napig nem eszik a fogságbajutás után. Mielőtt elpusztulna, okvetlenül enni fog.

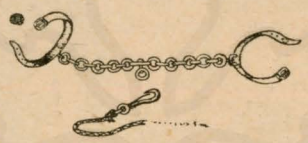

Uhu-béklyó.

Ha csak egyetlen centiméternyit is nyujtotta már csőrét a falat után, és úgy kapta be azt: már nyert ügyünk van. Másnap már hamarább kap a falat után, harmadnap már háromszor annyiról nyujtogat érte és egy-két hét multán messziről jön az eleségre, ha hívjuk.

Hordozzuk az uhunkat naponta karunkon, és pedig minél többet, minél hosszabb ideig. Ez a sólymászok sólyomszoktatási módszere és ez áll az uhura is.

Már fiókakorában csatoljuk rá kis uhunkra az *uhubéklyót.* Ez, mint a kép mutatja egy vékony, síma acéllánc, melynek két végén puha bőrrel bélelt bőrcsattszíjak vannak. A lánc közepén acélkarika van az *uhuzsinór* karabinerjének bekapcsolására.

Az uhut egyébként egy csendes, (inkább sötét) helyen felállított, kb. 2×2×2 méteres, fedett *lécketrecben* tartjuk. A lécketrec alján vastag réteg homok legyen. Egyik sarokban legalább 40×50 cm széles, kb. 10—15 cm mély víztartály legyen horganyozott bádogból, benne naponta váltott friss vízzel. Ez az uhu fürdője. A ketrec közepetáján keresztben, vagy egyik sarkában átlósan egy *vastag* karót helyezünk el ülőkének. Vékony karón az uhu nem szeret ülni. Szoktassuk uhunkat állandóan arra, hogy az étkezéshez ő ugorjék hozzánk, ha lehet: kezünkre, karunkra.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Romlott húst sohase adjunk, mert attól megdögölhet uhunk. Ha friss lóhúst vagy mészárszéki húst adunk: ragasszunk rá bőven tollakat vagy szőrt, mert az uhunak ökrendezéseihez tollra és szőrre van szüksége, különben rosszul emészt. Ügyeljünk nagyon a tisztaságra, és gereblyével gyakran tisztítsuk ki, frissítsük fel a ketrec alján a homokot. Ha uhunkat így kezeljük: sok örömünk fog benne telni és az így kezelt uhu nem ritkán 20—30 évig is elél és szolgálatát mindig kitűnően végzi el. Vigyázzunk azonban arra, nehogy apró seréttel lőtt madarakat adjunk neki, mert a sok seréttől idővel ólommérgezést kaphat. Az ólomméregnek ugyanis az a tulajdonsága, hogy raktározódik a szervezetben és ha évek multán akkora mennyiséget ér el, mely már életveszélyes: menthetetlenül megöli szép madarunkat.

Az uhuzás felszereléséhez tartozik még az *uhu-kosár is*. Ez fűzfavesszőből szokott lenni, oldalt ajtaja van, hátul pedig két hevedere, hogy azoknál fogva a kosarat hátunkra vehessük. Ha az uhut jól kezeltük és szelid, sokszor élvezettel fog a kosárba beugrani, mert tudja, hogy vadászat következik. Vadászat után pedig örömmel fog a kosárba bujni, hiszen hazamenés és jóízű madárhús lesz a jutalma.

Az uhuval való vadászatnál lehetőleg még hajnal előtt menjünk ki. A ketrecnél ugrassuk be uhunkat a kosárba (vagy ha az eléggé szelid, karunkra) és kapcsoljuk a béklyólánc középső karikájához az uhuzsinór karabinerjét. Vegyük a kosarat óvatosan hátunkra és menjünk ki a szándékolt uhukunyhóhoz. Odaérve, kössük ki az uhuzsinór végét az uhuállvány végéhez. Nyissuk ki a kosarat és engedjük, hogy az uhu csendesen kimásszék a kosárból, de ne rázzuk ki belőle durván, mert ezzel csak elijesztenénk őt magunktól. Vonuljunk vissza a kunyhóba és csukjuk be magunk után az ajtót.

Az uhu előbb-utóbb magától fog az uhuállvány tetejére felrepülni. Minél többször repülget fel az állványra és le, annál jobb az uhu, mert a mozgékony uhut messzebbről meglátják a ragadozók. Általában a hím-uhuk jobbak és mozgékonyabbak, mint a tojók.

A ragadozómadarakat az élő uhu szépen jelzi, úgy hogy a tapasztalt vadász uhuja jelzésének mikéntjéből azonnal tudja már, hogy miféle ragadozómadár közeledik.

A keringő varjakat csak szemével és fejével követi. Az ölyvek vijjogva vágnak az uhu felé, ezek ellen az uhu karikába fujja fel szárnyait. Ugyanígy védekezik a rétihéják és a kányák ellen. Viszont a héja rendesen csak egyetlen-egyszer vág, azután leül a legközelebbi fára és nézi, az unalmaságig nézi az uhut. A karvaly egyáltalában ritkán vág rá, csak leül a legközelebbi fára és néz...

Uhuvadászatnál mindenesetre vigyáznunk kell arra, nehogy *védett-ölyvet* lőjjünk le, mert bizony rávág az uhura az egerészölyv is. Igaz ugyan, hogy a gatvásölyv a rendes uhukunyhó-zsákmány, mert ez vág a legádázabb dühvel és vijjogással az uhura.

Uhu-pótlékok. Nem minden vadőrnek áll igazi uhu a rendelkezésére, hiszen egy jó uhu ára 80—120 pengő körül van. Ha igazi uhu

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

nincsen, ki lehet vinni erdei fülesbaglyot vagy macskabaglyot is, bár az igazi uhu természetesen jobb csalogató.

Lehet használni kitömött uhut is, ez ismét lehet egyszerűen kitömött uhu és mechanikus szerkezettel ellátott, mozgatható, kerékbefuvalkodó uhu is.

Ha végképpen semminő bagolyféléhez hozzá nem tudunk jutni, akkor megkísérelhetjük egy karóra feltűzött, szalmával kitömött mezeinyúl bőrével is, melynek füleit hegyesre nyírjuk és két oldalára ölyvszárnyakat kötözünk. Mindezek az uhupótlékok egyideig néha igen hasznos ragadozómadárcsalogatóknak bizonyulnak, de idővel a ragadozók kiismerik őket és azontúl nem igen csapnak már rájuk.

Halakról.

A hivatásos vadásznak, vadőrnek, a halakról és halászatról is kell *némi alapfogalmakkal* bírnia, bár ez nem tartozik szorosan az ő szakmájába.

Hazánk halfajtáit, eltekintve természetrajzi osztályozásuktól, itt két főcsoportra osztjuk: 1. Lassú, melegvízben élő halakra. 2. Gyors folyású, hideg vízben élő halakra. Mindkét halfajból itt csak az értékesebb, fínomabb halfajtákat és azok tenyésztését, halászatát említjük meg, az úgynevezett „szeméthalakkal" itt nem foglalkozunk.

Lassú, melegvízi halak.

a) *Ponty* (Ciprinus carpio). Melegebb, lassú folyású folyókban és melegebb vízű tavakban él. A májusi melegebb napok beálltával, esetleg csak júniusban *ívik*. Egy nagy öreg ikrásponty súlya 18—20 kilóig is felmehet, sőt ennél nagyobb súlyt is elér. A nagy ikráspontynál sokszor egymilliónál is több ikra van, kisebb, fiatalabb pontyban is találunk 2—300.000 ikrát. A ponty csak sekély, meleg vízben ívik le. Az egy éves pontyivadék megnő kb. 10 cm hosszúságig, 20—30 gramm súlyig. Kétéves korában elérhet 1 kg, három éves korában 2—3 kg súlyt, igen jó táplálkozás esetén többet is. Harmadik évében válik ivaréretté. Tápláléka magokból, férgekből és alsóbbrendű vízi állatokból (úgynevezett *planktonból)* áll.

Halászható kerítőhálóval és horoggal is. — Horgászáshoz hetekkel előre *be szokták etetni*, azaz a szándékolt csendes horgászhelyre naponkint néhány marék gabonát szórnak ki, odaszoktatják. A horognak a víz fenekéig kell érnie, mert a ponty a földön eszik. Csalétkül főtt kukoricaszemet kenyérbelet, földigilisztát húzzunk a horogra.

b) *Compó* (Tinca vulgaris). Igen meleg, nagyon iszapos tavakat kedveli. Apró aranyszínű-barna pikkelyeit síma, igen nyálkás réteg borítja. 2 kilónál ritkán nő meg nagyobbra. Élete hasonló a ponty életéhez, horogra ritkábban fogható. Bár szálkás, mégis eléggé megbecsült hal.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

c) *Harcsa* (Silurus glanis). Tavakban és főként nagyobb folyókban közönséges ragadozó hal. Pikkelyei, szálkái nincsenek. Nagy, széles szája körül négy hosszú bajuszt visel. Megnő 250 cm hosszúra is és feljegyezték már 300 kilogramm súlyú harcsa fogását is. Tápláléka élőhalakból, békákból, elfogott fiatal házikacsákból, férgekből áll. Horogra fogható élő kishalakkal, összecsomózott földigilisztakötegekkel, esetleg élő kis kacsával is.

d) *Csuka (Esox lucius).* A legragadozóbb halak egyike. Megél úgyszólván mindenféle hőmérsékletű vízben, akár zavaros, akár kristálytiszta az, sőt megél a sós tengervízben is. Igen korataavasszal, már februárban ívik és annyira falánk hal, hogy az idei ivadék őszig már 15—20 cm hosszúságot is elérhet. Csakis élő kishallal vagy fényes fémkanállal, műhallal fogható horogra.

e) *Süllő* (Lucioperca sandra). Egyik legnemesebb halunk. Melegebb, de amellett nem zavaros vizeket, tavakat, folyókat kedveli. Ragadozó hal. Ikrákkal telt mohafészekkosarakban telepítjük ki, e kosarakba rakja ugyanis ikráit. Kerítőhálóval halásszák vagy horoggal eleven kishallal, de fogható néha műhallal és fényes fémkanállal is.

A pisztrángsügér (Micropterus salmoides). Amerikából betelepített kíváló sporthal, mely megél a meleg vízű tavakban, középmeleg folyókban és megél az aránylag hideg folyóvizekben is. *Pisztrángsügérnek* hívják, pedig nem pisztrángféle, hanem inkább a süllőfélékhez sorolható. Húsa igen ízletes, szálkátalan. Megnő nagy vizekben két kiló súlyúra is. Horoggal fogható műlégyre, kis villantókanállal vagy kishallal.

A hideg vizek halai.

Galóca (Salmo hucho L). Gyors folyású, bő és tisztavízű folyókban él a hegyvidékek között. Sekély, kisebb vagy túlságosan hideg patakokba nem megy fel, a Tisza felső folyásának mellékfolyóiban (Nagy ág, Tarac, Talabor, Fekete- és Fehértisza stb.) mindenütt előfordul, bár a túlságos rablóhalászat folytán ez a gyönyörű hal ritkává vált. Súlya eléri a 25—30 kilót is. Erősen ragadozó hal, horoggal fogható 10—15 cm-es fényes villantóval (Spinner) vagy kishallal. Kis horgot, kis villantót ne használjunk, mert a kis galócákat nem szabad kifogni, legkisebb törvényes méret 54 cm.

Sebes pisztráng (Trutta fario L.). Leggyorsabb, leghidegebb hegyipatakjaink halfélesége, egyben a legízletesebb sporthal is. Jellegzetes ismertetőjele a vérpiros pettyezés. A sebespisztráng októberben ívik. Ilyenkor felmennek a legkisebb vizekig is. Narancssárga, nagy ikráit a sekély vizek fövenyébe rakja le, és pedig az anyahal nagysága szerint 100—500 darabot. Az ikrák kikelési ideje a víz hőfokától függ: melegebb vízben gyorsabban, hidegebb vízben lassabban kelnek ki. Hideg folyóvízben átlagosan 3—4 hónap kell a pisztrángikra kikeléséhez.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A sebespisztráng a patakokban nehezen szaporodik magától, ha nem segítjük *mesterséges neveléssel.*

Mesterséges nevelésnél októberben kifogjuk az ikrával telt anyahalakat, majd rongyokban kézbentartva, óvatos simítással, gyenge nyomással kinyomjuk belőlük az ikrákat egy tányérba. A leikráztatott anyahalakat élve visszaengedjük a patakba. Ezután rögtön *kisimítunk néhány tejes (hím) halból ondót (ezt tejnek hívjuk, mert* úgy néz ki, mint a tej) és ezt az ondót tiszta libataollal elkeverjük az ikrák közé, majd egy kevés tiszta vízzel leöntve, újból megkeverjük a tejet az ikrákkal. Ezzel a megtermékenyítés megtörtént.

A továbbiakban most már csak arra vigyázzunk, hogy ezek a megtermékenyített ikrák gyorsan kerüljenek a *keltetőedénybe,* hol állandó, lassú, friss és tiszta vízáramlásban legyenek. Ilyen keltetőedényeket a m. kir. földmívelésügyi minisztérium halászati osztálya mintának szívesen küld az érdeklődőknek.

A vadőr a megtermékenyítés napjától állandóan figyelje a keltetőedényt és vigyázzon arra, nehogy piszkos víz, iszap, stb. eltömje az edény szitáit vagy ellepje az ikrákat. Ha az ikrák közül egyesek megfehérednének, ezek nem voltak megtermékenyítve. Ezeket minden nap csipesszel ki kell szedegetni és kidobni, mert rothadásnak indulnak és megfertőzik az egészséges ikrákat.

A víz hőfoka szerint egy bizonyos idő múlva minden ikrában megjelenik egy fekete pont. Ezt *pontszemnek* hívjuk és a keltetésnek ebben az állapotában legkönnyebben szállíthatók az ikrák.

A pontszem megjelenése után egy bizonyos időre (ismét csak a víz hőfoka szerint) az ikrákból kikelnek a kis halivadékok. Nagy hiba lenne azonban az, ha ezeket a kis ivadékokat most már azonnal kiraknánk a patakba, mert a patak sebes vizében sok veszedelemnek lennének kitéve és a legnagyobb részük elpusztulna. Ezért a kikelt halivadékokat legalább a jövő őszig egy kis nevelőtavacskában tartsuk, míg legalább 3—5 cm hoszúságot elérnek. A kikelt kishalaknak egy ideig kis zsákocska (szíkzacskó) van hasuk alatt. Az első időben ebből táplálkoznak. Ez a szíkzacskó lassan felszívódik, eltűnik s ettől a pillanattól kezdve a kis pisztrángocska már táplálkozni kezd. Tápláléka legalsóbbrendű ázalékokból áll, melyek úgyszólván láthatatlanul úsznak a víztömegben. Miután azonban a friss hideg hegyipatakokban nem sok ilyen ázalék (plankton) van, ezért, ha tavacskánkban sok pisztrángivadékot tartunk, etetnünk is kell őket. Legcélszerűbb etetési mód az, ha egy tető-cserépre egy kevés átpaszírozott nyers májat (lehet marhamáj vagy lómáj is) kenünk. Hogy a máj a cserépben jobban megmaradjon, keeverjünk a passzirozott májhoz egy kevéske lisztet vagy korpát. Ez az etetés nem drága mert roppant kevés májra van szükség és nem baj, ha az a máj nem is egészen friss már.

A sebespisztrángnak legalább 3—4 év kell, míg megfelelő nagyságot elér. Horoggal fogjuk. A legelőkelőbb fogási mód a műléggyel való fogás, de foghatjuk apró villantókanállal és kishallal is. Legjobb erre a célra a fejeskölönte (Cottus gobio L. Mühlkoppe). Az igen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

nagy sebespisztrángok műlégyre nem igen foghatók, ezek leginkább csak a kishalcsalétekre ugranak. Gilisztával vagy szöcskével pisztrángot fogni *nem illik*, mert a gilisztát vagy szöcskét a pisztráng elnyeli és ha a megfogott hal véletlenül a törvényes méret (20 cm) alatt van, nem dobhatjuk elevenen vissza a patakba, mert a horog kiszedése közben megdöglik. A műlégy és a kis villantó csak a hal szája legszélét fogja meg és a túl kicsiny halakat teljesen egészséges, életképes állapotban dobhatjuk vissza a patakba.

A szivárványos pisztráng (Salmo irideus L.). Amerikából betelepített pisztrángféleség, melynek előnye az, hogy olyan (melegebb) vizekben is megél, ahol a sebespisztráng már nem találja meg életlehetőségét. Ha egy tiszta víz nyáron át sem melegszik fel 20 foknál melegebbre, ott már tenyészthetünk szivárványpisztrángot, de a sebespisztráng vizének nem szabad 16—17 fok C.-nál melegebbnek lennie.

A szivárványos pisztrángon nincsenek vérpiros pettyek, de ezüstös teste, ha kifogjuk, szép veres-lilás színeket ölt, innen kapta nevét is. Húsa szálkátlan, mint a sebespisztrángé, azonban valamivel lágyabb, miután sokkal falánkabb és sokkal gyorsabban nő, mint a sebespisztráng. Két éves szivárványpisztráng már elérhet ehető nagyságot is.

Mesterséges tenyésztése könnyebb, mint a sebespisztrángé, mert a szivárványos pisztráng április—májusban ívik, amikor a víz már melegebb és így az egész keltetés is sokkal gyorsabban folyik le.

Nagy hiba azonban az, ha egy sebespisztrángos vízbe szivárványos pisztrángokat is helyezünk el, mert *nem egyszerre ívnak*. A hal ugyanis általában ívás idején nem táplálkozik. Ha csakis sebespisztráng van a patakban, úgy ívás idején nincsen baj. Ha azonban a sebespisztráng ívásakor van a patakban *nem ívó szivárványos is* (miután a szivárványos pisztráng majd csak a tavasszal fog ívni), akkor a sebespisztráng ikráiban és kis ivadékában a szivárványosok igen nagy kárt fognak okozni és fordítva.

A szivárványos pisztráng fogása teljesen megegyezik a sebespisztráng fogási módjával, de valamivel könnyebben megy a horogra, mert falánkabb.

A pénzes pér (Thymallus vexillifer L.). Lepényhalnak, pérhalnak is hívják. Rendkívül jóízű, szálkamentes, ezüstszínű sporthal, mely a sebespisztráng víztájában, de inkább valamivel az alatt, a nagyobbacska vizekben tartózkodik. Felső uszonya feltűnően nagy, lebernyeges. Háta szürkés, ritkásan fekete pettyekkel. Oldalvonala erősen kirajzolt.

A pénzes pérnek igen kicsiny szája van, ezért csak igen kicsiny, szürke műléggyel szoktuk fogni. Fogását általában nem becsülik annyira, mint a pisztrángot, pedig igen mulatságos sporthal. Nagyon pusztítja a sebespisztráng és a galóca ikráit, ezért kártevőnek van minősítve.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A rákokról.

A hivatásos vadász gondjaira bízott területeken nem ritkán vannak olyan vizek is, melyekben *rákok* élnek, vagy melyek legalább is alkalmasak arra, hogy beléjük rákokat telepítsünk. Általában a tiszta vízű, nem túlhideg és nem túl meleg folyóvizek és tavak akkor alkalmasak ráktenyésztésre, ha fenekük nem túlságosan iszapos, nyári hőmérsékletük pedig nem emelkedik 25 fok C. fölé és nem süllyed 12 fok C. alá.

A rák mindig szívesen fogadott lakója vizeinknek és felderítője a vadászúr étlapjának. Minden vadászúr szívesen fogja tehát venni azt, ha vadőre tudásával és igyekezetével vizeinek rákokkal való betelepítésénél és elszaporításánál segítségére lesz.

Mindenekelőtt tudnunk kell azt, hogy hazánkban kétféle rákot ismerünk: a *folyami rákot* (Astacus fluviatilis L.), melyet nemes ráknak is nevezünk és a *tavi rákot* (Astacus leptodactylus L.), melyet *kecskeráknak* is hívunk. Az úgynevezett *kövi*rák tulajdonképpen ugyanaz, mint a nemes folyami rák, csak kisebb maradt, mert kevesebb a tápláléka.

A *kecskerákkal*, melynek ollói keskenyebbek, hosszabbak, teste tüskésebb és világosabb, — maga az egész állat nyurgább, — foglalkozni nem érdemes. Ez a rákfajta Galiciából került hazánkba. Úgyszólván ízetlen, nem piaci áru és emellett sokkal szaporább, mint a nemes folyami rák úgy, hogy idővel elnyomja és kipusztítja a nemes rákot ott, ahová betelepedett.

A nemes folyami rák zömökebb, sötétebb, ollói húsosabbak és nagyobbra is nő meg, mint a teljesen értéktelen kecskerák. A folyami ráknak, üde, tiszta víz kell, de a sebespisztráng víztája rendesen már túlságosan hideg neki.

A folyami rák október-novemberben párzik, de csak májusban-júniusban rakja le ivadékát. Ikráit ugyanis télen át a nőstény rák begörbített farka alatt viszi magával, míg azok ki nem kelnek. Párzáskor a hímrák teje fonalalakban van a rák testében. Ezeket a fonalakat férgeknek nézik és innen eredt az a hit, hogy ősszel a rákot nem lehet megenni, mert az férges.

Ha rákokat akarunk telepíteni, akkor előre gondoskodjunk búvóhelyekről, ha természetes búvóhelyek nem lennének a vízben. Áprilisban, május elején telepítsünk, amikor a nőstények ivadékukat még farklebenyeik alatt hordják. Kitelepítésnél azonban ne dobjuk őket egyszerűen a vízbe, mert megdöglenek.

A rák ugyanis kopoltyúit a szabad levegőn tűdőnek használja. A kopoltyúk a rák páncélja alatt vannak és lassan szedik fel a páncél alatt levő levegő oxigénjét. Ha a rákot hirtelen bedobjuk a vízbe: levegő reked meg a páncél alatt. Ez a levegő nem ereszti be a vizet, viszont a kopoltjúk pillanatok alatt felélik ennek a légbuboréknak oxigénjét és a rák megfullad. Ezért helyes kitelepítésnél a rákokat *este rakjuk a víz szélére* és előbb óvatosan, majd erősebben locsoljuk meg őket, hogy testük melege lassan szokjék a víz hőmérsékletéhez és maguktól bemászva, áttérhessenek a vízi lélegzésre.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A rákokat friss hússal, haldarabokkal etethetjük, de megeszik a sárgarépát, áztatott gabonát és áztatott hántottkölest is. Erősen feloszlásnak indult hús nem jó nekik, nem is szeretik, valamint a vízben kilúgzott húst se.

A rák igen sokáig él; aránylag lassan növekszik. Jó, bő táplálkozás mellett nyáron át többször is *vedlik* és ugyanakkor nő is. Nem igaz az, hogy akkor nő, amikor vedlik, hanem: akkor vedlik, amikor nő és régi páncélja szűkké válik. Túlhideg vízben, rossz táplálék mellett évente csak egyszer vedlenek.

A nőstény rák nagyságához arányítva hoz 30—80 petét. Idősebb rákok, különösen a hímek, felfalják saját ivadékukat is.

Néhány jó tanács.

1. *Tájékozódás.* A tájékozódás az emberi emlékezőtehetségnek egy öntudat alatti működése. Lehetséges hogy a tájékozódásnál az idegrendszerben fellépő igen gyenge kis villamos áramra hatással van Földünk mágneses sarka is, de a tájékozódás alapja minden bizonnyal a megfigyelőképesség és az emberi tehetség. Éppen ezért, aki gyakorolni akarja magát a tájékozóképességében, az járkálása közben minden negyed- vagy félfordulatnál, sőt ennél kisebbfokú fordulatnál is, jól vésse emlékezetébe azt, hogy mennyit fordult el és kiindulási pontja mindenkor a fordulat után milyen irányban maradt. Aki ezt szorgalmasan gyakorolja, meg fogja látni, hogy rövid idő alatt mennyire fog tájékozóképessége megjavulni.

Menet közben figyeljünk meg minden különös fát, sziklát, bokrot és vessünk szét néhány pillantást a láthatárra, feltéve természetesen, hogy a láthatár nincsen eltakarva. Figyeljük meg a kérdéses pontról a hegyek, dombok, feltűnő terepjelek állását és látképét, igyekezzünk ezeket jól emlékezetünkbe vésni. Aki gyakran gyakorolja ezt és nem bízza magát egy vezető útmutatására, idővel bámulatos eredményeket fog elérhetni tájékozóképességének emelésében.

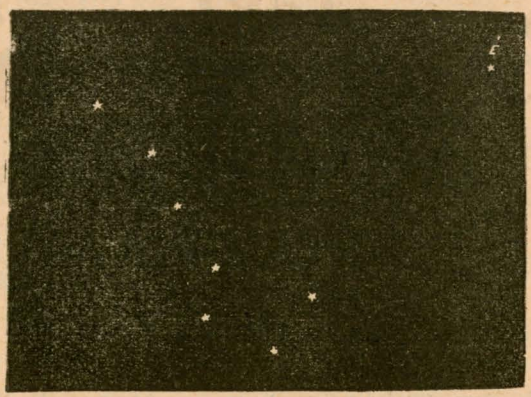

Északi irány meghatározása a csillagos égbolton.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Erdőben az északi irányt a fákon nőtt moha mutatja meg, mert a moha rendesen a fák északi oldalán nő.

Sík pusztaságon, ha az ég felhős, állapítsuk meg a szél irányát indulásunkkor. A szél iránya néha megváltozhat ugyan, de rendesen mégis csak nyújt némi útmutatást.

A csillagos égen a legjobb útmutatónk a *Sarkcsillag*, mert ez mindig Észak felé mutat (mindössze $1^1/_2$ fok az eltérése az északi iránytól, ez a gyakorlatban nem jelent semmit).

A Sarkcsillagot könnyen megtalálhatjuk, ha a mindenki által ismert *Nagy Göncölszekér* csillagképén a két hátulsó keréken (csillagon) keresztül egyenes vonalat képzelünk és ennek meghosszabbítására körülbelül ötször mérjük fel a két hátulsó csillag távolságát jobbfelé.[1]) Itt az égbolton egy magában álló fényes csillagot látunk: ez a Sarkcsillag és Észak pontosan abban az irányban van.

2. *Viperakígyó-marás.* Nem minden viperamarás halálos, de miután a viperamarás a szívre hat és nem minden embernek egyforma a szíve, előfordulhatnak halálos viperamarások is.

A marás helyének *kiszívása* egymagában nem sokat segít, mert a véráramlat a mérget igen gyorsan viszi tovább a szív felé és a keskeny, tűszúráshoz hasonló seben át a bejutott mérget nem lehet mind kiszívni. A kiszívásnál jobb, ha éles, tiszta késsel mély bevágást csinálunk a harapás helyén, mert így esetleg el tudjuk vágni azt a hajszálnyi viszeret, mely a bejutott mérget a szív felé vinné. Bevágás után már inkább lehet a vért is kiszívni.

Ahol sok vipera van, vigyen magával mindenki egy jókora adag *igen erős pálinkát*, mert ez igen jó ellenszere a kígyómarásnak. Meg kell inni, lehetőleg egyszerre, minél többet a pálinkából, nem pedig a sebbe vagy a sebre önteni, mert a pálinkával a szívet kell a válságon átsegítenünk. Legbiztosabb azonban természetesen az, ha velünk van az injekciós fecskendő és a viperaellenméreg, mellyel az injekciót a harapást szenvedett egyénnek *azonnal* megadhatjuk.

3. *Szúnyogcsípés* ellen a leghangosabban hirdetett bekenő szerek sem használnak semmit, csak a szúnyogháló. Ha azonban már összecsíptek a szúnyogok: vágjunk ketté egy citromot és jól dörzsöljük be vele a viszkető helyeket. Egy pillanatra csípni fog ugyan, de csak egy pillanatra, és ezután a viszketegség elmúlik és nem is érezzük többé.

4. *Belénk ragadt piócát* ne rántsuk ki, mert ez fájdalmat okozna és sebet hagyna maga után. Öntsünk a piócára egy kis borszeszt és azonnal lehúll a pióca. Só is megteszi ugyanezt a hatást, ha van nálunk jó száraz, porrátört só.

5. *Belénk ragadt kullancsot* ne tépjük ki, mert feje beleszakadhat bőrünkbe és gyulladást okozhat. Kenjük be, dörzsöljük be jól olajjal, vajjal vagy zsírral. Öt perc múlva könnyen kiszedhetjük bőrünkből, mert az olaj megölte a kullancsot.

*) *Jobbfelé* úgy értelmezzük, hogy a rúd irányába (menetirányba) álltunk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

6. *A szobában világosságnál repülő molyoktól* ne féljünk. Ezek mind hímállatok és nem tojnak kártevő tojásokat, molyhernyókat ruháink közé. A tojó (tehát kártevő) nősténymoly csak teljes sötétségben repül és pondrója is csak teljes sötétségben rág és károsít.

7. *Ha télen vagy esős időben hegyi útra indulunk:* mindig vigyünk magunkkal egy kis üvegecskében petróleumot. Előfordul ugyanis, hogy kint tüzet akarunk gyujtani, de minden faféle nedves. Petróleummal leöntve könnyebben tudunk tüzet rakni.

8. A *csirizeljárás.* Előfordul, hogy egy kóbornak ismert kutyát el akarunk pusztítani, de úgy, hogy a kutya tulajdonosa ne tudja meg. Ha megmérgeznénk: esetleg kimutatja benne a mérget és bajba kerülünk. Ilyenkor segít a csirizeljárás. Ha ugyanis egy tetézett evőkanálnyi közönséges susztercsirizt jól elkeverünk fínom illatú, friss tepertővel, ebből gombócot gyúrunk és ezt az ízes, illatos falatot beadjuk a kártevő kutyának: harmadnapra az a kutya nem él többé és nincsen az az állatorvos, vagy vegyész, aki mérget mutathatna ki abban a döglött kutyában.

9. *Ha apróvadvadászaton hirtelen disznót,* stb. jelentenek, de csak serétes puskánk van és golyónk nincsen: segíthetünk magunkon úgy, hogy egy serétes töltényt úgy vágunk ketté, hogy a lőporfojtás nagyobbik része a serétes részben maradjon és csak kevés maradjon a lőporfojtásból a lőporon. Ha most külön nyomjuk be ezt a serétes részt a töltényürbe és utána töltjük a lőporos részt, a kilőtt lövés golyóként fog kirepülni. Szűkített (choke) csövű puskából, vagy olyanból, melynek töltényüre nincs menetelesre kicsiszolva, hanem hirtelen végződik, ezt a hirtelen készített golyót ne lőjjük ki, mert baj lehet belőle, de régi, nem szűkített csövekből kilőhetjük.

Ha előre készülhetünk: megfelelő golyólövést kapunk akkor is, ha a töltény becsavarása előtt a serét közé olvasztott viaszkot öntünk. Szűkített (choke) csövekből ezt sem szabad kilőni.

10. *Ha nagy hidegben kívülről bejövünk a szobába* — mielőtt belépnénk a melegbe — csavarjuk ágyterítőbe puskánkat és úgy hozzuk be, különben a pára belepi nemcsak a puska külsejét, de a belső szerkezetét is és több bajunk lesz a tisztítással. Egy óra elmultával bátran kibonthatjuk puskánkat, mert nem fog többé párákkal berakódni.

11. *Ha esőben puskára felszerelt céltávcsővel* cserkészünk, a távcső lencséinek esőcseppektől való megvédésére legjobb és legegyszerűbb mód az, ha egy régi autógumitömlőből vágunk a lencséknek megfelelő szélességű karikaszalagot és ezt húzzuk rá a két lencsén keresztül. A puskát hosszabb időre így eltenni nem szabad, mert a gumi kénsavval van gyártva és ez az idők folyamán megrozsdásíthatja a távcsövet. Néhány óra nem elég ahhoz, hogy rozsdásítson.

12. *Ha a gondjainkra bízott vadászterületen gyanús lövéseket* hallunk: beszéljünk össze a szomszéd vadőrökkel és minden lövést, a lövés irányának lehetőleg pontos megjelölésével, valamint a lövés

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

idejének pontos bejegyzésével írjunk be szolgálati könyvünkbe. Ha a lövést több vadőr hallotta, az irányok metszővonalának összetalálkozásánál történt a lövés és utánajárhatunk.

12. *Ha az orvvadászt megfogtuk:* a megfogás utáni *első* pillanatokban kötözzük meg és vegyük el fegyverét, mert az első pillanatban még meg van ijedve és nem gondolkozik, de a következő pillanatban már magához tér ijedtségéből és támadásba mehet át.

13. *Megfogott orvvadászt sohase kísérjünk közelről,* hanem mindig legalább 8—10 lépésnyire előttünk menjen és mindig lövésre kész fegyverrel kísérjük őt. Sok vadőr adta már meg annak árát, hogy túl közelről kísérte az orvvadászt, mert az oly hirtelen tud megfordulni, hogy a vadőr már nem is ér rá arra, hogy fegyverét használja.

14. *Ha egy orvvadászt megfogtunk* és lefegyvereztünk: vágjuk le azonnal nadrággombjait és vegyük el nadrágszíját. Ezzel tehetetlenné tettük és se támadni, se elfutni többé nem tud, mert állandóan tartania kell nadrágját, hogy az le ne csússzék, elfutni pedig szabad karok nélkül nem lehet. Ha eleresztené nadrágját: az lecsúszik, ő maga pedig elesik.

15. *Marti-lapú.* Tavasszal és a nyár elején, agyagos omladékokon, bevágott mély utak, szakadékok partjain nő a *marti-lapú.* Rendszerint két levéllel indul meg a növekedése, egyik kisebb, másik nagyobb levél. Lapja sötétzöld, majdnem kékes-zöld, síma, bőrszerű, enyhén cikkelyezett. A levelek szára lilás, úgyszintén lila a fiatalabb levelek erezete is. Ez a lila erezet az, melyről a martilapút az egyéb, élvezhetetlen lapúféléktől fel lehet ismerni.

A marti-lapú leveleit, különösen a fiatalabb leveleket, kitűnően felhasználhatjuk főzve, berántva, káposztának (podlupkának). Íze talán még jobb is, mint az igazi káposztából készült főzelék.

16. *Bábakalács.* Ez egy tövis, mely ehető. Magasabb hegyek rétjein, 800 méter tengerszín fölötti magasságokon a fű között tányérszerűen elterpeszkedő tövis, melynek közepében egy kis, mintegy 5—7 cm átmérőjű tányérrózsához hasonló (napraforgóvirághoz hasonló), sárgásfehér szirmú virág nyílik. Ha ezt a virágot kivágjuk és meghámozzuk, egy kis korongot faraghatunk ki belőle, mely nyersen elfogyasztva, kellemes, mogyoróízű, tápláló csemege. Jobb táplálék hiányában az éhes vadőr ezzel is lecsillapíthatja éhségét.

17. *Orvvadászok maguk között,* ha valakit az erdőben agyonlőnek, azt nem ássák el ruhástól, mert a feloszló testet a ruhákról évek multán is felismerhetik és kiderül az egész dolog. Ilyen esetben teljesen levetköztetik a hullát és ha hibás fogai vannak, azokat is kiverik. A fogakról ugyanis szintén azonosítani lehet a csontvázat még évek multán is.

Ha teljesen lemeztelenített, fogatlan hullát sekélyen elássák a földbe, nyáron oly gyorsan indul feloszlásnak, hogy egy hét multán felismerhetetlenné válik. Ha viszont a ruhákat a hullától néhány kilométernyire jó mélyen elássák a földbe, azokat onnan semmi se

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

kaparja ki az erdőn, mert a ruhákkal feloszlóban lévő test nem lévén, semmi se kapar utánuk. Ha egy hulla kilétét nem tudják megállapítani: nem tudják kinyomozni a tettest sem. Így csinálják az orvvadászok.

A vadászfegyver barnítása.

Nem szép, ha a vadőr fegyvere rozsdás, mert ez hanyagságra vall. De az se szép, ha az a fegyver csillogón fényesre van tisztítva. Az ilyen fegyver kilométerekre csillog, meglátja az orvvadász, felfigyel rá a vad.

A fegyver fémalkatrészeit rozsdamentes feketére kell pácolni, amit *barnításnak* nevezünk. Ezt minden puskaműves meg tudja csinálni, de a hivatásos vadásznak anyagi helyzete a legritkábban engedi meg ezt a jókora költséget jelentő munkát.

Okosan cselekszik tehát az a hivatásos vadász, aki megtanulja a fegyverbarnítást és alkalomadtán mindig saját maga barnítja fegyverét. A barnítás nem nehéz, csak pontosan és lelkiismeretesen kell az eljárást követni:

Mindenekelőtt beszerzünk, vagy hajlított bádogból magunk készítünk egy olyan hosszú tepsit (edényt), mely valamivel hosszabb legyen, mint a barnítandó fegyvercső.

A fegyvercsöveket fadugókkal mindkét végükön úgy dugjuk be, hogy oda víz be ne férkőzhessék, de egy-egy fadugó a fegyvercső mindkét végén annyira kiálljon, hogy azt megfoghassuk.

Most a fegyvercsöveket kívülről jól megtisztítjuk (ha van benzínes rongy, annál jobb) és többször váltott tiszta vízben alaposan kifőzzük a hosszú tepsiben. Ezt *zsírtalanításnak* nevezzük. Gondosan ügyeljünk arra, hogy a zsírtalanítás alatt és után kezünkkel ne érintsük a csöveket, mert ujjaink mindig egy kissé zsírosak lévén, foltos lesz a cső ott, ahol ujjunkkal megérintettük. A csöveket tehát mindig a fadugó végeinél fogva fogjuk meg.

Ha a csövek teljesen zsírtalanítva vannak, ne töröljük meg őket, hanem azon forrón állítsuk félre pormentes helyre, ahol azok percek alatt megszáradnak.

Most következik a pácolás.

Zsírtalanított új ecsetet vagy tollpamacsot veszünk és a csöveket a következő *barnítófolyadékkal* kenjük be:

Egy liter desztillált vízben feloldunk
10 gramm rézvitriolt (rézgálicot),
2 és fél gramm szublimátot,
4 és fél gramm kristályos vaskloridot,
20 gramm salétromsavat,
10 gramm 98 százalékos fínom alkoholt.

Ezt a folyadékot a fenti recept szerint minden gyógyszerész így össze tudja állítani. A folyadék zárt üvegben korlátlan ideig eltartható.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A fegyvercsöveket bekenés után 24 órára pormentes helyre állítjuk. Ez alatt a csövek megszáradnak és megrozsdásodnak.

A 24 óra elteltével a rozsdát egy sűrű, fínomszálú acéldrótkefével lekeféljük, mindig jól vigyázva, hogy a csöveket puszta kézzel ne érintsük, majd újra bekenjük a barnítófolyadékkal és újra 24 órán át rozsdásodni hagyjuk.

Ezt az eljárást többször ismételjük aszerint, hogy milyen sötét színt óhajtunk elérni, de 3—4 bekenés után a szín rendszerint már megfelelő.

Az utolsó lekefélés után a csöveket tiszta vízben többször ismét jól kifőzzük, majd tiszta fegyverolajjal vagy vazelinnel bekenjük.

Ugyanígy járunk el fegyverünk mindegyik fémdarabjánál, meg kell azonban jegyeznünk azt, hogy barnítani csak az üres lakatlemezeket szabad, tehát barnítás előtt a lakatokat szét kell szerelni. Külön barnítjuk a kakasokat is.

Kékítés.

Kisebb fémalkatrészeket, csavarokat, szíjkengyelt, stb. úgy kékítünk, hogy azokat tisztára és zsírmentesre ledörzsölve, egy vörösre izzított ekevasra vagy más vaslemezre rakjuk. Ezután jól figyeljük: a fehérre tisztított fémdarab először aranysárga, majd narancssárga, ezután ibolyaszínű, végül kék lesz. Ekkor vízbe dobhatjuk, lehűthetjük és beolajozzuk. Ha tovább hagynánk az izzó lemezen, ismét megszürkülne, világosabb lenne. Keményre edzett alkatrészeket kékíteni nem szabad, mert kilágyulnak.

A vadász kürtjelei.

Előkelőbb, nagyobb vadászatok alkalmával szokásos és szép az, ha a vadászatra való induláskor, a vadászok megérkezésekor, az egyes hajtások megindításakor és a vadászat bevégzésekor a hivatásos vadászok régi, szép kürtjelekkel emelik a vadászat ünnepélyességét. Természetes, hogy ezeknek a kürtjeleknek betanulása bizonyos zenei tehetséget, szorgalmas gyakorlást kíván, de az eredmény megéri a fáradságot. A legszebb és legrégibb kürtjelek a következők:

1. A vadászurak vadászatra indulnak:

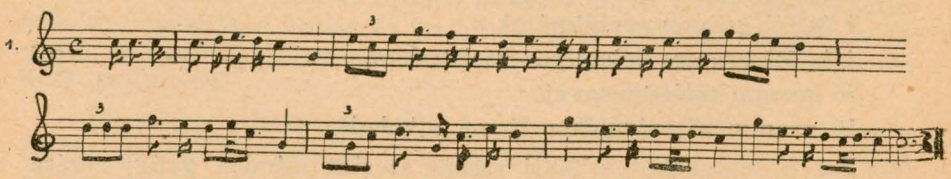

1. A vadászurak vadászatra indulnak: (vadász-induló.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

2. A vadászurak megérkeznek a vadászat színhelyére. A hivatásos vadászok kara üdvözli őket:

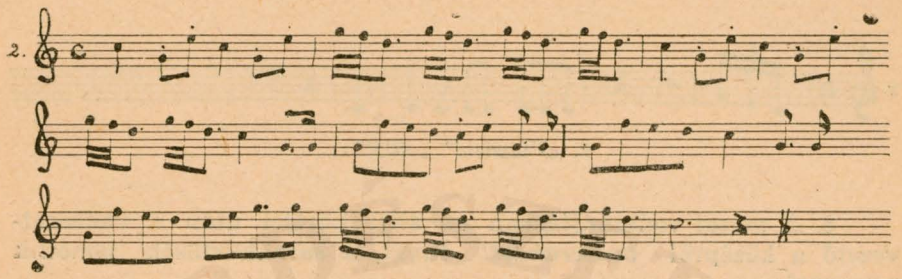

2. „Vadászüdv"

3. Az *erdei* hajtásban a lővonalból hangzó kürtjellel elindítják a hajtást:

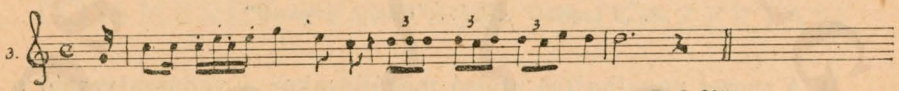

3. Erdei hajtásban: „Vadászvonal kész! ... Indulj!"

4. Az *erdei* hajtásban a *hajtóvonalból* kürtszó feleli, hogy a jelet megértették. Indulj!

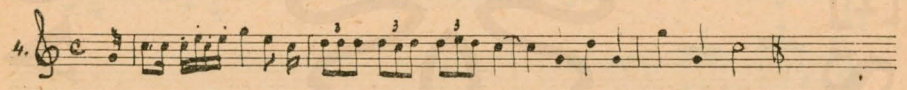

4. Erdei hajtásban a hajtóvonal válasza: „Hajtók előre!"

5. A mezei vonalhajtásban a vadászatvezető egy-egy kürtjelet adat a jobb- és balsaroknak:

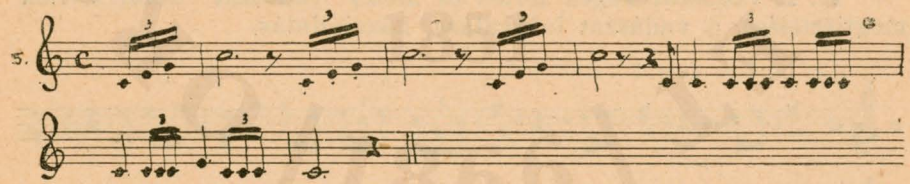

5. „Vigyázz! ... Vigyázz! ... Vigyázz! ... Előre!

6. A mezei vonalhajtásban mindegyik sarok kürtöse visszafelel: Előre!

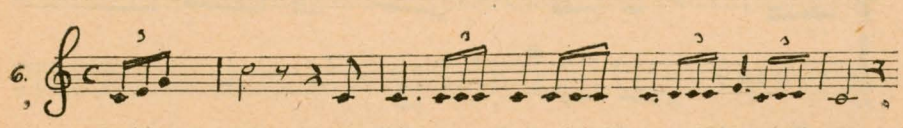

6. Mezei vonalhajtásban mindegyik sorok kürtöse visszafelel: „Vigyázz! Előre!"

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

7. A *mezei* vonalhajtásban a vadászatvezető a középről a két sarok felé egy-egy *Állj!* jelet fuvat, a sarokkürtösök ismétlik ugyanezt :

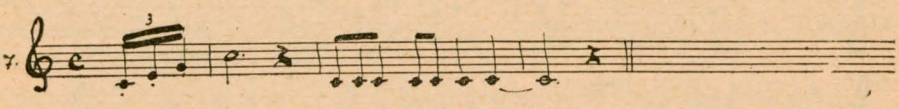

7. „Vigyázz!" „Állj!" ...

8. A *mezei* vonalhajtásban az állj! kürtjel után a vadászatvezető a középről *vadlerakást!* fuvat, a sarokkürtösök ismétlik ugyanezt:

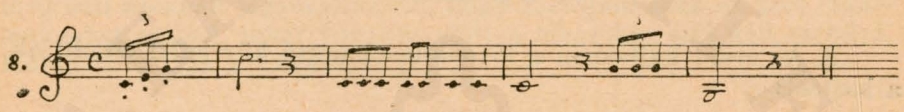

8. „Vigyázz! Állj! ... Vadat lerakni!"

9. A mezei vonalhajtás utolsó megállásakor a vadászatvezető a középről a két sarok *behúzását* (jobbra, balra) rendeli el:

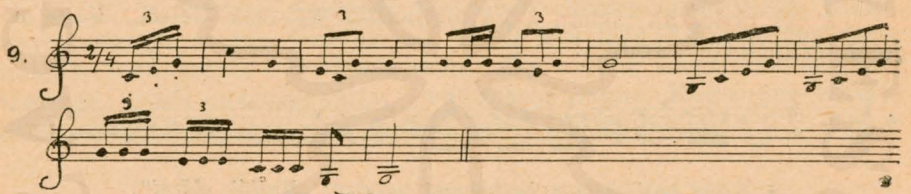

Mezei vonalhajtás utolsó megálláskor „Vigyázz! ... Állj! ... Gyülekezz! ... Jobbra! Balra!

10. A vadászat végén (erdei és mezei vadászat után) teríték megtisztelése, a vadászat lefúvatása, hazaindulás.

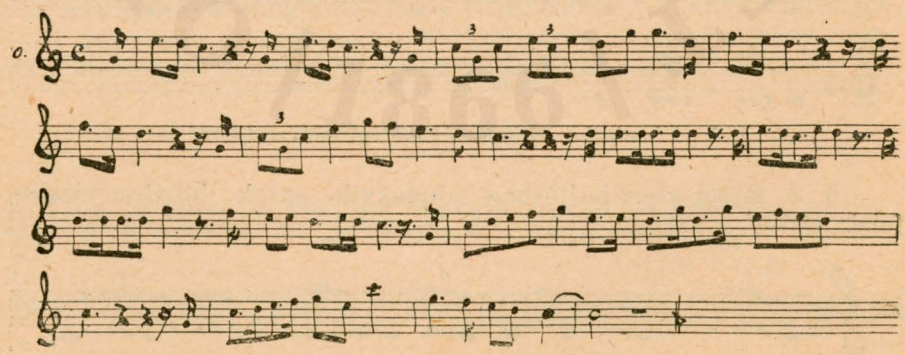

10. „Takarodó" a vadászat végén, a teríték megtisztelése, indulás haza!

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

LŐISMERET, FEGYVER- ÉS LŐSZERTAN

ÍRTA:

VITÉZ NEMESKÉRI KISS GÉZA
KIR. VADÁSZMESTER

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

LŐISMERET, FEGYVER- ÉS LŐSZERTAN.

Egy kis iskolásfiú tart hazafelé az iskolából. Amikor egy udvar kerítéséhez ér, átnéz azon és meglátja, hogy bent az udvarban egy nagy komondor alszik a tornác előtt.

A pajkos kis fiúcska szétnéz a földön, meglát egy régi, eldobott parafadugót, azt felkapja és a kutya felé hajítja. A parafadugó erőtlenül csik le néhány lépésnyire a kerítés mögött.

A kisfiú újból szétnéz és most már meglát egy ugyanakkora kavicsot, mint amekkora a dugó volt. Felkapja, elhajítja a kutya felé. A kavics most már majdnem eléri a kutyát, de még mindig a kutyán innen ér a földre. A fiú nincsen megelégedve.

Újból szétnéz, majd keresésre indul és ismét talál egy ugyanakkora nagyságú kavicsot. Visszajön a kerítéshez és most már magasabbra célozva, kilendíti karját, azután elereszti a követ útjára. A kavics magas ívben repül a levegőben és a földre érkezve, pontosan oldalbatalálja az alvó kutyát. A kutya felugrik, a gyermek nevet és elégedetten baktat most már hazafelé.

Mi történt? Milyen természeti erők működtek itt?

Miért nem esett le az a dugó meg az a kő, amint a fiú meglendített karja, keze elengedte őket? Miért repült tovább a lendítés irányában, miért repült a kő *ívben* és nem egyenesen? Miért repült a kő távolabbra, mint a parafadugó?

Aki megtudja fejteni e kérdéseket, az már tisztában is van a *lövés alapelemeivel* is.

A kisfiú *dobott*. A dobás ténye egy egyszerű természettani törvényen alapszik. Ezt a törvényt a *tehetetlenség* törvényének nevezzük s ez abból áll, hogy valamely irányba elindított test, még az elindító erő megszünte után is, *addig folytatja mozgását az elindítás irányában, míg mozgásában valami meg nem gátolja, le nem fékezi.*

Ha nem állana fenn ez a tehetetlenségi törvény, akkor soha, semmit magunktól el nem dobhatnánk, mert minden eldobott tárgy erőtlenül, függőlegesen leesnék a földre, amint karunk lendítése után elereszttettük. Nem dobhatnánk, nem lőhetnénk, de nem lehetne se gőzgépet, se motorokat szerkeszteni, mert ezeknek mozgása is a lendítőkerék tehetetlenségi forgására van alapítva.

Amikor egy ágyú, vagy puska elsül és a csőből a golyó kirepül, akkor tulajdonképpen *hajítottunk*. A csőben a lőpor meggyullad, óriási térfogatú gázok fejlődnek, ezek a cső fala miatt nem tudnak szétterülni, hát ott keresnek maguknak útat, ahol találnak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A gázok előtt fekszik a csőben a golyó, ezt megindítják, kitolják, hogy szétterülhessenek. A cső megadja a golyónak a kitolás irányát. A gázok óriási sebességgel terjednek és a golyót egyre nagyobb sebességgel tolják a cső vége felé. Amikor a golyó a cső végét elérte, kiszabadul és azontúl megállás nélkül a végtelenségig nyílegyenes irányban repül a lökés irányába a megkapott sebességgel.

Azaz, hogy csak repülne nyílegyenes irányban a végtelenségig, ha ebben — mint nemsokára látni fogjuk — néhány körülmény meg nem gátolná, azaz le nem fékezné.

A kilőtt golyó ugyanis nem légüres térben mozog, hanem a levegőben. A levegőnek pedig, bár kisebb ellenállása van, mint a folyadékoknak, víznek vagy szilárd testeknek, azonban az mégis csak anyag, melynek ellenállását a haladó golyónak *le kell győznie.*

A levegő ellenállásának legyőzése fékezi, csökkenti a golyó sebességét, úgy, hogy amint az tovább és tovább halad a puskacső szájától, azonmód *lassudik,* vagyis veszít a sebességéből.

A kilőtt golyónak azonban súlya is van. Ez a súlya a golyót függőlegesen húzza lefelé, a föld felé. A súly lefelé húzásának oka a Föld vonzóereje.

Már most: az egyik erő: a tehetetlenség egyenesen igyekszik a golyót megkezdett irányába tovább vinni. Viszont a Föld vonzóereje ugyanazt a golyót lefelé igyekszik húzni, azaz eltéríteni egyenes megkezdett irányától, éspedig lefelé eltéríteni. A két különböző erő mintegy megalkuszik egymással és a golyó sem a tehetetlenség egyenes irányának, sem a Föld vonzóereje függőleges irányának nem engedelmeskedik, hanem a kettő megegyezésével ferde irányban, lefelé ferdülve fog haladni.

Ezt a ferdét a tehetetlenség ereje (a gyorsaság) minél inkább igyekszik a maga kívánsága szerint idomítani, azaz kinyujtani. Minél nagyobb a nyujtó erő, annál közelebb esik ez a ferde irány az egyeneshez.

Ámde, mint mondottuk: a levegő ellenállása egyre csökkenti a golyó sebességét. Ha pedig a golyó sebessége egyre csökken, vele együtt csökken az egyenesrehúzó-erő is, vagyis a tehetetlenség ereje.

Minthogy pedig a levegő ellenállása folytán a golyó sebessége nem egyszerre, hanem *fokozatosan* csökken: a megalkudott ferde irány se tartja meg ferdeségét, hanem csak fokozatosan görbül lefelé, a föld felé. *Így születik meg a kilőtt golyó röppályája,* mely se nem egyenes, se nem ferdén esik a földre, hanem *szépen haladó ív* alakjában.

Valamely lövedék (golyó) röppályájának tehát azt az utat (ivet) nevezzük, amelyet az a lövedék (golyó) a puskacső végétől, vagyis a csőszájától a célig befut.

Minél nagyobb a lövedék sebessége és minél könnyebben tudja a lövedék, alakjánál fogva a levegő ellenállását leküzdeni: annál egyenesebb a röppálya.

A képen az egyszerűen pontozott vonal (.....) mutatja azt, hogy hová menne a kilőtt lövedék akkor, ha légüres térben

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

menne és nem hatna rá a Föld vonzóereje. A szakgatott vonal (— — — — — — —) mutatja a lövedék útját, a Föld vonzóerejének hatásával, de légüres térben. A pontvonalas vonal (—.—.—.—.—) mutatja a lövedék tényleges *röppályáját* a levegőben, a Föld vonzóerejének hatása alatt.

Ha olyan lövedéket használunk, amelyiknek röppályája erősen görbült, akkor nagyon pontosan kell a távolságot megbecsülnünk, hogy ki tudjuk számítani azt, hogy a rohamosan eső lövedék éppen ott érkezzék le, ahol célunk áll.

Laposabb röpályájú lövedéknél a célbatalálás sokkal könnyebb, mert a lövedék röppályája hosszú útján sehol sem emelkedik annyira fel, hogy a célpont kimaradna belőle.

Ezek után már könnyen érthető az, hogy miért törekedtek a fegyvergyárosok, katonai szakértők és puskaművesek arra, hogy mindig laposabb és laposabb röppályájú, minél gyorsabban repülő

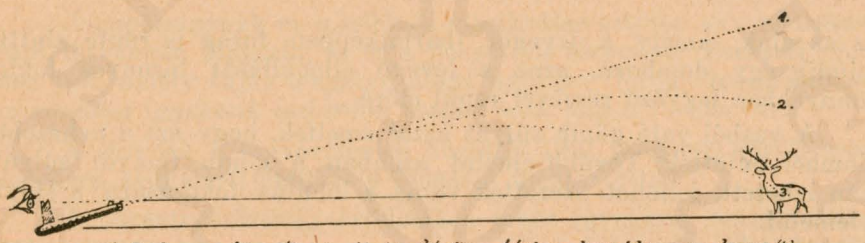

1) Ez lenne a lövedék röppályája légüres térben, ha súlya nem lenne. (1.)
2) Légüres térben ide húzná le a lövedéket saját súlya. (2.)
3) A lövedék tényleges röppályája a súlya és a levegő ellenállása miatt. (3.)

Röppályák.

lövedékeket kilövő puskákat és ágyukat gyártsanak. Lássuk most már azt, hogy miként érték el célukat?

Emlékezünk még ugyebár a kis fiúra, aki a kutyára először egy parafadugót dobott, mert nem talált más dobhatót. Emlékszünk arra is, hogy az a parafadugó alig repült néhány méternyire és máris leesett. Amikor azonban a kis fiú egy ugyanakkora *kavicsot* dobott ki ugyanakkora erővel: az már jó messzire elrepült.

Vagyis: a könnyű parafadugó, hiába dobta a fiú ugyanakkora erővel, nem birta a levegő ellenállását legyőzni és leesett, ellenben a nehezebb kavics, ugyanakkora karlendítés után már majdnem elérte a kutyát.

Amikor az emberek megtanulták azt, hogy hogyan lehet az ellobbanó puskapor feszítőerejét *lövésre* felhasználni és megalkották az első puskacsövet: először kődarabokat, később vasdarabokat lőttek ki. Hamar rájöttek azonban arra, hogy ha a *vasnál nehezebb ólomból csinálnak lövedéket*, akkor az erősebben és messzebbre repül ki, mint az ólomnál könyebb vasdarab.

De rá kellett jönniük hamar arra is, hogy ha nagyobb súlyú lövedéket akarnak kilőni: gömbalakot használjanak, mert a gömb

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

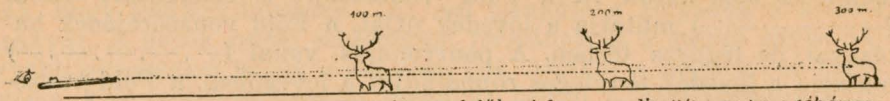

1.) A lapos röppályájú lövedék 300 méteren belül sehol sem emelkedik annyira a célzóvonal fölé, hogy a vad teste fölött repülne el. A távolságbecslési hibák kevésbbé fontosak.

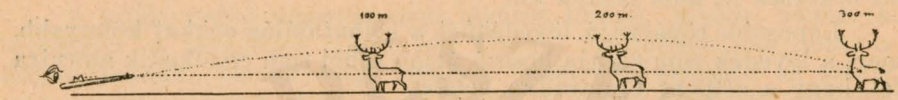

2.) A hajlott röppályájú lövedéknél a távolság igen pontos becslésére van szükség, mert a lövedék kisebb távolságokon magasan a célzóvonal (a vad teste) fölött megy el, nagyobb távolságon viszont már alája esik.

Görbe és lapos röppályájú lövedékek útja.

az az alak, amely a levegőt (bármiképpen forog is röpte alatt), mindig egy domború, azaz a levegő ellenállását bizonyos fokig könnyebben legyőző részével repül előre.

A vasból való gömb súlyát azzal emelték, hogy azt a nehezebb ólomból öntötték. Tovább emelni azonban a gömb (golyó) súlyát nem lehetett, jóllehet, szerették volna a lőhatás fokozására a súlyt felemelni.

Ha áttértek a nagyobb és még nagyobb keresztmetszetre (öbnagyságra), ezzel nagyobb lőportöltés vált szükségessé és elvisel hetetlen visszalökést (rugást) kaptak. Emelni kellett a lőfegyver súlyát, hogy a rugás elviselhető legyen. Ezzel azonban elérkeztek arra a határra, melyen túl a véges emberi erő a túlnehéz fegyvert cipelni már nem birta.

Így született meg az a gondolat, hogy ne gömbölyű, hanem hoszúkás, hengerded alakú lövedékeket lőjjenek ki, mert ezeknek súlyát lehetett emelni anélkül, hogy a fegyvercső öbnagyságát túlságosan bővíteni kellett volna, vagy hogy a levegő ellenállását nagyobbá tették volna.

A síma csőből kilőtt hosszúkás lövedékek azonban nem bizonyultak használhatóknak, mert csak egész rövid ideig repültek hosztengelyük irányában, azután keresztbefordultak, még több levegőt kényszerültek maguk előtt tolni, ferde síkban repülvén félrementek és teljesen használhatatlanok voltak.

Ebben az időben — 1600 körül — gyártotta egy osztrák (német) fegyverkovács az első *vontcsövű* golyóspuskát, melynek csövében belül csavarmenetesen kiképzett vájolatok — *huzalok* — voltak. Senki se tudja ma már, hogy az a fegyverkovács véletlenségből hibázott-e rá az egyedül helyes útra, vagy lángeszű következtetés vitte-e őt erre a megoldásra. Tény azonban az, hogy csakis a fegyvercső belsejének csavarmenetes huzagolása tette lehetővé a golyóspuskák teljesítőképességének a mai hihetetlenül magas fokra való emelkedését.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A lövedék ugyanis, amint a csavarmenetes huzagolásokon végigfut, azokba bevágódik és saját tengelye körül megperdülni kényszerül, hogy a csavarhuzagokat követhesse. Ezt a gyors forgást pedig — ugyancsak a már említett tehetetlenségi törvény alapján — a csőtorkolat elhagyása után is, *egész röppályája alatt megtartja.*

Ugyebár, ismerjük a kis gyermekek búgócsigáját. Egy egyszerű kis játék ez; kis, esztergályozott fadarab, melynek teteje szélesebb, alul pedig csúcsban végződik. A kis gyermek körültekeri rajta kis ostorát, azután csúcsával leteszi a padlóra és kirántja az ostort. A csigajáték gyors forgásba kerül. A gyermek folyton veri ostorával, az ostor mindig rátekeredik egy pillanatra és mindig újból perdíti, forgatja a csigát. Amíg a csiga gyorsan pereg a tengelye körül, addig nem dűl el, hanem egészen érthetetlenül megáll alsó csúcsán, nem veszíti el egyensúlyát. Amint azonban sebes forgása megszűnik: azonnal eldűl.

A búgócsigának ez a különös viselkedése szintén egy természettani törvényen alapszik, és ez a *pörgettyű törvénye.* Eszerint minden test, amely saját tengelye körül gyorsan forog, *tengelyállását mindaddig igyekszik szilárdan megtartani, míg a forgás tart.*

A lövedék a csavarmentes huzalok által tengelye körüli sebes forgásra kényszeríttetett és e forgását megtartotta.

A pörgettyűtörvény értelmében tehát igyekszik tengelyállását útja (röppályája) alatt is megtartani mindaddig, míg sebes forgása tart.

Vagyis: ha a csőben hegyével előre állott az a lövedék, amikor a sebes pergést megkapta, hegyével előre fog állani egész röppályája alatt is, mert ahhoz, hogy oldalára fordulhasson, meg kellene változtatnia saját tengelyének irányát, ezt pedig — a pergettyűtörvény értelmében — a sebes forgása, pergése nem engedi.

Elértük tehát azt, hogy a lövedéknek megfelelő *súlyt* adhattunk anélkül, hogy keresztmetszetét növelnünk kellett volna. Az ilyen lövedék nem oldalával, hanem keskeny „homlokával" hasítja a levegőt és sokkal könnyebben győzi le annak ellenállását. Hogy pedig még jobban legyőzhesse és ezáltal még *lassabban veszítse el sebességét, hegyesre* képezhetjük ki azt a lövedéket. Így születik meg az *áramvonalas lövedék.*

A cső belsejében megmaradt csőanyagot *mezőknek* nevezzük, míg a csőanyagba bevájt csavarmenetes vályukat *huzaloknak hívjuk.*

Azt a távolságot, melyet a lövedéknek előre kell haladnia, míg a huzalok azt saját tengelye körül egyszer teljesen megfordítják: a *huzalhossznak* (Drallänge) nevezzük.

De a vontcsövű fegyvereknél a vont csőnek a lövedék iránybantartásán kívül még egy másik, igen nagy előnye is mutatkozott.

A lőporellobbanásokkor, mint már fentebb mondottuk, a fejlődő lőporgázok hirtelen igen nagy térfogatra (fekete lőporoknál a lőpor térfogatának kb. 3600-szorosára) terjednek ki.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Minél nagyobb ellenállást kell a gázoknak legyőzni, hogy kiterjeszkedhessenek, annál hatásosabb erőt képes a lőpor kifejteni. Áll ez különösen a *füsttelen* lőporokra, melyek, ha ellenállásba nem ütköznek, teljesen szelíden, puhán lobbannak és égnek el, de erősen lefojtva villámszerű robbanással válnak óriási térfogatú gázzá.

Síma csőből a lőpor első ellobbanása minden nagyobb nehézség nélkül kilövi a lövedéket.

A vontcsőből a lőpornak a lövedéket bele kell préselnie a huzalokba, annak a lövedéknek az egész csövön keresztül követnie kell a huzalok csavarmeneteit, surlódik, fékezve lesz, úgy hogy a lőporgázoknak óriási légnyomás alatt teljes erejüket ki kell fejteniök, hogy a lövedéket a huzagolt csövön áttolják. Ideje is lesz a lőpornak arra, hogy teljesen elégjen, illetve elrobbanjon mielőtt a lövedék a vont csövet elhagyná.

Mindezek folytán a vont csőből kilőtt lövedék sokkal nagyobb sebességet nyer a csőtorkolat elhagyásakor, mint a síma csőből kilőtt gömbölyű ólomgolyó.

Sebesebben fog tehát a cél felé repülni, és — mint fentebb mondottuk, sebessége folytán *laposabb repülőpályát* ír le, mint a síma csőből kilőtt golyó.

Azt a sebességet, mellyel egy lövedék a cső torkolatát elhagyja, *kezdősebességnek* nevezzük. Ezt a sebességet azonban mi másként nem tudjuk megjelölni, mint ha a lövedék által *egy másodperc alatt megtett utat* mérjük le és jegyezzük fel. Minthogy azonban minden lövedék, mely nem légüres térben mozog, útja közben lassúbbodik, azaz sebességéből veszít, mi nem az egész, egy másodperc alatt megtett távolságot jelöljük meg, hanem csak azt mondjuk, hogy ennyi-megennyi métert tett *volna* meg az a lövedék azesetben, ha a csőtorkolattól egyforma sebességgel repült volna előre *egy másodpercen át.*

Egy mondatba foglalva tehát: *„A kezdősebsség jelenti azt az utat, amelyet valamely lövedék a cső torkolatától egy másodperc alatt megtett volna, ha a csőtorkolattól egy másodpercnyi ideig mindig egyenlő sebességgel haladt volna.“*

A különböző lövedékek kezdősebsségei természetesen igen változók. A régi füstös fekete lőporral kilőtt seréttöltés kb. 290 métermásodperc sebességgel repül célja felé.

A modern füsttelen lőporral kilőtt serétraj sebessége kb. 330—340 métermásodperc. A síma csőből füstös lőporral kilőtt gömbölyű golyó sebessége szintén 330—340 métermásodperc körül van.

A valamivel modernebb, az 1870—80. években divatbajött *express*-puskák ólomgolyói már 450—480 métermásodpercnyi sebességgel: a világháború előtti Mannlicher katonafegyver már füsttelen lőporral kb. 580 métermásodperces sebességgel lőtte ki acélburkolatú lövedékét.

A lövedékeksebességét a világháború óta részben erősebb és jobb lőportöltésekkel, részben előnyösebb áramvonalasabb lövedékformával hallatlanul felemelték. Szinte ugrásszerűen emelkedtek a megkívánt kezdősebességek 700—800—900—1000, sőt 1200 métermásodperces kezdősebességekre.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Természetes, hogy az ilyen óriási kezdősebességgel repülő lövedék röppályája már igen lapos, úgy hogy az ilyen vadászfegyverrel a rendes vadásztávolságokon belül (kb. 300 méterig) alig kell a távolságot becsülni, mert erre a távolságra ugyanazon irányzékkal úgyszólván mindig csak a vad testére kell célozni.

Katonafegyvernél nem fontos az, hogy a lövedékünk az eltalált ellenséget azonnal meg is ölje. Elég, ha harcképtelenné teszi.

Vadászember azonban nem elégszik meg azzal, ha az eltalált vadat csak megsebzi, keresztüllövi, de megköveteli azt, hogy lövedéke azt az eltalált vadat feldöntse, minél gyorsabban megölje, vagy legalább is akkora roncsolást végezzen a vad belsejében, hogy az a találat helyétől *(a rálövés helyétől)* messzire el ne távozhassan.

Mi vadászok nem elégszünk meg lövedékünk kezdősebességével, hanem attól a lövedéktől *munkateljesítményt* is követelünk.

Egy tűvékonyságú, könnyű kis lövedék repülhet akár 1200 métermásodperces kezdősebességgel, el is találhatja a hatalmas szarvasbikát, keresztül is szaladhat azon: és vadászcélokra ez a lövedék egyáltalában nem fog megfelelni; sokkal nagyobb hatása lesz a vadra egy nem 1200, hanem csak 700 métermásodperces sebességgel repülő lövedéknek, melynek súlya 18—20 gramm.

Egy lövedék munkateljesítményét *méterkilogrammokban* fejezzük ki. *Mi a méterkilogramm?* A méterkilogramm egy mértékegység. Egy olyan erőmennyiséget jelent, amely megkívántatik ahhoz, hogy *egy kilogramm súlyt egy másodperc alatt egy méter magasra felemeljünk.*

A lövedék *munkateljesítménye* az, ami az eltalált vadat ledönti, roncsolja és megöli. Másszóval: nem elég a lövedék kezdősebessége, hanem szükségünk van a lövedék *súlyára* is, ha tőle nagy munkateljesítményt követelünk.

Nagyobb kezdősebességű nehezebb lövedéknek nagyobb munkateljesítménye lesz, mint a *kisebb kezdősebességű, könnyebb* lövedéknek.

Hogy ezt megérthessük, gondoljunk mindig arra, hogy a munkateljesítmény *körülbelül a lövedéksúly és a kezdősebsség szorzata.**)

Ahogy változnak a különböző fegyverek lövedékeinek kezdősebességei és súlyai, azonmód mások a különböző lövedékeknek munkateljesítményei is.

*) A tényleges fizikai képlet nem ez. A fizikailag helyes képlet:

$$E = \frac{MV^2}{2g}$$

Vagyis a munkateljesítmény (E) egyenlő a tömeg (M) szorozva a sebesség (V) négyzetével, osztva 2 g-vel. g = 9·81 (ez egy állandó szám: (gravitáció). Tehát a képletet így is írhatjuk: $E = \frac{M.V^2}{2 \times 9{\cdot}81}$ Ez azonban csak azok számára lenne érthető, akik középiskolát végeztek és tudják, hogy mi a hatványozás, stb. E könyv nem csak középiskolákat végzettek számára íródott, ezért kell megelégednünk egy *körüleblül* megfelelő képlettel, mely szerint a munkateljesítmény a kezdősebesség és a lövedéksúly szorzata.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A ma használatbanlévő golyós vadászfegyverek lövedékeinek munkateljesítményei 120 méterkilogrammtól 5—600 méterkilogrammig változnak és általános mértékül elfogadhatjuk azt, hogy pld. egy őzbak biztos leteríthetéséhez 120—150 mkg, szarvastehén vagy dámvad leteríthetéséhez kb. 200 mkg. és a kárpáti nagy szarvasbika vagy erős medve biztos leterítéséhez 350—400 mkg munkateljesítményre van szükség. Ezzel természetesen nem akarjuk azt mondani, hogy ezeknél sokkal kisebb munkateljesítményű lövedékkel nem lehetne a megfelelő vadat terítékre hozni, ha jó helyen találjuk azt el.

A munkateljesíttményeket rendesen a csőtorkolattól 25 méterre számítjuk ki és E jellel nevezzük meg.

Nem mindegyik lövedékfajta veszíti egyformán sebességét a távolság növekedésével. Így azután más és más lövedéknek más és más távolságra más a munkateljesítménye is. Nehezebb lövedékek (ha alakjuk megfelelően áramvonalas) általában *erőtartóbbak*, mint a túlkönnyű lövedékek, különösen attól a pillanattól kezdve, hogy a vad testében haladnak. A túlkönnyű lövedéknek meg van az előírt ereje a sebessége folytán, a vad bőréig, de azután beljebb hatolva, erejét rohamosan veszti, hatása megbízhatatlan. Nehéz nagy vadra a nehezebb (nagyobb ólomtömegű) lövedék megbízható hatást ér el, ha megfelelő lőporadag van mögötte.

Mondottuk már, hogy a lapos röppályájú lövedékkel könnyebben találunk a célba, mint az erősen ívelt röppályájú lövedékkel, mert kevésbé pontosan kell a távolságot megbecsülnünk s így kevesebb hibát követünk el. Mondottuk azt is, hogy a lövedék röppályáját a lövedék *súlya* és a *levegő ellenállása* görbíti le.

Miután azonban a lövedék súlyára a munkateljesítmény miatt nagy szükségünk van, a fegyver- és lőszergyárosok igyekeztek a lövedékeknek oly hegyes, *áramvonalas* alakot adni, hogy a levegő ellenállását a lehető legkisebbre csökkentsék.

Nehogy azonban az ilyen, néha tűhegyesre kihegyezett alakú lövedék roncsolás nélkül szaladjon át az eltalált vad testén, a lövedék hegyébe lyukat fúrtak (expansiv-lövedék), vagy a lövedék hegyét burkolatlanul lágy ólomból készítették (ólomhegyű lövedék), újabban pedig a lyukas hegyű lövedék csúcsát a levegő könnyebb hasíthatására igen vékony, belül üres vörösrézkupakkal látják el.

Az ilyen lövedék csúcsrésze, ha az nagy sebességgel vágódik a vad testébe, a vadban szétpattan és igen nagy roncsolást okoz.

Ha egy igen nagysebességű lövedék erősen nedvdús vagy vérbő testrészt ér, úgy azt a testrészt (máj, szív, telt bendő) teljesen szétrepeszti. Ezt a hatást nevezzük *hidrodinamikus hatásnak*.

A különböző, ma használatos vadászfegyverbe való lövedékeket a mellékelt képen mutatjuk be:

Miért használunk acél- vagy nikkelburkolatú, esetleg rézburkolatú lövedékeket?

Amíg a régebbi vontcsövekből aránylag kisebb, füstöslőpor-töltésekkel lőttük ki a lövedékeket, addig teljesen megfelelt a lágy ólom, mert a huzalok abba bevágódtak és a lágy ólom szépen követte a huzalok csavarmenetét, megkapta a kívánt pergést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Amint azonban feltalálták a füsttelen lőport és a kitünő, ellenálló, öntött acélcsöveket: kezdtek a lövedékektől magasabb teljesítményt követelni és erősebb lőportöltéseket alkalmazni. A füsttelen lőpor azonban gyorsabban lobban el és oly gyorsasággaal indítja el a csőben a lövedéket, hogy a lágy ólom nem bírta volna a huzalok csavarmeneteit követni, a lövedék átszakította volna magát a huzalokon, tökéletlenül, pontatlanul érkezett volna a célba, *beólmozta* volna a huzalokat, sőt megtorkolhatott volna és szétrepeszthette volna a csövet.

Ezért alkalmazták a lágy ólommag körül a szilárd acélból, nikkelből, vagy rézből készített *köpenyt*. A köpenyes lövedékek számára

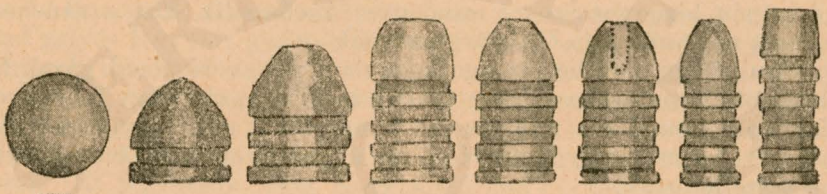

1500

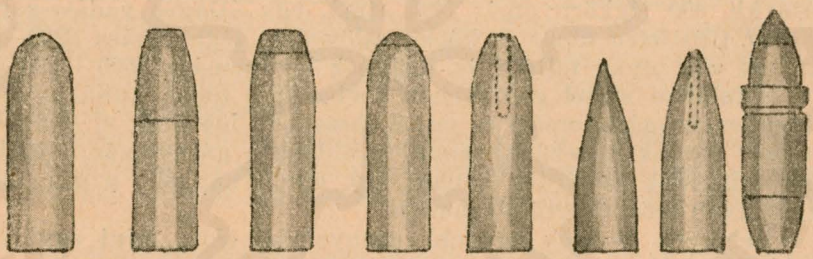

A golyósfegyver lövedékének fokozatos fejlődése. 1930

a huzalokat most már nem kellett olyan mélyre kiképezni, azok sekélyebbek lehettek, miáltal könnyebbé vált a tisztítás. Egyben azonban a köpeny szilárdsága megengedte azt is, hogy a huzalok csavarmeneteit sűrűbbre vegyék, vagyis hogy a huzalhosszúság (Drallänge) rövidebb legyen. Másszóval: hogy a lövedék a csőben *gyorasbb pergést* kapjon és a lőpor ereje még jobban kihasználtassék.

Mit értünk gáznyomás alatt? A töltényben lévő lőport a gyutacs lángja gyujtja meg. A füstös (fekete) lőpor meggyujtásához gyenge gyujtás is elegendő, a füsttelen vagy gyérfüstű lőporhoz viszont erősen pattanó, erős és élesgyujtás szükséges, különben a füsttelen lőpor nem lobbanik el rendesen.

A lőpor ellobbanása alkalmával saját térfogatának *többezerszeresére* rugó *gázmennyiséget* fejleszt. Mindaddig, míg ez a gázmennyiség magának utat nem talál a lövedék előretolása által, a fel-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

gyülemlő gáz a töltény, illetve a cső oldalfalaira óriási *nyomást* fejt ki. Ezt a nyomást fejezzük *gáznyomásnak.*

Természetes, hogy amint a lövedék a csőben elindul, a gázok a lövedék mögött kiterjeszkedhetnek és a gáznyomás a lövedék előrehaladása alatt fokozatosan csökkenik. Legnagyobb tehát a gáznyomás a töltényűrben és közvetlen a töltényűr után a cső elején. Ezért képezik ki a fegyvercsöveknek ezt a részét legvastagabbra, legerősebbre.

A gáznyomást mi *légkörnyomással* mérjük, ennek jele: *atm.* (Atmosphaera). Ez csak egy számítási egység. Körülöttünk és fejünk felett ugyanis levegő van. Ennek a levegőnek is van súlya, csakhogy mi azt nem érezzük, mert állandóan benne élünk. Ez a levegősúly a föld színén bizonyos erővel mindenre ránehezedik. Ezt a ránehezedési erőt nevezzük *egy légkörnyomásnak.*

Amint egy zárt helyen (gőzkazánban, fegyvercsőben) gázok fejlődnek, ott bizonyos feszültség támad, mely a kazán vagy fegyvercső oldalaira *nyom.* Ez a nyomás most már több, mint egy légkörnyomás, mert ha csak ugyanannyi volna, akkor nyomásról, feszültségről nem beszélhetnénk.

A mezőgazdaságban általában használatos cséplőgép-gőzkazánok rendesen 6—8 légkörnyomással dolgoznak. Hogy milyen óriási gáznyomás támad egy töltény elsütésekor, erre elég, ha megmondjuk azt, hogy például egy közönséges füsttelen serétestöltény légnyomása kb. 400 légkörnyomás (400 atm.), egy átlagos vadász-golyósfegyver (füsttelen lőpor és köpenyeslövedék) légnyomása 2200—2800 atm., és van olyan töltény is, melynek légnyomása 3600—3800 atm.

Általában minél gyorsabban robbanik a lőpor, annál nagyobb a légnyomás (gáznyomás) és minél lassabban lobbanik el (amit progresszív pornak nevezünk), annál szelídebb a gáznyomás. Minél kisebb a lövedék átmérője (öbnagyság), annál nagyobb a gáznyomás ugyanolyan erős lőportöltés mellett.

Nehezebb lövedék nagyobb gáznyomást okoz, mint egy könnyebb lövedék.

Mit értünk öbnagyság alatt? Öbnagyság (kaliber) alatt a fegyvercső belső átmérőjének megjelölését értjük.

A régi időkben a lőfegyverekből gömbölyű ólomgolyókat lőttek. Az ólomgolyók mindig pontosan illettek a fegyvercsőbe. Ha az ilyen ólomgolyókból tizenkettőt kellett venni, hogy ezek együtt *egy angol* font súlyt (kb fél kiló) tegyenek ki, akkor az olyan csövet, melybe ilyen nagyságú golyók illettek: tizenkettes kaliberű (12-es öbnagyságú) csőnek, ha pedig tizenhat gömbölyű ólomgolyó tett ki egy angol font súlyt, akkor az olyan csövet, melybe ezek a golyók illettek, *tizenhatos kaliberű* (16. öbnagyságú) csőnek nevezték. Világos, hogy a *kisebb golyókból megy több egy angol fontra,* mint a nagyobb golyókból és így válik érthetővé az, hogy a kisebb öbnagyságszám nagyobb csőátmérőt jelent és a nagyobb öbnagyságszám jelenti a kisebb csőátmérőt.

Amikor a golyós fegyverektől nagyobb teljesítményt, laposabb röppályát kezdtek követelni, egyre hosszabb, hengerded alakot adtak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

a lövedéknek, hogy nagyobb *keresztmetszeti megterhelést* és kisebb levegőellenállást kapjanak. Ekkor egyre több és több lőport (akkor még csak füstös fekete lőport) adagoltak a lövedékek alá. Így született meg a mult évszázad második felében az *expressz golyósfegyver.*

A régi, gömbölyű ólomgolyókból levezetett kalibermegjelölés már nem illett a hosszas lövedékekre. Az expressz fegyverek öbnagyságának meghatározására tehát magát a lövedék *átmérőjét* vették alapul és ezt *ezredrész inch-ekben,* magyarul: *ezredrész angol hüvelykekben* adták meg, mondván például, hogy az az expressz cső, melynek belső átmérője ötszáz ezredrész hüvelyk (vagyis egy fél hüvelyk), az egy 500-as expressz, amelyiknek átmérője pedig csak 450 ezredrész angol hüvelyk, az egy 450-es expressz.

A huszadik században, különösen a németek annyiféle különböző golyós fegyvert gyártottak, hogy erre a sok különféle csőre már nem volt alkalmas az angol hüvelyk ezredrészek szerinti megjelölés. A németek kezdték a golyós fegyverek öbnagyságát milliméterekben kifejezni. Így azután lettek hat és feles, hetes, nyolcas, kilences, majd 9·3 (kilenc és háromtizedes), tíz és háromnegyedes, 11·2-es, stb. fegyverek. Itt jegyezzük meg, hogy a 6·5 mm-es fegyver megfelelt az angol 275-ösnek, a 8 mm-es megfelelt az angol 320-asnak, a 9·3 mm-es fegyver volt az angol 360-as és a 11·2 mm-es felelt meg az angol 450-es expressznek.

Mit kell tudnunk a golyós töltényről? A mai golyós töltény rendszerint sárgarézből „húzott" hüvely. Feneke vagy *peremes* (ezt használják a billenőcsövű fegyvereknél) vagy *perem nélküli,* helyesebben mondva *süllyesztett peremű,* ilyenek rendszerint az ismétlő fegyverekbe való töltények.

A töltényhüvely fenekének közepén van a gyutacs számára készült bemélyedés, ezt a *gyutacs ágyának* nevezzük. A gyutacs ágyában egy kis lyukkal átlyukasztott dudort látunk. Ezt *üllőnek* nevezzük.

A gyutacs ágyába szorosan beleillik és bele van szorítva a *gyutacs* maga. Ez egy kerek sárgaréz vagy vörösrézkupak, melyben a *gyutacs gyujtóanyaga* van.

A lövésre nézve a gyutacs robbanása igen fontos tényező úgy, hogy teljes joggal állíthatjuk, hogy a *jó gyutacs a lövés anyja.* Áll ez különösen a füstnélküli vagy gyérfüstű lőporok használata esetén, mert ezek a lőporok mind igen éles, erős gyujtást kívánnak, különben lustán lobbannak el és a lövedék sokkal gyengébben repül ki a csőből, *görbébb röppályát ad.*

A régebbi időben (különösen a régi Ausztriában) a gyutacsok gyujtóanyaga egy higanyvegyület (durranóhigany) volt, de használtak más gyujtóanyagokat is. Ezek mind beváltak ugyan, de elsülésük alkalmával igen káros, savas, rozsdásító gázokat és lerakódásokat képeztek. Az ilyen gyutacsokkal felgyutacsozott töltények kilövése után a fegyvercső, bármilyen gondosan tisztították ki, néhány nap mulva *utána rozsdásodott.*

A németeké az érdem, hogy olyan vegyületeket találtak fel, melyek teljesen jó gyujtóanyagok, azonban *nem rozsdásítanak.* Több

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ilyen német gyártmányt ismerünk (Nicorro, Sinoxid, stb.), melyek mind egyformán jók. Vegyi összetételük természetesen gyártási titok; legnagyobb részben klórkáli vegyületek képezik e gyutacsok alapanyagát.

A helyes, rozsdamentes gyutacsféleség megválasztásán kívül az is fontos, hogy a gyutacs teljesen bele legyen szorítva a gyutacságyba és a gyujtóanyag ráfeküldjék az üllőre, mert a gyutacs robbanása azáltal áll be, hogy a fegyver *gyúszege* benyomja a gyutacs hátát és a gyujtóanyag a benyomott kupak és az üllő közé szorul. Ha az összeszorulás nem tökéletes, mert a gyutacsfenék messze van az üllőtől, akkor a robbanás sokszor nem tökéletes, a gyutacs nem robbanik, hanem *kifúj* és ilyen esetekben kapjuk az *utógyulladást* (Nachbrenner), ami mindig hibázott vadat jelent.

A golyós töltény töltésénél, ha a rézhüvely már kellőképpen *fel van gyutacsolva*, bemérjük és betöltjük a lőporadagot. Itt roppantul kell vigyáznunk a pontos súlymértékre, mert különösen a füsttelen vagy gyérfüstű lőporok használata mellett már egy-két *tized gramm* eltérés igen sokat változtathat a röppályán és egészen más lőképet kapunk amellett, hogy esetleg a gáznyomás is veszedelmes magasságokra szökkenhet fel és szétvetheti a fegyvert.

Füstös, fekete lőport mércével, azaz ürmértékkel is mérhetünk, ha megfelelő pontossággal járunk el, de füsttelen lőporokat *minden esetben* pontos súlymértékkel mérjük be minden egyes tölténybe. Ha ilyen mérlegünk nem lenne, kérjük meg a helybeli gyógyszerészt, hogy mérje ki a mi felügyeletünk mellett a pontos lőporadagainkat és töltse azokat külön papírborítékocskákba, mintha gyógyporokat készítene.

A lövedékek behelyezésére ismét igen nagy gondot fordítsunk. A lövedékek alá fojtást általában nem szoktunk tenni. Igen fontos azonban az, hogy a lövedék igen erősen szoruljon a töltényhüvelybe. Ha a hüvely már kitágult volna, szorítsuk helyre *kaliberező fogóval*. Ilyent minden jobb puskaműves tud készíteni.

Ha ugyanis a lövedék lotyog, előfordulhat az, hogy különösen ismétlőfegyvereknél a tölténytárban lévő töltények lövedékei *visszacsúsznak* a hüvelybe, rápréselődnek a lőporra és az így összepréselt lőpor egészen másképpen robbanhat, esetleg szétvetheti a fegyvert, vagy mindenesetre más lőképet fog adni és hibázás lesz a vége.

Ólomlövedékek használatánál helyesen járunk el akkor, ha a lövedéket jól befaggyúzzuk és így toljuk a megtöltött rézhüvelybe.

Ne kalapáljuk az ólomlövedéket befelé, mert a lágy ólom eltorzulhat, a lövedék vastagabbá válhat és más lőképet kapunk. *Köpenyes lövedékekre készült csövekből soha ne lőjünk ki ólomlövedékkel töltött töltényt, mert a lágy ólomanyag nem bírja a túlmeredek csavarmenetű huzalokat követni, átszakíthatja magát, megtorkolhat és szétrobbanthatja a csövet!*

A köpenyes lövedékeket készen vesszük. Készen vehetjük a legtöbb öbnagyságú *préselt ólomlövedéket is*. A hivatásos vadász vegyes csövű fegyverei számára azonban ezek a lövedékek túlságosan drágák. Ezért legcélszerűbb, ha az ilyen fegyverekhez a lövedékeket a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

hivatásos vadász maga *önti*. Az öntéshez megfelelő öbnagyságú *golyóöntő* szükséges.

A golyóöntésnél vigyázzunk arra, hogy a golyóöntőnket jól előmelegítsük és a felolvasztott ólom *igen forró* legyen, különben hólyagos vagy rétegzett lövedékeket kapunk.

A lövedékekhez bármiféle régi ólomcsövet, kilőtt lövedékeket, stb. felhasználhatunk, sőt szükség esetén öszeolvaszthatjuk és lövedékeknek kiönthetjük a régi, elhasznált fogkrém- vagy vazelintubusokat is, ez utóbbiakból készült lövedékek azonban egy gondolatnyival könnyebbek lévén a tiszta ólomnál, próbalövéseket kell vele tennünk, hogy a találati pontot meghatározhassuk.

A kilőtt réztöltények újraöntése csak akkor fog jól sikerülni, ha a kilőtt gyutacsot már néhány nappal a kilövés után kiszedjük és a gyutacságyat jól kipiszkáljuk. Ezután a rézhüvelyt a kalibrirozófogóval a lövedéknél a helyes öbnagyságúra visszaszorítjuk,

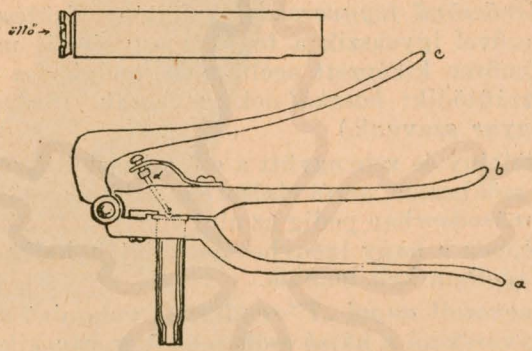

Gyutacsoló-fogó

majd az összes hüvelyeinket erős lúgban kiáztatjuk. A lúgot tiszta forró vízzel kimossuk és a hüvelyeket meleg helyen gyorsan megszárítjuk. Aki kényes arra, hogy töltényei ragyogó sárgák legyenek, tegye őket egy fűrészporral félig megtöltött zsákocskába, ott fényesre csiszolhatja őket úgy, hogy olyanok lesznek, mintha újonnan vásároltuk volna azokat.

Ha a gyutacsokat sokáig nem szedjük ki a hüvelyekből, azok a gyutacságyba úgy berozsdásodhatnak, hogy később képtelenek leszünk őket kivenni, kiszakad a fenekük és az ilyen rézhüvelyek használhatatlanokká válnak.

A gyutacsokat a *gyutacsszedőfogóval* szedjük ki. A gyutacsszedőfogónak három szára *(a, b, c)* van. Az *a)* szárban a réztöltény vastagságának megfelelő lyuk van és egy töltényrögzítő-szánkó.

A középső, *b)* szárban egy rézsútos lyuk van, melyben egy acélból készült, laposvégű *ásó* van elhelyezve. Ezt az ásót egy rúgó tartja eredeti helyzetében.

A *c)* szár emeltyűként működik, ezzel nyomják bele az acélásót a kilőtt gyutacsba.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ha egy kilőtt hüvelyt a lyukon bedugtunk az *a)* szárba és lerögzítettük a rögzítőszánnal, rányomjuk a *b)* szárat. Most a *b)* szár acélásóját a *c)* szárral beleszúrjuk a kilőtt gyutacsba. Ha ezután erősen összefogjuk a *b)* és *c)* szárakat és leemeljük az *a)* szárat: az átszúrt kilőtt gyutacsot az acélásócska kiemeli a gyutacságyból. Az új gyutacsot ugyancsak a gyutacsszedőfogóval nyomhatjuk be a gyutacságyba.

A golyósfegyverekről.

A ma általában használatos golyósfegyvereket három csoportba sorozhatjuk éspedig:

1. Billenőcsövű fegyverek.
2. Zárdugattyús (ismétlő) fegyverek.
3. Önműködő fegyverek.

1. A *billenőcsövű fegyvereknél* a töltény elsütésekor a töltény feneke nagy erővel igyekszik a fegyver agyrészeit magától eltaszítani. Azt a tömören kiképzett acéltömböt, melyhez a töltény feneke elsüléskor hozzáütődik: *baszkül*-nek nevezzük. (Sajnos, erre nincs megfelelő magyar szavunk.)

Hogy a töltény és vele együtt a cső a baszkültől az elsülés pillanatában el ne szökhessen, arról elsősorban a billenőcső *csuklótengelye* gondoskodik, másodsorban pedig az alul elhelyezett csőkampók. E két alkatrésznek éppen a nagy igénybevétel miatt mindig kifogástalanul erős és ép állapotban kell lenniök.

Az úgynevezett *angol „T"-rendszerű*, valamint a *hosszúkulcsos* rendszerű fegyvereknél a hátsó csőkampó úgy van kiképezve, hogy a *zárókulcs* megfelelően kiképzett *bütykei* a fegyver becsukásakor beleillenek a csőkampó megfelelő vájolatába és e bütykök a zárókulcs elfordításakor szorosan lehorgonyozzák a csőkampót úgy, hogy a csövet a zárókulcs elfordítása nélkül többé nem lehet lebillenteni; a cső szilárdan rögzítve van.

A billenőcsövű fegyvereket újabban rendszerint *felsőkulcsos*, másképpen *Greener-zárral* gyártják. Itt már nem fordítással kapaszkodik bele egy bütyök szárnya a csőkampóba. Itt is megtaláljuk a csőkampókat, de a fegyver bezárásakor a kampók vájolataiba erős rugókon járó *acélreteszek* nyomódnak be és ezek tartják a csövet *elreteszelve*, azaz rögzítve.

A fegyvert csak a reteszek visszahúzása után nyithatjuk ki, illetve billenthetjük le a csövet. A reteszek visszahúzása felől az agynyakon elhelyezett rövid kulcs félrehúzásával történik.

Természetesen van még sok más rendszerű závárzat is, azonban itt most nem áll elég hely rendelkezésünkre, hogy mindegyiket bővebben ismertethessük. A fentemlített három závárzatrendszer a leghasználatosabb.

Kakasnélküli (Hammerless) fegyvereknek is vannak kakasaik, melyek éppúgy *gyúszegre* ütnek, mint a látható kakasok. Az egész különbség csak az, hogy a kakasnélküli fegyver apró kakasai be van-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

nak süllyesztve a lakatszerkezetbe, illetve a fegyverbe és egy emeltyű nyomására önműködően húzódnak fel. Ez az emeltyű a fegyvercső lebillentésekor a cső súlya segítségével feszíti meg a kakasok rúgóit.

Egy régi, ma már alig használatos fegyver a Lefaucheaux- vagy magyarosan *Lefosé*-fegyver. Itt a baszkülben gyúszeg nincsen. A gyúszeg minden egyes töltényben magában van, abból kiáll. Ez a

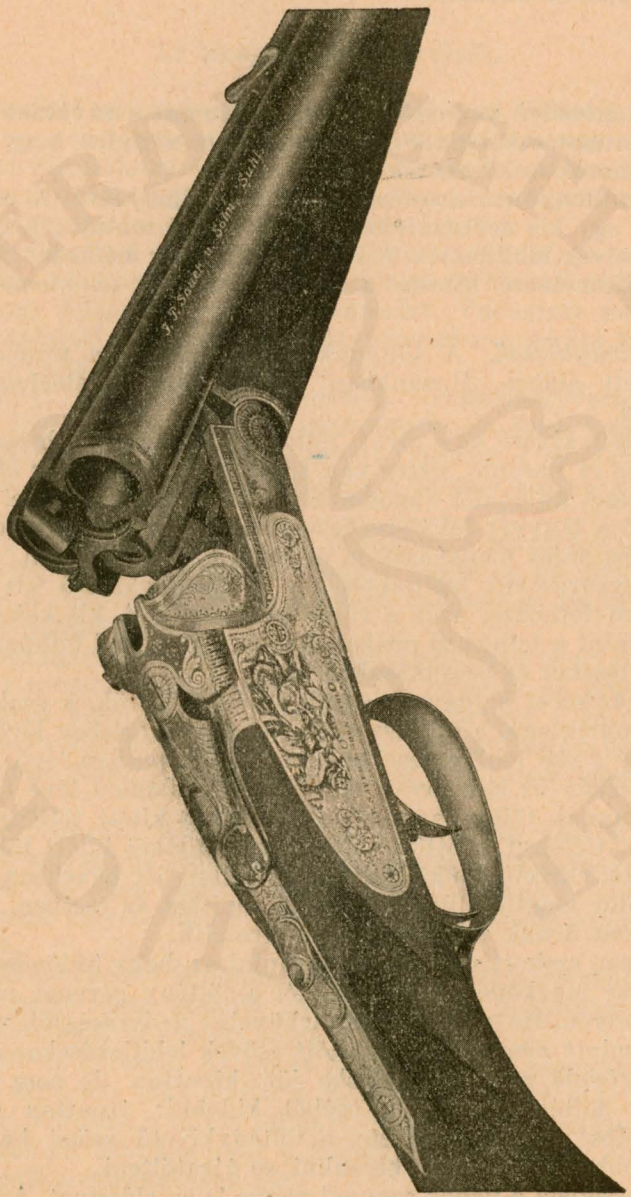

„Greener-záros háromcsövű (drilling)".

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

rézszeg kiáll a baszkülnél a töltött csőből is és a hatalmas, nagy kakas a rézszegre üt, azt beüti a tölténybe, ott eldurrant egy kis rézgyutacsot és így gyujtja meg a lőport. Miután azonban a gyutacs gyenge és nem a lövés irányába löveli lángját, hanem felfelé, *a lefosétöltényekbe füsttelen lőport jó eredménnyel nem tölthetünk*, mert még ha a fegyvercső eléggé erős is lenne, a *gyujtás* nem elég erős a füsttelen lőporok számára.

A töltényhúzó.

A billenőcsövű vadászfegyverek töltényeit a závárzat kinyitása és a cső lebillentésekor a töltényhúzó *tolja ki* annyira, hogy azok kézzel megfoghatók és kivehetők legyenek.

Ez a töltényhúzó a csövek alatt van elhelyezve. A cső csuklótengelyből egy kis acélnyúlvány áll ki, befelé mutat a két cső közé. Amint a csövek lebillennek, a kis acélnyúlvány szilárdan maradván, néhány milliméterre kitolja a töltényhúzót és ez kiemeli a töltényeket.

A tölténykivető. A tölténykivető *(ejektor)* a töltényhúzónak tökéletesített alakja. Hazánkban inkább csak serétesfegyvereknél használatos.

A tölténykivető egy olyan töltényhúzó, amelyik hosszában két párhuzamos és hasonló részre van fűrészelve. A fegyver *előagyában* két, egymástól különálló rúgószerkezet van elhelyezve, mely nagyjából hasonló a fegyver lakatszerkezetéhez, amennyiben mindegyiknek saját rúgója, saját megakasztója és saját kis *kakasa* van.

A fegyvercsövek lebillentésekor a tölténykivető kis kakasait egy emeltyű felhúzza, azaz a rúgót megfeszíti. A kis kakas éppúgy megakad, mint a felhúzott puskakakas és így marad felhúzva a fegyver megtöltésekor és becsukásakor is.

Ha már most a fegyver egyik csövét kilőttük, a csuklótengely mellett előugrik egy, a lakatszerkezettel összefüggésben lévő kis acélpecek, mely a cső lebillentésekor *elsüti* az előagyban lévő, megfelelő kis kakasocskát, ez keményen ráüt az illető oldalon lévő fél-töltényhúzóra és annak töltényhúzó-vége kirepíti a kilőtt töltényt, esetleg ha mindkét töltényt kilőttük volna, úgy mindkét kilőtt töltényt.

A tölténykivető működését azért kellett itt bővebben leírnunk, hogy a vadőr megtanulhassa, hogyan segíthet az esetben, ha egyikmásik vadász úrnak tölténykivetője elromlik.

Gyakran szokott ugyanis előfordulni az, hogy különösen a használt és kissé megkopott fegyvereknél a töltény pereme már lazán kotyog a helyén. Ha a töltény papírhüvelye nedvességtől, vagy rossz töltésmód miatt megdagadt, a kilőtt csövek lebillenésekor a tölténykivető megfelelő része működésbe jön, kipattan, de nem tudván a megszorult töltényhüvelyt a csőből kidobni: átpattan a töltény peremén. Most azután a töltény a tölténykivető *mögé* kerül és a fegyvert többé nem lehet se becsukni, se újratölteni.

Ilyen esetben a vadőr azonnal vegye le az előagyat. A hátsó csőkampóban egy teljesen becsavart csavar fejét fogja látni. Vegyen elő

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

egy erős kést vagy csavarhúzót és csavarja ki ezt a csavart. Ez ugyanis a tölténykivető *rögzítőcsavarja.* Ha ezt a rögzítőcsavart kihúztuk, kézzel kitolhatjuk az átugrott tölténykivetőt, eltávolítjuk a bajt okozott kilőtt hüvelyt, visszatoljuk helyére a tölténykivetőt és helyére visszacsavarjuk a rögzítőcsavart. Becsukjuk a fegyvert, visszatesszük az előagyat és a fegyver ismét használatra kész.

Az ismétlő golyósfegyverek.

Az ismétlő golyósfegyvereknél a cső nem billenik le, hanem szilárdan van az agyba a zárószerkezettel együtt beágyazva.

A ma használatos ismétlő golyósfegyverek mindegyikénél megtaláljuk a *zárdugattyút,* melyben elhelyezést találnak az ütőszeg, az ütőszeg rúgója és az elsütő (lehúzó) szerkezet.

A zárdugattyú többnyire *fordulattal* működik, és csakis a régebbi magyar katonafegyverekből átalakított Mannlicher-fegyvereknél találunk *húzózárdugattyús* závárzatot. Vadászati célokra azonban a fordulattal működő zárdugattyús rendszer sokkal jobban megfelel, mert zajtalanabbul működik.

Minden zárdugattyús rendszerű ismétlőfegyvernél a zárdugattyú legfontosabb részei a *zárószemölcsök.* Ezek kapnak bele a fegyver megtöltésekor a betolt töltény mögött a megfelelő vájolatokba és ezek a zárószemölcsök fogják a töltény elsütésekor az egész robbanás és visszalökés erejét fenntartani. A zárószemölcsöknek kíváló anyagból kell lenniök, egy darabban a *zárófejjel. Ha tehát a zárófejen vagy a zárószemölcsön csak a legkisebb kis repedést észleljük, azzal a fegyverrel többé egyetlen töltényt se lőjjünk ki, mert életünkkel játszunk.*

A zárdugattyúban van elhelyezve az ütőszeg és az ütőszegrúgó. A fegyver tisztítása alkalmával gyakran megesik az, hogy a zárófej félfordulattal elcsúszik és visszaugrik. Ezesetben a zárószemölcsök nem a rendes állásban vannak már, hanem egy félfordulattal el vannak fordulva. Ilyen helyzetben a zárdugattyút nem lehet a helyére becsúsztatni.

Ne erőltessük, hanem fogjuk meg egyik kezünkkel a zárdugattyút, markoljuk meg jól a zárófejet (rongybatakarva ez jobban sikerül) és folytonos fordítás közben erősen húzzuk kifelé, míg megakad a maga helyén. Ezután már könnyen becsúsztathatjuk a zárdugattyút.

A Mannlicher—Schönauer-rendszerű fegyvereknél a zárdugattyú hátsó része szokott „beugrani". Itt is fordítással húzzuk vissza, míg megakad eredeti helyén.

A töltény-adogató. Az egyes lövések után a zárdugattyú félfordítása és kihúzása alkalmával a töltényhúzó, mely a zárófejen van elhelyezve, kihúzza a kilőtt töltényt, melyet a tölténykivető kirepít. A zárdugattyú betolása előtt a következő töltényt az *adogató* adja fel és készíti a zárdugattyú elé.

A Mauser-rendszerű fegyvereknél ez az adogató egy egyszerű rúgó, melynek tetején egy símára csiszolt adogatóvályu van. Ezen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

fekszenek a benyomott töltények egymás mellett és felett. Igen elmés, igen egyszerű elrendezés, hátránya azonban az, hogy néha megakad, különösen akkor, ha a vadász túlságosan heves és nem húzza ki teljesen a zárdugattyút az ismétléskor.

A *Mannlicher—Schönauer*-rendszerű fegyvereknél az adogató egy dob, melyet rúgó forgat tengelye körül és a töltények a dob tengelye körül vannak elrendezve. A zárdugattyú minden kihúzásakor a dob egyet fordul és egy töltényt emel fel, melyet a zárdugattyú betol a kilőtt és kidobott töltény helyére. A Mannlicher—Schönauer zajtalanabbul ismétel, mint a Mauser, de néha előfordul az, hogy a dob tengelye kiugrik a helyéből és a dob így természetesen nem forog, nem ismétel. Ilyen esetben fordítsuk a fegyvert ravaszaival felfelé. A ravaszkengyel előtt egy feketére barnított acéllemezt látunk, melyen egy kb. 8 mm átmérőjű lyuk van, annak fenekén egy fényes acéllap látszik. Nyomjunk be ebbe a lyukba egy megfelelő vastag pálcát (töltény lövedéke is lehet) és ezzel nyomjuk be a fehér acéllapot, mely rúgóra jár és engedni fog. A lenyomás alatt fordítsuk félre a fekete acéllapot derékszögben, mire az egész adogatószerkezetet könnyen kihúzhatjuk, megtisztíthatjuk, megolajozzuk, a dobtengelyt helyére visszaillesztjük, visszatesszük helyére az egész adogatószerkezetet, helyrefordítjuk a fekete acéllapot. Az éllap helyrefordítása után kis kattanást hallunk, és ismét rendben van a fegyver, újra tölthető.

A rögtönző (Schneller). A golyósfegyvereknél nagy hiba volna, ha a ravasz túlságosan nehezen járna, azaz csak nagy nyomásra sülne el a fegyver, mert ez befolyásolná a pontos célzást. Ha viszont a ravasz túlságosan könnyen jár, az sem jó, mert az ilyen fegyver szerencsétlenségeknek lehet okozója. Ezért alkalmazzák a golyósfegyvereknél a *rögtönzőt*, hogy segítségével a nehezebben elsülő fegyvert is *érintéssel* lehessen elsütni.

Kétféle rögtönzőt ismerünk: 1. a kétravaszú rögtönzőt (Doppelzüngelschneller) és 2. az egyravaszú rögtönzőt (Stecher).

Az ismétlő, vagy az egycsövű fegyvereknél rendesen a *kétravaszú rögtönzőt* találjuk. Itt a hátsó ravasz meghúzásakor felhúzunk egy erős rúgószerkezetet, mely az első ravasz érintésére oldódik ki, ráüt a valódi ravasz megakasztójára és a fegyver elsül.

Az *egyravaszú rögtönző* működése lényegileg ugyanilyen, de miután ezt többcsövű, tehát többravaszú fegyvereknél alkalmazzák, nem rakhatnak mindegyik igazi ravasz mögé még egy rögtönzőravaszt is. Ezért itt a rögtönző rúgószerkezetének megfeszítése azáltal történik, hogy magát az igazi ravaszt nyomjuk előre, míg a rögtönző rúgója megfeszül és megakad. Az előretolt és megakadt igazi ravasz most már érintésre lepattanik és a fegyver elsül.

Mindkét fajtájú rögtönzőnek fontos alkatrésze az a kis csavar, mely a kétravaszú rögtönzőnél a két ravasz között, az egyravaszúnál pedig az igazi ravasz hátsó részében van elhelyezve. Ez a kis csavar a *szabályozócsavar*. Ha zsebkésünkkel jobbra hajtjuk: a rögtönző egyre kisebb érintésre ugrik le, viszont ha a csavart balra csavarjuk, a rögtönző egyre nehezebben süti el a fegyvert.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Gyakran előfordul, hogy a rögtönző — kopás következtében — többé nem akar megakadni. Majdnem minden esetben segíthetünk ilyenkor a szabályozócsavar balraforgatása által.

Miután a rögtönzőszerkezet igen fínom, kényes szerkezet, sokszor megesik az is, hogyha rossz minőségű olajjal olajoztuk a fegyvert, az olaj idővel beszárad, meggyantásodik és a rögtönző felmondja a szolgálatot.

Ilyenkor ki kell venni a fegyverből az egész szerkezetet. Nem szedjük szét, hanem egy-két napra *tiszta benzinbe* rakjuk, majd megtöröljük és olyan olajjal olajozzuk be, melyet 50%-ban benzinnel higítottunk fel. Ez a híg olaj lehelletszerűen vonja be a fínom szerkezetet, mely ezután ismét kifogástalanul fog működni. Legjobb az ilyen fínom olajozáshoz az úgynevezett *„felső olaj"*, melyet újabb motorokhoz használnak. Minden benzínkútnál kapható.

A céltávcső.

A céltávcső az újabb kor vívmánya. Nem azt a célt szolgálja, hogy a vadat fáradtságtól mentesen, óriási távolságokból puffanthassuk le, hanem azt, hogy *pontosabban célozván, okvetlen halálos helyen találjuk el azt és szenvedéseit megrövidítsük.*

Lényege az, hogy a távcső, mely szilárdan van a fegyvercsőre helyezve, a vadat megnagyítja (azaz közelebb hozza) és ha a távcsőben látszó szálkereszt, pont vagy hegyes pálca hegye az elsütés pillanatában pontosan a vad vállapjára volt igazítva akkor a lövedék is pontosan oda fog találni, ha a céltávcső *jól volt belőve.*

A céltávcső a fegyverről könnyen levehető és ismét feltehető. Ahány puskaműves, annyiféle szerelési rendszer van. A fő csak az, hogy a felszerelés könnyen, gyorsan menjen és a távcső, ha fel van szerelve, teljesen szilárdan, elmozgathatatlanul álljon a fegyver csövén.

A céltávcső lehet különféle nagyítású. Van nyolcszoros, hatszoros, négyszeres, két és félszeres stb. nagyítású céltávcső, sőt van olyan céltávcső is, mely egyáltalában nem nagyít, csak élesebben mutatja a megcélzott vadat. A vadász ezek között tetszése szerint válogathat.

Van nagyobb és kisebb fényerejű céltávcső. A fényerő azt jelenti, hogy a lencserendszer mennyit nyel el az alkonyati világításból, ha keresztülnézünk a távcsövön.

Általában a nagyobb lencsékkel ellátott céltávcsövek fényerősebbek, mint a kis lencsékkel bírók. Nagyobb nagyítású távcsővel aránylag sötétebb alkonyatkor tudunk még pontos lövést leadni, mint a kisebb nagyítású céltávcsővel. Ezek tagadhatatlan előnyök a nagyobb lencsék és a nagyobb nagyítás javára.

A nagy lencséjű, nagy fényerejű céltávcsöveknek azonban vannak olyan nagy hátrányai is, melyeket itt okvetlen meg kell említenünk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ezek: 1. A nagy súly. 2. Kisebb látókör. 3. A Parallaxis.

1. A modern, nagy kezdősebességű fegyvert, ha komolyabb súlyú lövedéket akarunk használni, bizony súlyosabbra kell készíttetnünk, különben rúgása elviselhetetlen lesz. Ha az ilyen, 3½—4 kg-os fegyverre még egy nagy, nehéz céltávcsövet szereltetünk, vállunk fogja megérezni!

2. Különösen mozgóvadra való lövésnél fontos az, hogy a megcélzott vadat gyorsan *belekapjuk* a céltávcsőbe. Egy nagy nagyítású céltávcső igen kis területdarabot fog be 60—80 lépésről, ebbe a kis körbe nem oly könnyű a futó vadat belekapni, mint a kis nagyítású távcső által befogott sokkal nagyobb területdarabba. Emellett a nagy nagyítású céltávcsővel szabadkézből célozni majdnem lehetetlen, mert az a kéz rezgéseit sokszorosan felnagyítva adja át szemünknek. A nagy nagyítású céltávcső rendesen *megkívánja a támasztékot.*

3. A *Parallaxis.* Ez a nagyobb nagyítású céltávcsöveknek egy igen, igen kellemetlen tulajdonsága, melyről sokan nem tudnak. Pedig ez az oka sok, érthetetlen hibázásnak!

Nagy lencséjű távcsöveknél szokott előfordulni az, hogy a szálkereszt vagy célzótüske nem áll a távcsőben pontosan ott, ahol állania kell. Ez szerkesztési hiba. Ilyenkor azután előfordul az, hogy a célzó vadász szemének közepe a célzás hevében (esetleg fekve, kinyujtott, eltorzított nyakkal való lövésnél) nincsen pontosan a lencserendszer tengelyének közepe irányában. És mégis látja a szálkeresztet. célpontot vagy célzótüskét. Pontosan ráilleszti azt a vad vállapjára: és a vad elhibázva rohan el.

Mert a parallaxis eltolta a szálkeresztet és hiába céloztunk jól, a lövedék nem odamegy, ahová mi céloztunk. Ez a parallaxis vétke.

Kis lencséjű, kisebb nagyítású (2—2½-szeres) távcsöveknél parallaxis nem szokott lenni. Igaz ugyan, hogy sötét alkonyattal az az ilyen távcsövek *célvilága hamarabb* eltűnik. De hát, mégis csak többször lövünk világosságban, mint a sötétségben, és a kissé megrövidült célvilágért bőven kapunk kárpótlást a nagyobb látótérben, könnyebb súlyban és parallaxismentes lövés pontosságában, nem is szólva arról, hogy a kisebb nagyítású céltávcsövek rendszerint olcsóbbak is.

A céltávcső felszereltetése a fegyverre.

Sokan, akik fegyverükre céltávcsövet akarnak felszerltetni, egyszerűen odaadják azt a puskaművesnek, azzal az utasítással, hogy „szerelien fel erre a fegyverre egy céltávcsövet". Ez így nem helyes.

Minden távcső úgy van szerkesztve, hogy csak akkor látunk rajta tisztán ha szemünk kb. 8 cm-re van a hátsó lencsétől, melyet *szemlencsének* nevezünk. Hogyan tudja az a szegény puskaműves azt, hogy a levélileg rendelkező vadásznak hosszú-e a nyaka, vagy rövid és ha célzásba kapja fegyverét, hová esik a szeme golyóia?

A helyes eljárás a következő: Kapjuk célzásba a fegyvert, ahogyan szoktuk. Illesztessük a felszerelendő távcsövet egy barátunkkal a cső felett szemünkhöz anélkül, hogy célzófogásunkat, fejünket

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

elmozdítanánk. Huzogassa barátunk a céltávcsövet előre-hátra addig, míg tisztán látunk rajta. Ekkor jelölje meg színes irónnal a fegyver nyakán azt a helyet, amely pontosan a céltávcső szemlencséje alatt van. Mérje meg most azt a pár centiméternyi távolságot, mely a céltávcső és a fegyvercső közé esik, hogy meg tudja mondani, *milyen magasan és mennyire hátra szerelje a puskaműves a céltávcsövet a puskára.*

Ezt a műveletet háromszor kell ismételni és a három célzókapás átlagát adjuk meg a puskaművesnek. Az így felszerelt céltávcsővel könnyű lesz lőni akár mozgóvadra is, mert a fegyvert célbakapva, a szemlencse mindig a kellő magasságban és távolságban lesz a vadász szemétől azonnal tisztán fog látni mindent a távcsövön keresztül.

A golyósfegyver belövése.

Mondottuk, hogy a csőből kilőtt lövedék a csőtengely irányában kezdi meg röppályáját, de a Föld vonzóereje és a levegő ellenállása miatt nem egyenesen, hanem lefelé hajló ívben repül tovább.

Ha tehát mi egy távolabb fekvő célpontot akarunk eltalálni, gondoskodnunk kell a fegyvercsövön olyan berendezésről, mely a lövedéknek ezt az esését kiigazítja és a csőtengelyt pontosan annyira emeli fel, hogy az ívben repülő lövedék a megfelelő távolságban pontosan a célba találjon.

Ez a berendezés: az *irányzék és a légy.*

Az irányzék és a légy nemcsak a találat magasságát szabályozza, de arra is alkalmas, hogy az oldaleltéréseket is kiigazítsuk vele.

Az irányzék a fegyver csövén a szemünkhöz közelebb fekszik. A légy rendesen a fegyvercső végén van elhelyezve.

Az irányzékban egy *bevágást* látunk, mely lehet V alakú, de lehet félköralakú is. Az irányzék lába úgynevezett *fecskefarkra* van kiképezve, hogy kalapácsütésekkel ide-oda csusztatható legyen a *csősínben.*

A *légy* lehet *ékalakú* és lehet (a szem felől nézve) *gömbalakú* is. Vadászati célokra rendesen ezüstlegyeket használnak melyek alkonyatkor jobban láthatók.

Célzásnál az irányzékot úgy hozzuk ösze a léggyel, hogy a légy az irányzék bevágásában legyen látható és a légy felső széle egy magasságba kerüljön az irányzék felső szélével. Az így összenézett legvet a célra irányítjuk, úgy, hogy a légy pontosan a cél közepét fedje el. Ezt nevezzük *csapott léggyel való célzásnak.*

„Csapott légy".- „Finom légy".- „Goromba légy."

(Golyós fegyver belövése: ...pott — finom — goromba légy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ha a célzásnál nagyobb legyet vettünk, azaz a légy teteje az irányzék teteje fölé esett, ezt *goromba léggyel való célzásnak* nevezzük, viszont *fínom léggyel való célzás* az, ha a légy teteje az irányzék tetejének vonala alá esett. Goromba léggyel a találat magasabban fekszik, fínom léggyel a találat alacsonyabban fekszik. Leghelyesebb mindig a *csapott léggyel való célzást megszokni.*

A golyósfegyver *belövése* úgy történik, hogy kiteszünk egy bizonyos távolságra (leghelyesebb 100 lépésnyire) egy nagy papírlapot, melyre egy kb. 10 cm átmérőjű fekete pontot festettünk.

Száz lépésnyi távolságban a célponttól egy kiemelkedő helyen (pl. szilárd, nagy asztalon) elhelyezünk egy nagy homokzsákot. Ráfekszünk az asztalra, kezünket ráfektetjük a homokzsákra, kezünkre a fegyvert és *csapott léggyel* a leggondosabb célzás mellett, higgadtan kilövünk a célpontra 4—5 lövést anélkül, hogy közben a céltáblát megnéztük volna.

Ha a fegyvercső jó, az öt lövés egymás mellett lesz a céltáblán, ha nem is a célfeketében. A fődolog csak az, hogy az öt lövés ne essék messzire egymástól.

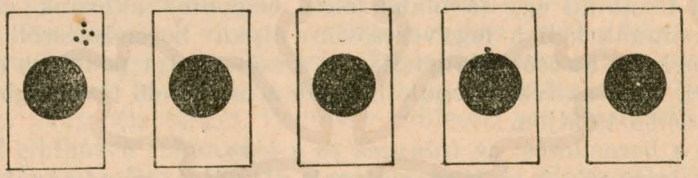

Golyós fegyver belövése.

Amennyire — egyenlő célzás mellett — a lövések egymástól lesznek, azt nevezzük a fegyver *szórásának.* Nagyon jó fegyver 100 lépésre nem szór nagyobbat egy pengős pénzdarabnál.

Ha az öt lövés a fekete cél központjában fekszik, akkor ez a fegyver száz lépésre jól be van lőve. Ha azonban a lövések kis szórással ugyan, de nem a fekete célban hanem például attól jobbra fönt lesznek, akkor kezdetét veszi a fegyver lövésének helyreigazítása, vagyis *belövése.*

A belövést mindig az *irányzék* igazítása által végezzük. Jegyezzük meg mindenekelőtt azt, hogy: az *irányzék sohasem hazudik.* Ha az irányzékot *felemeljük: felemeljük a találatot.* Ha az irányzékot *lesüllyesztjük, lejjebb száll a találat.* Ha a irányzékot *jobbra visszük: jobbra vittük a találatot* is, ha pedig *balra visszük: balrább lesz a találat is.*

Az irányzékot sohase üssük vas- vagy acélkalapáccsal, hanem rézkalapáccsal, vagy ha ilyen nem lenne kéznél, vegyünk egy darab rezet, illesszük az irányzékra és a rézre üssünk, ne az irányzékra. Az irányzék ugyanis mindig lágy vasból van és a kalapácsütés eltorzítaná úgy, hogy többé nem csúszna fecskefarkágyában.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Most vegyük például a fentemlített példát: 100 lépésről a kilőtt öt golyónk egy ötpengős nagyságú szórással jobbra fent érkezett a célba. (I.) A fegyver szórásával meg vagyunk elégedve.

Elővesszük a rézkalapácsot és miután *az irányzék sohasem hazudik*, és mi a találatot balra akarjuk vinni: száraz, kis ütéssel jobbról balra ütjük irányzékunkat. Egy lövést teszünk. A golyónk már kevésbbé ment jobbra (II), de még mindig jobbra ül. Magasság azonos.

Újra jobbról ütünk egy keveset és újra lövünk: Most a golyó pontosan a cél közepe felett van már (III), tehát a jobbrahordást már kiigazítottuk. Előveszünk egy pontjelzőt (Kirner) és beütünk egy kis pontot az irányzékba úgy, hogy a pont fele az irányzékba, másik fele már a csősínbe essék. Ezzel elértük azt, hogy ha később váratlan ütés következtében irányzékunk félreütődnék, ez a félrecsúszott pontjel mindig figyelmeztetni fog bennünket arra, hogy irányzékunk félrecsúszott.

Fegyverünk most már nem lő félre, de még mindig magasan hord. Előveszünk egy fínomfogú lapos reszelőt (Schlichtfeil) és egyenletes nyomással lereszeljük az irányzék tetejét. A bevágásból most már kevesebb látszik, az már nem olyan mély, mint volt. Ha a bevágást nem mélyítenénk: nem csináltunk volna semmit. A bevágást tehát egy fínom, éles késreszelővel bemélyítjük ugyanannyira, amennyit az irányzékból elreszeltünk. Meggyujtunk egy gyufát, felette bekormozzuk a frissen lereszelt felületeket és egy lövést teszünk. A golyó szépen „*irányban fekszik*“, de még mindig kissé magasan (IV).

Újra leszereljük az irányzék tetejét, újra bereszeljük a bevágást és újra teszünk egy lövést. A találat most már pontosan a célpont közepén fekszik: a belövés be van fejezve (V).

Aki gondosan őrködik fegyvere szépségére, most újból kiütheti az irányzékot, megbarníthatja, vagy bádogdarabra téve és alulról melegítve, megkékítheti azt, hogy a friss reszelés fehérsége ne lássék. Barnítás vagy kékítés után újból visszanyomhatja eredeti helyére, mert a pontozási jel megmutatja, hogy hová kell az irányzékot visszaillesztení, hogy a fegyver ismét egyenesen lőjjön. Nem árt azonban, ha a visszahelyezés után még egy-két ellenőrző lövést teszünk a fegyverből.

A katonának azt tanítják, hogy ha fegyvere félre hord: célpontáthelyezéssel segítsen magán. *A vadász sohase dolgozzon célpontáthelyezéssel*, hanem fegyverét mindig csapott léggyel és mindig a leggondosabban lőjje be, hogy az pontosan hordjon.

A célpontáthelyezés csak egy *szükséges rossz*. Szükséges azért, mert a katonai gyakorlatozások közben egy-egy irányzék mindig félreütődhet, mire a puska félrehord. Azt azonban nem lehet megengedni, hogy minden katona a kincstári fegyverét reszelgesse, ütögesse a saját elgondolása szerint. A félrehordó katonafegyverrel tehát csakis célpontáthelyezéssel lehet a célt eltalálni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Gyakran látjuk azt, hogy a golyósfegyvereknek kettős irányzéka van: egy szilárdan álló irányzek 100 lépésre és egy felemelhető, második irányzék 200, esetleg egy harmadik 300 lépésre történő lövéshez.

Azt is tapasztalhatjuk, hogy sok puskaműves a golyóspuskákat úgy lövi be, hogy azok 80—100 lépésre még erősen felhordanak és 150—200 lépésre találnak pontosan a célba. Vagyis 80—100 lépésnyire az ilyen fegyverekkel *alá kell tartani* (azaz a célt *ültetni* kell), ami lényegében már célpontáthelyezés.

Nincsen sok értelme se a felemelhető irányzéknak, se az *ültetett céllal* belőtt fegyvernek. A hivatásos vadász ugyanis legtöbbször mégis csak 100 lépésen belüli távolságokra lő és nem célszerű az, ha állandóan azon kell gondolkoznunk, hogy közelről most mennyivel tartsunk a cél alá, stb., stb. A felemelhető irányzék viszont sokszor magától is felemelődik a fegyver hordása közben és hibázásnak lehet okozója.

A hivatásos vadász harcba keveredhetik a vadorzóval és egy hibás lövése saját életébe kerülhet! Éppen ezért, mindig csak a legjobb az, ha fegyverünket 100 lépésre csapott céllal pontosan a cél közepére lőjjük be. Ha az ilyen fegyverrel esetleg 2—300 lépésnyire kell lőnünk: egy kis gyakorlatta hamar rájövünk arra, hogy mekkora távolságból mennyire kell a cél *fölé tartanunk*.

Amelyik hivatásos vadásznak nem lő pontosan a fegyvere, az egy haszontalan, felületes, lusta ember, gondatlan és vadőrnek nem való.

A pontosan belőtt fegyver nem nehezebb a vállon, mint a félrehordó puska. Fegyvert pontosan belőni nem nehéz. Gondosság hiányára mutat tehát az, ha a vadőr fegyvere félrehord.

Ha a fegyver *szórása* nagy, azt úgy is szoktuk mondani, hogy *dobálja a golyót*. Itt néha segíthetünk azzal, hogy változtatjuk a lőportöltést, vagy más gyártmányú lövedéket veszünk, de az ilyen fegyverben nem sok örömünk lesz. Ritkán sikerül az ilyen csőhöz olyan töltést vagy lövedéket találni, hogy azzal kifogástalanul lőjjön. Az ilyen fegyvercsövet vagy kifurathatjuk a puskaművessel a következő nagyobb, de még használatos ömagyságra — ez azonban költségesebb dolog és egyszerűbb fegyvereknél nem fizeti ki magát — vagy legjobb, ha az ilyen fegyvert sietve eladjuk és másikat veszünk helyette.

A céltávcső belövése.

A céltávcsővel felszerelt golyósfegyvert épp úgy be kell lőni, mint a rendes golyósfegyvert, sőt sokkal gyakrabban, mert a céltávcső igen kényes szerszám és a vele felszerelt puskának lövését, hordását állandóan ellen kell őriznünk. A céltávcsövet ért legkisebb ütés ugyanis képes a találatot félméterrel is félretolni.

A céltávcsövön felül egy vízszintes korongot látunk. Ez a találat *magasságának* beállítókorongja (Support). Ha ezt a korongot jobbra csavarjuk, akkor a távcsőben látható szálkeresztet, célzótüs-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

két, vagy pontot lesüllyesztjük és a *találat magasabban lesz.* Ha viszont balra csavarjuk a beállítókorongot: a szálkeresztet, tüskét, pontot magasabbra húzzuk fel és a *találatot lesüllyesztjük.* (Mint látjuk, a céltávcső beállítókorongja éppen megfordítva dolgozik, mint az irányzék.)

Legcélszerűbb az, ha a céltávcsövet is úgy lőjjük be, hogy a találat a leghasználatosabb távolságon (Puskája válogatja: 100 vagy 150 lépés) pontosan a cél közepébe essék. Ezt a korongbeállítást a beállítókorong szélénél megjelöljük. *Hacsak lehet, a korongot innen sohase mozdítsuk el* és inkább tartsunk a cél fölébe, ha távolabbra lövünk, mintsem hogy fordítgassuk a korongot 200—300 stb. lépéses lövésekhez. A korong a belső célzójelet (szálkereszt,tüske, pont, stb.) egy végtelencsavar segítségével emeli vagy süllyeszti. Ha a beállítókorongot sokszor forgatjuk ide-oda, úgy idővel a csavarmenetek megkopnak és bár minimális, kopás következik be. Ez pedig *holtjátékot* eredményez a forgatásnál és a holtjátékos céltávcsőből többé megbízható lövést adni lehetetlen, mert az teljesen pontos korongállás mellett is, minden ok nélkül egyszerre fél méterrel is hordhat fel vagy le. A lencserendszer között ugyanis az áttétel olyan nagy,

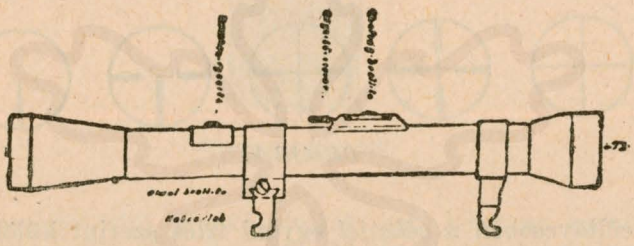

hogy a legkisebb holtjáték is ekkora eltérést eredményezhet 100 lépésről.

A céltávcső szemlencséje és beállítókorongja között, fent egy kis fémlapot látunk (rendesen fekete, négyzetalakú fémlap), mely a távcső görbületére borul és felülről egy rögzítőcsavarral van rögzítve *b).*

Ez a kis fémlap ugyanazt a célt szolgálja, mint a közönséges kézi látcsövek szemhezállító csavarja.

Minden vadásznak más ugyanis a szeme és egyik vadász elmosódottan látja a célt ugyanazon a céltávcsövön, amelyiken a másik tisztán lát.

Szereljük tehát fel a céltávcsövet a fegyverre. Engedjük ki a rögzítőcsavarocskát a szembeállítólapon. Kapja célba a vadász a puskát és célozzon meg valamit a céltávcsövön át. Most csavarjuk a kis szembeállítólapot jobbra-balra a görbülete mentén. Amikor a vadász teljesen élesen, tisztán látja a célt, — álljunk meg a forgatással, csavarjuk ismét le a kis rögzítőcsavart — és a céltávcső *szemre is be van állítva.*

A céltávcsőnek van első lába és hátsó lába *c), d).*

A hátsó láb néha egyes, néha páros, de a felszerelő-zár mindig itt van elhelyezve a hátsó lábnál. Ez szilárdan van a fegyverre erősítve.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A céltávcső *oldaligazítása* az első lábnál *d)* történik. Az első láb rendesen kettős. Két karom nyúlik bele a *csúsztatóba e)*. Ez a csúsztatórész éppen olyan fecskefarkalakban van a csősínbe beleszerelve, mint az irányzéknál láttuk. Ez a csúsztató azonban szintén fordítva működik, mint az irányzék, azaz, ha a csúsztatót jobbról *balra ütjük*, akkor a lövést (találatot) balról *jobbra* vittük és megfordítva.

A céltávcsövet ütésekkel teljesen pontosan beállítani, belőni igen nehéz és igen nagy gyakorlatot kíván, emellett sok töltényt is fogyasztunk el, ha teljes pontosságot követelünk. Ugyanis a céltávcsőnél a hiba-áttétel igen nagy lévén, nagyon nehéz a csúsztatóra pontosan akkorát ütni, hogy a találat egészen pontosan oda essék, ahová kívánjuk és ne üssük túl a csúsztatót.

Ezért, aki igen pontos belövést kíván, az távcsövét oldalbeállítócsavarral is ellátja *f)*. Ezt idegen névvel, *oldalsupportnak* hívjuk. Az ilyen oldalsupporttal igazán hajszálnyi pontossággal belőhetjük a fegyvert, mert kézzel lehetetlen olyan pontos kis eltolást elérni, mint egy csavar húzásával. Az oldalsupportot sokszor órakulcsra járó végződéssel látjuk el.

Célzójelek.

A céltávcsőben a *célzójel* egyéni ízlés szerint különféle lehet, a gyárak kívánságra mindenféle kívánságot kielégítenek. A célzójel külső, vastag fekete pálcái arra valók, hogy a céltávcsővel sötétben is lehessen megközelítő pontossággal a célba találni. A különböző szokásos célzójeleket a képünk mutatja.

A serétlövés.

A *serétlövés:* síma csőből egyszerre kilőtt kisebb ólomgolyók raja. Többnyire apróvad lelövésére alkalmazzuk a serétlövést, hogy az apróvadat a lövéssel össze ne roncsoljuk és a serétraj nagyobb *terítése* révén a mozgó apróvadat könnyebben eltaláljuk.

Miután minden serétszemnek külön le kell győznie a levegő ellenállását, — igen fontos az, hogy az egyes serétszemek a kilövéskor gömbölyűek maradjanak, mert ha ellapulnának, úgy a lapos oldalakkal szemben a levegő nagyobb ellenállást fejtene ki, mint a gömbfelülettel szemben, amellett pedig a lapos felületek az egyes seréteket eltérítenék eredeti irányukból és a serétraj széjjelebb szóródnék.

Kétféle serétet ismerünk: a közönséges *lágyserétet* és az ólomnak (antimonnal való) ötvözetéből készült *keményserétet*. A keményserét valamivel drágább, de a hivatásos vadászok használatára a lágy serét is tökéletesen megfelel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A serétfajtákat számozással jelöljük meg. Ismerünk *nullás* seréttől kezdve 18-as számú serétig különféle számozású seréteket. A magasabb szám a kisebb (fínomabb) serét, — a kisebb számú a nagyobb (gorombább) serét. A magyar számozás párosával halad, tehát van 0, 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18-as serét. Angliában, Franciaországban, stb. a sertésszámozás teljes számsorrendben megy, tehát ott van 1-es, 3-as, 5-ös, stb. számú serét is. Németországban is *teljes számsorrend* volt a szokás, de a németek ma már áttértek a serétek átmérőjének milliméterekben való megjelölésére. Németországban tehát ismerünk 2½ mm-es, 3mm-es, 3½ mm-es serétet, stb.

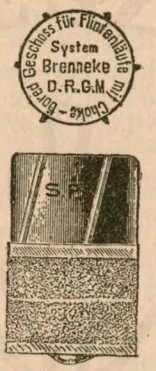

Brenneke-lövedék.

A jó serétlövéstől megköveteljük azt, hogy az apróvad-vadászatnál szokásos 25—35 méter (40—50 lépés) távolságból még megfelelően ölő átütőerővel rendelkezzék és hogy a serétraj ne terüljön szét túlságosan, úgy hogy az apróvad a serétek között *ki ne maradjon.*

Nem mindegy tehát az, hogy a serétes símacső hogyan van fúrva és az utóbbi évszázadban a gyárosoknak nagy munkát és sok kísérletezését emésztette fel az a törekvése, hogy minél *összehordóbb* serétescsöveket gyárthassanak.

A legjobb eredményt a mult század 70-es éveiben feltalált *choke-* (ejtsd: csokk) furattal, — magyarul mondva: *szűkített furattal* érték el és bátran mondhatjuk, hogy a szűkített furat forradalmas újítást jelentett a síma serétcsövek gyártása és a lőképesség emelkedése terén.

A choke-furatnál a cső a tölténykamrától kezdve a cső vége irányában igen lassan, igen kevéssé szűkül, majd a cső szája 3—5 cm-rel hirtelen annyira összeszűkül, hogy a szűkítés átmérőben kitesz 1—1·2 mm-t is. A leszűkítés helyétől a csőszájig a cső párhuzamosan-szűken fut ki. A lövés alkalmával a serétraj a szűkítés helyén összepréselődik, ilyen összeszorult állapotban lép ki és sokkal sűrűbb rajban repül a cél felé, mint a közönséges síma csőből.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A kemény serétre főképpen emiatt a szűkítés miatt van szükség, hogy az összepréselődő serétek el ne veszítsék szabályos gömbölyű alakjukat.

Ha ilyen szűkített csőből golyót lőnénk ki, az megtorkolna a szűkítés helyén és szétvethetné a csövet. Ezért az ilyen csövekben, ha az előagyat levesszük, alul *„Choke"* bejegyzést látunk beütve annak figyelmeztetéséül, hogy ebből a csőből golyót kilőni nem szabad. A német gyártmányú csöveken ugyanitt azt ütik be: *„Nicht für Kugel"*, — azaz *„nem golyólövés számára készült"*.

Choke-furatú csövekből is lőhetünk golyót, azonban csakis az úgynevezett „Brenneke"-lövedéket, vagy a hazai gyártmányú Selmeczy-féle „Gyöngy-golyót", — mert ezeknek oly vékony, lágy ólombordázatuk van, mely a szűkített helyen ellapulva, magát a lövedéket átereszti. Egy igen jól lövő choke-serétescsőnek azonban még az ilyen különleges lövedékek kilövése sem válik hasznára, sőt nem jó belőlük a vastag, goromba serétet se lőni. *Apróvadnak apró serét, — nagyvadnak golyóspuskából kilőtt erős lövedék jár.*

A régebbi időkben — különösen a kopózások miatt — a vadászok nagyvadra is gyakran használtak igen goromba serétet. Ezt *postának* vagy *szatymának* hívták. Ma is kapható még a kereskedésekben. Ismerünk 00-ás postát (mely inkább igen vastag serét), átmérője kb. 6 mm. Ismerünk P- és PP-nevű postákat. Aszerint, hogy egy 16-os kaliberű serétestölténybe 16, 12 vagy 9 szem ilyen *postát* teszünk, — nevezhetjük P_{16}, P_{12}, vagy éppen P_9-es postának.

Egyik sem ér sokat, mert közelről a vaddisznót, ha nem nagy példány, vastagabb seréttel is meglőhetjük, — távolról pedig a postával csak sok dögöt csinálunk, hiszen egy szem posta a belek közé elegendő arra, hogy a vad három nap alatt nyomorultul kínlódva elpusztuljon, de nem elég arra, hogy helyben maradjon.

Minden vadnak, mely csülkökön vonul: golyólövés jár!

A serétes töltény töltése.

A hivatásos vadász, vadőr, lehetőleg ne térjen el a régi füstösfekete lőpor használatától, mert ezzel a lőporral sokkal könnyebb a kilőtt serétestöltényeket újból úgy megtölteni, hogy kielégítő lövést kapjunk és a lőszer olcsó is legyen.

Füsttelen lőporral sokkal nehezebb az újratöltés, körülményesebb, drágább és a füsttelen lőpor, nagyobb gáznyomás folytán, szétvetheti azt a régi, használt fegyvert, melyből füstös porral töltött töltényeket még teljes biztonsággal lehet kilőni.

A kilőtt töltényhüvelyekből azonnal üssük ki a használt gyutacsot és úgy tegyük el a hüvelyeket száraz helyen, mert a kilőtt gyutacs belerozsdásodik a papírhüvely fenekébe és később, ha ki akarjuk ütni, — kinyomja és tönkreteszi a hüvely rézfenekét is.

Az újra felgyutacsolt hüvelybe mindig egyformán és pontosan kimért mércénkkel, egyforma merítőmozdulattal mérjük ki a lőport és egyforma mozdulattal *csapjuk le* a mérce tetejét.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

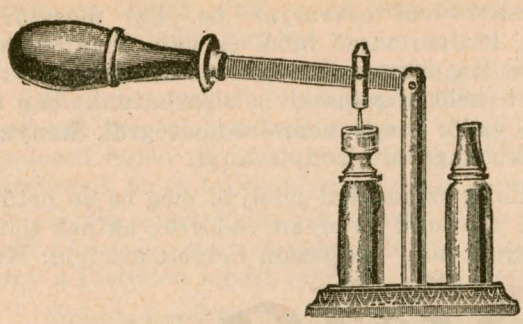

Gyutacsológép.

Nyomjunk le egy vagy másfél lőporfojtást a lőporra és ezt jó erősen szorítsuk le. Használhatunk zsírozott szőrfojtást, de teljesen megfelel a sokkal olcsóbb gyári papírnemezfojtás is. *Semmiesetre se fojtsuk le* a lőport újságpapírral vagy selyempapírral, mert a kilőtt papír a lövés alkalmával szétterül, meggyulladhat és az ilyen lövés már sok erdőtűznek vált okozójává száraz nyári időben.

A serétet sohase merjük marokkal a hüvelybe aszerint, hogy mennyi fér bele még, mert így teljesen különböző adagokat és különböző lövési eredményeket kapunk. Pontos ürmértékkel mérjük a serétet is minden tölténybe. Az egyetlen, ami megengedhető, az, hogy a gorombább serétet valamivel tetézettebb mértékkel mérhetjük a tölténybe, mert a goromba serétből ugyanakkora ürmérték valamivel könnyebb, mint az apró serétből ugyanakkora ürmérték.

Kevert nagyságú, többféle serétet egy tölténybe sohase töltsünk! A nagyobb serét jobban győzi le a légellenállást, mint az aprócska serétszem. Az eredmény az lesz, hogy a gyorsabban repülő nagyobb serétek szerteszét fogják lökni az apróbb serétszemeket és egyenetlen, szétszórt lövést kapunk.

A serétre mindig csak egy egészen vékony, könnyű kéregpapírlapot tegyünk és sohasem félbeszakított lőporfojtást. Egy nagyobb fojtásdarab a serétraj előtt lefékeződk a levegő ellenállása által és lefékez egy csomó serétszemet is, éppen azokat, melyek a serétraj közepét alkotnák és melyekre a lövésnél a legnagyobb szükség van.

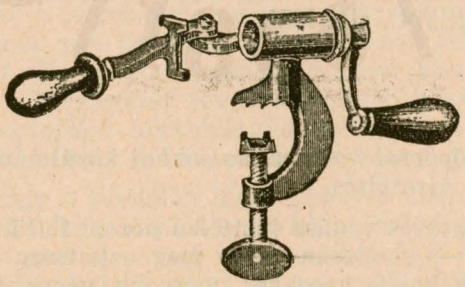

Peremezőgép.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A kész töltényt becsavaróval csavarjuk be. Ezt másszóval *peremezőnek* hívjuk. Van kéziperemező fából és van asztalra csavarható kis peremezőgép is. Ha peremezőnk nem volna: feketefüstös lőporral töltött töltényeket behajtogatással is elzárhatunk, bár az ilyen töltényeket használó vadőr nagy nemtörődömségről, hanyagságról és lustaságról állít ki magáról bizonyítványt.

A serét nagyságát mindig számokkal jelöljük meg és ne betűkkel. Igen furcsa véleményt alkotunk az olyan vadőrről, akinek töltényeit megvizsgálva, azt látjuk, hogy serétszám helyett azt írja: Ku.,

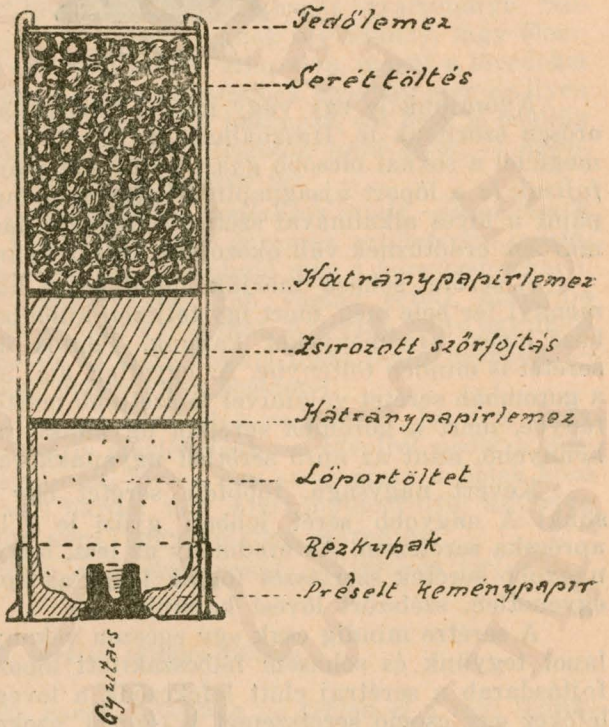

vagy: Nyu., vagy Fog., stb. (ami azt jelenti az ő alsóbbrendű intelligenciáját bizonyító műnyelvén, hogy ezzel a tölténnyel lehet Ku(tyát), Nyu(lat) vagy Fog(lyot), stb. lőni.

A füsttelen lőporral való bánás sokkal körülményesebb, mint a füstös porral való újratöltés.

Mielőtt a hivatásos vadász füsttelen porral töltött töltényt használna puskájába, — gondosan nézze meg azt, hogy puskája eléggé erős-e ahhoz, hogy belőle a sokkal nagyobb gáznyomású füsttelen poros töltényt kilőhesse. Füsttelen por számára alkalmas fegyverek

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

csövén az előagy alatt, a cső alsó részén benyomva megláthatjuk a füsttelen *belövési jegyet.*

Minden *lövésnek az anyja* a jó gyutacs. Sokszorosan áll azonban ez a füsttelen (gyérfüstű) lőporral töltött töltényre, mert a füsttelen lőpornak igen éles, erősen robbanó gyujtólángra van szüksége, hogy rendesen égjen el, különben puhán lobban, *utósülés* (Nachbrenner) következik be és teljesen rossz lövést kapunk.

Éppen ezért füsttelen lőport *sohase töltsünk füstös lőporra készült hüvelybe,* mert az ebbe való gyutacsok nem eléggé élesek ahhoz, hogy a füsttelen lőport rendesen begyujtsák.

Sohase keverjünk össze különböző füsttelen lőporokat (pl. katonafegyvertöltények kiszedett lőporát serét alá készült füsttelen lőporral). A golyóstöltények lőpora fokozatosabban (progresszívebben) ég el, azaz lassabban, mint a serétes töltények füsttelen lőpora. Az összekeverés eredménye az lesz, hogy a serétes töltény *lusta lövést,* erőtlen seréteket fog adni. Ha pedig véletlenül a golyóstölténybe tettünk volna kevert, vagy tisztán serét alá készült füsttelen lőport, — a hirtelen robbanás szétvetheti a golyóscsövet és leszakíthatja karunkat.

A serétes tölténybe a füsttelen lőport nem mérhetjük mércével, mert a füsttelen lőporok apró lemezkékből állanak és ezeknek elrendeződése szabálytalan a mércében. Így azután egy mérce jóval nagyobb súlyú lőport tartalmazhat, mint a következő, látszólag ugyanolyan mérce. Minthogy a füsttelen lőpor igen erős jószág: igen nagy különbségek lehetnek a lövésben és szabálytalan lövést — esetleg csőrepedést — kaphatunk. A *füsttelen lőporadagokat mindig súlymértékkel mérjük ki!*

A füsttelen lőporra erősebb, jobb fojtást kell használnunk. A serét mennyiségét mércével is kimérhetjük. A serétre ugyanolyan, vékony kéregpapírlemezt tegyünk, mint a füstös lőporral töltött töltényeknél.

Nagyon fontos azonban a füsttelen lőporral töltött töltények *peremezése.* A füsttelen lőpor ugyanis csak akkor robbanik megfelelően, ha erősen lefojtott állapotban van. Ha a gyulladáskor a serét ellenállás nélkül indulhat meg a csőben, akkor a robbanás tökéletlen lesz. Éppen ezért kiváló gondossággal, keményen kell a füsttelen töltényeket peremeznünk. Márpedig a kilőtt és újratöltendő papírhüvelyeknek az a része, mely egyszer már peremezve volt, — meg van törve és meg van puhulva. Ilyen töltényt keményen peremezni már nem lehet. Ha mégis újratöltünk ilyen hüvelyeket: vágjuk le mindegyiknek a megpuhult részét és inkább használjunk valamivel vékonyabb lőporfojtást, inkább legyen az az újratöltött töltény valamivel rövidebb, — csak *jól és keményen legyen peremezve.*

Láttuk, hogy a füsttelen lőpor kezelése mennyivel körülményesebb, éppen ezért helyénvalóbb az, ha a hivatásos vadász a füstös fekete lőpornál marad. Azzal is meg lehet lőni a kártékony vadat, mindenesetre biztosabban, mint egy rosszul újratöltött, lustán elsülő füsttelen lőporral.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A különböző rendszerű serétes fegyverek.

A serétes fegyvereknél éppúgy megkülönböztetünk *billenőcsövű* és *ismétlő* fegyvereket, mint a golyós fegyvereknél.

A *billenőcsövű serétesfegyverek* részint 1. régebbi Lefaucheux-rendszerű kakasosfegyverek, 2. központtűzű (Lancaster) kakasosfegyverek, 3. kakasnélküli (Hammerless) fegyverek.

Mindezen rendszereket a golyósfegyvereknél már tárgyaltuk. Ugyszintén tárgyaltuk már a különböző závárzatokat is.

Az ismétlő serétesfegyverek több különböző rendszere közül csak kettő vált be és ma már csak e kettő van használatban, éspedig:

a) A serétes Browning ismétlőfegyver (5 lövetű).

b) A régebbi Winchester ismétlőfegyver (6 lövetű).

A Browning ismétlőfegyver önműködő, azaz a kilőtt töltény kivetését és az új, töltény betöltését a csőbe a lövés okozta visszalökési erő végzi el.

A Browning fegyverbe a töltényeket alul nyomjuk be (az előagyba). Az első töltényt egy a fegyver jobb oldalán látható kis kézifogantyú hátrahúzásával beleengedjük a csőbe, mire az előagyba még egy ötödik töltényt nyomhatunk bele.

Az első töltény elsütésekor az *egész cső* a kilőtt tölténnyel együtt hátraszalad a fegyver acélból készült rúgóházába. Ekkor egy igen erős rúgó (az előre vivő rúgó) megfeszül. Ez a megfeszülés egyben ruganyosan felfogja a fegyver lökésének jórészét is.

Amint a cső teljesen hátralökődött, a töltényhúzó megfogja a kilőtt üres töltényt és a lőporrúgás megszüntekor az elővivő rúgó a csövet ismét előrelendíti. A *töltényhúzó* visszamarad, kihúzza az üres töltényt, melyet a *tölténykivető* jobbra kidob. Ugyanebben a pillanatban az adogató felemel egyújabb töltényt, mely az elő agyban elhelyezett csőből a tölténytolórúgó már hátranyomott. Az *előrevivő rúgó* teljesen előrelendíti a csövet, mely mögött már készenlétben ott áll a következő töltött töltény. A magától visszacsapódó závárzat ezt ugyanakkor belöki a csőbe. A puska ismét kész a következő lövésre.

A Browning ismétlőfegyver működését ismernünk kell azért, hogy tudjunk segíteni, ha megakad. A szerkezetet pedig azért kell ismernünk, hogy tisztítani tudjuk.

A Browning ismétlőfegyver általában nem könnyen akad meg, ha jól van kezelve. Ha nem ismétel rendesen, annak oka *majdnem mindig az*, hogy vagy a töltényhúzó van eltörve, vagy a tölténykivető van eltörve, mert ez a két alkatrész aránylag vékony és igen merev, üvegkemény acélból van. Éppen ezért vigyünk minden nagyobb vadászatra egy-két tartalék töltényhúzót és kivetőt magunkkal. Nem drága dolog ez és baj esetén bármelyik falusi mechanikus be tudja helyezni az új töltényhúzót. A töltényhúzó törése rendesen akkor következik be, ha alacsony (7—8 mm) rézkupakú, olcsó töltényhüvelyeket használunk.

Gyakran megesik, hogy a Browning-fegyver gyors töltése esetén egy töltény a betöltéskor nem akad meg a megakasztó szemölcsön,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

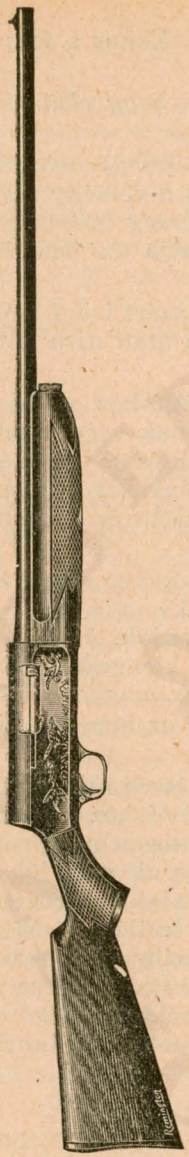

„Browning öntöltő ismétlőfegyver."

FEGYVER ÉS LÖSZER.

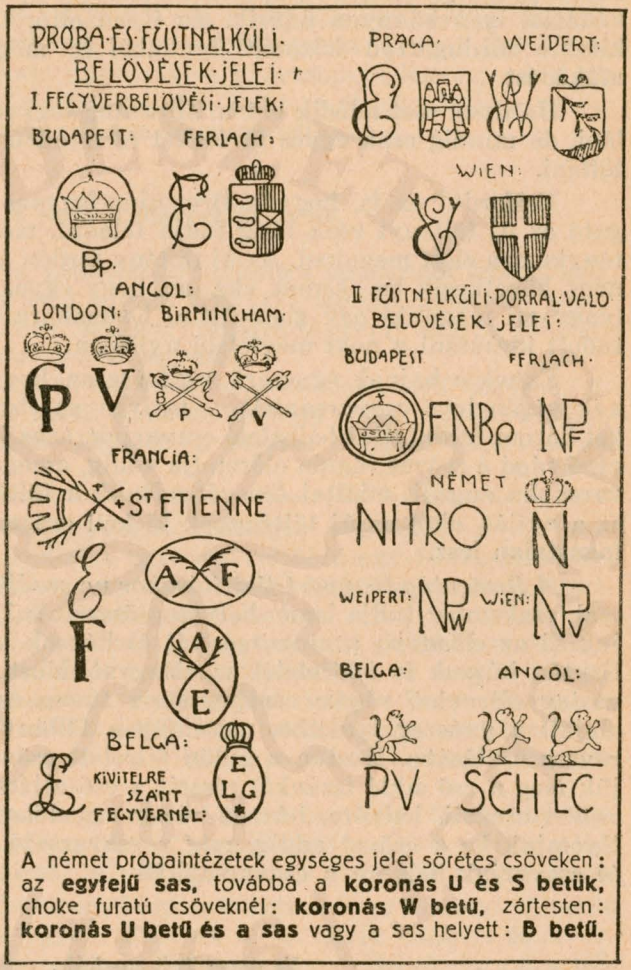

A német próbaintézetek egységes jelei sörétes csöveken: az **egyfejű sas,** továbbá a **koronás U és S betük,** choke furatú csöveknél: **koronás W betű,** zártesten: **koronás U betű és a sas** vagy a sas helyett: **B betű.**

* *Jegyzet:* Vadászati útmutató, X. évfolyam.

hanem visszaugrik és az adogató fölé, azaz az adogató és a zárdugattyú közé szalad be. Ezzel pedig teljesen megakasztja a fegyver működését.

Ennek a bajnak egyetlen segítsége az, ha alulról egy hegyes kést szúrunk a töltény papírhüvelyébe, ezzel előretoljuk a töltényt, majd másik kezünk ujjával rögzítjük, újra beszúrunk, újra előretoljuk és ezt a műveletet mindaddig folytatjuk, míg a töltény ismét átcsúszik

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

a megakasztó szemölcsön és megakad a maga helyén. Ekkor a fegyver újból használatra kész.

A Browning-fegyver egyáltalában nem tűri azt, hogy elsüssék akkor, ha nincsen töltény a csőben.

A Browning-fegyvernek ugyanis igen hosszú, *üvegkeményre edzett* gyúszege van, melynek töve üres elsütés esetén a kemény rázkódástól igen könnyen letörik. Az ilyen eltörött gyúszeg hosszasan kifut a zárdugattyú központi lyukából és megakasztja az ismétlő működést

Ha ilyen eset adódik elő, a Browning-fegyverrel azért lehet még lőni, de mindig csak egyes lövéseket és minden lövés után újra kell tölteni.

Előfordul az is, hogy a Browning-fegyver ismétléskor az adogató az új töltényt csak félig tudja feladni, mert annak vége a tölténykamra előtt megakad. Az új töltény ferdén áll meg és az ismétlés nem következik be. Ennek oka az, hogy egyes töltényeket a gyár (vagy mi magunk) egy gondolattal hosszabbra gyártotta és az nem tudott kicsúszni a neki megfelelő nyíláson.

Ennek a bajnak egyszerű segítsége az, hogy a fegyver előagyának végén levő *csavarsapkát* — melyen az első szíjkengyel van — két-három fordulattal balrafelé csavarjuk, azaz kiengedjük. Az *előrevivő rúgó* a csövet rögtön előretolja addig, ameddig a kiengedett csavarsapka engedi, miáltal *levegőt adtunk* a tölténynek, nagyobb lett az a nyílás, ahol az új tölténynek ki kell csúsznia és az ismétlés kifogástalan lesz.

A Browning-fegyvert tisztításakor ne szedjük egészen szét, mert csak szakember tudja ismét helyesen összerakni. Tisztításhoz csavarjuk ki az előagyon a *csavarsapkát* és húzzuk ki óvatosan a csövet. Ezután húzzuk le (előrefelé) az előagyat. Most olajozzuk meg jól a vastag *előrevivő rúgót;* cseppentsünk fínom csontolajat (varrógépolajat) a gyúszeg lyukába, ugyanígy a töltényhúzó nyílásába és a ravasz nyílásába. Ezután a külön félretett csövet tisztítsuk ki, kenjük meg a cső sikló (szánkó) részeit a cső alján. Helyezzük vissza a csövet eredeti helyére, húzzuk vissza az előagyat eredeti helyére. Nyomjuk be a csövet addig, míg a csavarsapka menetei előtűnnek és csavarjuk helyére a csavarsapkát.

Vegyescsövű puskák.

Vegyes csövű puskáknak hívjuk azokat, amelyeknél egy vagy két serétes cső mellett egy vagy két golyós csövet találunk. A vegyes csövű puskák a hivatásos vadász számára a legcélszerűbb fegyverek.

Ha a fegyvernek egyik csöve serétes, másik golyós, az ilyen fegyvert *„Büchs-fegyvernek"* hívjuk, sajnos, elferdített németséggel, mert megfelelő magyar megjelölésünk nincsen. (Németül: Büchs-Flinte, amikor is a Büchse a golyós csövet, a Flinte a serétes csövet jelenti.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ha a két cső egymás *felett* van: az ilyen puska *„Bock-Büchsfegyver“*.

Ha a puskának három egymásmellé forrasztott csöve van, akkor ezt *hármas fegyvernek* vagy *drillingnek hívjuk*. Ez ismét lehet *közönséges drilling* (vagy serétes drilling), ha felül két serétes cső és alul egy golyós cső van, és lehet *dupla golyós drilling* (Doppelbüchs-Drilling) akkor, ha felül két golyós cső, alul pedig egy serétes cső van.

Hármas csövű (drilling) fegyverek vásárlásánál igen ügyeljünk arra, hogy az megbízható puskaműves gyártmánya legyen, mert sok gyáros a könnyű súly elérése céljából annyira elvékonyítja a csöveket, hogy az ilyen fegyver életveszélyessé válhat.

A serétes fegyver belövése.

Minden intelligens, gondolkodó hivatásos vadásznak tudnia kell, hogy miként *próbálja ki* a serétes fegyvert mielőtt megveszi, vagy miként fogja kikísérletezni azt, hogy serétes fegyvere milyen tölténynyel, milyen számú seréttel lő legjobban?

Annak megállapítását, hogy egy serétes fegyverből kilőtt serétraj pontosan a célpont körül terül el, és hogy milyen arányú töltés mellett adja a legszebb lőképet: a serétes fegyver belövésének nevezzük.

A serétes fegyverek belövéséhez egységes céltáblanagyságot használunk és a belövést egységes távolságról végezzük.

A belövéshez használatos egységes céltábla egy 75 cm átmérőjű körlap, melynek közepében egy 35 m-ről jól látható (kb. 5 cm átmérőjű) fekete pont van. A távolság 35 méter.

Mindenekelőtt gondos célzással tegyünk egy lövést 35 m-ről egy nagy felületen (pl. falon) lévő pontra. Ezután nézzük meg azt, hogy a serétraj közepe egybeesik-e a célponttal, vagyis hogy *ráterít-e* a fegyver a célra? Ha a serétes cső félrelő, hord: azzal a puskával nem érdemes foglalkozni, mert ezen a hibán igen nehezen segíthetünk. De ez a hiba ritkán fordul elő.

Ha megállapítottuk azt, hogy a fegyver pontosan hord: következik a legmegfelelőbb töltényféleség megállapítása, illetve kikeresése. Ezt *százalékos számítással* állapítjuk meg. A számítás a következő:

Vegyünk két teljesen egyformán töltött serétes töltényt. A serét nagysága is egyforma legyen. Bontsuk fel az egyik töltényt és olvassuk meg azt, hogy hány szem serét van benne. (Ha egyforma a töltés: a másikban ugyanannyi serétszemnek kell lennie.)

Most tegyük ki a 75 cm-es körtáblát pontosan 35 m távolságra és gondos célzás mellett lőjük ki a második töltényt a fekete pontra.

Ezután hozzuk be a céltáblát és olvassuk meg a 75 cm-es körön *belül* talált serétnyomok számát.

Szorozzuk meg a találatok számát 100-zal.

Osszuk el ezt a számot a töltényben volt összes serétek számával. Ekkor kapunk egy számot: *ennyi „százalékos“ a puskánk ilyen tölténnyel.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Például: Egy töltényben 530 szem serét van. Ugyanilyen tölténnyel lőttünk 35 m-ről a 75 cm-es körbe. A körbe 372 szem serét talált. A kiszámítás: 372-szer 100 osztva 530-cal, vagyis másképen: $\frac{37.200}{530} = 70\%$ (tizedesekig nem szoktunk számítani).

Ez a puska tehát ezzel a tölténnyel 70%-os lövést ad, vagyis 35 méterről a kilőtt összes serétek 70%-át beleviszi a 75 cm átmérőjű körbe, ami igen jó teljesítmény.

Látszólag felesleges az ilyen belövés. Pedig nemcsak, hogy nem felesleges, hanem nagyon is szükséges, különösen a hivatásos vadászok számára, akik töltényeiket sajátmaguk töltik.

Sok puska van ugyanis, amelyik csak egy bizonyos töltési arány mellett lő megfelelően és ha a töltési arány más: egészen rossz lőképet ad. A hivatásos vadásznak ki kell kísérleteznie azt, hogy puskája milyen töltéssel lő a legjobban. Hogyan kísérletezzen, ha nem tudja a lőkép jóságát meghatározni? Egyszerűen, *szemre* jól kísérletezni nem lehet.

A serétes puska lőképességének meghatározására általánosan elfogadott és ismert módszer — mondhatnánk nemzetközileg ismert és elismert módszer — a fenti százalékmeghatározás. Ha azt halljuk, hogy egy megvásárolandó serétes fegyver 70%-os, akkor azonnal tudjuk, hogy az egy igen jó lőképességű fegyver.

A használatban levő egyszerűbb, olcsóbb fegyverek, egyszerű, házilag készített töltényekkel 45—60%-osak szoktak lenni, de akárhány szolgálati fegyver van, amelyik alig lő 35%-ot. A 70—75%-os puska már igen kiváló lőképességet jelent, de létezik 80—85%-os puska is.

A lőkép felbecsülésénél egyenlő százalékos találatok mellett az a jobbik fegyver, amelyiknek lőképében a serétszemek eloszlása a 75 cm-es körön belül mindenütt egyenletes, azaz a lőkép mindenütt egyforma sűrűségű. Azok a fegyverek, melyek a lőképben egy igen sűrű *magot* lőnek, melyen körül a találatok ritkábban fekszenek: vadászatra kevésbbé alkalmas, mert ha a *mag* éri a vadat, úgy azt nagyon megrongálja, viszont a mag mellett a vad könnyen kimaradhat vagy sebesülten pusztul el.

A fegyverek tisztítása.

A serétes fegyvereket tisztítani aránylag könnyű dolog. Ne használjunk vas vagy acél tisztítóvesszőt, hanem mindig csak fából valót. Húzzuk ki a serétes csövet rögtön a vadászat után zsíros kóccal. (Kőolajos kóc is jó erre.) Vegyünk egy második vesszőt és az arra csavart *száraz* kóccal törüljük a csövet teljesen szárazra, azután nézzünk bele a töltényür felől.

Különösen nagyobb vadászatok után látni fogunk a töltényür előtt sötét foltokat, vonalakat. Ezek ólom- és piszoklerakódások. Ezeket a kerek drótkefegömb segítségével azonnal sikáljuk ki, mert a *vakrozsda* ezek alatt képződik! Ha a lerakódásokat kisikáltuk, újból

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

szárazra töröljük a cső belsejét és végül egy harmadik tisztítóveszszőre csavart, enyhén bezsírozott tiszta kóccal lehelletszerűen zsírozzuk be a cső belsejét.

Egyszóval: a jó hivatásos vadásznak mindig *három*, fából való tisztítóvesszője legyen minden öbnagysághoz, egy a piszkos-zsíros kihúzáshoz, egy a kiszárításhoz és egy a fínom beolajozáshoz. Ezenkívül tartson egy külön vesszőt, melynek végén ott legyen a drótkefegomb.

A serétes puska lakatszerkezetének rendbentartásához csak olyan olajat szabad használni, amelyik idővel nem avasodik és nem szárad be. Repceolaj, napraforgóolaj, táblaolaj, tökmagolaj, stb. szerves olajok nem valók fegyvertisztításhoz, mert a szerves olajok mind könnyen megavasodnak és az avasodás egyben savasodás is. A kiszáradó olajok (pl. lenolaj is) idővel megcsomósodnak és viaszszerű, ragadós anyaggá változnak. Ez az anyag eltömi a lakatszerkezet fínom részeit és igen sok kellemetlenséget okoz.

Legcélszerűbb vagy a különleges, egyenesen fegyvertisztítási célokra forgalombahozott, hígan folyós ásványi olajokat használni. Ezeknél sokkal gazdaságosabb, ha vásárolunk a legközelebbi jobb

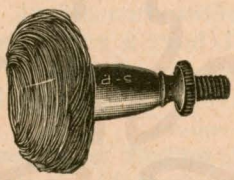

Drótkefegomb.

benzinkútnál egy üveg autómotorokhoz való „*felső olajat*“ és ezt használjuk. Ez egy igen hígfolyós olaj és teljesen megfelel a célnak.

Ha mégis lenne a lakatszerkezetben régi, rossz olajokból felmaradt megcsomósodás, akkor vegyük ki a lakatokat és áztassuk őket egy napig benzinben, azután tisztítsuk meg, töröljük szárazra, végül fínoman olajozzuk be, most már megfelelő, *hígfolyó, nem csomósodó és nem avasodó olajjal.*

A *golyós csövek* tisztítása sokkal körülményesebb, mint a serétes csöveké.

A golyós csövekben ugyanis néha 3—4000 légkörnyomással robbanik a töltény és a tisztátalanságok, mérges, esetleg rozsdásító gázok ilyen óriási nyomással sajtoltatnak bele a fegyvercső acéljának likacsaiba. Emellett a golyós cső nem síma, hanem csavarmenetes huzalokkal, árkokkal van barázdálva és ami a tisztítást még megnehezíti: általában sokkalta szűkebb a serétes csöveknél.

Mindenképen fontos az, hogy lehetőleg rozsdamentes gyutaccsal töltött töltényeket (Nicorro, Sinoxid, stb. gyutacsok) használjunk, mert a rossz gyutacs a golyós cső megölője. A jelenleg használatos füsttelen lőporok ma már úgyszólván rozsdamentesek és a fekete füstös lőpor égési termékei is inkább szelídeknek mondhatók a rossz gyutacs égési termékeihez képest.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A golyós csövet favesszővel nem tisztíthatjuk, mert ilyen vékony favessző eltörne. Acéldrót meggörbül és a görbület helyein kicsiszolja, megrongálja a huzalokat. Kenderzsinór nem jó azért, mert por, homok rakódhat rá és ha huzigáljuk a csőben, hamar kikoptathatja a cső száját, vagyis éppen azt a részt, melynek a cső pontos hordásában a legnagyobb szerepe van.

A legmegfelelőbb tisztítóvessző az olyan acélpálca, mely fába van beágyazva, vagy bőrkarikákba van elbujtatva olyanformán, ahogyan régebben sétabotokat is szoktak bőrkarikákba szerelni.

De minden tisztítókészség közül a legjobb az az aluminiumlánc, melyet jelenleg a német katonaság és a német vadászok használnak. Ez egy úgynevezett *golyós lánc*, melynek szemei aluminiumból vannak, nem golyók, hanem hengerdedek. A tisztító gyapotkócot a lánc végében levő fülbe húzzuk. Maga a lánc átejthető a csövön és a tisztító gyapotkóc áthúzható anélkül, hogy a lágy aluminiumhengerkék a huzalokban kárt tennének. Sajnos, ez a kitűnő tisztítókészség Magyarországon ma még nem kapható.

Ha egy golyós csőből lövés történt, a tisztító eljárás körülbelül ugyanaz, mint a serétes csöveknél azt leírtuk, mégis azzal a különbséggel, hogy a huzalok miatt sokkal tovább kell a csövet tisztítani míg tiszta lesz, mint a serétes síma csövet.

Azt szoktuk mondani, hogy a golyós cső akkor tiszta, ha a rajta feszülve áthúzott fehér vattacsomó fehéren jön ki a csőből.

A bezsírozásnál nagyon vigyázzunk, hogy az csak lehelletszerűen vonja be belülről a csövet.

Azokból a csövekből, melyek régebben nem voltak tisztítva és utánrozsdásodtak (elhanyagoltatták), az első tisztítás után lőjünk ki egy-két lövést, majd újra tisztítsuk ki a csöveket. Sokkal szebben fog sikerülni a tisztítás, mintha csakis a tisztítóvesszővel dolgoztunk volna.

Ha azonban a golyós fegyvert a vadászat befejezte után úgy akarjuk eltenni, hogy az később se kapjon *utórozsdásodást*, akkor az egyszerű tisztítás (főleg ha a gyutacs nem volt rozsdamentes) nem lesz elegendő.

Ilyenkor tisztítsuk ki a puskát a fentebb leírt módon, de még ne kenjük be belülről a csövet. Olvasszunk fel jóminőségű kéziszappant egy csésze forró vízben úgy, hogy az tejszerűen fehéroldat legyen. Állítsuk bele a szappanvizes csészébe a cső száját, miután a kócos vesszőt hátulról a csőszájig belenyomtuk. Most húzzuk fel a vesszővel a szappanos vizet a csőbe, hagyjuk benne a vizet néhány másodpercig. Eresszük vissza és újból húzzuk fel, stb.

Ezt az öblögetést végezzük mindaddig, míg csak az újabb szappanoldatot a csőpiszok már tisztán nem hagyja. Ekkor töröljük ki a csövet szárazra és fínoman olajozzuk be. Egy hét mulva még így is jó lesz utánanézni, hogy nem kell-e a szappanos mosást megismételni.

A kereskedésekben sokféle „nitro-oldó", „rozsdamentesítő", stb. szereket kínálgatnak, többnyire iszonyúan borsos áron. Azt tapasztaltuk, hogy egyik csodaszer sem ér annyit, mint a közönséges, szappanos forróvíz!

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A VADÁSZKUTYAFAJTÁK LEÍRÁSA, NEVELÉSE ÉS IDOMÍTÁSA

ÍRTA:

FÉLIX ENDRE

„A Vadászkutya" c. lap szerkesztője.

VEZÉNYI ELEMÉR

FESTŐMŰVÉSZ RAJZAIVAL

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

I. FEJEZET.

A vadászkutyák fölismerése, rendeltetése és tanítása.

A vadászkutyákat hasonló fejalkatuknál fogva azonnal fölismerhetjük. Jellegzetes hosszúkás orruk, a koponya alakzata és lelógó hosszú fülük árulja el, hogy valamelyik vadászkutyafajtához tartoznak.

A vadászkutya tanítása a vadőrnek és a hivatásos vadásznak a dolga. Éppen azért, úgy a vadőrnek, mint a hivatásos vadásznak meg kell tanulnia, hogyan kell a vadászkutyát bevezetni.

Elsősorban ismernünk kell a vadászkutyafajtákat és tisztában kell lennünk azzal, hogy melyik fajtának mi a rendeltetése, milyen vadászatoknál alkalmazható? Más a rendeltetése pl. a vérebnek, mint a vizslának; más az agárnak, mint a tacskónak. Mivel mindegyik fajtával más-másképen vadászunk, tehát az idomításuk sem egyenlő. Éppen azért, meg kell ismernünk a fajtákat és azok rendeltetését, hogy azok betanításánál a megfelelő módszert alkalmazzuk.

Fajták szerint a vadászkutyákat négy főcsoportra osztjuk: 1. nagyvad vadászatra használatos vadászkutyák, ezek: a vérebek, kopók; 2. kisvad vadászatra a különféle vizslák; 3. a kajtató ebek, a különféle spanielek; 4. a kotorék ebek, ezek a tacskók és a foxik; 5. a lóháton gyakorolt vadászatnál használt vadászebek: a falkakopók és az agarak.

A véreb. Nagyvad vadászatoknál alkalmazzák a sebzett vad kicsapázására, megállítására, a dermedt vad jelzésére, vagy a dermedthez vezetésre.

Kétféle véreb van: hannoveri; és bajor, hegyi véreb.

Hannoveri véreb középnagyságú erős kutya, nyujtott testalkattal, vagyis a kutya hosszabb, mint amilyen magas. A felső koponya széles, laposan ívelt. Homloka lehet kissé ráncos. Az orr szélesebb, mint más kutyafajtáknál, színe sötét. Felső ajkak szélesen lelógók, a szájszöglet erősen kirajzolt. Fülei középnagyságúak, lent lekerekítve, magasan és teljes szélességben tűzve simán lelógóak. Szemek barnák, az úgynevezett nyitott szem (látható piros könnyzacskó) hiba. A nyak erős, száraz, lebeny nélkül. Hosszú, vastag farok. Melső része erős: erős, széles mell, mély mellkassal. Válla kissé rézsút, könnyen mozgó. Mancsa kerekded és erős. Lábujjak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

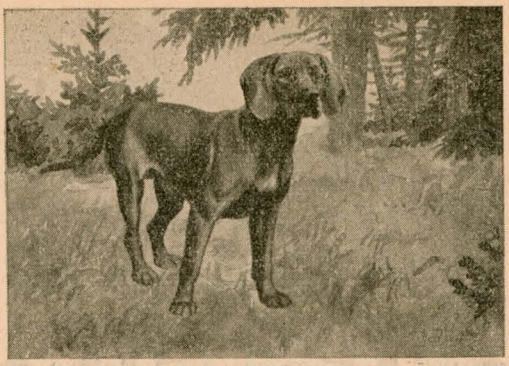

Hannoveri véreb.

zártak. Szőrzete rövid, sűrű. Színe lehet szürkésbarna, barnásvörös, szarvasvörös, vörös, vörös sötét és sárga kevert árnyalatokkal. Posája rendesen sötétebb, olyan, mintha be lenne kormozva.

Bajor véreb, a hannoverinél könnyebb, nagyon mozgékony, középnagyságú kutya. Alakja kissé nyujtott, nem túlmagas lábbal. Fejét magasabban hordja, mint a hannoveri. Felsőkoponyája aránylag széles, de nem nehéz. Orra fekete vagy sötétvörös. Felsőajkai jól takarnak. A jó középhosszúságú, magasan, szélesen tűzött fül, a végén lekerekített, és nem hegyesen végződik. Szem tiszta, de lehet kissé világosabb is. Nyak erős, száraz. Melle nem túlszéles. Farka középhosszú, nem mélyen tűzött, a végefelé elvékonyodó, alsórészén erősebb szőrzettel. Mancsai erősek, jól zártak. Színe mélyvörös, szarvasvörös, de lehet világossárga árnyalatú is.

Tulajdonságai: szelíd, jóindulatú, tanulékony, de érzékeny, nem szabad vele gorombán bánni. Az idő viszontagságai iránt, meglehetős ellenállóképessége van. Kitűnő szaglóérzékkel bír, mélyen, a földhöz szegzett orral keres.

Bajor véreb.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vizsla. Apróvadak vadászatánál alkalmazzák. A vadász előtt, jobbra-balra 25—100 lépés távolságban kilengve, zeg-zugban, fönntartott orral keresi a vad szimatját. Mikor a szimatcsóva az orrába kerül, a rejtőzködő vadat megállja, míg gazdája oda nem ér, s a vadat ki nem tapossa (föl nem veri). A fölvert vadat a vizslának nem szabad üldöznie. A lelőtt vadat parancsszóra megkeresi és elhozza. A sebzett kisvadat csapáján követve elfogja, s gazdájához hozza.

Hazánkban háromféle vizslát alkalmaznak: a sárga magyarvizslát, az angolvizslát és a németvizslát.

Ha ezek a vizslák mind egyszínűek, s egyenlő szörözetűek volnának, aki nem szakértő, alig tudna közöttük különbséget tenni. Ezért ösmerhető fel és különböztethető meg a vizsla a többi kutyafajtától, mert jellegzetes alakja, feje, hosszú fülei azonnal szembeötlenek, s még a gyakorlatlan is fölismeri, hogy vadászkutya.

Formailag az eltérés nem is nagy, de azért a testalkotásban, szőrözetben és színben a szakértő előtt mégis nagy eltérések vannak.

A magyar vizsla. Az első tekintetre fölismerhető vadászkutyaformájáról, világosabb vagy sötétebb zsemlyesárga színéről, hússzínű orráról. Csak a mellén és körmehegyén engedhető meg egy kis fehér folt. Egyébként egész színe sötétes zsemlyesárga. Szőrözete rövid.

Ősi magyar vizsla. A mi nagyuraink kimutathatólag már a XVII-ik században ilyenekkel vadásztak és minden magyar kúrián volt ilyen vizsla. Később az importált német-, de főleg az angol vizslák kezdték kiszorítani, úgy, hogy már-már kiveszőfélben volt. Körülbelül 1917-ben lelkes magyar vadászurak mentették meg a végpusztulástól; összeszedték az országban a még található legszebb, legjobb egyedeket és azokat kezdték kitenyészteni, ami hála Istennek elég jól is sikerült.

Sokoldalú, igen tanulékony állat. Hírneves vizslaidomítók állítják, hogy a Magyarországon ismert vizslafajták között a legtanu-

Magyar vizsla.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

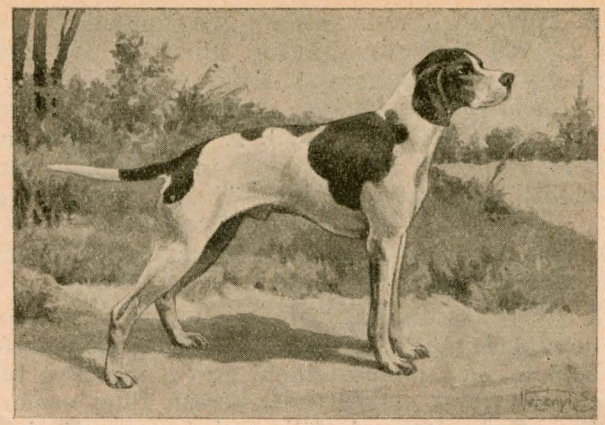

Pointer.

lékonyabb. Igen engedelmes. Egyik-másik orra vetélkedik a pointerével. A mi terepeinken igen alkalmas. Különösen azért is kedvelik, mert kiváló csapázási képessége van, s így a sebzettvad megkeresésére igen alkalmas.

Az angol vizsla. Hazánkban négy alfajával vadásznak:

A pointer tetszetős külsejű, nemes vizsla. A feje széles, hátsó koponyacsontja erősen kiálló. A pofája hosszú, kissé széles és tompa. A koponya és az orrhát erős szöget (stop-ot) képez. Az orr széles. Barna, sárga vagy fehér, illetve fehér-barnánál hússzínű is lehet. A feketéknél rendesen fekete. Fülei laposan lógnak le a pofacsonthoz símulva, mélyen tűzöttek. A nyak ívelt, erős, száraz. A mell mély, nem túl széles. A törzs erős, nem túl rövid. Mellső lábai izmosak, erős csontozattal. Hátsórésze: erős comb, erős csánkízület, kerek, erős mancsok. A farok nem túl hosszú, nemes, a tőnél erősebb, majd a vége felé fokozatosan elvékonyodó. Szőrzete rövid, puha. Színe

Angol szetter.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

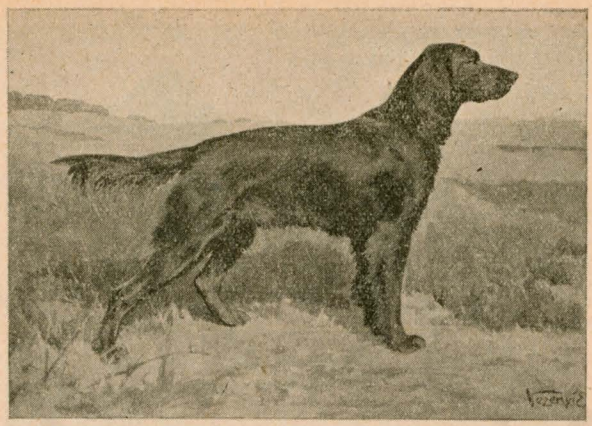

Ir szetter.

fehér, barna alapon sárga, barna, vagy fekete foltokkal és pöttyökkel, továbbá lehet egyszínű barna, sárga, vagy fekete.

Angol szetter. Feje könnyű, hosszú, nem olyan erős, mint a pointeré. Pofája hosszú. Középnagyságú okos barna, vagy borostyánszínű szem. Széles, hosszú orr. Az orr színe fekete, vagy hússzínű. A fülek mélyen tűzöttek. Nyaka gyengén ívelt, de nem annyira izmos és erős, mint a pointernél. Mély mell. Szőrzete hosszú, selymes, de nem göndör, farkán zászlóval, a füleken farkon és a lábak hátsó részén hosszabb. Színe fehér alapon fekete, narancs- vagy citromsárga foltokkal és pöttyökkel.

Ir szetter. Első pillanatban csak a szép egyszínű vörös szőrével különbözik az angol szettertől. Csak a fejformában van némi különbség, amennyiben a pofája kissé rövidebb és kevésbbé szögletes, a hátsó koponyacsont nem annyira erős, mint az angol szetteré.

Gordonszetter. Színe fekete, némi vörös jelzéssel. Színétől eltekintve, az angol és ír szettertől csak abban különbözik, hogy a

Gordon szetter.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

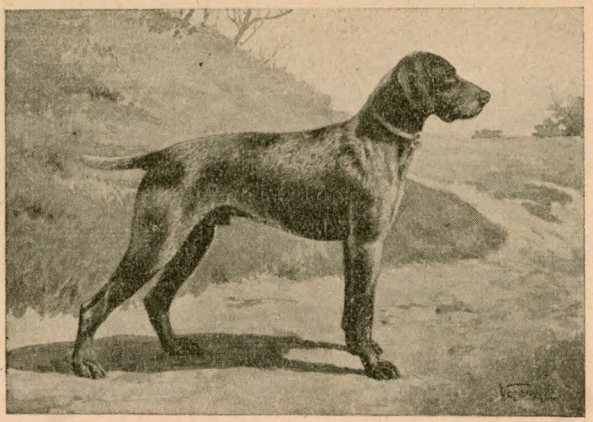

Rövidszőrű német vizsla.

gordonszetter feje nehezebb. Nagyon intelligens állat és a szetterek között talán a zord skót hazájának megfelelően, erősebb munkára a legalkalmasabb.

A kitűnő orral rendelkező angol vizslák mind magas orral és gyorsan keresnek és így inkább a nyilt területen való vadászatra alkalmasak. Bár nálunk az angol vizslát vad elhozására is használják és a szetterek a vízi munkára is alkalmasak, a hivatásos vadásznak általában mégsem megfelelő kutyafajták, mert a magas orral kereső vizsla természetesen a csapamunkára kevésbbé használható.

A német vizslák. A német vizslának több alfaja van hazánkban. Leggyakoribb a rövidszőrű, drótszőrű, hosszúszőrű német vizsla. Ritkábban találni griffont, weimárit, pudelpointert és a kis és nagy münszterlandit.

Rövidszőrű német vizsla. Középnagyságú, arányos, izmos, erős csontozatú vizsla. Koponyája felső része eléggé széles. Orrhát

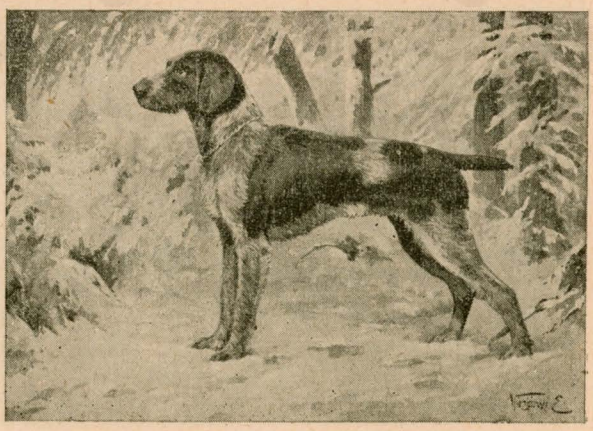

Drótszőrű német vizsla.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

oldalról nézve hajlást mutat (ez még nem kos orr). A fülek középnagyságúak, magasan és szélesen tűzöttek, simák és szorosan a fejhez simulók, lent tompán lekerekítettek. A középnagyságú szem legyen lehetőleg sötét; az úgynevezett világos vérceszem hiba. Az orr barna, a fogazat erős, jól záró. A vállak a testhez simulnak. Szőrözete rövid, sűrű, nem puha. Csak a fején és fülén lehet puhább és rövidebb. A farok magasan tűzött középnagyságú, a vége felé vékonyodó, kb. 1/3-a kurtítva. Színe egyszínű barna, barna kevés fehér jelzéssel, sötét vagy világos barnaderes, fején barna folttal. Lehet fehér alapon barna foltokkal, vagy feccseléssel.

Drótszőrű német vizsla. Alakja és színe tekintetében megegyezik a rövidszőrű német vizslával, csak szőrzete hosszabb és sörteszerű. Pofája néha szakálas.

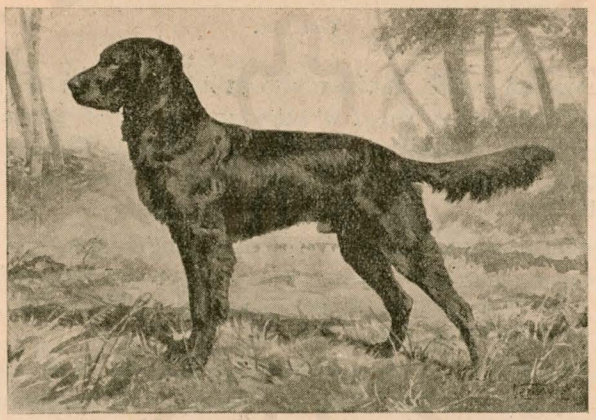

Hosszúszőrű német vizsla.

Hosszúszőrű német vizsla. A német vizsláknak megfelelően erős, izmos a testalkatuk. Feje hosszúra nyúlt, gyengén ívelt felső koponyával. Az orrhát akárcsak a rövidszőrű vagy drótszőrű német vizslánál, lassan emelkedő, tehát nem képez erős szegletet, mint a pointernél. A fülek középhosszúak, szélesen tűzöttek. A szem barna, az orr sötétbarna, a hússzínű és fekete orr hiba. A nyak erős, lebeny nélküli. A mell nem túl széles, mély, de a mellkas nem haladja túl a könyökcsontokat. A hát rövid, izmos. Szőrözete hosszú, nem selyemszerűen puha, hanem erős és gyengén hullámos, a nyakon kissé göndör. A lábak valamint a farok alsó részén a szőrözet kissé hosszabb és a farkon zászlót képez. Színe egyszínű barna, néha fehér mellfolttal, de sohasem fekete vagy vörös.

4. *A griffon.* Igen könnyen összetéveszthető a drótszőrűvel. Csakhogy ennek szőrözete sokkal puhább, lágyabb és többnyire világos barna foltok tarkítják a sárgás alapszínt.

A griffon, az időjárás iránt érzékeny. Egyébként is puha kutya. Tanulékonysága és ragaszkodása teszik közkedveltté.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Griffon.

5. *A weimári vizsla.* Egérszürke színéről ismerhető fel. Magasabb termetű, mint a rövidszőrű német vizsla. Erdőkben nagy előszeretettel használják, mert jó csapázó. Különösen a hivatásos vadászok karolták föl, mert állítólag személyvédelemre a legalkalmasabb vizsla.

6. *A pudelpointer.* Hasonlít a drótszőrűhöz. Attól az orrhát és a homlok erős szöglete és fínomabb szőrözete különbözteti meg. Hazánkban nem igen van elterjedve, mert a meleget nem bírja. Igen tanulékony és sokoldalú. Színe barna.

7. *A münsterlandi.* Hosszúszőrű német vadászkutya. Két alfaja van: a springer spaniel nagyságú kis münsterlandi és a nagy münsterlandi, mely majdnem eléri a hosszúszőrű német vizsla nagyságát. Színezetük rendszerint fehér alapon barna foltokkal, vagy barna foltok és barna pöttyökkel spriccelt.

Kajtató ebek. Hivatásuk, hogy sűrűségekben, nádasokban, zanótosokban, bokrosokban a vadat fölverik és a vadat csapáján egy

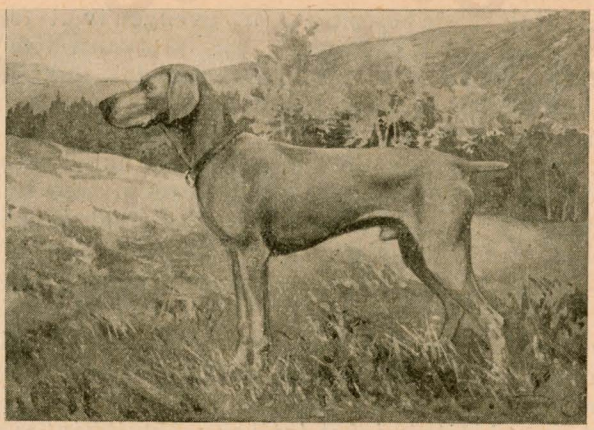

Weimari vizsla.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Cocker spaniel.

darabig csaholva űzik. Erre a célra, a különféle spanieleket alkalmazzák. Hazánkban kétféle van elterjedve: a cocker (ejtsd: kóker) spaniel és a springer spaniel.

1. *A cocker spaniel.* Formailag olyan, mint egy törpeszetter. Alacsony termetéről, hosszú szőrözetéről és feltűnően hosszú füleiről ismerhető fel. Farka félig kurtírozott. Színe különböző: fehér alapon máj, vagy fekete foltos, vasderes, tiszta fekete, tiszta sötétes sárga, stb.

Igen tanulékony, kitűnő orra van, nagyobbrészt jó apportírozók. Vízi munkára igen alkalmasak.

2. *A springer spaniel.* Csaknem olyan, mint a cocker spaniel. Valamivel erősebb, nagyobb, orra hegyesebb, mint a cockeré. Egyszínben nem fordul elő.

Tulajdonságai ugyanazok, mint a cockeré.

Rövidszőrű tacskó.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Szálkásszőrű tacskó.

3. *A kotorék ebek.* A föld alatt élő vad, mint a róka, borz, vadmacska, nyest stb. vadászatára használják. Ide tartoznak a tacskók és a foxik.

A tacskók. Háromféle alfaja van: rövidszőrű, szálkásszőrű és hosszúszőrű tacskó.

1. *A rövidszőrű tacskó.* Első tekintetre fölismerhető, vadászkutyafejéről, alacsony termetéről, rövid lábairól, hosszú derekáról és rövid szőrözetéről, lelógó hosszú füleiről. Színe: bársonyos fekete, sárga mellénnyel és sárga szőrpápaszemmel; van egyszínben világos és sötét zsemlyesárga.

Igen sokoldalú, tanulékony kis állat, de a foglalkozást korán kell vele kezdeni, mert vérengző természeténél fogva igen sok rossz szokást vesz fel, amit később nehéz ellensúlyozni.

2. *A szálkásszőrű tacskó.* Testalkatra nézve ugyanolyan, mint a rövidszőrű. Annál kissé erősebb, izmosabb. Durva, szőrözete van. Színe rendszerint piszkos, földessárga, de van fekete, sárga mellénnyel is.

Tulajdonságra nézve olyan, mint a rövidszőrű.

Hosszúszőrű tacskó.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

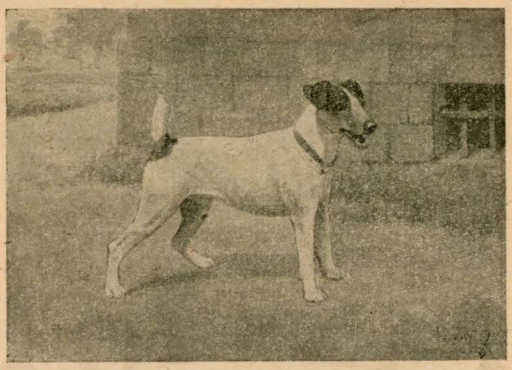

Simaszőrű foxterrier.

3. *A hosszúszőrű tacskó.* Első tekintetre olyan, mint egy hosszú testű törpe gordon, vagy irszetter. Még a farka is olyan zászlós. Színét illetőleg is, vagy olyan fekete és sárga mellényes, mint a gordonszetter, vagy olyan rozsdavörös egyszínű, mint az irszetter. Tulajdonságra nézve olyan, mint akár a rövidszőrű, akár a szálkásszőrű tacskó. Kiváló orránál fogva a csapázásra nagyon alkalmas.

A foxterrier. Kétféle fajtája van: a simaszőrű és a szálkásszőrű. Ugyancsak kotorék munkára használják, de használhatják vaddisznó hajtásoknál is. Sőt vannak, kik apróvad vadászatnál is alkalmazzák.

1. A simaszőrű foxterrier. Első tekintetre fölismerhető szabályos testalkatáról, hosszúsága egyenlő magasságával. Nem nagytermetű, de rendkívül izmos. Feje vadászkutyafej. Fülei rövidek és félig fölállók. Farka kurtított. Színe rendszerint fehér alapon barna, fekete, sárga foltokkal.

Rendkívül temperamentumos (nagyvérű), kis állat. Igen vérengző, de sokoldalú és tanulékony, hanem a tanítását korán kell kezdeni mert a későbbi korban csak a saját vágyainak él.

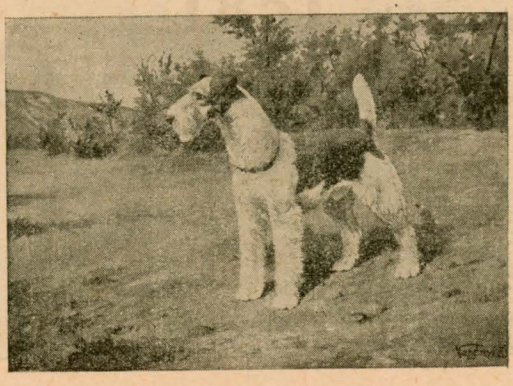

Drótszőrű foxterrier.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Falkakopó (angol kopó).

2. *A drótszőrű foxterrier.* Az előbbitől csak durva, hosszabb szőre és pofaszakálla különbözteti meg. Egyébként formailag, színben, tulajdonságokban, teljesen megegyeznek.

A lóháton való vadászatnál használják a falkakopót és az agarat.

Falkakopó. Erős testalkatú, középnagyságú, izmos angol kopó. Rövidszőrű, hosszúfarkú, feje durva, erős koponyájával és erősen fejlett lefcékkel. Színe: fehér alapon világos rozsdabarna foltokkal.

Az agár. Magas, nyulánk, hosszúlábú, vékony testű állat. Orra hosszú és hegyes. Fülei félig felállók, mint a foxié. Van hosszúszőrű (orosz agár) fehér-fekete színben: azután rövidszőrű fehér, zsemlesárga, vörös, fekete és fehér alapon foltos, valamint címrmos. Csak hajszára használják.

A vadászoknak ismerniök kell még a házőrző magyar kutyafajtákat. Ezek: a komondor, kuvasz, puli és a pumi. Ezeket azért

Agár.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

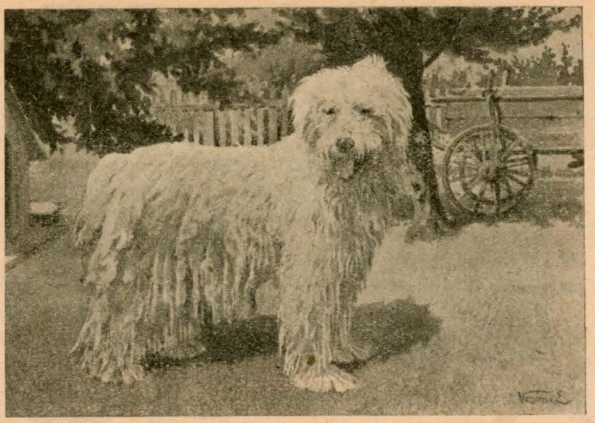

Komondor.

Kuvasz.

Puli.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

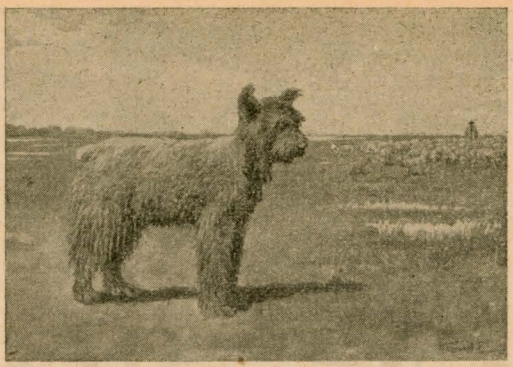

Pumi

kell ismernie, miután igen értékes jellegzetes magyar kutyafajták, emellett legjobb házőrzők. A vadőrök a határban, ha lehet kíméljék.

A komondor. Hatalmas testalkatú állat. Olyan a feje, mint a medvéé. Szőrözete fehér, vagy piszkos fehér. Huliámos vagy fodros gyapja van, mely csapzottan lóg le testéről.

A kuvasz. Hosszú, testhez tapadó szőrözettel. Színe fehér. Pofája apró, rövidszőrözetű. Csaknem olyan magas, mint a komondor.

A puli. Kicsi termetű. Olyan szőrözete van, mint a komondornak, hullámos, fodros. Pofája szőrös, szemei alig látszanak. Színe egyszínű fekete, vasderes, hamúszürke. Néha a mellen van egy kis fehér folt.

A pumi. Hasonlít a pulihoz, csakhogy fülei vagy egészen, vagy félig fölállók. Szőrözete nem annyira fodros, inkább göndör és durva. Pofája nagyobbrészt csupasz. Farka kurtított. Színe egyszínben fekete, hamuszürke fekete csíkokkal.

II. FEJEZET.

Mit kell tudnunk a vadászkutyák tenyésztéséről, gondozásáról és neveléséről általában?

Miután a természetes jótulajdonságok, képességek, hajlamok átöröklődnek, nagy súlyt helyezzünk arra, hogy tisztafajban tenyésszünk. Csakis törzskönyvezett vadászkutyákat tartsunk, mert csak azokban találjuk meg tisztán azokat a rendeltetésből eredő képességeket, amelyekre a vadászatnál szükségünk van.

A tisztafajtában való tenyésztés abban áll, hogy csak az egy fajtához tartozó vadászkutyákat pároztatjuk össze. Pl. A hannoveri vérebet, nem keverhetjük össze a bajorvérebbel; a magyarvizslát csak magyarvizslával pároztathatjuk, tehát nem keverhetjük sem német, sem angol vizslával. De az egy csoportba tartozó vadászkutyákat sem keverhetjük össze. Pl. a német rövidszőrűt, nem pároz-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tathatjuk a német hosszúszőrűvel; vagy az angol szettert nem keverhetjük össze a gordonnal; vagy az irszetterrel; a símaszőrű tacskót, a hosszúszőrűvel, stb.

Nem helyes, ha valaki nőstényét csak azért pároztatja egy közelben lévő kannal, mert a nőstényhez alkalmasabb, de messzebb lévő kanhoz való elküldése költséges volna.

A nőstény párzási hajlamát, tüzelésnek nevezzük. A nőstény tüzelését arról ismerjük fel, hogy rózsája duzzadni és vérezni kezd. A vérzés kilenc napig tart, s csak a vérzés után veszi fel a kant. A vérzés után, a szuka öt-hat napig fogékony, azután már elveri magától a kant.

A nőstényt legkorábban, a második tüzeléskor fedeztessük és csakis akkor, ha már teljesen be van vezetve. A pároztatásnál keressük a kiegyenlítődést. Pl.: Ha valamelyik nősténynek akár képességében, akár külemében valamelyes hiányosság észlelhető, úgy olyan kant választunk hozzá, melynél ezen hiányok ellentéte túlsúlyban mutatkozik.

Minden vadászkutyafajtának tisztafajtában való tenyésztését és törzskönyvvezetését megfelelő egyesületek intézik. Pl.: A vérebekét az Országos Véreb Egyesület; a vizslákét az Országos Vizsla Club; a tacskókét, a Magyar Tacskótenyésztők Egyesülete; a foxikét, a Foxterrier-tenyésztők Egyesülete. Ezek az egyesületek mind a Magyar Kutyatenyésztő Egyesületek Országos Szövetségé-ben Budapest, VIII., József-körút 31/b., I. em., 2. sz. vannak tömörülve. Tehát, ha valaki valamelyik vadászkutyafajtára vonatkozó fölvilágosítást óhajt (akár törzskönyvezés, vásárlás stb.), ezen a címen érdeklődjék az illető fajtát képviselő egyesület iránt.

Minden vadász helyezzen arra nagy súlyt, hogy csak olyan vadászkutyát vásároljon, mellyel, a vásárlással egyidejűleg a hitelesített törzskönyvi-lapot is vele adják.

A törzskönyveztetés a következőképpen történik: A tenyészszuka tulajdonosa, az illető egyesülettől „Fedeztetési Igazolvány"-t kér, melynek balfelén rávezeti a fedeztetési föltételeket, s ezt a fedező kan tulajdonosa magánál tartja. Ugyanezen igazolvány jobbfelét a kan tulajdonosa tölti ki, és aláírásával ellátva visszaküldi a tenyészszuka tulajdonosának s egyben bejelenti az illető egyesület törzskönyvvezetőjének, a vizslák és tulajdonosaik nevének megjelölésével, a pároztatás idejét.

A tenyészszuka-tulajdonos, vizslájának lekölykezése után 14 napon belül a „Fedeztetési Igazolvány" azon részét, melyet a fedező-kan tulajdonosától visszakapott, beküldi az illető törzskönyvvezetőnek, kér egy „Alombejelentő-lap"-ot és annyi „Származási-lap"-ot, ahány kölyket megtartani akar. Mikor a kölykek 12 hetesek lesznek, a pontosan kitöltött „Alombejelentő-lap"-ot beküldi a törzskönyvvezetőnek, ki úgy a kölykeket, mint leendő tulajdonosaikat előjegyzésbe veszi.

A tenyésztő, minden kölyökről kiállítja a „Származási-lap"-ot és a szétosztandó kölykökkel mellékli. Itt ismétlem újra, hogy ezek nélkül a származási-lapok nélkül ne fogadjanak el a vadászok vadászkutyakölyket.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vizslatulajdonos a tenyésztőtől kapott „Származási lap"-ot beküldi az illetékes törzskönyvvezetőnek, aki azt iktatja, belejegyzi a nyilvántartási törzskönyvi számot, aláírásával, s az egyesület bélyegzőjével hitelesíti és viszaküldi. (Ez az úgynevezett pedigré.)

III. FEJEZET.

A vadászkutya tartásáról és gondozásáról.

A vadászkutyáinkat ne kényeztessük el. Legyen az edzett. Azért lehetőleg a szabadban tartsuk, de természetesen megfelelő védett kutyaházat készítsünk. Ha szalmával almozzuk, minden héten friss almot kell alátenni és jól kitakarítani, mert a szalmában, a bolha igen gyorsan elszaporodik. A kukoricafosztás, a szalmánál sokkal alkalmasabb.

Vadászkutyánkat minden nap keféljük le puhább, ritkább kötésű gyökérkefével, vagy keményebb szőrkefével és szemét puha, fehér vászondarabbal törölgessük ki. Úgyszintén fülét is tartsuk tisztán, s hetenkint legalább egyszer, olajos ruhával törölgessük ki, utána pedig szárazzal. A kutya fülébe orvosi rendelet nélkül semmit sem szabad önteni. Ha a fül gyulladásos volna, mutassuk meg az állatorvosnak.

Túl sok vizet ne adjunk, de amit adunk, az mindig friss és tiszta legyen.

Ha a szukavadászkutyánk tüzel, tartsuk elzárva, ne engedjük az utcára, mert ott ide-oda vizel, a kanokat odacsalja, s így házunk táját a kankutyák állandóan zavarni fogják.

A szuka a párzás napjától számítva 61—63 napra veti a kölyköket, elég, ha a kan egyszer termékenyíti meg, a biztonság okáért azonban nem árt a kétszeri pároztatás.

A kölykezést követő harmadik-negyedik napon, a kicsinyek közül kiválogatjuk azokat, amelyeket meg akarunk tartani. A felesleges kölyköket elpusztítjuk. Legjobb kemény tárggyal tarkón ütni, vagy kemény tárgyhoz teljes erővel odavágni, így nem kínlódnak. Szukánk alatt ne hagyjunk többet négy-öt kölyöknél. A szoptatás ideje alatt szukánkat jól tápláljuk. A kölyköket háromhetes korban kezdjük ételhez szoktatni. Kezdetben kamillás tejet cukrozva. Azután húslevest darával, majd rántott levest kenyérmorzsával, egy kevés vagdalt hússal.

A kiskutyákat hathetes korukig engedjük szopni, azután ételre fogjuk. Főzelékfélét, kukoricaliszttel és hússal keverve, vagy zablisztet, árpadarát jól megfőzve. Puha *csontot* is adhatunk. A kölyköket féléves korukig naponkint ötször etetjük. Kilenc hónapos korukig háromszor, azután naponkint kétszer. Az ételüket nehéz előírni, mert az a kutyatartó anyagi helyzetétől is függ. Mindenesetre arra törekedjünk, hogy a kutya tápláló ételhez jusson.

Vadászkutyáinkat lehetőleg zárt udvarban vagy kifutóban neveljük, s vigyázzunk arra, hogy a csavargást meg ne szokják.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

IV. FEJEZET.

A vadászkutya nevelése és munkára való szoktatása.

A bánásmód és a vadászkutyák fegyelmezése addig, míg a hivatásukra való szoktatásra meg nem érnek, minden fajta vadászkutyánál egyenlő. Tehát a vérebbel éppen úgy bánunk és azt úgy fegyelmezzük, mint a vizslát, a spanielt, tacskót vagy a foxit.

A bánásmód alatt nemcsak azt értjük, hogy jól, vagy rosszul bánunk-e a vadászkutyával, hanem azt is, miként neveljük, miként szoktatjuk, miként értetjük meg magunkat vele. Mikor valaki a kutyával meg akarja magát értetni, akkor szokta a legnagyobb hibát elkövetni, mert azt képzeli, hogy a kutya megérti, amit mondunk neki. S mikor látja, hogy a kutya nem úgy cselekszik, mint ahogyan azt az ember elképzelte, ráfogja, hogy makacs, csökönyös, fejes. Végül, üti, veri, rugja.

Akkor esünk a legnagyobb hibába, mikor feltételezzük, hogy a kutya, a szavakat érti. A kutya csak jeleket ért. Ezek lehetnek: hang, kéz, sípjelek, arckifejezések, egyéb testmozdulatokon észrevehető jelek, stb.

A hivatásos vadász, mindig maga neveli vadászkutyáját, akár ő a tenyésztő, akár pedig, ha a kölyköt vásárolja. A kölyköt, választás kora után, tehát nyolchetes korban adják el, így kerül leendő gazdájához, és ettől fogva kezdődik a vadászkutya nevelése is.

A vadász első dolga legyen kiskutyájában, a *bizalmat* fölkelteni. A bizalom, csak a szeretetből eredhet. Az állat, a kifejezéseinkről, hanghordozásunkról, mozdulatainkról megérzi, milyen indulattal vagyunk iránta és ez az érzelem befolyásolja a viselkedését. Ha az állat állandó mogorva arckifejezéseket lát, ő maga sem fog tudni örülni és felvidulni; ha hanghordozásunk durva, közömbös lesz a hangos beszédre, vagy kiáltozásra; ha mozdulatainkban örökké veszélyt lát, félénk, rettegős lesz. Pedig nekünk arra kell törekednünk, hogy kispajtásunk jókedvű legyen, öröme teljék abban, ha mellettünk van, és kedvvel csinálja azt, amit tőle követelünk. Egyetlen állat sincs, amely a jó bánásmódot olyan hálával tudná viszonozni, mint a kutya. Tehát szeressük a kutyát, s ha sor kerül arra, hogy büntetnünk kell, ne kísérjen bosszú, harag, gyűlölet, hanem emberies érzés, mely a büntetéssel is jót akar!

Szeretetünket a kutya érezze. Ne beszéljünk hozzá durván, hanem szeretettel. Hangjeleinket és kívánságainkat halkan, a szeretet hangján ejtsük ki. Ha kedvünkre cselekszik, azonnal dícsérjük, vakargassuk, jutalmazzuk. Kis cimboránk részére, zsebünkben állandóan legyen egy csómó kedvenc falatka. (Keksz, apróra vagdalt kenyérdarabkák, szalonnabörke.)

Fegyelmezés. A kis vadászkutya fegyelmezését, már nyolchetes korában megkezdjük. A fegyelmi gyakorlatokra minden fajta vadászkutyát egyenlően szoktatunk. A fegyelmi gyakorlatok a következők: 1. Tisztaság és helyhez szoktatás; 2. nevéhez szoktatás; 3. hívójelekhez szoktatás; 4. leültetés; 5. pórázon és szabadon követés;

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

6. lábhoz kerülés; 7. elfektetés; 8. helyre visszaküldés; 9. jelekre csaholás. 10. előreküldés, behívás; 11. lövéshez szoktatás; 12. fegyveremelésre, lövésre hasalás.

Ezeket a gyakorlatokat egyenlően kell tudnia minden vadászkutyának, bármilyen a rendeltetése és bármilyen fajtához tartozik is. Tehát a tacskónak, vagy a foxinak éppen úgy, mint a vizslának, vagy a vérebnek.

A szoktatásnál sose arra törekedjünk, hogy a kutya a hangjelet, illetve a beszédünket megértse (tehát nem vezényszavak és parancsszavak, de hangjelek), hanem mindenféle fortéllyal arra igyekezzünk, hogy a vadászkutyánk azt a cselekedetet, amit tőle követelünk, minden erőszak nélkül, magától megtegye. Úgy intézzük, hogy az az ismerős hangjel, — pl. „ülj le", „lábhoz", — vagy kézjel, csak figyelmeztető jelek legyenek, melyek a cselekedetet emlékezetébe hozzák. Ha azt a felfogást, hogy a kutya beszédünket megérti, a foglalkozás során kikapcsoljuk, sosem leszünk kispajtásunk iránt igaztalanok. Tehát oda kell hatnunk hogy érezze, mit kell cselekednie, nem pedig megértse.

A kutyát a tapasztalat tanítja mindenre. Ha ő azt tapasztalja, hogy bizonyos cselekedetet kellemes érzés követ, akkor azt a cselekedetet szívesen megismétli és teljesíti. Ha azt tapasztalja, hogy a cselekedetet kellemetlen érzés követi, akkor ettől a cselekedettől menekülni fog, vagy elkerüli. Mikor mi a vadászkutyát valami cselekedetre rá akarjuk szoktatni, akkor nem tanítunk, hanem tapasztalatot nyujtunk. Az eredmény attól függ, hogy a kutya természetének megfelelőleg, milyen ügyesen nyujtjuk a tapasztalatokat. Ebben rejlik az idomítás művészete.

Lássunk a fegyelmi gyakorlatok szoktatásához!

1. *Tisztaság és helyhez szoktatás.* A szobatisztasághoz való szoktatás egyik kölyöknél tovább tart, a másik hamar rászokik. Attól függ, hogy a kis vadászkutya, milyen gyorsan szerzi a tapasztalatokat.

Azzal kezdjük, hogy a kiskölyket napjában többször kiengedjük. Ezzel még a tapasztalat nem tanította arra, hogy a szobában nem végezheti el a dolgát. Tévednek azok, akik azt gondolják, ha a kiskutya orrát beleverik a piszkába, akkor többet nem végzi el a szobában a szükségét. Ezzel az eljárással a tapasztalat csak arra tanítja, hogy ugyanazon a helyen nem szabad, de már egy arasszal odébb lehet. Egészen más tapasztalatot szerez, ha pl. abban a pillanatban, mikor dolgát elvégezni készül, ráijesztünk és kikergetjük. Többszöri ismétlés következtében a tapasztalat rátanítja, hogy ilyen alkalommal a szobában midig kellemetlen érzés éri, odakint azonban ez nem fordul elő. Tehát a szobában, tartózkodó lesz.

Ha a kölyök vadászkutyánkat szobában tartjuk, kell, hogy rendes fekvőhelye legyen. Arra kell törekednünk, hogy a kis kölyköt a tapasztalat arra tanítsa, hogy fekvőhelyén mindig jól érezheti magát. Fekvőhelyén sose büntessük. Még akkor sem, ha rosszfát tett a tűzre és oda menekül.

Fekvőhelyéhez úgy szoktatjuk, hogy „ottmaradj!" hangjel

© OEE Wagner Károly-Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

kíséretében gyengéd rácsapással kényszerítjük, az ottmaradásra. Ha erőszakoskodnék, mi, még erőszakosabbak legyünk, s bármily türelemre is volna szükség, tartsunk ki, s mindig a mi akaratunk teljesedjék. Végeredményben a tapasztalat rátanítja, ha csendben marad, nem éri kellemetlenség. Néhány ilyen lecke elég ahhoz, hogy megszokja, mi a teendője az „ottmaradj!" hangjelre.

Ha az ide-oda ténfergése kellemetlen, a keményen hangoztatott — helyedre! — hangjellel helyre parancsoljuk. Addig űzzük, még a korbáccsal is kissé megcsapkodjuk, míg helyére nem megy. Ott azután megsimogatjuk, de ottmaradásra késztetjük. Rövid időn belül megtanítja a tapasztalat arra, hogy az első szóra helyére menjen.

Némely kölyökkutya csahos, sok esetben nyüszít. Mihelyt fölöslegesen csahol, vagy nyüszít, keményen rákiáltunk: „nem hallgatsz!" Valahányszor megismétli, addig éreztetünk vele fájdalmat, míg el nem hallgat. Legyünk mindig következetesek.

2. *Nevéhez szoktatás.* A kutya a hangokat a hangsúlyról és hangszínezésről ismeri meg. A többszöri ismétlés következtében a szó hangsúlya és hangszínezése ismerős lesz előtte, s ha hallja, megjelenik emlékezetében az a cselekedet, mellyel az az ismerős szó kapcsolatban volt. Nevét is a többszöri hangoztatásra jegyzi meg. S hogy ez minél gyorsabban megtörténjék, a hangoztatás alkalmával kellemes érzésben részesítjük, kedvenc falatkát adunk neki, dícsérjük, vakargatjuk a fületövét.

3. *Hívójelekhez szoktatás.* Hangjele — gyere ide! —; kézjele: jobb tenyerünket (vagy mindkét tenyerünket) térdünkhöz csapjuk; sípjele: hosszúsípjel. Ha a kiskutya távolabb van tőlünk, kézjellel és hangjellel egyszerre csalogatom, — gyere ide ... gyere ide! — Mikor odajön, abban a pillanatban szájába nyomok egy falatkát, hogy tapasztalatot szerezzen, ha ezekre a jelekre hozzám jön, kellemes érzésben lesz része. A gyakori ismétlés következtében emlékezetében marad. Ha a hang- és kézjelet megismerte, hozzászoktatjuk a sípjelhez.

A sípjele — hosszú sípolás. Ezt, a kézjellel egyidőben alkalmazzuk. Mikor kutyánk távolabb van tőlünk, hosszú sípjelre behívjuk. Ha bejön, jutalmazzuk és dícsérjük. Azon kell lennünk, hogy a hívósípjelet, tanítványunk, nagyon megszeresse és minden körülmények között, amint meghallja, észnélkül rohanjon hozzánk. Éppen azért, mikor a sípjelre hozzánk jött, mindig jutalmazzuk és halmozzuk el dícsérettel.

A vadászkutya, ha balcombunk mellett van, mindig jól érezze magát, tehát gyakran becézzük, símogassuk és a baloldalon soha ne bántsuk. Ez a helye legyen neki legkedvesebb. A hívójelhez való szoktatásra, csaknem minden gyakorlatnál sor kerül.

4. *Leültetés.* Kieszeljük, — milyen fortélyt alkalmazzunk, hogy a kiskutyánk minden erőszak nélkül magától üljön le.

Megszagoltatunk vele valami kedvenc falatkát, de nem adjuk oda, hanem az orra elé tartjuk, úgy, hogy el ne érhesse. Azután többször egymásután hangoztatjuk, — „ülj le, ülj le, kis kutyám, ülj le!" A kutya ugrálni fog a falatért, de mi türelmesen kivárjuk, míg ki-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

fárad és leül. Abban a pillanatban, amint leült, szájába nyomjuk a falatkát és dícsérjük, — „brávó, jó kiskutya!“ (Ez a dícséret hangjele, melyet minél gyakrabban használjunk, hogy a kutya megszokja és nagyon ismerős legyen előtte, mert ha megismerte, sokszor kellemesebb neki, mint a falatka.) A fenti csalogatást többször megismételjük. S néhány ismétlés után, a kutya tapasztalatot fog szerezni, hogy a leültetés után kellemes érzés következik. Az — ülj le — hangjel ismerős lesz előtte, s ha meghallja, megjelenik az emlékkép és cselekedni fog, hogy kellemesben legyen része.

Az ültetéshez úgyis hozzászoktathatjuk, hogy balkezünkkel nyakszíjánál megfogjuk, jobbkezünkkel pedig gyengéden lenyomjuk a farát. Közben hangoztatjuk: — ülj le!

Mikor már a hangjelre minden további nélkül leül, hozzászoktatjuk a kézjelhez. Kézjele: figyelmeztetőleg arcunk elé emeljük jobbkezünk mutatóujját. A hangjellel egyidőben alkalmazzuk. Többszöri ismétlés után annyira megszokja, hogy később már elég lesz pusztán a kézjelet alkalmazni.

A vadászkutyát mindig leültetjük: mielőtt falatkát adunk neki, mielőtt pórázra csatoljuk; ha mellettünk megy és mi megállunk, vagy mielőtt valami gyakorlathoz kezdenénk.

5. Pórázon és szabadon követés. Nem is gondolná az ember, hogy ez a legnehezebb gyakorlatok közé tartozik. Alig ismerek kutyát, amelyik gazdáját akár pórázon, akár szabadon szabályosan követné. Pedig ez egyike a legfontosabb gyakorlatoknak. Ez a gyakorlat az engedelmesség fokmérője. Amelyik kutya a gazdáját póráz nélkül szabályosan követi, egész biztos, hogy az fegyelmezett. A szabályosan

Ültetés kézjelre.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

követő kutya, nem vesz föl annyi rossz szokást, mint az, amelyik kénye-kedve szerint ide-oda bitangolhat. Az ilyen bitangoló vágyain nem tud uralkodni, s ha százlépésre meglát egy kutyát, fut hozzá, vagy barátkozni, vagy veszekedni. Minden udvarba beszemtelenkedik; a járókelők lábai előtt akadékoskodik; a gazdáját örökös izgalmaknak teszi ki, a járművektől való félelem miatt. Ezért törekedjünk mindenképpen arra, hogy a kutya, ha pórázon van, teljesen laza pórázon kövessen, ha pedig szabadon van, éppen úgy jöjjön láb mellett, mintha pórázon volna. Bármilyen hosszú időt is vesz ez igénybe, s más gyakorlatainkkal akármennyire előre is haladtunk, a lábmelletti szabályos követést ne hanyagoljuk el, arra mindig gondunk legyen. Kutyánk csak akkor mehet el a láb mellől, ha arra engedelmet kap.

A vadászkutya mindig a balcomb mellett kövessen, úgy, hogy ha lenézünk, a fejét láthassuk. Sem előbbre, sem hátrább ne menjen. Ennél a gyakorlatnál többnyire rossz tapasztalatot kell nyujtanunk, másként alig képzelhető el célunk elérése. Pl. ha előrehúz, visszaránjuk, de előbb mindig hangoztatjuk, — „lábhoz!“ Ha oldalthúz, — „lábhoz!“ — magunkhoz rántjuk; ha hátramarad, — „lábhoz!“ előrerántjuk; ha jobboldalra vált, jobbkezünkkel nyakon legyintjük, lábhoz parancsoljuk, s mikor a balcombhoz tért, balkezünkkel símogatjuk. Így azután lassan-lassan tapasztalatot szerez arról, ha szabályosan megy a láb mellett, akkor kellemes érzés következik, s a rendetlenségekért, kellemetlen érzés éri, amit kerülni fog.

Ha láb mellett követ (különösen utakon), megkívánjuk, hogy fölemelt fővel járjon (kivéve a vérebet, ez cserkészutakon, gyalogutakon szimatolgathat). Nem engedjük, hogy a földet szimatolgassa. Ilyenkor „pfuj“ — tiltószó kíséretében fölrántjuk a fejét. Tehát a „lábhoz“ és a „pfuj“ nem jelent egyet. Mindent elkövetünk, hogy a kutyát a balcomb mellé kényszerítsük. Ha erősen húzna oldalt, balraeső kerítés mellett járunk vele, hogy ellensúlyozzuk a húzást. Ha előre törekedne, pálcával az orra előtt legyezgetünk, sőt ha erőszakos, rá is koppintunk.

A kutya viselkedéséből meglátjuk, milyen eszközökkel érünk előbb célt, s azokat alkalmazzuk.

Természetesen, a kölyökkutyát kezdetben nem rángatjuk. Az, az első alkalommal a pórázon ficánkolni fog. Ilyenkor falatkákkal csalogatjuk, mindaddig, míg a pórázt meg nem szokta.

Ha kutyánk a lazapórázon szabályosan követ, megkezdhetjük a szabadon követést. Semmi rendetlenséget nem tűrünk. Éppen úgy kövessen, mint pórázon. Ha a lábhoz hangjelre nem engedelmeskednék, újra pórázra csatoljuk, s alkalmat adunk egy kis rendetlenségre, hogy a „lábhoz“ hangjelet minél többször alkalmazhassuk, s ezáltal a cselekvés jobban megrögződjék a kutyában.

Néha ez az eljárás is kevés. Kénytelenek vagyunk köveket a zsebünkbe rakni, s ha eltávolodik, megdobjuk és lábhoz parancsoljuk, azután feltűnően dícsérjük. Lehetőleg ne vegye észre, hogy mi dobtuk meg. Szóval mindent elkövetünk, hogy legnagyobb biztonságban a láb mellett érezze magát és az legyen a legkedvesebb helye. Azért a láb mellett sosem bántsuk és sosem büntessük.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Előttünk ül, jobbkézzel hátra intünk s hangoztatjuk: „lábhoz".

Az állandóan láb mellett tartózkodó kutyának az összes figyelme a gazdája körül összpontosul, de a ténfergőé szertelen és csak rossz szokásokat vesz fel.

6. Lábhoz kerülés. A pórázon való szoktatás ideje alatt a lábhoz kerülésre is rávezetjük. Ez abból áll, mikor a kutya előttünk ül, a „lábhoz" hangjelre, tőlünk jobbra kerülve, a hátunk mögött, balcombunkhoz megy, s ott leül. Hangjele, — lábhoz! Kézjele, — lelógó jobbkezünkkel hátunk mögé intünk. Kezdetben a kutya pórázra van csa-

Jobb kézbe vesszük a pórázt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Hátunk mögött a pórázt átveszi a balkéz.

tolva, előttünk ül s hangoztatjuk, — lábhoz! Egyúttal a kézjelet is alkalmazzuk, hogy egyszerre szokja meg a kettőt. Most egyet-kettőt hátralépünk, a kutya úgy érzi, mintha indulnánk, ő is követni akar, fölkel, s utánunk indul. Erre jobbkézbe vesszük a pórázt, s a kutyát hátunk mögé késztetjük, mi pedig előre lépünk, hogy azt higyje mintha abba az irányba tartanánk és arra követ. Hátunk mögött, a pórázt ismét átveszi a balkéz, s a kutyát a balcombhoz késztetjük. Mihelyt oda ér, — „ülj le!“ hangjellel leültetjük. Ekkor ismét elébe

A kutyát a balcombnál leültetjük.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

állunk, s a fenti módon kerüléssel ismét lábhoz küldjük. Többször megismételjük. Néhány napon keresztül úgy gyakoroljuk, hogy egyet-kettőt előre és hátra lépünk. Az ötödik-hatodik napon már nem lépkedünk, egy helyben állva maradunk, s vagy hangjelre, vagy kézjelre követeljük, hogy lábunk mögé kerüljön. Kezdetben pórázon, mikor már kellő gyakorlatot szerzett, szabadon. Ezentúl, ha behívjuk, megköveteljük, hogy arcunk előtt leüljön és vagy hang-, vagy kézjelre, hátunk mögött kerülve menjen balcombunkhoz, s ott leüljön.

7. *Elfektetés.* Az elfekvés, vagy hasalás abból áll, hogy a kutya a hasára fekszik, mellső lábait kinyujtja, állát rájok fekteti, hátsó lábait pedig hasa alá húzza. Hangjele, — „hasalj!" vagy — „dropp!" Kézjele, — fejünk fölé emelt jobbtenyér, mintha rá akarnánk csapni. Sípjele — rövid sípjel.

Kölyökkutyánkkal az elfektetést már 4—5 hónapos korában elkezdhetjük. Ha a nevelés kezdetén helyéhez szoktattuk és az ott maradj hangjelre helyén marad, az elfekvésre, illetve a hasaltatásra nem lesz nehéz rászoktatni.

Ennél a gyakorlatnál is a rossz tapasztalatok nyujtásával érünk leggyorsabban célunkhoz. A kutyát pórázra csatoljuk, magunk elé ültetjük, jobbkezünket, nyitott tenyérrel fejünk fölé emeljük, s úgy teszünk, mintha fejére akarnánk csapni. Kissé keményen hangoztatjuk — „dropp!" (vagy „hasalj!". A „dropp"-ot jobbnak találom, rövidebb és hatásosabb). Póráznál fogva, kissé előrerántjuk, mintha ezzel is késztetnénk a hasalásra. Ha lehasalna, fejét gyorsan rányomjuk mellső lábaira, tenyerünket fenyegetőleg közvetlen feje fölött tartva, hangoztatjuk — „dropp, ott maradj!" Mihelyt fejét fölemelné, gyengéden rácsapunk és lenyomjuk, közbe hangoztatjuk — „dropp, ott maradj!" Ha nyugodtan van, fületövét vakargatjuk és dícsérjük — „brávó, ott maradj!" Így tapasztalatot szerez, — ha nyugodtan marad, nem éri kellemetlen érzés. Kezdetben csak néhány másodpercig kényszerítjük ebben a helyzetben, azután fölemelkedünk, egy lépéssel hátralépünk, rápisszentünk, magunk elé ültetjük, s mikor leült, nyomban falatkát nyomunk a szájába, megdícsérjük. Ezáltal tapasztalatot szerez, hogy ezután a cselekedete után kellemes érzés következik. Mikor a falatkát megette, „lábhoz" hangjellel, hátunk mögött

Fejét lenyomjuk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

kerülve, balcombunkhoz küldjük s ott leültetjük. Mikor leült, elébe állunk, s az előbbi gyakorlatot megismételjük. Így járunk el vagy ötször-hatszor, azután a leckét befejezzük, hogy a kutya ki ne fáradjon és meg ne unja.

A hasaltatásnál ne engedjük, hogy a kutya eldőljön, vagy fölhemperegjen. Ilyenkor szigorúan igazítsuk szabályos fekvésbe.

Megtörténik, hogy a kutya a fenti módon nem hasal le. Ezen esetben keményebb eszközökhöz nyúlunk. A „dropp" hangoztatására elkapjuk két mellsőlábát, előrerántjuk, kihúzzuk, s a fejét rányomjuk. Ha hátát felpúposítaná, lenyomjuk, s úgy kényszerítjük a hasalóhelyzetben való maradásra. Azután éppen úgy, mint fent, rápisszentünk, magunk elé ültetjük, megjutalmazzuk, megdícsérjük, kerüléssel lábhoz küldjük, mikor leült, elébeállunk, s a gyakorlást újra kezdjük.

Hasaltatás.

Némelyik kutya gyorsabban szerzi a tapasztalatokat és hamarább elérjük vele, hogy két-három percig mozdulatlanul hasal. Némelyiknél tovább tart.

Öt-hat lecke után elérjük, hogy a kutya nyugodtan, mozdulatlanul hasal. Most azután, mikor lehasaltattuk és kiegyenesedtünk, elkezdünk egyhelyben lábbal topogni, a menést utánozzuk. Közben, mutatóujjunkkal állandóan fenyegetjük a kutyát, — ott maradj, ott maradj! Egy percnyi topogás után megállunk, a kutyát bepisszentjük, magunk elé ültetjük, a többit úgy, mint fent. Megint a kutya elé állunk, s a gyakorlatot vagy öt-hatszor megismételjük, s a leckét befejezzük.

A következő leckénél, topogás közben kissé hátrálunk. Azután megállunk s a többit úgy végezzük, mint az előbbi gyakorlatoknál. A leckét befejezzük.

A következő leckénél még hátrább topogunk, arccal mindig a kutya felé fordulva. Mikor a topogást és a hátrálást abbahagyjuk,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

nem hívjuk be mindjárt, hanem kissé kitartunk. Ezt a kitartást, valamint a hátratopogás távolságát, mindig növeljük.

Ezt néhány leckén keresztül ismételjük. Mikor biztosak vagyunk abban, hogy a kutya szabályosan hasal és kitart, megkíséreljük hátat fordítani s néhány lépést távolodni a kutyától. Közben mindig hátranézünk, s a kutyát fenyegetjük — ott maradj! —, 5—6 lépést haladva, megállunk, a kutyával szembefordulunk, kissé kitartunk, „gyere ide" hangjelre és a térdhez csapó kézjelre behívjuk. Előttünk leül, stb. Ismét elébeállunk, s a gyakorlatot ilyen módon 5—6-szor megismételjük.

A következő leckéknél mindjobban elhagyjuk a visszatekintést és fenyegetést, mindig távolabbra megyünk és hosszabb ideig kitartunk. Kellő gyakorlat után, a behívásnál elhagyjuk a hang- és kézjelet és hosszú sípjelre hívjuk be.

Behívás távolból.

Ha annyira jutunk, hogy a kutya a — hasalj — hangjelre, s fölemelt jobbtenyerünkre lehasal, a hangjelet elhagyjuk és csak kézjelre hasaltatjuk.

Midőn már a kézjelre is feltétlen hasal, hozzáláthatunk a sípjelre való hasaltatáshoz.

Egy rövid sípjelet alkalmazunk. A kézjellel egyszerre gyakoroljuk. Néhány lecke után a kézjelet elhagyjuk és csak a rövid sípot használjuk. Ha ebben is kellő jártasságot szerzett, mind a három jelet — hang-, kéz- és sípjel — felváltva alkalmazzuk.

Elkezdjük azt is gyakorolni, ha tovább van tőlünk, a jelekre akkor is hasaljon. Mikor behívjuk, s a fele úton van, hang- és kézjellel hasaltatjuk. Kellő jártasság után, rövid sípjelre.

Később ilyen bejövés alkalmával többször is hasaltatjuk.

Mikor már a kutya nagyobb távolságokból is, 50—100 lépésről, hosszabb ideig (20—25 percig) kitart, az eltávolodás helyén elkezdünk ide-oda járni, s a kutyának ilyenkor nyugodtan kell maradnia. Ha

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

hosszabb ideig fektetjük el, már megengedhetjük, hogy fejét fölemelhesse, s nem kell mellső lábaira szorítania. Néhány lecke után mindig hosszabb és hosszabb időre elbúvunk. Mikor előjövünk, szokás szerint behívjuk.

Meg kell itt jegyeznem, hogy mikor már a véreb az elfekvést és helyenmaradást szabályszerűen végzi, az eltávolodáskor, a kitartás, mozgás és elbúvás után, a vérebet nem hívjuk magunkhoz, hanem visszamegyünk hozzá, megdícsérjük, s a fekvésből úgy szabadítjuk föl. Ezt a vérebnél azért kell így gyakorolnunk, mert a vérebnek sokszor huzamos ideig kell helyén maradnia, s így tapasztalatot szerez, hogy nyugodtan maradhat helyén, mert érte jönnek.

A türelmetlen vérebet kezdetben helyéhez kötjük, lehetőleg láncra, vagy bőrrel bevont láncra, hogy meg ne szokja a póráz elrágását.

8. Helyre visszaküldés. A kutyát arra a helyre küldjük vissza, ahol előbb elfektettük, s közben behívtuk.

Kezdetben valami tárgyat teszünk melléje, melyet előbb megszagoltatunk (sapkánkat, zsebkendőnket, pórázát, korbácsot, hátizsákot, stb.)

A vérebnél rendszerint hátizsákunkat tesszük le.

Már csak akkor gyakoroljuk, ha a helyenmaradást tudja. Annál a kutyánál, mely a szobában a „helyedre" hangjelre helyére megy, könnyen elérjük célunkat. Amelyiknek nincs meg ez a gyakorlata, úgy kezdjük, hogy hosszú (8—10 m) pórázra csatoljuk, elfektetjük, eltávolodunk tőle, megállunk, behívjuk, kerülve lábhoz küldjük, s mikor balcombunk mellett leült, helyére mutatunk, — „menj vissza a helyedre!" hangjellel, visszaküldjük helyére. Ha nem menne, kényszerítjük, keményebben rászólunk, kergetjük. A hosszú pórázt végénél fogjuk, hogy el ne szökhessen. Ha máskép nem sikerül, odavezetjük s az előbbi helyre a tárgy mellé fektetjük. Mihelyt elfeküdt, nyomban jutalmazzuk és dícsérjük. Addig kísérletezünk, míg nem szerez tapasztalatot arról, — ha visszamegy helyére, kellemesben lesz része.

Kezdetben pórázon, később szabadon gyakoroljuk. Ennél a gyakorlatnál nem követeljük, hogy szabályosan hasaljon, közönségesen fekhetik. A gyakorlatot fokozatosan annyira fejlesztjük, hogy a későbbi leckéknél eltávolodunk. 80—100 lépésre bekanyarodunk valami útra, ott ismét haladunk vagy 50 lépést, azután 15—20 percet kitartunk, behívjuk, azután ismét visszaküldjük helyére. Ezt a gyakorlatot azután tetszés szerint fejleszthetjük.

9. Jelekre csaholás. Ez a gyakorlat azért fontos, mert ez az alapja a dermedrecsaholásnak.

Fiatal kutyáknál a rászoktatást úgy kezdjük, hogy mikor valamit megcsahol, biztatjuk — ugass, ugass! — s ha folytatja, dícsérjük, — brávó, ugass! — megjutalmazzuk. Ha némi tapasztalatot szerzett, magunk elé ültetjük, s mint mikor a leülésre szoktattuk, falatkát szagoltatunk meg vele, de nem adjuk oda, hanem biztatjuk, — ugass, ugass! A hangjel hangoztatása közben, fejünkkel fölfelé bic-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

centünk, később ez lesz az arckifejezés jele, melyre ugatni fog. Mikor így a falatkával biztatgatjuk, mihelyt hangot ad (ha nem is csaholó), dícsérjük, — brávó, jó kiskutya! — s a falatot rögtön nyomjuk a szájába. Az első leckénél elégedjünk meg ennyivel.

A következő leckéknél addig biztatgassuk, míg csak el nem érjük, hogy csahol. Azután törekedjünk a kitartó csaholásra is. Mikor már az ugass-hangjelre csahol, elhagyjuk a hangjelet és fejbiccentésre ugattatjuk. Ha erre is ugat, hozzá szoktatjuk a kézjelre. Jobbkezünk öt ujját összecsücsörítjük, mint mikor fázik, s azt akarjuk megpróbálni, hogy össze tudjuk-e tenni. Ezt feléje fordítjuk és nyitogatjuk, közbe hangoztatjuk — ugass, ugass! Néhány lecke után a hangjelet elhagyhatjuk, s pusztán a kézjelre is ugatni fog.

Némely kutyát a fenti eljárással nem lehet ugatásra bírni. Keresünk módot, hogy valamiért magától ugasson. Hiába utánozzuk előtte a kutyaugatást, nem érti meg, mit akarunk tőle. Találgatjuk, miként ugatna magától? Mikor kimegyek a szobából, a kutyát benthagyom, de az ajtót nem csukom be, a kilincset a kezembe tartom, s az ajtót csak annyira hagyom nyitva, hogy az orrát dughassa ki rajta, s én kívülről csalogatom, hívogatom, közben hangoztatom — ugass, ugass! Mihelyt elnyiffantja magát, kiengedem és dícsérem, vakargatom. Ezt addig gyakoroljuk néhány napon keresztül, míg csaholni nem fog.

Ha így sem érünk célt, a szabadban, egy fához láncoljuk, vagy 10 lépésre távolodunk és csalogatjuk, közben hangoztatjuk „ugass!“ Ha hangot ad, hozzáfutunk, falatkát adunk neki és dícsérjük. Addig fejlesztjük, míg az ugatást el nem érjük.

Ha így sem vergődnénk zöldágra, macskát teszünk a fára, s azt ugattatjuk. Mikor ugatja, jutalomképpen a macskát lelökjük. Szóval, ki kell eszelnünk valamilyen fortélyt, hogy a kutya jószántából ugatni kezdjen és a jó tapasztalatok nyujtásával ezt emlékképpé rögzítjük benne.

A fára tett macskát csaholja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

10. Előreküldés, behívás. Vadászkutyánktól követeljük meg, hogy engedelem nélkül a láb mellől el ne menjen. Tehát kell olyan gyakorlatnak is lennie, mely mozgást biztosít számára. Ez az *előreküldés,* mikor a vadászkutya hang-, kéz-, sípjeleinkre előre kifut, s ha be nem hívjuk, tőlünk távolabb keresgél.

Az előreküldés hangjele: — előre! Kézjele: előrenyujtott jobbkéz mutatóujjával jelezni az előre irányt. Sípjele: több egymásután hangoztatott rövid sípjel.

A rászoktatás úgy történik, mikor a kutya balcombunk mellett követ, küldözgetjük és integetünk, — előre! előre! Ha kifut, kezdetben ne hívjuk mindjárt vissza, engedjünk neki egy kis szabadságot, mert ha rögtön vissza hívjuk, félni fog kimenni.

Van, amelyik nem indul a láb mellől. Az ilyet szeretettel biztatgatjuk, magunk is kifutunk, vagy rögöket dobálunk magunk elé és küldözgetjük. A tárgyak előredobásával vigyáznunk kell, nehogy túlzásba vigyük, mert csak a kidobást fogja lesni. Eszeljük ki, milyen tapasztalatot nyujthatunk, ami önszántából előrefutásra készteti.

Erőszakhoz már csak azon esetben nyúljunk, ha sehogyan sem boldogulunk. Ezt az erőszakot azonban vérebnél és tacskónál nem szabad alkalmazni, mert azok túl érzékenyek.

Az erőszak abból áll, hogy hazafelé menet (mert a kutya hazafelé menekül) hosszú pórázra tesszük, a póráz végét balkezünkbe vesszük. Küldözgetjük — előre, előre — és integetünk. Segédünk hátunk mögött állva, egy ustorral megcsapkodja. Ettől a kutya menekül, s mikor kifut, mi is, meg a segéd is feltűnően megdícsérjük, — brávó, jó kiskutya! Néhányszor megismételjük, s a kutya tapasztalatot szerez, — ha kifut, nem éri kellemetlenség. Mikor már a kutya hazafelé menet, az — előre hangjelre jókedvűen kifut, elkezdjük a „vissza" hangjelre való behívást. Ilyenkor már a hívójeleket ismeri, a „vissza" hangjelet, a tenyérnek a térdhez csapása kézjellel egyszerre alkalmazzuk. Később azután fokozatosan elfordulunk a hazafelé iránytól, míg az ellenkező irányt el nem érjük.

Az előre küldésnél, ha már a kutya gyakorlatra tett szert, a kézjellel egy időben a több egymásután hangoztatott sípjelekhez szoktatjuk. Az előreküldés távolságát és a kint maradást azután, tetszésszerint fejlesztjük.

11. Lövéshez szoktatás. Első alkalommal vadászkutyánk közvetlen közelében sose tegyünk lövést, mert nem tudhatjuk, nem lesz-e rá rossz hatással, s akkor igen nagy gondot fog okozni a szoktatás.

Kezdetben segédünk 10—15 lépés távolságból riasztópisztollyal tegyen lövést, s ilyenkor a kutya figyelmét ne hívjuk föl, mással legyen elfoglalva. Lövés után dícsérjük, símogatjuk, becézzük. Majd mindig közelebb és közelebb történjék a lövés, s ha kellő bátorságot tapasztalunk, maga a vezető is lövöldöz a riasztópisztolyból olyankor is, mikor a kutyát a balcomb mellett vezeti.

Mikor a riasztópisztoly durranásait megszokta, ugyanúgy kezdjük a szoktatást a vadászfegyver durranásaihoz. Kezdetben távolabbról, majd közelebbről, vaktölténnyel. (A vaktöltényt füstös lőpor-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ból készítjük, kezdetben kevés adagolással, azután fokozzuk, míg a rendes puskadurranás hangját el nem érjük.)

12. Fegyveremelésre, lövésre hasaltatás. Mikor már vadászkutyánk a lövés hangját megszokja, hozzászoktatjuk, hogy fegyveremelésre is hasaljon.

Balcombunk mellett követ, a fegyvert kézben tartjuk. Mikor a fegyvert nyugodtan vállhoz emeljük (azért nyugodtan, mert ha kezdetben gyorsan kapjuk fel, a kutya esetleg megijed és félni fog ettől a mozdulattól), közbe elkiáltjuk — „dropp!" Kis ideig hasal, még akkor is, mikor a puskát a válltól leemeltük, azután megdícsérjük és tovább lépünk vele. Néhány lecke elégséges ahhoz, hogy a kutya a fegyveremelésre hasaljon. Mikor már balcombunk mellett hasal, előre küldjük, s visszahívás közben emeljük a puskát és követeljük a hasalást. Kellő gyakorlat után a hangjelet elhagyjuk, pusztán a fegyveremelésre hasaltatunk. Ha a fegyvert a válltól le is emeljük, addig nem szabad helyét otthagynia, míg arra engedelmet nem adunk. (Vagy rápisszentünk, vagy behívjuk, vagy tovább keresésre intjük.) Kellő jártasság után és mikor már a lövéshez hozzászokott, gyenge vaktöltéssel fegyveremelés közben lövést is teszünk. Ezt azután mindig távolabb és távolabbról gyakoroljuk, majd a lövés hangját is erősítjük.

*

Ezzel befejeztük azoknak a fegyelmi gyakorlatoknak a tárgyalását, melyekre mindenfajta vadászkutyát kivétel nélkül be kell vezetnünk.

A kölyök vadászkutyákat öthónapos korukig a legszükségesebb fegyelmi, illetve engedelmességi gyakorlatokhoz szoktatjuk: 1. tisztasághoz; 2. nevéhez; 2. hívójelekhez; 4. leüléshez; 5. pórázon és szabadon követéshez.

A lábhoz kerülés, elfektetés, jelekre csaholás, előreküldés és behívás, lövéshez szoktatás, fegyveremelés és lövésre hasalás gyakorlásához, a kis kölyökkel öthónapos korában kezdünk foglalkozni. Ezeket a gyoakorlatokat két hónap alatt elvégezzük, s mire a kis vadászkutyánk eléri a héthónapos kort, teljesen fegyelmezett lesz és hozzákezdhetünk a komoly munkához, a bevadászáshoz.

A fegyelmi gyakorlatok szoktatásánál törekedjünk a tökéletes kivitelre. Ezek képezik az alapját a későbbi munkának. Nehogy azonban abba tévedésbe essünk, mintha a másik gyakorlatba addig nem kezdhetünk, míg az elsőt el nem végezzük, figyelmeztetem az idomítókat, hogy az összes fegyelmi gyakorlatokat, éppen olyan óratervszerűen végezzük, mint akár az iskolában, a tantárgyakat. Tehát egy napon, egymásután valamennyit.

Hogy valamelyik fegyelmi gyakorlatról meg ne feledkezzünk, vagy el ne hanyagoljuk, az alábbi mintára — foglalkozási és előmeneteli naplót készítünk, melybe leckénként bejegyezzük a gyakorlatokat, a gyakorolni való anyagot, észrevételeinket és a keltezést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Foglalkozási és előmeneteli napló.

Hányadik lecke?	Végzendő gyakorlatok	Az aznapra kijelölt anyag	Észrevételek	Dátum
1. Lecke	1. Pórázon és szabadon követés, ültetés és lábhoz kerülés.	Lábhoz kerülés gyakorlása előre és hátra lépéssel.	Meglehetősen végezte, csak sokat kellett előrelépni, hogy a ballábhoz menjen.	1942 április hó 5-én.
	2. Hasaltatás.	Fejlenyomással.	Meglehetősen nyugodt volt.	
	3. Csaholtatás.	Ételcsalogatással.	Kezd már nyüszíteni.	
	4. Előreküldés és behúzás.	Biztatás és kifutás segítségével.	Nehezen megy, sokat kell gyakorolni.	
	5. Lövéshez szoktatás.	A segéd távolból riasztópisztollyal tesz lövéseket.	A lövéseket szépen tűrte.	
	6. Fegyveremelésre és lövésre hasaltatás.	Láb mellett követés nyugodt fegyveremeléssel.	Már nagyobb erőszak nélkül hasal.	

A vizsláknál és spanieleknél ezekhez a gyakorlatokhoz hetediknek még a tárgyak elhozása csatolandó.

Így készítjük el nap-nap után a végzendő anyagot, s a gyakorlatozások után beírjuk az észrevételeinket.

Rátérünk most az egyes fajták rendeltetésére és az ennek megfelelő bevezetésére.

V. FEJEZET.

A véreb bevezetése.

Az általános fegyelmi gyakorlatokat, melyeket minden vadászkutyával el kell végeznünk, a vérebkölyökkel is, héthónapos koráig befejezzük. Ha azt tökéletesen elvégezzük, a rendeltetéséből eredő munkák tökéletesítése nem ad majd nagy nehézséget.

Tehát, — hozzászokott nevéhez, a hívójelekhez, tisztasághoz, helyéhez, jelekre leül, pórázon és szabadon szabályosan követ, jelekre lábhoz kerül, hang- kéz- és sípjelre elfekszik, helyén marad, helyére visszamegy, jelekre csahol, jelekre előrefut, visszajön, a lövéshez szokik, fegyveremelésre, lövésre hasal.

Ezeket az alapkészségeket a vérebtől követelendő munkának megfelelően tökéletesítjük.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A következő gyakorlatok során, a fegyelmi gyakorlatokat vérebünkkel lehetőleg minden reggel végezzük el. És különösen nagy súlyt helyezzünk a csaholtatás fejlesztésére.

1. *Pórázon és szabadon követés.* Vérebünkkel eddig, ezt a gyakorlatot, csak az udvarban, a ház körül és az utcán gyakoroltuk. Hét hónapos korában kivisszük magunkkal erdei sétákra. Ügyeljünk arra, hogy ne abban az időben vigyük, mikor a vad vedlik, mert a vad elvetélt szőrét a bokrokon szimatolja és légszimatot fog keresni.

Az első sétáknál lehetőleg vadmentes részeket keressünk, nehogy a légáramlattal odakerült vadszimatja után, magas orral keresgéljen. Azért, ha csak lehet, az erdőben hátszéllel menjünk. S ha vadat veszünk észre, fogjuk be a szemét, míg a vad el nem ugrik. Ha a véreb is észrevette, legjobb rövid sípjelre hasaltatni és nyugtatni, csitítgatni.

A vérebet engedjük a földön szimatolni. Mikor „igaznyom"-ra akad (igaznyom alatt értjük a szarvas, dámvad és vaddisznó nyomát) s azt zakatolva (hangos horkolással szívja fel a szimatot) jelzi, mellélépünk, s „mutasd, mutasd!" hangjellel bíztatjuk, szimatolni hagyjuk. Ha a nyomot jóirányba követni akarja, pórázánál tartva, néhány méternyire engedjük, azután megdicsérjük, s felnyalábolva kis kerülővel visszavisszük az útra, s nem ott tesszük le, ahol a szimatot felvette, hanem néhány lépéssel odébb. Nagy súlyt helyezzünk arra, hogy csak akkor engedjük meg a nyomkövetést, ha a véreb talajszimatot vesz fel és azt is követi. Légszimatnál igyekezzünk a szimatcsóvából kikerülni. Minden törekvésünk azon legyen, hogy a véreb talajszimaton dolgozzék.

Fiatal vérebünkkel hóban, eső után, mikor a nyomok erősen láthatók, a nyomot ne engedjük követni, mert nem a szimat után, hanem szemre fog keresni.

Ha nyúl- vagy rókanyomot venne fel (s ha őzre nem akarjuk csapáztatni, ugyancsak őznél is) „pfuj" hangjel kíséretében, a nyomról a pórázánál fogva lerántjuk. Az „igaz nyomról" sosem rántjuk le.

Ezen séták alkalmával vérebünket előre küldözgetjük, hogy kissé kifusson, de a „vissza" hangjelre vagy a hosszú sípjelre azonnal bejőjjön s jobbról hátunk mögött kerülve, helyére menjen. Úgyszintén fejlesztjük a szabadonkövetést.

2. *Elfektetés.* Ezt már gyakoroltuk a fegyelmezés során. Most a szükséghez képest fejlesztjük. Az erdőben arra törekedjünk, hogy a véreb, bármily távolságban megyünk is, nyugodtan helyén maradjon. Hátizsákunk mellé fektetjük, kezdetben rövidebb távolságokban elbuvunk, hogy figyelhessük. Ezt azután fejlesztjük mindig messzebbre és hosszabb időre maradunk el. Ne feledjük el, hogy a vérebet fekvő helyéről sosem hívjuk el, hanem visszamegyünk hozzá. Így fog azután nyugodtan maradni, mert tapasztalatot szerez, hogy úgyis visszamegyünk hozzá.

Hozzászoktatjuk ahhoz is, ha távolabb lövést teszünk, akkor is nyugodtan maradjon. Kezdetben rövidebb távolságból, azután a távolságot és az időt is megnyujtjuk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Lehetőleg csak jeleket használjunk, s igen halkan beszéljünk hozzá.

Ezeket a gyakorlatokat kilenchónapos koráig fejlesztjük. Azután hozzálátunk a munka szoktatásához.

I. Utánkeresés a hideg csapán. A vérebidomításnál ez a legfontosabb gyakorlat. Ha biztos, jó csapakövető vérebet akarunk képezni, minden időnket és alkalmat használjunk fel a hideg csapán való gyakorlásra.

Hideg csapa alatt értjük azt a nyomot, mely már kihűlt, melyet a vad két-három órával előbb hagyott maga után. Fiatal vérebünket sosem tegyük friss csapára, mert akkor a kihűlt csapa nem fogja érdekelni.

Kilessük az egyedüljáró nagyvadat (ahol a szükség megkívánja, ott őzre is csapázhatunk), jól megfigyeljük a beváltás helyét és irányát, vérebünket elfektetjük, megjelöljük a nyomok helyét, eltávozunk onnan. Két-három óra mulva visszamegyünk, vérebünket hosszúpórázra (8—10 m) csatoljuk, a földre mutogatva „mutasd, mutasd" hangjellel csapára tesszük. Ha megtalálja a vad nyomát és belefekszik a szíjba, 2—3 m-t engedünk a szíjból és „keresd, előre!" hangjellel, engedjük a csapát követni. Figyelemmel kísérjük a vérebet, vajjon jól tartja-e a nyomot. Ha heveskednék, csitítgatjuk, — pszt, pszt, lassan, lassan! — szíjánál fogva visszatartjuk. Netán ez nem használna, akkor rövid sípjelre hasaltatjuk. És valahányszor túlságos hevességbe kezd, mindig hasaltatjuk. Ez azért is előnyös, mert hozzászokik ahhoz, hogy mindig kézben van. Azon legyünk, hogy vérebünk nyugodtan kövesse a csapát, ne kelljen utána rohanni.

Ezen gyakorlatnál különösen nagy súlyt helyezzünk arra, hogy a vérebet a kiperdülő nyúl, vagy a nyúlcsapa ne izgassa.

Ilyenkor kemény „pfuj, nyúl" — hangjellel leintjük. Alkalmat keresünk, hogy többször lásson nyulat, mikor is keményen leintjük.

Mindent elkövetünk, hogy a nyúl iránt közömbösítsük. Ha másképen nem sikerül, szürke házinyulakat tartunk a háznál, melyek az udvaron szabadon mozoghatnak.

Ha a nyomról esetleg letér, ölünkbe vesszük, visszavisszük, s újra nyomra tesszük.Mikor a nyomot 100—150 lépésre pontosan követte, elhalmozzuk dícsérettel, ölünkbe vesszük és kerülve kivisszük. Ugyanarra a csapára nem tesszük, mert akkor esetleg a mi csapánkat veszi fel, s azt követi. Kezdetben csak olyan nyomot vétessünk fel, melyet hátszéllel, vagy gyenge oldalszéllel kell követnie.

Napközben is, ha tőlünk távolabb az úton vadat látunk átváltani, a fenti módon jelöljük meg a helyet és dolgoztassuk ki. Természetesen a szelet mindig vegyük figyelembe. Használjunk ki minden alkalmat. Minél több hideg csapát dolgozik ki vérebünk, annál biztosabb csapázó lesz.

Mikor már meggyőződünk róla, hogy vérebünk 2—300 méterig teljes biztossággal dolgozza ki a hideg csapát, a távolságot is és a csapa kihűlését is hosszabbítjuk. Hosszabb szíjat engedünk neki. A csapakihűléssel fokozatosan felmegyünk *30 óráig.* Nagyobb távol-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ságok csapázásánál, már nem vesszük ölbe a vérebet, hanem kerülő úton vezetjük más útra.

II. A mesterséges vérnyom (vonszalék) kidolgozása. Vérebünkkel hideg csapán 2—3 hónapig dolgozunk. Addig, míg meg nem győződünk arról, hogy vérebünk a régen kihült csapát is, legalább három kilométerre, teljes biztonsággal ki nem dolgozza. Csak azután kezdünk, a mesterséges vérnyomon való követés gyakorlásához.

A vérebvezetőknek legnagyobb része ragaszkodik ahhoz a felfogáshoz, hogy csakis szarvasvéren csapáztassunk. De ez elé a felfogás elé nagy nehézségeket támaszt az a körülmény, hogy így a vérebnek a tökéletes bevezetéséhez kevés alkalom kínálkozik, mert az teljesen lehetetlen, hogy minden gyakorlathoz egy vadat ejtsenek el. Így az újabb módszer szerint kiváló véreb idomítók kikísérletezték, hogy a mesterséges vércsapához nem szükséges feltétlen szarvas vér, azt pótolhatja marha, juh, borjú vagy disznó vér.

Csapázó véreb.

Szerintük az elcsöpögtetett vér teljesen felbomlik, és a bomlással járó szagot terjeszti. A véreb, ha eredeti vércsapára teszik is, tulajdonképpen a csülöknyomot követi, mert hiszen a sebzett vad néha igen nagy darabon át nem is vérzik, s a véreb mégis követi a csapát. Továbbá, ha vércsapán csak dermedt vadra csapázhatunk, akkor nincs szükség mesterséges vonszalékra. Sokkal fontosabb, hogy ne emberi nyom mentén csepegtessék el a vért. Ezért készítsünk két fatalpat, melyekre két-két szarvascsülköt erősítünk, s a vércsapahagyó ezeken megy, s egy palackból oldalt fecsegteti a vért.

Az erre célra felfogott vért, edénybe engedjük, tiszta kavicsot vegyítünk közéje, jól összerázzuk, s így nem egy könnyen alvad meg. Az üveg dugóját átfúrjuk, s a lyukon keresztül libatollból, vagy vékony nádból készült csövecskét dugunk, melyen keresztül a csapahagyó a vért fecskeli.

Ehhez a gyakorlathoz egy nyársas, vagy egy gyenge bikának a bőrét teljesen feldolgozzuk, az aganesot is egy kevés koponyacsonttal rajtahagyjuk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A bőr kidolgozása a következőkép történik: mikor a szarvast lenyúztuk, bőrének belső részét minden zsiradéktól, vértől, hústól, tisztára lekaparjuk. Szőréről lemossuk a vérfoltokat, csülkeit levágjuk. Mikor ezzel elkészültünk, két kiló sóból és két kiló timsóból oldatot csinálunk, a bőrt beletesszük egy edénybe, s az oldattal leöntjük úgy, hogy teljesen fedje. Ebben az oldatban legalább három hétig hagyjuk, közbe-közbe megforgatjuk. (Ez a preparálás azért történik, hogy a bőrbe, melyet hosszú ideig akarunk használni, a férgek be ne fészkeljék magukat.)

Mikor a bőrt a csávából kivesszük, belső oldalának (tehát nem a szőrös felének) minden részét, egy kifeszített láncon, jó erősen ideoda húzogatjuk, hogy a bőr kissé megpuhuljon. S ilyen puha állapotban összevarrjuk, annyi helyet hagyva, hogy szalmával, s ujságpapírral kitömhessük, olyképpen, hogy a szarvas formája meg legyen. Azután összevarrjuk, s hűs, szellős helyen kiszárítjuk.

Kezdetben a gyakorlatozás a következőképpen történik: a kitömött szarvasbőrt egy kijelölt helyen elhelyezzük, kis darabkán, a földön odadörgöljük, körülötte az üvegből egy kis vért fecselünk. A segéd felcsatolja a csülkös talpakat, s a kitömött szarvasbőrt agancsánál fogva vagy 100—150 méterre maga után vonszolja. Az üvegből minden 5—6 lépésre oldalt egy kevés vért fecsent. A vonszalékot hátszéllel csinálja. A megbeszélt távolságon és helyen a vonszalékot elhagyja, ő maga tovább megy és elrejtőzik.

A vezető, a szokásos módon, a csapahagyás után vagy két órára megszimatoltatja a feltételezett sebzés helyét, a vérebet megindítja. Egészen a vonszalékig hosszú szíjon (6—8 m) engedi. Mikor a véreb a vonszalékhoz ér, egészen bizonyos, hogy nem fogja marcangolni, mert a bőrben nincs hús. De ha mégis megtenné, a vezető „pfuj" tiltószóval leinti. A véreb a kitömött szarvasbőrt szimatolni fogja, ekkor a vezető dícséri, s utána „ugass, ugass!" hangjellel csaholásra készteti. Esetleg le is ültetheti s úgy csaholtatja. Két-három percig csaholni hagyja, azután hozzá megy, megjutalmazza, nagy örömet kifejező arccal dícséri, vakargatja, veregeti, símogatja, és többször jutalmazza. (Falatkát ad neki.)

Ugyanezt a gyakorlatot *egymás után* — más-más helyen — még vagy háromszor megismételjük. A vérebet mindig hosszabb és hosszabb ideig csaholtatjuk, míg hozzá megyünk jutalmazni és dícsérni.

Ha a véreb viselkedését a következő lecke alkalmával megfelelőnek találjuk, akkor a vonszaléktól 25—30 lépésre levesszük nyakszíját és szabadon engedjük. A vérebet kitartó csaholásra késztetjük, s csak azután megyünk hozzá megjutalmazni és dícsérni. A későbbi gyakorlatoknál a szabadon engedés távolságát és a kitartó csaholást fokozzuk. Majd azután oldalszélben vonszoltatunk, később pedig a kitömött szarvast nem vonszoltatjuk meg, hanem egy helyen letetetjük s a távolból a vonszolékig vércsapát fektetünk le.

Ezzel a módszerrel a véreb nemcsak a helyes csapázást sajátítja el, hanem nem kezdi ki a dermedtet és azt kitartóan csaholni fogja. Közbe ne feledkezzünk meg a hideg csapa követésének gyakorlásáról.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

III. A sebzett vad utánkeresése. A fenti gyakorlatokra két-három hónapot szentelünk. Hozzálátunk a komoly munkához.

Egy selejtezni való bikát úgy sebzünk meg, hogy néhány száz lépésre erősen vérezzen. A rálövés helyét megjelöljük és 2—3 óra mulva a sebzés helyén „mutasd, mutasd!" hangjellel bíztatjuk a csapa felvevésére. Ha jelez (zakatol) és belefekszik a szíjba, kezdetben 2—3 méterre kiengedjük, majd ha látjuk, hogy nem heveskedik és jó nyomon van, a szíjat csak a végénél fogjuk, s úgy kísérjük, amíg a dermedt szarvasig nem ér. (Előbb meggyőződünk, hogy a szarvas kiszenvedett-e? Kezdő kutyát nem engedünk hajszára.)

Ha a szarvasnál úgy viselkednék, mint a megvonszolt kitömöttnél, engedjük kitartóan csaholni, azután menjünk hozzá, jutalmazzuk meg és halmozzuk el dícsérettel. Ha a szarvast tépni kezdené, amit a fenti gyakorlatok után nem tételezek fel, leintjük. Ha félne tőle, mellélépünk, bátorítjuk. Világért se erőszakoljuk. Csalogatásokkal vezessük oda, mikor félelme elmult, azután csaholtassuk.

A vérebet kerülő úton visszavezetjük az indulás helyére és még vagy kétszer ugyanazon a nyomon csapáztatunk vele. Azután a vérebet elvezetjük, a szarvast feltörjük, vérét felfogjuk.

Most ugyanehhez a szarvashoz más irányból csapáztatunk. A felfogott vérből csepegtetéssel csapát csinálunk egészen a szarvasig.

Másnap, a szarvast lenyúzzuk, az egész bőrét szalmával kitömjük, az erdőben elhelyezzük és vércsapát fektetünk hozzá, s úgy gyakorolunk. Ezt a gyakorlatot mindaddig ismételgetjük és fejlesztjük, míg újra nem lövünk egy szarvast, dámvadat, disznót, vagy őzet.

IV. A sebzett vad hajsza és megállítás. Néhány vadnak ilyen módon való kicsapázása után, vérebünket késznek mondhatjuk. Miután a gyakorlatok során gondunk volt arra, hogy vérebünk, a dermedtet ne cibálja, nem kell tartanunk attól, hogy a hajszolt vadat lerántja, vagy marni fogja. Mégis elővigyázatosságból az első alkalmakkor ne lőjünk előtte szarvasborjut, hanem vagy egy tehenet, vagy egy nyársast. A lövés ne legyen halálos.

Vérebünket a sebzés helyére visszük. Ha a sebzés friss, akkor a vérebet néhány lépés távolságban lefektetjük, s két-három órát kitartunk. Felvetetjük a csapát. A sebágynál levesszük vérebünk nyakszíját és „hajrá állítsd!" biztatással uszítjuk utána. Ha bátortalan és visszatérne, újra vezetékre tesszük, s a második sebágyig csapáztatunk vele, majd ismét szabadon engedjük s hajszára bíztatjuk. De most kövessük és folyton biztassuk, hogy közelségünk bátorítsa. Mikor csaholva állítja a vadat, közelébe lopódzunk és jólirányzott lövéssel megadjuk a kegyelemlövést.

A gyakorlati élet különféle helyzet elé fog állítani, de a találékony vérebvezető mindig rá fog jönni, miként hasson a kutyájára, hogy az jó tapasztalatot szerezzen

Mikor a véreb bevezetéséhez fogunk, ugyanúgy, mint a fegyelmi gyakorlatok bevezetésénél, „Foglalkozási és előmeneteli napló"-t készítünk, melybe nap-nap után bevezetjük a gyakorlatot s a kijelölt anyagot, valamint észrevételeinket.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

VI. FEJEZET.

A vizsla bevezetése.

A vizsla fegyelmezési gyakorlatai közé tartozik még a tárgyelhozás is. Már 3—4 hónapos korában játszva kezdjük a tárgyak elhozásához szoktatni. Rongyból akkora labdát készítünk, mely szájába éppen belefér. Ezt kis távolságra elgurítjuk. Alig van kölyökvizsla, amelyik utána ne futna s föl ne kapná. Némelyik visszaszalad vele gazdájához, némelyik játékosan elfut. Amelyik a labdával gazdájához fut, azt halmozzuk el dícsérettel és becézzük. Az apportirozásnál, illetve tárgyelhozásnál ne jutalmazzuk (kedvenc falatkákat ne adjunk), mert akkor csak a falatkát fogja lesni, s a tárggyal nem törődik. Ha a tárggyal elfutna, szűk folyosón játszunk vele, ahol se jobbra, se balra nem térhet. Mikor mellettünk elosonni akar, elfogjuk, a tárgyat elvesszük tőle, dícsérjük, vakargatjuk, s így tapasztalatot szerez, ha a tárggyal hozzánk jön, kellemes érzésben lesz része.

Ha nem állna szűk folyosó rendelkezésünkre, azon esetben vagy a tárgyat kötjük hosszú zsinegre, vagy a nyakszíját és így csalogatva —hozd ide, hozd ide — gyengéden odavonszoljuk. Tárgyelhozás közben sose beszéljünk hozzá durván és sose bántalmazzuk, mert az elhozástól örökre elidegenítjük. A tárgyat túlsokat ne dobáljuk, nehogy ráúnjon. Ha nem hozná így, eszeljünk ki valami fortélyt, ami az elhozásra készteti. Természetes, ez a fortély ne legyen erőszak. A kis kölyök mindig kedvvel és örömmel hozza a tárgyat.

Mikor már meggyőződtünk róla, hogy a tárgyat nagyobb távolságból is biztosan elhozza, hozzálátunk a szabályozáshoz. Mikor is a vizslának balcombunk mellett le kell ülnie, a kidobott tárgyért csak

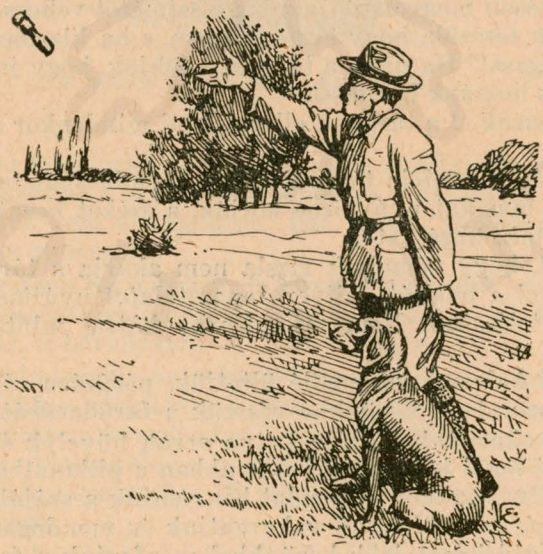

A vizsla bevárja, míg a tárgyért küldik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

akkor mehet, ha gazdája a „hozd ide" hangjelet hangoztatja, addig nyugodtan kell várnia. A tárgyat vágtába kell behoznia, s azzal gazdája előtt leül, megvárja, míg gazdája az „ereszd" hangjelre a tárgyat el nem veszi. Ülve marad, s a „lábhoz" hangjelre a balcombhoz kerül, ott leül.

A szoktatás úgy kezdődik, hogy a vizslát balcombunk mellé ültetjük, balkezünkkel nyakörvébe kapaszkodunk, s a tárgyat jobbkezünkkel kidobjuk. A rohanni akaró kutyát visszatartjuk, csitítgatjuk — „ott maradt, ülj le!" —, kis idő mulva, — „hozd ide!" — hangjelre, a tárgyért küldjük. Mikor a tárgyat visszahozta, baltenyerünkkel álla alá nyúlunk, jobbtenyerünkkel koponyáját fogjuk át és — „ülj le, ülj le!" — hangjel kíséretében leülésre késztetjük. Mikor leült, dícsérjük, fületövét vakargatjuk és „ereszd" hangjelre elveszszük a tárgyat. Azután „lábhoz" hangjelre kerülve balcombunkhoz küldjük. A gyakorlatot ugyanígy néhányszor megismételjük. Ezt azután addig fejlesztjük, míg vizslánk tökéletesen nem apportiroz.

Azután hozzákezdünk különféle tárgyak kidobásához. Ha itt is kellő jártasságot tapasztalunk, a tárgyat olyan helyre dobjuk (fűbe, gazba, út mögé), ahol a kutya nem látja és szimattal kénytelen keresni. Ilyenkor biztatjuk: „keress, keress!"

Az elrejtett tárgy kereséséhez úgy szoktatjuk, hogy hasaltatjuk, a tárgyat megszagoltatjuk, a vizslát helyen maradásra késztetjük. A tárgyat néhány lépésre elvisszük, szeme előtt letesszük, visszamegyünk hozzá, kissé kitartunk, azután „keresd, hozd ide!" hangjellel a tárgyért küldjük. Az elhozott tárggyal szabályosan elénk ül, elveszszük, s kerülve lábhoz küldjük.

A későbbi leckéknél a tárgyat úgy tesszük le, hogy nem látja. Később már elrejtjük, olyan magasra tesszük, ahonnan eléri, de ilyenkor a tárggyal megdörzsöljük azon a helyen a földet, s akár falon, akár kerítésen megvonszoljuk, hogy szimatot vehessen róla. Majd olyan magasan tesszük, hogy el ne érhesse, s ha kiszimatolta, biztassuk: „ugass, ugass!" Ha ugat, a tárgyat lelökjük, hogy jutalomképpen fölkaphassa és hozzánk hozhassa.

Ne mulasszuk el a tárgyak elhozásánál mindenkor dícsérettel elhalmozni.

Mikor már különféle tárgyat elhoz, farudacskát tollakkal kötözünk körül, a másikat nyúlbőrbe kötjük, s ezeket hozatjuk el. Majd vadgerlét lövünk, ürgét, stb.

Előfordul, hogy némelyik vizsla nem akarja a tárgyat elhozni. Nem találjuk el a módját, milyen tapasztalatot nyújtsunk, hogy kívánságunkat teljesítse. Nem marad más hátra, mint kényszerhez nyúlni.

A vizslát balcombunk mellé ültetjük, pórázára rálépünk, hogy el ne szökhessen. Jobb kezünkbe vesszük a farudacskát, bal kezünkkel mintha át akarnánk fogni a kutya orrát, hüvelyk és középső ujjunkkal lefcéit fogai közé nyomjuk, s abban a pillanatban hangoztatjuk: „fogd!". Ugyanakkor a farudat benyomjuk a szájába, két tenyerünkkel összezárjuk, fületövét vakargatjuk és mondogatjuk: „brávó, fogd, fogd". Majd ismét jobb kezünkkel megfogjuk a farúd végét és „ereszd" hangjelre kivesszük a kutya szájából. Ezt több leckén keresz-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tül (nap-nap után) ismételjük, míg a vizsla minden erőszak nélkül nem kap a fa után. A rudacskát mindig lejebb és lejebb tartva, míg a földhöz nem érünk, megfogatjuk és szájában tartva hurcoltatjuk, azután elénk ül, s elvesszük tőle.

Némely vizslánál ezzel a módszerrel sem megyünk semmire. Ezen esetben a szöges örv (korál) segítségével igyekszünk célunkat elérni. Ez 6—8 szöges golyóból álló fojtós nyakörv, melyet a kutya nyakára teszünk, balkezünkben tartjuk a nyakörv végét, jobbkezünkben a farudacskát. Most hangoztatjuk: „fogd!", s abban a pillanatban megrántjuk a nyakörvet. A kutya a fájdalomtól nyikkant, kinyitja a száját, melybe nyomban belökjük a farudat. Száját két tenyerünkkel összefogjuk, hogy a rudat tartsa és mondogatjuk: „brávó, fogd,

Kényszer útján tárgy megfogása.

fogd szépen!" Ezt több leckén keresztül addig ismételjük, míg a kutya nem szerez tapasztalatot arról, hogy jobb, ha a hangjelre a rudat elkapja, mert akkor nem éri kínérzet. Ezt azután fejlesztjük, mindig távolabb tartva a rudacskát.

I. Fegyelmezés a mezőnyben. A vizsla bevezetése három részből áll: I. Engedelmességre való nevelés (szobadresszura); II. fegyelmezés a mezőnyben; III. a bevadászás.

I. Az engedelmességre való nevelés gyakorlatai: 1. nevéhez szoktatás; 2. hívójelekhez szoktatás; 3. tisztaságra és helyhez szoktatás; 4. leültetés; 5. pórázon és szabadon követés; 6. lábhoz kerülés; 7. elfektetés; 8. helyre visszaküldés; 9. jelekre csaholás; 10. előreküldés és behívás; 11. lövéshez szoktatás; 12. fegyveremelésre, lövésre hasaltatás; 13. tárgyelhozás.

Ezeket a gyakorlatokat a vizslával héthónapos koráig tökéletesen el tudjuk végezni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

II. A mezőnybeli fegyelmezés gyakorlatai: 1. keresési stílus; 2. viselkedés keresés közben; 3. csapázás.

Ezeket a gyakorlatokat a vizslával akkor kezdjük, mikor az engedelmességi gyakorlatokat tökéletesen befejeztük.

III. A bevadászás gyakorlatai: 1. viselkedés vad szimatjára; 2. vadmegállás utáni viselkedés vadkelésre, lövésre, rebbenésre; 3. lőtt vad elhozása, sebzett vad kicsapázása és elhozása; 4. vadászat nyílt terepen; 5. vadászat fedett terepen; 6. vadászat erdőben; 7. vízi vadászat; 8. csapázás és dermedtre csaholás sebzett nagyvadra.

Sor kerül a mezőnybeli fegyelmezésre.

1. Keresési stílus. Keresési stílus, vagy keresési mód alatt értjük, mikor a vizsla a vad keresése közben tőlünk jobbra-balra 30—100 lépés távolságban vágtában kileng, fejét a levegőben tartva, tehát nem a földet túrva (mert az utóbbi gyenge szaglásra vall), orrával keresi a vad szimatját. A vizsla az arcvonal előtt sose legyen távolabb 15—20 méternél, de oldalt, nagyobb távolságot vehet. Vagyis ne keressen

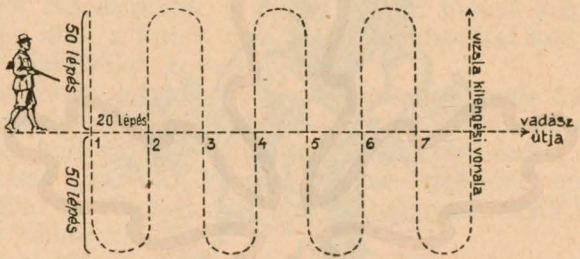

Kilengés jobbra-balra.

egyenesbe, hanem a vadásznak mindig az oldalát mutassa. Mint a mellékelt ábra mutatja, az arcvonal előtti távolság 20 m. A kilengés jobbra, balra 50—50 lépés. Mikor a vadász az 1. számú kilengési vonalba ér, a vizsla a 2. számú kilengést végezze. Mikor a vadász a 2. számú vonalba ér, a vizsla a 3. számú kilengést végezze és így tovább.

Természetes, nem ragaszkodhatunk a teljesen egyenlő távolságú kígyóvonalhoz, mert a vizslát sokszor egy-egy szimat, melynek kidolgozását be kell várni, útjából eltéríti. Az alapmozgás azonban maradjon kígyóvonalszerű.

A keresési hajlam minden vadászkutyában megvan, de tökéletesíteni kell. A szép stílusban kereső vizsla a vadász legnagyobb gyönyörűsége. Tehát ne sajnáljuk a fáradságot, hogy a vizsla stílusát kialakítsuk és széppé tegyük.

Kezdetben olyan helyen gyakorolunk, ahol nincs vad.

Némelyik fiatal vizslát annyira elragadja a keresési szenvedélye, hogy a figyelmeztető jelekre nem ügyel és csak vágyait követi. Ne várjunk arra, míg lecsillapul, mert csak az önállóságot szokja meg és később nem fogunk vele bírni. Tegyük mindjárt 25—30 méter hosszú kötélre, melynek egyik végét kezünkben tartjuk. A vizslát „előre, keress!" hangjellel keresni küldjük. Hogy keresési irányát jobban szabályozzuk, magunk is jobbra-balra kissé kilen-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

günk. Ezáltal a vizslának irányt jelölünk. Elindulunk, s a vizslának jobbkezünkkel balra intünk, hogy arra tartson, mi is egy darabkán balra megyünk. Mielőtt a vizsla megfeszítené a kötelet, rápisszentünk (vagy ha síphoz akarjuk szoktatni, két félrövidet sípolunk rá), utána a kötél megfeszül, a vizslát megrántja. Mi most jobbkezünkkel a jobb irányba intünk, s mi is arra tartunk. A vizslát a kötéllel szabályozzuk. Ha előre akarna tartani, visszahúzzuk; ha nagyon oldalt tartana, a kötelet magunkra szedjük. A kötéllel úgy szabályozunk, hogy a vizsla nekünk mindig az oldalát mutassa, s folytatjuk a kilengés szabályozását, mint a fenti ábrán látható. A vastag vonallal jelzett a vadász útiránya, a szaggatottal a vizsláé. Úgy irányítom a vizsla pályáját, míg én a „b" pontba érek, a vizsla 1-ig jusson. Ekkor rápisszentek (vagy két félrövidet sípolok), a kötelet megrántom, gyors fordulattal irányt változtatok „c"-nek, egyúttal karlendülettel jelzem az irányt. Ugyancsak így járok el a „c"-nél, „d"-nél, „é"-nél stb., mikor a kutya 2., 3., 4., stb.-be ér.

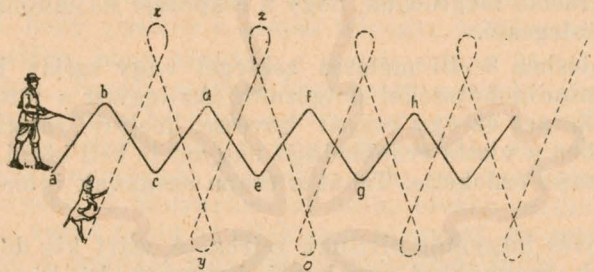

A kilengés szabályozása.

Mindaddig hosszú kötélen dolgozunk, míg a vizsla meg nem szokja a távolságot és a pisszentésre vagy a sípra való fordulást. Ez a temperamentumos vizsláknál néha két hónapig is eltart, de ne veszítsük el a türelmünket, mert különben pótolhatatlan lesz mulasztásunk.

2. *Viselkedés keresés közben.* Mikor már látjuk, hogy vizslánk nagyobb beavatkozás nélkül is elég jól stílusozik, hozzákezdünk a keresésközbeni fegyelmezéshez. Ezeket a gyakorlatokat már az engedelmességi gyakorlatok során átvettük, tehát nem nagy nehézséget fog okozni a rászoktatás.

Megköveteljük, hogy rövid sípra, hangjelre, kar felemelésre, fegyver emelésre, lövésre, bármily távolságban azonnal hasaljon. Kezdetben rövidebb távolságon kezdjük, azután a távolságot fokozzuk. Hosszú sípjelre, minden további nélkül, vágtába bejöjjön. Mikor már vizslánk a hosszú kötélen megbízhatóan dolgozik, a hosszú kötelet elengedjük, de nyakszíjáról nem csatoljuk le, hogy úgy érezze, mintha most is kézben volna. A hosszú kötélről csak akkor csatoljuk le, ha minden jelre feltétlen reagál és a távolságot bizonyos mértékben betartja. Csakis így szokja meg keresés közben az engedelmességet és így válik igazán használható vadászkutyává.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

3. Csapázás. A stílus bevezetésével egyidejűleg rávezetjük vizslánkat a csapázásra is. Vizslánknak egyike a legfontosabb feladatai közé tartozik, hogy a sebzett szárnyast és a kisvadat kicsapázza, megtalálja és elhozza. Akik azt képzelik, hogy a vizsla ezt a képességet tökéletesen örökli, azok nagyon tévednek. Vannak egyes fajták, pl. a magyar vizsla, a rövid- és drótszőrű német vizsla, melyek ezen képességből igen sokat örökítenek át. De pl. az angol vizslák, az átörökítés tekintetében, már messze elmaradnak. Bár kiváló orral rendelkeznek.

Mivel a vizsla a vad szimatját magas orral, tehát légszimatról keresi, a nyomtartása nem kitartó és nem biztos. (Nem úgy, mint a vérebnél, mely állandóan talajszimatot vesz.) Éppen azért hozzá kell szoktatni a talajszimat követéséhez.

Nem kis feladat. Némely vizsla (különösen az angolok) csak légszimattal akar dolgozni. Az ilyeneknél minden fortélyt fel kell használni. A helyszűke miatt ezek bevezetésével fogok foglalkozni, s ebből a leírásból megtudjuk, hogy a csapázási hajlammal bíróknál mi válik fölöslegessé.

A vezetéshez 8—10 méteres zsineget vagy szíjat használunk. Kezdetben mindig hátszéllel dolgozunk. Az legyen a főtörekvésünk, hogy a vizsla azt az egy csapát kövesse, melyre rátettük. Éppen azért kezdetben a vizsla érdeklődését nagyon le kell kötni, hogy csak az az egy csapa érdekelje. Tehát a csapa szagának intenzívnek kell lennie.

Egy kevés hagymát pirítunk zsírba. A zsírt kis dobozba teszszük, viszünk magunkkal egy karéj kenyeret, két-három méteres zsinegdarabkát, egy két méteres botot. A vizslát csapázás előtt nem etetjük.

Mikor kiérünk, cigarettafüsttel kitapasztaljuk a szél irányát, a kenyér mindkét oldalát bekenjük a hagymás zsírral, s a zsinegdarabra kötjük, a másik végét pedig a két méteres botra. Segédünk most lefekteti a csapát. (Képzelt sebzési hely.) A jelzett helyen a segéd a kenyeret kissé a földhöz törölgeti és néhány araszra, a vonszolék irányába is megtörli. A kenyeret ott leteszi, attól jobbra vagy balra olyan távolságba áll, amilyen hosszú a kinyujtott karja és a bot. Így vonszolja a boton a kenyeret. A szél a hátába fujjon. Tehát széllel. Mégpedig azért, mert ha szél ellen vonszolnánk, akkor a vizsla légszimatot kapna, s többet nem követné a talajszimatot. A segéd a vonszoléktól azért legyen távol, hogy a vizsla ne szokja meg az ő nyomát követni. Kezdetben egyenes irányban megy, az első alkalmakkal vagy 30—50 lépésre. A jelzett helyen a vonszolékot leteszi, ő néhány lépéssel továbbmegy és kerülő úton visszafordul. (Tehát nem azon a nyomon, melyen vonszolt, hanem jóval távolabb.)

A vezető bevárja a segédet, azután az indulás helyére viszi a vizslát. Legjobb, ha ott hasaltatja, s a nyomjelzést úgy szimatoltatja meg. A vizsla hosszú vezetéken van, és nem a fojtókarikába csatolva, mert a vizsla hevesen indul, s a fojtás a szimatfelvételben gátolná. Halkan mondogatjuk „keresd meg szépen!“ Ha a szimat érdekli, s

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

követni kezdené, bíztassuk „keresd szépen, keresd!“ S a hosszú vezetéken engedjük 2—5 méterre. Mihelyt letér és szertelenkedik, tegyük újra nyomra, csitítgassuk, s ha ez sem használ, hasaltassuk, hogy megnyugodjék. A világért se legyünk hozzá ilyenkor gorombák, mert örökre félni fog a csapafelvételtől.

Ha a csapát szépen követi, tartsuk kissé vissza, hogy ne rohanjon. A kenyér közelébe érve, pórázánál visszatartjuk, hogy a kenyeret fel ne kapja, melléje lépünk, megdícsérjük, s a kenyérből adunk egy falatkát. A kenyeret felvesszük, visszavisszük, s más helyen fektetünk csapát.

Ha látjuk, hogy a zsíros kenyér csapáját biztosan követi, még két-három napon keresztül gyakoroljuk, a távolságot fokozzuk, azután azt is megtehetjük, hogy a kenyeret magasan a fára tesszük, s mikor odaér, csaholtatjuk rá, míg végre kis falatkával megjutalmazzuk.

Némelyik vizslánál ez a kezdő gyakorlat is nehezen megy, de ne veszítsük el a türelmünket, s amit csak kieszelhetünk, mindent kövessünk el, hogy vizslánk a csapát felvegye és kövesse.

Mikor látjuk, hogy vizslánk a csapát szépen követi, elkezdjük az elhajlásokat. Sosem szögalakban, mert a vizsla kezdetben átugorja, hanem a segéd kerüljön jobbra vagy balra ívalakban. Ilyenkor a segéd kis jelzőfácskákat (kis ágdarabkák, melyeknek egyik végét kihegyezi, a másikat behasítja, abba papírszeletet dug) visz magával, melyeket a kanyarulatnál letűz, tovább megint, hogy az irányt jelezze, egyet pedig az elfektetett tárgynál. Ez azért történik, hogy a vezető a csapázás helyességét ellenőrizni tudja. A csapa távolságát 200 lépésig fokozzuk.

Mikor meggyőződünk róla, hogy vizslánk a csapát biztosan követi, elkezdhetjük a csapázást lőtt gerlével. A gerlét lehetőleg azon a részén, ahol vérzik, a feltételezett sebzés helyén a földhöz dörgöljük, lábánál fogva kötjük meg. Azért a lábánál, mert a visszájáról vonszolt toll jobban adja a szimatot. Éppen úgy vonszoljuk meg, mint a kenyeret. Csak, amikor a vizsla a gerle közelébe ér, nem tartjuk vissza, hanem elengedjük a pórázát és a gerlét magunkhoz hozatjuk.

Ezt azután különféle lőtt madárral, kanyarulatokkal és távolsági fokozásokkal gyakoroljuk és fejlesztjük. Mikor már vizslánk

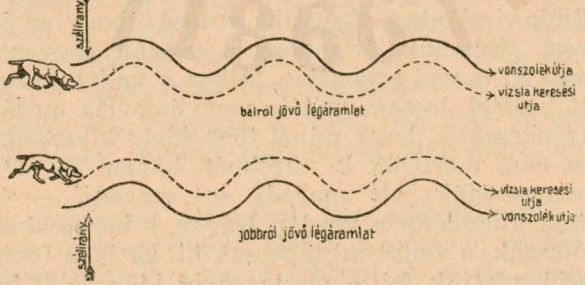

Légszimattal követi a csapát.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

teljes biztonsággal csapáz, kezdetben rövidebb, később mindig hosszabb csapát fektetve, póráz nélkül tesszük a lőtt vad csapájára.

Mindig legyünk figyelemmel a szél irányára és ne hozzon zavarba, ha pl. oldalszéllel a vizsla nem a csapán, hanem attól 2—3 lépésre jobbra vagy balra keres, mert ilyenkor a talajon is légszimatra dolgozik, mint ahogyan azt a mellékelt ábra mutatja.

Van vizsla, amelyik nem közvetlen a csapán viszi az orrát, hanem a csapát kígyóvonalban, de biztosan követi. Ez nem hiba, sőt jónak mondható, mert az ilyen vizsla önönmagát ellenőrzi, vajjon nem tér-e a csapa jobbra vagy balra?

A vadra való csapázásról még a bevadászás alkalmával említést teszek. A tárgyelhozás és a mezőnybeli fegyelmezés gyakorlásáról éppen úgy, mint a fegyelmi gyakorlatoknál — Foglalkozási és előmeneteli naplót — készítünk.

A bevadászás.

A bevadászás ideje akkor következik, mikor vizslánk bevezetésével annyira jutottunk, hogy nyugodtan vadra vihetjük, s rászoktathatjuk arra, miként viselkedjék és dolgozzék vadászataink alkalmával.

Legelső dolgunk arra törekedni, hogy a vizsla a vad láttára ne törjön szertelenségbe és ne űzze a vadat, hanem nyugodtan viselkedjék.

A nyugodt viselkedést pedig csak úgy érjük el, ha vizslánkat vadkelésre, rebbenésre, vad láttára, lövésre hasaltatjuk. Fiatal vizslában azt a nagy szenvedélyt, mely vele születik, másként ellensúlyozni nem tudjuk. Már a mezőnybeli fegyelmezések alkalmával, mikor stílushoz szoktatjuk s látjuk, hogy a repülő madarakat, bíbiceket üldözné, hasaltassuk. Ezen gyakorlatok alkalmával, ha nyúlat figyelne, vagy nyúl ugrana előtte, hasaltatjuk.

A szenvedélyes, túltemperamentumos vizslát kezdetben kötélen visszük vad elé (rétre, lucernába). Különösen bő alkalmat nyujtunk neki, hogy sok nyulat lásson és szenvedélyét megfékezhessük, mert a vizsla jóságának legnagyobb ellensége a nyúl. Ha a nyúl iránti szenvedélyét idejekorán nem fékezzük, később már csaknem lehetetlen.

Júliusban, lucernásokban, krumplikban, jó (szembe fúvó) széllel előre küldjük vizslánkat, figyeljük stílusát, hogy az jobbra-balra kilengő legyen. Szemünk állandóan a vizslán legyen, figyeljük, miként dolgozza ki a vad szimatját. Mikor a vadra húzni kezd, csitítgatjuk pszt, pszttel, lassan melléje megyünk. Ha megáll. símogatjuk, s azon igyekezzünk, hogy minél több ideig kitartson. Természetes, kezdetben nem merítjük ki türelmét, hanem 25—30 mp mulva halkan figyelmeztetjük: ott maradj, ott maradj! — és mi elébe menve, szemünk állandóan a vizslán legyen, s ha be akarna ugrani, azonnal hasaltassuk, a vadat mi tapossuk ki. Ez igen fontos, mert ha a vizslával rebbentetjük fel, a vizsla rövid időn belül beugrós lesz. Tehát a vadat mindig mi tapossuk ki, a vizsla addig mereven állja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Mikor a vad felrebben (vagy kiperdül), szemünk a vizslán legyen, rövid sípjelre vagy hangos drop! hangjelre azonnal hasaltassuk. Egy ideig hasalni hagyjuk, azután hozzámegyünk, megdícsérjük, megsímogatjuk, újra előre küldjük. Ilyenkor minden vizsla a felkelt vad helyét kiszimatolja. Ennél a kiszimatolásnál ügyeljünk arra, hogy a vizsla ne csapjon szenvedélyességbe. Mihelyt ezt észrevesszük, hasaltassuk, hívjuk be, küldjük más irányba keresni. Ha nem bírnánk a szenvedélyével, tegyük hosszú kötélre, vagy menjünk más helyre, vagy rendeljük láb mellé, s egy darabig kövessen ott. Ilymódon, többszöri ismétlés után, hozzászokik a nyugodtabb viselkedéshez.

Mikor már látjuk, hogy vizslánk a vad szimatját szépen kidolgozza, szabályszerűen áll, vadkelésre hasal, vadkelés és rebbenéskor a vad után vaklövést teszünk. Lövés után nem megyünk mindjárt a hasaló vizslánkhoz, hanem egy darabig kitartunk, hogy ezáltal a lövés utáni nyugodtságra szoktassuk. Azután megyünk hozzá, megsímogatjuk, lábhoz rendeljük, s egy darabig láb mellett megy. (Ha lövés után rögtön újra keresni küldjük, megszokja, hogy lövés után azonnal kiszaladjon.)

Így fejlesztjük vagy két hétig a vizsla képességeit belátható terepen, krumpliban, lucernában, réten, azután hozzálátunk különböző terepek vadászásához. Elsősorban is a kukoricában. Ügyeljünk a szélre: ha jobbról fuj, akkor baloldalon megyünk, hogy a kutya az egész tábláról kapja a szimatot. Ha balról fúj, a jobboldalon megyünk. Azon legyünk, hogy a vizsla relációt (távolságot) tartson. Mikor beküldjük a kukoricába, állandóan figyeljük. Azon legyünk, hogy ott egy félkört írjon le, és jöjjön ki. Azután újra beküldjük, Lehetőleg hátrafordulva küldjük a kukoricába, így mikor a kört csinálja, nem kerül nagyon előre. Amelyik vizsla keveset figyelne ránk, a kukorica között elbúvunk és besípoljuk. Egy darabig engedjük, hogy kétségbeesve keressen, azután vétessük magunkat észre. Ezt többször ismételjük meg az olyan vizslával, amelyik nem tart relációt.

Ha a fogoly a kukoricában nem kelne fel, s a vizsla bent megállna, fiatal vizslánknak nem szabad megengedni, hogy a foglyokat felverje. Ilyenkor, ha nincs velünk hajtógyerek, nem marad más hátra, mint magunknak kitaposni a vadat.

Sűrű zanótosokba némely vizsla nem mer bemenni. Az ilyent bátorítani kell. A világért sem szabad bedobni, hanem magunknak kell jópéldával előljárni és bemenni. Így a vizsla bátorságot nyer, s különösen, ha vadat talál, nem fog idegenkedni a zanótostól.

Ugyancsak így vagyunk a vízzel. Ha már be mer menni, tárgyakat dobunk be mindig mélyebb és mélyebbre, s azokat hozatjuk ki.

Mikor vizslánkat júliusban így előkészítettük a vadászatra, augusztusban foglyot lövünk előtte. Kezdetben csakis abból a csapatból, melyet megállt, s előtte rebbent. A vizsla lássa a foglyot leesni. Ott hagyjuk őt hasalni, elmegyünk a fogolyért, és hozzávisz-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

szük. Majd megszimatoltatjuk vele, kidobjuk és behozatjuk. Most azután a foglyot elrejtjük és megkerestetjük.

A második lőtt fogolynál egy darabig kitartunk, megszimatoltatjuk vele az első foglyot, a leesett fogoly felé egy kört írunk le, azután keresni küldjük. A megtalált foglyot mindig szabályosan kell hoznia, vele a vadász előtt leülnie, s várni, míg a vadász azt elveszi.

Néhány napig így gyakorlatozunk, hogy lövés után minél nagyobb nyugodtsághoz szoktassuk.

Vadászat után mindig csináljunk egy-két komplikáltabb vonszolékot lőtt fogollyal.

Ha foglyot sebzünk, vizslánkat a leesés helyére vezetjük, megszimatoltatjuk vele, nyugodtan, halkan mondogatjuk: keresd meg szépen! Ha a vizsla csapát követne, ne avatkozzunk bele még akkor sem, ha mi a foglyot más irányba láttuk volna menekülni. Ha netán szeleskedne, pihentessük, s más irányból lássunk a keresésnek. Ilyenkor legyünk türelmesek, ne idegeskedjünk, mert vizslánkból csak akkor nevelhetünk biztos sebzett csapázót, ha addig nem nyugszunk, míg a sebzett vad elő nem kerül.

Mikor vizslánk futó foglyokat követ, vigyázzunk, hogy ne rohanjon utánuk. Mihelyt gyorsítana, hasaltassuk, s addig marad ott, míg vele egymagasságba nem érünk, azután újra nyugtatva, előre küldjük.

Gyakran előfordul, különösen krumplitáblában, hogy a vizsla nem veszi észre a kiperdülő nyulat, csak már csapájának szimatját követi. Itt is ügyeljünk a nyugodtságra, s ha észrevesszük, hogy nyúl csapáját követi, más irányba küldjük keresni, hogy más szimat kizökkentse előbbi érzeteiből. Augusztusban a vizsla előtt kiperdülő nyulak után többször tegyünk vaklövést, s a vizslát hasaltassuk.

Mire vizslánk kiképzésével és bevadászásával ennyire jutottunk, annyi gyakorlatot szereztünk, hogy magunk is feltaláljuk magunkat, és azt a módot, mely nem engedi, hogy vizslánk elromoljon. Egyéni kívánságainkat ennyi gyakorlat után már bele tudjuk vinni szoktatásainkba. Még sok elmondani valóm volna, de a helyszűke miatt, rábízom a többi eltalálását az idomító találékonyságára.

A spaniel bevadászása.

A spaniel tulajdonképpen kajtató eb. Sűrű bokrosokban, szederindásokban, ahová nemcsak a hajtó, de a vizsla sem férkőzhetik, nagy sikerrel használhatjuk a vad felverésére és kiugratására. A vadat nem állja, felveri és halk csaholással követi, nem túlnagy távolságra. A friss vadcsapán is elmegy. Miután igen tanulékony, sokoldalú állat és kis termeténél fogva nem foglal nagy helyet, a mai vadászok közül sokan kívánják, s a vizslát óhajtják vele pótolni. Ez bizonyos fokig lehetséges, de bevezetése erre a célra nagy fáradságot igényel.

Mégis a nehezebbik bevezetési módot válasszuk, mert ha nem is sikerül teljes eredményt elérni, de olyan spanielt kaphatunk, melyet egyes vadászatoknál nagy eredménnyel használhatunk.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az engedelmességre való nevelés gyakorlatai teljesen ugyanazok, mint a vizslánál. Tehát: 1. nevéhez szoktatás; 2. hívójelekhez szoktatás; 3. tisztaságra és helyhez szoktatás; 4. leültetés; 5. pórázon és szabadonkövetés; 6. lábhoz kerülés; 7. elfekvés; 8. helyre visszaküldés; 9. jelekre csaholás; 10. lövéshez szoktatás; 11. előre küldés, behívás; 12. fegyveremelésre, lövésre hasalás; 13. tárgyelhozás.

A tárgyelhozásra teljesen úgy tanítjuk, mint a vizslát. Az erre vonatkozó utasítás „A vizsla bevezetése" című fejezet első bekezdésétől kezdve található meg. *Csak üregi nyulat és kisebb szőrmést* hozatunk vele el.

Amelyik azonban a mezei nyulat is fölveszi, természetes, hogy csak örömünkre szolgál.

A spaniellel csak akkor érünk célt, ha a hívó jelekre minden körülmények között feltétlen engedelmeskedik. Ez képezi azt a nagy munkát, melyet a spaniel bevadászása igényel. Szenvedélyes mozgékony, kis állat, mely bizony szívesen követi a vad csapáját, s ilyenkor se nem lát, se nem hall. Tehát a vezetőnek minden fortélyt ki kell találnia, hogy a spaniel a rövid sípjelre azonnal hasaljon, a hosszú sípjelre minden további nélkül bejőjjön. Ha ezt el tudjuk érni, a spaniellel való vadászat sok örömet szerez. Ezek elérésének az alapját a stílus, vagyis a keresési mód bevezetésénél fektetjük le.

A spaniel keresési módjának is körülbelül olyannak kell lennie, mint a vizsláénak. Az is zeg-zugos kilengéssel keressen, csak sokkal rövidebben. Az igazi spanielesek azt szokták mondani, hogy a fiatal spaniel csak a puska alatt keressen. (Ez alatt a rövid keresést értik.) Természetes is, mert ezt a rendkívüli temperamentumos állatkát csak akkor tudjuk fegyelmezni, ha közelünkben van. Éppen azért igen sokáig hosszú zsinóron 8—10 méteres távolságra stílusoztatunk vele. Közbe mindazokra a fegyelmi gyakorlatokra rászoktatjuk, melyekre a vizslát, de sokkal határozottabban megköveteljük. (Hosszú sípjelre azonnal bejönni, rövid sípjelre nyomban hasalni, fegyveremelésre, lövésre hasalni.) Pisszentésre forduljon. A spaniel a stílus gyakorlása alatt, ha valami szimatba fekszik, ilyenkor szoktatjuk ahhoz, hogy egyszeri síp- vagy hangjelre a szimatot nyomban otthagyja. Ha másként nem reagálna, vagy megdobjuk, vagy megparittyázzuk.

Mikor már pisszentésünkre reagál, s a kellő távolságot, vagyis a relációt betartja (8—10 m), még mindig nem engedjük szabadon, hanem csak a hosszúpórázt elengedjük. Később egész rövid pórázt teszünk rá, azt vonszolja maga után, hogy abban a hitben legyen, hogy pórázon van. Mikor megbízhatóságáról teljesen meggyőződtünk, jeleinkre feltétlen engedelmes, a rövid pórázt is leakasztjuk róla. De mihelyt kanászkodni kezd, újra rátesszük.

Csapáztatás. Mivel a spaniel természetében rejlik a csapázási hajlam, azt nekünk csak tökéletesíteni kell. Hosszú zsinóron csapáztatjuk. Kezdetben vonszolt szárnyasra és kisebb szőrmésre, melyeket el is kell hoznia. Mikor már biztosan tartja a csapát, szabadon csapáztatunk.

A bevadászásánál nagyon figyeljük meg, miként jelzi a vad szimatját. Ez nem minden spanielnél egyenlő. Többnyire ideges lesz, a farka igen gyorsan mozog, a szimatot mohón szívja. Persze kezdetben

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

hosszú kötélen visszük vadra, rétbe és lucernába. Kitűnő szimatolóképességénél fogva, jó széllel igen messziről megkapja a vad szimatját, s ha nem vigyázunk rá, messziről rászalad és fölveri. Ezért kell megfigyelnünk a viselkedését, s ha észrevesszük, hogy szimatban van, hasaltassuk gyakran és kövessük. Vadkelésnél, vadrebbenésnél szoktassuk rá, hogy azonnal hasaljon, s addig maradjon ott, míg végig nem simítunk rajta. Azután sem engedjük a vad után, hanem más irányba küldjük keresni.

Igen sok gyakorlással szép eredményt érhetünk el. A vezető leleményességétől függ, hogyan akadályozhat meg nem kívánatos cselekedeteket és hogyan érhet el egyes teljesítményt.

Hozzászoktatjuk a sűrűségekhez. Itt azután gyakran kihívjuk és itt is követeljük a rövid keresést. Ha észrevesszük, hogy valami vadat hajszol, besípoljuk. Feltéve, ha nem felénk ugrasztja. A bokrosokban, sűrűségekben a vadász az eshetőségekhez alkalmazkodik és kívánságait is ahhoz szabja. Néha hosszabb ideig kénytelen megengedni a hajtást, néha rövidebb ideig.

Ugyanúgy, mint a vizslát, rászoktatjuk a vízimunkára is.

A vad elhozásánál ugyanaz az eljárás, mint a vizslánál tettük, kivéve, hogy a spaniellel csak kisebb szőrmést hozatunk el, mezei nyulat csak akkor, ha hajlamosságot mutat az elhozására.

Ha nagyvad csapázására akarjuk szoktatni, az eljárás csaknem az, mint a véreb csapáztatásánál.

Úgy a véreb, mint a vizsla bevezetésének módozatait olvassuk el és használjuk föl a szükségeset spanielünk bevezetésénél.

Készítsünk foglalkozási és előmeneteli naplót.

A tacskó bevezetése.

Bár a tacskó igen sokoldalú vadászkutya, de sose kecsegtessük magunkat olyan vérmes reményekkel, hogy mindenes vadászkutyát nevelhetünk belőle. Már csak azért sem, mert a tacskó neveléséhez bizonyos fokú érzékre és rátermettségre van szükség. Ez a kis igénytelen vadászeb sok kiválósága mellett, igen szeszélyes, erőszakos és emellett nagyon érzékeny állat. Akinek a vadászkutyával való bánásmódban nagy jártassága van, az bámulatos eredményt érhet el. Ennek egyik főfeltétele, hogy a tacskót állandóan magunk mellett tartsuk (tehát nem kennelben), állandóan foglalkozzunk vele, s kicsi korától megóvjuk a rossz szokások felvételétől. Amit a tacskó fiatal korában megszokott, arról nehéz leszoktatni.

Kicsi korától kezdve héthónapos koráig úgy neveljük, mint a többi vadászkutyát, azzal a különbséggel, hogy a tacskó iránt még több jóindulatot és szeretetet mutatunk, mint a másik fajták iránt, mert érzékenysége így kívánja. A tapasztalatnyujtásaink lehetőleg csak kellemes érzésekkel járjanak.

Az engedelmességre való nevelés gyakorlatai tehát: 1. nevéhez szoktatás; 2. hívójelekhez szoktatás; 3. tisztaságra és helyhez szoktatás; 4. leültetés; 5. pórázon és szabadon követés; 6. lábhoz kerülés; 7. elfektetés; 8. helyre visszaküldés; 9. jelekre csaholás; 10. lövéshez

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

szoktatás; 11. előreküldés, behívás; 12. fegyver emelésre, lövésre hasalás.

A tacskóknak legnagyobb részében megvan a tárgyelhozási hajlam, ezt is megkíséreljük játékosan belenevelni, olyképpen, mint a vizslánál. Amelyik sehogyan sem hajlandó a tárgyelhozásra, azt nem erőszakoljuk.

Nagy súlyt helyezzünk arra, hogy a hívójelekre feltétlen bejöjjön.

A tacskó hivatása a kotorékmunka, hajtás és a sebzett csapázása. Ezekre a feladatokra veleszületett hajlamai és képességei vannak. Ezeket a hajlamokat természetesen helyes irányba fejleszteni, a képességeket tökéletesíteni, a mi feladatunk.

A kotorékmunkának is megvan az előiskolája és fokozatai. Mikor már az engedelmességi gyakorlatokon túl van, felkeltjük benne az ellenszenvet a ragadozó iránt. Nem áll mindig módunkban, hogy kölyökrókát vagy borzot használjunk fel, de a tanítás kezdetén megfelel a kölyök házimacska is. Továbbá a patkány, hörcsög, menyét. Ürgére semmiesetre se uszítsuk, sőt intsük le, mert a vadászat során sok zavart okozhat.

A kölyökmacskát tegyük olyan magasra, hogy a tacskó el ne érhesse és uszítsuk rá. Mindent kövessünk el, hogy a tacskó minél ingerültebb legyen, a macskát minél tovább csaholja. Lecke után a macskát elvisszük. Ha néhány lecke után észrevesszük a biztos támadóképességet, mikor tacskónk a legingerültebb, a kismacskát lelőkjük. Abban az esetben, ha a macskát rögtön megfogja és végez vele, nyert ügyünk van. De, ha csak csaholva támadja és helyben tartja, nem mer hozzányúlni, bíztatgatjuk: fogd, fogd! Másik leckénél a macskát ismét magasabbra tesszük, s a tacskót erősen bíztatjuk. Mikor a leghevesebb, akkor lökjük le a macskát. Ha több ilyen gyakorlat után sem fogná meg, rábízzuk bátorságának kifejlődését a jövőre.

Hozzálátunk a műkotorékban való munka szoktatásához. Erre a célra készítünk egy ládát, melybe a macska kényelmesen belefér. Mindkét végére dróthálós csúsztató (súberes) reteszt szerelünk. Ásunk egy 30 cm mély és vagy 2 m hosszú árkot, melyen a tacskó éppen befér és benne mozoghat. Ezt az árkot egy deszkával befödjük, s a „súberes" ládát a végére süllyesztjük. A ládateteje nyitható legyen, s azon betesszük (fiatal tacskónak kezdetben) a süldő macskát (melynek körmét levágjuk) olyképpen, hogy a tacskó lássa, mikor beletesszük. Most, a lyuk bejáratánál biztatjuk a tacskót, hogy bemenjen. Ha a ládához kívülről igyekezne, nem engedjük. Kényszerítjük, hogy a kotorékba menjen. Fölveszi a harcot. Jódarabig engedjük csaholni, tépelődni és mikor már igen ingerült, a láda mindkét suberjét egyszerre felhúzzuk. A macska kiugrik. Ha a tacskó elfogja, biztatjuk — fogd fogd! — Amelyik tacskó gyengébb és nem vérengző, de azért jól támad, csak nem fog, az előtt, mikor elég ideig csaholt, csak a láda lyukfelé eső suberjét húzzuk fel, s módot adunk a tacskónak, hogy jó ideig csaholjon és támadjon, majd azután a hátsó ajtót felhúzzuk, hogy a macska meneküljön. Ezt a gyakorlatot azután

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

aszerint fejlesztjük, amint a tacskó természete és a körülmények kívánják.

Mivel idomításunk olyan időre is eshetik, mikor a róka, vagy borz nem tartózkodik a kotorékban, mikor már tacskónk a műkotorékban megbízhatóan dolgozik, a macskát kivisszük olyan rókakotorékba, amely megközelíthető, s az esetleges kiásás nem jár nagy nehézséggel. A macskát, zsákba téve (a zsák száját kinyitva) bedugjuk a kotorékba, s rögtön rátesszük a tacskót, hogy befelé üzze. Természetes, a kotorék száját eltömjük, hogy a macska vissza ne törjön. Erre a célra, lehetőleg harcias macskát válasszunk. A küzdelmet vagy 10—20 percig engedjük meg, azután szabályszerűen ássuk ki a macskát.

Ilyen előkészítés után nyugodtan vihetjük tacskónkat akár róka-, akár borzkotorékba. Kezdetben lehetőleg olyan kotorékba engedjük, ahol fiatal rókák vannak anya nélkül. S ha a kis rókákat megfojtaná és a tacskóban megvan az elhozási készség, biztassuk a

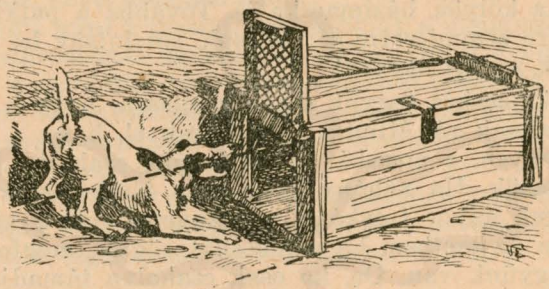

Műkotorék.

kis rókák elhozására. Hogy ezt elérhessük, a gyakorlatozások során fejlesszük benne az elhozási készséget és gyakran hozattassunk el vele lefojtott kis macskákat, patkányt és egyéb kisebb szőrmést. Sőt ha ilyenekkel csinálunk vonszolékot, azt okvetlen hozassuk el.

A vad hajtására vonatkozólag eltérők a nézetek. Ha nem akarjuk, hogy vadat hajtson, rászoktatjuk, hogy hívójeleinkre a csapáról visszajöjjön. A vadhajtásra külön nem kell tanítani. Hogy a hajtott vad vadászatánál, a vadász hogyan viselkedjék, azt a helyszűke miatt nem részletezhetem. Ha érzéke van a vadászathoz, mindenesetre át fogja látni a helyzetet és fogja tudni, mi a teendője.

A sebzett kicsapázásának bevezetésénél teljesen aszerint a módszer szerint járunk el, mint a véreb bevezetésénél. A vonszolékhoz azonban nem kell kitömött szarvasbőrt használni, megfelel kisebb szőrmés is, dermedt állapotban.

Ha a tacskót egyéb vadászatokra is föl akarjuk használni, akkor nézzük át azokat a vadászati lehetőségeket, melyekre a vizslát és a spanielt használjuk, s a tacskó természetének és hajlamainak megfelelőleg kíséreljük meg céljainknak megfelelőleg bevezetni. Sokszor igen nagy sikert érhetünk el.*)

*) Készítsünk foglalkozási és előmeneteli naplót.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A foxterrier bevezetése.

A foxterrier nem olyan sokoldalú, mint a tacskó, de különösen kotorékmunkára igen alkalmas. Vaddisznóhajtásokra is nagy sikerrel használják.

Igen temperamentumos, kemény, kevésbbé érzékeny állat, tehát sokszor rászorul a keményebb bánásmódra.

Bevezetése teljesen ugyanúgy történik, mint a tacskóé, azzal a különbséggel, hogy míg a tacskónál nem követeljük, hogy a dúvadat lefojtsa, a foxinál ezt megkívánjuk. Éppen azért, mikor a műkotorékban dolgozik és már erősen támad, a láda hátsó reteszét nem húzzuk föl, csak az elsőt, hogy a foxi fölvegye a küzdelmet a macskával.

Azon igyekezzünk, hogy a foxi, a lefojtott dúvadat ki is vonszolja. Éppen azért a tárgyak elhozását erősebben követeljük, mint a tacskónál és szükség esetén, a kényszertől sem tartózkodunk.

A kotorékebeket, ha a kotorékmunkát befejezték, megtisztogatjuk, szemeiket a sártól, piszoktól lemosogatjuk, ha erősen sebzettek, a sebeket fertőtlenítjük. Különösen gondunk legyen arra, hogy a kullancsoktól, bolháktól kitisztítsuk.

A kopó és az agár.

A kopó és az agárral való vadászat, egy másik sportnak, a bravúros lovaglósportnak van alárendelve, s így nem tartozik szigorúan a mi keretünkbe. Szűkre szabott terjedelmüknél fogva, nem is foglalkozhatunk ezzel a sporttal.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

FÜGGELÉK

A VADÁSZATRA VONATKOZÓ EGYÉB TUDNIVALÓK.

ÖSSZEÁLLÍTOTTA:

GLÓSER DEZSŐ

M. KIR. FŐERDŐTANÁCSOS

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadászat nemzetgazdasági jelentősége és jövedelmezősége.

A vadászat már a régebbi korban megszűnt egy kiváltságos osztály *„fényűző szórakozása“* lenni.

A jelenkor vadászata két irányban is bír fontossággal. A vadászat testet-lelket edző férfias sport, amely a városi embert is a szabad természetbe vezeti vissza; de ezenkívül, mint őstermelési ág — mint az erdő- és a mezőgazdaság mellékhaszonvétele — a nemzeti jövedelem egyik jelentékeny részét képezi.

A mai korban, amikor minden termelési ágat, a sokat hangoztatott „többtermelés"-re kell átállítani, a vadászatot is, mint az ősfoglalkozásnak egyik gazdasági ágát, kötelességünk belekapcsolni a gazdasági tevékenység fokozottabb szolgálatába.

Hazánk természeti adottságai, így földrajzi fekvése, kedvező talaj, növényzeti és éghajlati viszonyai, továbbá ezek előnyös egymásrahatása, a vadtenyésztés szempontjából is, rendkívül kedvezők.

Előbbi tényezők biztosítják azt, hogy *hazánk, Európa vadban legdúsabb országa.*

Azonban nemcsak a *vadak nagy száma* és ezek *sokféle fajtája,* hanem főként *vadállományunk kiváló minősége* az, ami hazánknak *az európai nemzetek sorában* a vadászat terén *az első helyet biztosítja.*

Azt, hogy országunk nagyvad állománya mily nemzeti kincs és és idegenek előtt is mily nagy értéket képvisel, ezt legjobban az 1937. évi berlini vadászati világkiállítás nemzetközi bírálóbizottságának bírálati eredménye mutatja.

Ismeretes, hogy ezen a minden képzeletet felülmúló, mintaszerűen megrendezett és a maga nemében páratlannak mondható világkiállításon 30 nemzet vett részt, vadásztrófeáinak a legjavával.

A nemzetek e nagy versenyében csonka hazánk az alábbi díjakat nyerte el:

1. A Németbirodalom legnagyobb díja egyikét (csoportdíj), amellyel a résztvevő 30 nemzet közül csupán 4 ország volt kitüntetve. Ezenfelül tiszteletdíj. (Göring birodalmi fővadászmester tiszteletdíja.)

2. A világkiállítás legszebb diorámájának megítélt tiszteletdíjat, a „Vadlibahúzás a Hortobágyon“ című diorámáért. (Alpers erdészeti államtitkár tiszteletdíja.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

3. A világkiállítás legjobb, 1900 után elejtett szarvasagancsának megítélt tiszteletdíjat. (Megnyerte: az 1911. évben a máramarosmegyei Gyertyánligeten elejtett szarvasagancs. Pontszáma: 231.1. *Világrekord.)*

4. A világkiállítás legszebb szarvasagancsának megítélt tiszteletdíjat. (Megnyerte: a baranyamegyei Sellyén elejtett szarvasagancs.)

5. A világkiállítás legjobb elejtett dámlapátjának megítélt tiszteletdíjat. (Megnyerte: az 1927. évben a tolnamegyei Gyulajban elejtett dámlapát. Pontszáma: 198.)

6. Vadfajonkint pedig az alábbi kimutatásban foglalt díjakat.

Trofea	Nagydíj	Arany-	Ezüst- érem	Bronz-	Összesen
Szarvasagancs	21	70	53	17	140
Dámlapát	10	11	6	13	30
Őzagancs	8	24	36	33	93
Muflonesiga	—	1	3	1	5
Vadkanagyar	—	—	5	10	15
Összesen (Kárpátalja és Erdély nélk.)	39	106	103	74	283
Szarvasagancsra esik	11	33	50	36	119
Medvére esik további	2	6	2	1	9

díj, a visszacsatolt kárpátaljai és erdélyi területek után.

Szarvasagancsaink világhírű minőségét különösen az igazolja, hogy a kiállítás nemzetközi bírálóbizottsága a kiállított nagyszámú szarvasagancsok közül mindössze 47 szarvasagancsot tüntetett ki nagydíjjal és egyben aranyéremmel is.

Ebből csonka hazánkra 21 nagydíj és aranyérem, további 11 nagydíj és aranyérem pedig a visszacsatolt Erdélyre esik. Így csonka hazánkra és a visszacsatolt Erdélyre a kiosztott nagydíjak és aranyérmek 68%-a jut.

A dámlapátok csoportjában a legjobb 34 dámlapát nagydíjjal és aranyéremmel díjaztatott, ebből 10 nagydíj és 11 aranyérem hazánkra esik, ami a díjak 30%-a. E csoportban a *világrekordot* az 1923. évben a tolnamegyei Gyulajon megtalált dámlapát tartja. Pontszáma: 209.26.

A kiállított medvék csoportjában a *világrekordot* az 1939. évben Beszterce-Naszód vármegyében elejtett medvebőr tartja. Pontszáma: 353.

Apróvad tekintetében pedig közismert hírnévnek örvend: a hortobágyi vadlibahúzás, a csallóközi foglyászat, továbbá a mezőhegyesi és a tótmegyeri fácánvadászat.

Nem kétséges az, hogy hazánk 1000 éves neves vadászati multja is nagy erkölcsi tőkét jelent, nemzetgazdasági szempontból mégis elsősorban a vadászat anyagi jövedelmezősége bír fontossággal.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Hogy a vadászat a gazdasági életünknek mily hasznot hajtó tényezője, ezt a vadászat jövedelmezőségéről összeállított alábbi részletadatok igazolják. (Az 1938/39. évi vadászati statisztika adatai szerint, Kárpátalja, Erdély és Bácska nélkül).[1])

1. A községi vadászterületek (mintegy 11·4 millió kat. hold) évi bére	2,009.000 P.
2. Az önálló magánvadászterületeken (6·0 millió kat. hold) a vadászatot főleg házi kezelésben tartják. Itt a vadászati haszonvétel a birtok gazdasági eredményét fokozza. Évi bérértéke (kat holdankint csupán 66 fillérrel értékelve)	4,000.000 P.
3. A külföldre kiszállított lőttvad értéke	4,300.000 P.
4. A belföldön elfogyasztott lőttvad értéke (becslés)	2,000.000 P.
5. A külföldre kiszállított élővad értéke	746.000 P.
6. Az államkincstár bevétele a vadászjegyek és a fegyverigazolványok illetékéből mintegy	900.000 P.
7. A felhasznált töltény (évi 7—8 millió) értéke mintegy	1,200.000 P.
8. Vadászfelszerelések beszerzése, javítása (fegyver, látcső, ruha, lábbeli, stb.) becslés szerint mintegy	500.000 P.
9. Az utazásokkal kapcsolatos kiadások (vonat és egyéb járművek) becslés szerint mintegy	300.000 P.
10. Vadőrök, hajtók, vadasszekerek bére	3,205.000 P.
11. A külföldi vadászvendégek által kifizetett vadlelövési díjak összege becslés szerint mintegy	300.000 P.
12. A vérfelfrissítésre felhasznált tenyészvad évi beszerzési ára mintegy	100.000 P.
13. Vadak bőre, szőrme, szőre, becslés szerint	300.000 P.
Összesen:	19,860.000 P.

Előbbiekből kétséget kizáróan megállapítható, hogy a vadászat gazdasági életünknek számottevően hasznot hajtó tényezője. A közel 20 millió pengőt kitevő összeg, mint az ország bevétele közvetlenül is, de az állam életvérkeringéséből is felszívódik az államot alkotó osztályok különféle foglalkozású rétegei közé (vadászterületbirtokos, vadászbérlő, gazda, vadőrszemélyzet). Jut ebből az ipar és a kereskedelemnek, de jut az ország legszegényebb sorsú nincstelen rétegeinek is, utóbbiaknál hajtópénz és fuvarbérben oly időszakban, amikor munka hiányában előbbiek keresethez jutni nem képesek.

A külföldre kiszállított élő- és lőttvadforgalom, külkereskedelmi mérlegünket szilárdítja és államháztartásunkat azonfelül nemes valutával látja el.

Fontos szerepet tölt be az elejtett hasznosvad, mint népélelmezési cikk is. Mindenki előtt ismeretes, hogy a könnyen emészthető vadhús, amellett, hogy jó és igen ízletes táplálék, azonfelül még a legolcsóbb népélelmezési cikk is.

Jelentékeny összeget fizetnek ki nemes valuta alakjában a külföldi vadászvendégek lelövési díj fejében. (Pl. egy kapitális szarvas-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

bika elejtése után mintegy 2—3000 P-t.) Még nagyobb az az összeg, amit előbbiek ellátási díjként és szórakozási költségként kifizetnek. Mint hazánk barátai pedig, fel nem becsülhető szolgálatot teljesítenek a revizió kérdésében.

Vérfelfrissítésre tenyészvadat szállítunk mintegy 12—16 európai országba; tengerentúlra pedig Egyiptomba és az Egyesült Államokba is.

Az 1938/39. évben terítékre került, a főbb vadfajokból: nyúl 1,116.932 drb; fácán 394.174 drb; fogoly (rosszul költött) 726.678 drb; szarvas 6154 drb; őz 14.414 drb.

A vadászatra kártékony állatokból terítékre került: kóbor eb 49.975 drb; macska 57.433 drb (pedig csak igen csekély részük kerül puskavégre).

A kártékony szárnyasokból pedig: varjú 146.826 drb; szarka 126.128 drb.

Előbbi adatokból meg lehet állapítani azt is, hogy hazánk vadászterületeinek még igen jelentékeny része gondozatlan, különösen a csekély számban alkalmazott szakvizsgázott vadőrszemélyzet hiánya miatt.

A kártékony és szárnyasragadozók hazánk vadállományában fel nem becsülhető károkat okoznak!

Azonban előbbieknél is nyilván még nagyobb károkat okoznak a határban csatangoló kóborló ebek (különösen a farkaskutyák és ezek korcsai) és a macskák.

A vadászati statisztikai adatokból megtudjuk továbbá azt is, hogy az évenkint meglőtt kóborló ebek és macskák (úgyszintén a kártékony és szárnyasragadozók) számszerű mennyiségében változás, illetőleg javulás nem mutatkozik.

Már pedig hazánk hírneves vadállománya nemzeti kincs, amelyet a vadászon felül, a gazdaközönségnek is védeni és óvni a kötelessége, különösen a jelenben mutatkozó élelmezési nehézségek idején.

A vadászgazda, sokszor jelentős összegű befektetése kárbavész ott, ahol megfelelő megértés hiánya miatt a gazdaközönség ebjei (különösen a farkaskutyák) és macskái, az évi vadtermést évenkint újból és újból megtizedelik.

A házőrző eb feladata a házat őrzni. A gazdaközönségre hárul az a megértő feladat, hogy a jövőben a kóborló ebek és macskáknak a vadállományban — e nemzeti vagyonban — való kártevő garázdálkodásait megfékezze és így mérhetetlen értékeknek a veszendőbe való jutását megakadályozza.

A magyar gazda e célból portánkint 1—1 magyarfajtájú háznyájőrző ebet (komondor, kuvasz, puli és pumi) tartson és ezek rendszeres élelmezéséről is gondoskodjék, nehogy éhségükben a határban való csavargásra, vadászatra kényszerüljenek.

[1]) *Jegyzet.*

A fentközölt vadászati statisztikai adatok az 1938/39. évi vadászati idényre vonatkoznak.

Bár újabbi statisztikai adatok is rendelkezésre állanak, mégis előbbiek közlését tartjuk szükségesnek, mivel a szóbanforgó adatok-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ból jobban jut kifejezésre a hazánk törzsállománya után terítékre kerülő vadak évenkinti mennyisége.

Ugyanis az 1939/40. évi kemény és hosszantartó télben hazánk vadállományának igen jelentékeny része, az 1941/42. évi kemény télben pedig a korábbi telekben már megtizedelt vadállománynak újabbi, számottevő része ismét elpusztult, amiért is az 1940/41. és az 1941/42. vadászati idényben a vadászat gyakorlása — a vadállomány megmentése, illetőleg a vadászterületeknek vaddal való újbóli benépesítése érdekében — jelentékeny módon korlátoztatott.

Az újabbi vadászati statisztikai adatok pedig már e megcsappant vadállomány után terítékre került vadmennyiségre vonatkoznak.

HALÁSZAT.

Halászati tilalmi idők.

A halászati tilalmi időt a földmívelésügyi miniszter évről-évre rendeletben állapítja meg. Ez a nyiltvizekre (patakok, folyók, megosztott tulajdonban levő tavak és holtágak, stb.) és ezek árvízi kiöntéseire vonatkozik. Egy tulajdonos birtokában levő tavak, zártvizek, ezekre általában nem vonatkozik a halászati tilalom.

Az általános halfogási tilalom általában április hó 20-tól május hó 31-ig tart. Kivételt képeznek: az úgynevezett hegyvidéki pisztrángos vizek.

A halászati tilalmi idők megállapítása tárgyában a 122.600/1942. F. M. számú[1]) rendelet intézkedik.

A kifogható halak legkisebb méretei:

Süllő, fogas, hossza	.....	30	cm	vagy	súlya	25	dkg
Kecsege	„	40	„	„	„	25	„
Márna	„	25	„	„	„	20	„
Ponty	„	30	„	„	„	40	„
Pisztráng	„	20	„	„	„	15	„

A hal hossza orra hegyétől a farka végéig számít. Rák legkisebb mérete 9 cm, szemétől a kiegyenesített farka végéig mérve.

A halászatra jogosított területtulajdonosok, társulatok saját területükön a törvényes korlátozásokat fokozhatják, más halfajokra is kiterjeszthetik, de nem csökkenthetik.

Hasznos víziállatnak számít a béka és a pióca is. Csak a halászatra jogosultnak szabad ezeket fognia, vagy halikrát szednie.

Hal-, rák-, béka-, piócafogás és halikraszedés egyformán halászásnak számít.

Halászni csak állami halászjeggyel (ára 5 P egy évre, a főszolgabíró vagy városi rendőrkapitány, Budapesten a kerületi előljáró adja ki) és a halászati jogtulajdonos engedélyével szabad. A jegy névre

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

szól, át nem ruházható. Halászsegédek jegyének ára 1 P és nem a halászsegéd, hanem a halászatra jogosított (tulajdonos, bérlő, stb.) nevére szól.

Kábító-, mérgező-, robbanóanyaggal halászni, a halat szigonyozni vagy lőni tilos.

Állandó halfogókészülékkel legfeljebb csak a meder felét szabad elzárni.

Gátak, zsilipek, hallépcsők és más víziépítményektől fel- és lefelé 30 m-nél kisebb távolságban más eszközel, mint nyeles horoggal nem szabad halászni.

Az erdők, mezők, szőlők, gátak felügyeletével megbízottak jogosítva vannak azokat, akik halásznak, vagy halászati eszközökkel vizek partján járnak, a halászjegy előmutatására felszólítani.

A halászatra jogosult, ha vadászati jogosítványa nincs is, lőfegyver használata nélkül elpusztíthatja a halakra nagyobb mértékben kártékony állatok közül a vidrát, a vidranyestet, a csonttörő sast, a jégmadarat, a szárcsát, búvárfajokat, valamint gémeket, vadrucákat és vadlúdféléket. Ez a rendelkezés nem érinti a vadászati terület tulajdonosának, esetleg bérlőjének tulajdonjogát az ily módon megfogott vagy elejtett vadra.

Halászati kérdésekben (ivadék-, ikrabeszerzés, stb.) felvilágosítást az Országos Halászati Felügyelőség ad (Budapest, Forint-u. 12. Telefon: 154—959).

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 122.600/1942. F. M. számú rendelete

a halászati tilalmi idők újabb megállapítása tárgyában.

A halászatról szóló 1888 : XIX. t.-c. módosításáról és kiegészítéséről szóló 1925 : XLIII. t.-c. 10. §-ában foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendelem.

1. §.

A nyiltvízekre nézve az általános halászati tilalom ideje május hó 15. napjától június hó 12. napjáig tart.

2. §.

(1) Nem vonatkozik az 1. §-ban megállapított általános halászati tilalom a hegyvidéki úgynevezett pisztrángos vizekre, valamint a Balatonra.

(2) A hegyvidéki úgynevezett pisztrángos vizekre a halászati tilalom:

galócára március hó 1. napjától június hó 1. napjáig;

pérhalra március hó 1. napjától május hó 1. napjáig;

sebespisztrángra október hó 1. napjától január hó 16. napjáig;

szivárványos pisztrángra március hó 1. napjától június hó 1. napjáig tart.

(3) A Balatonon az üzemterv szerinti halászati tilalom április hó 1. napjától május hó 1. napjáig tart.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

3. §.

(1) A Velencei-tó sík vízén az 1. §-ban megállapított általános halászati tilalom alatt is szabad húzóhálóval halászni.

(2) A Soroksári Dunaág területén az 1. §-ban megállapított általános halászati tilalom ideje alatt is szabad nyeles horoggal halászni.

4. §.

Az 1. §-ban megállapított általános halászati tilalmi időn felül nem szabad nyiltvizekből folyami- és kövirákot október hó 15. napjától június hó 1. napjáig fogni.

5. §.

A visszafoglalt délvidéki területeken az 5.440/1941. M. E. számú rendelet 26. §-a (2) bekezdésének f) *pontja értelmében a visszafoglalás előtt hatályban volt jogszabályok az irányadók. Ennek értelmében nem szabad kifogni a:*

kecsegét április hó 1. napjától június hó 16. napjáig;

pontyot és márnát május hó 1. napjától június hó 16. napjáig;

fogassüllőt és kősüllőt március hó 15. napjától május hó 1. napjáig;

galócát március hó 1. napjától május hó 1. napjáig;

rákot november hó 1. napjától május hó 16. napjáig.

MADARAK GYŰRŰZÉSE.

A M. Kir. Madártani Intézet a vadonélő madarakat főként fiókakorukban feliratos lábgyűrűvel szokta megjelölni abból a célból, hogy e gyűrűk alapján biztos adatokat kapjon a madarak vonulási útjának, téli szállásának, települési viszonyainak, életkoruknak, stb. földerítéséhez.

A madarak életének pontos vizsgálatához ma már nélkülözhetetlen madárgyűrűzés azonban csak úgy eredményes, ha a gyűrűk minél nagyobb számban kerülnek vissza a jelölő intézethez, hogy a jelölés és kézrekerülés minél több adatából vonhassanak le tanulságokat.

A vadászat érdekét is szolgáló madártani kutatást segítjük tehát elő, ha a kézrekerülő gyűrűs madarakat, esetleg csak a gyűrűt, vagy a *gyűrűről pontosan lemásolt gyűrűszámot és felírást*, a gyűrűs madár nevének, az elejtés helyének és idejének hasonlóképpen pontos megjelölésével haladéktalanul megküldjük a M. Kir. Madártani Intézetnek (Budapest, II., Herman Ottó-út 15. szám), honnan a madárnak, a gyűrűn található törzskönyvi száma alapján megállapított származási helyéről a beküldőt postafordultával tájékoztatják.

Idegen országokban gyűrűzött madarak is gyakran kerülnek lelövésre Magyarországon s természetesen ezeket a gyűrűket is, a megfelelő adatok feljegyzésével, haladéktalanul küldjük meg a Madártani Intézetnek, hogy azokat a megfelelő külországi társintézethez továbbíthassák.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A M. Kir. Madártani Intézet gyűrűi alumíniumból és vörösrézből készülnek tízféle nagyságban. A gyűrűkön található jelzések: törzskönyvi szám és *Budapest Ornith., M. Kir. Ornith. Központ Budapest,* vagy *Budapest, Ornithologia, Hungária, Madártani Intézet.*

TENYÉSZVAD MEGJELÖLÉSE.

A földmívelésügyi miniszter által — évenkint — vérfelfrissítés céljából juttatott tenyészvad közül, a nyúl fülgombbal, a fácán és a fogoly lábgyűrűvel megjelölve kerül elszállításra abból a célból, hogy a szóbanforgó vad helyváltoztatása megfigyelhető legyen.

A tenyészvad megjelölését a Soproni Erdészeti Kutató Intézet (vagy megbízásból a Mavad) végzi.

A fenti intézet kutatómunkássága akkor lehet eredményes, ha a vadász a megjelölt tenyészvadról, amely utóbb vadászterületén került terítékre, az év- és sorszámmal ellátott fülgombot, illetve lábgyűrűt levéve, előbbieket a m. kir. Erdészeti Kutató Intézethez (Műegyetem, Erdőmérnök szakosztály) Sopronba címezve elküldi.

A kísérő jelentésben a tenyészvad kibocsátásának és az elejtésének helyét meg kell nevezni; célszerű egyben előbbi helynek egymástól való kilométerekben kifejezett távolságát is közölni.

A FÁCÁN MEZŐGAZDASÁGI JELENTŐSÉGE MAGYARORSZÁGON.

A földmívelésügyi miniszter, hogy a fácán mezőgazdasági jelentőségét megállapítsa, megbízta a m. kir. Madártani Intézetet e kérdés megvizsgálásával.

A Madártani Intézet egy teljes éven át hetenkint több, az ország legkülönbözőbb vidékéről küldött fácánt vizsgált meg, összesen 497 darabnak elemezve a begy- és gyomortartalmát.

A vizsgálat azt igazolta, hogy a fácán mezőgazdasági kártétele a haszonhoz képest, amit hajt, teljesen elenyésző. A fácán ugyanis csak 12%-ban táplálkozik mezőgazdasági hasznos terményekkel és bogarakkal; viszont táplálékának 26%-a mezőgazdaságilag kártékony terményekből és bogarakból áll; 36%-a pedig olyanokból, amelyeknek nincs mezőgazdasági jelentőségük, amelyeknek fogyasztásával azonban közvetve szintén hasznot hajt, mert hússá dolgozza fel. Táplálékának fennmaradó 26%-a a mezőgazdaságra teljesen közömbös, mert ezt a részt a téli etetésre fordított ocsú és cirokmag, valamint az emésztést elősegítő kavicsok teszik ki.

Vagyis a fácán táplálkozásával általában 62%-ban hasznot hajt és csak 12%-ban okoz kárt, míg 26%-ban közömbös marad.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a fácán minden tekintetben *hasznos vadunk és így óvása, gondozása és tenyésztése közérdekű és kívánatos.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Szőrmés vadjaink szaporodás biológiai adatai.

Üzekedés, terhesség, ellés, szaporulat, életkor.

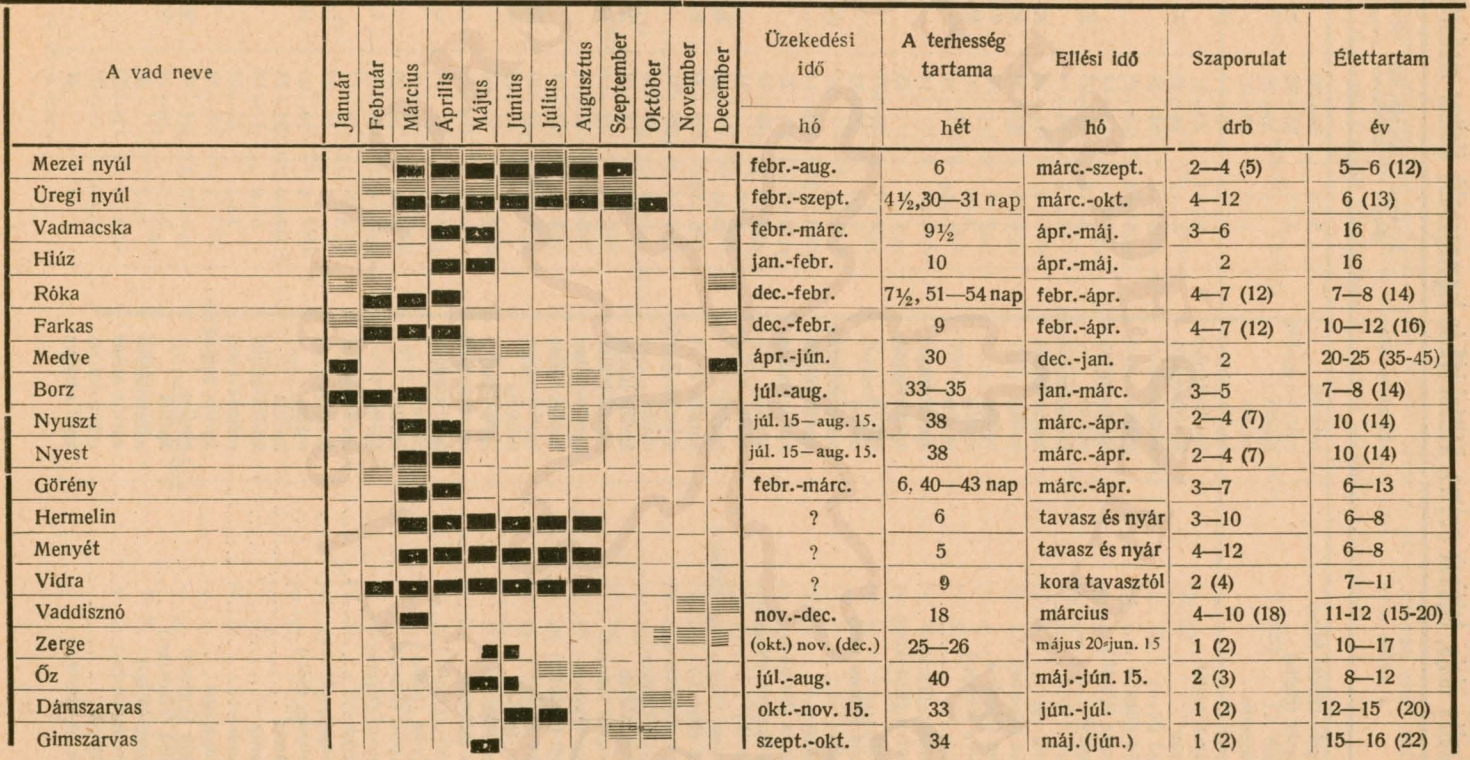

A vad neve	Üzekedési idő	A terhesség tartama	Ellési idő	Szaporulat	Élettartam
	hó	hét	hó	drb	év
Mezei nyúl	febr.-aug.	6	márc.-szept.	2—4 (5)	5—6 (12)
Üregi nyúl	febr.-szept.	4½,30—31 nap	márc.-okt.	4—12	6 (13)
Vadmacska	febr.-márc.	9½	ápr.-máj.	3—6	16
Hiúz	jan.-febr.	10	ápr.-máj.	2	16
Róka	dec.-febr.	7½, 51—54 nap	febr.-ápr.	4—7 (12)	7—8 (14)
Farkas	dec.-febr.	9	febr.-ápr.	4—7 (12)	10—12 (16)
Medve	ápr.-jún.	30	dec.-jan.	2	20-25 (35-45)
Borz	júl.-aug.	33—35	jan.-márc.	3—5	7—8 (14)
Nyuszt	júl. 15—aug. 15.	38	márc.-ápr.	2—4 (7)	10 (14)
Nyest	júl. 15—aug. 15.	38	márc.-ápr.	2—4 (7)	10 (14)
Görény	febr.-márc.	6, 40—43 nap	márc.-ápr.	3—7	6—13
Hermelin	?	6	tavasz és nyár	3—10	6—8
Menyét	?	5	tavasz és nyár	4—12	6—8
Vidra	?	9	kora tavasztól	2 (4)	7—11
Vaddisznó	nov.-dec.	18	március	4—10 (18)	11-12 (15-20)
Zerge	(okt.) nov. (dec.)	25—26	május 20-jun. 15	1 (2)	10—17
Őz	júl.-aug.	40	máj.-jún. 15.	2 (3)	8—12
Dámszarvas	okt.-nov. 15.	33	jún.-júl.	1 (2)	12—15 (20)
Gimszarvas	szept.-okt.	34	máj. (jún.)	1 (2)	15—16 (22)

Üzekedési idő .....

Ellési idő .....

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A fészkelés ideje, tojások száma, költési idő és legmagasabb életkor madarainknál.

A madár neve	Fészkelés ideje	Tojások száma	Költési idő napokban	Legmagasabb életkor években
Bagoly (Erdei füles)	március	5—6	28—30	—
Bagoly (Buhu)	március-április	2—3	33—36	60—70
Bibic	április	4	25—26	—
Bölömbika	május	3—5	25—26	—
Cinege (Szén-)	április-június	6—12	12—14	15—20
Császármadár	április-június	8—12	20—21	—
Fácán	április-május	8—12	24—25	20—25
Fajd (Nyír)	május	6—10	24—28	—
Fajd (Siket-)	május	8—12	26—28	—
Fecske (Füsti-)	május-július	4—5	13—14	—
Fogoly	május	8—16	24—25	20—25
Fürj	június-augusztus	8—12	16—17	—
Gerle	május-június	2	14—16	20—30
Gém (Szürke)	április	3—5	25—26	40—50
Gém (Vörös-)	május	3—4	28	40—50
Gólya (Fehér-)	április	3—6	30	40—50
Haris	június	7—10	21	—
Harkály (Tarka-)	április-május	4—6	14	—
Hattyú (Bütykös-)	április-május	4—7	35	—
Héjja	április	3—4	35—37	—
Héjja (Barna réti)	május	3—6	30—32	—
Holló	március-április	3—6	20	60—70
Kakuk	április-július	9—12	10—14	—
Kánya (Barna-)	április-május	2—3	22	—
Kárókatona (Nagy-)	április	3—4	28—29	—
Karvaly	április-május	4—6	34	—
Kócsag (Nagy- vagy Nemes-)	április	3—4	28	40—50
Lúd (Nyári-)	április	5—10	28—29	20—30
Ölyv (Egerész-)	március-április	2—4	28—31	—
Ölyv (Kigyász-)	május	1—2	36—38	—
Örvösgalamb	április-június	2	17—18	20—30
Pacsirta (Mezei-)	április-július	3—5	12—14	15—20
Rigó (Énekes-)	április-július	5—6	13—14	—
Rigó (Fekete-)	április július	4—6	13—14	—
Réce (Tőkés-)	április-május	9—12	23—29	20—30
Sas (Réti-)	március	2	40—42	40—50
Sas (Halász-)	április-május	2—3	35—36	—
Sas (Szirti-)	március-április	1—2	34—35	40—50
Sirály (Danka-)	április-május	2—4	24	20
Sólyom (Kaba-)	június	3—4	28	—
Sólyom (Ráró-)	április	3—4	28—29	—
Sólyom (Vándor-)	április	3—4	28—29	—
Szajkó	április-május	5—6	16—17	—
Szalonka (Erdei-)	április	4	18—23	15—20
Szalonka (Sár-)	május	4	19—20	16—20
Szárcsa	április	7—9	21—23	—
Szarka	április-május	6—8	17—18	—
Tuzok	május	2—3	23—27	—
Vadgalamb	április augusztus	2	16—17	—
Varjú (Vetési-)	április	4—5	17—18	50—60
Varjú (Hamvas-)	április	3—5	18—19	50—60
Vércse (Kék-)	május-június	4—5	28	—
Vércse (Vörös-)	április-május	4—6	28—29	—
Vízityúk	május-június	7—10	19—22	—
Vöcsök (Bubos-)	április-május	4	21	—

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Madaraink vonulási ideje.

Schenk Jakab: Magyarország vonulási naptára. Aquila XXIII. 1916. p. 42 és **Herman ottó**: Madarak hasznáról és káráról. IV. kiadás. Budapest 1914.

A tavaszi érkezést jelentő számok országos középnapot jelentenek.

A madár neve	Érkezik	Távozik	A madár neve	Érkezik	Távozik
Tőkés réce*	II. 28.	Nov.	Darú	III. 26.	Okt.
Egerész ölyv*	III. 3.	Okt.-nov.	Nagysárszalonka	III. 30.	—
Csörgő réce*	III. 3.	Nov.	Fekete gólya	IV. 1.	Szept.
Kék galamb*	III. 3.	Okt.	Fehér gólya	IV. 2.	Aug.
Mezei pacsirta*	III. 4.	Okt.	Feketenyakú vöcsök	IV. 3.	Okt.
Bibic	III. 5.	Nov.	Kígyászölyv	IV. 3.	Okt.
Nyílas réce	III. 5.	Nov.	Vízityúk*	IV. 4.	Okt.
Nyári lúd	III. 8.	Okt.	Vöröskánya	IV. 4.	Okt.
Seregély*	III. 8.	Nov.	Vörösgém	IV. 5.	Okt.
Fütyülő réce	III. 9.	Nov.	Kanalasgém	IV. 5.	Szept.
Szárcsa*	III. 9.	Nov.	Bakcsó	IV. 6.	Okt.
Danka sirály*	III. 9.	Okt.	Békászó sas	IV. 7.	Szept.
Fekete rigó*	III. 10.	Nov.	Halászsas	IV. 8.	Szept.
Örvös galamb	III. 10.	Okt.	Kabasólyom	IV. 10.	Szept.
Nagy póling*	III. 11.	Nov.	Ugartyúk	IV. 10.	—
Barát réce	III. 13.	Okt.	Bubosbanka	IV. 10.	Szept.
Barázdabillegető*	III. 13.	Okt.	Gólyatöcs	IV. 13.	—
Bőjti réce	III. 15.	Nov.	Kiskócsag	IV. 14.	Szept.
Nemeskócsag	III. 15.	Okt.	Molnárfecske	IV. 15.	Szept.
Középsárszalonka*	III. 15.	Aug.-nov.	Kakuk	IV. 16.	Júl.-szept
Kenderesmagos réce	III. 16.	Nov.	Gulipán	IV. 16.	—
Vörös vércse*	III. 16.	Okt.	Parti fecske	IV. 18.	Szept.
Énekes rigó	III. 17.	Okt.	Fülemüle	IV. 18.	Szept.
Erdei szalonka*	III. 18.	Okt.	Batla	IV. 18.	Szept.
Barna kánya	III. 19.	Szept.	Kékvércse	IV. 20.	Szept.
Borzascankó	III. 19.	—	Nádirigó	IV. 21.	Szept.
Piroslábú cankó*	III. 19.	Okt.	Üstökös gém	IV. 22.	Szept.
Szőlőrigó	III. 19.	Okt.	Gerle	IV. 22.	Szept.
Kis sárszalonka*	III. 20.	Nov.	Kormos szerkő	IV. 23.	Szept.
Bölömbika*	III. 21.	Okt.	Kékcsóka	IV. 24.	Szept.
Vörösbegy*	III. 23.	Okt.	Lappantyú	IV. 26.	Szept.
Bubos vöcsök	III. 23.	Okt.	Törpe gém	IV. 27.	Okt.
Nagygoda	III. 23.	—	Sarlósfecske	IV. 28.	Júl.
Barna rétihéja*	III. 24.	Okt.	Darázsölyv	IV. 28.	Szept.
Nagykárókatona	III. 24.	—	Fürj*	V. 1.	Szept.
Szürke gém*	III. 25.	Okt.	Tövisszúró gébics	V. 2.	Aug.-okt.
Kanalas réce	III. 25.	Nov.	Gyurgyalag	V. 3.	Szept.
			Haris	V. 6.	Szept.

Jegyzet: * = át is telel.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A VADONÉLŐ ÁLLATOK BETEGSÉGEI ÉS AZ ELLENE VALÓ VÉDEKEZÉS.

dr. vitéz *Vaday* Ferenc, m. kir. főállatorvos.

A vadonélő állatokban rejlő jelentékeny nemzeti vagyon fenntartása és gyarapítása, valamint a vadállomány minőségének fejlesztése csak kedvező állategészségügyi viszonyok mellett sikerülhet.

Köztudomású, hogy a vadonélő állatok edzettségük folytán a különböző betegségekkel szemben igen ellenállók, s ezért a megbetegedések jóval ritkábbak, mint a hasznos háziállatok között. A fertőző betegségeknek a vadállományban való terjedését nagyban akadályozza egyrészt a szoros érintkezés hiánya, másrészt pedig a ragadozók, amelyek a megbetegedett állatokat könnyen elfogják, megölik és a hullák felfalásával a ragályanyagot is megsemmisítik.

Ha azonban a vadonélő állatok természetes ellenállását csökkentjük *a túlságos bel- és rokontenyésztéssel, a területen túl nagyszámú vad tartásával*, akkor a vadállomány *a különböző betegségek* iránt fokozott mértékben fogékonnyá válhatik.

Gyakran tapasztalható, hogy a vadonélő állatok között ugyanakkor lép fel fertőző betegség, amikor a környéken a hasznos háziállatok között pusztít. Érthető ez, mert például a baromfikolerás hullákat igen gyakran dobálják ki a fácánosok árkaiba, a sertéspestis, a ragadós száj- és körömfájás, stb. betegség ragályanyagát pedig az erdei legeltetéssel terjeszthetik. A vadak betegségeinek terjedése szempontjából tehát veszedelmes lehet a hasznos háziállatok erdőben való legeltetése.

A vadonélő állatok között — ugyanúgy, mint a hasznos háziállatok között — úgy a fertőző, mint a nem fertőző állati betegségek előfordulnak. A súlyosabb, a nagyobb veszteségeket természetesen a fertőző betegségek idézik elő, amelyek a vadállományt esetenkint majdnem teljesen kipusztítják.

A vadonélő állatok között a fertőző betegségek közül leggyakrabban a lépfene, a sercegő üszök, a vadvész, a ragadós száj- és körömfájás, a sertéspestis, a baromfikolera és a nyulak tularémiája fordul elő. Ezek közül a lépfene és a sercegő üszök elleni védekezésre vonatkozóan a 100.000/1932. F. M. számú rendelet 282. és 302. §-ai tartalmaznak rendelkezést, míg a többi fertőző betegségek elleni védekezés a vadászterületek tulajdonosai, azok bérlőinek érdeke és kötelessége.

A vadonélő állatok fertőző betegségei.

1. Lépfene.

A lépfene hevenyés fertőző betegség, mely iránt a vadonélő állatok közül a szarvas, az őz, a dámvad, a muflon, a vaddisznó és a nyulak is fogékonyak és azokat rövid betegség után többnyire el is pusztítja. Mint talajbetegség a vizenyős, mocsaras területeken, főleg a meleg évszakban fordul elő. Az ember is könnyen megbetegedhetik lépfenében.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A betegség tünetei: A beteg állat bágyadt, az embert a szokottnál jobban bevárja, a felriasztás után megfutamodik, de gyorsan megáll és már rövid ideig tartó futás után is kifárad, szaporán, nehezen lélekzik. A beteg állat bélsara és vizelete többnyire véres és a nyakon, meg a szügyön duzzanatok lépnek fel. Vaddisznóknál rendszerint a toroktájék dagad meg. Elhullott, vagy lelőtt állatot külsőleg lépfenére gyanússá teszi a testnyílásokból kiszivárgó véres váladék.

A hulla felbontása után szembetűnik a vér fekete-vörös folyékony volta, a lép megnagyobbodása és feltűnően lágy, majdnem folyékony volta.

2. Sercegő üszök.

A sercegő üszök a szelíd és a vadonélő kérődző állatok (szarvas, őz, dámvad) fertőző, de nem ragadós betegsége. Ebben a betegségben majdnem kizárólag fiatal állatok szoktak megbetegedni. A betegség 2—3 napon belül rendszerint elhullással végződik.

A betegség tünetei: A test valamely húsos részén, főleg a faron, combon vagy a vállon meleg és fájdalmas daganat, duzzanat támad és ennek következtében az állat rendszerint sántít. A duzzanat tapogatásra serceg. A lélekzés szapora és nehezített.

Az elhullott állat felbontásakor a sercegő daganatban a szövetek taplószerűen szárazak, véres, kocsonyásan beszűrődöttek és gázbuborékokat tartalmaznak.

3. Vadvész.

A betegség főleg a kérődző vadállományban, különösen az őzek között (vadaskertekben) fordul elő. A vaddisznó is érzékeny a betegség iránt és más vad hullájának elfogyasztása útján is fertőződhet.

A betegség tünetei: A betegség nagyfokú bágyadtsággal kezdődik. A beteg állat az embert megvárja. Ha meg is futamodik, hamar megáll, liheg és szaporán lélekzik, később a szem és a száj nyálkahártyája annyira megduzzad, hogy a szemhéj és az ajkak kifordulhatnak s a nyelv a szájból kilóg. A duzzanat a toroktájékra is átterjed s emiatt a fej előre nyujtott, a lélekzés hörgő s messzebbre is hallható. Elhullott állaton a betegségre jellemző a szemhéj, az ajak, a nyelv- és a toroktapogatásra nem sercegő duzzanata, az orrnyílásokból szivárgó többnyire véres, habos váladék s a végbél környékének véres-nyálkás bélsárral való szennyezettsége. Ilyenkor a bélsár híg és véres, nyálkával kevert. A betegség a szabadon élő vadakon több napig is eltarthat, de rendszerint elhullással végződik.

4. Ragadós száj- és körömfájás.

A ragadós száj- és körömfájás a hasítottkörmű vadonélő állatok (szarvas, őz, dámvad, muflon, vaddisznó) és a nyulak között is előforduló fertőző igen ragadós betegség. A betegség a fertőzött állományban, különösen vadaskertben, gyorsan terjed állatról-állatra.

A betegség tünetei: A betegség bágyadtsággal kezdődik, később a szájban és a lábvégeken hólyagok keletkeznek, a beteg állatok fel-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tűnően nyálaznak és sántítanak. A vaddisznóknál sokszor csak a lábvégek betegszenek meg. A beteg állat keveset mozog, sokat fekszik.

A betegség ritkábban, főként csak a szopós állatok között szokott elhullást okozni.

5. Sertéspestis.

A sertéspestis a sertések fertőző ragadós betegsége, mely a vaddisznóállományban is igen gyakran súlyos veszteségeket okoz. A fiatal és az idős állatokat egyaránt megtámadja a betegség s részben már néhány nap alatt, részben pedig hosszabb betegeskedés után pusztítja el azokat.

A betegség tünetei: A beteg állat étvágytalan, gyakran hány, járása ingadozó, lélekzése nehezített, köhög és később lesoványodik. Bélsara híg, néha véres. A betegség már néhány nap alatt elpusztíthatja a vaddisznót, ezért nemcsak lesoványodott, hanem jó húsban lévő vaddisznó hullája is gyanús lehet sertéspestisre.

Az elhullott vaddisznó gyomornyálkahártyája sötétvörös, a bél nyálkahártyája kipirosodott, és rajta, valamint a veséken sok apró piros petty látható, a vastagbelekben pedig kerek felrakódások vannak. A tüdő kisebb-nagyobb része sötétebb vörös, májtapintatú és légtelen, a nyirokcsomók pedig feketés-vörösek.

6. Baromfikolera.

A baromfikolera a fácánokat, foglyokat pusztítja. Gyorsan lefolyó és rendszerint halálos fertőző betegség.

A betegség tünetei: Az állatok néha előzetes rosszullét nélkül hirtelen pusztulnak el, máskor szomorkodnak, szárnyukat lógatják. Az ürülék rendszerint híg és néha véres.

Az elhullott szárnyas vadnál a betegségre gyanút kelt a végbélkörüli tollak bélsárral való szennyezettsége, a vékonybelek nyálkahártyájának kipirosodása, a híg véres béltartalom, továbbá a szívburkon látható véres és a májban látható apró sárgás pettyek.

7. Túlarémia.

A túlarémia a vadonélő rágcsáló állatok (mezei nyúl, üregi nyúl, mezei egér, mókus, ürge, hörcsög, stb.) fertőző betegsége, amely a legyek, a kullancsok csípése útján, leginkább azonban a fertőzött nyulak lenyúzása, kizsigerelése és feldarabolása során az emberre is könnyen átragadhat. A betegség a nyulak között néha járványszerűen lép fel és egyes vidékeken a nyúlállomány kipusztulására vezet.

A betegség tünetei: A betegség néha már néhány nap alatt elpusztítja a nyulakat, máskor hónapokig tartó betegséget okoz. A beteg nyúl egyedül azzal árulja el betegségét, hogy a közeledő embert jobban bevárja, majd a megfutamodás után csakhamar újra megáll. A soványság nem mindig jele a betegségnek, mert a túlarémiát jó húsban lévő nyúlhullákon is megállapították. A beteg nyulat könnyen elfogja a kutya, sőt esetenkint az ember bottal is elejtheti. Az elfogott beteg nyúlon nem ritkán észrevehető és a túlarémiára utaló tünet a nyakon és a hónaljban kemény csomók alakjában tapinthatók a megnagyobbodott borsónyi vagy babszemnyi nyirokcsomók.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az elhullott, lelőtt vagy elejtett nyúlon a fent már említett megnagyobbodott nyirokcsomók tapintásán kívül külsőleg más betegségi tünet nem látható.

A betegségre gyanús hullák felbontása nagy óvatosságot igényel, mert az ember is könnyen fertőződhet. A felbontott hullában a legjellemzőbb a lép elváltozása, mert néha négy-ötszörösére is megnagyobbodik.

A vadonélő állatok nem fertőző betegségei.

A vadonélő állatok *nem fertőző betegségei* közül leggyakrabban az erőművi behatások következtében keletkezett sérülések, a különféle emésztőszervi bántalmak, anyagcsereforgalmi zavarok, a gyomor- és a bélférgesség, a métely kór, stb. fordulnak elő leggyakrabban.

A sérüléseket legtöbbször a rossz lövések, a vadorzók csapdái, a vadak egymásközötti verekedései, stb. idézik elő. Ha a sérülések felületesek és fontosabb szerveket nem érintenek, tökéletesen gyógyulhatnak rövid időn belül; ha azonban a sérülések mélyrehatók, vagy nemesebb szerveket is érintenek, akkor a teljes gyógyulás bizonytalan lévén, a sérült vad lelövetése indokolt.

Az emésztőszervi bántalmak és az anyagcsereforgalmi zavarok leggyakrabban a nem megfelelő takarmány fogyasztása következtében keletkeznek. E betegségek keletkezésének megelőzése végett tehát a vadak megfelelő takarmányozásáról kell gondoskodni és célszerű a sózó elkészítésekor takarmánymeszet is használni.

A gyomor- és bélférgességre gyanút kelt a gyomor- és bélhurut ismétlődő tünete (hasmenés) mellett az egyedek soványodása és a fiatal állatok fejlődésben való visszamaradása, csököttsége. A betegség fennforgását bizonyossá teszi a bélsárral kiürülő féreg vagy a bélsár pozitív eredményű vizsgálata, végül pedig a hullák felbontásakor a gyomorban és a belekben található férgek nagy száma. A fertőzés petékkel szennyezett takarmánnyal, ivóvízzel, talajrészekkel, stb. történik. E betegség gyógykezelése más és más a férgek minősége szerint, azért a gyógykezelést állatorvosra kell bízni.

A métetlykór a nedves, mocsaras, vízáradásos vidéken szokott az esős években előfordulni és a vadonélő kérődző állatok lesoványodását, senyvességét, ritkábban elhullását is okozhatja. A métely kórral fertőzött állatok rendszerint az őszi hónapokban bágyadtak lesznek, étvágyuk csökken és hasmenés lép fel. A betegség előrehaladott állapotában soványodás, senyvesség, a torok és a has alsó részén pedig vizenyős beszűrődések láthatók.

A betegség összetéveszthető a gyomor- és bélférgességgel, azért a betegség biztos megállapítása és az esetleg foganatosítható gyógykezelés végett állatorvoshoz kell fordulni.

A rühösség a nyulak között elég gyakori. A betegség kezdetén viszketés kíséretében göbök, majd korpaszerű pikkelyes felrakódások keletkeznek az állat bőrén, később a szőr kihull, a bőr megvastagodik és ráncos lesz; közben az állat rohamosan lesoványodik. A betegség az állat elhullását is okozhatja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A rühösség kivételesen a fácánokon is előfordul. Ez esetben a beteg helyeken a toll kihull vagy letöredezik, és a bőrön kopasz foltok keletkeznek.

A rühösség elfojtása és továbbterjedésének megakadályozása végett legcélszerűbb a beteg és a beteggyanús nyulakat, fácánokat az állományból kilövetni.

A megbetegedett vadonélő állatok gyógykezelésére, valamint a betegségek elleni védőoltásra ritkán (leginkább a vadaskertekben) van alkalom, azért a vadonélő állatoknál az a legfontosabb, hogy a betegség előidéző okokat kizárjuk, illetve azok előfordulását lehetőség szerint csökkentsük.

Ez a következőképen valósítható meg:

1. A vadállományt állandóan éber figyelemmel kell kísérni és különösen a vadak jó erőben való tartására kell nagy gondot fordítani. Ha az erőbeli állapot rosszabbodását észleljük, annak okát minden körülmények között igyekezzünk megállapítani és azt a lehetőségekhez képest minél előbb megszüntetni.

2. Ha a vadállományban elhullások fordulnak elő, a hullát állatorvossal vizsgáltassuk meg, vagy az alább ismertetendő módon, csomagolva küldjük be vizsgálat végett a M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézetbe (Budapest, XIV., Tábornok-u. 2. sz.).

3. A hullát — legcélszerűbb elégetni, vagy pedig kreotánnal, nyers kresollal, kreolinnal vagy petróleummal leöntve 2 m mélyen elásni. A hulla helyét és környékét a 2. alatt tárgyaltak szerint kell fertőtleníteni. A hulla helyét, annak környékét fel kell égetni, vagy mélyen aláásni, a hullával érintkező tárgyakat pedig elégetéssel meg kell semmisíteni, vagy megfelelő fertőtlenítő szerekkel ártalmatlanná kell azokat tenni.

4. A vadonélő állatok fertőző betegségei közül több az emberre is veszélyes, azért a hullával csak olyan egyén foglalkozzék, akinek a kezén nincsenek sebek, sérülések. A hullával foglalkozó egyének ruhájukat, lábbelijüket a hulla megsemmisítése vagy becsomagolása után tisztítsák meg, kezeiket pedig mossák meg és fertőtlenítsék.

5. A vadállományban előforduló megbetegedéseket ne titkoljuk el, hanem azt a szomszéd vadászterület tulajdonosaival is közöljük, hogy az is védekezhessen a betegség ellen és érdeklődni kell, hogy a szomszéd vadászterületeken hasonló tünetek között nem betegszenek-e meg a vadonélő állatok.

A vadonélő állatok hulláinak csomagolása és vizsgálatra való küldése.

A vadonélő állatok hulláját, hullarészét — a hasznos háziállatokéhoz hasonlóan — postán, vasúton vagy más módon a 100.000/1932. F. M. számú rendelet 118. §-ában előírt feltételek mellett szabad szállítani.

A hullát, hullarészt a betegség megállapítása céljából a M. Kir. Országos Állategészségügyi Intézetbe (Budapest, XIV., Tábornok-u. 2. szám) kell küldeni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Vizsgálatra lehetőleg friss hullát, hullarészt vagy szerveket kell kiválasztani és küldeni.

Apróvad (fácán, fogoly, nyúl, szopós állatok, stb.) hulláit lehetőleg egészben, nagyvad hulláiból az elváltozott szerveket kell vizsgálatra küldeni.

A küldeményt legcélszerűb állatorvossal kiválasztatni, azzal csomagoltatni és elküldetni. Ha a küldeményt nem állatorvos, hanem magánfél küldi, akkor a csomagolás csak állatorvos jelenlétében történhetik, aki a szállítólevélen, illetőleg a fuvarlevélen igazolja, hogy a küldemény jelenlétében és szabályszerűen lett becsomagolva.

Egész állati hulla szállításánál a hulla természetes nyílásait akként kell elzárni, hogy azokból nedv ne szivároghassék ki. Hullarészek vagy kóros szervek szállítása esetén, a vér és egyéb testnedvek letörlése után, először hártyapapírba, azután száraz, ha az emberre is ragadós betegség (lépfene, veszettség, stb.), vagy annak gyanúja forog fenn, fertőtlenítőszerrel átitatott vászonba kell göngyölni.

A szállításra ilymódon előkészített hullák, szervek, stb. csomagolására vastagfalú, erős faládát kell használni, melyet fűrészporral, korpával, tőzegporral, fagyapottal vagy egyéb hasonló anyaggal akként kell szorosan kitölteni, hogy az a küldeményt minden oldalról legalább 5 cm vastagságban körülvegye.

Ha nem állatorvos a feladó, akkor a feladó a szállító-, illetve fuvarlevélre a következő nyilatkozatot köteles írni: „Felelősséget vállalok, hogy a küldemény belsőleg a 100.000/1932. F. M. sz. rendelet 118. §-a szerint lett csomagolva." (Aláírás.)

A nem megfelelően csomagolt vagy helytelenül címzett küldeményt továbbításra felvenni tilos. A küldemény helyes csomagolásáért a feladó, illetőleg a csomagolásnál jelen volt állatorvos felelős.

A láda címoldalára papírlapot kell ragasztani s arra a feladó nevét és lakóhelyét, továbbá a pontos címet és tartalmat kell írni. A ládát zsineggel körül kell kötözni, a zsineg végeit pedig le kell pecsételni. A szállítólevelet a címirattal azonosan kell kitölteni.

A fertőző állatbetegségek vagy azok gyanuja esetén a hullák, hullarészek kiválasztása és elküldése tekintetében a következőket kell szem előtt tartani: Lépfene vagy e betegség gyanuja esetén a lép elváltozott részéből 2, legalább diónagyságú darabot; ragadós száj- és körömfájás vagy annak gyanuja esetén az elváltozott száj- és nyelvrészeket, lábvégeket; rühösség esetén az elváltozott bőr egy részletét; sertéspestis vagy annak gyanuja esetén az egész állati hullát; sercegő üszök vagy annak gyanuja esetén az elváltozott izmokból kell vizsgálatra részleteket küldeni.

A VADÁSZATI ÜGYOSZTÁLY ÜGYKÖRE.

A vadászatról szóló 1883 : XX. t.-c. végrehajtásával kapcsolatos intézkedések. A vadászati tilalmi idők módosítása.

Az eleven haszonvadnak és a hasznos szárnyasvad tojásainak forgalombahozatala és szállításának engedélyezése.

Tenyészvad- (nyúl, fácán és fogoly) juttatás vérfelfrissítésre, továbbá a kipusztult vadászterületek apróvadállományának a pótlására.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Eleven hasznosvad külföldre való kiszállításának véleményezése.

A Magyar Vadtenyésztők Kiviteli és Kereskedelmi R.-T.-vel kapcsolatos ügyek.

A hűtőházakban raktározott hasznosvad forgalmának — a vadászati tilalmi időszakban való — felülvizsgálata.

Kivételes vadlelövés engedélyezése.

A visszacsatolt (foglalt) területen a vadászati haszonbérleti szerződések megjelölt felülvizsgálata, jóváhagyása.

A visszacsatolt keleti és erdélyi részen, továbbá a visszafoglalt délvidéki területen — vadlelövési keret kapcsán — vadlelövés engedélyezése.

A ragadozó és kártékony állatok méreggel való irtásához szükséges engedélyek harmadfokú elbírálása.

Vadászati egyesületek (társulatok) alapszabályainak vadászati szempontból való felülbírálása.

Vadászati kihágások harmadfokú elbírálásával kapcsolatos intézkedések. (Szakvélemény.)

Vadőrképzés. Vadőri szaktanfolyamok és szakvizsgák tartása. Vadőri tankönyv kiadása. Vadőri jelvények kiadása.

Mező- (hegy-) őrök részére, kivételesen hosszúcsövű lőfegyver viselésének engedélyezése.

A vármegyei vadászati felügyelők (helyettesek) és a vadászati tudósítókkal kapcsolatos ügyek.

Vadászati propaganda, kiállítások és kongresszusok ügyei.

Vadászati statisztika.

Az új vadászati törvény előkészítésével kapcsolatos ügyek.

EGYESÜLETEK.

Vadászati egyesületek.

Hubertus Országos Magyar Vadászati Védegylet (Budapest, II., Ilona-u. 63. sz.). Díszelnök: dr. vitéz József Ferenc főherceg. Elnök: gróf Festetics Pál. Társelnökök: dr. Magyary Géza, dr. Szádeczky Kardos Boldizsár. Hivatalos lapja: Vadászat-Halászat.

Magyar Vadászok Országos Szövetsége (Budapest, VIII., Barossutca 34. sz.). Örökös tb. elnök: gróf Somssich Tihamér. Elnök: Széll József. Alelnökök: Gyöngyös-Halászi Takách Gyula, Kállay Tamás, dr. Panka Károly, Csikvándy Ernő. Hivatalos lapja: Vadászujság.

Nemzeti Vadászati Védegylet (Budapest, Városliget, Állat- és Növénykert). Elnök: ifj. gróf Esterházy László. Alelnök: vitéz Nemeskéri Kiss Géza. Ügyvezető-elnök: Nadler Herbert. Hivatalos lapja: Nimród Vadászlap.

Erdészeti egyesületek.

Országos Erdészeti Egyesület (Budapest, V., Alkotmány-u. 6. sz.). Elnök: báró Waldbott Kelemen. Alelnök: Térfi Béla. Ügyvezető: Bíró Zoltán. Titkár: dr. ing. Mihályi Zoltán. Hivatalos lapja: Erdészeti Lapok.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Magyar Erdészeti és Vadászati Műszaki Segédszemélyzet Országos Egyesülete (Tatatóváros, Esterházy-u. 1. sz.). Elnök: vitéz Szekeres Károly. Alelnök: Sikrai Ferenc. Hivatalos lapja: Az Erdő.

Vadászeb-egyesületek.

Magyar Kutyatenyésztő Egyesületek Országos Szövetsége (Budapest, VIII., József-körút 31b., I. em. 2.).

Magyar Tacskó Tenyésztők Egyesülete (Budapest, VIII., József-körút 31b., I. em. 2.). Elnök: gróf Széchenyi János. Ügyvezető-elnök: József Ákos. Vadászszakosztály elnöke: bárcziházi Bárczy Elek. Hivatalos lapja: A Vadászkutya.

Országos Vizsla Club (Budapest, VIII., József-körút 31b., I. em.). Díszelnök: ifj. gróf Esterházy László. Elnök: Vértessy Iván. Titkár: Mikósdy András. Hivatalos lapja: A Vadászkutya.

Magyar Foxterrier-Tenyésztők Egyesülete (Budapest, VIII., József-körút 31b., I. em.). Hivatalos lapja: A Vadászkutya.

Magyar Kutyákat Tenyésztők Egyesülete (Budapest, VIII., József-körút 31b., I. em.). Hivatalos lapja: A Vadászkutya.

Magyar Vérebegylet (Budapest, V., Markó-u. 1a.). Elnök: ifj. gróf Esterházy László. Ügyvezető-elnök: gróf Széchenyi János. Hivatalos lapja: A Vadászkutya.

SZAKLAPOK.

Nimród Vadászlap (Budapest, IV., Egyetem-u. 4. sz.). Szerkeszti: Kittenberger Kálmán. Megjelenik minden hó 1-én, 10-én és 20-án.

Vadászujság (Budapest, VIII., Baross-u. 34. sz.). Szerkeszti: Gyöngyös-Halászi Takách Gyula és dr. Szent-Iványi Géza. Megjelenik minden hó 5-én, 15-én és 25-én.

Vadászat-Halászat (Budapest, VIII., Práter-u. 63. sz.). Szerkeszti: Sándor Béla. Megjelenik havonta kétszer, 15-én és 30-án.

A Vadászkutya (Budapest, VIII., József-körút 31b., I. em. 2.). Szerkeszti: Félix Endre, Felsőgöd. Megjelenik minden hó 15-én.

A Kutya (Budapest, VIII., Rákóczi-út 29. sz.). Szerkeszti: Ilosvay-Hollóssy Lajos Károly. Megjelenik minden hó 15-én.

Erdészeti Lapok (Budapest, V., Alkotmány-u. 6. sz.). Szerkeszti: dr. ing. Mihályi Zoltán. Megjelenik minden hó 15-én.

Az Erdő (Tatatóváros, Esterházy-u. 1. sz.). Megjelenik minden hó 1-én.

A Természet (Budapest, Városliget, Állat- és Növénykert). Szerkeszti: Nádler Herbert. Megjelenik minden hó 15-én.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

MAGYAR ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

TARTALOMJEGYZÉK.

Oldal

Előszó 3
Bevezetés 7

I. RÉSZ.

Általános vadászismeretek.

I. A hivatásos vadász egyénisége 9
II. A vadőr felszerelése 10
III. A hivatásos vadász jelentkezése a vadászúrnál 12
IV. A cserkészés tudománya 14
V. A szélről 16
VI. A vadászterület berendezése. Vadászatot szolgáló berendezések: .. 19
a) vadásztanyák 19
b) cserkészutak 20
c) kilátók, pihenők, ernyők 22
d) magaslesek 23
e) Faköpenyegek 25
f) lőállások 25
g) disznó-szórók 26
h) dögleshelyek 26
i) vadlibagödrök 27
VII. A vadtenyésztést szolgáló berendezések: 27
a) Vadrétek, vadföldek 27
b) Vadetetők 29
c) Uhu-kunyhók 31
d) Vaddisznófészkek 31
e) Sózók 32
f) Dagonyák 35
g) Kutyafogók 36
h) Ládacsapdák 37
i) Nyestfogók 39
j) Szarvas- és őzfogókertek 40
VIII. Csenderesek létesítése 45
IX. A csapdázás mestersége 48
X. Vadaskertek 53
XI. Általános nyomismeret 56

II. RÉSZ.

A hazai vad és vadászata.

A szarvas 67
a) A szarvas természetrajza 70
b) A szarvas agancsának részei 74
c) A szarvasagancs fejlődése 75

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Oldal

d) Egyéni tehetség 79
e) Megfelelő életkor 79
f) Megfelelő táplálkozás 80
g) Tenyészterület 82
h) Ivar-arány 83
i) A szarvasagancs értékelésének képlete 83
j) A szarvasbika életmódja 87
k) A szarvas betegségei 90
l) A vadőr teendői szigorú tél idején 91
m) A kéreghántásról 92
n) Selejtezés 92
A szarvas vadászata 96
Hajtás, terelés 97
Barkácsolás 99
A cserkészet 99
Sebjelzések 103
Sebvérek (veríték) 106
Utánkeresés 107
Kegyelemlövés 108
A vad feltörése 109
Az agancs kifőzése 112
A szarvas feldarabolása 113
A dámvad 114
Az őz 117
Az őz vadászata 124
A muflon 128
A zerge 131
A vaddisznó 134
A medve 139
A farkas 144
A hiúz 146
A vadmacska 147
A róka 148
A borz 150
A vidra 151
A nyerc, nyuszt, nyest 152
A görény 153
A hermelin 153
A menyét 153
A sün, hörcsög, ürge 154
A mezei nyúl 154
A mezei nyúl vadászata 158
Az üregi nyúl 171
A pézsmapocok 172

A szárnyas vad és vadászata.

A siketfajd 173
A nyírfajd 176
A császármadár 178
A hófajd 181
A fácán 181
A mesterséges fácántenyésztés 184
A fácán vadászata 193
A fogoly 196
A fogoly vadászata 202
A fürj 207
A haris 208
Az erdei szalonka 208
A sárszalonka 210
A túzok 211

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Oldal
Az ugartyúk 211
A vadlúd 212
A vadlúd vadászata 213
A vadkacsa 215
A vadkacsa vadászata 217
A szárcsa 218
A gém-félék 218
A batla 219
A póling 220
A pásztormadár 220

A nappali ragadozómadarak.

1. A sasfélék 220
2. A keselyűfélék 222
3. Az ölyvek 222
4. A kányák 224
5. A rétihéják 224
6. A héja 225
7. A karvaly 225
8. A sólyomfélék 225
9. A vércsék 229

Az éjjeli ragadozómadarak.

A varjúfélék 231
A halászatra káros madarak 234
A mérgezésről 235
Az uhuval való vadászat 238

A halakról.

Lassu, melegvízi halak 242
A sebes, hidegvizek halai 243
A rákokról 246
Néhány jó tanács 247
A vadász kürtjelei 252

LŐISMERET, FEGYVER- ÉS LŐSZERTAN.

A lövedék röppályája 257
A kezdősebesség 262
A munkateljesítmény 263
A gáznyomás 265
Az öbnagyság 266
Golyóstöltények újratöltése 268
A golyósfegyverekről 270
Ismétlő golyósfegyverek 273
A rögtönző 274
A céltávcső 275
A golyósfegyver belövése 277
A céltávcső belövése 280
A serétlövés 282
A serétes töltény töltése 284
Serétes fegyverekről 288
A Browning ismétlőfegyver 289
A serétes fegyver belövése 291
A fegyverek tisztítása 292

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A VADÁSZKUTYAFAJTÁK LEÍRÁSA, NEVELÉSE ÉS IDOMÍTÁSA.

I. Fejezet.

Oldal

A vadászkutyák fölismerése, rendeltetése és tanulása 297
A véreb 297
Hannoveri véreb 297
Bajor véreb 298
A vizsla 299
A magyar vizsla 299
Az angol vizsla 300
A pointer 300
Angol szetter 301
Ír szetter 301
Gordon szetter 301
A német vizslák 302
Rövidszőrű német vizsla 302
Drótszőrű német vizsla 303
Hosszúszőrű német vizsla 303
Griffon 303
A weimári vizsla 304
A pudelpointer 304
A münszterlandi 304
Kajtató ebek 304
A cocker spaniel 305
A springer spániel 305
A kotorék ebek 306
A tacskók 306
A rövidszőrű tacskó 306
A szálkásszőrű tacskó 306
A hosszúszőrű tacskó 307
A foxterrier 307
A símaszőrű foxterrier 307
A drótszőrű foxterrier 308
Falkalopó 308
Az agár 308
A komondor 310
A kuvasz 310
A puli 310
A pumi 310

II. fejezet.

Mit kell tudnunk a vadászkutya tenyésztéséről, gondozásáról és neveléséről általában? 310
Törzskönyvezés 310

III. fejezet.

A vadászkutya tartásáról és gondozásáról 312
A kölykezés 312
A kölyökkutyák etetése 312

IV. fejezet.

A vadászkutya nevelése és munkára való szoktatása 313
Bizalomfölkeltés 313
Fegyelmezés 313
Tisztaság és helyhez szoktatás 314

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Oldal
Nevéhez szoktatás 315
Hívójelhez szoktatás 315
Hívójelekhez szoktatás 315
Leültetés 315
Pórázon és szabalon követés 316
Lábhoz kerülés 318
Elfektetés 320
Helyre visszaküldés 323
Jelekre csaholás 323
Előreküldés, behívás 325
Lövéshez szoktatás 325
Fegyveremelésre, lövésre hasaltatás 326
Foglalkozás és előmenteli napló 327

V. fejezet.

A véreb bevezetése 327
Pórázon és szabadon követés 328
Elfektetés 328
I. Utánkeresés hideg csapán 329
II. A mesterséges vérnyom (vonszolék) kidolgozása 330
III. A sebzett vad utánkeresése 332
IV. Sebzett vad hajsza és megállítás 332

VI. fejezet.

A vizsla bevezetése 333
Tárgyelhozás 333
Fegyelmezés a mezőnyben 335
Keresési stílus 336
Viselkedés keresés közben 337
Csapázás 338
A bevadászás 340
A spániel bevadászása 342
A tacskó bevezetése 344
A foxterrier bevezetése 347
A kopó és az agár 347

FÜGGELÉK.

A vadászatra vonatkozó egyéb tudnivalók.

A vadászat nemzetgazdasági jelentősége és jövedelmezősége 351
Halászati tilalmi idő, stb. 355
Madarak gyűrűzése 357
Tenyészvad megjelölése 358
A fácán mezőgazdasági jelentősége 358
Szőrmés vadjaink szaporodás biológiai adatai. Üzekedés, terhesség, ellés, szaporulat, életkor 359
A fészkelés ideje, tojások száma, költési idő és legmagasabb életkor madarainknál 360
Madaraink vonulási ideje 361
A vadonélő állatok betegségei és az ellene való védekezés 362
A vadászati ügyosztály ügyköre 367
Vadászati-, erdészeti-vadászeb-egyesületek 368
Szaklapok 369
Vadászati tilalmi időszakok (Melléklet)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

„Pátria" Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, IX. ker., Üllői-út 25. szám.
Kiadásért felel: Glóser Dezső 423702 Felelős vezető: Wessely Káoly

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

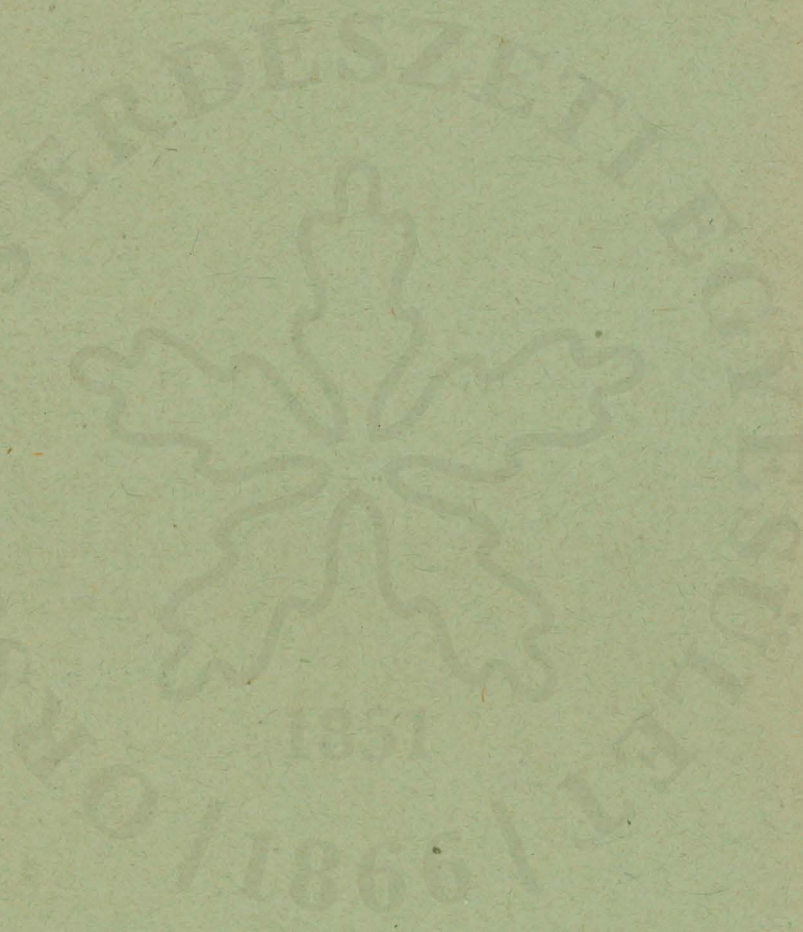

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A HIVATÁSOS VADÁSZ

II. KÖTET

BÁRÓ LOSONCZI BÁNFFY DÁNIEL
M. KIR. FÖLDMÍVELÉSÜGYI MINISZTER
MEGBÍZÁSÁBÓL

ÖSSZEÁLLÍTOTTÁK
ÉS JEGYZETEKKEL ELLÁTTÁK:

GLÓSER DEZSŐ
M. KIR. FŐERDŐTANÁCSOS

DR. LISZY EDWÁRD
MINISZTERI TITKÁR

BUDAPEST, 1942

"PÁTRIA" IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

VI. RÉSZ.

A vadászatról szóló 1883. évi XX. törvénycikk, valamint az azt kiegészítő és módosító törvények és rendeletek ismertetése.*)

I. FEJEZET.

A vadászati jogról.

1. §. A vadászati jog a földtulajdonnak elválaszthatatlan tartozéka.

A vadászati jog tartalma.

A törvénynek ebből a rendelkezéséből következik, hogy olyan ingatlan, amelyhez vadászati jog nem kapcsolódik, nincsen.

Tovább vizsgálva a vadászati jog tartalmát, az állapítható meg, hogy vadászati joga van minden földtulajdonnal bíró, akár belföldi, akár külföldi állampolgárnak, továbbá minden földtulajdonnal bíró községnek (városnak), köztestületnek, egyháznak, birtokosságnak, egyesületnek, stb., végül vadászati joga van a maga ingatlanain az államnak (kincstárnak) is. A vadászati jog a földtulajdonost minden esetben megilleti, tekintet nélkül arra, hogy az ingatlan hol fekszik és milyen nagyságú.

Mindez azonban nem jelenti azt is, hogy minden ingatlanon vadászni lehet, különösen pedig nem jelenti azt, hogy az ingatlan tulajdonosát megillető vadászati jogot az minden esetben gyakorolhatja is.

A vadászati jog gyakorlása.

Ahol a vadászatnak közbiztonsági, közrendészeti, stb. okokból helye egyáltalában nem lehet (beltelek, közutak, közterek, temetők, stb.), ott a vadászati jog átmenetileg pihen. Tekintettel arra, hogy az ingatlanhoz kapcsolódó vadászati jog és a vadászati jog *gyakorlása, azaz a vadászat* között lényeges különbség van, a vadászati jog gyakorlása az ingat-

*) *A következőkben a vadászatról szóló 1883 : XX. törvénycikk szószerinti, illetőleg a jelenleg hatályban lévő módosított szövegét, valamint a vonatkozó rendeleti intézkedéseket és magyarázatot ismertetjük.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

lan tulajdonosától már elválasztható. Ez az elválasztás kétféle, ú. m. kényszerű és önkéntes. Kényszerű az elválasztás akkor, ha olyan ingatlanról van szó, amely a továbbiak szerint magánvadászterületet nem képez; önkéntes pedig az elválasztás akkor, ha a törvény értelmében magánvadászterületet képező ingatlan tulajdonosa vadászati jogának gyakorlásáról — miután azzal élni nem kíván — lemond.

A következőkben, ha „*a vadászati jogosított*"-ról beszélünk, akkor ez alatt azt értjük, aki a vadászat tényleges gyakorlására, tehát magára a vadászatra jogosult, tekintet nélkül arra, hogy az ingatlannak tulajdonosa-e vagy nem.

Mindezek folytán a vadászatra jogosítottat megillető vadászati jog az a jog, amelynél fogva egy meghatározott területen található vadak vadászásának és tenyésztésének joga kizárólagosan a vadászatra jogosultat illeti meg. Eszerint a vadászatra jogosított vadászterületén *a törvényes rendelkezések korlátai között* a vadat nyomozhatja, űzheti, elejtheti; az elejtett, valamint elhullott vadat, elvetett agancsot birtokába veheti; a vadat elevenen befoghatja, a szárnyasvad tojásait összegyüjtheti, a macskákat és kóborló ebeket, valamint a ragadozóvadat minden módon irthatja.

A vadászati jog azonban a vadászatra jogosítottra kötelezettségeket is tartalmaz és pedig, hogy a vadat a vérbeli vadász szeretetével védje, óvja; ínséges időben etesse és gondozza; a vadállományt kíméletes vadászattal fenntartsa, a vadat tenyéssze és a vadászatot úgy gyakorolja, amint az a nemzetgazdaság érdekeinek a legjobban megfelel.

2. §. Saját földbirtokán a tulajdonos, vagy az, akinek az jogot vagy engedélyt adott, a vadászatot az ezen törvényben meghatározott korlátok között szabadon gyakorolhatja, ha az:

1. egy tagban vagy összefüggésben álló részekben legalább 200 holdra terjed, holdját 1600 négyszögölével számítva, habár több határban fekszik, vagy utak, vasutak, csatornák, folyók, vagy patakok által hasíttatik is; vagy ha a földbirtok

2. kétszáz holdnál kisebb ugyan, de kertileg műveltetik és kerítéssel vagy árkolattal el van zárva, belső telket, szőlőt, vagy állandó szigetet képez;

3. az egy tagban legalább — holdját 1600 négyszögöllel számított — 50 holdat kitevő földbirtokok tulajdonosai összefüggésben lévő földjeikre nézve a vadászati jog gyakorlására egyesülhetnek, amennyiben az egyesített területek a 200—1600 négyszögöllel számított — holdat megütik.

Ha aziránt, hogy valamely terület az ezen szakaszban körülírt területek közé tartozik-e vagy nem, vitás kérdés támad, e felett elsősorban a járás főszolgabírója, megyei városokban a polgármester, törvényhatósági jogú városokban a polgármester által megbízott tisztviselő, Budapesten a kerületi előljáró — másodfokban pedig a törvényhatóság első tisztviselője (alispán, polgármester, Budapesten a polgármester) határoz.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadászati törvény 2. §-ában felsorolt vadászterületeket összefoglalva, *magánvadászterületeknek nevezzük*, amelyek tehát a következők: **Vadászterületek fajai.**

1. önálló, vagyis a legalább 200 holdas vadászterület,
2. kert,
3. belső telek,
4. szőlő,
5. állandó sziget,
6. egyesített vadászterület.

A felsoroltakon kívül eső vadászterületek a *községi vadászterület* gyüjtőfogalom alá esnek, amelyekről a vadászati törvény 3. §-a szól. A törvény ugyanis a magánvadászterületi jelleggel nem rendelkező ingatlantulajdonosoktól a vadászati jog gyakorlását elvonja és ennek a jognak a gyakorlását arra ruházza át, aki azt a tulajdonostól, illetőleg a tulajdonosok képviseletében eljáró községi előljáróságtól haszonbérbe veszi. Az ingatlan tulajdonosa az ingatlantól elvileg el nem választható vadászati jogot ebben az esetben csak annyiban élvezi, hogy a vadászati jog gyakorlásáért fizetett haszonbérből az évi tiszta jövedelemhez birtokarányában jogosult.

Vannak olyan ingatlanok is, amelyeken a vadászati jog nemcsak a tulajdonos, de más által sem gyakorolható. Ilyen ingatlanok pl. városok, községek belterülete, sétaterek, temetők, stb., ahol a vadászat nem a vadászati törvény, hanem egyéb jogszabályok (pl. 1890 : I. t.-c. 121. §., 1879 : XL. t.-c. 115. §.) értelmében tilos.

Az önálló magánvadászterületek törvényszerinti előfeltétele: 1. a tulajdonjogi viszony egysége, 2. az ingatlan összefüggősége, vagy egy tagban elterülése és 3. a legalább 200 kat. hold terjedelem. **Önálló magánvadászterület.**

A tulajdonjogi viszony egysége, mint előfeltétel úgy értelmezendő, hogy az önálló magánvadászterület csak egy és osztatlan tulajdonjog tárgya lehet. Nem létesül önálló magánvadászterület tehát akkor, ha a birtokos a 200 holdat kitevő ingatlanból akár csak egy holdat is nem mint tulajdonos, hanem mint haszonbérlő bír, vagy ha a 200 holdas ingatlant két vagy több tulajdonos *megosztva* bírja.

Az ingatlan összefüggésénél a törvény azzal is megelégszik, ha a vadászterület csekély részben egymással érintkezik, összefügg, azaz ha a vadászatot idegen területre való átlépés nélkül lehet gyakorolni. Az ingatlant átszelő utak, vasutak, csatornák, folyók vagy patakok megszakítást nem idéznek elő. Ezek ahhoz a vadászterülethez tartoznak zárt egységként, amelynek területében fekszenek és itt a vadászat gyakorlásához szükséges cselekményeket éppúgy lehet végezni, mint az ezek körül fekvő ingatlanokon és csak bizonyos útrendőri (vasúti, vízirendészeti) szabályokat kell figyelembe venni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Egy tagban fekszik a 200 holdas vadászterület akkor, ha az egymagában zárt egységet képez. Az önálló magánvadászterületnél az a feltétel, hogy az ingatlan összefüggő legyen, illetőleg egy tagban terüljön el, vagylagos, tehát akár az egyik, akár a másik feltétel fennforgása is elegendő.

A legalább 200 kat. holdas terjedelem kiszámításánál figyelembe kell venni a magánvizek (patakok, tavak, halgazdaságok, nádasok, vízállások) medreit, továbbá a magánutakat, valamint a kerteket, szőlőket, gyümölcsösöket, stb., sőt a tanyahelyeket is.

Az önálló magánvadászterület létesítéséhez a fenti három törvényszerű kelléken felül még az is szükséges, hogy az ingatlan megfelelő alakzatú legyen. Az ingatlan megfelelő alakzatú akkor, ha a vadászat az ingatlanon okszerűen gyakorolható. Azok az ingatlanok tehát, amelyek aránytalanul hosszúak és keskeny alakzatúak és így rajtuk a vadászat okszerűen nem gyakorolható, az önálló magánvadászterület alakítására a törvény szerint egyéb feltételek fennforgása esetében sem alkalmasak. Ilyen többnyire meg nem felelő alakzatú ingatlanok pl. az utak, csordajárások, ármentesítő társulatok védőgátjai, vasúti pályatestek és alépítmények, töltések, hullám- és árterek, stb., amelyek bár több kilométer hosszúságúak és így a 200 kat. holdat elérik, de alig egypár méter szélességűek.

Az önálló magánvadászterületi jelleg rendszerint attól az időponttól kezdve áll fenn, amikor a törvény által előírt feltételek beállottak, azaz amikor az ingatlan terjedelme a 200 kat. holdat eléri. Ha azonban ez a terület korábban, mielőtt önálló magánvadászterületté alakult volna, bármi oknál fogva (pl. a korábbi tulajdonos a vadászati jog gyakorlásáról az illetékes közigazgatási hatóság előtt kifejezetten lemondott, vagy a tulajdonos a 200 holdas ingatlant nem egyszerre, hanem fokozatosan kisebb részletekben vásárolta össze) a községi vadászterülethez tartozott és azzal együtt haszonbérbe lett adva, a tulajdonos az őt megillető vadászati jog gyakorlásával csak a vonatkozó haszonbérleti szerződés lejárta után élhet.

Annak ugyanis, hogy az önálló magánvadászterület a községi vadászterülethez csatoltassék és azzal együtt bérbeadassék, az az előfeltétele, hogy a tulajdonos az ilyen területen a vadászati jog gyakorlásáról a községi elöljáróság (városokban a polgármester) előtt kifejezetten lemondjon. Ha ez megtörtént, a tulajdonos a lemondó nyilatkozatát a haszonbérleti szerződés időtartama alatt nem vonhatja vissza.

A tulajdonos a vadászati jogot ez okból az ilyen területen a haszonbérleti szerződés ideje alatt nem gyakorolhatja.

Az ingatlan az önálló vadászterületi jelleggel csak addig rendelkezik, amíg a törvény által megkívánt feltételek fennforognak. Az ingatlant abban az időpontban, amikor

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

önálló vadászterületi jellegét elveszti, a vadászati törvény 3. §-a értelmében a községi vadászterülethez kell csatolni, illetőleg azt azzal együtt bérbeadni. Az önálló magánvadászterület ezt a jellegét pl. akkor veszti el, ha terjedelme eladás következtében 200 holdnál kisebb lesz. Az így megkisebbedett ingatlant a községi vadászterülethez kell csatolni, illetőleg azzal együtt bérbeadni, amely oknál fogva a vadászati jog gyakorlása ezen a területen azt illeti meg, aki a községi vadászterületet haszonbérli.

Az önálló magánvadászterületet a tulajdonos kifejezett bejelentési, illetőleg csatlakozási szándéka nélkül a községi vadászterülettel együtt bérbeadni nem lehet. Nem szükséges tehát a tulajdonos részéről annak kijelentése, hogy az önálló magánvadászterület jellegével bíró ingatlanán a vadászati jogot önállóan kívánja gyakorolni, mert ez a jog a tulajdonost minden jogfenntartó nyilatkozat nélkül is, a törvény rendelkezése alapján megilleti. Az ilyen földbirtokosnak nemcsak, hogy jogfenntartó nyilatkozatot nem kell tennie, hanem csak abban az esetben kell bejelentéssel élni, ha a vadászati jogot az önálló magánvadászterületén gyakorolni nem kívánja és ez okból azt akarja, hogy az önálló magánvadászterülete a vadászati jog bérbeadása végett a községi vadászterülethez csatoltassék.

Arra nézve, hogy az önálló magánvadászterületi jelleggel rendelkező ingatlan tulajdonosa ingatlanát a vadászati jog értékesítése céljából milyen nagyságú vadászterületre oszthatja fel, azaz, hogy a vadászati jog gyakorlását milyen terjedelmű területeken adhatja haszonbérbe, a vadászatról szóló törvényben kifejezetten rendelkezést nem találunk.

Az elfogadott gyakorlat szerint az önálló magánvadászterületi jelleggel rendelkező ingatlanon a vadászati jog gyakorlása 200 kat. holdnál kisebb részeken is haszonbérbe adható.

Kert vadászterület.

Magánvadászterület lehet a kert, amelyről a vadászati törvény 2. §-a rendelkezik.

Ahhoz, hogy valamely kertnek nevezett ingatlan magánvadászterületet képezzen, az szükséges, hogy 1. az ingatlan kertileg legyen művelve és 2. kerítéssel, vagy árkolattal legyen körülzárva. A kerti művelésnek és a kerítéssel, vagy árkolattal való elzárásnak *együttesen* kell fennforognia. Nem rendelkezik magánvadászterületi jelleggel tehát az az ingatlan, mely kertileg műveltetik ugyan, de kerítéssel, vagy árkolattal elzárva nincsen, valamint az sem, amely kerítéssel, vagy árkolattal el van ugyan zárva, de a kerti művelés helyett egyéb művelési ág (pl. mezőgazdasági művelés) alatt áll.

A törvényben nem találunk rendelkezést arra, hogy a „kerítéssel vagy árkolattal való elzárás"-nak milyennek kell lenni. Abból a körülményből azonban, hogy a törvény olyan

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

körülzárást, amely mellett a vad a vadászterületen át nem válthat, csak a 18. §-ában meghatározott *vadaskertnél* ír elő, következik, hogy a kert vadászterületnél ilyen körülzárást a törvény már nem kíván és így a vad átváltását megakadályozó körülzárás helyett egyszerűbb körülzárással is megelégszik. A gyakorlat is ezt az álláspontot foglalja el, amikor a körülzárást illetőleg egész csekély követelményekkel is beéri. A körükerítésnek tehát nem kell olyannak lenni, hogy a kert vadászterületre a kerítésen való átmászás nélkül bejutni ne lehessen, az sem szükséges, hogy a körülkerítés a vadászati jog gyakorlását idegen személy részéről képes legyen megakadályozni, hanem elegendő olyan mérvű, kivitelű körülkerítés, amely egyedül azt a célt szolgálja, hogy a kert vadászterület határait megmutassa, megjelölje. A kerítésnek tehát csak mintegy megjelölő, meghatározó jellegűnek kell lenni.

A kerítés lehet bármilyen anyagból (pl. drót, deszka, léc, vessző, élő sövény, kőfal, stb.), de abban az esetben, ha a kerítés olyan, hogy azon a vad nem tud átváltani, a kert vadászterület helyett már vadaskert létesül, ami a kert vadászterülettől lényegesen különböző vadászterület.

A kert vadászterületet kerítés helyett „árkolat" is körülzárhatja. Arra a kérdésre, hogy az árkolatnak milyennek kell lenni, a kerítésre a fent elmondottakat megfelelően kell alkalmazni. Az árkolatnak ennélfogva csak oly szélesnek és mélynek kell lenni, hogy az a vad átváltását megakadályozó körülzárás helyett alkalmas legyen a kertileg művelt ingatlan határának a megjelölésére, tehát elegendő, ha az árok pl. 30—35 cm mély, illetőleg széles.

A kert vadászterületnél a másik törvényszerinti előfeltétel az, hogy az ingatlan kertileg legyen művelve.

A kerti művelés alatt olyan gazdálkodást kell érteni, amikor a talaj megművelése pl. felásással, felkapálással történik. Ilyen művelési ágak: a zöldséges kertek, gyümölcsös kertek, a magtermelő telepek, stb. Nem tartozik e fogalom alá pl. ha a gyümölcsfasorok közötti területet felszántva rozzsal bevetik.

Szükséges azonban, hogy a kertet képező ingatlan teljes egészében kerti művelés alatt álljon. Nem képez magánvadászterületet tehát a szabályszerű körülzárás ellenére sem az az ingatlan, amelynek csak a fele, vagy háromnegyed része áll kerti művelés alatt, a másik fele, illetőleg egynegyed része pedig a kerti művelés helyett mezőgazdasági művelés alatt áll, pl. tengerivel van beültetve. Az ilyen kertet képező ingatlanon a tulajdonost a vadászati jog gyakorlása nem illeti meg, a tulajdonosnak az ilyen ingatlanon tehát kert vadászterület jogcíme alatt vadászni nem szabad.

Így pl. ha egy mezőgazdasági művelés alatt álló 45 kat. hold terjedelmű ingatlanból csupán 6 kat. hold áll kerti művelés alatt, az a körülmény, hogy az egész ingatlan akácfá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

val van körülültetve és árokkal körülvéve, valamint, hogy gyümölcsfasorokkal táblákra van osztva, annak önálló vadászterületi jellegét még nem állapítja meg.

Az ingatlan tulajdonosa a kert vadászterületen a törvény erejénél fogva őt megillető vadászati jogot csak addig az időpontig gyakorolhatja, amíg a magánvadászterületi jelleg létesítéséhez szükséges törvényszerű előfeltételek fennállanak.

Abban az esetben tehát, ha a tulajdonos a kerti művelésről időközben mezőgazdasági művelésre (pl. búzát vet) tér át, vagy pl. a kertjét parlagon heverteti, a vadászati jog önálló gyakorlása a tulajdonost a kerítéssel vagy árkolással való elzárás ellenére sem illeti már meg, hanem az ilyen ingatlant, miután önálló vadászterületi jelleggel nem rendelkezik, a községi vadászterülethez kell csatolni. Ugyanez a helyzet akkor is, ha az ingatlan kertileg műveltetik ugyan, azonban a kerítés, illetőleg árkolás időközben elpusztult.

A községi vadászterülettel haszonbérbe adott birtoktesten azonban a vadászati törvényben biztosított önálló vadászati jogot a tulajdonos éppen úgy, mint ahogy arról fentebb már szólottunk, csak a haszonbérleti idő lejárta után gyakorolhatja. Így tehát, ha a tulajdonos az említett bérleti idő tartama alatt birtokát, vagy annak egy részét elhatárolva kerti művelés alá veszi, ezáltal arra vadászati jogot szerzett ugyan, azonban e jogával a bérleti idő tartama alatt nem élhet.

A most tárgyalt kert vadászterülettől lényegesen különbözik a vadaskert vadászterület, amelyre nézve a törvény külön intézkedéseket tartalmaz.

Belső telek vadászterület.

Belső telek alatt a vadászati törvény szempontjából a város vagy faluvégi lakóházakhoz közvetlenül csatlakozó és azzal összefüggésben lévő azokat az ingatlanokat értjük, amelyek a kerti művelés és körülkerítés, illetőleg árkolás nélkül — tehát a kerti jelleg nélkül is — önálló vadászterületet képeznek. E vadászterületnek jellegzetessége, hogy lakóház mellett terül el. A községtől távolabb fekvő tanyahelyet, majort a vadászati törvény szempontjából szintén belső teleknek kell tekinteni.

A belső telket képező ingatlanon a vadászati jog a törvény értelmében önállóan gyakorolható, ami azt jelenti, hogy az ilyen ingatlanon a tulajdonos, vagy annak engedélyese jogosult vadászni.

Előfordulhat, hogy a belső telket képező ingatlan az önálló vadászterületi jelleg ellenére is a községi vadászterülethez csatoltatik, illetőleg azzal együtt adatik bérbe, mely esetben a vadászati jog gyakorlása nem az ingatlantulajdonost, hanem azt illeti meg, aki a községi vadászterületen gyakorolja a vadászatot. Ez azonban csak akkor történhetik meg, ha az ingatlan tulajdonosa a törvény erejénél fogva őt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

megillető vadászati jogról az illetékes közigazgatási hatóság előtt kifejezetten lemondott. Ebben az esetben a tulajdonos a vadászati jog gyakorlásával újból csak a községi vadászterületre nézve kötött haszonbérleti szerződés lejárta után élhet.

Ha az ingatlan elveszti belső telek jellegét, elveszti egyúttal az önálló vadászterületi jellegét is, mely esetben az ingatlant a vadászati törvény 3. §-ának kötelező rendelkezése értelmében a községi vadászterülethez kell csatolni.

A községek, városok belterületén fekvő belső telket képező ingatlan természetesen nem azonos a vadászati törvény 2. §-ában meghatározott önálló vadászterületi jelleggel rendelkező belső telekkel. A vadászati törvény 2. §-ában meghatározott belső telket a törvény ugyanis egyenesen a vadászati jog gyakorlása céljából létesíti, míg az említett másik belső telek már a dolog természeténél fogva sem képezhet vadászterületet, ott vadászni, lövöldözni egyenesen tilos. (1890:I. t.-c. 121. §., 1879:XL. t.-c. 115. §.)[1])

[1]) *Jegyzet.*

A közutakról és vámokról szóló 1890 : I. t.-c. 121. §.

Községek belterületén egyáltalában, községeken kívül pedig járművek, illetőleg szabadon hajtott állatok közelében ostorral cserdíteni, lőni, vagy robbanó töltényeket eldurrantani tilos. Ezen határozat ellen vétők 600 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendők.

A kihágásokról szóló 1879 : XL. t.-c. 115. §.

600 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető: 1. aki a hatóság tilalma ellenére valamely községben vagy annak közvetlen közelében lő; 2. aki lőfegyvert használatra, vagy töltött lőfegyvert felügyeletre olyan egyénnek enged át, aki az erre szükséges jártassággal, vagy értelmi tehetséggel nem bír.

Szőlő vadászterület.

A vadászati törvény 2. §-a 2. pontjának a szőlő vadászterületről szóló rendelkezéseit kiegészíti a hegyközségekről, valamint a szőlő- és gyümölcsgazdálkodásról szóló 1938: XXXI. t.-c. 36. §-ának[1]) (2) bekezdése. Eszerint: Szőlő és gyümölcsös — amennyiben nincs kerítéssel elzárva — önálló vadászterületet csak abban az esetben képez, ha területe egy tagban vagy összefüggésben álló részekben a 200 kataszteri holdat eléri.

A hegyközségi törvény végrehajtási rendelete (85.000/1938. F. M. számú rendelet 112. §-ának (2) és (3) bekezdése)[2]) arról is intézkedik, hogy a szőlőt, illetőleg gyümölcsöst mikor lehet kerítéssel elzártnak tekinteni, tehát mikor képez a szőlő — terjedelmére való tekintet nélkül — magánvadászterületet. Eszerint a kerítésnek olyannak kell lenni, hogy azon a *szőrmés vad ne válthasson keresztül.* Ugyanitt rendelkezés

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

van arra nézve is, hogy az egy tagban vagy összefüggésben álló részeket — ha azok legalább a 200 kat. holdat elérik — *a tulajdonosok számára tekintet nélkül kell önálló vadászterületnek tekinteni.*

[1]) *Jegyzet.*

A hegyközségekről, valamint a szőlő- és gyümölcsgazdálkodásról szóló 1938 : XXXI. törvénycikk.

36. §. (1) Szőlőben és gyümölcsösben augusztus hó 1. napjától a szüret befejezéséig vadászni tilos.

(2) Szőlő- és gyümölcsös — amennyiben nincs kerítéssel elzárva — önálló vadászterületet csak abban az esetben képez, ha területe egytagban, vagy összefüggésben álló részekben a 200 kataszteri holdat eléri.

(3) A vadászati jog gyakorlására egyébként — a hegyközségek területén is — a vadászati törvény rendelkezései az irányadók azzal az eltéréssel, hogy a község (város) a vadászati haszonbér összegének a hegyközségi területre eső arányos részét a hegyközség pénztárába befizetni köteles.

[2]) *Jegyzet.*

A hegyközségekről, valamint a szőlő- és gyümölcsgazdálkodásról szóló 1938 : XXXI. törvénycikk végrehajtása tárgyában kibocsátott 85.000/1938. F. M. számú rendelet.

112. §. (1) A törvény 36. §-ának (1) bekezdésében foglalt rendelkezésre tekintettel a községi előljáróság (polgármester) minden évben, közvetlenül a szüret befejezte után, a vadászati érdekeltséget megfelelően tájékoztatni köteles a szüret befejezésének a napjáról.

(2) A kerítéssel elzárt szőlő és gyümölcsös önálló vadászterületet csak akkor képez, ha kerítése olyan, hogy azon keresztül szőrmés vad át nem válthat.

(3) Az egytagban vagy összefüggésben álló részekben legalább 200 kataszteri holdat elérő szőlők és gyümölcsösök, a tulajdonosok számára tekintet nélkül, önálló vadászterületet alkotnak. (Rendeletek Tára, 1938. évf. 3123. oldal.)

A hegyközségi törvény fentebb idézett §-ának (3) bekezdése még arról intézkedik, hogy a vadászati jog gyakorlására egyébként a hegyközségek területén is a vadászati törvény rendelkezései az irányadók azzal az eltéréssel, hogy a község (város) a vadászati haszonbér összegének a hegyközségi területre eső arányos részét a hegyközség pénztárába köteles befizetni. Ott, ahol a hegyközségek megalakultak, ha azok a birtokosok, akik összefüggő, vagy egy tagban elterülő és 200 kat. holdat elérő területükre nézve az önálló vadászterület alakítását nem jelentik be, a hegyközséghez tartozó

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

szőlők és gyümölcsösök is a községi vadászterülethez csatolandók és azokat azzal együtt kell bérbeadni.

A tulajdonost a vadászati jog gyakorlása természetesen csak abban az esetben illeti meg, ha a szőlővel beültetett területet szőlőként műveli és használja.

Mindezek szerint tehát a lényeges eltérés a szőlővadászterületnél az egyéb vadászterülettel szemben csak az, hogy nem kell legalább 50 holdnak lenni azoknak az összefüggő részingatlanoknak, amelyek együttesen a 200 holdat elérik, ahhoz, hogy önálló vadászterület legyen.

Míg a kert-vadászterületre nézve nincsen rendelkezés abban a tekintetben, hogy a kerítésnek milyennek kell lenni, addig a szőlő-vadászterületnél ez a körülmény azzal a rendelkezéssel, hogy a kerítésnek olyannak kell lenni, hogy azon a szőrmés vad át ne válthasson, már pontosan meg van határozva. Természetesen, ha a kerítés megrongálódik, vagy azt eltávolítják, az önálló vadászterületi jelleg azonnal megszűnik.

Sziget vadászterület.

A magánvadászterület egyik faja a sziget-vadászterület, amelynél az önálló vadászterületi jelleg előfeltétele: 1. a tulajdoni viszony egysége, 2. az, hogy az ingatlan szigetet képezzen és 3. az, hogy a sziget állandó jellegű legyen.

Az a körülmény, hogy a sziget a parttal állandó híddal össze van-e kötve, az önálló vadászterületi jelleget nem érinti.

A szigetnek a törvény értelmében állandónak kell lenni, azaz olyannak, amely nem áradások, iszapolások, vagy múló vadvizek átmeneti képződménye.

A sziget vadászterületnél a terjedelem, a nagyság, valamint a művelési ág közömbös, lehet tehát a sziget bármily nagy vagy kicsi, állhat az rendes mezőgazdasági művelés vagy pedig erdő-, szőlő-, stb. művelés alatt.

Ha a szigetet képező ingatlan nem egy, hanem több személy tulajdona és ha a tulajdonosok az ingatlant nem osztatlanul, hanem megosztva bírják, önálló vadászterületi jellegről nem beszélhetünk, hacsak a szóbanforgó birtoktestek egyéb jogcímen — pl. 200 holdnál nagyobbak, vagy kerti művelésű, körülzárt kertet képeznek, stb. — nem alkotnak önálló vadászterületet. Előfordulhat pl., hogy a szigetet képező ingatlan, mely 600 hold kiterjedésű, négy tulajdonos között a következőleg oszlik meg: az ingatlan fele, 300 hold Nagy Jánosé, 200 hold a politikai község tulajdona, 80 hold szántó Kis Jánosé és a fennmaradó 20 hold pedig, ami körülzárt kert, Fehér Istváné. Ez a sziget egészben önálló vadászterületi jelleggel nem bír, mert a sziget-ingatlant a négy tulajdonos nem osztatlanul, hanem megosztva bírja és az egyes birtoktestek a megosztás következtében nem szigetet, hanem csak szigetrészt képeznek. A négy tulajdonos közül Nagy János és Fehér István a vadászati jogot egyéb jogcímen (200 holdnál nagyobb ingatlan, illetőleg kert magánvadászterü-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

let) mégis önállóan gyakorolhatja, míg a másik két tulajdonost az önálló vadászati jog gyakorlása nem illeti meg és így a tulajdonukat képező ingatlanokat a községi vadászterülettel együtt bérbe kell adni.

Abban a kérdésben, hogy a vadászati jogot a tulajdonos a szigetet képező ingatlanon mely időponttól kezdve gyakorolhatja, továbbá, hogy a szigetet képező ingatlan a magánvadászterületi jellegét mely időponttól kezdve veszti el és hogy a szigetet képező ingatlan a községi vadászterülethez milyen körülmények között csatolható, ismétlések helyett hivatkozunk az „Önálló magánvadászterület" alatt elmondottakra.

A vízjogról szóló 1885:XXIII. t.-c. 4. és 5. §-a[1]) az időközben keletkező sziget feletti tulajdonjog tárgyában akképpen rendelkezik, hogy a természetes iszapolás és a mederben támadt sziget a parti birtokhoz tartozik. A támadt szigeteknél a határt ugyanazon pont birtokosainál az a merőleges vonal képezi, amely a birtok végpontjáról a vízfolyás középvonalára húzható. Ez a rendelkezés a vízjogi törvény életbelépte előtt magánjogi címen szerzett tulajdont azonban nem érinti.

A tulajdonjogra vonatkozó ezt a törvényes rendelkezést azért említjük meg, mert a vadászati jog a földtulajdonnak, a jelen esetben tehát a szigetet képező földtulajdonnak, az elválaszthatatlan tartozéka.

[1]) *Jegyzet.*

A vízjogról szóló 1885 : XXIII. t.-c.

4. §. A vizek partja és medre a parti birtokos tulajdona és a parti birtoknak elválaszthatatlan alkatrésze.

Átellenes parti birtokoknál a meder középvonala képezi a birtokhatárt.

5. §. Természetes iszapolások és a mederben támadt szigetek a parti birtok növedékét képezik.

Támadt szigeteknél a határt ugyanazon part birtokosainál az a merőleges vonal képezi, amely a birtok végpontjáról a vízfolyás középvonalára húzható.

A 4. §. és a jelen §. rendelkezései által az e törvény életbelépte előtt magánjogi címen szerzett tulajdon nem érintetik.

Egyesített vadászterület.

A magánvadászterületnek a fentebb említett fajai között szerepel végül az egyesített vadászterület. Ennek előfeltétele, hogy: 1. az egyesítendő ingatlanok egyenkint legalább 50 kat. hold terjedelmüek legyenek, 2. mindegyik 50 kat. holdas ingatlan egy tagban feküdjön, 3. az egyesítendő ingatlanok egymással összefüggőek legyenek és 4. az egyesítendő ingatlanok nagysága összesen legalább 200 kat. hold legyen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az egyesített magánvadászterületnél a művelési ág, valamint a bekerítés, illetőleg árkolás közömbös.

Miután a vadászati törvény az ingatlanok nagyságánál az 50 kat. holdat mint legalsó birtokhatárt írja elő, az egyesítéshez már két ingatlan, pl. egy 150 és egy 50 kat. holdas is elegendő. Az egyesítésnek nem akadálya, hogy az egyesítendő ingatlanok közül az egyik (esetleg több is) 200 holdnál nagyobb terjedelmű önálló magánvadászterület.

Arról, hogy mit kell érteni az alatt, hogy egy ingatlan „egy tagban fekszik" és hogy mit kell érteni az alatt, hogy egy ingatlan „összefüggően terül el", az önálló magánvadászterületről mondottaknál már szólottunk. Amíg az önálló magánvadászterületnél az a feltétel, hogy az ingatlan egy tagban vagy összefüggően terül-e el, vagylagos, addig az egyesített vadászterületnél az egyesítendő 50 kat. holdas részingatlanoknál az egy tagban való fekvés olyan feltétel, amely nélkül nem lehet egyesített vadászterületről szó. Az egyesítendő részingatlanoknál viszont már elegendő az is, ha azok egymással olymódon függenek össze, amint arról az önálló magánvadászterületről szóló részben már beszéltünk.

Az egyesítésnek a törvény értelmében nem akadálya az, ha az egyesítendő területek nem egy, hanem különböző községek határában feküsznek.

Ahhoz, hogy egyesített vadászterület létesüljön, az ingatlantulajdonosok akaratelhatározására van szükség, amit az ingatlantulajdonosoknak az illetékes közigazgatási hatóságnál (községi elöljáróságnál, polgármesternél) kell bejelenteni. A közigazgatási hatóság a bejelentés után megvizsgálja, hogy az egyesítésnek megkívánt törvényszerű előfeltételei fennállanak-e. Ha igen, úgy az egyesítés megtörténtét a közigazgatási hatóság tudomásul veszi, arról az érdekelteket értesíti és a vadászati jog gyakorlása most már az egyesített vadászterületek tulajdonosait együttesen illeti meg.

Ha az egyesített vadászterületek között olyan terület is van, amely megelőzően a községi vadászterülethez volt csatolva, illetőleg azzal együtt bérbe adva, az egyesített területen a vadászati jog gyakorlásával a tulajdonosok csak a haszonbérleti szerződés lejárta után élhetnek.

Minthogy a vadászati törvény az egyesítést a vadászati jog *önálló és személyes folytatása végett engedi meg, az egyesített vadászterületen a vadászati jog gyakorlását haszonbérbe adni nem lehet.*

Ha az egyesített vadászterület — a terület nagyságában beállott változás folytán — a törvényszerű előfeltételeknek nem felel meg, úgy az egyesített vadászterületi jelleget elveszti és azt a községi vadászterülethez kell csatolni.

Hatóságok. A vadászati törvény 2. §-ának utolsó bekezdése rendelkezik a tekintetben, hogy ha a vadászterület jellegének elbí-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

rálása körül vita támad, melyek azok a hatóságok, amelyek azt eldönteni hivatottak. Itt figyelembe kell venni a közigazgatás rendezéséről szóló *1929:XXX. t.-c. 57. §-át,* amelyben foglalt rendelkezéseknek megfelelően módosult a vadászati törvény idevonatkozó rendelkezése. Az előbbiekben idézett szöveg már ennek a módosításnak megfelel.

Arra nézve, hogy ki vehet jogorvoslatot igénybe, ugyancsak az 1929 : XXX. törvénycikk rendelkezik és pedig a 45—56. §-aiban.[1])

[1]) *Jegyzet.*

A közigazgatás rendezéséről szóló 1929 : XXX. t.-c.

46. §. Jogosvoslatok igénybevétele.

(1) Jogorvoslatnak van helye minden közigazgatási határozat (intézkedés) ellen, kivéve, ha valamely jogszabály a jogorvoslatot kifejezetten kizárja.

(2) Idézés ellen nincs helye jogorvoslatnak.

47. §. Jogorvoslatok igénybevételére jogosultság.

(1) Jogorvoslattal élhet mindenki, akinek jogát vagy érdekét a közigazgatási határozat (intézkedés) érinti (érdekelt).

(2) Közérdekű ügyben érdekelt a közületnek minden tagja, akit a határozat ebben a minőségben érint.

.....

48. §. Fellebbezés az I. fokú véghatározat ellen.

(1) Fellebbezéssel lehet élni bármely elsőfokú közigazgatási véghatározat ellen, kivéve, ha az a legfelsőfokú hatóságtól ered, továbbá, ha valamely jogszabály a fellebbezést kizárja, vagy az elsőfokú határozat ellen a közigazgatási bíróság panaszt enged.

(2) Véghatározat az ügydöntő, vagy az ügydöntés mellőzését kimondó határozat.

(3) A véghatározatot megelőző eljárás során szenvedett sérelem orvoslását csak a véghatározat ellen irányuló jogorvoslatban lehet kérni.

(4) Nincs helye fellebbezésnek olyan elsőfokú véghatározat (intézkedés) ellen, amely nem jár jogkövetkezménnyel (vélemény, óhaj, bizalom vagy bizalmatlanság nyilvánítása, stb.), kivéve, ha valamely jogszabály kifejezetetten jogot ad annak önálló megtámadására.

49. §. Jogorvoslat a II. fokú véghatározat ellen.

(1) A másodfokú közigazgatási véghatározat ellen fellebbezésnek csak akkor van helye, ha azt ez, vagy valamely későbbi törvény kifejezetten megengedi.

.....

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

(3) Olyan ügyekben, amelyekben közigazgatási bírósági eljárásnak van helye, a másodfokú közigazgatási véghatározat ellen panasszal lehet élni a közigazgatási bírósághoz.

.....

51. §. Igazolási kérelem.

(1) Az, aki a megengedett fellebbvitelt vagy közigazgatási bírósági panaszt elháríthatatlan akadály miatt nem terjeszthette elő kellő időben, vagy aki a hatóság idézésére a kitűzött határnapon nem jelenhetett meg, igazolási kérelemmel élhet.

(2) Az igazolási kérelem előterjesztésének határideje a jogorvoslati határidő utolsó napját, illetőleg a megjelenési határnapot követő naptól számított 15 nap. Ha azonban a mulasztás a félnek csak később jutott tudomására, vagy az akadály csak később szűnt meg, a 15 napos határidő a tudomásrajutást, illetőleg az akadály megszűnését követő naptól kezdődik.

(3) Az elmulasztott határidő utolsó napjától, illetőleg az elmulasztott megjelenési naptól számított hat hónap eltelte után igazolási kérelemnek nincs többé helye.

(4) Ha a hatóság az igazolási kérelemnek helyt ad, határozata ellen nincs jogorvoslatnak, és a fellebbviteli beadványt (panaszt) az illetékes hatósághoz kell felterjeszteni, az elmulasztott határnap helyett pedig újat kell kitűzni.

(5) Az igazolási vagy az újrafelvételi kérelem határidejének elmulasztása miatt nincs helye igazolásnak.

52. §. Újrafelvételi kérelem.

(1) Jogerősen eldöntött vitás közigazgatási ügyekben — a fegyelmi ügyeket is ideszámítva — újrafelvételi kérelemmel élhet az a fél, aki az ügy eldöntése után a kérdés érdekére döntő olyan bizonyíték birtokába jut, amelyet a főeljárás folyamán önhibáján kívül nem használhatott.

(2) Az újrafelvételi kérelem előterjesztésének határideje a főeljárás során hozott jogerős véghatározat kihirdetését vagy kézbesítését követő naptól számított egy év.

(3) Az újrafelvételi kérelmet írásban, a főügyben elsőfokon eljárt hatóságnál kell előterjeszteni, amely azt az ügy irataival együtt határozathozatal végett ahhoz a hatósághoz küldi, amely a főügyben a jogerős véghatározatot hozta, illetőleg amelynek jóváhagyásától a véghatározat jogerőre válása függött.

(4) Ha a főügyben hozott jogerős véghatározat meghozatalának alapjául valamely felsőbb hatóság határozata (intézkedése) szolgált, az újrafelvétel megengedése kérdésében is ez határoz és a kérelmet az összes iratokkal együtt ehhez kell felterjeszteni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

(5) Az újrafelvételi kérelemnek helytadó végházározat ellen nincs helye jogorvoslatnak; a kérelmet elutasító végházározat ellen fellebbezéssel lehet élni.

(6) Az újrafelvétel megengedése esetében az érdemleges eljárás a főügyben eljárt elsőfokú hatóságnál kezdődik és az új eljárásra a főügyre vonatkozó szabályok irányadók.

(7) Újrafelvételi kérelemmel ugyanabban az ügyben mindenik fél csak egyszer élhet.

53. §. Jogorvoslati határidő.

(1) A fellebbvitel (fellebbezés, felülvizsgálati kérelem és felfolyamodás), valamint a közigazgatási bírósági panasz előterjesztésének határideje a határozat kihirdetését vagy kézbesítését, ha pedig a kihirdetett határozatot kézbesítették is, a kézbesítést követő naptól számított tizenöt nap.

(2) Ha a jogorvoslati határidő utolsó napja vasárnapra vagy Gergely-naptár szerinti ünnepre, vagy nemzeti ünnepre esik, a határidő a legközelebb következő köznapon jár le.

(3) A posta útján továbbított jogorvoslati beadvány előterjesztési idejének a postáraadás napját kell tekinteni.

(4) Az (1) bekezdés rendelkezése nem érinti az egyes jogszabályokban megállapított azokat a határidőket:

a) *amelyek a közszemléretétellel kapcsolatban állapíttatnak meg; ebben az esetben a fellebbviteli határidő — hacsak maga a jogszabály máskép nem rendelkezik — a közszemléretétel utolsó napját követő naptól számított tizenöt nap;*

b) *amelyek a választói névjegyzékek összeállításával (kiigazításával) kapcsolatosak.*

(5) Nem esnek az (1) bekezdés rendelkezései alá azok a határidők:

a) *amelyek nem fellebbvitel előterjesztésére, hanem más jogcselekményre (pl. nyilatkozattételre, észrevétel, vélemény vagy felszólalás előterjesztésére, iratok bemutatására vagy felterjesztésére, stb.) állapíttattak meg;*

b) *amelyek alatt a közigazgatási hatóság határozatával meg nem elégedő fél igényét — egyes törvények értelmében — bírói úton érvényesítheti;*

c) *amelyet a közigazgatási panasz előterjesztésére valamely törvény eltérően állapít meg.*

54. §. Felfolyamodás.

(1) A törvényes határidőn túl előterjesztett, valamint a meg nem engedett jogorvoslatot az elsőfokú hatóság végzéssel visszautasítja. A visszautasító végzés ellen egyfokú felfolyamodásnak van helye. Ha az elsőfokú hatóság az ilyen jogorvoslat visszautasítását elmulasztotta, a visszautasításra az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ügy érdemleges elbírálására hivatott hatóság jogosult, amelynek visszautasító határozata ellen nincs helye jogorvoslatnak.

(2) Egyfokú felfolyamodásnak van helye az igazolási kérelmet elutasító végzés ellen is.

55. §. A jogorvoslatok előterjesztésének helye és módja.

(1) A jogorvoslatokat mindig az ügyben elsőfokon eljárt közigazgatási hatóságnál kell előterjeszteni. A m. kir. közigazgatási bíróságról szóló 1896 : XXVI. t.-c. 85. §-ának ettől eltérő rendelkezése hatályát veszti.

(2) A nem illetékes hatóság a nála előterjeszteni kívánt jogorvoslatot nem fogadhatja el, hanem a felet az illetékes hatósághoz utasítja; a hozzá illetéktelenül beérkezett jogorvoslatot pedig az illetékes hatósághoz továbbítja és erről a felet értesíti. A továbbításból származó késedelem a fél veszélyére történik.

(3) A jogorvoslatokat, hacsak valamely jogszabály kifejezetten máskép nem rendelkezik, akár írásban, akár élőszóval elő lehet terjeszteni. Az élőszóval előterjesztett jogorvoslatot a hatóság jegyzőkönyvbe foglalja.

56. §. A jogorvoslatok halasztó hatálya.

(1) Azt a közigazgatási határozatot, amely ellen fellebbezéssel, vagy közigazgatási panasszal lehet élni, jogerőre emelkedése előtt nem lehet végrehajtani, kivéve:

a) *ha a végrehajtást valamely jogszabály kifejezetten megengedi;*

b) *ha a haladéktalan végrehajtás fontos közérdekből, avagy közveszély, vagy helyrehozhatatlan kár elhárítása végett szükséges. Ilyen esetben a végrehajthatóságot a határozat záradékában, vagy ha a végrehajtás szüksége később merül fel, külön határozatban kifejezetten és indokoltan ki kell mondani.*

(2) Tekintet nélkül a fellebbvitelre, végre lehet hajtani a közigazgatási ügyekben hozott azokat az elsőfokú határozatokat, amelyek elismerésen alapulnak; továbbá azokat, amelyek tartást vagy élelmezést, vagy tartási vagy élelmezési költségeket állapítanak meg, még pedig ezeknek a költségeknek a kérelem előterjesztését megelőző félévnél nem régibb, valamint az eljárás folyama alatt lejárt részleteire nézve.

(3) A felülvizsgálati kérelem és a felfolyamodás rendszerint nem akadályozza a határozat végrehajtását. Ha azonban a végrehajtás foganatosítása helyrehozhatatlan kárt okozhatna, vagy ha a felfüggesztés egyéb okból látszik méltányosnak, a határozat végrehajtását akár az elsőfokú, akár a fellebbviteli hatóság felfüggesztheti.

(4) Az igazolási kérelem halasztó hatályára nézve az (1) bekezdés rendelkezései irányadók, ha azt a fellebbezés vagy a közigazgatási bírósági panasz határidejének elmulasztása

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

miatt — és a (3) bekezdés rendelkezései, ha azt a felülvizsgálati kérelem határidejének elmulasztása miatt terjesztették elő.

(5) Sem az újrafelvételi kérelem, sem az ennek következtében megindult eljárás nem akadályozza a főeljárás folyamán hozott jogerős határozat végrehajtását.

Ezekben az ügyekben harmadfokon az 1896:XXVI. t.-c. 76. §-a értelmében a közigazgatási bíróság határoz, így a másodfokon hozott határozatok ellen az 1896:XXVI. törvénycikkben foglalt rendelkezéseknek megfelelően közigazgatási bírósági panasznak van helye.[2])

[1]) *Jegyzet.*

1896 : XXVI. törvénycikk a m. kir. közigazgatási bíróságról.

A közigazgatási bizottsághoz panasszal lehet fordulni:

75. §. Az alispánnak, törvényhatósági jogú város polgármesterének, illetőleg a törvényhatósági bizottságnak a külön vadászterületet nem képező földbirtokon és a község tulajdonát képező területen a vadászati jog együttes bérbeadása tárgyában hozott határozata ellen. (1883 : XX. t.-c. 3. §-a.)

3. §. A 2. §. alá nem tartozó földbirtokokon és a községek tulajdonát képező területeken, az utóbbiak terjedelmére való tekintet nélkül a vadászati jogot az azon egy határbeli földbirtokosok a községgel együtt legalább is hat évi időtartamra bérbeadni kötelesek; az évi tiszta jövedelem a tulajdonosokat birtokarányilag illeti. Ha az arány ilyenmódon nem lenne megállapítható, az egész jövedelem a községet illeti, amely azt közigazgatási célokra fordítani köteles.

Az egy folytonosságban lévő ily terület, ha az 2000 kat. holdnál nem nagyobb, egyben adandó, különben több, legalább is 2000 kat. hold részletekben is adható bérbe. A bérbeadásnál az 1886:XXII. t.-c. 120. §-ában megállapított eljárás szabályai tartandók meg, de a bérszerződés mindig a törvényhatóság első tisztviselőjének jóváhagyása alá terjesztendő, akinek határozata ellen a m. kir. közigazgatási bírósághoz panasznak van helye.

Ha valamely külön vadászterületet képező nagyobb erdőterület által egy vagy több birtokosnak 1600 négyszögöllel számítandó 200 holdnál kisebb terjedelmű birtoka legalább három oldalról körülvétetik, az ilykép elszigetelt birtok tulajdonosa a vadászati jogot az azt környező vadászterület birtokosának vagy haszonbérlőjének haszonbérbe adni, ez viszont haszonbérbe venni köteles.

A barátságos egyesség létre nem jötte esetére a 2. §-ban megnevezett közigazgatási hatóság határoz.[1])

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[1]) *Jegyzet.*

1896 : XXVI. törvénycikk a m. kir. közigazgatási bíróságról.

A közigazgatási bírósághoz panasszal lehet fordulni:

76. §. Az alispán azon határozata ellen, mellyel .....

.....

2. a külön vadászterületet képező nagy erdőterület által legalább három oldalról körülvett 200 holdnál kisebb terjedelmű birtok tulajdonosa és a vadászterület birtokosa vagy haszonbérlője között, a haszonbérbeadás és a haszonbérbevétel kötelezettségét s annak feltételeit és módozatait megállapítja (i. t. 3. §-a);

3. a vadászati jog bérbeadásából befolyó évi tiszta jövedelmet a tulajdonosok között birtokaránylag felosztja (i. t. 3. §-a).

Községi vadászterület.

Községi vadászterületet képez a községek tulajdonában lévő ingatlan, valamint az az ingatlan, amely a vadászati törvény 2. §-a értelmében nem magánvadászterület. A község tulajdonát képező ingatlanok terjedelemre való tekintet nélkül, míg a magántulajdonban lévő ingatlanok akkor tartoznak a községi vadászterülethez, ha azokon az előbbi rendelkezések értelmében az ingatlantulajdonos a vadászati jogot szabadon nem gyakorolja.

A községi vadászterületeket feltétlenül bérbe kell adni és ha az bármi okból nincsen haszonbérbe adva, azon a vadászati jog gyakorlása pihen, vagyis azon vadászni nem szabad.

A községi vadászterülethez ezeken az ingatlanokon felül egyéb ingatlanok is tartozhatnak. Az önálló vadászterületi jelleggel rendelkező ingatlantulajdonosok ingatlanaikat bizonyos körülmények között a községi vadászterülethez csatolhatják, illetőleg azzal együtt bérbeadhatják. Az ilyen bérbeadásnak előfeltétele, hogy az önálló vadászterületi jelleggel rendelkező ingatlantulajdonos a törvény erejénél fogva őt megillető vadászati jogáról az illetékes közigazgatási hatóság előtt lemondjon, aminek megtörténte után az ingatlan az önálló vadászterületi jelleg ellenére is a községi vadászterülethez csatoltatik.

Mindezek szerint a községi vadászterület tehát az önálló vadászterületi jelleggel nem rendelkező és a község tulajdonát képező ingatlanok *kényszerű* és az önálló vadászterületi jelleggel rendelkező ingatlanok *önkéntes* egyesítéséből áll.

Az egyes földtulajdonosokat megillető vadászati jog azonban a községi vadászterületnél is az egyes ingatlantulajdonosokat illeti meg és tőlük csak a vadászati jognak a *gyakorlása* vonatik el, miután a község az ilyen ingatlanokat megillető vadászati jogot a törvény értelmében haszonbérbeadás útján értékesíteni köteles.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Hogy a vadászati jog továbbra is az egyes ingatlantulajdonosokat illeti meg, illetőleg, hogy a vadászati jog alanyaként továbbra is a tulajdonosok szerepelnek, igazolja az, hogy a haszonbérösszeget birtokarányilag a tulajdonosok között fel kell osztani.

A községi vadászterületnél az ingatlantulajdonosoknak a haszonbérbeadásra, a vadászati jog gyakorlásának ellenőrzésére, és általában a vadászattal kapcsolatos ügyekre befolyásuk nincsen, ezeket a kérdéseket a községi elöljáróság a magánosok meghallgatása nélkül, teljesen függetlenül intézi.

Az idézett törvényhely szerint a községi vadászterületet legalább is hat évi időtartamra kell bérbeadni. Bár ez az intézkedés törvényhozási úton nem módosíttatott, mégis az a gyakorlat áll fenn, hogy a haszonbérbeadás legrövidebb időtartama *tíz év*. Ennek a rendelkezésnek az alapja az okszerű vadászat biztosításáról szóló 154.113/1927. B. M. számú körrendelet,[1]) amely előírja a törvényhatóságoknak, hogy vadászati szabályrendeletet alkossanak és abban a községi vadászterületek haszonbérletének legrövidebb időtartamát tíz évben állapítsák meg. A községi vadászterület tehát hat évnél rövidebb időre semmi körülmények között nem adható haszonbérbe és tíz évnél rövidebb időre pedig csak akkor, ha törvényhatósági vadászati szabályrendelet nincsen, vagy az erről nem rendelkeznék.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. belügyminiszternek 154.113/1927. B. M. számú körrendelete az okszerű vadászat biztosítása a községi (városi) vadászterületeken. (Valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének.)

A vadkíméléssel párosult okszerű vadászathoz fűződő nagy nemzetgazdasági érdekekre tekintettel a következőkre hívom fel a törvényhatóságok figyelmét:

Az 1883 : XX. t.-c. 3. §-ában megjelölt községi (városi) vadászterületeken nincs kellően biztosítva a hasznos vad célszerű tenyésztése és védelme. Sajnálattal kell tapasztalnunk, hogy e területeken a vadászat sokszor a minél nagyobb haszonra törekvő kereskedelmi tevékenységgé fajul.

Egyes törvényhatóságok ez ellen védelmül — igen helyesen — vadászati szabályrendeleteket alkotnak. Ezek a szabályrendeletek azonban egyrészt az időközben megváltozott viszonyok, másrészt a szükséges egyöntetűség hiánya miatt alkalmatlanokká váltak arra, hogy a kívánt célt biztosítsák. Minthogy feltétlenül kívánatosnak tartom, hogy a községi vadászterületek haszonbérbeadását és az azokon való vadászatot az ország valamennyi törvényhatósága egységes alapelvek alapján szabályrendeletileg szabályozza, nyomatékosan felhívom Alispán (Polgármester) urat, hasson oda, hogy törvényhatósága az alábbi alapelvek szem előtt tartá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

sával mielőbb alkosson ily szabályrendeletet, ha pedig ez már megvolna, azt az alább közölt alapelvek szerint módosítsa.

Az 1883 : XX. t.-c. 3. §-a alá tartozó községi (városi) területek vadászati jogának haszonbérbe adásáról és gyakorlásáról szóló törvényhatósági szabályrendeletek alkotásánál a m. kir. földmívelésügyi miniszter úrral egyetértve a következő egységes alapelveket tartanám feltétlenül szükségesnek érvényre juttatni.

1. A haszonbérleti szerződés kezdete augusztus 1. A haszonbérbeadásnak mindig az augusztus elsejét közvetlenül megelőző általános vadászati tilalom ideje alatt kell megtörténnie.

2. A haszonbérlet legrövidebb időtartama 10 év. Kívánatos lenne, ha a szabályrendelet felhatalmazná a községi előljáróságokat arra is, hogy az 1925. évi 112.645. B. M. számú rendelet kiadása előtt legfeljebb egy évvel kötött vadászati haszonbérleti szerződések tartamát indokolt esetben újabb nyilvános árverés mellőzésével legalább 10 évi időtartamra meghosszabbíthassák.

3. Az árverési feltételek fontosabb pontjait legalább egyszer egy szaklapban is közhírré kell tenni.

4. Árverezőkként, ajánlattevőkként, illetőleg vadászati haszonbérlőkként csak olyan magánosok, vagy láttamozott alapszabályokkal rendelkező vadásztársaságok olyan igazolt tagjai szerepelhetnek, akiknek fegyver tartására vagy vásárlására jogosító rendőrhatósági engedélyük és azonkívül vadászati jegyük is van.

5. A vadászterületet még a község engedélyével és még akkor sem szabad albérletbe adni, sem arra élvezeti- vagy részjegyeket kiadni, ha az nem üzletszerűen történik.

6. A bérterületnek a vad tenyésztésére alkalmas negyedrészét, a bérlet utolsó évében pedig harmadrészét, évenkint váltakozva más-más helyen kíméleti (véd-) területnek kell kijelölni, e kíméleti területen hasznos vadra vadászni tilos.

7. A haszonbérlő köteles a mezei területeken november 15-ig fogoly- — és ha a területen fácán is honos — fácánetetőket felállítani, s ezeket a tél megszűntéig élelemmel rendszeresen ellátni. Nagy havazás esetén tartozik a bérlő a nyulak etetéséről is (kis köteg lucernának a fákra, bokrokra való kiakasztásával) gondoskodni.

8. Az árverésen kívüli haszonbérbeadásnál előnyben kell részesíteni azt, aki kötelezi magát, hogy foglyot az első hóeséstől, nyulat és fácánt pedig október 1-ig nem lő.

9. A haszonbérlő köteles minden második évben 1000 holdankint legalább négy más vidékről hozott nyulat, lehetőleg 1 : 1 ivararánybán, továbbá a sík, illetve mezei területrészen ugyancsak 1000 holdankint két pár foglyot is kibocsátani. Ennek a községi előljáróság, vagy megbízottja jelenlétében azon a területrészen kell megtörténnie, amely a követ-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

kező időnyben kíméleti terület lesz. A nőstény nyulak füleinek kétharmadrészét a kieresztés előtt le kell vágatni, hogy ezek felismerhetők és a tenyésztés érdekében megkímélhetők legyenek. Ha a haszonbérlő foglyot a beszerzés lehetőségének hiánya miatt nem tud kiereszteni, köteles a beszerzés akadályát a községi elöljáróságnál igazolni. Ebben az esetben azonban a mezei terület felét fogolylövés szempontjából tilalom alá kell helyezni.

10. Hajtó- (kör-) vadászatot a vadászterület ugyanazon részén minden évben csak egyszer szabad tartani. Ott, ahol a vadállomány csökkenő, az elsőfokú közigazgatási hatóság a körvadászatot teljesen meg is tilthatja.

11. A haszonbérlő a terítékre került hasznos vadról minden haszonbérleti év végén pontos kimutatást tartozik a községi elöljárósághoz benyujtani, mely azt az elsőfokú közigazgatási hatósághoz továbbítja.

12. A haszonbérlő köteles a kártékony szőrmés és szárnyas vadat a fennálló rendelkezések keretében előírt feltételek és óvórendszabályok megtartása mellett méreggel is irtani. Ha ennek a kötelezettségének felszólítás dacára sem tenne eleget, a vármegye alispánja a mérgezést a bérlő költségére elrendelheti.

13. A haszonbérlő tartozik a vadászterület megfelelő őrzéséről gondoskodni. Ha a terület 2000—5000 kat. holdas, úgy a haszonbérlő egy, minden következő 5000 kat. holdra még egy — lehetőleg vizsgázott — vadőrt köteles alkalmazni.

14. Az előbbi pontokban felsorolt és a bérlőkre kötelező összes feltételeket és korlátozásokat a vadászati haszonbérleti szerződések lényeges pontjaiul kell tekinteni. Ezeket a szerződésekbe oly kikötéssel kell belefoglalni, hogy nemteljesítésük esetén a haszonbérbeadó község a szerződés egyoldalú felbontására is jogosult.

A községi vadászterületek feljavítását, illetőleg vadállományának szaporítását célzó ezen irányelvek csak akkor hozhatnak gyakorlati eredményt, ha a törvényhatóságok azok végrehajtását is kellően biztosítják.

Felhívom ezért arra is Alispán (Polgármester) urat, hogy a kívánt szellemben alkotandó szabályrendelet pontos végrehajtását necsak az alárendelt hatóságok vezetőinek tegye elsőrendű kötelességévé, hanem azt szükség esetén személyesen is ellenőrizze.

A vadászati törvény azon idézett rendelkezésének, hogy ha a vadászati jog bérbeadásából befolyó évi tiszta jövedelem felosztásának aránya a tulajdonosok között birtokarányban nem lenne megállapítható, az egész jövedelem a községet illeti meg, amely azt közigazgatási célokra köteles fordítani, nem tulajdonítható az az értelem, hogy az a jövedelem felosztásánál feltétlen lehetetlenséget kíván, mert a birtokarány megállapítása szorosan véve sohasem lehetetlen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Ezért okszerűen az idézett rendelkezés alá tartozik az az eset is, ha az arány megállapítása csupán célszerűségi szempontokból nem lehetséges. Ilyen eset nyilvánvalóan az is, ha az arány megállapítása olyan munkával és költséggel jár, amely a felosztandó összeggel arányban nem áll. A haszonbérnek felosztása általában véve ritkán történik meg, mert a sok apró kis birtokrészletnek tulajdoni arányát az egész községi vadászterülethez képest rendkívül nehéz és bonyolult megállapítani. A haszonbér felosztása tekintetében egyébként községeknél és megyei városoknál elsőfokon a képviselőtestület, másodfokon az alispán és harmadfokon a közigazgatási bíróság, törvényhatósági jogú városoknál pedig a polgármester, illetőleg a közigazgatási bíróság határoz.

A községi vadászterület terjedelme tekintetében a vadászati törvénynek abból a rendelkezéséből, hogy az egy folytonosságban lévő területek legalább is 2000 kat. holdas részletekben adandók bérbe, az következik, hogy a nem egy folytonosságban lévő ingatlanok kisebb terjedelemben is bérbeadhatók. Hogy azután mit kell érteni a kisebb terjedelem alatt, arra nézve a vadászati törvény egyéb rendelkezéseiből következtetve az állapítható meg, hogy ennek legalsó határa az önálló magánvadászterületek kezdő nagysága, azaz a 200 kat. hold terjedelem. Abban az esetben tehát, ha a különálló községi vadászterület a 200 kat. holdat nem éri el, önállóan bérbeadni nem lehet és azt a községi vadászterületet egy másik olyan részéhez kell csatolni, amely meghaladja a 200 kat. holdat.

A vadászati törvénynek az a rendelkezése, hogy a bérbeadásnál milyen rendelkezéseket kell betartani (1886:XXII. t.-c. 120. §.)[1] arra utal, hogy csak nyilvános árverés útján történhettik a bérbeadás, az árverés módozatait és a kikiáltási árat a képviselőtestületnek kell megállapítani és az árverést annak kell helybenhagyni, továbbá, hogyha az árverés sikerre nem vezet, vagy a község érdeke kivételesen az árverés mellőzésével való bérbeadást teszi indokolttá, a vadászterület szabadkézből is kiadható.

[1] *Jegyzet.*

1886 : XXII. t.-c. 120. §-a. A községi háztartásról.

A községi vagyon bérbeadása rendszerint csak nyilvános árverés útján eszközöltetik.

Az árverés módozatait és a kikiáltási árat a képviselőtestület állapítja meg s az árverést az hagyja helyben.

Ha a közárverés sikerre nem vezet, vagy a község érdeke kivételesen a magánútoni egyezkedést javallaná: a vagyon szabad kézből is kiadható, de az erre vonatkozó szerződés a községre nézve csak a törvényhatóság jóváhagyása után válik kötelezővé.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A községi vadászterület bérbeadása tárgyában kötött szerződés a haszonbérbeadó községre nézve hatállyal minden esetben csak akkor bír, ha az illetékes közigazgatási hatóság a szerződést jóváhagyta. A hivatkozott törvényhely szerint a bérszerződést községben és megyei városban az alispán, törvényhatósági jogú városban pedig a polgármester hagyja jóvá, akinek határozata ellen a közigazgatási bírósághoz panasznak van helye. (1896:XXVI. t.-c. 75. §.)[1]

A községi vadászati haszonbérleti szerződések jóváhagyása

[1]) *Jegyzet.*

1896 : XXVI. törvénycikk. A magyar kir. közigazgatási bíróságról.

75. §. Az alispánnak, törvényhatósági város tanácsának, illetőleg a törvényhatósági bizottságnak a külön vadászterületet nem képező földbirtokon és a község tulajdonát képező területen a vadászati jog együttes bérbeadása tárgyában hozott határozata ellen (1883 : XX. t.-cikk 3. §-a).

Ezen a jóváhagyáson felül a községi vadászati haszonbérleti szerződések felülbírálásánál még egy jóváhagyással találkozunk. Abban az esetben ugyanis, ha a községi vadászterület haszonbérbeadása nyilvános árverés helyett szabadkézből történik, vagy pedig ha a haszonbérleti szerződés érvényességéhez a törvényhatósági bizottság kisgyűlésének jóváhagyása is szükséges (1886:XXII. t.-c. 120. §-a,[2]) illetőleg az 1886:XXII. t.-c. 24. §-ának *b)* pontja[3]) és az 1929:XXX. t.-c. 22. §-a (2) bekezdésének 10. pontja).[4])

[2]) *Jegyzet.*

1886 : XXII. t.-c. 120. §-a. A községi háztartásról.

A községi vagyon bérbeadása rendszerint csak nyilvános árverés útján eszközöltetik.

Az árverés módozatait és a kikiáltási árt a képviselőtestület állapítja meg s az árverést az hagyja helyben.

Ha a közárverés sikerre nem vezet, vagy a község érdeke kivételesen a magánútoni egyezkedést javallaná: a vagyon szabad kézből is kiadható, de az erre vonatkozó szerződés a községre nézve csak a törvényhatóság jóváhagyása után válik kötelezővé.

[3]) *Jegyzet.*

1886 : XXII. t.-c. 24. §-a. A községek jogairól és teendőiről.

.....

Csak a törvényhatóság jóváhagyása után hajtatik végre minden oly határozat, mely:

.....

b) *községi vagyon elidegenítésére vagy szerzésére, hat éven túl terjedő haszonbérletek megkötésére;*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

c) *kölcsönvételekre;*

d) *új hivatal rendszeresítésére, vagy a fennálló megszüntetésére;*

e) *a költségvetésben elő nem forduló terhes szerződések megkötésére vagy felbontására és jelentékeny közművek emelésére;*

f) *történelmi és műemlékek fenntartására, átalakítására és lebontására vonatkozik;*

g) *nemkülönben minden határozat, melyre a törvény felsőbb megerősítést rendel.*

A törvényhatóság határozata ellen 15 nap alatt a község a belügyminiszterhez folyamodhatik.

Ha a törvényhatóság a megyei ügyrend értelmében kellő időben felterjesztett határozatot követő legközelebbi közgyűlésében, vagy a kormány a felfolyamodás folytán tett felterjesztés beérkezésétől számítandó 40 nap alatt nem nyilatkozik; a község határozata hallgatag helybenhagyottnak tekintetik és végrehajtható.

Erdővagyon szerzése, elidegenítése és kezelésénél az 1879 : XXXI. t.-c. (Az erdők és a természetvédelemről szóló 1935 : IV. t.-c.) és a kapcsolatos kormányrendeletek irányadók.

[4]) *Jegyzet.*

A közigazgatás rendezéséről szóló 1929 : XXX. törvénycikk.

22. §. (2) .....
a törvényhatósági bizottság közgyűlése: .....

10. Határoz a vagyonszerzés, elidegenítés vagy megterhelés, terhes szerződés vagy egyesség kérdésében; azonban ez a jog a vármegyében 10.000, törvényhatósági jogú városban 50.000 pengő értékig a kisgyűlés hatáskörébe tartozik; a visszatérő szolgáltatásokból álló kötelezettség értékét (ideértve a bérleti és haszonbérleti szerződést is) valamennyi szolgáltatás együttes összege adja; egyébként az érték megállapítására az 1911 : I. t.-c. 6. §-ának rendelkezéseit megfelelően kell alkalmazni.

A vadászati haszonbérleti szerződést tehát a kisgyűlés vagyonfelügyeleti szempontból, az alispán pedig vadászrendészeti szempontból bírálja el, illetőleg hagyja jóvá.

Mindezeket összefoglalva a községi vadászterületek haszonbérleti szerződésének jóváhagyása a következőképpen alakul:

Ha a haszonbérbeadás hat éven túl terjedő időre vagy nyilvános árverés helyett szabadkézből történt, azt vagyonfelügyeleti szempontból jóvá kell hagyni és ebben az esetben:

1. A községeknél és megyei városoknál a törvényhatósági kisgyűlés hagyja jóvá a szerződést, amelynek határozata ellen a közigazgatási bírósághoz van panasznak helye.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Megyei városoknál a vagyonfelügyeleti szempontból való elbírálásnál figyelembe kell venni azt a rendelkezést is (1912:LVIII. t.-c. 11. §.),[1]) amely szerint csak a tizenkét évnél hosszabb időre kötött szerződések és a szabadkézből való bérbeadásnál csak azok a szerződések igényelnek kisgyűlési jóváhagyást, amelyeknél az évi bérösszeg 3000 P-t meghalad, vagy az az előző évi bérbeadásnál elért bérösszegnél kisebb.

[1]) *Jegyzet.*

1912 : LVIII. törvénycikk. A városok fejlesztéséről.

II. A városok egyes háztartási ügyeinek intézése.

11. §. Olyan m. városi határozat, mely a városi vagyonnak 12 évnél hosszabb időre, vagy az 1886:XXII. t.-c. 120. §-a alapján szabad kézből való bérbeadására vonatkozik, csak abban az esetben igényel felsőbb hatósági jóváhagyást, ha az évi bérösszeg 3000 pengőt meghalad, vagy az előző bérbeadás alkalmával elért bérösszegnél kisebb.

Tekintettel arra, hogy a fentebb említett törvényhatósági vadászati szabályrendeletek szerint a tíz évre való bérbeadás kötelező, a legtöbb vadászati haszonbérleti szerződés időtartama tíz év és így a jóváhagyásnak ez a leggyakoribb útja. A törvény eredeti rendelkezése, vagyis az, hogy az alispán döntsön a jóváhagyás kérdésében, tehát csak akkor fordul elő, hogyha a fentiek szerint a szerződés jóváhagyása kérdésében nem kell elsősorban a kisgyűlésnek határoznia.

2. A törvényhatósági jogú városoknál a vadászati haszonbérleti szerződést a törvényhatósági kisgyűlés hagyja jóvá, melynek határozata ellen a közigazgatási bírósághoz van panasznak helye.

Arra nézve, hogy mikor tartozik a vadászati haszonbérleti szerződés jóváhagyása a polgármester hatáskörébe, az alispán határozatára nézve a fentebb mondottakat kell alkalmazni.

A szerződés jóváhagyásától meg kell különböztetni az árverés jóváhagyását, amely a képviselőtestület (thj. városban a polgármester) hatáskörébe tartozik. Az árverés ugyanis úgy folyik le, hogy az annak vezetésével megbízott személy (rendszerint a községi (kör-) jegyző) az árverés befejezése után jelentést tesz a képviselőtestületnek az ajánlatok számáról, nagyságáról, illetőleg az árverés lefolyásáról és annak eredményéről. Abban a kérdésben, hogy a község a beérkezett ajánlatok közül melyiket fogadja el, illetőleg az árverést helybenhagyja-e, a képviselőtestület dönt. A képviselőtestület nincs kötelezve arra, hogy a beérkezett ajánlatok közül a legmagasabb ajánlatot fogadja el, mert ha úgy látja, hogy a község érdekének a magasabb ajánlat helyett egészen rend-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

kívüli okokból az alacsonyabb ajánlat felel meg, ezt is elfogadhatja. A haszonbérleti szerződés megkötésére csak az ajánlatok felett történt döntés után kerül a sor. Az így megkötött szerződésnek a felsőbb jóváhagyásáról szólottunk a fentiekben.

Mindazok a kérdések, amelyek a községi vadászterület haszonbérbeadására vonatkozóan fennforognak, részletesen az egyes vármegyék (városi törvényhatóságok) által a fentebb már említett 154.113/1927.[1]) számú belügyminiszteri körrendelet alapján megalkotott vadászati szabályrendeletben foglaltaknak.[1])

A vadászati szabályrendeletek a vadászati törvény intézkedéseit korszerűen kiegészítik, továbbá a törvényhatóság vadászati viszonyait a helyi követelményeknek megfelelően, főként a vadászat indokolt korlátozása, a vadvédelem és a vadtenyésztés tekintetében is részletesen szabályozzák.

A hivatkozott rendelet az alábbi irányelveket írja elő a vadászati szabályrendelet megalkotásánál:

1. A haszonbérleti szerződés kezdete augusztus 1.
2. A haszonbérlet legrövidebb időtartama 10 év, nagyvadas területnél 12 év.
3. Az árverési feltételeket szaklapban is közhírré kell tenni.
4. Az árverezőnek fegyvertartási engedéllyel és vadászjeggyel kell rendelkeznie.
5. A községi vadászterület albérletbe ki nem adható.
6. A haszonbérbeadott területet egyharmad (egynegyed) részben védterületnek kell kijelölni, amelyen hasznos vadra vadászni tilos.
7. A bérlő a hasznos vad téli etetéséről gondoskodni köteles.
8. Az árverésen kívüli haszonbérbeadásnál előnyben kell részesíteni azt, aki magát a legkíméletesebb vadászatra kötelezi.
9. A haszonbérlő a vadállomány előírt vérfelfrissítéséről gondoskodni köteles.
10. Hajtó- (kör-) vadászatot a vadászterület ugyanazon részén minden évben csak egyszer szabad tartani.
11. A haszonbérlő a terítékre került hasznos vadról kimutatást tartozik a községi előljárósághoz benyujtani.
12. A haszonbérlő köteles a kártékony szőrmés- és szárnyasvadat a fennálló rendelkezések keretében előírt feltételek és óvórendszabályok betartása mellett méreggel is irtani.
13. A haszonbérlő tartozik a vadászterület megfelelő őrzéséről gondoskodni.
14. A felsorolt pontokat a haszonbérleti szerződésbe, mint szerződésbontó kikötéseket fel kell venni.

[1]) *Jegyzet.*
Lásd a függelékben.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadászati haszonbérleti szerződések időtartama tekintetében fentebb említett általános rendelkezések mellett figyelemmel kell lenni egy különleges rendelkezésre is, amely az elpusztult vadállomány helyreállítása végett szükséges intézkedések megtételéről szóló 5610/1940. M. E. számú rendelet[1]) alapján vált kötelezővé.

A vadászati haszonbérleti szerződések időtartama.

Ennek értelmében azok a vadászati haszonbérleti szerződések, amelyek az 1944. évi augusztus hó 1. napja előtt járnak le, a haszonbérlőnek az 1940. évi augusztus hó 31. napjáig a haszonbérbeadóval írásban közölt kívánságára az 1945. évi július hó 31. napjáig, illetőleg a lejárathoz képest az 1946. évi január hó 31. napjáig meghosszabbodtak. A rendkívüli hideg telek és árvizes tavaszok folytán ugyanis a vadállomány oly nagymértékű pusztulást szenvedett, hogy a kormánynak intézkedni kellett abban a tekintetben, hogy a vadászati haszonbérlők az elpusztult vadállomány helyreállítására megfelelő idővel rendelkezzenek.

Az említett rendelet aziránt is intézkedett, hogy a vadászati haszonbérlők a haszonbér egy részét és pedig az 1940. és 1941. évre eső haszonbér 25—25%-át kötelesek legkésőbb 1943. évi április hó 30. napjáig a kipusztult vadállomány szaporítása céljából tenyészvad beszerzésére és kibocsátására fordítani és ennek megfelelően kevesebb haszonbért fizetni. Ha 1943 április 30-ig a haszonbérlő a tenyészvadbeszerzést és kibocsátást nem tudta elvégezni, a haszonbérből erre a célra visszatartott összeget, annak 5%-os kamataival együtt az 1943. évi május hó 15. napjáig a haszonbérbeadónak megfizetni köteles.

Természetesen ez a rendelet vonatkozik nemcsak a községi vadászterületek haszonbérletére, hanem éppúgy minden haszonbérbeadott magánvadászterület bérletére is.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. minisztérium 5610/1940. M. E. sz. rendelete az elpusztult vadállomány helyreállítása végett szükséges intézkedések tárgyában.

A m. kir. minisztérium az 1931 : XXVI. törvénycikkel meghosszabbított felhatalmazás alapján a következőket rendeli.

1. §.

Azok a vadászati haszonbérleti szerződések, amelyek az 1944. évi augusztus hó 1. napja előtt járnak le, a haszonbérlőnek az 1940. évi augusztus hó 31. napjáig a haszonbérbeadóval írásban közölt kívánságára a jelen rendelet erejénél fogva az 1945. évi július hó 31. napjáig, illetőleg a lejárathoz képest az 1946. évi január hó 31. napjáig meghosszabbodnak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

2. §.

(1) Az a vadászati haszonbérlő, aki apróvadas (nyúl, fácán, fogoly) területet bérel és akinek a haszonbérlete az 1. §. értelmében az 1945. évi július hó 31. napjáig, illetőleg az 1946. évi január hó 31. napjáig meghosszabbodott, vagy akinek haszonbérlete szerződésénél fogva az említett időnél nem korábban jár le, az 1940. és 1941. évre eső, illetőleg a jelen rendelet hatálybalépése után legközelebb — egymástkövetően — esedékes két évi bérösszegnek csupán 75—75%-át kitevő összeget köteles a haszonbérbeadónak megfizetni, az említett évi bérösszegek fennmaradó 25—25%-át kitevő összeget pedig köteles a szükséghez és a lehetőséghez mért idő alatt, de legkésőbb az 1943. évi április hó 30. napjáig a kipusztult vadállomány okszerű szaporítása céljából tenyészvad beszerzésére és kibocsátására fordítani.

(2) Ha a vadászati haszonbérlő a vadállomány szaporítására vonatkozóan az előbbi bekezdésben meghatározott kötelezettségének nem tesz eleget, a vadállomány szaporítására fel nem használt összeget annak 1940. év augusztus hó 1. napjától, illetőleg 1941. év február hó 1. napjától számított 5%-os kamatjával együtt köteles a bérbeadónak az 1943. évi május hó 15. napjáig megfizetni.

Nyulvány vadászterület.

A vadászati törvény 3. §-ának negyedik bekezdése a nyúlvány (enklave) vadászterületre nézve különleges rendelkezéseket tartalmaz, amely a vadállomány védelmét és a vadtenyésztés érdekeit szolgálja. A nyúlvány-vadászterület törvényszerinti előfeltételei: 1. hogy a benyúló, elszigetelt terület 200 holdnál kisebb legyen, 2. hogy a benyúló, elszigetelt területet a szomszédos vadászterület legalább három oldalról vegye körül, 3. hogy a körülhatárolt szomszédos vadászterület nagyobb erdőterület legyen. Ha ezek a kellékek fennforognak, akkor a vadászati törvény értelmében kényszerhaszonbérletnek van helye.

Hogy mit kell érteni nagyobb erdőterület alatt és a legalább három oldalról való körülvétel alatt, arra nézve a törvény rendelkezéseket nem tartalmaz, ennek elbírálása az illetékes közigazgatósági hatóság feladata. A nagyobb erdőterület megállapításánál mégis alapul kell venni azt, hogy ez olyan nagyságú legyen, amely az okszerű vadászat gyakorlására és a vadtenyésztésre elegendő, tehát általában véve 3—4000 kat. hold.

A nyúlvány alakja, valamint a művelési ág is közömbös.

A nyúlvány-vadászterület — tekintve, hogy a vadászati törvény annak nagyságát 200 kat. holdnál kisebb terjedelemben állapítja meg — különálló magánvadászterületet sohasem képezhet. hanem azt a törvény értelmében a szomszédos vadászterülethez kivétel nélkül még abban az esetben is hozzá kell csatolni, ha az illető ingatlantulajdonosok,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

illetőleg a vadászati jogot bérlők a hozzácsatolást bármi oknál fogva elleneznék.

A nyúlvány-vadászterülettel kapcsolatosan előfordulhat az az eset, hogy a község tulajdonát képező elszigetelt ingatlannyúlvány nem a községi vadászterülethez csatoltatik, hanem ahhoz a magánvadászterülethez, amelybe belenyúlik.

A nyúlvány-vadászterületek haszonbérbevételénél, illetőleg haszonbérbeadásánál felmerülő vitás esetekben, így a haszonbér összegének megállapítása kérdésében is első fokon községekben a főszolgabíró, megyei városokban a polgármester, másodfokon az alispán, harmadfokon a közigazgatási bíróság; törvényhatósági jogú városokban pedig első fokon a polgármester által megbízott tisztviselő, másodfokon a polgármester és harmadfokon a közigazgatási bíróság határoz.

4. §. Azon községekben, ahol a birtokszabályozás és az úrbéri elkülönzés még nem eszközöltetett, a vadászati jog a közös legelőkön, erdőkben és nádasokban a községet; azon erdőkben és nádasokban, melyek a korábbi földesúr tulajdonát képezik, habár a volt úrbéreseket illető faizás vagy egyéb szolgalmakkal vannak terhelve, kizárólag a volt földesurat; irtványokon udvartelki bérfizetés mellett bírt (curialis és censualis) és egyéb úrbéri természetű tartozásokkal terhelt ingatlanokon pedig, a törvényhozásnak az ily természetű viszonyok iránti további intézkedéséig a jelenlegi birtokosokat illeti.

5. §. Azon községekben, hol a birtokszabályozás és úrbéri elkülönzés megtörtént és a korábbi földesúr a vadászati jogot a volt úrbéresek tulajdonában magának jövőre is fenntartotta, az ily kikötés érvényét veszti. A volt úrbéresek azonban kötelesek, ha a földesúr a vadászati jog fenntartásáért akár ingatlanban, akár más módon bármi árt adott, ezen szolgalmat azon szabályok szerint megváltani, amelyek az úrbéri természetű szolgálmányok megváltására külön törvény által megállapíttattak.

6. §. A haszonbérlő a vadászati jog gyakorlatában csak ezen és a mezei rendőrségi törvény határozatai által korlátolható. A vadászat közben okozott károkat illetőleg a 16. §. rendelkezései alkalmazandók.

A vadászati törvény ezen 4., 5. és 6. §-ainak rendelkezései legnagyobbrészt már idejét mult rendelkezéseket foglalnak magukban, azoknak gyakorlati jelentősége ma már nincsen és így azokhoz külön megjegyzést fűzni nem kell.

A földbirtokpolitikai eljárások során szerzett ingatlanok vadászati joga.

Ezzel szemben időszerű a földbirtokrendezési eljárások során szerzett ingatlantulajdonosok vadászati jogának kérdése, amire nézve a vadászati törvény természetesen rendelkezéseket még nem tartalmazhatott, mert ezek újabb keletű ingatlanjuttatások lévén, csak rendeleti jogalkotás útján szabályoztattak a vadászati jog tekintetében.

Ennél a kérdésnél a különbözőképpen elvont ingatlanok vadászati jogának gyakorlása is különbözőképpen alakul.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Mindenekelőtt azokról az ingatlanokról kell szólani, amelyek az 1920:XXXVI. és az 1924:VII. törvénycikk alapján vonattak el, vagyis az úgynevezett nem *vagyonváltságos (megváltott)* ingatlanok vadászati jogáról. Ezeknek az ingatlanoknak vadászati joga azokat illeti meg, akiket az állam megváltás útján a földhöz juttatott, tekintet nélkül arra, hogy az új tulajdonosok javára a telekkönyvben a tulajdonváltozást bejegyezték-e és hogy a megállapított megváltási árat az új tulajdonosok kifizették-e, illetőleg egyelőre a megváltást szenvedő részére csak járadékot fizetnek-e. Ezek az ingatlanok tehát minden fenntartás nélkül az új tulajdonost illetik és így a vadászati jog gyakorlása, illetőleg hasznosítása tekintetében is, ezeket az ingatlanokat úgy kell tekinteni, mintha az új tulajdonosoknak szabályszerű telekkönyvi tulajdona volna.

Más a helyzet azoknak az ingatlanoknak a vadászati jogánál, amelyet az államkincstár az 1921:XLV. törvénycikk alapján földbirtokpolitikai célokra, mint úgynevezett *vagyonváltságföldeket* vont el a régi tulajdonosoktól és amelyeket a telepítésről és más földbirtokpolitikai intézkedésekről szóló 1936:XXVII. törvénycikk, illetőleg az 1940:IV. törvénycikk alapján, vagy pedig az 1939:IV. törvénycikk (zsidótörvény) alapján vont el az állam tulajdonosaiktól. Ezekre az ingatlanokra nézve ugyanis a 75.000/1925. P. M. számú rendeletben foglalt rendelkezések az irányadók és ezeket az ingatlanokat eszerint az állam tulajdonában lévőknek kell tekinteni mindaddig, amíg azoknak az ellenértékét az azokból földhözjuttatottak az államnak teljes egészében meg nem fizetik, tehát míg a földhözjuttatottak ezekre az ingatlanokra nézve telekkönyvi tulajdont nem kapnak.

Kiindulva a vadászati törvénynek azon rendelkezéséből, hogy a vadászati jog a földtulajdon elválaszthatatlan tartozéka, ezeknek az ingatlanoknak a vadászati jogát mindaddig, amíg a földtulajdon az államé, természetszerűleg az állam jogosult gyakorolni. Ha tehát egy ilyen ingatlan a vadászati törvény értelmében önálló magánvadászterületet képez, annak vadászati jogát az állam adja haszonbérbe, ha pedig az ingatlan terjedelménél fogva a községi vadászterülethez csatolandó, a községi vadászterület haszonbéréből a megfelelő hányad az államot illeti.

Azoknak az ingatlanoknak a vadászati jogát, amelyek az Országos Földhitelintézet útján juttattattak tovább, az Országos Földhitelintézet adja haszonbérbe, illetőleg a vadászati joggal kapcsolatos ügyeket is a Földhitelintézet látja el. Az Országos Földhitelintézet az önálló magánvadászterület haszonbérletére minden esetben az ingatlan volt tulajdonosát szólítja fel és csak az esetben intézkedik ezeknek árverés útján való hasznosításáról, ha a volt tulajdonos a vadászati jogot haszonbérbe venni nem szándékozik, vagy vele a Földhitelintézet megegyezni nem tud. Ezeknél a szerződé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

seknél természetesen ki kell azt is kötni, hogy a szerződés hatálya, amint az ingatlan az új birtokszerzőnek telekkönyvileg tulajdonát képezi, megszűnik. Ezeket a szerződéseket a földmívelésügyi miniszterhez jóváhagyás végett fel kell terjeszteni.

A községi vadászterülethez csatolt ingatlanok vadászati jogának haszonbére ugyancsak az Országos Földhitelintézethez folyik be.

II. FEJEZET.

A vadak által tett károk megtérítéséről.

7. §. A fővadak (szarvas, dámvad) által a vetésekben, ültetvényekben, vagy más gazdálkodási és erdészeti ágakban okozott minden kárért azon birtokos vagy haszonbérlő, kinek vadászterületén az említett fővad tenyésztetik, teljes kárpótlással tartozik.

E végre megkívántatik, hogy a kár a hatóságnak a kár elkövetésétől számítandó 8 nap alatt felvehetés céljából bejelentessék.

A vetésekben okozott kárnak becslése mindig oly időben eszközlendő, midőn az termékmennyiségben megállapítható; a kár vagy természetben vagy pénzértékben téríthető meg.

A vadkár fennforgásának és megtérítésének törvényszerinti előfeltétele tehát az, hogy: **A vadkárok.**

1. a vadkárt szarvas vagy dámvad (fővad) okozza;

2. a vadkár vetésekben, ültetvényekben vagy más gazdálkodási és erdészeti ágakban történjék és

3. a vadkárt olyan szarvas vagy dámvad okozza, amelyet tenyésztenek.

Nem vadkár tehát az, amit pl. őz, nyúl, fácán, fogoly, zerge, muflon, stb. okoz, mert vadkárt a fent idézett törvényhely értelmében *csak kétféle vad*, szarvas és dámvad okozhat.

Nem vadkár, amit a ragadozó vadak (duvadak) okoznak, mert azok a föld tulajdonosa által bármikor elpusztíthatók; nem vadkár az sem, amit a szarvas vagy dámvad okoz ugyan, de nem a fentebb meghatározott gazdálkodási ágban, hanem pl. állatállományban; végül akkor sem beszélhetünk vadkárról, ha a kártokozó szarvas vagy dámvad nem tenyésztett vad.

Az úgynevezett apróvadak legnagyobb részben hasznos vadak, így az a sokszor felmerült vád, hogy a fogoly, fácán vagy a nyúl jelentékeny károkat okoz, nem mindig helytálló. **Fogoly, fácán és nyúl kártételei.**

A fogoly és a fürj hasznossága közismert, táplálékuk kártékony gyommagvakból és bogarakból áll, óvásuk és védelmük a gazdaközönség elsőrendű érdeke.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A fácánok ú. n. kártevéséről a m. kir. Madártani Intézet az általa elvégzett begy- és gyomorvizsgálati adatok alapján megállapította, hogy a fácán mezőgazdasági kártétele a haszonhoz képest, amit hajt, teljesen elenyésző. A fácán ugyanis táplálkozásával általában 62%-ban pusztít kártékony gyommagvakat és bogarakat, 26%-ban közömbös eledelt fogyaszt és csak 12%-ban képezi eledelét olyan termény, amellyel kárt okoz. Ezek szerint tehát a fácán minden tekintetben hasznos vad és így óvása, gondozása és tenyésztése közérdekből kívánatos.

A nyúl kártételei (kivéve a kemény teleket) sem túl nagyok. Átlagosan 14 kat. holdankint kerül egy-egy nyúl terítékre, tehát sehol sincs olyan nagy számban, hogy számottevő károkat okozhasson. A nyúl kártétele számottevő csak ott lehet, ahol ínséges időben — téli etetés hiányában — a fiatal gyümölcsfák kérgeinek lerágására van utalva. A nyúl károsítása azonban előzetes óvóintézkedésekkel — a kert bekerítésével, a gyümölcsfáknak szalma-, nád-, tüske-, kukoricoszárral, vagy papirossal való bekötözése által — elhárítható.

A vadkárok megtérítése.

A vadkár megtérítésére a vadászati törvény értelmében a birtokos vagy haszonbérlő (helyesen vadászati haszonbérlő) van kötelezve, tehát az, aki a vadászati jog gyakorlására jogosult. Olyan vadászterületen, ahol a vadászati jogot többen gyakorolják, a vadkárból eredő és a vadászati törvény alapján járó kártérítési kötelezettség a károsulttal szemben egyetemleges.

Vadkár utáni kártérítést a kárt szenvedő tulajdonos (mezőgazdasági haszonbérlő, legeltetésre jogosult) követelhet.

A vadkárt természetben vagy pénzértékben kell megtéríteni. A kár megtérítésének teljesnek kell lennie, kártérítésképpen tehát azt a terménymennyiséget kell megállapítani, amennyivel a kárt szenvedett ingatlan hozadéka a vadkár elmaradása esetében nagyobb lett volna.

A kártérítés mértékének megállapításánál az általános magánjogi szabályok értelmében figyelembe kell venni a károsult magatartását is, t. i., hogy a vadkárt a károsultnak nem állott-e módjában egészben vagy részben megakadályozni, ami alatt azt kell érteni, hogy a károsult a rendes gazda gondosságával járt-e el földjének őrzése körül.

Nincs törvényes akadálya annak, hogy — magánvadászterület esetében — a vadászati haszonbérleti szerződésben az érdekeltek a vadkár megtérítési kötelezettségét a törvénytől eltérő módon is szabályozzák. A felek tehát abban is megállapodhatnak, hogy a szarvas- és dámvadon felül más vad által okozott kárért is teljes kártérítés jár. Az ilyen megállapodásnak azonban a községi vadászterületek haszonbérbeadására vonatkozó szerződésekben helye nem lehet.

Azokért az egyéb vadak által okozott károkért, amelyek a vadászati törvényben foglalt vadkárok fogalma alá nem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

esnek, csak a magánjog általános szabályai értelmében van helye kártérítésnek.

A vadászati törvény szerint a vadkár fennforgásának egyik lényeges feltétele, hogy a fővad (szarvas, dámvad) tenyésztessék. A vad tenyésztésének fogalma.

A vadtenyésztés fogalmának meghatározására döntőnek kell tekinteni a m. kir. kúria jogegységi tanácsának 1938. évben hozott 94. számú polgári döntvényét.[1]) E szerint: „Az ingatlan birtokosa vagy haszonélvezője *(vadászati jog gyakorlója)* az 1883 : XX. t.-c. 7. §-a alapján a fővadak (szarvas, dámvad) által okozott károkért akkor is felel, ha a vadászterülete a fővad tenyésztésére alkalmas, a fővad ott nagyobb számban állandóan tartózkodik és ezt a vadászati jog gyakorlója az ennek akadályozására alkalmas intézkedések elmulasztásával előmozdítja."

[1]) *Jegyzet.*

Kúriai döntvény a nagyvad által okozott kár megtérítéséről. (A m. kir. Kúria jogegységi tanácsának 94. számú polgári döntvénye.)

Az ingatlan birtokosa, vagy haszonbérlője az 1883 : XX. t.-c. 7. §-a alapján a fővadak által okozott károkért csak abban az esetben felel-e, ha az illető fővadakat az ingatlanon tenyészti, vagy pedig akkor is, ha a vadászterülete a fővad tenyésztésére alkalmas, a fővad ott nagyobb számban tartózkodik és a birtokos, vagy haszonbérlő annak tenyésztését megfelelő intézkedésekkel nem akadályozza meg?

Vonatkozással egyfelől a m. kir. Kúriának a P. Vi. 2025—1928/21. és a Polgárjogi Határozatok Tárában 975. szám alatt felvett 6545—1928/19., a n-i kir. törvényszéknek Pf. II. 1965—1930/91., a k-i járásbíróságnak P. 958—1931/5., a sz-i kir. törvényszéknek Pf. 339—1933/26.,

másfelől a b-i kir. ítélőtáblának P. XX. 996—1937/27., a p-i kir. járásbíróságnak P. 1881—1935/8., P. 727—1936/5., P 1507—1936/5., végül a sz-i kir. járásbíróságnak P 2800—1935/12. számú jogerős ítéletére:

Határozat.

Az ingatlan birtokosa, vagy haszonbérlője az 1883 : XX. t.-c. 7. §-a alapján a fővadak által okozott károkért akkor is felel, ha a vadászterülete a fővad tenyésztésére alkalmas, a fővad ott állandóan nagyobb számban tartózkodik és ezt a birtokos, vagy haszonbérlő az ennek megakadályozására alkalmas intézkedések elmulasztásával előmozdítja.

Az ingatlan birtokosának vagy haszonbérlőjének a vadak által tett károkért való felelősségét az 1872 : VI. t.-c. 7. §-a még akként szabályozta, hogy:

„A fővadak (szarvas, dámvad és vaddisznó) által a vetésekben, ültetvényekben, vagy más gazdálkodási és erdé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

szeti ágakban okozott minden kárért azon birtokos vagy haszonbérlő, akinek vadászterületén az említett fővad tenyész, teljes kárpótlással tartozik.“

Ennek a törvénynek a módosítása céljából az 1882. évi november hó 8-án 359. szám alatt a képviselőházhoz beterjesztett törvényjavaslatnak a II. fejezetében felvett és a vadak által tett károk megtérítéséről intézkedő 9. §-a az ugyanebben a kérdésben javasolt rendelkezést azonban már akként szövegezte, hogy:

„A fővadak (szarvas, dámvad) által a vetésekben, ültetvényekben vagy más gazdálkodási és erdészeti ágakban okozott minden kárért azon birtokos, vagy haszonbérlő, akinek vadászterületén az említett fővad tenyésztetik, teljes kárpótlással tartozik.“

Amint az 1883 : XX. t.-c. 7. §-ából megállapítható, a vonatkozó rendelkezés a most idézett utóbbi szövegezéssel került be a törvénybe is.

Ezek szerint a korábbi törvény (1872 : VI. t.-c.) vonatkozó rendelkezésével szemben az 1883 : XX. t.-c. 7. §-ának a szövege eltérést mutat egyrészt abban, hogy a fővad meghatározására utaló felsorolásnál a vaddisznónak — mint fővadnak — megemlítését mellőzi, másrészt a birtokos vagy haszonbérlő kártérítési felelősségének feltételeként nem a fővadnak a vadászterületen való tenyésztést — ami akkor is megállapítható, ha a fővad ott tartózkodásának csupán a természet által adott feltételei vannak meg —, hanem az ott történt tenyésztését határozza meg, amiről viszont a használt kifejezés nyelvtani értelmezése mellett csak olyan esetben lehet szó, ha a területen a fővad ott tartózkodásának állandósítására és szaporodásának elősegítésére a birtokos, vagy haszonbérlő a köztapasztalat szerint erre alkalmas tényked ést fejt ki, vagy az ugyanezt a célt szolgáló mulasztást követte el.

E kiemelt eltérést illetően a törvényjavaslat miniszteri indokolásában csak arra van magyarázat, hogy a kár megtérítése iránti felelősség megállapításánál szóba jövő fővadak felsorolásánál a vaddisznónak, mint fővadnak a megemlítése minő okoból van mellőzve.

Nem tartalmaz azonban ez az indokolás megokolást arra, hogy a rendes szóhasználat mellett kétségtelenül más jelentésű „Tenyész“ kifejezés helyett milyen okokból és célzattal történt a javaslatban a „tenyésztetik“ szó használata.

Nem ad magyarázatot az utóbbi kérdésben a képviselőház közigazgatási bizottságának a törvényjavaslat tárgyában tett (437. számú) jelentése sem.

Az 1883 : XX. t.-c. előkészítő munkálatában tehát nincs adat arra, hogy a most idézett törvény 7. §-ának az 1872 : VI. t.-c. 7. §-ától eltérő szövegezésével a törvényhozásnak minden más értelmezést kizáró módon az lett volna a szándéka, hogy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ezzel az ingatlan birtokosának, vagy haszonbérlőjének a fővadak által okozott kárért való felelősséget egyedül arra az esetre szorítsa, amikor a vadászterületén előforduló szarvas és dámvad kizárólagosan a birtokosnak vagy haszonbérlőnek az ott tartózkodás állandósítására és szaporodás előmozdítására irányuló céltudatos intézkedései folytán tartózkodik állandóan az ingatlanon.

Másfelől azt sem lehet okszerűen feltenni, hogy a törvényhozó az előbb idézett törvény 7. §-ának a szövegében felvett „tenyésztetik" szó használatával a birtokos, vagy haszonbérlő kártérítési felelősségét arra az esetre is ki akarta zárni, ha a fővadaknak a vadászterületen bekövetkezett állandó tartózkodását és elszaparodását az ennek megakadályozására köztapasztalat szerint alkalmas intézkedések elmulasztásával lehetővé teszi.

Egymagában az, hogy a terület terjedelménél, vagy természeti adottságánál fogva a fővad tenyésztésére alkalmas és a fővad ott nagyobb számban fordul elő, a kártérítési felelősség megállapítására alapot nem nyujt ugyan,

mert a fővad nagyobb számban való előfordulása esetleges és átmeneti is lehet, a kártérítési kötelezettségnek egyedül a fenti alapon történő megállapítása tehát a tárgyi felelősségnek erre az esetre való kiterjesztését, vagy legalább is az 1872 : VI. t.-c. megváltoztatott rendelkezéséhez való visszatérést jelentene:

olyan esetben azonban, amidőn a fővadak az állandóbb jellegű tartózkodásra és szaporodásukra alkalmas létfeltételeiket megtalálják, nemcsak azért, mert erre a terület természeti adottságai folytán alkalmas, hanem azért is, mert a birtokos vagy haszonbérlő a vadászathoz fűződő gazdasági vagy egyéb érdekeinek szolgálatában az általános vadvédelmi rendelkezéseken túlmenő kímélettel előmozdítja a fővad tartózkodásának az állandósulását.

Indokolt hogy a birtokosnak vagy haszonbérlőnek a fővadak által okozott kárért való megtérítési kötelezettsége megállapittassék, akkor is, ha a fővadak ottartózkodásának állandósítása és szaporodása érdekében az előbb kiemelteken túlmenő tevőleges intézkedéseket (elkerítés, etetés, sózók felállítása, vérfelfrissítés, stb.) nem is tett.

Nem is egyeztethető össze ugyanis a jogérzettel az 1883: XX. t.-c. 7. §-ában foglalt rendelkezésnek olyan értelmezése, hogy a vadászterület birtokosa vagy haszonbérlője mentesüljön a mulasztása következtében tenyésző fővadak által a harmadik személynek okozott kárért való felelősség alól, holott a fővadak előfordulásával járó gazdasági vagy egyéb előnyöket magának éppenúgy biztosítja, mint az a birtokos vagy haszonbérlő, aki hasonló érdekei szolgálatában cselekvően, de a kártérítési felelősség kockázatával jár el.

Ezekből az okokból a vitás elvi kérdést a határozat szerint kellett eldönteni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Kelt és hitelesíttetett Budapesten, a m. kir. Kúria közpolgári ügyekben alakított jogegységi tanácsának az 1938. évi július h. 13-án tartott ülésében.

Ezt a megállapítást megelőzően rendkívül eltérő volt a „tenyésztés" fogalmának meghatározása körül kialakult gyakorlat. Miután a vadászati törvény semmi támpontot nem nyujt a tenyésztés fogalmának meghatározására, még ez a ma alapul vehető kúriai döntvény sem nyujt teljesen biztos alapot arra, hogy a felmerült egyes különleges esetekben a bíróság milyen álláspontot fog elfoglalni.

Mindenesetre tehát az idézett kúriai döntvényt alapul véve, azt lehet megállapítani, hogy lényegében nem a szorosan vett tenyésztés, tehát a különböző óvás, tilalmazás, etetés ádja meg a fogalmát annak, hogy a vadkárért felelőssé tehető-e a vadászatra jogosult, hanem az a körülmény, hogy a vadászterület alkalmas-e a tenyésztésre, tehát minden különösebb tenyésztési intézkedés nélkül felelős lesz a vadászatra jogosult a vadkárért akkor, ha vadászterületén a szarvas és a dámvad nagyobb számban tartózkodik és annak megakadályozására a kellő intézkedéseket nem tette meg. Ez tehát a legmesszebbmenő és legtágabb magyarázata a törvény rendelkezéseinek és így a bírói gyakorlat csaknem minden vadkárkérdési esetben megállapítja a tenyésztés fennforgását.

A vadkárigények érvényesítése.

A vadkárigények érvényesítésére a vadászati törvény csak annyiban tartalmaz kifejezett rendelkezéseket, hogy kimondja, miszerint a kár az elkövetéstől számított nyolc nap alatt a „hatóság"-nak bejelentendő. A hatóság alatt a károsítás helyére illetékes községi előljáróságot (polgármestert) vagy járásbíróságot kell érteni. A bejelentést írásban vagy élőszóval kell megtenni. A bejelentésről a hatóság jegyzőkönyvet vesz fel, amelynek tartalmaznia kell a károsult nevét, lakhelyét; a károsodás időpontját; az ingatlan megjelölését, amelyen a kár előállott; a termény megnevezését és a kár nagyságát; annak nevét és lakhelyét, aki vagy akik ellen a károsult igényét érvényesíteni kívánja.

Amennyiben a vadkár bejelentése a községi előljáróságnál (polgármesternél) történt, az a feljelentőt (károsultat) és azt, aki ellen a károsult igényét érvényesíteni kívánja (akinek a vadászterületén a kártokozó szarvas vagy dámvad tenyészik) helyszíni szemlére megidézi, illetőleg a kárbecslőt kirendeli.

Az idézőlevélben közölni kell, hogy az érdekeltek a helyszíni szemlére szakértőket is hozhatnak magukkal, továbbá, hogy az érdekelt felek elmaradása a helyszíni szemle megtartását, valamint a kár megbecsülését nem akadályozza.

A szemlét olyan időpontban kell megtartani, amikor a kártétel nyomai (a vetés legázolása, lelegelése, a kártokozó vad nyomai) a helyszínen még megállapíthatók. Ha ezen időpontban a kárt terménymennyiségben megbecsülni még nem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

lehet, a kár megbecslésére új határnapot (pl. az aratás idejére) kell kitűzni.

A vadkár megbecslése.

A helyszíni szemle során jegyzőkönyv felvétele mellett megállapítják azt, hogy a kárt milyen fővad (szarvas, dámvad) okozta, milyen mértékű a kár, kivizsgálják, hogy kinek a területéről származó fővadról van szó, megállapítják a károkozás időpontját, továbbá, hogy milyen terményfajtákban következett be a kár, az mekkora mennyiségű és milyen százalékos arányban van a terméssel, illetőleg a várható termással szemben; leszögezik a kárbecslés szempontjából észlelt összes lényeges adatokat, amelyek a tényállás bizonyítására szolgálnak, a lehetőséghez képest megállapítják a kár becsértékét és végül a hatósági kiküldött kísérletet tesz a károsult és a vadászatra jogosult között egyesség létrehozására.

Ha az első szemle alkalmával a kár becsértéke nem állapítható meg, új szemlére kell határnapot kitűzni, hogy a vadászati törvény azon rendelkezése, amely szerint a kárnak megbecslése mindig olyan időben eszközlendő, amikor az terménymennyiségben megállapítható, betartassék. Ez esetben a kár becsértékének megállapítása és a felek között az egyesség létrehozásának megkísérlése ezen a második szemlén történik.

A községi előljáróságnak (polgármesternek) ezzel az eljárásával a felmerült vadkárkérdésnek rendezése csak akkor fejeződik be, ha a felek között megegyezés jött létre. Ha ez nem sikerül, a vadkár megtérítése iránti igény érvényesítése a rendes bíróság elé tartozik. A bíróság a kártérítés megállapításában a közigazgatási eljárás során felvett jegyzőkönyvi kárbecsléshez kötve nincs, de miután a vadkár ténye és mértéke tekintetében rendszerint megbízható más adat rendelkezésre nem áll, ezt a becslést tájékoztató jellegűnek tekinti, különösen a kártokozó vad fajának tekintetében.

Abban az esetben, ha az elkövetett vadkár után az ingatlan termését utóbb elemi csapás (jégverés, áradás, aszály) esetleg teljesen meg is semmisítette, a vadkár megtérítésének kötelezettsége azért fennáll, miután a vadkár megtérítésére vonatkozó igény a károsodás időpontjában esedékes. A vadkár becslése során figyelembe kell venni a talaj gondos vagy hanyag művelését, a talaj termőképességét, az időjárás viszontagságait, a vadkár előtti elemi csapásokat, illetőleg kártékony állatok és rovarok kártételeit is. Azt sem lehet figyelmen kívül hagyni, hogy azt a növényt, amiben a vad kárt okozott, azon a vidéken és azon a helyen szokásosan termelik-e, hogy tavasszal történt károkozás esetében a talajt nem lehet-e újból felszántani és bevetni és végül, hogy a kár más címen (pl. kárbiztosítás) meg nem térül-e. Erdei károknál a megrágott csemeték, s az ezek pótlása végett kiültetett csemeték közötti korkülönbség folytán előálló növedékveszteségi káron felül az új ültetési költségeket is tekintetbe kell venni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

8. §. Ragadozó vagy kártékony állatok (III. fejezet, 13. §.) által tett károk, mivel ezen vadak a föld birtokosa által bármikor elpusztíthatók — meg nem téríttetnek.

Duvadak által okozott károk.

A vadásztörvény fentebb idézett 8. §-a szerint a ragadozó vagy kártékony állatok által okozott károk nem téríttetnek meg. A ragadozó és kártékony állatok pontos felsorolását, a vadászati törvény alább ismertetett 13. §-a tartalmazza. Ez alól a rendelkezés alól azonban egyes különleges esetekben kivétel is van. A kialakult joggyakorlat szerint pl. a vaddisznók által okozott károk is megtéríttetnek, ha a vadászatra jogosult a vaddisznót tenyészti, illetőleg mulasztásával vagy vétkes ténykedésével a vaddisznók elszaporodását előmozdítja. Abban az esetben tehát, amidőn a károkozás ténye a vadászatra jogosult vétkes magatartásával okozati összefüggésbe hozható, a kártérítési kötelezettség úgy az általános magánjog szerint, mint a vadászatról szóló törvény értelmében — a kir. Kúriának idevonatkozó döntvénye értelmében — megállapítható. (4652/1918.)

A ragadozó és kártékony állatok bármi módon történő és bármikori irtása elsősorban a vadászatra jogosult kötelessége. Ezeket a vadakat azonban a föld birtokosa is bármikor elpusztíthatja, amíg azonban a vadászatra jogosult által foganatosított irtási tevékenység — a törvényszerű mérgezésen felül — vadászat jellegével bírhat (tehát fegyverrel, hajtókkal, kutyákkal is történhetik), addig a föld birtokosa — amennyiben vadászati jogosítvánnyal nem bír — a pusztítást csupán vadászat jellegével nem bíró eszközökkel, tehát török, csapdák, hurkok, vermek, stb. útján gyakorolhatja és sem lőfegyvert nem használhat, sem nem mérgezhet.

Idevonatkozóan meg kell említeni a halászatról szóló 1925 : XLIII. t.-c. 13. §-át is,[1]) amely kimondja, hogy a vidrát, vidranyestet, csonttörő sast, halászó sast, jégmadarat, valamint gémeket, rucákat és lúdféléket, mint a halakra nagyobb mértékben kártékony állatokat a halászatra jogosított (ha vadászati jogosítvánnyal nem bír) lőfegyver használata nélkül elpusztíthatja. Az így befogott, illetőleg elejtett vadakat azonban a földtulajdonos, illetőleg a halászatra jogosult a vadászatra jogosultnak beszolgáltatni köteles.

[1]) *Jegyzet.*

A halászatról szóló 1888 : XIX. törvénycikk módosításáról és kiegészítéséről szóló 1925 : XLIII. törvénycikk.

13. §. A halászatra jogosult, ha vadászati jogosítványa nincs is, lőfegyver használata nélkül elpusztíthatja a halakra nagyobb mértékben kártékony állatok közül a vidrát (Lutra vulgaris), a vidranyestet (Mustela lutreola), a csonttörő sast (Halietos albicilla), a halászó sast (Pandion halietos), a jégmadárt (Alcedo ispida), a szárcsát, búvárfajokat, valamint

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

a gémeket, vadrucákat és vadlúdféléket. Ez a rendelkezés nem érinti a vadászati terület tulajdonosának, esetleg bérlőjének tulajdonjogát az ily módon megfogott vagy elejtett vadra.

Kíméleti téren az általános tilalom idején nemcsak a halászat, hanem a vadászat, ... és általában minden olyan művelet, amely a hal ívását és fejlődését hátráltatja, tilos .....

III. FEJEZET.

A vadászati tilalmi időkről.

A vadászati tilalmi idők.

9. §. A vadászati törvény e §-ának módosítására, valamint a 11. és 12. §-ban meghatározott vadászati tilalmi időknek a vadtenyésztés érdekeinek megfelelő rendeleti úton való szabályozására az 1925 : XXIV. törvénycikk[1]) a földmívelésügyi minisztert felhatalmazta.

[1]) *Jegyzet.*

1883 : XX. törvénycikkben meghatározott vadászati tilalmi idők módosításáról szóló 1925 : XXIV. törvénycikk.

1. §. Felhatalmaztatik a földmívelésügyi miniszter, hogy az 1883 : XX. t.-c. 11. és 12. §-ában meghatározott vadászati tilalmi időket a vadtenyésztés érdekeinek megfelelően, rendelettel újra szabályozza.

2. §. Ez a törvény kihirdetésének napján lép hatályba.

Ezen az alapon a vadászati tilalmi időket évről-évre a földmívelésügyi miniszter állapítja meg és így a vadászati törvény 9., 11. és 12. §-ai hatályukat vesztették. Ezek helyébe legutóbb a földmívelésügyi miniszternek a vadászati tilalmi idők megállapítása tárgyában kibocsátott 160.000/1941. F. M. számú rendeleti intézkedései léptek. Ez a rendelet a következő:

1. §. (1) Tilos vadászni :

a) **szarvasbikára október hó 16. napjától szeptember hó 1. napjáig ;**

szarvastehénre és szarvasborjúra február hó 1. napjától szeptember hó 1. napjáig ;

b) **dámbikára december hó 1. napjától szeptember hó 16. napjáig ;**

dámtehénre és dámborjúra február hó 1. napjától október hó 16. napjáig ;

c) **őzbakra október hó 16. napjától május hó 1. napjáig ;**

őzsutára és gidára január hó 1. napjától november hó 1. napjáig ;

d) **zergére egész évben ;**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

e) muflonra egész évben;

f) mezeinyúlra január hó 16. napjától november hó 1. napjáig;

g) siketfajdkakasra május hó 16. napjától április hó 16. napjáig;

tojóra és jércére egész évben;

h) nyírfajdra egész évben;

i) császármadárra november hó 1. napjától augusztus hó 17. napjáig;

j) túzokkakasra június hó 1. napjától április hó 1. napjáig; tojóra és jércére egész évben;

k) fácánkakasra február hó 1. napjától október hó 1. napjáig;

fácántyúkra január hó 1. napjától november hó 1. napjáig;

l) fogolyra egész évben;

m) fürjre, harisra és vadgalambokra (kék és örvös) január hó 1. napjától augusztus hó 1. napjáig;

n) gerlére január hó 1. napjától július hó 16. napjáig;

o) erdei szalonkára április hó 16. napjától augusztus hó 16. napjáig;

p) nyárilúdra március hó 1. napjától augusztus hó 1. napjáig;

r) kis- és nagykócsagra, kanalasgémre, üstökösgémre, batlára (feketeibiszre), fehér- és feketególyára, gólyatöcsre, gulipánra, godára, bibiere és dankasirályra egész évben;

s) a kacsák minden fajára, kárókatonára és a p)—r) pontokban említett vízimadarakon kívül egyéb vízimadarakra április hó 16. napjától július hó 16. napjáig;

t) vándorsólyomra, rárósólyomra és hollóra február hó 1. napjától október hó 1. napjáig;

u) éneklőmadárra, reznektúzokra, ugartyúkra, kisvéresére, vörös- és kékvéresére, egerészölyvre, barátkeselyűre, fakókeselyűre, dögkeselyűre, kígyászölyvre, darázsölyvre, közönséges seregélyre, valamint a sasok és a baglyok valamennyi fajtájára egész évben.

(2) Nem terjed ki az előbbi kebezdés u) pontjában említett tilalom a szőlőkben és gyümölcsösökben található közönséges seregélyre.

2. §. A tilalmi idő alatt nem szabad sem a vadak fiait, sem a madarak fészkeit szándékosan érinteni, vagy tojásaikat elszedni. Madarak tojásainak szedésére a földmívelésügyi miniszter ad — kizárólag vadtenyésztés céljából — engedélyt. Ilyen engedélyt a vadászati jog bérlője csak a bérbeadó hozzájárulása mellett kaphat.

3. §. (1) Tilos vadászni:

a) mindenféle vadra hajtókutyával (agárral, kopóval, tacskóval, vagy más hajtóebbel) január hó 1. napjától augusztus hó 1. napjáig;

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

b) **mindenféle vadra fényszóró alkalmazásával, valamint repülőgépről, gépkocsiról, általában motoros járműről vagy járművel egész évben;**

c) **mindennemű csülkösvadra és medvére söréttel és postával, vagy vágott ólommal — beleértve a kegyelemlövést is — egész évben;**

d) **hasznos vadra hajtókkal — kivéve az átvonuló vízimadarakat — április hó 16. napjától augusztus hó 1. napjáig;**

e) **hasznosvadra lesgödörből — kivéve az átvonuló vízimadarakat — egész évben;**

(2) Az előbbi bekezdés a) pontjában említett tilalom nem terjed ki a kotorékebbel végzett kotorékmunkára, továbbá a vizslával, a pórázon vezetett vérebbel és a véresapára bevezetett taeskóval, vagy friss disznó- (medve-) nyomra eresztett, úgynevezett disznóskutyával való vadászatra.

Az 1. §. felsorolja mindazokat a vadakat, amelyekre az év egy bizonyos részében vadászni tilos. A megjelölt kezdő napokon már nem szabad az említett vadra vadászni, a megjelölt záró napokon pedig már nem áll fenn a tilalmi idő. Így pl. szarvasbikára október hó 16. napjának 0 órájától tilos a vadászat és szeptember hó 1. napja 0 óra 1 peckor a tilalmi idő már nem áll fenn.

A földmívelésügyi miniszter a rendeletben felsorolt tilalmi idők alól kivételeket is engedélyezhet, ezek az úgynevezett kivételes vadlövési engedélyek. Az ilyen engedély mindig egy meghatározott területre, meghatározott személy részére szól és abban meg van jelölve az is, hogy milyen vadból hány darabot és milyen határidő alatt szabad lelőni. A tilalmi idők be nem tartása által elkövetett kihágásokról a vadászati törvény 29. és 31. §-a szól.

A 2. §-ban foglalt rendelkezések tekintetében a vadak fiai alatt azokat a még gondozásra szoruló állatokat kell érteni, amelyek saját fenntartásukról, élelmezésükről még nem képesek gondoskodni, madaraknál pedig azokat a fiókákat, amelyek fészkeiket éppen a még szükséges gondozás okából nem hagyták el. Ez a rendelkezés az összes vadászható vadakra és madarakra kiterjed. A madarak tojásainak szedésére az itt foglalt rendelkezéseken kívül még a földmívelésügyi miniszternek 36.219/1910., 23.470/1912. és a 100.322/1934. F. M. számú rendelete is tartalmaz rendelkezéseket.[1])

Egyébként a 2. §-ban foglalt rendelkezésekkel kapcsolatos a vadászati törvény 30. §-a, amely az itt említett cselekmények által elkövetett kihágásáról szól.

A szóbanlévő rendelet 3. §-a is vadászati tilalmakat ír elő és pedig időhöz kötötten a vadászat egyes módjait tilalmazza. Ezeknek a rendelkezéseknek megszegői ellen épúgy, mint az 1. §-ban foglalt vadászati tilalmi idők be nem tartásáért a kihágási eljárás a vadászati törvény 29. §-a alapján indul meg.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 1910. évi 36.219. sz. rendelete az eleven hasznos vadnak s a hasznos szárnyas vad tojásainak forgalombahozataláról és szállításáról.

A hazai vadtenyésztés érdekében és a hasznos szárnyasvad tojásai mindinkább elharapódzó jogosulatlan elszedésének meggátlása végett az 1879 : XI. törvénycikk 1. és 16. §-ai alapján rendelem.

1. Élő hasznos vadat, hasznos szárnyasvad tojását szállítani csak engedéllyel szabad.

2. Az engedélyt a m. kir. földmívelésügyi miniszter adja, akihez a kérvényt a törvényhatóság első tisztviselője útján kell benyujtani. A kérvény benyujtása alkalmával hatóságilag igazolandó, hogy folyamodó a vadászati jog tulajdonosa s igy az élő hasznos vad befogására, vagy hasznos szárnyasvad tojásainak szedésére jogosult.

Az engedélyt kérő, ha nem tulajdonosa a vadászatnak, igazolni köteles, hogy a vadbefogást, tojásszedést a vadászat tulajdonosa nem tilalmazta.

Az engedély alapán a törvényhatóság első tisztviselője szállítási igazolványt állít ki, amely a szállítmánnyal együtt a vasúti, hajózási, illetve postai felvételi hivatalnak átadandó.

Ha élő hasznosvad, vagy hasznos szárnyasvad tojása ilyen szállítási igazolvány nélkül, a vasúti, hajózási, illetve postai felvételi hivatalnál továbbítás végett feladatni szándékoltatnék, ily küldemények felvétele megtagadandó, s ha mégis tévedésből ilyenek felvétettek, akkor azok visszatartandók, a községi elöljáróságnak átadandók s erről a község illetékes elsőfokú rendőri hatósága azonnal, esetleg távirat útján is értesítendő.

3. Aki élő hasznosvadat, vagy hasznos szárnyasvad tojását az 1. pontban meghatározott engedély, illetve igazolvány nélkül szállít, vagy azok jogosult megszerzését igazolni nem tudja, kihágást követ el s a rendőri büntetőhatóságok által 15 napig terjedhető elzárással és 200 koronáig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő, s nemcsak az eljárási költségben, hanem a vad etetési és kezelési költségeiben is elmarasztalandó.

4. A lefoglalt vad és tojás, amennyiben a károsult vadászati tulajdonosnak személyazonossága a lefoglalás alkalmával kétségbevonhatatlanul kideríthető, a hozzá távirati úton intézendő felszólításra 24 óra leforgása alatt beérkező válasza alapján rendelkezésre bocsátandó.

Amennyiben a károsult személye, vagy a jogosulatlanul megszerzett hasznosvad- és hasznos szárnyasvad-tojásnak származási helye meg nem állapítható, a lefoglalt vad és tojások a lehető legrövidebb idő alatt, még a kihágási tanács ítélethozatala előtt, az eljárásra illetékes I. fokú rendőrható-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ság által elkobzandók és nyilvános árverésen eladandók. Az árverésben csak vadászterület tulajdonosa, vagy bérlője, illetve ezeknek meghatalmazottjai vehetnek részt. A kihágást elkövető az árverésen részt nem vehet.

Ha jogosult árverező nem jelentkezik, a vad annak a községnek határában, amelyben az lefoglaltatott, kibocsátandó, a tojások pedig haladéktalanul a földmívelésügyi m. kir. minisztérium rendelkezésére bocsátandók, illetőleg a lefoglalt tojások ügyében a földmívelésügyi miniszter rendelkezése távirati úton kérendő.

Az árverésen befolyt összeg az 1901. évi XX. törvénycikk 23. §-ában megjelölt célokra fordítandó. Ha az árverés illetve az eleven vad etetési és kezelési költségei a kihágás elkövetőitől nem hajthatók be, azok az árverésen befolyt összegből levonandók.

5. E rendelet — az 1903. évi december hó 18-án 105.921/1903. szám alatt kelt a m. kir. belügy-, igazságügy- és kereskedelemügyi miniszterrel egyetértőleg kiadott földmívelésügyi miniszteri rendelet hatályon kívül helyezése mellett — 1910. évi április hó 1-én lép életbe.

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 1912. évi 23.470. számú rendelete a bíbic-, vadlúd- és vadkacsatojások jogosulatlan elszedésének, eladásának és kiköltésének megakadályozásáról valamennyi törvényhatósághoz.

Panaszok merülvén fel a tekintetben, hogy az ország egyes vidékein az alább hivatkozott tiltó rendelkezések dacára a bíbictojás szedése, valamint ennek ürügye alatt egyéb hasznos szárnyasvad, és pedig a vadlúd, vadkacsa tojásainak jogosulatlan elszedése, eladása és kiköltése valóságos üzletet képez és ezen egyaránt érdekes és értékes vadfajokat helyenkint annak teljes kipusztulással fenyegeti.

Utalással az 1894 : XII. t.-c. 57. és 58. §-a alapján a belügy- és kereskedelemügyi miniszter urakkal egyetértőleg kiadott 1901. évi 24.655. számú körrendeletre, valamint az 1883. évi XX. t.-c.-ben foglaltakra, mely rendelkezések a mezőgazdaságra hasznos madarakat, minő például a bíbic, — védelembe veszik, fészkeik és tojásaik elpusztítását és forgalombahozatalát pedig szigorú megtorlással sujtják: utasítom, miszerint saját hatáskörében a legnagyobb szigorral és eréllyel hasson oda, hogy ezen tojáslopások és azokkal való üzérkedések, illetve azok szállítása és bármi módon történő forgalombahozatala megakadályoztassanak és azok elkövetői és az elkövetésben részes tettestársak is, a náluk talált bíbictojások vagy egyéb vadtojások elkobzásán kívül, a legszigorúbb büntetéssel sujtassanak. Az eljárást illetőleg az 1910. évi 36.219. számú rendeletemben foglaltakat vegye ezúttal is irányadónak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Egyben értesítem, hogy miután ezen intézkedésemmel csupán a magántulajdonnak fokozott védelmére s ebből folyólag a közérdek óvására törekszem, önként érthető, hogy jelen rendeletem nem érinti azokat a vadszárnyastojás-gyüjtéseket és azok szállítását, amelyek az 1910. évi 36.219. számú rendeletem alapján esetről-esetre megadandó engedélyem, — vagy a belügyi és kereskedelemügyi miniszter urakkal egyetértőleg kiadott 1901. évi 24.655. számú rendelet 2—8. §-a értelmében megadott hatósági engedéy alapján gyüjtetnek, illetve szállíttatnak; ez utóbbit illetőleg mindazonáltal különös figyelmébe ajánlom a törvényhatóságnak, hogy az illetékes hatóságokat az ilyen engedélyek kiadásánál a legnagyobb óvatosságra és a kérelem indokainak szigorú megvizsgálására utasítsa.

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 100.322/1934. III. 1. számú rendelete az eleven hasznosvad szállítási igazolványának részbeni megszüntetése tárgyában.

Az eleven hasznos vadnak és hasznos szárnyasvad tojásainak forgalombahozataláról és szállításáról szóló 36.219/910. F. M. számú rendelet (Megjelent a Rendeletek Tára 1910. évi kötetének 306. lapján) kimondotta, hogy élővadat csakis szállítási igazolványokkal szabad szállítani; a 84.805/925. F. M. szám alatt pedig elrendeltetett, hogy aszerint, amint az élővadat bel- vagy külföldre szállítják, a törvényhatóság első tisztviselője bel- vagy külföldre érvényes szállítási igazolványt tartozik kiállítani.

Ezen utóbbi rendelet hatályon kívül helyezésével és a 36.219/910. számú rendelet megváltoztatásával kimondom, hogy a Magyar Vadtenyésztők Kiviteli és Kereskedelmi társasága (röviden MAVAD) részére és a MAVAD által bárhol feladott élővad szállítási igazolvány nélkül szállítható.

Jelen rendeletem a Budapesti Közlönyben való megjelenését követő napon lép életbe.

Nem érinti ez a rendelet a 36.219/910. számú rendeletnek a tojásszállítás szabályozására vonatkozó részét, továbbá nem a MAVAD-nak szóló vagy nem a MAVAD által továbbított élővadszállítmányokat sem, amelyek természetesen csak belföldi forgalom szempontjából jöhetnek számításba, amely szállítmányok továbbra is szállítási igazolvány kiállításához vannak kötve s végül nem érinti a rendelet az 1883 : évi XX. t.-c. 38. §-ában említett rendelkezések hatályát sem.

Az élővad befogás az 1883. évi XX. t.-c. 15. §-a értelmében továbbra is tiltva van s az élővad tenyésztési célból való befogásának engedélyezésére nézve továbbra is az eddigi szabályok maradnak érvényben.

A törvényhatóság első tisztviselője tehát a MAVAD-hoz címzett vagy a MAVAD által feladott élővadszállítmányokhoz szállítási igazolványokat (a törvény 38. §-ában jelzett

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

igazolványok kivételével) többé nem adnak ki, a szállítmányozó vállalatok pedig ezeket az élővadszállítmányokat szállítási igazolványok nélkül kötelesek továbbítani.

A kivitelre kerülő élővad a m. kir. kereskedelemügyi miniszter által a pénz- és földmívelésügyi miniszterekkel egyetértőleg kiadandó kiviteli engedélyek alapján lesz kiszállítható s a vámhatóságok ezen engedélyen kívül az eddig szükségelt külföldi szállítási igazolványokat többé nem követelhetik.

A vadak árusítása tilalmi időben.

10. §. A tilalmi időszakban, az első 14 napot kivéve, vadat általában, vagy ha a tilalom csak némely vadra vonatkozik, ilyet árulni, venni, vagy nyilvános helyiségekben étlapra jegyezni nem szabad.

Ez alól a rendelkezés alól a következő esetek képeznek kivételt:

1. Ha a vad vadaskertből származik (a vadászati törvény 18. §-a értelmében itt tilalmi idő nincs megállapítva);
2. ha a vad a földmívelésügyi miniszter kivételes vadlelövési engedélye alapján kerül terítékre;
3. ha az élő vad befogása során a földmívelésügyi miniszter engedélyt adott a befogott élő vadnak a továbbtenyésztésre fel nem használható (sérült) példányai kiselejtezésére és a selejt példányok lelőtt vadként való értékesítésére;
4. ha a vadat kihágási eljárás során foglalták le és a hatóság útján kerül értékesítésre;
5. ha a vad mint idült sérülésben lévő vad, engedély nélkül került elejtésre (a kínjaitól való megváltása érdekében) és ha ez a vad a községi előljáróság útján a szegényalap javára leendő értékesítés céljából kerül eladásra;
6. ha a vad mint hűtőházi vad, hatósági ellenőrzés alatt álló hűtőház útján megfelelően megjelölve kerül újból forgalomba;
7. végül, ha a vad mint élő tenyészvad — továbbtenyésztés céljából — vérfelfrissítésre kerül forgalomba.

Az 1—3. esetekben a vadászatra jogosult, illetőleg az eladó a vad származását a községi előljáróság által láttamozott származási igazolvánnyal tartozik igazolni.

A vadnak hűtőházban történő raktározása.

A hűtőházban raktározott elejtett vadnak a vadászati tilalmi időben való kezeléséről és forgalombahozataláról a 90.420/1910.[1]) számú földmívelésügyi miniszteri rendelet intézkedik, amelyet egyes vonatkozásaiban a 16.100/1929. F. M.[2]) számú rendelet módosított. Ezek szerint a rendelkezések szerint a hűtőházi vállalat nyilvántartási könyvet köteles vezetni, amelybe a tilalmi időben tárolt vadat be kell jegyezni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A hűtőházba tartályokban (láda, kosár) megérkezett vadat, mindaddig, amíg az ugyanazon tartályban nyer beraktározást, úgy származási jeggyel a tartályt kell ellátni (nem a vadat darabonkint) és azon fel kell tüntetni, hogy az a tartályban elhelyezett összes, illetőleg hány darab vadra vonatkozik.

A nem csomagoltan beraktározott vadat, (akár egészben, akár feldarabolva) a hűtőház nedves bélyegzőjével, továbbá a vadat darabonkint származási jeggyel kell ellátni. A származási jegyen fel kell tüntetni: 1. a vad faját; 2. a tulajdonos nevét és lakását; 3. a nyilvántartási könyv számát; 4. az elküldés napját; 5. a hűtőház bélyegzőjét és a hűtőházi közeg aláírását. A hűtőház által kiadott vadat a fent megjelölt kísérő jegyzékkel kell ellátni.

A rendeletben megállapított szabályok megszegése 15 napig terjedhető elzárással és 200 pengőig terjedő pénzbüntetéssel büntetendő.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 90.420/1910. F. M. számú rendelete

a hűtőházakban raktározott hasznos vadnak, a törvényes tilalmi időben való kezelése és forgalomba hozatala tárgyában.

A hűtőházakban raktározott hasznos vadnak a törvényes tilalmi időben való kezelése és forgalombahozatala tárgyában a m. kir. belügyminiszterrel egyetértve a következő szabályokat állapítom meg:

1. §. A hűtőházakban hasznos vadat az illető vadra vonatkozó vadászati tilalom beálltát követő tizennégy nap elteltével csak az e rendeletben megállapított szabályok megtartásával szabad kezelni és forgalomba hozni.

2. §. Aki hűtőházi vállalatot tart fenn (a hűtőház tulajdonosa) a hűtőházilag kezelt hasznos vadakról az e rendelethez mellékelt A) minta szerint bekötött, lapszámmal ellátott és zsinórral átfüzött nyilvántartási könyvet köteles vezetni.

A nyilvántartási könyvbe be kell jegyezni:

1. minden hasznos vadat, amely az illető vadra vonatkozó törvényes vadászati tilalmi idő beváltásával hűtőházi kezelésben áll, továbbá azt, amely a vadászati tilalmi idő beálltát követő tizennégy nap alatt hűtőházi kezelésbe került;

2. mindazt a hasznos vadat, amely az előbbi pontban említett idő után e rendelet 7. §-a értelmében származási igazolvány mellett a hűtőházba felvétetett.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

3. §. A beraktározott vadat — akár egészben, akár feldarabolva — a hűtőház nedves bélyegzőjével akként kell ellátni, hogy a bélyegzés bármikor megállapítható legyen.

4. §. A beraktározott hasznos vadat darabonkint származási jeggyel kell ellátni, amely származási jegy az illető vadhoz zsineggel vagy vékony huzallal akképen erősítendő, hogy az a vadnak vagy a származási jegyet odaerősítő zsinórnak vagy huzalnak megsértése nélkül eltávolítható ne lehessen.

A származási jegyen, a mellékelt B) minta szerint feltüntetendő:

a) a vad faja: .....
b) a tulajdonos neve: ..... lakása: .....
c) a nyilvántartási könyv száma: .....
d) az elküldés napja: .....
e) a hűtőházi közeg aláírása és a hűtőház bélyegzője (pecsétje).

5. §. A hűtőház által szállított vagy kiadott vad kísérőjegyzékkel látandó el, mely jegyzéknek tartalmaznia kell a szállított vad nyilvántartási számát darabonkint.

6. §. Oly külföldi eredetű vadat, mely Magyarországon nem honos s amelyre nézve az 1883 : XX. t.-c. vadászati tilalmi időt meg nem állapít, a nyilvántartási könyvbe nem kell bevezetni és arra a jelen rendeletnek rendelkezései nem vonatkoznak.

7. §. A vadaskertből eredő vad az 1883 : XX. t.-c. 18. §-a alapján származási igazolvány mellett a tilalmi idő alatt is beraktározható.

Hasonlóképpen beraktározható a kivételes lelövési engedély alapján elejtett hasznos vad, ha az származási igazolvány kíséretében szállíttatik be.

8. §. A törvényes vadászati tilalmi időszak beálltával a tilalmi idő első 3. napján köteles a hűtőház tulajdonosa (2. §.) az ellenőrző bizottság kiszállását kérelmezni.

Az ellenőrző bizottság tagjai: 1. a m. kir. földmívelésügyi minisztérium kiküldöttje; 2. a székesfővárosban a m. kir. államrendőrség főkapitányának kiküldöttje, törvényhatósági vagy rendezett tanácsú városokban a rendőrkapitány vagy helyettese, kis- és nagyközségekben a főszolgabíró vagy szolgabíró és 3. a székesfővárosban a kerületi állatorvos, másutt a városi vagy járási m. kir. állatorvos, akadályoztatásuk esetében helyettesük.

Az ellenőrző bizottság a helyszínén megállapítja a hűtőházilag kezelt mindazon hasznos vadmennyiséget, amelyre nézve a vadászati tilalom beállott, ellenőrzi annak nyilvántartását és az e rendeletben megállapított szabályok megtartását; a nyilvántartási könyvben az ellenőrzés megtörténtét és a vad mennyiségét feljegyzi s aláírásával igazolja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A hűtőházakat a m. kir. földmívelésügyi miniszter kiküldöttje által bármikor megvizsgáltathatja.

9. §. Az ezzel az eljárással felmerülő költségeket a hűtőház tulajdonosa (2. §.) viseli.

10. §. Aki az e rendeletben megállapított rendészeti szabályok valamelyikét megszegi, kihágás miatt a vadászati kihágások elbírálására hivatott közigazgatási hatóság által 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, ha pedig a cselekményt szándékosan követte el, tizenöt napig terjedhető elzárással és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

11. §. E szabályok ismételt szándékos megszegése esetében a hűtőház tulajdonosa (2. §.) a kihágás miatt kiszabott büntetésen felül ítéletileg eltiltható a hűtőházilag kezelt hasznos vadnak a jelen rendelet értelmében való kezelésétől és forgalombahozatalától.

12. §. Jelen rendeletem 1911. évi január 1-én lép életbe. (Rendeletek Tára: 1910. évfolyam, 835. oldal.)

Jegyzet.

A m. kir. földmívelésügyi miniszternek 16.100/1929. F. M. számú rendelete

a hűtőházakban raktározott hasznos vadnak a törvényes tilalmi időben való kezelése és forgalombahozatala tárgyában 1910. évi december 16-án 90.420/1910. F. M. szám alatt kiadott rendelet módosításáról.

Mindaddig, amíg a hasznos vad a hűtőházakban ugyanabban a tartályban (láda, kosár, zsák, stb.) áll, amelyben oda megérkezett, a hűtőházban raktározott hasznos vadnak a törvényes tilalmi időben való kezelése és forgalombahozatala tárgyában 1910. évi december 16-án 90.420/1910. szám alatt kiadott rendelet 2—5. és 7. §-ait a következő eltérésekkel kell a hűtőházban kezelt vadra nézve alkalmazni:

1. §. A 90.420/1910. F. M. számú rendelethez a) alatt mellékelt minta szerint készült nyilvántartás második rovatát a beraktározó bevallása alapján kell kitölteni és a minta nyolcadik (Jegyzet) rovatában — a származási hely, továbbá a tartály minőségének feljegyzésével — ezt a körülményt fel kell tüntetni.

2. §. A vadnak a hűtőház bélyegzőjével ellátása elmarad. Származási jeggyel nem a vadat darabonkint, hanem magát a tartályt kell ellátni. A származási jegyen fel kell tüntetni, hogy az a tartályban elhelyezett valamennyi vadra vonatkozik és a származási jegyet a 90.420/1910. F. M. számú rendelet 4. §-ában megjelölt módnak megfelelően a tartályra kell erősíteni.

Belföldön azonban a vadat forgalombahozni csak akkor szabad, ha minden egyes darabot legkésőbb a forgalomba-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

hozatalt közvetlenül megelőzően ellátják a 90.420/1910. F. M. számú rendelet 3. §-a értelmében a hűtőház nedves bélyegzőjével, 4. §-a értelmében pedig származási jeggyel.

3. §. Ez a rendelet kihirdetésének napján lép életbe.

Idült sérülésben lévő vad elejtése.

Az idült sérülésben lévő vad elejtéséről a belügyminisztternek a földmívelésügyi miniszterrel egyetértésben kiadott 63.202/1893. B. M. számú rendelete[1]) intézkedik. E szerint olyan esetben, amikor valaki a vadászat közben egy már korábban megsebesített olyan vadat hoz terítékre, amelyre a kérdéses időben a vadászat tilos, — jóhiszemű eljárásnak igazolása céljából — köteles a lelőtt vadat csonkítatlanul (aganccsal együtt) az illetékes községi előljáróságnak 24 órán belül a szegényalap javára történő értékesítés céljából beszolgáltatni. Az előljáróság ezután köteles megállapítani, hogy a lelövés a vad idült sebzése folytán okszerű volt-e, tehát vadászati kihágás nem forog-e fenn és ha mégis vadászati kihágást lát fennforogni, arról az illetékes rendőri büntetőbírósághoz feljelentést köteles tenni.

A vadászati törvény 11. és 12. §-ai, amint azt már fentebb említettük, hatályukat vesztették.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. belügyminiszternek 63.202/1893. szám alatt valamennyi törvényhatósághoz intézett körrendelete

az idült sérülésben lévő vadnak a tilalmi időben is lelőhetésével üzött visszaélések meggátlása tárgyában.

Általánosan elfogadott vadászszokás szerint az előzőleg már megsebesített és idült sérülésben lévő vadat a vadászatra jogosítottnak a tilalmi időben is le szabad lőnie, mert az sebeiben amúgy is többnyire elpusztul, vagy ha életben marad is, lassankint annyira elgyengül, hogy a továbbtenyésztésre képtelenné válik s így lelövésével nemcsak hogy nem veszít a vadállomány, de még nyer azáltal, hogy az ivadékok elkorcsosodásának ily módon való bekövetkezése meggátoltatik. Azon szokás tehát, amely a megsebesített s a vadállományra úgyis elveszett vadat kínjaitól megszabadítja, kifogás alá a vadászati törvény intenciói szempontjából sem eshetik.

Ámde a tilalmi idő alatt sokszor megtörténik az is, hogy egyesek szándékosan lőnek oly vadat, amelyről tudják, hogy arra a törvény szerint akkor vadászni nem volna szabad, s tetten éretvén, a megérdemelt büntetés kikerülése végett rendes mentségük az, hogy a vad idült sebben szenvedett s így csak az általános vadászszokást követték, midőn leterítették a kérdéses vadat.

Ez utóbbi esetben tehát csak a vadorzás támogatására és a vadászati törvény kijátszására szolgál az a körülmény, hogy az állítólagos idült seb létezését utólagosan megállapí-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tani nem lehet, míg az előbbi esetben a vad jóhiszemű elejtője alaptalanul gyanúsításoknak, sőt hatóság részéről zaklatásoknak lehet kitéve.

Hogy tehát a jóhiszemű eljárás menthető, ellenben az öntudatosan elkövetett vadászati kihágás elpalástolása megnehezítve legyen, az „Országos magyar vadászati védegylet" igazgatósága részéről e tekintetben tett és indokoltnak talált felterjesztés figyelembevételével a földmívelésügyi m. kir. miniszter úrral egyetértőleg ezennel elrendelem, hogy oly esetekben, amidőn valaki vadászat közben egy már korábban megsebesített oly vadat hoz terítékre, amelyre a kérdéses időben az 1883 : XX. törvénycikk értelmében a vadászat tilos, jóhiszemű eljárásának beigazolhatása céljából köteles a lelőtt vadat csonkítatlanul és így az őzbakot vagy agancsárt agancsaival együtt az illető község előljáróságának 24 óra leforgása alatt a szegényalap javára leendő értékesítés céljából átszolgáltatni; a községi előljáróság, esetleg rendőrkapitány pedig a szakszerű lehet felvételéről köteles gondoskodni, annak kiderítésére, hogy a lelövés a vad idült sebzése folytán okszerű volt, tehát vadászati kihágás esete nem forog fenn.

Erről a törvényhatóságot tudomás és a megfelelő intézkedések megtehetése végett ezennel értesítem. (Rendeletek Tára: 1893. évfolyam, 1931. oldal.)

13. §. A ragadozó vagy kártékony állatokat, úgymint: medvét, farkast, rókát, hiúzt, vadmacskát, nyestet, vaddisznót, borzot, tengerinyulat, hörcsögöt, ürgét, görényt, menyétet, nyustot, vidrát saját területén a birtokos bármikor elpusztíthatja azon esetben is, ha a vadászat bérbe volna adva; ha azonban a pusztítást vadászatilag hajtókkal vagy bárminemű vadászebekkel akarja végbevinni, erre ez esetben a bérlő beleegyezését tartozik kieszközölni.

Oly vidékeken, ahol a vaddisznók nagyobbmérvű károkat okoznak, a vadászterületek tulajdonosai, bérlői kötelesek az érintett kártékony vadakat lehetőleg pusztítani. Ebbeli kötelezettségük teljesítésére felmerülő alapos panaszok folytán a közigazgatási bizottság, vagy annak elnöke által záros határidő kitűzése mellett figyelmeztetendők; a határidő elmulasztása esetére az érintett vadak elpusztítása a jelen törvény IV. fejezetében megállapított módon hivatalból eszközlendő.

Dúvadak irtása.

Az alól a főelv alól, amely szerint a ragadozó és kártékony állatok (duvadak) vadászatilag való pusztítása a föld birtokosa (tehát tulajdonosa, illetőleg ha az mező- vagy erdőgazdaságilag bérbe van adva, bérlője) által csak a vadászati haszonbérlő előzetes beleeggyezésével történhetik meg, kivételt képez a törvény alább ismertetett 19. §-a a hivatalból való vadászat esetében.

A ragadozó vagy kártékony állatok által okozott károk a vadászati törvény előbbiekben már ismertetett 8. §-a értel-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

mében meg nem téríttetnek, mert ezek a vadak a föld birtokosa által bármikor elpusztíthatók. A vadászati törvényen kívül a halászati törvény is ismer duvadakat, amiről ugyancsak a 8. §-al kapcsolatosan már szólottunk.

Az ingatlan tulajdonosa által elpusztított ragadozó és kártékony állatok tulajdonjoga a vadászati haszonbérlőt illeti meg és így bárki pusztít el duvadat, azt a vadászati jog gyakorlójának be kell szolgáltatni.

A vadászati törvény a ragadozó vagy kártékony állatok pusztítását a fentiek szerint a vadászterület haszonbérlőjén kívül csakis az ingatlan birtokosának, illetőleg bérlőjének engedi meg és harmadik személyekkel szemben a vadászati törvény a ragadozó vagy kártékony állatok állományát is védi. A vadászati törvény mindazokat, akik idegen vadászterületen engedély nélkül és jogosulatlanul vadásznak, orvvadászoknak tekinti és az alábbiakban ismertetendő 27. §. szerint bünteti. Így pl. idegen vadászterületen vadmacskának kutyákkal való elfogatása vadászati kihágás.

Dúvad mérgezése.

A ragadozó és kártékony állatok méreggel való irtása csak hatósági engedély alapján és ellenőrzése mellett eszközölhető. Erről szól a belügyminiszternek a földmívelésügyi miniszterrel egyetértőleg kiadott 23.542/1895. B. M.[1]) számú rendelete, amelyet egyes vonatkozásaiban a 77.686/1922. B. M. és a 121.325/1930. B. M. számú rendeletek módosítottak és kiegészítettek, valamint a 16.086/1900. B. M. számú rendelet[2])

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. belügyminiszter a m. kir. földmívelésügyi miniszterrel egyetértőleg kibocsátott 1895. évi 23.542. sz. körrendelete a kártékony és ragadozó vadak mérgezéséről — figyelemmel annak a 77.686/1922. B. M. és 191.325/1930. B. M. számú rendeletben elrendelt módosítására.

1. §. Ragadozó vagy kártékony állatoknak méreg által való pusztítása csakis hatósági engedély alapján eszközölhető. Az engedély kiadására elsőfokulag a járási főszolgabíró, illetve ott, ahol a rendőri igazgatás tennivalóit a m. kir. állami rendőrség szervei látják el, a m. kir. államrendőrkapitányság, másodfokulag az alispán és illetve, ahol elsőfokon a m. kir. államrendőrkapitányság járt el, a m. kir. állami rendőrség kerületi főkapitánya, harmadfokon pedig a földmívelésügyi m. kir. miniszter illetékes. Két egybehangzó határozat ellen azonban további fellebbezésnek helye nincs. A járási főszolgabíró, illetve rendőrkapitány a mérgezési engedély iránti kérvény előterjesztése előtt a szomszédos birtokosokat és községeket közbiztonsági szempontból meghallgatni s ezen körülményt és annak eredményét előterjesztésébe foglalni tartozik. A mérgezésre az engedély megadandó, ha igazolva van az, hogy a ragadozó vagy kártékony

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

állatok nagyobb számban mutatkoznak, folyamodónak kárt okoznak, általa másképen el nem pusztíthatók és a folyamodó a méreg használata és eltartása körül megszabott óvó szabályok betartása iránt kielégítő biztosságot nyujt.

2. §. A mérgezési engedélyt nyert személyeknek a méreg kiszolgáltatásához szükséges utalványt a mérgezési engedély kiadására illetékes hatóság adja ki, az elsőfokú egészségügyi hatóság meghallgatása után esetről-esetre megállapítandó mennyiségű méreg kiszolgáltatására, melynek alapján az engedélyezett méregmennyiség az illetőnek orvosi vényre a gyógyszerész által kiszolgáltatható. Ezen utalvány kiadása alkalmával a hatóság megszabja egyúttal azon módozatokat, melyeket a méreg kezelése, eltartása, ezek ellenőrzése körül, az egyes vidékek sajátos viszonyai között az alább felsorolt elveken kívül szükségesnek talál.

A kiadott mérgezési engedélyekről köteles az elsőfokú rendőrhatóság az alispánhoz, illetőleg ker. főkapitányhoz évenkint egyszer és pedig minden év május hó 30-ig összefoglaló jelentést tenni. A másodfokú rendőrhatóságok e jelentésekből egy-egy kimutatást készítenek és azt minden év június hó 30-ig a m. kir. földmívelésügyi miniszterhez felterjesztik.

3. §. A mérgezés csak egészen megbízható erdészeti és vadászati alkalmazottakra ruházható s ezek nevei a mérgezési engedély iránti kérvényben a folyamodó által eleve bejelentendők.

4. §. Az engedély annak megnevezésével, hogy az kinek számára adatott meg, valamint azon határrészek (hegy, erdő, dülő) megjelölésével, amelyeken a mérgezés eszközlése engedélyezve lőn, községben, valamint a szomszédos községekben és mindezekhez tartozó pusztákon és telepeken is a méreg használatba vétele előtt kellő időben a szokásos módon közhírré teendő azon figyelmeztetéssel, hogy a mérgezett tárgyakhoz hivatlanul hozzányulni, vagy azokat eltulajdonítani a 10. §-ban meghatározott büntetés terhe alatt tilos.

5. §. Mérgezett hullák (ló, sertés, birka, kutya), szárnyasok, vér, zsiradék, tojások; erdő sűrűjében, csenderesek belsejében s egyéb — a mérgezési időszak alatt — mívelés alatt nem álló, vagy legeltetésre nem használt területeken pedig oly helyekre teendők ki, melyek a közlekedési utaktól távolabb, a legkisebb távközt 100 méterre számítva, esnek. A mérgezett tárgy kivetéséről az illető községek előljáróságai a méreg kitevője által, annak megtörténtét megelőzőleg legalább 5 nappal írásbelileg értesítendők. A község előljárói a méreg kitételét az értesítés vételétől számított 3 nap alatt a szokásos módon közhírré tenni tartoznak.

7. §. A mérgezett tárgyra annak kitevője szigorúan felügyelni tartozik; amely kötelességéből folyólag az engedélyező hatóságtól nyert e részbeni jogosítvány alapján az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

illető telepen nem birtokos — idegen — személyeknek a mérgezési záros időtartam alatt a járást-kelést megtiltani jogosult.

7. §. Ha a mérgezett tárgy kitevője, vagy bárki más annak tudomására jönne, hogy a mérgezett tárgyat valaki elvette, személyes felelősség terhe alatt kötelesek arról a községi előljáróságnak, városokban a rendőrkapitánynak jelentést tenni. A községi előljáróság arról a főszolgabíróhoz jelentést tenni, a mérgezett tárgyak eltulajdonítóit pedig kikutatni s felfedezés esetén megbüntetés végett a főszolgabíróhoz bejelenteni tartozik. Városokban ezen teendők végzése a rendőrkapitány feladata.

8. §. Ahol házi sertések járnak, a mérgezésnek helye nincsen.

9. §. A mérgezési időszak elteltével a mérgezett tárgyat annak kitevője eltávolítani, illetve elégetni s ha vérrel történt a mérgezés, a földet felásatni és kiégetni köteles. A mérgezett tárgyak eltávolításának, illetve elpusztításának megtörténte a községi előljáróságnál bejelentendő.

10. §. Aki hatósági engedély nélkül mérgez, vagy a kiadott óvrendszabályokat megszegi, amennyiben cselekménye vagy mulasztása súlyosabb beszámítás alá nem esik, kihágást követ el és 15 napig terjedhető elzárással és 200 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A befolyó pénzbüntetések mindenkor az illető község szegényalapja javára fordítandók.

[2]) *Jegyzet.*

A m. kir. belügyminiszter 16.086/1900. B. M. számú körrendelete a ragadozó és kártékony állatok mérgezésénél követendő eljárás szabályozása, illetve a szomszédos birtokosok és községek meghallgatása tárgyában.

A ragadozó és kártékony állatok mérgezésénél követendő eljárás szabályozása és az az ellen vétők megbüntetése tárgyában 1895. évi 23.542. sz. a. kiadott belügyminiszteri rendelet 1. §-a kötelességévé teszi a járási főszolgabíráknak, illetve rendőrkapitányoknak, hogy a mérgezési engedély iránti kérvénynek az engedély kiadására jogosított hatósághoz; a törvényhatóság első tisztviselőjéhez való előterjesztése előtt, a kérelem érdemére nézve a szomszédos birtokosokat és községeket közbiztonsági szempontból hallgassák meg.

Minthogy azonban a szomszédos s többnyire nagyszámú birtokosok és községek meghallgatása rendszerint hosszabb időt vesz igénybe s az ügynek megkívánt sürgős elintézését hátráltatja: ennélfogva a duvad-mérgezés iránti kérvények gyorsabb elintézése szempontjából az előlhivatkozott 23.542/1895. számú belügyminiszteri rendelet 1. §-ának azon részét, mely a szomszédos birtokosok és községek közbiztonsági

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

szempontból való meghallgatása iránt intézkedik, a földmívelésügyi m. kir. miniszter úrral egyetértőleg, oly értelemben egészítem ki, hogy a járási főszolgabíró, illetve rendőrkapitány, a mérgezési engedély iránti kérvény előterjesztése előtt a szomszédos birtokosokat és községeket közbiztonsági szempontból az engedély iránti kérésről értesíteni, az e célból szándékolt mérgezést az érdekelt községekben közhírré tenni s az erről szóló értesítést a községházánál 8 napi közszemlére kifüggeszteni tartozik, mely idő alatt, ha az érdekeltek nem nyilatkoznának, későbbi észrevételek az engedély tárgyában hozandó határozatnál figyelembe nem veendők.

Eljárás a mérgezésnél.

Ezeknek a rendeleteknek értelmében a ragadozó vagy kártékony állatoknak méreg által való irtására szolgáló engedélyt — bélyegmentes kérvényben — a főszolgabírótól, illetőleg városokban a rendőrkapitánytól kell kérni. A hozott határozat ellen az alispánhoz, illetőleg a rendőrség vidéki főkapitányához, ezek határozata ellen pedig a földmívelésügyi miniszterhez van fellebbezésnek helye.

A mérgezési engedély alapján ugyanaz a hatóság adja ki a méreg kiszolgáltatására szükséges utalványt.

A mérgezési engedélyt minden egyes esetben egy év tartamára, még pedig január hó 1-től december hó 31-ig terjedő hatállyal kell kiadni és annak alapján a mérgezés csak egészen megbízható erdészeti és vadászati alkalmazottakra ruházható, akiknek nevei a mérgezési engedély iránti kérvényben már előre bejelentendő.

Az engedélyezést még a méreg használatbavétele előtt kellő időben a szokásos módon közhírré kell tenni azokban a községekben, amelyek azzal a területtel határosak, amelyen a mérgezés történni fog. Ez alkalommal fel kell hívni mindenkit, hogy a mérgezett tárgyakhoz hozzányulni büntetés terhe alatt tilos.

A mérgezett tárgyakat az erdő sűrűjében vagy művelés alatt nem álló és legeltetésre nem használt területen lehet kitenni, de itt is csak úgy, hogy a közlekedési utaktól legalább 100 méter távolságban legyenek. A mérgezett tárgy kitételéről az illető községek előljáróságait a méreg kitevője annak megtörténtét megelőzőleg legalább 5 nappal írásban értesíteni köteles, amit a községi előljáróság közhírré tenni tartozik.

A mérgezett tárgyra annak kitevője szigorúan felügyelni tartozik és ha a hatóságtól arra kifejezetten engedélyt kapott, idegen személyeknek megtilthatja, hogy a mérgezési záros időtartam alatt a területen átjárjanak.

Ha bárki tudomást szerez arról, hogy a mérgezett tárgyat valaki elvette, azt az előljáróságnak azonnal be kell jelenteni.

Ahol házi sertések járnak, mérgezésnek helye nincs.

A mérgezési időszak elteltével a mérgezett tárgyat

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

annak kitevője eltávolítani, illetőleg elégetni és ha vérrel történt a mérgezés, a földet felásatni és kiégetni köteles. A mérgezett tárgyak eltávolításának, illetőleg elpusztításának megtörténtét a községi előljáróságnál be kell jelenteni.

Aki hatósági engedély nélkül mérgez, vagy az óvó rendszabályokat nem tartja be, kihágást követ el és 15 napig terjedhető elzárással, illetőleg 200 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető.

A kártékony szárnyas vadak irtásáról a 67.235/1924. F. M.[1]) számú rendelet szól, amelyhez kapcsolódó útmutatás a varjak és szarkák foszforszörppel való irtásának eljárására nézve ad irányítást.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 67.235/1924. számú rendelete a kártékony szárnyas vad irtásáról.

Felhívom a törvényhatóság első tisztviselőjét, gondoskodjék arról, hogy a törvényhatóság területén működő vadásztársaságok, valamint a községi vadászterület-bérlők a mérgezési engedélyeket még január hó folyamán, a 77.686/1922. B. M. számú rendeletre való hivatkozással, az illetékes járási főszolgabírótól az egész évre kérelmezzék és hogy a vadmérgezést — hóra kiöntött mérgezett marhavérrel, vagy mérgezett állati hullával, tavasszal pedig a költés idején foszforszörppel preparált műtojással, amellyel való eljárást az „útmutatás" tartalmazza — vadászbérletükből való kiemeltetés terhe alatt okvetlenül foganatosítsák is.

Önálló vadászterület-tulajdonosok pedig — megfelelő módon szintén a mérgezés foganatosítására birandók.

Felhívom a Címet, hogy a 77.686/1922. B. M. sz. rendelet értelmében nyert és hozzám mindenkor bejelentendő mérgezési engedélyek lejárta után, a mérgezési engedélyt nyert egyénektől a mérgezési eredményt tartalmazó jelentést bekívánni és azt hozzám felterjeszteni szíveskedjék.

Útmutatás a varjak és szarkák foszforszörppel való irtása tárgyában. (67.235/1924. F. M. számhoz.)

A mérgezés fő ideje április hava, az előkészületekhez mégis már január hóban hozzá kell látnunk. A m. kir. belügyminiszter 77.686/1922. számú rendeletére hivatkozva, már most kérjük a mérgezési engedélyt, városokban a polgármestertől, egyebütt a járási főszolgabírótól egész évre szóló hatállyal. A szarkák, párokra válás előtt, március végén már népes gyülekezetben találhatók egyes különösen kedvelt helyeken, réteken, kis remiszekben, egy-egy magánosan álló nagy fán s így aránylag kis területen is tömegesen irthatók. Igaz, hogy ezek közt még sok olyan is lehet, amely nem a mi területünkön, hanem valahol a szomszédban fészkelt volna,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

de hiszen nem csupán magunkról, hanem országos érdekről van szó. A lehetőleg több száz tojáshéj gyüjtéséhez is hozzá kell fognunk, végigjárva jó barátaink, esetleg cukrászok és vendéglősök konyháit, mindenütt megismételve a kérést, hogy a héjakat ne ősi szakácsnői módon egymásba dugva, hanem egyenként szárítsák, mert különben végleg összeragadnak. A tojások töltésére bármilyen húsféle alkalmas (káros vadhús, marhatüdő, stb.) csak jól meg legyen darálva, hogy a méreg egyenletesen legyen benne eloszthatő. A foszforszörpöt zárt palackban, vízben hevítjük körülbelül 70 C fokra s addig rázogatjuk, míg üledéke, a tulajdonképeni ható része, teljesen fel nem oldódik (a tetején uszó híg réteg ugyanis csak szigetelőanyag), a keverést már a szabad ég alatt, vagy legalább is szellős pajtában végezzük, mert a foszfornak gőze is mérges. A húsvagdalék minden fél kilójára 3, legfeljebb 6 kávéskanálnyi foszforszörpöt véve s ezt lapos fadarabbal alaposan elkeverve, minden tojáshéjba két kávéskanálnyi húst teszünk, jól lenyomva, hogy erősen megtapadjon. Ezt a kis húsadagot egészen elfogyasztja a szarka is, nem hagy tehát maradékot, mely más állatra is veszélyes lehetne. A mondjuk, 50 tojáshéjat hegyével lefelé nagy gyümölcskosárba rakjuk és papirral leszorítjuk. Most már csak egy kis nyaláb szénát és a műfészkek megjelöléséhez szükséges mintegy méternyi hosszú nádszálakat vagy vesszőket kell beszereznünk. A többi már szinte sportszerű szórakozásszámba mehetne, ha le tudnók küzdeni az alattomos méreggel szemben jelentkező ellenszenvünket.

Fasorok mentén, remiszek szélén, a tavaszi vetés sűrűbb helyein, vagy az őszi vetés ritkább foltjain, a gyülekezési helyül szolgáló magános fák környékén, réteken, a fáktól 20—25 lépésnyire férfiökölnyi gödröcskét vájunk, félmaroknyi szénát vagy a közelben szedett száraz perjét körbe csavarva a gödörbe szorítjuk, azt ököllel leütjük s minden ilyen műfészekbe két-két vagy legfeljebb három-három tojást teszünk, hegyivel lefelé. (Egyetlen tojáshéj könnyebben elkerülheti a madár figyelmét, mert kibuvóban levő gombához hasonlít, kivált, ha nem tiszta fehér, hanem sárgás színű. A szénából viszont csak annyit veszünk, hogy a tojás ki ne emelkedjék a gödörből, tehát a szél fel ne boríthassa.) Végül még minden fészek mellé pontosan 10 lépésnyire leszúrunk egy jelzővesszőt vagy nádszálat, 45 fokban a fészek fölé döntve. Enélkül ugyanis gyakran nagyon nehéz a közben kifosztott fészket megtalálni, amennyiben a szarka csak igen ritkán eszi ki a tojást ott helyben, rendesen elszáll vele valamilyen rejtett helyre.

A fészekrakást alkonyatkor végezzük, amikorra a varjúféle már elült. Másnap délelőttre már revideálhatjuk is, mert a fészkek kifosztása tulnyomó részt már a hajnali szürkületben történik.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadászati törvény a ragadozó vagy kártékony állatok között nem említi fel a pézsmapockot és így bár az feltétlenül kártékony állatnak tekintendő, nem esik a vadászati törvény hatálya alá. Ennek irtásáról külön történt tehát rendeleti intézkedés és pedig a földmívelésügyi miniszternek a 68.917/1929. F. M.[1]) és a 66.800/1929. F. M[2]) számú rendeleteiben. Ezen rendeletek értelmében minden birtokos köteles ingatlanán a pézsmapockot irtani; a gátakon és vízszabályozó építmények mentén ez a gátőröknek is kötelessége, az irtást a községi előljáróságnak ellenőrizni kell, a vadászati és halászati jognak gyakorlói külön is kötelezve vannak a pézsmapocok irtására és aki ezeket a rendelkezéseket nem tartja be, kihágást követ el. A pézsmapocok irtására a m. kir. Rovartani Állomás (Budapest, II., Kitaibel Pál-utca 2. sz.) útmutatóval is szolgál és minden elejtett pézsmapocok után az Országos Halászati Felügyelőség 10 P jutalmat fizet. Aki a jutalomra igényt tart, annak a pézsmapocok teljes hosszúságú farkát az elejtés helyének megjelölésével az Országos Halászati Felügyelőség címére (Budapest, V., Kossuth Lajos-tér 11.) kell beküldeni.

A pézsmapocok irtása.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 68.917/1926. F. M. számú rendelete

a pézsmapocok kötelező irtásáról.

A mezőgazdaságban, halgazdaságban, az álló- és folyóvizek melletti partvidékek gátjaiban nagy károkat okozó pézsmapocok (Fiber Zibethicus L.) ellen való sikeres védekezés céljából — a mezőgazdaságról és mezőrendőrségről szóló 1894: XII. t.-c. 58. §-ában nyert felhatalmazás alapján — a következőket rendelem:

1. Minden birtokos (tulajdonos, tényleges birtokos, haszonélvező, haszonbérlő) köteles a saját területén a pézsmapockot a m. kir. földmívelésügyi minisztérium hivatalos útmutatója szerint irtani. Ez az útmutató a m. kir. rovartani állomásnál (Budapest, II., Kitaibel Pál-utca 3. sz.) szerezhető be (pengőértékben 20 fillérért).

2. Gátak és egyéb vízszabályozó építmények mentén a pézsmapockot irtani a mű (gát, töltés, stb.) fenntartójának és a gátőröknek kötelessége.

3. Az irtási kötelesség teljesítését ellenőrizni a helyi (községi, járási, városi) hatóságok feladata.

4. Aki a pézsmapocoknak a jelen rendelet értelmében kötelezővé tett irtását elmulasztja, az 1894: XII. t.-c. 95. §-ának k) pontjába ütköző kihágás miatt 500.000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Kihágás esetében az irtást a mulasztó költségére a községi előljáróság végezteti (1894: XII. t.-c. 52. §-ának második bekezdése).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

5. Felhivatnak ezenfelül a vadászati és halászati jog gyakorlói, hogy területükön a pézsmapockot maguk is, esetleg alkalmazottjaik (vadőr, halőr) segítségével irtsák.

(Rendeletek Tára: 1926. évfolyam, 446. oldal.)

[2]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmivelésügyi miniszter 1929. évi 66.800. F. M. számú rendelete

a pézsmapocok irtásáról.

A hozzám beérkezett újabb jelentések szerint a pézsmapocok (Fiber Zibethicus L.) újból erősen szaporodóban van és a Dunántúl több helyén nagyobb kártételeket is okozott.

Tekintettel arra, hogy a pézsmapocok elszaporodása esetén úgy a mezőgazdaságot, mint a tógazdaságot, nemkülönben a töltéseket és gátakat is nagy veszély fenyegeti, a pézsmapocok elszaporodását feltétlenül meg kell akadályozni, miért is felhívom Címet, hogy minden rendelkezésre álló eszközzel hasson oda, miszerint a pézsmapocok kötelező irtása tárgyában 1926. évi október hó 16-án 68.917. szám alatt kiadott rendeletemhez (Magy. Rend. Tára 1926. évf. 446. old.) csatolt „Útmutatás" szerint a védekezést a legáltalánosabb körben végeztessék el.

Felhívom egyben Címet, hogy a legszélesebb körben tegye közhírré azt, hogy minden elejtett pézsmapocok után az „Országos Halászati Felügyelőség" (Budapest, V., M. kir. Földmivelésügyi Minisztérium) útján 10 (Tíz) pengő jutalmat fizetek.

Aki tehát pézsmapockot ejt el, az a pézsmapocok teljes hosszúságú farkát, az elejtés helyének megjelölésével, a fenti címre azonnal küldje be, amikor is a beküldött teljes hosszúságú fark ellenében a fenti összegű díj a beküldőnek postautalvány útján azonnal megküldetik.

Végül felhívom Cím figyelmét arra, hogy a pézsmapocok irtására vonatkozó Útmutatás a fennhatóságom alatt álló m. kir. Rovartani Állomástól (Budapest, II., Kitaibel Pál-utca 1.) 20 fillérért beszerezhető.

(Rendeletek Tára: 1929. évfolyam, 1519. oldal.)

A vadállomány apasztása.

A vadállomány megfelelő apasztásáról az erdőkről és a természetvédelemről szóló 1935 : IV. t.-c. 20. §-ában[1]) is találunk rendelkezéseket. Amíg azonban a vadászati törvénynek fentebb ismertetett 13. §-a a dúvad megfelelő irtása iránt intézkedik, addig az 1935 : IV. t.-c. 20. §-a már egyéb vadnak is a megfelelő apasztására tartalmaz rendelkezéseket. E szerint ott, ahol az erdő fenntartását vagy felújítását a túlszaporodott vadállomány veszélyezteti, az erdőrendészeti hatóság az erdőtulajdonost, vagy a vadászatra jogosultat, ha a felújítások és az erdősítések sikerének biztosítására, valamint a fiatalosok védelme érdekében a megfelelő intézkedéseket nem

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

foganatosítják, a vadállomány megfelelő apasztására is kötelezheti. Az erdőrendészeti hatóság (a törvényhatóság közigazgatási bizottságának gazdasági albizottsága) tehát először felhívja az erdőtulajdonost a szükséges intézkedések foganatosítására és ha az eredményre nem vezet, elrendelheti a vadállomány megfelelő apasztását. Ennek a határozatnak meghozatala előtt azonban meghallgatja a földmívelésügyi miniszter által megbízott vadászati szakértőt, tehát a vadászati felügyelőt (tudósítót), majd értesítésében megjelöli azokat a módozatokat, amelyeket a vadállomány apasztására irányuló intézkedések céljából szükségesnek tart. Az erdőrendészeti hatóság a vadászatra jogosultat egyben felhívja, hogy a tervezett intézkedés tekintetében észrevételeit harminc nap alatt tegye meg. A határidő elteltével határoz az elsőfokú erdőrendészeti hatóság a vadállomány apasztása kérdésében és ezzel kapcsolatban a vadászati tilalmi idő felfüggesztése iránt is előterjesztést tehet a földmívelésügyi miniszterhez. A gazdasági albizottság által hozott határozatok ellen a földmívelésügyi miniszterhez van fellebbezésnek helye. Idevonatkozóan az erdőkről és a természetvédelemről szóló 1935 : IV. törvénycikk végrehajtása tárgyában kibocsátott 35.000/1935. F. M. számú rendelet 60. §-a intézkedik.[2])

[1]) *Jegyzet.*

1935 : IV. t.-c. Az erdőkről és a természetvédelemről.

20. §. Ott, ahol az erdő fenntartását vagy felújítását a vadállomány veszélyezteti, az erdőrendészeti hatóság az erdőtulajdonost vagy a vadászatra jogosultat, ha a felújítások és az erdősítések sikerének biztosítására, valamint a fiatalosok védelme érdekében a megfelelő intézkedéseket nem foganatosítják, a vadállomány megfelelő apasztására is kötelezheti.

[2]) *Jegyzet.*

Az erdőkről és a természetvédelemről szóló 1935 : IV. törvénycikk végrehajtása tárgyában kibocsátott 35.000/1938. F. M. számú rendelet.

60. §. Ha az erdő fenntartását vagy felújítását a túlszaporodott vadállomány veszélyezteti, az erdőrendészeti hatóság az 1935 : IV. t.-c. 20. §-a értelmében az erdőtulajdonost felhívja, hogy a felújítások és az erdősítések sikerének biztosítására, valamint a fiatalosok védelme érdekében a megfelelő intézkedéseket megszabott határidő alatt foganatosítsa. Ha az erdőtulajdonos a felhívásnak eleget nem tesz, vagy ha a foganatosított védekező intézkedések megfelelő eredményre nem vezetnek, az erdőrendészeti hatóság a földmívelésügyi miniszter által megbízott vadászati szakértő meghallgatása után értesíti az erdőtulajdonost, illetőleg, ha a vadászatra

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

nem az erdőtulajdonos jogosult, a vadászatra jogosultat arról, hogy az 1935 : IV. t.-c. 20. §-a értelmében a vadállomány apasztása iránt kíván intézkedni és megjelöli a módozatokat, amelyeket ebből a célból szükségesnek tart. Egyúttal felhívja az erdőrendészeti hatóság az erdőtulajdonost (vadászatra jogosultat), hogy a tervezett intézkedés tekintetében észrevételeit 30 nap alatt tegye meg. E határidő elteltével az elsőfokú erdőrendészeti hatóság — az esetleges észrevételek elbírálása után — a vadállomány apasztása kérdésében határoz; ezzel kapcsolatban — ha másként a kitűzött célt nem látja elérhetőnek — a vadászati tilalmi idő felfüggesztése iránt is előterjesztést tesz a földmívelésügyi miniszterhez.

Fellebbezés esetén a vadállomány apasztását elrendelő elsőfokú határozat másodfokú elbírálása előtt az 1935 : IV. t.-c. 39. §-a 4. pontjában megjelölt erdőtulajdonosok erdeje, valamint hitbizományi vagyonhoz tartozó erdő tekintetében a földmívelésügyi miniszter az Országos Erdőrendészeti Tanácsot is meghallgatja (1935 : IV. t.-c. 237. §. 8. c) pont).

A házimacskák és kóbor ebek pusztítása.

14. §. A vadászati területen talált házimacskákat és kóbor ebeket a vadászatra jogosított elpusztíthatja.

A vadászati törvény e rendelkezése szerint tehát a vadászatra jogosult (megbízottai) a macskák és kóbor ebek pusztítását a vadászterületen bárhol (kivéve a lakott helyeket) foganatosíthatják és azokat nemcsak lőfegyverrel, hanem bármily eszközzel (vadászeb, csapda, tőr, hurok, verem, méreg, stb.) pusztíthatják.

Amíg a törvény az ebek elpusztításánál a kóbor jelleget is megkívánja, addig a macska pusztításánál ettől eltekint. A macskákat tehát a vadászatra jogosult vadászterületén minden korlátozás nélkül szabadon elpusztíthatja. A törvénynek az a rendelkezése, hogy az ebnek „kóbor"-nak kell lennie, közelebbről meghatározva nincsen.

A kóbor eb fogalmát így a kialakult gyakorlat szerint csak néhány példával lehet megvilágítani. Kóbor ebnek tekintendő az az eb pl., amelyik, ha kolonccal is van ellátva, idegen vadászterületen felügyelet nélkül kószál, már akkor is, ha csak kb. 180 lépésre van a gazdája házától. Kóbor ebnek lehet tekinteni általában minden olyan ebet, amelynek közelében nincsen senki, akit az eb tulajdonosául lehetne vélelmezni. A vadászebet is lehet kóbor ebnek tekinteni, ha gazdájától elkalandozik, illetőleg idegen vadászterületen felügyelet nélkül kószál, még ha nyakláncot vagy szíjat is visel. Nem kóbor ebnek csak azt lehet tekinteni, amely felismerhetőleg gazdája felügyelete alatt áll és ennek környezetében mozog.

Ingatlanbirtokosok macskák és kóbor ebek pusztítása céljából a vadászatra jogosult engedélye nélkül fegyverrel a határban lévő földjükre ki nem mehetnek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadőrnek nemcsak joga, hanem kötelessége is macskákat és kóbor ebeket pusztítani és azt nemcsak lőfegyverrel, hanem a vadászat egyéb eszközeivel is végrehajtani. A vadőrökön felül a mező- és erdőőröknek is kötelessége ez és a földmívelésügyi miniszter a 142.720/1940. F. M.[1]) számú rendeletében el is rendeli, hogy ezek a kóbor ebek pusztítását a legerélyesebben hajtsák végre.

Az ország vadállományának a megóvása érdekében a földmívelésügyi miniszter a 62.192/1942. F. M.[2]) számú rendeletben elrendeli, hogy a község zárt területén kívül tartott ebeket biztos módon meg kell kötni, éjszakára pedig oly kolonccal kell ellátni, amely az ebet a vadászatban gátolja.

Az ebekről az állategészségügyről szóló 1928 : XIX. t.-c. végrehajtása tárgyában kiadott 100.000/1932. F. M. számú rendelet is intézkedik a 120. és 121. §-aiban[3]), amely szerint: az ebeket nappal meg kell kötni és a községek és városok külső határában felügyelet nélkül járó (kóbor) ebeket a községi (városi) mezőőrök, erdőőrök, továbbá rendőrök, csendőrök és pénzügyőrök elpusztítani (lelőni) kötelesek. Az ilyen ebek elpusztításáért a törvényhatóságok az ebadóalap terhére szabályrendelettel jutalomdíjat is állapíthatnak meg.

Ha az elpusztított eb nem minősíthető kóbor ebnek, úgy az eb elpusztítása az 1878 : V. tc. 418. §-ába[4]) ütköző idegen ingó dolog rongálásának vétsége, illetőleg az 1879 : XL. t.-c. 127. §-ába[5]) ütköző tulajdon elleni kihágás.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 142.720/1940. III. B. 3. számú körrendelete.

valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének, valamint a közigazgatási kirendeltségek vezetőinek.

Az ország minden részéből állandóan panaszok érkeznek hozzám, hogy a kóbor ebek a rendkívül hideg tél következtében teljesen legyengült vadállományban igen nagy pusztításokat okoznak.

A még fennmaradt hasznos vadállomány megóvása érdekében, valamint az utóbbi időben igen elszaporodott kóbor ebek garázdálkodásának meggátlása végett felhívon a t. Címet, hogy az állategészségügyről szóló törvény végrehajtása tárgyában kiadott 100.000/1932. F. M. sz. rendelet 121. §-ának 5. bekezdésében foglalt ama rendelkezést, amely szerint a községek és városok külső határában felügyelet nélkül járó (kóborló) ebeket a községi, vagy városi mezőőrök, erdőőrök elpusztítani (lelőni) kötelesek, a legszélesebb körben sürgősen tétesse közhírré, a mező-, erdő- és vadőröket pedig szigorúan utasítsa, hogy a kóbor ebek elpusztítását a legerélyesebben hajtsák végre.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[2]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 62.192/1942. V. 2. számú körrendelete.

Valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének.

Az idei szigorú tél, az előző évek szokatlanul kemény telei által megtizedelt vadállományban ismét nagy károkat okozott.

Az éhségtől legyengült vadak behúzódnak a lakott területek közelébe és ilyenkor a szabadon mozgó ebek nagy pusztítást végeznek közöttük.

Egyes helyeken a szabadon kóborló ebek rendszeresen vadászgatnak és táplálékukat szinte kizáróan a vadállományból elégítik ki.

Az ország vadállományának megóvása érdekében utasítom az érdekelt hatóságokat, az 1928 : XIX. t.-c. végrehajtása tárgyában kiadott 100.000/1932. F. M. sz. rendelet 120. §-ának 3. és 4. bekezdésében foglaltak szigorú betartására és ellenőrzésére.

A hivatkozott ebtartási szabályok alapján elrendelem, hogy a község (város) zárt, beépített területén kívül tartott ebeket biztos módon meg kell kötni, éjszakára pedig olyan hasas kolonccal kell ellátni, amely a szabad mozgásban (vadászgatásban) gátolja.

A pásztorebeket csak a kihajtás és őrzés ideje alatt, vadászebet pedig csupán a vadászat idején lehet szabadon tartani

A fenti rendelkezések megszegése az 1928 : XIX. t.-c. 100. §-a alapján büntetendő kihágás.

[3]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 1932. évi 100.000 számú rendelete

az állategészségügyről szóló 1928 : XIX. törvénycikk végrehajtásáról.

120. §.

(3) Harapós ebet nappal biztos módon meg kell kötni, éjjel pedig csak olyan zárt helyen (udvarban, majorban, tanyán, kertben, stb.) szabad megkötés nélkül hagyni, ahonnan el nem távozhatik.

(4) Kóborlásra hajlamos ebet szintén a (3) bekezdésben előírt módon kell tartani, vagy olyan kolonccal kell ellátni, amely a szabad mozgásban gátolja.

121. §.

(5) A községek és városok külső határában felügyelet nélkül járó (kóborló) ebeket a községi vagy városi mezőőrök, erdőőrök, továbbá a rendőrök, csendőrök és pénzügyőrök el-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

pusztítani (lelőni) kötelesek. Az ilyen ebek elpusztításáért a törvényhatóságok az ebadóalap terhére szabályrendeletben jutalomdíjat állapíthatnak meg.

(Rendeletek Tára; 1933. évfolyam, 173. és 174. oldal.)

[4]) *Jegyzet.*

1878 : V. t.-c.

418. §. Aki idegen dolgot szándékosan és jogtalanul megrongál vagy megsemmisít: vétséget követ el és három évig terjedhető fogházzal büntettetik.

A kísérlet büntetendő.

A bűnvádi eljárásnak csak a sértett fél indítványára van helye.

[5]) *Jegyzet.*

1879 : XL. t.-c.

127. §. Nyolc napig terjedhető elzárással büntetendő, aki idegen ingó dolgot tudva, jogtalanul használ s ezáltal azt megrongálja, vagy értékben csökkenti; vagy a jogtalan használat által egyéb módon kárt okoz.

Ugyanezen büntetéssel büntetendő, aki másnak ingatlan vagyonát szándékosan és jogtalanul megrongálja, vagy annak a földtől el nem választott termékét felhasználja, amennyiben az okozott kár (öt forint) tíz pengő értéket meg nem halad.

Az eljárás csak a sértett fél indítványára indítandó meg.

15. §. Szabad időben is tiltatik minden szőrmés vagy szárnyas hasznosvadat tőrökkel, hálókkal, hurkokkal elfogni vagy megölni, különösen túzokokat ólmosesők alkalmával behajtani vagy agyonverni.

Kivétetnek a fenyvesmadarak, melyeket hurokkal és léppel fogni szabad időben megengedtetik.

Tenyésztés céljából a befogás csak a vadászat tulajdonosai, bérlői, vagy azok szakértő megbizottjai részére engedtetik meg.

Az idézett 15. §. első bekezdésében foglalt rendelkezéseknek nincsenek megfelelő büntető rendelkezései, így ha a vadászatra jogosult saját területén az itt említett tiltott eszközökkel is vadászik, azért nem büntethető meg. Idegen vadászterületen a tiltott eszközökkel való vadászat a vadászati törvény 27. §-ába ütköző kihágást képez.

Élővad befogása és szállítása.

A harmadik bekezdés alapján tenyésztés céljából történő vadbefogást a földmívelésügyi miniszter a 36.219/1910., a 23.470/1912. és a 100.322/1934. F. M.[1]) számú rendeleteivel

[1]) *Jegyzet.*

Lásd a 44—47. oldalon lévő jegyzetet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

részletesen szabályozta és ebben az eleven hasznos vadaknak és hasznos szárnyasvadak tojásainak forgalombahozataláról és szállításáról intézkedik.

Ezek szerint a rendelkezések szerint élő hasznos vadat és hasznos szárnyasvad tojásait csak szállítási engedéllyel szabad szállítani. Ez alól kivételt csak az az élő vadszállítmány képez, amely a Magyar Vadtenyésztők Kiviteli és Kereskedelmi R.-T. (MAVAD) részére szállíttatik, vagy a MAVAD által adatott fel. A vadak tojásainak szállítására vonatkozóan a szállítási igazolvány azonban akkor is kell, ha az a MAVAD részére történik.

A szállítási igazolvány kiadására irányuló kérvényt a törvényhatóság első tisztviselőjéhez (alispán, polgármester) kell benyujtani, aki azt véleménnyel ellátva a földmívelésügyi miniszterhez terjeszti fel. Az engedélyt a földmívelésügyi miniszter adja ki és annak alapján állítja ki a törvényhatóság első tisztviselője a szállítási igazolványt, amelyet a szállítmány feladásakor a vasútnak, postának (szállítmányozási vállalatnak) át kell adni.

Aki élő hasznosvadat, vagy hasznos szárnyasvad tojását engedély, illetőleg igazolvány nélkül szállít, kihágást követ el és 15 napi elzárással és 200 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Az élő vad befogása első sorban abból a célból történik, hogy a földmívelésügyi minisztérium irányítása mellett az országnak vadállományban szegény vidékei megfelelő tenyészvaddal, illetőleg vérfelfrissítő anyaggal láttassanak el. Ebből a célból a földmívelésügyi minisztérium évente körrendeletet ad ki, amelyben a tenyészvadjuttatásról intézkedik. Legutóbb a 234.320/1941. F. M.[1]) szám alatt adta ki a földmívelésügyi miniszter erre vonatkozó intézkedéseit. A tenyészvadjuttatásról szóló rendeletet a vadászterületek tulajdonosainak, illetőleg bérlőinek minden évben figyelemmel kell kísérniök, mert az, az esetleg évenkint változó viszonyoknak megfelelően, mindig más és más lehet.

Tenyészvad megjelölése. A földmívelésügyi miniszter által — évenkint — vérfelfrissítés céljából juttatott tenyészvad közül, a nyúl fülgombbal, a fácán és a fogoly lábgyűrűvel megjelölve kerül elszállításra abból a célból, hogy a szóbanforgó vad helyváltoztatása megfigyelhető legyen.

A tenyészvad megjelölését a Soproni Erdészeti Kutató Intézet (vagy megbízásából a MAVAD) végzi.

A fenti intézet kutató munkássága akkor lehet eredményes, ha a vadász a megjelölt tenyészvadról, amely utóbb vadászterületén került terítékre, az év- és sorszámmal ellátott fülgombot, illetve lábgyűrűt levéve, előbbieket a m. kir. Erdészeti Kutató Intézethez (Műegyetem, Erdőmérnöki szakosztály), Sopronba címezve elküldi.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A kísérő jelentésben a tenyészvad kibocsátásának és az elejtésnek helyét meg kell nevezni; célszerű egyben előbbi két helynek egymástól való kilométerben kifejezett távolságát is közölni.

Az élővadak fényűzési és forgalmiadó kötelezettségére vonatkozó jogszabályok helyes értelmezéséről a pénzügyminiszter 51.528/1936. P. M.[2]) számú rendelete intézkedik. Ennek értelmében a befogott élő vadak eladása után a vadászterület tulajdonosának vagy bérlőjének fényűzési forgalmi adót és általános forgalmi adót fizetnie nem kell.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 234.320/1941. III. 5. számú rendelete.

Tenyészvadjuttatás.

Valamennyi Vadászati Tudósítónak és Vármegyei Vadászati Felügyelőnek.

Az 1939/40. évi kemény és hosszantartó télben elpusztult apróvadállomány további pótlására, illetve a vadászterületek újbóli benépesítésére tenyészvadnak minél szélesebb körben való kiosztását határoztam el.

A hozzám mielőbb, azonban legkésőbb 1941. évi november hó 30-ig felterjesztendő bélyegmentes igénylésnek (ürlap szükség esetén a vezetésem alatt álló minisztérium vadászati osztályánál igényelhető) az alábbi adatokat kell tartalmaznia:

1. Az igénylő nevét, foglalkozását, lakhelyét (megye, város, község, utca és házszám).

2. A vadászterület helyét (vármegye) és annak nagyságát kat. holdakban, annak megjelölésével, hogy ebből mennyi a tényleg apróvadas terület.

3. Az igényelt élővad fajtáját, ivararányát és mennyiségét.

Az igényelhető élővad fajtáját, ivararányát, valamint árát az alábbiakban állapítom meg:

1. Nyúl (1 : 1 ivararányban) páronkint 30 P.
2. Fácánkakas darabonkint 9·50 P.
3. Fácántörzs (1 kakas + 3 tyúk) 41 P.

Nyúl és fácán a fentieknél kedvezőbb ivararányban nem igényelhető.

Hiányosan kiállított, vagy a fent közölt határidőn túl, elkésve érkezett tenyészvad iránti igénylések figyelembe nem vétetnek. Hangsúlyozni kívánom, hogy ezen akciómat novem-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ber hó 30-ával lezárom és tenyészvad azután csak a belföldi szabad forgalomban lesz beszerezhető.

Utólagos felszólamlások megelőzése céljából az igénylők a tenyészvad mennyiségét, nemét és ivararányát saját érdekükben mindenkor pontosan tüntessék fel, mivel az igénylés egyben átvételi kötelezettséget is jelent.

Azon vadászterülettulajdonosok (bérlők), akik élővadat befognak, tenyészvadjuttatásban nem részesülhetnek, mivel ezek a 24.739/1937. számú rendelet értelmében tenyészvadcseréről a Magyar Vadtenyésztők Kiviteli és Kereskedelmi R.-T. (Budapest, V., Honvéd-u. 16. Telefon: 116—750, röviden: MAVAD) útján gondoskodhatnak.

Tekintettel arra, hogy tenyészvadakcióm célja az, hogy lehetőleg minél több igénylő jusson tenyészvadhoz, az egy-egy igénylőnek juttatható vadmennyiséget az igénylések mérvéhez képest előreláthatólag csak a jövő év elején lesz módomban megállapítani.

A tenyészvad szétosztását megbízásomból a MAVAD eszközli, amely az általam hozzá megküldött kimutatásban szereplő igénylők részére az abban feltüntetett mennyiségű, fajtájú és ivaraarányú tenyészvadat a befogás, avagy a tárolás helyéről az igénylőnek megküldi.

A MAVAD a tenyészvadigénylőket az általam juttatott vadfajtának a mennyiségéről, ivararányáról, áráról, továbbá a szállítóláda, kosár és a csomagolás költségeiről, végül az előbbi összköltségek mikénti befizetéséről értesíti és a szállítást a befizetés sorrendjében bonyolítja le az igénylők által közvetlenül neki megadandó címre (rendeltetési vasútállomás).

A tenyészvad árát az értesítés után azonnal, legkésőbb azonban folyó évi december hó 31-ig kell a MAVAD-hoz befizetni.

A juttatott élővad mennyiségének és nemének utólagos változtatása iránti kérelem figyelembe nem vehető.

A tenyésznyúl kiosztása előreláthatólag 1942. évi január hó 15.—február hó 15. közötti időben; a fácán 1942. évi január hó 15—február hó 28. közötti időben kerül lebonyolításra. A fenti időn túl való szállításra irányuló kérelmek mellőzendők, mert nem teljesíthetők.

A fácánok korábbi időpontban is szállíthatók, ha az igénylő ilyirányú kívánságát november hó 30-ig közvetlenül a MAVAD-nál bejelenti.

A vasúti szállítási költség, a vadszállító láda (kosár) és a csomagolás ára az igénylőt terheli. A tenyészvad — rendkívül érzékenységére való tekintettel — csak a MAVAD által szolgáltatott ládában (kosárban) szállítható. A csomagolási díj, a vadszállító láda (kosár) ára és a szállítmánynak a befogás helyéről a feladó vasútállomásra való kiszállítás

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

költsége a nyúlnál darabonkint 2 pengő, a fácánnál darabonkint 1·25 pengő.

A tenyészvad kifogástalan voltáért és élve érkezéséért a MAVAD szavatol és az elhullott vadat díjmentesen élővaddal pótolni köteles, amennyiben az még a rendelkezésre áll. Ha az elhullott tenyészvad fajonkinti mennyisége 3 darabnál nem nagyobb, vagy élővad már nem áll rendelkezésre, úgy a MAVAD annak fent megállapított, illetve befizetett árát (az ivar tekintetbevételével) pénzben köteles megtéríteni. Az elhullás tényét és mértékét az érkezési vasúti állomáson az átvételkor felveendő hivatalos tényálladéki jegyzőkönyvben kell megállapítani, amely a vadszállítmány megérkezésének és kiváltásának idejét is feltünteti. A jegyzőkönyvet haladék nélkül közvetlenül a MAVAD címére kell megküldeni. Az élve érkezési szavatosság érvényét veszti, ha az igénylő a vadszállítmányt a megérkezéstől számított 12 órán belül ki nem váltja, illetve át nem veszi.

E tenyészvadakció keretében juttatott élővadat más személyre átruházni, illetve másra, mint tenyésztési célokra felhasználni és arra a kibocsátás helyén a következő tél elejéig vadászni nem szabad.

Felkérem Vadászati Felügyelő, Tudósító urat, hogy a hazai apróvadállomány mennyiségi és minőségi feljavítását célzó e fontos akciómat az érdekelt vadászközönség között minél szélesebb körben tegye ismertté és egyben hasson oda, hogy 4 darab nyúlnál, 4 darab fácánnál kisebb mennyiségű tenyészvad ne igényeltessék. (U. i. a legkisebb vadszállító láda vagy kosár ilyen vadmennyiségre van méretezve.)

Jelen rendeletemmel egyidejűleg további 2 darab külön példányt és 15 darab igénylési ürlapot bocsátok rendelkezésére.

Felkérem továbbá, hívja fel egyben a községi előljáróságok figyelmét arra is, hogy az 5.610/1940. M. E. számú rendeletben meghatározott 25%-os bérelengedés jogosságának igazolására a vadászbérlőt a tenyészvad beszerzéséről szóló és a MAVAD avagy egyéb szállító által kiállított számla, valamint a vadszállítmányról szóló fuvarlevél bemutatására kötelezzék.

Felkérem Vadászati Felügyelő, Tudósító urat, hogy a kezéhez érkezett igényléseket javaslatával ellátva mielőbb (lehetőleg több részletben), de legkésőbb 1941. évi november hó 30-ig hozzám terjessze fel. A határidőn túl érkező igényléseket pedig oly értesítéssel utasítsa el, hogy az igénylő tenyészvad-vételi szándékát közvetlenül a MAVAD-dal közölje.

Javaslatánál legyen figyelemmel arra is, hogy csak megfelelően kezelt vadászterületre kívánok ez akcióm keretében tenyészvadat kiutalni.

(Budapesti Közlöny, 1941. évf. 219. sz.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[2]) *Jegyzet.*

A m. kir. pénzügyminiszter 51.528/1936. számú körrendelete valamennyi pénzügyigazgatóságnak és pénzügyigazgatósági kirendeltségnek az élővadak fényűzési forgalmi adó kötelezettsége re vonatkozó jogszabályok helyes értelmezéséről.

A fényűzési forgalmi adóról szóló 1920 : XVI. t.-c. végrehajtása tárgyában kiadott 1920. évi 90.000. számú utasítás 35. §-ában foglalt rendelkezés végrehajtása során egyes pénzügyigazgatóságok fényűzési forgalmi adót írtak elő azoknak a földbirtokosoknak a terhére, akik a 76.311. és 76.313/1935. III. 1. számú (megjelent a Budapesti Közlöny 1935. évi 187. számában) földmívelésügyi miniszteri rendeletekkel szabályozott vérfelfrissítési akció keretében a külföldre kivinni szándékolt élővad 10%-át kedvezményes áron bocsátották az akció rendelkezésére.

A követendő helyes és egységes eljárás biztosítása végett közlöm, hogy az 1920. évi 90.000. számú utasítás 35. §-ában foglalt rendelkezés alapján fényűzési forgalmi adó alá eső élő vadak után a fényűzési forgalmi adót a kiskereskedelmi forgalomban kell — az 1922. évi 1.900. számú pénzügyminiszteri rendelet 22. §-ának a) *pontjában megállapított 10%-os kulccsal — megfizetni.*

Az élve befogott vadaknak a földtulajdonos, vagy a vadászati jogot bérlő vadásztársaság által történt értékesítése, ha az értékesítés nem nyilt üzlethelyiségből, vagy nem külön kereskedelmi szerv útján történik, áruszállításnak tekintendő és az ilyen eladások után fényűzési forgalmi adót követelni nem lehet. Az 1921 : XXXIX. t.-c. 29. §-ának (2) bekezdésében foglalt rendelkezés szerint a vadászat is őstermelésnek számít, ennélfogva az élővadaknak az őstermelés körében történt értékesítéséből származó bevételek után általános forgalmi adót sem kell fizetni.

Az 1920 : XVI. t.-c. végrehajtása tárgyában kiadott 1920. évi 90.000. számú utasítás 35. §-ában meghatározott fényűzési forgalmi adó fizetési kötelezettség azt a vadkereskedőt terheli, aki nyilt üzletből, vagy üzletszerű berendezkedés mellett, élő vadaknak a kiskereskedelemben való forgalombahozatalával foglalkozik.

16. §. A vadászat csak lőfegyverrel, vagy lóháton bárminemű vadászebek használatával gyakorolható.

A vadászat gyakorlása közben a vetésekben, ültetvényekben, vagy más gazdálkodási és erdészeti ágakban okozott minden kárért a vadászatot gyakorlók teljes kárpótlással tartoznak. A kár bejelentése, becslése és megtérítése a 7. §-ban megírt módon eszközlendő.

A vadászatra jogosítottakon kívül senkinek sem szabad a vadászati területre bármi fajú ebeket bocsátani; kivétetnek

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

a nyájőrök, kik azonban kötelesek ebeik nyakára oly nehezéket függeszteni, mely első lábaik térdein alul 3 centiméternyi távolságra lóg alá.

A vadászat módjai.

Az első bekezdés a vadászat módjait jelöli meg és bár tilalmat állít fel, abban a tekintetben, hogy a vadászat csak lőfegyverrel, lóháton és vadászebek használatával gyakorolható, ehhez a tilalmi rendelkezéshez büntető rendelkezés nem fűződik és a kialakult gyakorlat szerint a vadászat fogalma alá esik minden olyan cselekmény, amely a még uratlan jószágot képező vad elejtésére, elfogására irányul. A vadászatot tehát a vadászatra jogosult nemcsak lőfegyverrel és lóháton, vadászebek használatával gyakorolhatja, hanem bárminemű más módon is vadászhat anélkül, hogy kihágást követne el. Ha valaki tiltott időben vagy idegen területen vadászik, annál annyiban lényeges az, hogy a vadászatot a vadászati törvény 16. §-ának első bekezdésében említett módon gyakorolta-e, hogy ha tiltott eszközökkel történt a vadászat, akkor az orvvadászatért súlyosabb büntetés jár.

A vadászjegy.

A vadászati törvény nem rendelkezik arról, hogy milyen engedély szükséges ahhoz, hogy valaki a vadászatot lőfegyverrel vagy lóháton gyakorolhassa. Erre vonatkozóan a vadászjegyek és fegyverigazolványok illetékéről szóló 5.007/1924. P. M.[1]) számú rendelet intézkedik, amelynek értelmében vadászni, a vadászati jogot és annak gyakorlását szabályozó rendelkezések keretén belül is, akár földbirtokán, akár idegen területen csakis vadászjegy birtokában szabad.

A vadászjegy azt bizonyítja, hogy az abban megnevezett személy a vadászat gyakorlására jogosult, azt azonban, hogy hol jogosult valaki ezt a vadászati jogot gyakorolni, a vadászati törvény rendelkezései szerint kell elbírálni.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. pénzügyminiszter 1924. évi 5007. P. M. sz. rendelete a vadászjegyek és fegyverigazolványok illetékéről.

I. ÁLTALÁNOS SZABÁLYOK.

Az államháztartás egyensúlyáról szóló 1924 : IV. t.-c. 2. §-ához fűzött a) *melléklet B. IV. 1. pontja egyebek közt a következő rendelkezéseket tartalmazza:*

(1) ..... A vadászjegyeket, valamint a fegyverigazolványokat szintén illeték alá kell vonni.

(2) Az (1) bekezdésben felsorolt adónemeknek illetékké való átalakításánál a következő elveket kell szem előtt tartani:

a) *Az adók helyébe lépő illetékekbe be kell olvasztani (az illető adókon kívül) azokat az illetékeket is, amelyeket a szóbanforgó bevételek után ezidőszerint fizetni kell;*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

b) *az adók helyébe lépő illetékeket a fizetésre kötelezettek rendelettel meghatározandó időben és módon tartoznak befizetni;*

(3) Az (1) bekezdésben felsorolt adónemek helyébe lépő illetékek kulcsait a következőképpen kell megállapítani: ....

d) *a vadászjegyek illetéke 24 aranykorona (jelenleg 50 pengő), a pénzügyminiszternek azonban joga van kisebb illetéktételt megállapítani azokra a személyekre nézve, akik az eddig érvényben volt szabályok szerint is kedvezményes adótétel alá estek;*

e) *fegyverigazolvány után csak attól lehet illetéket követelni, aki vadászjegyet vált, vagy aki a rendészeti szabályok szerint köteles fegyvertartási igazolványt szerezni; az illeték minden egyes lőfegyver után 5 aranykorona (jelenleg 10 pengő).*

Az idézett törvény 6. §-a pedig egyebek között a következőket rendeli:

„(2) A jelen törvény életbeléptével, illetőleg a 2. §. kiegészítő részeként a törvényhez csatolt a) *mellékletben foglaltak szerint kibocsátandó rendeletekben megállapítandó napoktól kezdve hatályukat vesztik: ..... a vadászati és fegyveradóra vonatkozó törvények".*

Az itt idézett törvényes rendelkezések alapján a vadászjegyek és fegyverigazolványok illetékére nézve a m. kir. belügy- és földmívelésügyi miniszterekkel egyetértve a következőket rendelem:

II. RÉSZLETES SZABÁLYOK.

I. FEJEZET.

Anyagi jogszabályok.

1. §. A vadászjegy.

Vadászni, a vadászati jogot és annak gyakorlását szabályozó törvények keretén belül is, akár a saját földbirtokán, akár idegen földterületen, csupán a jelen rendeletekben foglaltak alapján kiállítandó vadászjegy birtokában szabad.

2. §. A vadászjegy illetéke.

(1) A vadászjegy, amely azt bizonyítja, hogy az abban megnevezett személy a vadászat gyakorlására jogosult, a következő illeték alá esik:

a) *A vadászjegy illetéke 50 pengő [5730/1941. M. E. 13. §. (1)].*

b) *a vadászterületek tulajdonosainak vagy bérlőinek szolgálatában álló vadászcselédek, valamint a vadak gondozásával és a vadászterületek őrzésével megbízott alkalmazottak részére az egész vadászati évre kiállított vadászjegy illetéke 5 pengő [5730/1941. M. E. 13. §. (1)].*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

3. §. A vadászati év.

A vadászati év minden év augusztus hónapjának első napján kezdődik és a következő év július hónapjának 31-ik napján végződik. Az egész vadászati évre szóló vadászjegy érvényessége annak a vadászati évnek az utolsó napján szűnik meg, amelyre kiállították.

4. §. Illetékmentes vadászjegyek.

(1) Illetékmentes vadászjegyre tarthatnak igényt a következő személyek:

a) *az államfő;*

b) *viszonosság esetében az idegen államok diplomáciai képviselői és konzulai, valamint a követségek és konzulátusok személyzetének tagjai, ha nem magyar állampolgárok. Az itt említett személyek azonban a mentességre viszonosság esetében is csak annyiban tarthatnak igényt, amennyiben maguk vadászterületnek nem tulajdonosai, vagy bérlői és illetékmentes vadász jegyet csak akkor kapnak, ha az azt igénylők hivatali minőségüket hatósági bizonyítvánnyal igazolják;*

c) *a mező-, szőlő- és erdőgazdaságnál alkalmazott csőszök, pásztorok és erdőkerülők;*

d) *a hatóság által felesketett erdőtisztek, erdőőrök, a kir. erdőfelügyelőség személyzete és a földmívelésügyi minisztériumban alkalmazott központi erdészeti tisztviselők;*

e) *az erdészeti főiskola, továbbá az erdőőri és vadőri szakiskolák hallgatói, azonban csupán a tanulmányi idő tartamára.*

(2) Az (1) bekezdés c) *és* d) *pontjai alatt felsoroltak vadászatra is alkalmas fegyvert csak a vadászterület tulajdonosának vagy bérlőjének engedélyével használtatnak és az illetékmentes vadászjegy csak azon a területen való vadászatra jogosítja őket, amelyen alkalmazva vannak. Más területen csak illetékköteles vadászjegy birtokában vadászhatnak.*

5. §. Vadászati jog vadászjegy nélkül.

(1) Vadászjegyet az is köteles váltani, aki lóháton és kutyákkal vadászik.

(2) Azok, akik a vadászatról szóló 1883 : XX. t.-c. 19—24. §-aiban körülírt hivatalos vadászaton meghívásra vesznek részt, csupán erre a vadászatra vadászjegyet szerezni nem tartoznak. Ilyen esetben igazolásul a vadászat vezetőjétől kapott írásbeli meghívás szolgál.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

6. §. A vadászjegyek illetékének visszatérítése. A vadászjegy pótlása.

(1) A kiállított és a bejelentőnek kiszolgáltatott vadászjegy illetéke vissza nem térithető.

(2) Ha a vadászjegy elvész, elromlik, vagy megsemmisül, a jogosítottnak a rendes beadványi illeték alá eső kérvénye alapján a pénzügyigazgatóság az illetékek újabb lerovása nélkül új vadászjegyet állíttat ki.

7. §. A fegyverigazolvány illetéke.

(1) Aki vadászjegyet vált, a saját birtokában vagy használatában lévő, vadászatra alkalmas lőfegyverek után a 2. §-ban megszabott illetéken felül minden egyes lőfegyver után 10 pengő illetéket köteles leróni [5730/1941. M. E. 13. §. (2)].

(2) Amennyiben a rendészeti szabályok értelmében a fegyvertartásra és viselésre külön engedélyt kell kérni, a viselési engedély minden egyes lőfegyver után 10 pengő illeték alá esik. Ha az engedély időnkint megújitandó, az illetéket minden egyes megújítás alkalmával újból le kell róni.

(3) A jelen rendelet 4. §-ában felsorolt azok a személyek, akik illetékmentes vadászjegyre tarthatnak igényt, amennyiben a vadászatra alkalmas lőfegyvereikre fegyvertartási és viselési engedélyt szerezni nem kötelesek, az (1) bekezdésben megszabott illeték alól is mentesek.

(4) A vadászjegy váltása alkalmával bejelentett azok a vadászfegyverek, amelyek után a (2) bekezdésben megállapított illetéket teljes összegben a fegyvertartási és viselési engedélyen bélyegekkel lerótták, abban az esetben, ha a vadászjegy kiadására irányuló bejelentés napja és a fegyvertartási és viselési engedély kiállításának napja között még egy év nem telt el, arra a vadászati évre, amelyre a vadászjegyek kiállitják, az (1) bekezdésben megállapított illeték alól mentesek. Ilyen esetben a fegyvertartási és viselési engedélyt a bejelentéshez csatolni kell és a mentesítő körülményt a bejelentésben fel kell említeni.

(5) Abban az esetben, ha a bejelentett és az előző bekezdés értelmében az igazolványi illeték alól mentesíteni kért vadászfegyver azonossága a fegyverbejelentés és a fegyvertartási és viselési engedély adatainak összehasonlítása által kétséget kizáró módon meg nem állapítható, vagy pedig a fegyvertartási és viselési engedélyen az igazolványi illetéket nem teljes összegben rótták le, az igazolvány illeték alól való mentesítésének helye nincs.

(6) Vadászatra alkalmas és az (1) bekezdésben megállapított illeték alá esik rendszerre, mintára, kaliberre (öbre) és töltényre való tekintet nélkül minden hosszabb aggyal (ú. n. fegyveraggyal) ellátott vagy ellátható lőfegyver, ideértve a pótaggyal meghosszabbítható marokfegyvereket (revolvereket és pisztolyokat) is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

(7) Vadászni csak a vadászjegy vadászfegyverigazolványában felsorolt vadászfegyverekkel szabad. Ha azonban az, aki olyan fegyverrel vadászik, amely vadászjegyének fegyverigazolványában nem szerepel, hitelt érdemlően igazolja, hogy a vadászaton használt fegyver után a jelen rendelet értelmében járó igazolványi illetéket már más valaki lerótta, kihágást nem követ el.

II. FEJEZET.

Eljárási szabályok.

8. §. Bejelentés a vadászjegy kiadásáért.

(1) Aki vadászjegyet akar váltani, köteles ezt a szándékát a lakóhelye szerint illetékes járási főszolgabírónál, városokban a polgármesternél, Budapesten a kerületi előljáróságnál az ott kapható bejelentő-ív pontos kitöltésével és aláírásával bejelenteni.

(2) A bejelentést minden vadászjegyért külön-külön meg kell tenni.

(3) A családtagok részére a bejelentést a családfő is megteheti, ha pedig az illető családtag 20-ik életévét még nem töltötte be, a bejelentést csakis az atyja, gyámja, vagy gondnoka teheti meg.

(4) Külföldiek, ha az országban tartózkodnak, vadászjegyet csak úgy kaphatnak, ha magyar állampolgár kezességet vállal mindazokért a bírságokért, kár- és költségtérítésekért, amelyeket esetleg a külföldi terhére ennek a rendeletnek, vagy a vadászatról szóló törvényeknek rendelkezései alapján kiszabhatnak. A kezes a készfizetői kezességet okiratszerűleg kiállított írásbeli nyilatkozatban, esetleg a bejelentésen, összes ingó és ingatlan vagyonának lekötése mellett köteles vállalni. Kezesül tehát csak azt lehet elfogadni, aki ezeknek a feltételeknek megfelelni képes és aki vadászjegyet a maga számára is szerezhet.

(5) (Hatálytalan.)

(6) Az erdészeti szakiskolák hallgatói, amennyiben az illetékmentes vadászjegyre igényt tartanak, a bejelentéshez az iskolai elöljáróságnak hallgatói minőségüket igazoló bizonyítványát is csatolni tartoznak.

(7) A vadászterületek tulajdonosainak vagy bérlőinek szolgálatában álló vadászcselédek, valamint a vadak gondozásával és a vadászterületek őrzésével megbízott alkalmazottak helyett a bejelentést csakis a szolgálatadó teheti meg.

(8) A bejelentésnek a következő adatokat kell tartalmaznia:

a) *a bejelentő fél nevét és állandó lakóhelyét;*

b) *annak a nevét és állandó lakóhelyét (ha több állandó lakóhelye van, valamennyit), akinek a részére a bejelentő a vadászjegy kiállítását kéri;*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

c) *ha a vadászatot fegyverrel akarják gyakorolni, a bejelentésben fel kell sorolni azokat a vadászfegyvereket, amelyek annak a birtokában vagy tulajdonában vannak, akinek a részére a vadászjegy kiállítását kérik;*

d) *ha a bejelentő fél külföldi állampolgár, akkor a bejelentéshez csatolni kell, vagy pedig a bejelentésre rá kell vezetni a (4) bekezdésben megkívánt kezességi nyilatkozatot is.*

9. §. A bejelentés láttamozása.

(1) A járási főszolgabíró (városi polgármester, Budapesten a kerületi előljáró) a hozzá benyujtott bejelentést megvizsgálja, az abból esetleg hiányzó adatokat pótoltatja és ha azt, akinek a részére a vadászjegy kiállítását kéri, a vadászat gyakorlására jogosultnak találja, a bejelentés láttamozási záradékát kitölti és a bejelentést mellékleteivel együtt a bejelentőnek visszaadja.

(2) A 8. §. (7) bekezdésében említett bejelentés láttamozási záradékában azt is meg kell jegyezni, hogy a bejelentésben megnevezett alkalmazottnak cselédkönyve van.

(3) A járási főszolgabíró (városi polgármester, Budapesten a kerületi előljáró) a nála bemutatott bejelentésekről nyilvántartást köteles vezetni, amelybe a pénzügyi hatóság kiküldötte bármikor betekinthet.

10. §. A bejelentés láttamozásának megtagadása.

Meg kell tagadni a bejelentés láttamozását a következő esetekben:

a) *ha a bejelentő életének 20. évét még nem töltötte be, kivéve, ha a bejelentést helyette atyja, gyámja, vagy gondnoka adta be;*

b) *ha az, akinek a részére a vadászjegy kiállítását kéri, olyan elmebeli fogyatkozásban szenved, amely miatt lőfegyver biztos kezelésére képtelen;*

c) *ha azt, akinek a részére a vadászjegy kiállítását kérik, a vadászatról szóló 1883 : XX. t.-c.-ben vagy a jelen rendelet 22. §-ában felsorolt cselekmények vagy mulasztások valamelyike miatt jogérvényesen elmarasztalták, a büntetés végrehajtása vagy letelte után három évig. Az a körülmény, hogy a büntetés végrehajtását az erre vonatkozó törvények alapján felfüggesztették, a láttamozás megtagadásának jogosultságát nem érinti;*

d) *ha azt, akinek részére a vadászjegy kiállítását kérik, nyereségvágyból elkövetett bűncselekményért, valamint az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló 1921: III. t.-c. alapján jogérvényesen elmarasztalták, az ítélet keltétől számított tíz évig, de legalább a büntetés kiállításától számított három évig:*

e) *ha a bejelentő külföldi és kezest egyáltalában nem, vagy olyant állított, aki kezes gyanánt el nem fogadható.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

11. §. A vadászjegy visszavonása.

(1) Ha a vadászjegy birtokosára nézve a vadászjegy érvényességének tartama alatt állana be olyan körülmény, mely a 10. §. rendelkezései szerint a bejelentés láttamozásának megtagadására okul szolgált volna, vagy ha a vadászjegy kiállítása után derül ki, hogy ilyen körülmény fennforgása miatt számára vadászjegyet nem lett volna szabad kiállítani, a vadászjegyet azonnal vissza kell vonni, anélkül, hogy emiatt annak birtokosa az illeték visszatérítését, vagy bármiféle kárpótlást igényelhetne.

(2) A vadászjegy visszavonását az a járási főszolgabíró (városi polgármester, Budapesten a kerületi előljáró) rendeli el, akinek területén a vadászjegy birtokosa abban az időben állandóan lakik.

12. §. A vadászjegy kiadására hivatott hatóság.

(1) A láttamozott bejelentést a szükséges mellékletekkel (fegyverbejelentéssel, fényképpel, fegyvertartási és viselési engedéllyel, kezességi nyilatkozattal) együtt ahhoz a m. kir. adóhivatalhoz kell benyujtani, amelynek kerületében a bejelentő fél állandóan lakik. A m. kir. adóhivataloknak a jelen rendeletben megállapított teendőit Budapesten a m. kir. illetékkiszabási hivatal látja el.

(2) A bejelentéssel egyidejűleg a m. kir. adóhivatalhoz annak a 6×9 cm nagyságú vékony (kartonlapra fel nem ragasztott) és az előlapon aláírt fényképét is be kell szolgáltatni, akinek a részére a vadászjegy kiállítását kérik.

(3) (Hatálytalan.)

(4) A fegyverbejelentésben körülírt vadászfegyverekre vonatkozó fegyvertartási és viselési engedélyeket csak abban az esetben kell a bejelentéshez csatolni, ha a fegyvertartási és viselési engedélyt egy évnél nem régibb keletű és azon a jelen rendelet 7. §-a értelmében járó illetéket lerótták.

13. §. A vadászjegy kiadása.

(1) A m. kir. adóhivatal a bejelentést és annak mellékleteit megvizsgálja s ha azokat rendbenlévőnek találja, a vadászjegy és vadászfegyverigazolvány után járó aranykorona (jelenleg pengő) illetékösszeget megállapítja és a bejelentőnek a fizetendő illetékről postatakarékpénztári „Befizetési lap"-ot állít és szolgáltat ki. Az illetéket a befizetési lap felhasználásával a közvetítő postahivatalnál kell befizetni.

(2) A jelen rendelet 7. §. (4) bekezdésében körülírt abban az esetben, amikor a bejelentett vadászfegyverek után járó igazolványi illetéket, azért, mert ezt az illetéket az egy évnél nem régibb keletű fegyvertartási és viselési engedélyen már lerótták, követelni nem lehet, a m. kir. adóhivatal az igazolásul bemutatott fegyvertartási és viselési engedélyt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

megvizsgálja, az azon bélyegjegyekkel lerótt illetékösszeget megállapítja. Ha a megállapítás az, hogy a jelen rendelet 7. §-ában megállapított fegyverenkinti 10 pengő illetéket az engedélyen hiány nélkül lerótták, az engedélyben körülírt vadászfegyvereket az illeték megállapításánál figyelmen kívül kell hagyni és a vadászjegy megfelelő rovatába a fegyvertartási és viselési engedély kiállító hatóságát, keltét és számát, valamint a lerótt illeték összegét be kell jegyezni.

(3) Ha a fegyvertartási és viselési engedélyen bélyegjegyekkel lerótt és az előző bekezdés értelmében átszámított illetékösszeg nem kevesebb, mint amennyit igazolványi illeték fejében a fegyvertartási és viselési engedélyen le kellett volna róni, a lerótt illetékösszeget a vadászfegyverigazolvány illetékének megállapításánál számításba venni nem lehet.

(4) Az illeték befizetése után a fizetés megtörténtét tanusító és a bejelentő által bemutatandó Elismervényt be kell vonni és a vadászjegy, valamint a bejelentéshez csatolt fegyvertartási és viselési engedély átvételét a bejelentési lapon el kell ismertetni.

(5) A fényképet a vadászjegynek erre a célra szolgáló helyére jól fel kell ragasztani és annak négy sarkát a m. kir. adóhivatal körbélyegzőjével úgy kell felülbélyegezni, hogy a bélyegző lenyomatának egy része a vadászjegyre kerüljön.

(6) A vadászterületek tulajdonosainak vagy bérlőinek szolgálatában álló vadászcselédek, valamint a vadak gondozásával és a vadászterületek őrzésével megbízott alkalmazottak részére kiállított vadászjegyekre nem kell fényképet ragasztani, hanem a fénykép felragasztására szolgáló helyre ezt a megjegyzést kell rávezetni: „N. N. .....-i lakosnak vadászcselédje, (vagy) a vadak gondozásával és a vadászterület őrzésével megbízott alkalmazottja". A szolgálatadó azonban köteles ezeket az alkalmazottakat személyleírást tartalmazó állandó személyazonossági igazolvánnyal ellátni, amelyet a községi elöljárósággal láttamoztatni kell.

(7) (Hatálytalan.)

(8) A vadászjegyet mindenkor csak egy személy részére és nevére szabad kiállítani. A vadászjegy másra át nem ruházható.

(9) A jelen rendelet 2. §-ának a), b) *és* d) *pontjaiban említett vadászjegyek az ország egész területére érvényesek, a* c) *pontban körülírt vadászjegyek azonban csakis arra a területre érvényesek, amelyeken az alkalmazottak szolgálatot teljesítenek.*

14. §. A diplomáciai személyek vadászjegyének kiadása.

(1) Az idegen államok igazolt diplomáciai képviselői és konzulai, valamint a követségek és konzulátusok személyzetének illetékmentes vadászjegyre igényt tartó tagjai részére a vadászjegyet az illeték leróvása nélkül kell kiállítani.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

(2) Ezek nem kötelesek bejelentést tenni, hanem a külföldi képviseletek az igényjogosultak nevét, állását és állampolgárságát tartalmazó névjegyzékkel a m. kir. külügyminisztérium útján igénylik a vadászjegyeket. A névjegyzékhez minden egyes igényjogosultnak névaláírásával ellátott és kartonlapra fel nem ragasztott, legfeljebb 6 × 9 cm nagyságú fényképet kell csatolni. A m. kir. külügyminisztérium a névjegyzék másolatát a fényképekkel együtt a vadászjegyek kiállításának elrendelése végett a m. kir. pénzügyminiszterhez átküldi. A vadászjegyeket az ország egész területére nézve a m. kir. illetékkiszabási hivatal állítja ki és a vadászjegyeken az illeték bejegyzésére szolgáló szöveget keresztülhúzza. A hivatal a kiállított vadászjegyeket közvetlenül a m. kir. külügyminiszterhez terjeszti fel.

15. §. Az elveszett vadászjegy pótlása és az elromlott vadászjegy kiadása.

(1) Az elveszett, elromlott vagy megsemmisült vadászjegy helyébe a jelen rendelet 6. §-ának (2) bekezdése értelmében kiállítandó új vadászjegy csakis az eredeti vadászjegy időtartamának még hátralévő részére állítható ki. Ezt a vadászjegyet szintén fényképpel kell ellátni és fel kell jegyezni rá, hogy másodlat.

(2) A vadászjegy elvesztését a községi előljáróságnak (városi hatóságnak) hivatalból kiállítandó bizonyítványával kell igazolni. Ezt a bizonyítványt, valamint az elromlott vadászjegyet a folyamodványhoz kell csatolni.

16. §. A fegyverigazolvány illetékének leróvása.

(1) A 7. §. (1) bekezdésében megállapított illetéktekeket a m. kir. adóhivatal a jelen rendelet 13. és 15. §-aiban körülírt módon a vadászjegy illetékével együtt állapítja meg és vételezi be. A vadászjegy kiváltása alkalmával a vadászatra alkalmas lőfegyvereket a m. kir. adóhivatalnál írásban, a hivatalos nyomtatvány felhasználásával kell bejelenteni.

(2) Aki vadászjegyének kiváltása után jut vadászatra alkalmas lőfegyver birtokába, köteles azt a birtokbavételt követő 8 napon belül az illetékes m. kir. adóhivatalnál a vadászfegyver-igazolványba való felvétel végett — vadászjegyének bemutatása mellett — írásban bejelenteni és az igazolványi illetéket, amennyiben a 7. §. értelmében mentességre igénye nincs, a bejelentésen bélyegjegyekkel leróni.

(3) A m. kir. adóhivatal a bejelentésben körülírt lőfegyvert a vadászfegyverigazolványba felveszi és annak jegyzetrovatába megjegyzi, hogy ..... illeték ..... szám alatt beadott kérvénye, vagy a fegyvertartási és viselési engedélyen bélyegjegyekkel lerovatott.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

(4) A 7. §. (2) bekezdésében megállapított illetéket a fegyvertartási és viselési engedélyen okirati illeték-bélyegjegyekkel kell leróni. A bélyegjegyeket az engedélyt kiállító hatóság felülbélyegezni köteles és pedig úgy, hogy a bélyegző lenyomatának egy része az engedélyre kerüljön.

17. Jogorvoslatok.

(1) A közigazgatási hatóságnak a bejelentés láttamozását megtagadó, továbbá a már kiadott vadászjegy visszavonását elrendelő határozata ellen a határozat kézbesítésétől számított 30 nap alatt a pénzügyigazgatósághoz fellebbezésnek van helye.

(2) A pénzügyigazgatóságnak az (1) bekezdésben említett, továbbá az elvesztett, elromlott, vagy megsemmisült vadászjegy pótlásának, illetve kicserélésének, az illeték mértékének és az illetékmentességnek kérdésében hozott, valamint a 24. §. szerint pénzbüntetést megállapító határozatai ellen a m. kir. közigazgatási bírósághoz panasznak van helye.

18. §. Az illeték elszámolása.

A m. kir. adóhivatal a javára befizetett vadászjegy- és fegyverigazolványilletéket, a vadászjegy- és fegyverigazolvány-illetékalnaplóban bevételezi, a napló napi eredményét egy összegben a Forgalmi adók és illetékek tárcafőkönyvében előírja és a megfelelő naplóba átvezeti.

19. §. A vadászjegyek kezelése.

(1) A vadászjegy- és vadászfegyver-igazolvány illetékének kezelésére szükséges nyomtatványokat ugyanúgy kell megrendelni, mint az egyszerű számadás alá eső általános nyomtatványokat. A vadászjegy- és vadászfegyver-igazolványürlapok azonban szigorú számadás alá eső nyomtatványok és ezeket az ilyen nyomtatványok megrendelésére nézve fennálló szabályok szerint kell megrendelni.

(2) A m. kir. adóhivatal a vadászjegy- és vadászfegyverigazolványürlapokról számadást köteles vezetni, amelyben az ellátmányt az ellennyugták csatolásával tételenkint, a kiadást pedig havi összegekben köteles bevezetni. Az egyes kiadási tételek igazolására a számadáshoz a bejelentő által beszolgáltatott postatakarékpénztári befizetési lap Elismervényét, illetőleg a jelen rendelet 6. §-ának (2) bekezdésében körülírt esetben a pénzügyigazgatóság rendeletét kell csatolni. A számadásban minden hó végén megállapítandó a maradvány és változatlanul átvezetendő a következő hóra. A számadást mellékleteivel együtt a hónap végén a Vadászjegy- és fegyverigazolvány illeték alnaplóhoz kell csatolni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

20. §. Nyilvántartás.

A m. kir. adóhivatal köteles azokról az egyénekről, akik nála vadászjegyet és vadászfegyver-igazolványt váltottak, névjegyzéket vezetni. A névjegyzék részletes kivonatát minden vadászati év elején augusztus hó 15-éig, azután pedig havonkint legkésőbb a következő hónap 5. napjáig az illetékes járási főszolgabírónak, csendőrszárnyparancsnokságnak, Budapesten a m. kir. államrendőrség főkapitányságának, városokban a m. kir. államrendőrségek kapitányságának és az illetékes községi előljáróságnak meg kell küldeni.

21. §. Ellenőrzés.

(1) Az állami csendőrök, rendőrök, törvényhatósági és városi vagy községi közbiztonsági közegek, valamint a pénzügyőrök kötelesek; a vadászterület tulajdonosai, haszonbérlői, azok gazdatisztjei és az erdők, szőlők, mezők felügyeletével megbízott személyek pedig jogosultak azokat, akik lőfegyverrel vagy lóháton kutyákkal vadásznak, a vadászjegy felmutatására felszólítani.

(2) A felszólított vadászjegyét előmutatni és a felszólításra jogosult személy kívánságára a vadászjegyben megnevezettel való azonosságát igazolni tartozik.

(3) Ha a felszólított a vadászjegyet bármi okból felmutatni nem tudná, vagy a vadászjegyben megnevezettel való azonosságát igazolni nem képes, a vadászást köteles azonnal abbahagyni és ha a felszólító előtt ismeretlen, annak kívánságára alkalmas zálogot adni, — amennyiben ez nem történik meg, köteles a felszólítót a legközelebbi községi előljárósághoz követni abból a célból, hogy kiléte kideríthető legyen.

III. FEJEZET.

Büntető szabályok.

22. §. Kihágások.

(1) Jövedéki kihágást követ el és az alább megszabott módon büntetendő az, aki a következő cselekményeket követi el:

a) *50 pengőig terjedhető pénzbüntetésre büntetendő az, akinek van ugyan vadászjegye, azonban azt a 21. §-ban említettek felhívására fel nem mutatja, valamint az, aki olyan fegyverrel vadászik, amely vadászjegyének fegyverigazolványában nincs felvéve.*

b) *100 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, aki a 21. §-ban említettek felhívására a vadászjegyet felmutatni nem tudja, azonban ennek dacára a vadászást abba nem hagyja, továbbá az, aki a felmutatott vadászjegyen megnevezettel való azonosságát igazolni nem tudja és ennek*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

dacára sem zálogot nem ad, sem a felszólítót a legközelebbi előljárósághoz követni nem akarja, végül, aki hamis nevet vagy lakást mond be;

c) *1000 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az:*

a) *aki a saját nevére kiállított vadászjegyet használat végett másnak adja át;*

b) *aki más nevére szóló vadászjegyet használ;*

c) *aki a lejárt vadászjegy felhasználásával vadászik;*

d) *aki vadászik anélkül, hogy vadászjegyet váltott volna;*

e) *aki hamisított vadászjeggyel vadászik.*

d) *1000 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, aki a vadászjegy kiadása céljából a hatósághoz intézett bejelentésében, vagy jogorvoslati beadványban, vagy a hatóság részéről hozzáintézett kérdésre adott válaszában abból a célból, hogy az illeték a törvényesnél kisebb mértékben állapíttassék meg, vagy hogy illetékmentes vadászjegyet nyerjen el, tudva valótlan tényt állít, vagy a bejelentés láttamozásának megtagadására okot adó körülményt tudatosan és szándékosan elhallgat.*

(2) Ha az, aki az (1) bekezdés c) *pontjában meghatározott kihágás valamelyikét elköveti, ennek elpalástolása céljából az (1) bekezdés* b) *pontjában foglaltak szerint jár el, mind a két cselekmény miatt külön büntetendő meg.*

(3) Ha a vadászó személy a 21. §-ban említett felhívásnak fegyvere használatával vagy azzal való fenyegetőzés mellett áll ellent, vagy más, a büntető törvénykönyvben tiltott cselekményt is követ el, a b), *esetleg a* c) *pontban megszabott büntetések kiszabásától függetlenül bűnvádi eljárás alá vonandó.*

23. §. Adócsalás.

(1) Adócsalást követ el és az államkincstár megkárosítására irányuló büntettekről és vétségekről (adócsalásról) szóló 1920 : XXXII. t.-c. rendelkezései szerint büntetendő az, aki a 22. §. c) *és* d) *pontjaiban felsorolt büntetendő cselekményért már egyszer büntettetvén, a büntető határozat keltétől számított három éven belül az ott felsorolt büntetendő cselekmények valamelyikét újból elköveti.*

(2) Az 1920 : XXXII. t.-c. 6. §-a alapján kiszabandó pénzbüntetés a veszélyeztetett illeték tízszeresétől annak százszorosáig terjedhet.

24. §. Büntető eljárás.

(1) Az, aki a 22. §-ban felsorolt kihágásokat felfedezi, köteles erről közvetlenül vagy az illetékes községi előljáróság útján a pénzügyigazgatóságnak jelentést tenni.

(2) A pénzügyigazgatóság a vizsgálatot megindítja és annak eredményeképpen a bírságot végzéssel megállapítja,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

a 22. §. (3) bekezdésének esetében a bűnvádi feljelentést megteszi, ha pedig adócsalás esete forog fenn, az 1920 : XXXII. t.-c. rendelkezései szerint jár el.

(3) Abban az esetben, ha a 22. §. rendelkezései szerint kiszabott bírság az elmarasztalt vagyontalansága miatt egészben vagy részben behajthatatlannak bizonyult, a bírság helyett elzárás büntetése alkalmazandó. Minden be nem hajtott két pengő helyett egy-egy napi elzárás alkalmazandó akkor, ha a bírság 100 pengőt meg nem halad és egy-egy napi fogház akkor is, ha a bírság a 100 pengőt meghaladja.

(4) A kiszabott bírság olyan esetben is átváltoztatható elzárásra, ha az elmarasztalt egyénnek van ugyan ingatlan vagyona, azonban annak eladása a kihágás elkövetőjének végelszegényedését okozná. A közigazgatási bizottságnak ilyen esetben hozott határozatát csak a pénzügyminiszter jóváhagyása után lehet a félnek kézbesíteni és végrehajtani.

(5) A büntetés átváltoztatását a pénzügyigazgató indokolt javaslatára a közigazgatási bizottság adóügyi bizottsága határozza el.

25. §. A büntethetőség.

A jelen rendelet 22. §-ában felsorolt kihágások büntethetősége az elkövetéstől számított 1 év alatt évül el.

26. §. A bírság elszámolása.

(1) A befizetett bírság, valamint pénzbüntetés felerésze a feljelentőt, felerésze pedig az államkincstárt illeti meg.

(2) A befolyt bírságnak és pénzbüntetésnek az államkincstárt illető felerészét a pénzügyminiszter esetenkint a kárt szenvedett vadászterületek vadállományának pótlása céljából a földmívelésügyi miniszternek átengedheti.

27. §. A büntetések nyilvántartása.

A m. kir. pénzügyigazgatóság a kihágásokról és adócsalásokról nyilvántartást köteles vezetni.

28. §. Életbeléptetés.

(1) Ez a rendelet 1924. évi július hó 1-ei hatálylyal kihirdetése napján lép életbe.

(Rendeletek Tára, 1924. évf. szám.)

Illetékkel járó vadászjegy.

A vadászjegyet csak az egész vadászati idényre lehet kiváltani és annak illetéke 50 pengő. A vadászatra jogosultak szolgálatában álló vadőrök, vadászcselédek, valamint a vadak gondozásával és vadászterületek őrzésével megbízott alkalmazottak részére az egész vadászati évre kiállított vadászjegy illetéke 5 pengő. (5730/1941. M. E. sz. rendelet 13. §.)[1])

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. minisztériumnak 5730/1941. M. E. számú rendelete a rendkívüli illetékpótléknak és egyes illetékeknek megállapításáról.

13. §. Vadászjegyek és fegyverigazolványok.

(1) A vadászjegyek (5007/1924. P. M. számú rendelet) illetéke: 50 P, vadőrök és vadászcselédek részére 5 P.

(2) A fegyverigazolványok (5.007/1924. P. M. számú rendelet) illetéke: fegyverenkint 10 P.

(3) Az 5007/1924. P. M. számú rendelet 2. §-ának b) pontja, valamint az 5100/1931. M. E. számú rendelet 30. §. (1) bekezdésének a 30 napra szóló vadászjegyre vonatkozó rendelkezése hatályát veszti. (Budapesti Közlöny 1941. évi 185. szám.)

A vadászjegyek szempontjából, de egyébként is a vadászati jogszabályok értelmében a vadászati év minden év augusztus hónapjának 1. napján kezdődik és a következő év július hónapjának 31. napján végződik.

Illetékmentes vadászjegy.

A hivatkozott 5007/1924. P. M. számú rendelet intézkedik arról is, hogy illetékmentes vadászjegyre kik tarthatnak igényt. Ezek: 1. az államfő, az idegen államok diplomáciai képviselői és konzuljai, 3. a mező-, szőlő- és erdőgazdaságnál alkalmazott csőszök, pásztorok és erdőkerülők, 4. a hatóság által felesketett erdőtisztek, erdőőrök, a kir. erdőfelügyelőség személyzete és a földmívelésügyi minisztériumban alkalmazott központi erdészeti tisztviselők, 5. az erdészeti főiskola, továbbá az erdőőri és vadőri szakiskolák hallgatói a tanulmányi idő tartamára.

A 3. és 4. pont alatt említett felsoroltaknak az illetékmentes vadászjegy csak azon a területen való vadászatra jogosít, amelyen alkalmazva vannak. Más területen csak illetékköteles vadászjegy birtokában vadászhatnak.

Ha valaki vadászterületen vadászat céljából fegyverrel vadászjegy nélkül megjelenik — habár lövést nem is tett —, vadászati jövedéki kihágást követ el. (Közig. Bíróság 10.518/1926.)

Vadászjegy nélkül olyan vadra sem szabad vadászni, amelyre nézve a vadászati törvény a tiltott időben való vadászatot is megengedi, így pl. varjakra is csak annak szabad vadászni, akinek vadászjegye van. (Közig. Bíróság 12.048/1929.)

Ha valaki vadászjegyét feledékenységből otthon hagyta, ez is vadászati jövedéki kihágást képez. (Közig. Bíróság 24.325/1925.)

Az a vadőr, aki szolgálati területén kívül vadászjegy nélkül vadászik, jövedéki kihágást követ el. (Közig. Bíróság 8047/1914.)

A felesketett erdőőr azzal, hogy a vadászterületen vadászásra alkalmas lőfegyverrel, mint hajtóvezető megjelenik,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

vadászati jövedéki kihágást nem követ el, mivel fegyverét szolgálati kötelezettségből viseli. (Közig. Bíróság 3537/1927.)

Vadászjegyet az is köteles váltani, aki lóháton és kutyákkal vadászik.

Aki vadászjegyet vált, a vadászatra alkalmas minden egyes lőfegyvere után 10 pengő illetéket köteles leróni. **Vadászfegyver illetéke.**

Vadászni csak a vadászjegy fegyverigazolványában felsorolt fegyverekkel szabad. Aki olyan fegyverrel vadászik, amely vadászjegyének fegyverigazolványában nem szerepel, ha hiteltérdemlően igazolja, hogy a vadászaton használt fegyver után az illetéket már más valaki lerótta, kihágást nem követ el.

Vadászatra alkalmas lőfegyvernek kell tekinteni a 7 mm-es (és nagyobb kaliberű) lőfegyvert (111.542/1912. P. M. számú rendelet), valamint a 12 mm-es kaliberű Flaubert-rendszerű lőfegyvert (Közig. Bíróság 20.981/1913.), úgyszintén a botfegyvert is.

Az erdőgazdasági alkalmazottak a szolgálati fegyver tekintetében — ideértve a vadászfegyvert is — sem fegyvertartási, sem fegyverviselési engedély szerzésére nem kötelesek. (35.000/1938. F. M. számú rendelet 125. §-a[1]) és 119.519/1938. P. M. számú rendelet.[2])

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszternek az erdőkről és a természetvédelemről szóló 1935. IV. törvénycikk végrehajtása tárgyában kiadott 35.000/1938. sz. rendelete.

125. §. A szolgálati fegyver tekintetében — ideértve az 1935 : IV. t.-c. 53. §-ának második bekezdésében említett vadászati fegyvert is — az erdőgazdasági alkalmazott sem fegyvertartási, sem fegyverviselési engedély szerzésére nem köteles.

[2]) *Jegyzet.*

A m. kir. pénzügyminiszter 119.319/1938. XI. számú körrendelete, az erdészeti alkalmazottak fegyverigazolványi illetékmentessége tárgyában.

Felmerült kételyek eloszlatására és az egységes eljárás biztosítása céljából közlöm, hogy az erdészeti alkalmazottak fegyverigazolványi illetékkötelezettsége az 1938. évi május hó 1-én hatályba lépett 35.000/1938. F. M. számú rendelet (Budapesti Közlöny, 1938. évi 97. szám) 125. §-ának rendelkezései folytán megszűnt. Az idézett rendelkezések szerint ugyanis a szolgálati fegyver tekintetében az erdőgazdasági alkalmazott sem fegyvertartási, sem fegyverviselési engedély szerzésére nem köteles, ennélfogva az erdészeti alkalmazottak az 5.007/1924. P. M. számú rendelet 4. §-ának (1) bekezdés c)—e) pontjában, valamint a 7. §-ának (3) bekezdésében foglalt rendelkezések alapján a fegyverigazolványi illeték alól is mentesek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadászjegy kiváltása. A bejelentést a vadászjegy kiadása iránt a lakóhely szerint illetékes főszolgabírónál (városokban a polgármesternél, Budapesten a kerületi előljárónál) kell megtenni.

A vadászterületek tulajdonosainak vagy bérlőinek szolgálatában álló vadászcselédek, valamint a vadak gondozásával és a vadászterületek őrzésével megbízott alkalmazottak helyett a vadászjegyre való igény bejelentését a szolgálatadónak kell megtenni.

A főszolgabíró (polgármester, kerületi előljáró) a vadászjegy kiállítása iránt hozzá benyujtott „Bejelentés"-t — ha a kérelmezőt a vadászat gyakorlására jogosultnak találja — láttamozási záradékkal látja el és azt a bejelentőnek visszaadja. Az erre szolgáló nyomtatvány (Bejelentőlap) ugyanennél a hatóságnál szerezhető be.

A láttamozást meg kell tagadni abban az esetben, ha: 1. a bejelentő életének 20. évét még nem töltötte be, kivéve, ha a bejelentést helyette atyja, gyámja vagy gondnoka adta be; 2. ha az, akinek részére a vadászjegy kiállítását kérik, olyan elmebeli fogyatkozásban szenved, amely miatt lőfegyver biztos kezelésére nem képes; 3. ha az, akinek részére a vadászjegy kiállítását kérik, büntetett előéletű.

Ha a hatóság a láttamozást megadja, úgy az ellen jogorvoslatnak helye nincsen (Közig. Bíróság 835/1907. sz.), ha azonban a hatóság a vadászjegy kiadása iránti bejelentés láttamozását megtagadja, így ez ellen a pénzügyigazgatósághoz (tehát nem az alispánhoz) lehet fellebbezni. A pénzügyigazgatóság határozata ellen a m. kir. Közigazgatási Bírósághoz panasznak van helye. (Közig. Bíróság 4.958/1928. sz.) A láttamozást büntetett előélet címén csak jogerős ítélet alapján lehet megtagadni. (Közig. Bíróság 15.256/1927. sz.)

A vadászjegy bevonása. A vadászjegyet vissza kell vonni, ha később derül ki olyan körülmény, amelynek folytán a hatósági láttamozás nem lett volna kiadható. A visszavonás tárgyában ugyanaz a hatóság határoz, amely a láttamozást kiadta és másodfokon ebben az esetben is a pénzügyigazgatóság hozza meg a határozatot. (Közig. Bíróság 4.607/1928. sz.) E határozat ellen a m. kir. Közigazgatási Bírósághoz panasznak van helye.

A vadászjegy kiadása. A láttamozott bejelentést a szükséges mellékletekkel (fegyverbejelentéssel, fényképpel, fegyvertartási és viselési engedéllyel, stb.) együtt ahhoz a m. kir. adóhivatalhoz kell benyujtani, amelynek a kerületében a bejelentő fél állandóan lakik. Budapesten a m. kir. Illetékkiszabási Hivatalhoz kell a bejelentést benyujtani.

A m. kir. adóhivatal a lerovandó illetékekről befizetési lapot állít ki, amely alapján az illetékeket a postahivatalnál kell befizetni. Ennek megtörténte után az adóhivatal a vadászjegyet kiállítja.

Vadőrök vadászjegye. A vadászterületek tulajdonosainak vagy bérlőinek szolgálatában álló vadászcselédek, valamint a vadak gondozásával és a vadak őrzésével megbízott alkalmazottak részére

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

kiállított vadászjegyekre fényképet ragasztani nem kell, hanem annak helyére azt a megjegyzést vezeti rá a m. kir. adóhivatal, hogy: „.....-i lakosnak vadászcselédje, (vagy) a vadak gondozásával és a vadászterület őrzésével megbízott alkalmazottja". A szolgálatadó azonban köteles ezeket az alkalmazottakat személyleírást tartalmazó állandó személyazonossági igazolvánnyal ellátni, amelyet a községi elöljáróságga l láttamoztatni kell.

A vadászjegy másra át nem ruházható.

Vadászjegy-másodlat.

Az elveszett, elromlott, vagy megsemmisült vadászjegy helyébe új vadászjegyet csak az eredeti vadászjegy időtartamának még hátralévő részére kell kiállítani, ezt fényképpel szintén el kell látni és fel kell rá jegyezni, hogy másodlat. A vadászjegy elvesztését a községi elöljáróságnak hivatalból kiállítandó bizonyítványával kell igazolni.

A vadászfegyverek után lerovandó fentebb említett 10 pengő illetéket a vadászjegy kiállításával egyidejűleg kell kifizetni és ennek megtörténte a vadászjegyben fel van tüntetve. Aki a vadászjegy kiváltása után jut vadászfegyvernek birtokába, köteles azt a birtokbavételt követő 8 napon belül az illetékes m. kir. adóhivatalnál a vadászfegyvernek a vadászjegybe való felvétele végett — vadászjegyének bemutatása mellett — írásban bejelenteni és a 10 pengő illetéket lerőni.

A vadászjegy felmutatása.

A csendőrök, rendőrök, törvényhatósági vagy közbiztonsági közegek, valamint a pénzügyőrök kötelesek, a vadászterület tulajdonosai, haszonbérlői, azok gazdatisztjei és az erdők, szőlők, mezők felügyeletével megbízott személyek pedig jogosultak azokat, akik lőfegyverrel, vagy lóháton kutyákkal vadásznak, a vadászjegy felmutatására felszólítani. A felszólított vadászjegyét előmutatni és a felszólításra jogosult személy kívánságára a vadászjegyben megnevezettel való azonosságát igazolni tartozik. Ha a felszólított a vadászjegyet bármi okból felmutatni nem tudná, vagy azonosságát igazolni nem képes, a vadászatot köteles azonnal abbahagyni és ha a felszólító előtt ismeretlen, annak kívánságára alkalmas zálogot adni, amennyiben pedig ez nem történik meg, köteles a felszólítót a legközelebbi községi elöljáróságho z követni abból a célból, hogy kiléte megállapíttassék.

Az a vadász, aki vadászat közben vadászjegyét az ellenőrzésre hivatott közeg felszólítására át nem adja, jövedéki kihágást követ el (Közig. Bíróság 33.096/1912. sz.).

A vadászjegy felmutatására a vadászokat az egyes hajtások közötti időben, vagy pedig a hajtó- (kör-, vonal-) vadászat elején vagy végén kell felszólítani. Az ellenőrző közeg a vadászjegy bemutatása során megvizsgálja, hogy: 1. a vadászjegyben szereplő fénykép azonos-e a felmutató vadásszal, 2. a vadászjegy a folyó vadászati idényre érvénnyel bír-e, 3. nincsen-e meghamisítva, 4. a vadászjegyben meg-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

jelölt fegyver (és száma) azonos-e a vadász által használt fegyverrel.

Vadászati jövedéki kihágások.

Jövedéki kihágást követ el és 50 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, akinek van ugyan vadászjegye, azonban azt felhívásra fel nem mutatja; valamint az, aki olyan fegyverrel vadászik, amely vadászjegyének fegyverigazolványában nincsen felvéve.

100 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, aki felhívásra a vadászjegyet felmutatni nem tudja és ennek ellenére a vadászást nem hagyja abba; továbbá az, aki személyazonosságát igazolni nem tudja és ennek ellenére sem zálogot nem ad, sem a felszólítót az elöljárósághoz követni nem akarja, illetőleg, aki hamis nevet vagy lakást mond be.

1000 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, aki vadászjegyét használat végett másnak átadja, aki más nevére szóló vadászjegyet használ, aki lejárt vadászjegy felhasználásával vadászik, aki anélkül vadászik, hogy vadászjegyet vállalt volna és aki hamisított vadászjeggyel vadászik.

Ugyancsak 1000 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, aki abból a célból, hogy a vadászjegy, illetőleg fegyverigazolvány illetéke a törvényesnél kisebb mértékben állapíttassék meg, a hatóságnak tudva valótlan tényt állít, vagy a vadászjegy kiváltásához szükséges bejelentés láttamozásának megtagadására szolgáló körülményt tudatosan és szándékosan elhallgatja.

Aki vadászjegy hiányában nyúlra tesz lövést, ez még abban az esetben is kimeríti a vadászati jövedéki kihágás tényálladékát, ha nyulak gyümölcsösét rongálták. (Közig. Bíróság 18.987/1926. sz.)

Idegen vadászterületen vadászjegy nélkül még kártékony szárnyasvadra sem szabad lőni. (Közig. Bíróság 7743/1924. sz.) Sasra, varjúra és szarkára is csak vadászjegy birtokában szabad vadászni. (Közig. Bíróság. 9638/1929., 24.586/1926., 15.484/1917. sz.).

Ragadozó vagy kártékony vad csak magán vadászterületen pusztítható vadászjegy nélkül. (Közig. Bíróság. 4583/1927. sz.). A gazdasági intéző kezelése alatt álló birtokon a birtokos megbízásából vaddisznót vadászjegy nélkül is lőhet. (Közig. Bíróság 13.076/1927.). Vaddisznónak, mint dúvadnak vadászjegy nélküli pusztítási joga a vadászterület bérlőjét, valamint annak megbízottját is megilleti. (Közig. Bíróság 2478/1928. sz.).

Aki három éven belül ismételten olyan vadászati jövedéki kihágást követ el, amiért 1000 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető, az újból elkövetett cselekménye már adócsalásnak minősül és az az államkincstár megkárosítására irányuló büntettekről és vétségekről (adócsalásról) szóló 1920 : XXXII. törvénycikk rendelkezései szerint büntetendő. Az ez alapon kiszabható pénzbüntetés a veszélyeztetett illeték tizszeresétől annak százszorosáig terjedhet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A kihágás miatti eljárást a pénzügyigazgatóság folytatja le és a bírságot végzéssel állapítja meg. Ha a kiszabott bírság behajthatatlan, az elzárásbüntetésre átváltoztatható.

Fegyvertartási engedély.

Ahhoz, hogy valaki vadászjegyet kapjon, igazolnia kell azt is, hogy vadászfegyverére az illetékes rendőrhatóságtól fegyvertartási engedéllyel bír. Töltény és lőszer beszerzéséhez ugyan csak a rendőrhatóság által kiállított lőszervásárlási engedély szükséges.

Mindezekről a kérdésekről a lőfegyverek, lőszerek és robbanóanyagok tartásáról, árusításáról és vásárlásáról szóló 9.862/1920. M. E.[1]) számú rendelet intézkedik.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. kormány 1920. évi 9862. M. E. számú rendelete a lőfegyverek, lőszerek és robbantóanyagok tartásáról, árusításáról és vásárlásáról.

I. Engedély szükséges általában.

1. §. Lőfegyvert (vadász, céllövő és egyéb lőfegyvert, pisztolyt), továbbá lőszereket és robbantóanyagokat csak az tarthat, viselhet, vásárolhat, vagy árusíthat, aki arra az illetékes rendőrhatóságoktól (2., 11. és 14. §.) engedélyt kapott.

Ezek az engedélyek személyre (cégre) szólnak, azokat tehát másra átruházni vagy másnak átengedni nem szabad.

A tényleges szolgálatban álló katonai, csendőri, rendőri, pénzügyőri személyeknek és a letartóztató intézetek őrszemélyzetének kivételével ilyen engedélyekre van szükségük a fegyverviselésre jogosult közszolgálati alkalmazottaknak, továbbá a szolgálatban álló felesketett erdőtiszteknek, erdőőröknek, vadőröknek, halászati, hegy-, mező- vagy egyéb őröknek a szolgálati felszerelésükhöz tartozó vagy a hivatásuk teljesítéséhez szükséges lőfegyverek és lőszerek tartására is; az erre vonatkozó engedély azonban ezektől csak az egyes személy megbízhatatlansága okából tagadható meg vagy vonható vissza. Szolgálati felszereléshez nem tartozó vagy hivatás teljesítéshez nem szükséges lőfegyvert a katonák, csendőrök, rendőrök, pénzügyőrök és a letartóztatási intézeti őrök is csak rendőrhatósági engedély mellett tarthatnak vagy viselhetnek.

II. Lőfegyverek tartásának, viselésének vagy vásárlásának engedélyezése.

2. §. Lőfegyver tartására, viselésére vagy vásárlására az engedélyt kizárólag a lakóhely szerint illetékes I. fokú rendőrhatóság és pedig kis- és nagyközségekben a járási főszolgabíró, illetőleg a m. kir. államrendőrség működési területén a főszolgabíróval egyetértve az államrendőrségi kapitányság (kirendeltség) vezetője, városokban a m. kir. állam-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

rendőrkapitányság vezetője, Budapesten a rendőrfőkapitány adja meg.

Az engedélyező hatóság az engedélyt bármikor visszavonhatja, ... stb.

Az engedélyt megtagadó vagy visszavonó elsőfokú határozat ellen fellebbezésnek van helye.

3. §. Lőfegyver tartására, viselésére és vásárlására külön-külön engedély szükséges, de a két előbbi engedély egy okiratba is összefoglalható.

A fegyvertartásra vonatkozó engedély alapján az engedélyes a lőfegyvert, ha arra egyébként jogosult, rendeltetésszerűen (vadászatra, céllövésre, stb.) használhatja.

A fegyverviselési engedély feltételezi a fegyvertartási engedélyt.

A vásárlási engedélyek alapján beszerzett fegyver tartására külön engedély szükséges. (10. §.)

4. §. Lőfegyver tartására, viselésére vagy vásárlására csak az kaphat engedélyt, aki:

a) *legalább 10 év óta magyar állampolgár;*

b) *teljeskorú, vagy 18. életévét betöltött olyan kiskorú, akinek törvényes képviselője (atya, gyám) az e §-ban felsorolt kellékeknek megfelel és a kiskorúért a felelősséget írásban magára vállalja;*

c) *feddhetlen előéletű és hazafiasság szempontjából sem esik vagy esett kifogás alá;*

d) *nem szenved olyan testi vagy elmebeli fogyatkozásban, amely őt a lőfegyverek kezelésére megbízhatatlanná tenné.*

Megtagadhatja az illetékes rendőrhatóság az engedély megadását e kellékek megléte esetében is, ha a fegyvertartást, viselést vagy vásárlást a kérelmező személyénél vagy foglalkozásánál fogva indokolatlannak találja, vagy ha a kérelmező személyét a kért engedély szempontjából nem tartja eléggé megbízhatónak.

Külföldiek részére az engedély csak a belügyminiszter előzetes hozzájárulásával adható meg.

Az, akinek lőfegyvertartási vagy vásárlási engedélye nincs, vadászjegyet nem kaphat, sem községi vadászterületet nem haszonbérelhet.

5. §. A lőfegyver tartására vagy viselésére vonatkozó engedélyben a lőfegyver minőségét, gyári eredetét, számát, továbbá mindazokat az adatokat és ismertető jeleket részletesen és pontosan fel kell sorolni, amelyekből a lőfegyver azonossága, vagyis az kétségtelenül megállapítható, hogy az engedély az illető fegyver tartására vagy viselésére vonatkozik.

Mindenki csak azt a lőfegyvert használhatja vagy viselheti, amelynek tartására, viselésére vagy vásárlására engedélyt kapott. Az azonban, aki lőfegyver tartására, viselésére

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

vagy vásárlására engedélyt kapott, kivételesen használhat vagy viselhet olyan lőfegyvert is, amelynek tartására vagy viselésére más kapott engedélyt; ilyen esetben azonban azt, hogy a kérdéses lőfegyver tartására vagy viselésére kapott engedélyt és hogy az idegen lőfegyver használatát vagy viselését milyen körülmény tette szükségessé, igazolni köteles.

6. §. Fegyvertartási vagy fegyverviselési engedély csak olyan lőfegyverre állítható ki, amelynek a kérelmező jogos tulajdonosa vagy jogos birtokosa.

A kiállított engedély hatályát veszti, ha tulajdonjog vagy birtoklás jogszerűtlensége bebizonyult.

Ha a kérvényező tulajdonosi vagy jogos birtokosi minőségének beigazolása körül tudva valótlan adatot használt vagy lényeges adatokat megtévesztés céljából elhallgatott, amennyiben cselekménye súlyosabb büntetés rendelkezés alá nem esik, őt e rendelet 22. §-a alapján kihágásért kell megbüntetni és a kérdéses fegyvert tőle el kell kobozni.

7. §. E rendelet 6. §-a szempontjából nem tekinthető jogos tulajdonosnak az, aki saját maga, vagy akinek jogelődje a lőfegyver vagy lőfegyveralkatrészt az ú. n. tanácsköztársaság vagy tanácskormány szerveitől vagy közegeitől, vagy a megszálló csapatok tagjaitól akár közvetlenül, akár közvetve, akár a saját céljára, akár továbbeladás céljából kapta, vagy vétel, ajándék, illetőleg csere útján szerezte .... stb.

8. §. Az elsőfokú rendőrhatóság a lőfegyver tartására vagy viselésére vonatkozó engedély kiadását 3 napon belül közli tudomás végett a terület szerint illetékes katonai körletparancsnoksággal ..... stb.

9. §. Rendőrközegek (rendőrök, csendőrök, pénzügyőrök, felesketett erdőtisztek, erdő-, mező-, hegy-, halászati és vadőrök) kötelesek mindenkit, akinél lőfegyver van, fegyvertartási vagy fegyverviselési jogának igazolására felhívni és a lőfegyvert attól, aki jogosultságát nem tudja igazolni, elvenni és azt a legközelebbi I. fokú rendőrhatósághoz beszolgáltatni.

A jogtalanul birtokolt vagy elrejtett lőfegyverek felkutatása végett jogosultak a rendőrhatóságok alapos gyanú esetében személymotozást, házkutatást, sőt szélesebbkörü nyomozásokat (razziákat) is elrendelni és azok foganatosítása körül szükség esetében a katonai karhatalmat is igénybevenni.

10. §. Lőfegyvert akár visszterhes, akár visszteher nélküli, jogügylettel jogérvényesen csak az szerezhet, akinek hatályos fegyvervásárlási engedélye van. (2—4. §.).

A fegyvervásárlási engedély csak az abban kifejezetten megjelölt határidőn belül hatályos.

A jogosulatlan szerzéssel elkövetett kihágásért a lőfegyvert átruházó és az azt megszerző személy egyaránt felelős.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Az, aki a lőfegyvernek nem jogos tulajdonosa (7. §.), azt jogérvényesen másra sem ruházhatja át. Az ilyen átruházásból tulajdonjog nem származik, a jóhiszemű szerző azonban a fegyver elkobzásán kívül egyéb joghátránnyal nem sujtható.

Az, aki engedély alapján lőfegyvert vásárolt vagy más jogszerű úton (öröklés, ajándék, stb.) szerzett, köteles a szerzéstől számított 8 nap alatt fegyvertartási vagy viselési engedélyért folyamodni.

III. Lőfegyverek árusításának, továbbá lőszerek és robbantóanyagok árusításának, vásárlásának és tartásának engedélyezése.

11. §. Lőfegyverek, lőszerek és robbantóanyagok iparszerű árusításával, behozatalával és közvetítésével csak az foglalkozhatik, aki erre a belügyminisztertől engedélyt kap.

Ilyen engedélyt csak oly hivatásos kereskedő kaphat, ... stb.

A belügyminiszter az árusítási engedélyt bármikor visszavonhatja.

12. §. Lőfegyver árusítására jogosult kereskedő magánosoktól csak olyan lőfegyvert szerezhet, amelyre vonatkozóan az elidegenítő fegyvertartási jogát igazolja.

A kereskedő köteles a megszerzett fegyverre vonatkozó tartási engedélyt átvenni és az I. fokú rendőrhatósághoz 3 napon belül beszolgáltatni.

13. §. Aki lőfegyverek, lőszerek vagy robbantóanyagok árusítására engedélyt kapott, köteles az árusítás körül az alábbi rendelkezésekhez alkalmazkodni:

1. Lőfegyvert, lőszert vagy robbantóanyagot csak annak szabad kiadni, aki személyazonosságát és a vásárlásra való jogosultságát (14., 15. §.) igazolja.

2. Az elárusító köteles a kiszolgáltatott fegyverek, lőszerek vagy robbantóanyagok mennyisége tekintetében az engedélyben megállapított korlátokhoz (14. §.) alkalmazkodni.

3. Az elárusító köteles nyilvántartó könyvet vezetni és abban az eladás, vétel, illetőleg csere idejét, a másik ügyletkötő fél nevét, a vásárlást engedélyező hatóságot és az engedély számát, továbbá az eladott lőfegyver pontos megjelölését (nemét, gyári jelét és számát stb.) a lőszerek vagy robbantóanyagok nemét és eladott mennyiségét sajátkezűleg bevezetni és a nyilvántartó könyv megfelelő rovatát a másik szerződő féllel sajátkezűleg aláiratni.

Köteles továbbá az elárusító az adás-vétel idejét és a vétel tárgyát a vásárlási engedély hátlapjára sajátkezűleg és részletesen feljegyezni és a feljegyzés helyességét névaláírásával bizonyítani.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A nyilvántartó könyvbe és a vásárlási engedélyre valótlan vagy helytelen adatok vezetése kihágás, amely miatt a kereskedőt és a másik szerződő felet egyaránt büntetni kell.

4. Az elárusító köteles a nyilvántartó könyv másolatát kéthetenkint az illetékes I. fokú rendőrhatósághoz bemutatni és ennek az eredeti nyilvántartó könyvbe bármikor betekintést engedni.

5. Az elárusító köteles az elárusítás céljából beszerzett vagy általa készített lőfegyverekről, lőszerekről és robbantóanyagokról részletes és pontos kimutatást vezetni.

Az elárusított és a raktáron lévő mennyiségnek együttvéve egyeznie kell a beszerzett, illetőleg előállított mennyiséggel. Ha az esetleges eltérésről az elárusító nem tud elfogadható felvilágosítást adni, ellene e rendelet 21. §-a alapján kihágási eljárást kell folyamatba tenni és tőle az elárusítási engedélyt vissza kell vonni.

14. §. Lőszert (beleértve a töltényhüvelyeket stb. is) vagy robbantóanyagot csak az vásárolhat vagy tarthat, aki a vásárlásra vagy tartásra az I fokú rendőrhatóságtól engedélyt kap.

A vásárlási és tartási engedélyben pontosan körül kell írni annak a tárgynak minőségét és mennyiségét, amelynek vásárlására és tartására az engedély jogosít.

Időszakonkint visszatérően teljesíthető vásárlás engedélyezése esetében meg kell állapítani az időszakokat és a vásárolható legnagyobb mennyiségeket is.

15. §. Lőszer (beleértve a töltényhüvelyeket stb. is) vagy robbantóanyag vásárlására vagy tartására csak az kaphat engedélyt, akiben megvannak az e rendelet 4. és 10. §-aiban felsorolt kellékek és aki igazolja, hogy a vásárolni vagy tartani szándékolt lőszerre vagy robbantóanyagra szüksége van.

Lőszer vásárlására csak az kaphat engedélyt, akinek lőfegyvertartási vagy vásárlási engedélye (2. §.) van.

Kiskorú (4. §) részére a vásárlási vagy tartási engedélyt törvényes képviselője (atyja, gyám) nevére kell kiállítani.

A vásárlást az engedélyes csak személyesen végezheti.

IV. Vegyes rendelkezések.

16—21. §. (A fegyvertartási, viselési stb. engedélyek megújítását teszi kötelezővé és jogtalanul tartott fegyverek mikétni beszolgáltatása, illetve bevonása ügyében rendelkezik.)

22. §. Az, aki ennek a rendeletnek valamely rendelkezését megszegi vagy kijátssza, vagy megszegésénél vagy kijátszásánál tudva közreműködik, amennyiben cselekménye súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

el és hat hónapig terjedhető elzárással és 600 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A kihágás miatt az eljárás a közigazgatási hatóságnak, mint rendőri büntető bíróságnak, a magyar királyi államrendőrség működési területén az államrendőrségnek hatáskörébe tartozik.

23. §. Ez a rendelet kihirdetése napján lép hatályba és azt a belügyminiszter hajtja végre.

Lőfegyvervásárlási, viselési és tartási engedély.

Lőfegyvert (vadász, céllövő és egyéb lőfegyvert, pisztolyt), továbbá lőszereket és robbantóanyagokat csak az tarthat, viselhet és vásárolhat vagy árusíthat, aki arra az illetékes rendőrhatóságtól engedélyt kapott. Az engedély személyre szóló, azt másra átruházni vagy másnak átengedni nem szabad.

A tényleges szolgálatban álló katonai, csendőri, rendőri, pénzügyőri személyeknek és a fegyőröknek kivételével a fegyverviselésre jogosult közszolgálati alkalmazottaknak, továbbá az erdőtiszteknek, erdőőröknek, vadőröknek, halászati, hegy-, mező- vagy egyéb őröknek a szolgálati felszerelésükhöz tartozó, vagy a hivatásuk teljesítéséhez szükséges lőfegyverek vagy lőszerek tartására is szükség van rendőrhatósági engedélyre. Ezeknek a fegyvertartási engedélye azonban csak megbízhatatlanság okából tagadható meg vagy vonható vissza. Szolgálati felszereléshez nem tartozó vagy hivatás teljesítéshez nem szükséges lőfegyvert a katonák, csendőrök, rendőrök, pénzügyőrök és fegyőrök is csak rendőrhatósági engedély mellett tarthatnak és viselhetnek. Az erdőgazdasági személyzet fegyvertartási és fegyverviselési jogának szabályozásáról a 133.926/1940. B. M.[1]) számú körrendelet intézkedik.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. belügyminiszter 133.926/1940. VII. a. számú körrendelete az erdőgazdasági személyzet fegyvertartási és viselési jogának szabályozása tárgyában.

Az erdőgazdasági személyzet részére a fegyvervásárlási engedélyt az arra illetékes elsőfokú rendőrhatóság hatósági felesketésük igazolása mellett adja ki. Az engedély kiadását megtagadni nem lehet.

A hatóságilag felesketett erdőgazdasági személyzet a kiadott engedély alapján vásárolt fegyvereit nyilvántartásbavétel végett a vásárlási engedélyt kiadó rendőrhatósághoz bejelenteni köteles. Lőszer részükre továbbra is csak a nyilvántartott fegyvereik után kiállított vásárlási engedély alapján szolgáltatható ki.

Az előző bekezdésben foglaltak irányadók a meglévő azokra a fegyverekre is, amelyeknek bejelentése még nem történt meg.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Lőfegyver tartására, viselésére vagy vásárlására engedélyt a lakhely szerint illetékes főszolgabíró, illetőleg városokban a rendőrkapitány, Budapesten a rendőrfőkapitány adja ki. Az engedélyező hatóság az engedélyt bármikor visszavonhatja. Az engedélyt megtagadó vagy visszavonó elsőfokú határozat ellen fellebbezésnek van helye.

Lőfegyvertartási, stb. engedély.

Engedélyt csak az kaphat, aki: 1. legalább 10 év óta magyar állampolgár, nagykorú, vagy 18. életévét betöltött olyan kiskorú, akinek atyja (gyámja) egyébként a kellékeknek megfelel és a kiskorúért írásban felelősséget vállal, 2. feddhetetlen előéletű és hazafiasság szempontjából sem esik vagy esett kifogás alá, 3. nem szenved olyan testi vagy elmebeli fogyatékosságban, amely őt a lőfegyver kezelésére megbizhatatlanná tenné.

Külföldiek részére az engedély csak a belügyminiszter előzetes hozzájárulásával adható ki.

Akinek fegyvertartási engedélye nincs, vadászjegyet nem kaphat és községi vadászterületet nem haszonbérelhet.

Igazoltatásra jogosult közegek.

A rendőrközegek (rendőrök, csendőrök, pénzügyőrök), felesketett erdőtisztek, erdő-, mező-, hegy-, halászati és vadőrök kötelesek mindenkit, akinél lőfegyver van, a fegyvertartási vagy fegyverviselési jogának igazolására felhívni és a lőfegyvert attól, aki jogosultságát nem tudja igazolni, elvenni és azt a legközelebbi rendőrhatósághoz beszolgáltatni.

Lőszervásárlási engedély.

Lőszert (beleértve a töltényhüvelyeket stb. is) vagy robbantóanyagot csak az vásárolhat, akinek erre engedélye van. Ezt az engedélyt ugyanaz a hatóság adja ki, amely a fegyvertartási engedélyt és csak azok kaphatnak, akik a fegyvertartási engedélyhez szükséges kellékekkel rendelkeznek.

A lőszer vásárlását az engedélyes csak személyesen végezheti.

A lőfegyverek, lőszerek és robbantóanyagok tartása, árusítása és vásárlása tekintetében elkövetett kihágások miatt hat hónapig terjedhető elzárás és 600 pengőig terjedhető pénzbüntetés szabható ki.

A vadászati kár.

A vadászati törvény 16. §-a második bekezdésének rendelkezései azt biztosítják, hogy a vadászatot a mező- és erdőgazdaság érdekeinek sérelme és károsítása nélkül, tehát minél kiméletesebben kell foganatosítani.

Amig a vadászati törvény 7. §-ában tárgyalt károkozás „vadkár" név alatt ismeretes, addig az itt említett kár az úgynevezett „vadászati kár" és ez lényegesen különbözik a vadkártól. Amig a vadkárt kizárólag a fővad (szarvas és a dámvad) okozhatja, addig a vadászati kár elkövetője a vadászati jogot gyakorló vadász vagy annak meghatalmazottja, segédszemélyzet (vadőr, erdőőr, hajtó, stb.) és a vadászat

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

segédeszközei (barkácsoló kocsi, vadasszekér [vadhordó] vadászkutya, stb.)

Vadászati kár fennforgásának további feltétele, hogy a kár a vadászati jog gyakorlása, tehát a vadászat közben és a törvényben meghatározott gazdasági ágban történjék.

A vadászati kár közönséges esete, amikor a vadász a veteményeket, ültetvényeket letapossa, vagy a nemes fákat megsörétezi.

Ha valaki vadászat közben másnak a területén való átjárás által ott kárt okoz, tehát a kárt nem a saját vadászterületén okozza, az mezőrendőri kihágást képez és a vadászati törvény alapján csak akkor bírálható el, ha a károkozással együtt vadászati kihágás cselekményét is elköveti. A vadászati kár megtérítése iránti igény érvényesítése a rendes bíróság hatáskörébe tartozik és közigazgatási hatóság elé csak abban az esetben tartozhat, ha a károkozással együtt vadászati kihágás is elkövettetett, tehát pl. ha orvvadász cselekménye idézi elő a kárt.

Nyájőrző eb. A vadászterületen koborló ebekről már a 14. §-al kapcsolatosan szólottunk. Általános gyakorlat, hogy a nyájőrző eb nyakláncára akasztott koloncnak 4—5 cm átmérőjünek és legalább 25 cm hosszúnak kell lenni. Ha a kolonc nem szabályszerű, az is vadászati kihágást képez és a vadászati törvény 32. §-a alapján büntetendő. Ha a koloncal ellátott nyájőrző kutya a pásztortól távol és felügyelet nélkül van, kóbor ebnek tekintendő.

17. §. A sebzett vadat idegen területen űzni nem szabad. Ha a vadászatra jogosultak vadászebei idegen területre átmennek, ott az illető vadászatra jogosult által letartóztathatók mindaddig, míg gazdáik az okozott károkért teljes elégtételt nem adtak; a kártérítés iránti követelés joga az ebek le nem tartóztathatása esetén is fennmaradván.

A vadnak idegen területen való üldözése. Abból az alapelvből, hogy a vadásznak fegyverrel idegen vadászterületre átmenni nem szabad, következik az is, hogy a sebzett vadért sem szabad idegen vadászterületre belépni. A szomszédos vadászterületek vadászatra jogosultjai a sebzett vad üldözése tekintetében egymás között azonban írásbeli megállapodást köthetnek és ezen az alapon, — tehát csak akkor, ha írásbeli megállapodás van — szabad a sebzett vadat idegen területen üzni és az elesett vadat innen kihozni. Egyébként a vadászatra jogosult által saját területén lőtt, de a határon túl összeeső vad a szomszédot illeti meg. Ez alól kivételt csak az képez, hogyha a vadászatra jogosult a saját területén elejtett vadat saját maga vagy hajtója, esetleg vadászebe révén már birtokba is vette és az elejtett vadat utóbb pl. a vadászeb a szomszédos vadászterületre átviszi és ott leteszi, amely esetben a vadász, fegyvere hátra-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

hagyásával az idegen vadászterületre az általa elejtett vad visszahozatala céljából átmehet.

A vadászatra jogosult átmehet még idegen vadászterületre fegyver nélkül akkor is, ha az oda átment vadászebét károkozás megelőzése céljából onnan vissza akarja hozni.

A határon összeesett vad azt a vadászatra jogosultat illeti, aki erre a halálos lövést tette.

Idegen vadászterületen úgy a sebzett, mint a nem sebzett vadnak az üzése engedély nélküli vadászat és így a vadászati törvény 26. §-a értelmében kihágás. Az a cselekmény pedig, amikor a vadász a saját területén általa meglőtt, azonban idegen területen összeesett vadat onnan a szomszédos vadászatra jogosult engedélye nélkül elviszi, idegen ingó dolog jogtalan eltulajdonításának cselekménye, tehát már nem is vadászati kihágás.

Ha a halálosan megsebzett vad idegen területre átvált, úgy a vadászatra jogosult erről szomszédját (esetleg annak a helyszínen lakó személyzetét) haladék nélkül értesíteni köteles, a sebzett vad átváltási helyének a megjelölésével.

Vadászeb letartóztatása.

Az idézett 17. §-nak a vadászebekre vonatkozó különleges rendelkezése kizárólag az olyan vadászebre vonatkozik, melynek gazdája a törvényszerű jogosultsággal vadászik.

Az idegen területre vadászat közben átment vadászebet lelőni tilos. A vadászeb lelövése esetén a kutya tulajdonosának teljes kártérítést kell fizetni, amely kérdésben a rendes polgári bíróság dönt.

A vadászebet letartóztatni is csak akkor szabad, ha az kárt okozott és azt azonnal ki kell adni, ha a károsult teljes kára megtérítést nyert.

A letartóztatásnak előfeltétele, hogy az eb vadászeb legyen, másodszor, hogy a vadászeb idegen tilos vadászterületre átmenjen és ott kárt okozzon és végül, hogy a letartóztatást az illető vadászterületen a vadászatra jogosult, vagy annak felhatalmazottja végezze. Ha tehát a vadászeb nem akkor megy át idegen területre, amikor gazdája vadászik, és gazdája nincs annyira a közelében, hogy az eb felügyelet alatt állónak tekinthető, a vadászebet is a vadászati törvény 14. §-a szerint kóbor ebnek kell tekinteni.

Az elfogott vadászeb tartási költségeinek megtérítése csak rendes bírói úton követelhető.

18. §. Kerítéssel kellőleg elzárt oly helyeken, melyeken a vad ki nem válthat, a tulajonos vagy vadászati bérlő a vadászatot minden időben gyakorolhatja és megengedheti.

Vadaskert.

A vadászati törvény ezzel a rendelkezésével a *vadaskert* fogalmának meghatározását adja meg. A vadaskert létesítésének előfeltétele az, hogy az olymódon legyen elzárva, hogy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

onnan a vad ki ne válthasson és hogy az elzárás kerítéssel történjék. A kerítés minősége tekintetében a törvény semmiféle követelményt nem állít fel, tehát lehet az kőfal, drótfonat, deszka, léc, stb., a lényeg egyedül az, hogy a kerítés olyan kivitelű legyen, hogy azon a vad át ne válthasson.

Közömbös az is, hogy milyen nagy az az ingatlan, amelyen vadaskert létesíttetik.

A vadászati törvényben nincs arra rendelkezés, hogy a vadaskerti vad alatt milyen vadakat kell érteni. Általában véve a szarvast, dámvadat, őzet, muflont, esetleg még medvét és vaddisznót értjük vadaskerti vad alatt, de bármilyen más vad is lehet, ha a vadaskert kerítése olyan, hogy azon az a vad kiváltani nem tud. Így megfelelő kerítés (pl. sűrű szemű drótháló) mellett a nyúl is lehet vadaskerti vad. A szárnyas vad — mivel kirepülhet — vadaskerti vadnak nem tekinthető.

Amíg a szabadon élő vad uratlan jószág (res nullius), addig a vadaskertben élő vad már nem gazdátlan, s afelett a tulajdonjog a vadaskert tulajdonosát illeti meg. Abból, hogy a vadaskerti vad nem uratlan jószág, következik, hogy ha valaki a vadaskertben a tulajdonos engedélye nélkül vadászik, nem a vadászati törvény 27. §-ába ütköző vadászati kihágást, hanem a lopás büncselekményét követi el, amelynek elbírálása a rendes bíróság hatáskörébe tartozik.

A vadaskertben a vadászati törvény rendelkezései értelmében bármikor szabad vadászni és így a vadászati tilalmi idők a vadaskerti vadakra vonatkozóan nem állanak fenn. A vadaskertben elejtett vadakat, a vadaskert birtokosa a községi előljáróság által láttamozott származási igazolvánnyal tilalmi időben is értékesítheti. A származási igazolványban a vad faját, nemét és mennyiségét fel kell tüntetni.

A vadaskert a többi vadászterületektől még abban is különbözik, hogy ennél vadkár nem fordulhat elő, mert hiszen a vadnak a vadaskertből való kiváltása lehetetlen.

A vadaskertben lévő vadakra nézve az állategészségügyről szóló 1928 : XIX. t.-c. 46. és 48. §-aiban[1]) foglalt rendelkezések kiterjesztettek és ezek szerint a fertőző állatbetegségek elfojtására vonatkozó különleges rendszabályokat a vadaskertben lévő vadakra is be kell tartani, a keleti marhavész, a lépfene és a sercegő üszök fellépése esetében.

A vadászati törvény nem tartalmaz tiltó rendelkezést arra nézve, hogy a vadaskert kerítésén vadbeugrók, — tehát olyan berendezések, amelyeken a vad a vadaskerbe beválthat, de onnan azon ki nem válthat — létesíttessenek, ez tehát elvileg tiltva nincs, mégis ilyeneknek a szomszédos terület felé, illetőleg közelében való létesítése nem vadászias és nem ildomos.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[1]) *Jegyzet.*

46. §. Keleti marhavészben beteg, vagy e betegségre gyanús kérődzőt a hatóság köteles leöletni.

A keleti marhavész fertőzésére gyanús kérődzők, valamint a keleti marhavész miatt zárlat alá vont területen lévő és a betegség által veszélyeztett, de zárlat alá nem vont helyeken lévő egyéb kérődzők leölését a földmívelésügyi miniszter elrendelheti.

.....

48. §. Keleti marhavész ellen a hatóság engedélye vagy rendelete nélkül oltásokat végezni tilos.

Keleti marhavészben beteg, vagy e betegségre gyanús állatot a hatóság engedélye nélkül elvéreztetés útján leölni tilos.

A 46. valamint a jelen §-ban foglalt rendelkezések a vadaskertekben lévő kérődző vadakra is kiterjednek.

IV. FEJEZET.

A hivatalból való vadászat ról.

19. §. A ragadozó vadak elpusztítása végett a hivatalból való vadászatok megtartását a mutatkozó szükséghez képest esetről-esetre a törvényhatóság első tisztviselője engedélyezi; az engedély megadásáról az illető vadászterület tulajdonosának vagy bérlőjének egyidejűleg való értesítése mellett, egyszersmind a belügyminiszterhez azonnal indokolt jelentést tesz.

Hivatalból való vadászat.

A hivatalból való vadászat elrendelését úgy a károsult ingatlantulajdonosok, mint a községi előljáróság kérelmezhetik, de azt a törvényhatóság első tisztviselője igazolt kárbejelentések alapján kérelem nélkül is elrendelheti.

A törvényhatóság első tisztviselője a hivatalból való vadászatot a belügyminiszter és a vadászatra jogosult engedélyének előzetes kikérése nélkül rendelheti el.

20. §. Az előző § alapján engedélyezett vadászat megtartását az illető terület tulajdonosa vagy bérlője nem gátolhatja.

21. §. Azon esetben, ha a belügyminiszter arról győződnék meg, hogy valamely törvényhatóság első tisztviselője a hivatalból való vadászatot alapos indok nélkül engedélyezi: az illető törvényhatóság első tisztviselőjétől a 19. §-ban foglalt engedélyezési jogosultság gyakorlását rendeleti úton meghatározott időtartamra magához vonhatja.

22. §. Ily vadászatokon ragadozó vadakon kívül más vadat lőni nem szabad.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Aki más vadat lő, az a további vadászattól eltiltandó, s ha az elejtett vad a jelen törvény 13. §-ában említettek közé nem tartozik, reá a 26. §-ban említett pénzbüntetés alkalmazandó.

Ily hivatalos vadászatokon elejtett ragadozó- és dúvadak mindig azt a tulajdonost vagy bérlőt illetik meg, kinek területén elejtették.

Dúvad feletti tulajdonjog.

A harmadik bekezdésben a tulajdonos szó alatt helyesen: a vadászatra jogosultat, bérlő helyett pedig: a vadászati haszonbérlőt kell érteni és ők azok az egyének, akik az elejtett duvad felett tulajdonjogot szereznek.

Minthogy a törvény nem tartalmaz büntető rendelkezést arra az esetre, ha az ingatlan tulajdonosa az elejtett vadat a vadászatra jogosultnak nem adja ki, a vadászatra jogosult, mint pl. a haszonbérlő az elejtett duvad iránti igényét az ingatlantulajdonossal szemben csak magánjogi úton érvényesítheti.

Hajtók.

23. §. Az ily vadászatoknál hajtók gyanánt közreműködni az illető hatóság rendeletére azon község lakói kötelesek, amelyek érdekében a vadászat tartása engedélyeztetett.

24. §. Az ily vadászatok hatósági felügyelet alatt tartatnak, azokon az illető törvényhatóság főispánjának, — vagy annak akadályoztatása esetében alispánjának — polgármesterének — esetről-esetre szóló írásbeli meghívása mellett olyanok is résztvehetnek, kik a fegyveradóról és a vadászati adóról szóló törvény értelmében — mert vadászjeggyel ellátva nincsenek — vadászatra jogosultsággal nem bírnak.

Azok, akik a hivatalos vadászaton meghívásra résztvesznek, csupán erre a vadászatra tehát nem kötelesek vadászjegyet szerezni és igazolásul a vadászat vezetőjétől kapott írásbeli meghívás szolgál. (5.007/1924. P. M. sz. rendelet).[1])

Jutalomdíj.

25. §. Oly megyékben, ahol a ragadozóvadak a természeti viszonyoknál fogva nagyon elszaporodnak, azok pusztítására, illetve elejtésére a törvényhatóság első tisztviselőjének indokolt felterjesztése alapján a belügyminiszter jutalomdíjakat (praemiumokat) állapíthat meg.

V. FEJEZET.

Vadászati kihágások és azok büntetéséről.

26. §. Aki a tulajdonosnak, vagy ha a vadászat bérbe van adva, a haszonbérlőnek engedélye nélkül vadász: 1 pengőtől 600 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel sujtandó.

Egyszerű orvvadászat.

A tulajdonos alatt a vadászatra jogosultat kell érteni. A pénzbüntetésnek 600 pengőig terjedő meghatározása az 1928 : X. törvénycikk alapján módosított rendelkezés.

[1]) *Jegyzet.*

Lásd a 73. oldalon levő jegyzetet. (5. §.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadászati törvénynek ez a §-a az *egyszerű orvvadászat* meghatározását adja, ami tehát akkor áll elő, ha valaki idegen (tilos) területen a vadászatra jogosult engedélye nélkül vadászik.

Az orvvadászatot a vadászterület birtokosa saját magánvadászterületén is elkövetheti, pl. ha a vadászterületét bérbeadta és ezen a vadászati haszonbérleti szerződés ellenére vadászik. Hasonlóan elkövetheti az orvvadászatot a vadászati haszonbérlő az általa bérelt vadászterületen is, pl. ha a kíméleti területen vadászik, vagy ha egy területen csak a szárnyasvadra vonatkozó vadászati jogot vette haszonbérbe és ennek ellenére ott más vadat is elejt. Az elejtésre engedélyezett vad mennyiségén felül való vadlelövés, pl. ha valaki 40 drb. fácán lelövésére kapott engedélyt (vagy váltott bárcát) és ezzel szemben 45 darabot lőtt le, — szintén orvvadászatot képez.

Ugyancsak a 26. §-ba ütköző vadászati kihágást, vagyis egyszerű orvvadászatot követ el az a vadászatra jogosult, aki: saját területén állva, a szomszédos vadászterületen tartózkodó vadra lő; vagy idegen vadászterületről a saját vadászterületén tartózkodó vadra lő, vagy azt becserkészni igyekszik; vagy a saját területén meglőtt, de a szomszédos vadászterületen elesett vadat onnan kihozatja; vagy hivatalos vadászaton nem duvadat, hanem más hasznos vadat ejt el; vagy a vadászatra jogosult engedélye nélkül esett, hullott vadat, agancsot vagy egyéb vadásztrofeát a vadászterületről elvisz.

Bűnsegéd, részes, tettestárs.

A vadászati törvénybe ütköző kihágásnál *bünsegédnek* számít az, aki a tettesnek tanáccsal, útmutatással szolgál, vagy őt a vadászat eszközeivel, lőszerrel, fegyverrel ellátja. *Részességet* állapít meg akkor, ha a vadorzónak az elejtett vad elszállításában, elrejtésében valaki kezére jár, vele ebben közreműködik és tőle az elejtett vadat megveszi. Végül *tettestársi* viszony akkor áll elő, ha magát az engedélynélküli vadászati cselekményt többen végzik olyan céllal, hogy egyik a másikat a meglőtt vad birtokába juttassa.

Fegyverrel, tiltott eszközzel (hurok, háló, csapda stb.) idegen vadászterületre való lépés orvvadászat akkor is, ha a vadászás (tőrvetés stb.) eredménytelen volt, mivel a kísérlet is büntetendő. Orvvadászat az is, ha valaki idegen vadászterületen rejtett fegyverrel halad át.

Levente fegyver.

Vadászati kihágást képez, ha valaki az idegen vadászterületnek a meghajtásában hajtóit nem akadályozza és az is, ha valaki nem vadászfegyverrel, de a vad elejtésére mégis alkalmas, pl. úgynevezett botfegyverrel illetőleg levente fegyverrel (25.628/1937. F. M. számú rendelet[1]) idegen vadászterületen lövöldöz.

A vadászatra jogosultnak az a védekezése, hogy vadászterületének határát kellően nem ismerte, mentségül nem fogadható el.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Idegen vadászterületen engedély nélküli vadászatban való részesség miatt büntetendő az, aki az orvvadászás folytán elejtett vadat értékesítés céljából elszállítja.

Viszont nem képez vadászati kihágást az, ha az erdőőr vadászatra alkalmas lőfegyverrel idegen vadászterületen átvezető úton vadászjegy nélkül átmegy. (Közig. Bíróság. 7746/1899. sz.).

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 25.628/1937. F. M. számú rendelete a levente és egyéb céllövő fegyvereknek rendeltetési céljától és helyétől való elvonása, illetőleg vadászatra való felhasználása tárgyában.

Valamennyi Vadászati Tudósítónak.

A Vadászati Tudosító Urak közül többen panasz tárgyává tették, s a lefolytatott vadászati kihágási eljárások során több izben beigazolást nyert, hogy a leventefegyvereket, eredeti rendeltetésüktől önkényesen elvonva, gyakran vadászati célokra is használják.

Tekintettel arra, hogy a levente és egyéb céllövő fegyvereket kizárólag rendeltetési céljaiknak megfelelően, az erre kijelölt helyen és időben szabad használni, s e tekintetben minden gondatlan, vagy szándékos mulasztás szigorú megtorlást von maga után, felkérem Vadászati Tudosító Urat, hogy a tudomására jutott esetleges visszaéléseket, a jövőben való megtorolhatásuk céljából, a gyanusított nevének, pontos címének, és a fegyver csövén, illetve tusán levő szám közlése mellett, haladéktalanul jelentse az illetékes járási, vagy városi Testnevelési Kirendeltségnek, illetve a közbiztonsági szervnek.

27. §. Ha az orvvadászat éjjel vagy kerített helyen, vagy tiltott eszközökkel történik, vagy ha az orvvadász álcázva, avagy másképpen ismeretlenné téve találtatik, vagy ha nevét eltagadja, avagy álnévvel azt, ki tettenkapja félrevezetni igyekszik, vagy azt veszélyesen fenyegeti, ellene fegyvert fog, vagy erőszakot használ, 1 pengőtől 600 pengőig terjedhető pénzbüntetésben elmarasztalandó.

Azonfelül, amennyiben az elszámlált esetek a büntető törvénykönyvben is tiltott cselekményt képeznek, a büntetőeljárás külön megindítandó.

Minősített orvvadászat. A vadászati törvénynek ez a §-a a minősített orvvadászat meghatározását adja meg, amelynek büntetése a vadászati törvény eredeti szövegében magasabb volt, mint az egyszerű orvvadászat büntetése. Azonban ez a rendelkezés az 1928 : X. törvénycikk hatálybalépése óta hatálytalanná vált és az egyszerű és minősített orvadászat között a büntetés nagysága tekintetében jelenleg különbség nincsen.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A minősített orvvadászatnak a törvényben meghatározott feltételei a következők, ha: 1. az orvvadászat éjjel történik, amikor az orvvadász a sötétség idejét, mint előnyös körülményt használja fel (a gyakorlat szerint az éjjeli időt a nyári félévben (április—szeptember) esti 7 órától, téli félévben pedig esti 6 órától lehet napkeltéig számítani; (4205/1890. B. M. sz. határozat), 2. az orvvadászat gondosan körülzárt helyen, kerítés áthágásával történik; 3. az orvvadászat tiltott eszközökkel, pl. csapda, háló, hurok, csalétek, lép, mérgezett dög kitétele, túzoknak ólmos esőben való agyonverése, stb. történik; 4. az orvvadász álcázva, vagyis a rendestől eltérő öltözetben, vagy magát egyébként ismeretlenné téve követi el a kihágást; 5. az orvvadász nevét eltagadja, vagy álnevet mond be; 6. az orvvadász azt, aki tetten kapja, megfenyegeti, ellene fegyvert fog, vagy vele szemben erőszakot használ.

Csapdának, huroknak, hálónak, tőrnek, lépnek, stb. idegen vadászterületen történt felállítása, tekintet nélkül arra, hogy azokkal sikerült-e vadat elfogni vagy nem, már magában véve minősített orvvadászat.

28. §. Ha a haszonbérbeadott vadászati téren a tulajdonosok valamelyike a haszonbérlőt, vagy azt, aki ennek engedélyével vadász, megtámadja vagy akadályozza: 1 pengőtől 600 pengőig terjedhető pénzbüntetésben marasztalandó.

A vadászat megakadályozása.

Ha a vadászati haszonbérlőt olyan valaki akadályozza a vadászatban, aki nem az ingatlan tulajdonosa, úgy azt a vadászbérlő vadászterületéről eltávolíthatja. Nem utasíthatja ki saját földjéről a vadászbérlő azonban az ingatlan tulajdonosát, ha az a vadászat gyakorlásában akadályozza, vagy megtámadja és az ellen csak a vadászati törvény 28. §-a alapján vadászati kihágás miatt feljelentéssel élhet. Amennyiben a vadászbérlőnek a vadászat megakadályozásából kára származott, úgy a föld tulajdonosától a kár megtérítését is követelheti.

A vadászati haszonbérlőnek a vadászattól levélben történt eltiltása a 28. §-ba ütköző kihágást nem képez. (2151/1887. B. M. számú határozat.) Ha a vadászati haszonbérlőt viszont a földtulajdonos szóbelileg támadja meg, az már kihágást képez. (4351/1887. B. M. számú határozat.).

Az ingatlantulajdonosnak azon cselekménye, hogy a vadászatra jogosultnak vaddal megrakott kocsiját a vadászat után vetésein áthajtani nem engedi, nem képez a 28. §-ba ütköző vadászati kihágást, mert ez az eljárás nem jelenti a vadászás megakadályozását. (1.692/1895. B. M. számú határozat.)

29. §. Aki tiltott időben vadász, 1 pengőtől 600 pengőig büntetendő.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Tilalmi időben való vadászás.

A vadászati tilalmi időket a hatályon kívül helyezett 9. §. helyett, az ismertetett 160.000/1941. F. M.[1]) számú rendelet állapítja meg.

A tilalmi idők nem tudása a kihágás alól nem mentesít.

Tiltott időben való vadászás fogalma alá tartozik az, ha valaki tilalmi időben a vadat felriasztja, hajtja, űzi, lesi, becserkészi, stb., vagy azt lelövésen kívül más módon elejti, illetőleg birtokába veszi. A lelövés ugyanis már a vadászati törvény 31. §-ában minősített kihágást képez. A 29. §. tekintetében közömbös az, hogy a vadászat eredménnyel járt-e.

Nem képez vadászati kihágást a vadászkutyák idomítása céljából foganatosított vadkeresés, vak lövés leadása, valamint a pusztulás veszélyének kitett pl. elhagyott fogoly- vagy fácánfészkek vadászebekkel való felkeresése, illetőleg kiszedése sem, ha a tojások összegyüjtése a vadászatra jogosult (megbízottja által) igazoltan kiköltés céljából történik.

Tiltott időben tiltott eszközökkel, pl. tőr, hurok, csapda, háló, verem, stb. használata súlyosbító körülményt képez. (1.735/1885. B. M. számú határozat.)

Tilalmi időben kopóval való vadászás hivatalból üldözendő és a 29. §-ba ütköző kihágást képez. (5.276/1888. B. M. számú határozat.)

30. §. Aki a vadak fiait (kivéve a 13. §-ban említett ártalmasokét) elfogja, a madarak fészkeit elrombolja, tojásait elszedi, 1 pengőtől 600 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel sujtandó.

Vadak fiainak elfogása, fészkek elrombolása, tojások elszedése.

A madarak fészkeinek és a vadak fiainak szándékos érintéséről, a tojások elszedéséről a vadászati törvény hatálytalanított 9., 11. és 12. §-ai helyébe lépett 160.000/1941. F. M. számú rendelet 2. §-a is intézkedik és a vadászati törvény 30. §-a ehhez a rendelkezéshez csak a kihágássá való minősítésre vonatkozó rendelkezést tartalmazza. A 160.000/1941. F. M. számú rendeleten kívül a földmívelésügyi miniszternek még a 23.219/1910. F. M., a 23.470/1912. F. M. és a 100.322/1934. F. M.[2]) számú rendelete is intézkedik. Ezen rendelkezések szerint az elkövetett kihágás hivatalból üldözendő vadászati kihágást képez és aki egy fészket rombol el vagy egy fészek tojásait szedi el, az egy kihágást követ el, aki pedig több fészket rombol el, illetőleg több fészek tojásait szedi el, annyi rendbeli kihágást követ el, ahány fészket elrombol, illetőleg ahány fészeknek a tojásait szedi el.

Vadászati kihágást képez és a vadászati törvény 30. §-ába ütközik pl. az a cselekmény, ha valaki idegen vadászterületen egy-kéthetes őzgidát elfog és elvisz (Hatásköri

[1]) és [2]) *Jegyzet.*

Lásd a 41. és 44., 45. oldalon levő jegyzetet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Bíróság 49/1908. számú határozata), vagy aki vadrécefiókákat a tavon bottal üldöz és ezeket tervszerűen elfogja (3.965/1901. B. M. számú határozat) és ebben a kihágásban való részesség tényálladékát képezi az, ha a tojáskereskedő tiltott időben szedett vadtojásokat vásárol. (6.352/1909. B. M. számú határozat.)

31. §. Aki tiltott időben hasznos vadat lő, árul, vagy vesz, ha a vad nála találtatik, 1 pengőtől 600 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

Ezen kívül a lefoglalt vad a helyi szegények javára elkobzandó

Vadnak tilalmi időben való lelövése.

Amíg a 29. §. a vad lelövésén kívül az egyéb vadászati módokra nézve tartalmaz büntető rendelkezést abban az esetben, ha azt tilalmi időben követik el, addig ez a 31. §. a vad lelövése által elkövetett cselekményre szabja ki a büntetést. Jelenleg a kétféle kihágás büntetésének mértéke között különbség nincs és azért van a vadászati törvényben ez a két egymáshoz egészen közelálló cselekmény külön §-ban szabályozva mert annakidején a bünetési tétel is különböző volt.

A vadászati törvénynek ez a §-a ugyancsak a 160.000/1941. F. M. számú rendelethez adja meg a büntető rendelkezést és ezenfelül a vadászati törvény 10. §-ában foglalt rendelkezések ellen vétőket is ennek a §-nak az alapján kell megbüntetni.

Tiltott időben való vadászat esetében tévedésre való hivatkozás a büntetőjogi felelősség alól nem mentesít. Így pl. a vadász hiába hivatkozik arra a tévedésre, hogy őzsutát akart lőni, ha helyette őzbakot lőtt, mert az őzbak agancsát már levetette és így az őzbakot őzsutának nézte, a kihágást elkövette.

Aki tiltott időben idegen vadászterületen hasznosvadat lő, két rendbeli kihágást, úgymint a vadászati törvény 26. és 31. §-aiba ütköző kihágást követi el. (2.210/1885. B. M. számú határozat.)

32. §. Aki ebét szándékosan valamely reánézve tilos vadászati térre viszi, úgyszintén az is, aki a nyájőrző ebekre vonatkozó intézkedés ellen vét, 1 pengőtől 600 pengőig terjedhető büntetéssel büntettetik.

Ebnek tilos területre szándékos kivitele.

Ez a rendelkezés a vadászati törvény 16. §-ában foglalt rendelkezésekre tartalmazza a büntetési tételt.

Kihágások büntetése.

33. §. A vadászati kihágások ismétlése esetében kiszabható pénzbüntetések összegének kiszámítására vonatkozóan tartalmazott rendelkezéseket, ezt a §-t azonban az 1928 : X. t.-c. hatályon kívül helyezte és ennek helyébe az 1928 : X. t.-c. 5—7. §-ában[1]) foglalt rendelkezések léptek. Eszerint mindenféle vadászati kihágás esetében a pénzbüntetés legkisebb

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

összege egy pengő, legmagasabb összege pedig 600 pengő és ha a bíróság ugyanazt *a személyt egy ítéletben több cselekmény miatt ítéli el, a pénzbüntetés legmagasabb összegét kétszeresre* lehet felemelni, tehát ebben az esetben a pénzbüntetés legmagasabb *összege 1200 pengő.*

[1]) *Jegyzet.*

A büntető igazságszolgáltatás egyes kérdéseinek szabályozásáról szóló 1928 : X. törvénycikk.

5. §. A pénzbüntetés legkisebb összege általában egy pengő; .....

A pénzbüntetés legmagasabb összege ..... *kihágás esetében hatszáz pengő; ha a kihágást törvény, kétszáz pengő, ha miniszteri rendelet, száz pengő, ha törvényhatósági szabályrendelet, negyven pengő, ha városi szabályrendelet határozza meg.*

Ezek az összegek irányadók akkor is, ha a bíróság a pénzbüntetést kísérlet esetében, vagy rendkívüli enyhítő jogánál fogva alkalmazza. (Btk. 66. §., 92. §.; Kbtk. 21. §.)

6. §. A pénzbüntetést minden elítéltre külön kell megállapítani.

A pénzbüntetés összegének megállapításában a bíróság nemcsak a cselekmény alanyi és tárgyi súlyosságát, hanem egyúttal az elítélt egyéni, vagyoni és kereseti viszonyait is vegye figyelembe. E körülmények figyelembevételével a pénzbüntetést úgy kell megállapítani, hogy a kiszabott pénzbüntetés a különböző vagyoni és kereseti viszonyok között élő és különböző egyénekre nézve egyenlő súlyú cselekménynyel szemben vagyoni hátrányt jelentsen. A meghatározott határok között ügyelni kell arra is, hogy a kiszabott pénzbüntetés ne legyen oly súlyos hátrány, amely az elítéltnek vagyoni romlást vagy aránytalan megterhelését idézhetné elő.

7. §. Ha a bíróság ugyanazt az elítéltet egy határozatban több cselekmény halmazata esetében ítéli pénzbüntetésre, a pénzbüntetést valamennyi büncselekmény miatt együttesen egy összegben kell megállapítani, tekintet nélkül arra, hogy a pénzbüntetés főbüntetésként vagy mellékbüntetésként van kiszabva.

.....

Kihágások halmazata esetében a kihágásokra az 5. §-ban meghatározott legmagasabb összeget fel lehet emelni, még pedig, ha az elkövetett valamennyi kihágásra ugyanaz az összeg van legmagasabb összegként meghatározva, e legmagasabb összeg kétszereséig; olyan kihágások halmazata esetében pedig, amelyekre különböző összegek vannak legmagasabb összegként meghatározva, a két legmagasabb összeg együttes összegéig.

8. §. Az ítéletben meg kell állapítani, hogy a pénzbün-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tetést behajthatatlansága esetében milyennemű és tartalmú szabadságvesztésbüntetésre kell átváltoztatni.

11. §. .....

Kihágás esetében a pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztésbüntetés tartama akár főbüntetésként, akár mellékbüntetésként, nem haladhat meg harminc napot, ha a kihágást törvény, tíz napot, ha miniszteri rendelet, öt napot, ha törvényhatósági szabályrendelet vagy államrendőrségi rendelet, két napot, ha városi szabályrendelet állapítja meg. Kihágások halmazata esetében a pénzbüntetést helyettesítő szabadságvesztésbüntetés e tartamok kétszereséig terjedhet.

.....

13. §. A büntetést végrehajtó hatóság a pénzbüntetés megfizetésére halasztást adhat és azt is megengedheti, hogy az elítélt a pénzbüntetést vagyoni és kereseti viszonyainak és egyéb körülményeinek megfelelő részletekben fizesse meg.

Ha az elítélt a pénzbüntetést vagyoni romlás veszélye nélkül csupán munkájának jövedelméből tudja megfizetni, módot kell neki nyujtani arra, hogy a pénzbüntetést munkájának keresményéből fizesse meg vagy törlessze le.

A pénzbüntetést az elítélt hagyatékából csak abban az esetben lehet behajtani, ha az ítélet még az elítélt életében jogerőre emelkedett.

34. §. Ha az ezen fejezetben felsorolt esetekben a vadállományban is kár okoztatott, a vadászatra jogosult azon kihágási bíróság előtt, mely a pénzbüntetés kiszabására illetékes, egyúttal kártérítést is követelhet.

Kártérítési követelések.

A kártérítést csak 100 pengő értékhatárig terjedően lehet a rendőri büntetőbíróságnál érvényesíteni és az ezt meghaladó kártérítési követelés a kir. járásbíróságok hatáskörébe tartozik. Aki tehát 100 pengőig követel kártérítést, annak azt a kihágási eljárással együtt vagy attól függetlenül is a főszolgabírónál lehet kérelmeznie, ha valaki azonban 100 pengőn felüli kártérítésre tart igényt, azt a kihágási eljárástól függetlenül a járásbíróság előtt kell kérelmezni.

35. §. Ha valaki vadászati kihágás elkövetésénél szolgáit vagy napszámosait használta segédekül, a segédek ellen kiszabott pénzbüntetésekért szintén felelős.

Ha valaki a vadászati kihágás elkövetéséhez családtagjait, a vele közös háztartásban élőket, gyámsága és gondnoksága alatt álló egyéneket, cselédeket, iparos- és kereskedőtanoncokat vagy munkásokat használja, az ezek ellen kiszabott pénzbüntetésekért — fizetésképtelenségük esetében — elsősorban felelős. Az eljárás a 44. §-ban megszabott módon alkalmazandó.

A kihágásoknál közreműködő személyek.

A vadászati kihágás elkövetésénél közreműködött hajtókra kiszabott pénzbüntetést az idézett rendelkezés szerint minden esetben a terhelt vadász tartozik megfizetni. Ebben az esetben a hajtók mint tettestársak szerepelnek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A 35. §. utolsó bekezdése arra az esetre tartalmaz rendelkezést, amikor valaki nem saját maga követ el vadászati kihágást, hanem az orvvadászathoz családtagjait, stb. használja fel. Ebben az esetben a kihágást tényleg elkövetőkre kirótt pénzbüntetést csak akkor kell a családfőnek, illetőleg munkaadónak megfizetni, ha a kihágást elkövetők azt kifizetni nem tudják. Természetesen a családfő, illetőleg munkaadó ebben az esetben mint bünsegéd vonandó felelősségre. Ha a pénzbírságot sem a kihágás elkövetőjén, sem a családfőn, illetőleg munkaadón behajtani nem lehet, a pénzbüntetésnek elzárásbüntetésre történt átváltoztatása folytán az elzárásbüntetést maga a tettes köteles kitölteni.

A pénzbüntetések hovafordítása.

36. §. A pénzbüntetés hovafordításáról rendelkezett, azonban ez is hatálytalan, mert ebben a tekintetben az 1900 : XX. t.-c. 23. §-ának rendelkezései irányadók. E szerint a befolyó pénzbüntetések felerésze illeti meg a községet, (ebből 1/2 rész a községi szegény alapnak, 1/2 rész az Orsz. Mezőgazdasági Biztosító Intézetnek jár) másik felerésze pedig az államkincstárt.

37. §. Az ítéletben az elzárás tartalma is meghatározandó, amely a pénzbüntetés be nem hajtása esetében fog alkalmaztatni. Ha az elzárásban lévő a pénzbüntetésnek az elszenvedett elzárás által még le nem rótt részét lefizeti, azonnal szabadon bocsátandó.

Pénzbüntetés mértéke.

A 37. §. idézett, vagyis hatályban lévő rendelkezésein felül még egyéb rendelkezéseket is tartalmazott ez a §., azok azonban a már többször hivatkozott 1928 : X.[1]) törvénycikk hatálybalépése folytán hatályukat vesztették. A rendőri büntetőbíróság a büntetések kiszabásánál az 1928 : X. törvénycikk értelmében köteles eljárni és a pénzbüntetés összegének megállapításában nemcsak a cselekmény alanyi és tárgyi súlyosságát, hanem egyúttal az elítélt egyéni, vagyoni és kereseti viszonyait is figyelembe veszi. E körülmények figyelembevételével a pénzbüntetést úgy kell megállapítani, hogy a pénzbüntetés a különböző vagyoni és kereseti viszonyok között élő egyénekre nézve egyenlő súlyú cselekmények szempontjából vagyoni és kereseti viszonyaihoz arányítva egyenlő súlyú hátrányt jelentsen.

A pénzbüntetést, behajthatatlansága esetében elzárásra kell átváltoztatni. Az elzárás tartamát a marasztaló ítéletben meg kell állapítani és annak mértéke 1 pengőtől 100 pengőig terjedő összeg helyett egy-egy nap lehet.

Elzárás.

A vadászati kihágások esetében az elzárás tartama a 30 napot nem haladhatja meg. Ha valaki *több kihágást követett*

[1]) *Jegyzet.*
Lásd a 106. oldalon levő jegyzetet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

el, tehát a kihágások halmazata forog fenn, az elzárás tartamát 60 napig lehet kiszabni. A pénzbüntetés megfizetésére haladékot vagy részletekben való törlesztést is lehet engedélyezni, ha az elítélt a pénzbüntetést vagyoni romlásának veszélye nélkül, csupán munkájának jövedelméből tudja megfizetni.

38. §. Ha valamely vidéken az orvadászat s a vadnak tilalmi időben való lelövetése igen gyakoriakká válnak, a belügyminiszter a törvényhatóság első tisztviselője által az érdekelt vadászterület tulajdonosa vagy bérlője kérelmére, vagy a nélkül is saját kezdeményezéséből felterjesztett indokolt javaslat folytán elrendelheti, hogy azon a vidéken, illetőleg azokon is, ahol az orozva lőtt vad eladatni szokott: a vadak eladása, szállítása, vagy vásárlása, a vad jogos szerzését bizonyító igazolványok előmutatása mellett történjék.

Ily igazolványul szolgálnak: az eladóra vagy a szállítóra nézve azon vadászati terület tulajdonosának vagy bérlőjének, vagy ezek megbízottjának az illetékes községi előljáróság által láttamozott bizonyítványa, akitől a vad szereztetett.

A bizonyítványon vagy szállítólevélen megjelölendő a vad faja, neme és mennyisége.

Kivételes intézkedés.

A vadászati törvény az ebben a §-ban foglaltakra büntető rendelkezést nem állapít meg és azt, aki ezeket a rendelkezéseket megszegi vagy kijátssza, illetőleg az előírt igazolványt nem szerzi be, vagy annak felmutatását megtagadja a 92.672/1895. B. M.[1]) számú rendelet alapján lehet 100 pengőig terjedhető és behajthatalanság esetében 10 napig terjedhető elzárásra átváltoztatható pénzbüntetéssel büntetni.

A 38. §. alapján kiállított igazolvány két részből áll, annak felső része a vadászatra jogosult, tehát a vadászterület tulajdonosa vagy bérlője által kiállított igazolás arról, hogy a forgalombahozott vad vadászterületén ejtetett el, alsó része pedig a községi előljáróság igazolása arról, hogy a bizonyítvány felső részét kiállító egyénnek a község határában valóban van vadászterülete.[2])

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. belügyminiszter 1895. évi 92.672. számú körrendelete

valamennyi törvényhatósághoz, az eladandó vagy elszállítandó vadak jogos szerzését igazoló bizonyítványok előmutatására kötelező belügyminiszteri rendeletek áthágásának büntethetősége tárgyában.

A vadászatról szóló 1883. évi XX. t.-c. 38. §-a értelmében, ha valamely vidéken az orvvadászat s a vadnak tilalmi időben való lövetése igen gyakoriakká válnak, a belügyminiszter a közigazgatási bizottság által — az érdekelt vadászterület tulajdonosa vagy bérlője kérelmére, vagy

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

anélkül is saját kezdeményezéséből — fölterjesztett indokolt javaslat folytán elrendelheti, hogy azon vidéken, valamint azokon is, hol az orozva lőtt vad eladatni szokott: a vadak eladása, szállítása vagy vásárlása a vad jogos szerzését bizonyító igazolványok előmutatása mellett történjék.

Minthogy azonban az ily intézkedés megszegésére vonatkozólag a hivatkozott 1883. évi XX. t.-c. büntető határozatot nem tartalmaz: az 1879. évi XL. t.-c. 1. §-a alapján ezennel kijelentem, hogy aki a vadászatról szóló 1883 : XX. t.-c. 38. §-a alapján már eddig kiadott, valamint ezután kiadandó és valamely vidéken az eladandó vagy elszállítandó vadak jogos szerzését igazoló bizonyítványok előmutatására kötelező belügyminiszteri rendeletet megszegi, kihágást követ el és 100 (száz) pengőig terjedhető és a hivatott törvények értelmében elzárásra átváltoztatandó pénzbüntetésre büntetendő.

Erről a törvényhatóságot tudomás és közhírré tétel végett ezennel értesítem.

(Rendeletek Tára, 1895. évf. 1130. oldal.)

[2]) *Jegyzet.*

Igazolvány

vadak eladása, szállítása vagy vásárlása, az 1883. évi XX. t.-c. 38. szakasza határozmányaihoz képest.

Alulírott mint ..... község határában a vadászati terület tulajdonosa / bérlője *igazolom, hogy jelen igazolvány kíséretében forgalomba bocsátott ..... drb ..... a* tulajdonomat / bérletemet *képező vadászterületemen ejtetett el.*

....., 194.... évi .....hó ....n.

.....
a vadászterület birtokosa.
(bérlője vagy megbizottja.)

Igazolom, hogy ..... úr ..... község határában a vadászterület birtokosa. / bérlője.

....., 194.... évi ..... hó ....n.

..... *.....*
községi jegyző. *P. H.* *községi bíró.*

Az igazolvány két részből áll, felső részét a terület birtokosa (bérlő) írja alá.

Alsó részén a községi előljáróság az érdekelt fél vadászterülettulajdonosi (bérlői) voltát igazolja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

VI. FEJEZET.

Az eljárásról.

39. §. Az előbbi fejezetben meghatározott büntetéseknek kiszabása végett az illetékes bíróság nemcsak a vadásztulajdonos vagy haszonbérbeadó, avagy haszonbérbevevő panaszának, hanem a 29., 30., 31. §§-ok eseteiben a közrend fenntartására felállított hatósági vagy községi előljáróságnak feljelentésére hivatalból is tartozik eljárni.

A kihágások miatti eljárás megindítása.

A vadászati kihágások ügyében az eljárás megindítása feljelentés alapján történik. Abból a szempontból, hogy ki teheti a feljelentést, a 26—32. §-ok alatt felsorolt vadászati kihágásokat két csoportba lehet osztani, úgymint: 1. *a magánindítványra* (magánpanaszra) *üldözendő* vadászati kihágásokra (26., 27., 28. és 32. §.) és 2. *a hivatalból üldözendő* vadászati kihágásokra. (29., 30. és 31. §.).

A magánindítványra üldözendő vadászati kihágás miatt az eljárást csak az esetben lehet megindítani, ha a feljelentést a vadászatra jogosult vagy meghatalmazottja, (személyzete) tette. A vadászatra jogosult valamennyi vadászati kihágás esetében, tehát azokban az esetekben is, amikor a kihágás hivatalból üldözendő, tehet feljelentést.

A kizárólag *magánindítványra megindítható kihágási* esetek: 1. az egyszerű orvvadászat (26. §.), 2. a minősített orvvadászat (27. §.), 3. a vadászatra jogosult megtámadása, vagy a vadászat gyakorlásának megakadályozása az ingatlan birtokosa részéről (28. §.) és végül 4. ebnek idegen vadászterületre való szándékos kivitele, illetőleg a nyájőrző ebeknek megfelelő kolonc nélkül való tartása. (32. §.)

A *hivatalból üldözendő vadászati kihágásokat* minden hatóság, minden hatósági közeg (csendőr, rendőr, pénzügyőr, erdőtiszt, vadőr, mezőőr, erdőőr, stb.), valamint a vadászati tudósítók és felügyelők, ha az hivatalos szolgálatuk során jutott tudomásukra, feljelenteni kötelesek. Ilyen kihágás: 1. tiltott időben való vadászat (29. §.), 2. a vadak fiainak elfogása, madarak fészkeinek elrombolása, tojásainak elszedése (30. §.) és végül 3. hasznos vadnak tiltott időben való lelövése, eladása, vétele és az azokkal való orgazdaság (31. §.).

Ezekben a kihágási esetekben tehát a feljelentést úgy a vadászatra jogosult (és meghatalmazottja), mint az előbbiekben említett személyek megtehetik.

A vadászati kihágásra vonatkozó feljelentésben meg kell nevezni: 1. a feljelentőt (sértettet), nevét és lakhelyét, 2. a kihágás elkövetésével gyanusított nevét és lakhelyét, 3. a kihágási cselekményt, annak helyét és idejét és 4. az okozott kárt.

A vadászati kihágás miatt a tett elkövetésének napjától számított három hónap alatt kell a feljelentést megtenni,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

mert három hónap alatt a vadászati kihágás büntethetősége elévül. (Lásd még a 46. §-t). A kihágás miatt a feljelentést lehetőleg írásban kell megtenni, bár azt élőszóval is elő lehet adni, akár az illetékes rendőri büntetőbíróság, akár a községi előljáróság előtt.

A vadászati kihágásokat a rendőri büntetőbíróságoknak soronkívül kell elintézni, nemcsak hivatalból, hanem magánindítványra üldözendő vadászati kihágások kiderítését is, a legrészletesebben el kell végezni, a fellebbezéseket haladéktalanul a fellebbviteli hatósághoz fel kell terjeszteni és a jogerős ítéleteket késedelem nélkül végre kell hajtani. (1110/1927. B. M.[1]) számú rendelet.)

A vadállomány fokozottabb védelme érdekében a belügyminiszter 62/1941.[2]) számú rendelete is intézkedik.

[1]) *Jegyzet.*

A vadászati kihágások fokozottabb ellenőrzéséről szóló 1110/1927. B. M. számú körrendelet.

Arról értesültem, hogy a vadászatról szóló 1883 : XX. törvénycikkben meghatározott vadászati kihágások annyira elharapódzottak, hogy megbénítják az érdekeltek ama munkáját, hogy vadászgazdaságukat a kívánatos színvonalra emeljék.

A vadtenyésztés fontos köz- és nemzetgazdasági érdek, amelyet a rendelkezésre álló törvényes eszközökkel meg kell védeni, illetőleg az érdekek ellen irányuló cselekményeket keményen és sürgősen meg kell torolni. Nem állhatunk tehát meg ott, hogy miután a vadászati kihágások nagyrésze magánvádra üldözendő, az üldözés súlypontját csak a hivatalból üldözendő vadászati kihágásokra helyezzük.

Ez okból nemcsak a hivatalból, hanem a magánvádra üldözendő vadászati kihágások felderítését is a közigazgatási hatóságoknak eminens feladatává teszem.

Távol áll tőlem, hogy a rendőri büntető bíróságok függetlenségét legkevésbbé érintsem, felügyeleti jogom azonban kötelességemmé teszi azt, hogy a rendőri büntető bíróságok előtt is feltárjam azt a veszélyt, ha az annyira elburjánzott, a köz-, illetőleg nemzetgazdasági érdekeket veszélyeztető vadászati kihágásokat a jogszabályalkotók akaratával ellentétben enyhe felfogással ítélnék meg.

Az előadottaknál fogva felhívom az Alispán, Főkapitány urakat és a thj. felruházott városok Tanácsát, utasítsák az elsőfokú hatóságokat arra, hogy igénybe vehető közegeik útján a vadászati kihágások felderítésében hathatósan működjenek közre, az elsőfokú rendőri büntető bíróságokat pedig arra utasítsák, hogy a vadászati kihágási ügyeket soronkívül intézzék el, az iratokat fellebbezés esetében hala-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

déktalanul terjesszék fel a fellebviteli hatósághoz, a jogerős ítéleteket pedig minden késedelem nélkül hajtsák végre. Hívja fel őket egyszersmind arra is, hogy a vadászati kihágások megítélésénél és a büntetések kiszabásánál a fenn előadottakat tartsák szem előtt.

[2]) *Jegyzet.*

A vadállomány fokozottabb védelméről szóló 62/1941. kih. B. M. számú körrendelete.

Valamennyi első- és másodfokú rendőri büntetőbírónak.

Az elmult kemény és hosszantartó tél a vadállományban országszerte igen jelentékeny károkat okozott, amelyeknek pótlása hosszú időt igényel és a megmaradt vadállomány fokozottabb védelmét teszi szükségessé.

E fontos nemzetgazdasági érdekekre tekintettel, — anélkül, hogy a rendőri büntetőbírói függetlenséget korlátozni vagy érinteni óhajtanám, — utasítom Cimet, hogy a vadászati kihágásokat kellő szigorúsággal torolják meg és a büntetések kiszabásánál vegyék figyelembe a cselekmény tárgyi súlyát és az alanyi bünösséget.

A vadőr tanuvallomása.

40. §. Ez a §. a vadőr által tett tanuvallomás bizonyító erejéről szólott, azonban már nincsen hatályban, mert a bünvádi perrendtartásról szóló 1896 : XXXIII. törvénycikk és a rendőri büntetőeljárásról szóló 65.000/1909. B. M. számú rendelet értelmében a bíróságok a tanu vallomásának bizonyító erejét szabadon mérlegelik, tehát a vadőr által tett tanuvallomás értékelésére nincs befolyással az, hogy az esküt tett-e, vagy nem.

Vadőri eskű.

41. §. Ez a §. az előbbiek folytán ugyancsak hatálytalan, mert a vadőrnek tanuvallomására tett esküjéről szólott, ami ugyancsak a fentebbi §-nál mondottak szerint újonnan van szabályozva és a bíróság mérlegelésére van bízva az, hogy a vadőrt tanuvallomására mikor esketi meg.

A vadőrnek tanuvallomására tett eskütételétől lényegesen különbözik a vadőrnek szolgálatára való felesketése, tehát az, amikor a vadőri vizsgát letett vadőrt szolgálatbalépése alkalmával felesketik.

Erről a vadászati törvény csak annyiban rendelkezik, hogy a 41. §. *c)* pontja megemlíti azt, hogy: „az illetékes hatóság előtt a vadászati területre felvigyázattal megbizott személyek felvigyázói minőségük eleve bejelentetvén, afelől hivatalos bizonyítvánnyal" ellátandók, a bejelentésre és az ezzel kapcsolatos esküre nézve a földmívelésügyi miniszternek a 19.426/1911. F. M.[1]) és a 23.952/1912..—II. 2.[2]) számú körrendelete az irányadó.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Dígitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 1912. évi 19.426/1911. számú körrendelete valamennyi törvényhatósághoz a vadőri szolgálati esküről.

Több oldalon felmerült kétségek eloszlatása végett a belügy- és a pénzügyminiszter urakkal egyetértőleg értesítem, hogy a vadászterületek őrizetére és a vadállomány gondozására felfogadott egyének közül a fegyveradóról és vadászati adóról szóló 1883. évi XXIII. t.-c. 6. §-ának b) pontja alá tartozóknak, tehát vadászcselédeknek csak oly egyének tekinthetők, kik hivatali elődöm által a belügyminiszter úrral egyetértőleg kiadott 1893. évi 40.086. sz. utasítás szerint vadőri vizsgát le nem tették.

Ezzel kapcsolatban rendelem, hogy azok a vadászati alkalmazottak, kik a vadőri vizsgát letették, ennélfogva cselédeknek nem tekinthetők, szolgálatba lépésük alkalmával a vadászatról szóló 1883. évi XX. t.-c. 41. §-a rendelkezéseinek figyelembevétele mellett hatóságilag felesketendők, minek megtörténte e törvényszakasz c) pontja értelmében részükre az A) alatti minta szerint kiszolgáltatandó hivatalos bizonyítványban kifejezendő.

Amennyiben pedig olyan vadászati alkalmazottak lennének szolgálatban, akik — noha nem vadászcselédek — ez idő szerint még nincsenek felesketve — utasítom, hogy azoknak az illetékes hatóság által leendő felesketéséről haladéktalanul gondoskodjék.

Jelen rendeletem hatálya nem terjed ki azon vadászcselédekre, vagy vadászati alkalmazottakra, akik már jelen rendeletem keltét megelőző időben lettek felesketve, jóllehet a vadőri vizsgát eddigelé esetleg le sem tették.

Egyöntetű eljárás végett ezen vadászati alkalmazottak (vadőrök, vadászati felvigyázók, felügyelők és intézők stb.) eskü letételéhez a B) alatt csatolt minta szerinti „Eskütételi jegyzőkönyv" szövege használandó. Az eskü a főszolgabíró (polgármester, Budapesten a kerületi előljáróság) előtt teendő le, minek megtörténte után az eskütételi jegyzőkönyv aláíratván, iktatói számmal ellátandó s irattárba helyezendő.

Felhívom továbbá, hogy a vadászati alkalmazottakról a szolgabírák (székesfővárosi kerületi előljárók, thjf. városi rendőrkapitányok, vagy a tanács által megbízott tisztviselők és rendezett tanácsú városok polgármesterei) által a C) alatti minta szerint pontos nyilvántartást vezettessen, kötelességévé tévén az ekként felesketett és hatóságilag nyilvántartott vadőröknek, hogy szolgálatuk közben az általam egyidejüleg kiadott „felesketett vadőr" felírású bádogjelvényt feleskettetésük után azonnal, legkésőbb három nap alatt az illetékes m. kir. adóhivataltól beszerezzék s azt szolgálatuk közben külső

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

kabátjuk baloldalára tüzve szembetűnő helyen viseljék és ezzel magukat az eskübizonyítványok előmutatása nélkül is felismerhetővé tegyék.

Megjegyzem, hogy ezen rendeletem életbe lépte előtt felesketett vadőrök részére a vadőri jelvény viselése ezentúl szintén kötelező, miért is gondoskodjék arról, hogy az érdekeltek (vadászterület-tulajdonosok) megfelelőleg értesíttessenek és hogy a vadőri jelvények régebbi eskütételük igazolása esetében ily vadőrök részére is kiszolgáltassanak.

A vadőri jelvényt jogosulatlanul viselni tilos.

Intézkedtem, hogy a vadőri jelvények a m. kir. adóhivataloknak megfelelő számban szétosztassanak és hogy azok a jelvényeket az eskübizonyítványokkal felruházott vadőröknek darabonkint 1 korona vételár ellenében kiszolgáltassanak. Ha a felesketett vadőr szolgálatától megválik és hasonló szolgálatot 2 hónap leforgás alatt el nem vállal, úgy eskübizonyítványát, mint vadőri jelvényét, az utóbbit minden kártalanítás nélkül, szolgálatadójának a szolgálatból való kilépésével egyidejüleg beszolgáltatni köteles. Az igy bevont jelvény és bizonyítvány a hatóságnak 15 napon belül átadandó, mely azokat megsemmisíti.

Ha azonban a vadőr 2 hónap leforgása alatt más szolgálatadónál, vagy más állomáshelyen új szolgálatot vállal, úgy a beállott változás a szolgálatadó által az illetékes hatósághoz három nap alatt bejelentendő, mely által ez egyrészt a nyilvántartásban, másrészt a bizonyítványban feltüntetendő s ha az állomáshelyeken beállott változás oly természetű, hogy ez által a vadászati alkalmazott (vadőr, vadászati felvigyázó, intéző) más főszolgabirói járás (kerület, város) területén nyerne alkalmazást, úgy e körülmény a nyilvántartásba mindkét érdekelt hatóság által feljegyzendő.

Aki a vadőri jelvényt az előirt időre be nem szerzi, azt szolgálata közben nem viseli, valamint az, aki azt jogosulatlanul viseli, avagy a vadőri jelvényt és eskübizonyítványt a jelen rendelet ellenére megtartja, végül az, aki a beszolgáltatott vadőri jelvényt és eskübizonyítványt a hatóságnak 15 napon belül át nem adja és a szolgálatba lépő vadőrt három nap alatt be nem jelenti, kihágást követ el és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető.

Az 1897. évi XI. t.-c. 1. §-a értelmében kihágásnak nyilvánított ezen rendőri rendelkezések és tilalmak megszegése miatt az eljárás a rendőri büntető bíróságként eljáró közigazgatási hatóságnak (a székesfőváros területén a ker. elöljáróság, vidéken polgármester, illetve rendőrkapitány vagy főszolgabiró) hatáskörébe tartozik.

Harmadfokon a belügyminiszter bíráskodik.

Az eskübizonyítványoknak elveszése esetén a felesketett

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

vadőrökről vezetendő „Nyilvántartás", illetve „eskütételi jegyzőkönyv" adatai alapján új másolati példány állítandó ki, ennek kiszolgáltatása azonban csak az eredetinek a hasonló okiratokra nézve fennálló szabályok szerint eszközölt semmisnek nyilvánítása után történhetik meg.

Végül értesítem, hogy amennyiben egyes vadászterületek őrizetével, védelmével, felügyeletével, stb. oly egyének lennének megbízva, akik az 1879 : XXXI. t.-c. 31. §-ában (helyesen: 1935 : IV. t.-c.) körülírt erdőtiszti vagy erdőőri esküt letették s ebbeli minőségben tényleg szolgálatot teljesítenek, a vadőri eskü letételére nem bocsáthatók s ennélfogva a vadőrök nyilvántartásába sem vezetendők s a vadőri jelvény viselésére sem kötelezendők.

(Rendeletek Tára, 1912. évf. 63. oldal.)

A) minta a 19.426/1911. F. M. számú körrendelethez.

..... szám.

Bizonyítvány,

melynek alapján igazolom, hogy .....
..... -i lakos ezidőszerint .....
..... szolgálatában álló vadőr (vadászati felügyelő, intéző) az 1883. évi XX. t.-c. 41. §-ában s illetőleg a földmívelésügyi m. kir. miniszternek 1911. évi 19.426. számú rendeletében közölt esküt a mai napon előttem letette.

Kelt .....

P. H.

Jelen bizonyítványt a vadőr szolgálat teljesítése közben magával hordani köteles. A szolgálatadó személyében, valamint az alkalmaztatás minőségében és helyében beállott időszaki változások az illetékes hatóságnak mindenkor bejelentendők s a hatóságok által ennek megtörténte a bizonyítvány hátlapján feljegyzendő.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

B) minta a 19.426/1911. F. M. számú körrendelethez.

Eskütételi jegyzőkönyv.

Én ..... esküszöm a mindentudó és mindenható Istenre, hogy a gondviselésemre bizott vadászterületre, annak vadállományára s összes berendezéseire szorgalommal és feltétlen hűséggel felvigyázok és azokat minden kártól tőlem telhetőleg megvédelmezem; hogy azokat, kik a vadászterületet, annak vadállományát és berendezéseit megkárosítani megkísérlik, vagy tettleg megkárosítják, személyválogatás nélkül, késedelem nélkül feljelentem és bevallom; ártatlanra soha semmit reá nem fogok, a vadászterületet, vagy szolgálatomat előljáróm tudta és beleegyezése, avagy mellőzhetetlen szükség nélkül el nem hagyom s mindarról, ami gondviselésemre bizatik, minden időben számot adok. Isten engem úgy segéljen.

Kelt, ... 19 .....

Előttünk:

.....

....

C) minta a 19.426/1911. F. M. számú körrendelethez.

Nyilvántartás

..... vármegye ..... járásában alkalmazott felesketett vadőrökről (vadászati felügyelők, intézők, stb.)

Sorszám	A bejelentés kelte	Az eskületételi jegyzőkönyv iktatói száma	A felesketett vadőr (vadászati felügyelő, intéző) neve, születési éve, helye	A szolgálatadó neve	Az őrzésére (felügyeletére) bízott terület megjelölése	A szolgálatból való távozás napja	Jegyzet

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[2]) *Jegyzet.*

M. kir. földmívelésügyi miniszter 23.952/II/2. 1912. számú rendelete valamennyi törvényhatóságnak.

A vadőrök köteles felesketése tárgyában folyó évi február hó 1-én 19.426/1911/II—2. sz. a. kiadott körrendeletem mikénti végrehajtása tekintetében egyes törvényhatóságok részéről felmerült kétségek eloszlatása végett értesítem, hogy az előlidézett rendeletem életbe lépte előtt már felesketve volt azon vadászati alkalmazottak (cselédek), kik az 1893. évi 40086. sz. utasítás szerint vadőri vizsgával nem birnak a „Felesketett vadőr" felírású bádogjelvényt nem viselhetik s a C) minta szerinti nyilvántartásba sem vezetendők.

Önként értetődik, hogy e rendelkezés a vadászterületek tulajdonosait és bérlőit nem kívánja korlátozni abban, hogy vadőri vizsgával nem bíró egyéneket is felfogadhassanak és alkalmazásban megtarthassanak, ezek részére azonban, ha az 1883. évi XX. t.-c. 41. §. c) pontja szerint bejelentettek csak ezen bejelentés megtörténtét igazoló bizonyítványok állítandók ki.

Ami pedig a vadászcselédek és vadőrök szolgálatának ellenőrzésével megbizott s rendszerint nagyobb vadászterületeken alkalmazott felügyelőket, intézőket stb. illeti, amennyiben nevezettek az előlidézett vadőri vizsgát letették, szintén felesketheték s amennyiben esküt tettek, részükre az A) minta szerinti bizonyítvány is kiállítandó és a felesketett vadászati alkalmazottak nyilvántartásába is feljegyzendők, azonban a bádogjelvény viselésére nem kötelezhetők.

Hatósági eskü. A szakvizsgázott vadőrt szolgálatbalépése alkalmával hatóságilag fel kell esketni. A hatósági esküt a főszolgabíró (polgármester, Budapesten a kerületi előljáró) előtt kell letenni. Az esküt tett vadőr az eskü letételéről bizonyítványt kap és nevét a hatóság a felesketett vadőrök nyilvántartási jegyzékébe bevezeti. Ebbe a nyilvántartásba a szolgálatból való kilépést, illetőleg az újbóli szolgálatba való belépést is be kell jegyezni, amelyet három nap alatt a szolgálatadó köteles bejelenteni. Ha a vadőr vadőri eskübizonyítványát elveszti, a nyilvántartás és az esküfelvételi jegyzőkönyv alapján arról másodlatot kell kiállítani és az eredeti eskübizonyítványt semmisnek kell nyilvánítani.

Vadőri jelvény. A felesketett és hatóságilag nyilvántartott vadőrök felesketésük után a „Felesketett vadőr" felírású jelvényt kötelesek szolgálat közben külső kabátjuk baloldalára felerősítve viselni. Ezeket a jelvényeket a földmívelésügyi minisztériumtól kell a jelvényt kiszolgáltató hatóságoknak (főszolgabíró, polgármester, Budapesten a kerületi előljáró) kérni és azért darabonkint 3 pengőt a 105.461. számú csekkszámlára (A m. kir. földmívelésügyi minisztérium mező- és közgazdasági

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

vegyes bevételek számlája javára, Budapest) előzetesen befizetni.

Aki a vadőri jelvényt jogosulatlanul viseli, valamint, aki a vadőri jelvényt idejében be nem szerzi és szolgálat közben nem viseli, kihágásért 200 pengőig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő.

A vadőr mint hatósági közeg.

A hatóságilag felesketett vadőrök — a büntető törvénykönyvek alkalmazása szempontjából — az 1914 : XL. t.-c. 5. §-a[1]) értelmében **hatósági közegnek tekintendők**, amennyiben a törvényes feltételek **mellett alkalmaztatnak.**

Az ellenük hivatalos szolgálat közben alkalmazott erőszak (veszélyes fenyegetés vagy tettleges bántalmazás) **hatóság elleni erőszak bűntettének minősül és** eszerint büntetendő.

[1]) *Jegyzet.*

A hatóságok büntetőjogi védelméről szóló 1914 : XL. törvénycikk.

5. §. Közszolgálatra rendelt polgári és katonai őröket, továbbá a hatóság által fölesketett mezőőröket, hegyőröket, erdőtiszteket, erdőőröket, útmestereket, útkaparókat, vadőröket, vízőröket és vízműőröket, végül a magyar szent korona országainak területén üzemben tartott közforgalmú vaspályák és tömegszállításra rendelt egyéb géperejű közforgalmú közlekedési vállalatok, valamint az állami és más közhasználatú vagy közérdekű távirdák, távbeszélők és egyéb villamos jelzőberendezések felügyelő és kezelőszemélyzetének tagját, úgyszintén a m. kir. posta alkalmazottait, amennyiben felőlük a 2., a 4. és a 7. §. nem is rendelkezik, a büntetőtörvények alkalmazása szempontjából úgy kell tekinteni, mintha hatóság közegei volnának.

A vadőr alkalmaztatásának előfeltételei.

A vadőr akkor alkalmaztatik a törvényes előfeltételek fennforgása mellett, ha: 1. az előírt vadőri szaktanfolyamot elvégezte; 2. a vadőri szakvizsga letételéről bizonyítvánnyal rendelkezik; 3. a hatósági esküt letette; 4. a hatóságilag történt felesketésről bizonyítvánnyal rendelkezik; 5. neve a hatóságilag felesketett vadőrök nyilvántartásába bevezettetett; 6. a „Felesketett vadőr" című jelvényt beszerezte és viseli.

A vadőri szakvizsga letétele előtt hatóság előtti vadőri esküt tenni nem lehet (40.111/1922. F. M. számú rendelet[1]).

A vadőri szaktanfolyam és szakvizsga tekintetében a földmívelésügyi miniszternek a következő rendeletei intézkednek:

1. a 197.479/1940. F. M.[2]) számú rendelet a vadőri szakvizsgára való jelentkezésről;

2. a 72.100/1936. F. M.[3]) számú rendeletet a vadőri szakvizsgáról és

3. a 72.299/1936. F. M. számú rendeletet a vadőri szakvizsgát megelőző szaktanfolyam szabályzatáról.[4])

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmivelésügyi miniszter 40.111/1922. számú körrendelete.

Valamennyi vármegyei és városi törvényhatóság első tisztviselőjének.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánja már két ízben fordult oly pártoló véleményezéssel ellátott felterjesztéssel hozzám, melyben magánvadőröknek, vadőri szakvizsga nélkül való kivételes hatósági felesketését kérte. A kérelmet — alább kifejtett — törvényben gyökeredző állásfoglalások következtében nem engedélyezhetvén, a vadászat jól felfogott érdekében a szigorú ahhoztartásul a Cimmel is közlöm.

Nem adhatok előzetes felesketésre engedélyt, mert a vadászterületek tulajdonosainak vagy bérlőinek a vad gondozására és a vadászterületek őrzésére alkalmazott vadőrei az 1876. évi XIII. t.-c. 1. §-a értelmében cselédeknek tekintendők. Azoknak tekinti őket az 1883 : XXIII. t.-c. 6. §-ának b) *és* c) *pontja is. A cselédek felesketéséről pedig sem az 1876. évi XIII. t.-c. sem a vadőrökre vonatkozólag az 1883 : XXII. t.-c. sem intézkedik. Ebből kifolyólag törvény és megállapított törvényes következmények hiányában, sem nem jogos, sem nem célszerű, a vadászterületek őrzésére és gondozására alkalmazott cselédeket, eleve hatóságilag felesketni és pedig annál kevésbbé, mert a felesketés könnyen azt a téves hitet támasztaná a vadászterületek tulajdonosaiban és bérlőiben, illetőleg azok alkalmazottaiban, hogy a felesketett erdőőrökkel és mezőőrökkel azonos hatáskör illeti meg, s e téves hit visszaélésekre adhatna alkalmat.*

Tekintettel arra, hogy könnyen előfordulhat, miszerint Cimhez is fordulhatnak ilyen hasonló kérvénnyel, nem tartom feleslegesnek e helyütt is megemlíteni, hogy a vadőri szakvizsgára bocsájthatás feltételei, azok, amit a folyamodó eziránti kérvényében hitelesen igazolni tartozik, — hogy írni, olvasni és a négy közönséges számművelet szerint számolni tud, hogy legalább 3 évig szakadatlan vadászati gyakorlati szolgálatban állott, hogy fedhetetlen magaviseletű, hogy 20-ik életévét betöltötte és hogy magyar állampolgár.

Ezeken kívül testi fejlettségét, illetve egészségi állapotát hiteles orvosi bizonyítvánnyal kell igazolnia.

A vizsgára azon m. kir. erdőfelügyelő ad engedélyt, akinek kerületében az illető kérvényező lakik.

(Földmivelési Értesítő 1922. évf. 98. oldal.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[2]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmivelésügyi miniszternek 197.479/1940. VIII/B. 3. sz. Hirdetménye a vadőri szakvizsgára való jelentkezésről.

A vadőri szakvizsga, kellő számú jelentkező esetén, 1941. évi február hó 3—6. közötti időpontban ismét Gödöllőn, a m. kir. Vadászati Hivatalnál fog megtartatni.

A vadőri szakvizsga letételének megkönnyítése céljából a gödöllői m. kir. Vadászati Hivatalnál 1941. évi január hó 20-tól kezdődőleg kéthetes előkésztő tanfolyam nyílik meg, melynek végeztével a hallgatók szakvizsgára bocsáttatnak. A tanfolyamon való részétel kötelező.

Azok, akik a vadőri szakvizsgára és tanfolyamra jelentkezni kívánnak, eziránti bélyegköteles kérvényüket **mielőbb,** *de legkésőbb 1940. évi december hó 15-ig a m. kir. földmivelésügyi minisztérium vadászati osztályához nyujtsák be.*

A kérvény és mellékletei, csatolt szegénységi bizonyítvány esetén bélyegmentes, ellenkező esetben a kérvény 2 pengős, minden melléklet pedig 30 filléres okmánybélyeggel látandó el.

A hiányosan felszerelt, valamint az elkésve benyujtott kérvények figyelembe nem vétetnek.

A szakvizsgára, illetve az előkészítő tanfolyamra csak olyan magyar állampolgárok jelentkezhetnek, akik:

1. huszadik életévüket betöltötték,

2. az elemi népiskola legalább négy osztályát sikeresen elvégezték,

3. erkölcsileg nem esnek kifogás alá,

4. legalább három évig megszakítás nélkül vadászatilag megfelelően gondozott vadászterületen, vadászati gyakorlati szolgálatban állottak. (A tényleges katonai szolgálat a vadászati gyakorlati idő megszakításának nem tekinthető.)

Nyugdíjas csendőrök, amennyiben legalább tíz évi csendőrségi szolgálattal rendelkeznek, egy és fél éves vadászati gyakorlati szolgálattal is felvehetők.

5. testi és szellemi fejlettség tekintetében kifogás alá nem esnek.

Az 1—5. pont alattiak igazolására a kérvényhez eredetben vagy hitelesített másolatban a következő okmányokat kell csatolni:

ad. 1. születési anyakönyvi kivonatot,

ad. 2. iskolai képzettséget igazoló bizonyítványt,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ad. 3. hatósági erkölcsi bizonyítványt (amely egy évnél régibb keletű nem lehet),

ad. 4. a hároméves vadászati gyakorlati szolgálatot igazoló bizonyítványt,

ad. 5. az ép, erős, egészséges testi és szellemi fejlettséget igazoló hatósági orvosi bizonyítványt.

A folyamodóknak a legalább három évi megszakítás nélküli vadászati gyakorlati alkalmaztatást igazoló bizonyítványt, azon vadászterület tulajdonosa (megbizottja), illetve bérlője állítja ki, akinél alkalmazásban állanak, vagy állottak.

Ezen szolgálati bizonyítványban fel kell tüntetni a vabanforgó vadászterület nagy-, vagy apróvadas-e

A bizonyítványban foglaltakat a vadászterület, illetve szolgálat helyére illetékes **járási vadászati tudósítóval, vagy szükség esetén a községi elöljáróságggal** *igazoltatni kell.*

A vadőri szakvizsgát megelőző előkészítő szaktanfolyamra legfeljebb 40 hallgató fog felvétetni.

A felvételnél előnyben részesülnek:

a) *akiknek magasabb az előképzettségük,*

b) *kiszolgált katonák (csendőrök),*

c) *akik sokgyermekes családból származnak.*

d) *akik korábban jelentkeztek.*

Folyamodók a felvételről megfelelő értesítést nyernek.

A tanfolyam ingyenes, a vizsgadíj 30 (harminc) pengő, amely a vizsga napján a vizsgabizottság elnökének kezéhez fizetendő.

A tanfolyam és a szakvizsga tartama alatt a hallgatók díjmentes elszállásolásban részesülhetnek.

Élelmezésükről maguk tartoznak gondoskodni. Intézkedés történt azonban, hogy a hallgatók az önköltségi ár (napi mintegy 2·20 P) megtérítése ellenében a tanfolyam étkezdéjében meleg élelmezésben (reggeli, ebéd és vacsora) részesüljenek.

A díjmentes elszállásolást a felvételi kérvényben kell kérni.

Az étkezés tényleges költségeiről a hallgatók a helyszínen, a díjmentes elszállásolásról pedig a felvételi értesítésben nyernek tájékoztatást.

A szakvizsga, illetve a tanfolyamra vonatkozó bővebb felvilágosításokat — érdeklődés esetén — a m. kir. földmívelésügyi minisztérium vadászati osztálya nyujt.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Kérvényminta.

Nagyméltóságú Földmívelésügyi Miniszter Úr!
Kegyelmes Uram!

(A kérvény és mellékletei szegénységi bizonyítvány csatolása esetén bélyegmentesek.)

2·— P
bélyeg

Alulírott ..... lakos azon alázatos kéréssel járulok Nagyméltóságod elé, hogy engem az 194.. évi ..... hó .....-e közötti időben, a gödöllői m. kir. Vadászati Hivatalnál tartandó vadőri tanfolyamra felvenni, illetve a szakvizsgára bocsátani kegyeskedjék.

A csatolt szegénységi bizonyítványom alapján tisztelettel kérem Nagyméltóságodat, hogy a tanfolyam és a szakvizsga ideje alatt részemre a díjmentes elszállásolást engedélyezni kegyeskedjék.

Kérésem támogatására eredetben vagy hitelesített másolatban (magyar fordítással együtt) az alábbi okmányokat alázattal mellékelem:

1. Születési anyakönyvi kivonatomat, mely szerint 19.....-án ..... községben (..... vm.) születtem és 20. életévemet betöltöttem.

2. Iskolai végbizonyítványomat, melynek értelmében az elemi (polgári, stb.) iskola ..... osztályát ..... eredménnyel elvégeztem.

3. Hatósági erkölcsi bizonyítványomat, mely szerint büntetlen előéletű vagyok.

4. A vadászati, illetőleg vadőri gyakorlatról szóló szolgálati bizonyítványomat, amely szerint 3½ éves megszakítás nélküli és a községi előljáróság / vadászati tudósító által igazolt vadőri gyakorlati szolgálattal rendelkezem.

5. A kir. tisztiorvos által kiállított hatósági orvosi bizonyítványomat.

6. Katonai anyakönyvi lapom másolatát, mely szerint a világháboruban részt vettem. / katonai kötelezettségemnek eleget tettem.

7. Szegénységi bizonyítványomat.

(8. Végül kijelentem, hogy a magyar nyelvet szóban és írásban bírom.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Tekintettel arra, hogy jelenleg próbaszolgálatos vadőrsegéd vagyok a ..... uradalomnál és véglegesítésemet csakis a vadőri vizsga sikeres letétele után várhatom; azért kérésemet alázatosan megújítva vagyok Nagyméltóságodnak

..... 19.... évi ..... hó ....-n.

alázatos szolgája:
N. N.
vadőrsegéd.

Postai címem:

..... község, város, u. p. .....;
..... utca, ... szám. .....vm.

Minta.

Szolgálati bizonyítvány.

Alulírott igazolom, hogy ..... vadőrsegéd, ... lakos, aki 19.... évi ..... hó ....-án ..... községben (..... vármegye) született, a .... megyei ..... község határában fekvő ..... kat. hold kiterjedésű nagy- apró- *vadas* önálló bé-elt magán *vadászterületemen mint vadőrsegéd 19.... évi ..... hó ....-tól 19.... évi ..... hó .....-ig (összesen ..... év és ..... hónapig) megszakítás nélküli vadászati, illetőleg vadőri gyakorlati szolgálatban állott, amely idő alatt szolgálatát jól, kielégítően, hanyagul látta el. (Egyben igazolom, hogy fentnevezett a magyar nyelvet szóban és írásban bírja.)*

..... község, 19.... évi ..... hó ....-én.

(P. H.)

.....
vadászterület-tulajdonos (bérlő).

Fentieket hivatalosan igazolom:

..... község, 19 ... évi ..... hó ...-én.

.....
vadászati tudósító (felügyelő) vagy községi főjegyző

(P. H.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[3]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszternek 72.100/1936. I. B.—2. számú rendelete a vadőri szakvizsgáról.

A m. kir. belügyminiszter úrral egyetértőleg a következőket rendelem:

1. §. A vadőri szolgálathoz szükséges szakképzettség megállapítása és igazolása céljából a m. kir. földmívelésügyi miniszter által évenkint vadőri szakvizsgák tartatnak.

2. §. A vadőri szakvizsga helyét és idejét, valamint a szakvizsgára való engedély iránti kérvények benyujtásának feltételeit és határidejét a földmívelésügyi miniszter évenkint hirdetményben hozza kötudomásra.

3. §. Vadőri szakvizsgára csak az bocsátható, aki hitelesen igazolja, hogy:

1. magyar állampolgár;

2. legalább az elemi népiskola négy osztályát sikerrel elvégezte;

3. legalább három éven át megszakítás nélkül vadászati gyakorlati szolgálatban állott;

4. huszadik életévét betöltötte;

5. a jelen utasítás 4. §-ában foglalt rendelkezés értelmében sincs a vadőri szakvizsgára való bocsátás alól kizárva;

6. a szakvizsgát megelőző tanfolyamon résztvett.

A szakvizsgára való engedélyt az évi hirdetményben kitűzött határideig benyujtott kérvény alapján a m. kir. földmívelésügyi miniszter adja meg.

4. §. Vadőri szakvizsgára egyáltalában nem bocsátható az:

a) *aki bűntett vagy nyereségvágyból elkövetett vétség miatt jogerősen kiszabott szabadságvesztés büntetésre ítéltetett, addig, amíg büntetésének kiállása után — ha pedig a büntetés végrehajtása felfüggesztetett, az ítélet jogerőre emelkedésének napja után, ha kegyelmet kapott, az erre vonatkozó elhatározás keltének napja után, végül, ha a büntetés végrehajtása elévült, az elévülés időpontjának beállta után — bűntett miatt elítélés esetében öt év, vétség miatt elítélés esetében három év nem telt el;*

b) *akit jogerős hüntetőbírósági ítélettel hivatalvesztésre ítéltek, a hivatalvesztés tartama alatt;*

c) *aki erkölcsi tekintetben alapos kifogás alá esik.*

5. §. A szakvizsgabizottság elnökből, két rendes tagból és egy póttagból áll. A rendes tagok egyike okl. erdőmérnök. A bizottságot a földmívelésügyi miniszter alakítja meg.

A póttag csak valamelyik rendes tag akadályoztatása esetében működik közre.

6. §. A szakvizsga anyaga mindaz a szakismeret, amelyre a vadőri szolgálat eredményes ellátásánál szükség van.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A szakvizsga írásbeli és szóbeli.

Az írásbeli vizsgán, amely a szóbeli vizsgát megelőzi, az összes jelentkezők a vizsgálóbizottság által kijelölt ugyanazt a három kérdést dolgozzák ki. A három kérdést közvetlenül az írásbeli vizsga megkezdése előtt a vizsgabizottság állapítja meg.

7. §. A szakvizsgabizottság a szakvizsgát kiállottnak a bizottság elnöke és tagjai által aláírt és pecsétjével ellátott „bizonyítványt" szolgáltat ki, amelyen a vizsgázónak a szakvizsgán adott feleletei alapján megállapított képességi fokozatot is feltünteti.

A képességi fokozatok a következők: „kitűnően képesített", „jól képesített", vagy „képesített".

A képesítési osztályzatot a bizottság szavazata dönti el.

8. §. A „Bizonyítvány" az alábbi minta szerint állítandó ki:

..... *tözskönyvi szám.*

Bizonyítvány.

Bélyeg.

Mi, alulírottak, mint a m. kir. földmívelésügyi miniszter úr ..... számú rendeletével alakított vadőri szakvizsgabizottság tagjai, ezennel tanusítjuk, hogy az ..... évi ..... hó ..... napján ..... városában megtartott vadőri szakvizsgán .... (N.N.-t) ..... aki ..... községben, ... vármegyében, ... országban ..... évi ..... hó ..... napján született, a vadőri szolgálathoz szükséges szakismeretekből megvizsgálván, vadőri szolgálatra ..... képesítettnek találtuk, minek igazolásául neki ezt a bizonyítványt kiadtuk.

Kelt ....., 19.... évi ..... hó ....-n.

.....
a szakvizsgabizottság elnöke.

..... *P. H.* .....
a szakvizsgabizottság tagja. *a szakvizsgabizottság tagja.*

(Az ország címere, amelyet a „A Vadőri Szakvizsgabizottság" cím övez.)

A bizonyítványt csak a földmívelésügyi miniszter által rendelkezésre bocsátott ürlapon szabad kiállítani.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

9. §. A vadőri szakvizsga lefolyásáról jegyzőkönyvet kell vezetni, amelynek tartalmaznia kell a szakvizsga megtartásáról és a vizsgabizottság megalakításáról rendelkező miniszteri rendeletet, a szakvizsgára engedélyt kérőknek, a szakvizsgára bocsátottaknak és a vizsgázóknak felsorolását, lakáscímüknek és mindazoknak a személyi adataiknak a feltüntetésével, amelyeket a bizonyítvány is tartalmaz; az irásbeli vizsgán feladott kérdéseket, végül minden egyes vizsgázóra nézve a vizsga eredményét és azt, hogy vadőri bizonyítványt kapott-e.

A vizsgabizottság a szakvizsga lefolyásáról a földmivelésügyi miniszternek jelentésben számol be, egyben a bizottság tagjaival aláirott jegyzőkönyvet az összes iratokkal együtt felterjeszti.

10. §. Aki a vadőri szakvizsgát nem állotta ki, a vizsgát legfeljebb kétszer megismételheti, de ha a harmadik vizsgát sem állja ki, szakvizsgára többé nem bocsátható.

11. §. A m. kir. földmivelésügyi miniszter a vadőri szakvizsgákon vadőri bizonyítványt nyert vadőröktől állandó törzskönyvet vezet. A törzskönyvnek tartalmaznia kell a képesitést nyert vadőr nevét és a bizonyítvány részére szükséges személyi adatokat, a vadőri szakvizsga helyét és idejét, a vizsgabizottság megalakításáról rendelkező miniszteri rendelet számát, a szakvizsgabizottság tagjainak nevét és a képességi osztályzatot.

12. §. A vadőri szakvizsgára bocsátottak, a szakvizsga megkezdése előtt harminc pengő vizsgadíjat kötelesek a vizsgabizottság elnökének kezéhez lefizetni, továbbá a képesítés elnyerése esetében a bizonyítványra szükséges bélyegjegyet beszolgáltatni.

13. §. A szakvizsgabizottság tagjai a szakvizsga napjaira napidíjat kapnak, melynek összegét a földmivelésügyi miniszter a belügyminiszterrel egyetértve állapit meg háromévenkint.

14. §. Az eredeti vadőri bizonyítvány elvesztése esetében — a szabályszerű érvénytelenítő eljárás lefolytatása után és a mindenkori bélyegilletéken felül tíz (10) pengő díj lefizetése ellenében — a m. kir. földmivelésügyi miniszter, a törzskönyvi adatok alapján a bizonyítványról másodlatot szolgáltat ki.

15. §. Ez a rendelet a kihirdetése napján lép életbe.

[4]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmivelésügyi miniszter 72.299/1936. számú rendelete a vadőri szakvizsgát megelőző tanfolyam szabályzata tárgyában.

A tanfolyam célja.

1. A vadőri szakvizsgát megelőző és kötelező tanfolyamnak az a célja és feladata, hogy rendszeres iskolai előadás és főképpen pedig gyakorlati oktatás útján a vadászat-gaz-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

daságok számára oly szakképzett egyéneket neveljen, akik a vadászati törvény, illetve rendeletek értelmében teljesítendő vadőri teendők elvégzésére alkalmasak, továbbá a vadászatgazdaságokban (vadászterületeken) a reájuk váró vadászati teendőkön kívül, az okszerű vadtenyésztési és vadápolási teendőket — kellő irányítás alapján — szakszerűen és önállóan végrehajtsák.

Az oktatás iránya, módja.

2. §. A tanfolyamon az oktatás kizárólag szaktárgyakra esik. Módja határozottan gyakorlati irányú, amiért is a tanfolyam helye, szakképzettséggel irányított és vadászatilag kiválóan gondozott vadgazdaságban állapíttatott meg.

3. §. Az előadás során az iskolai oktatás a gyakorlati kiképzéssel szoros és közvetlen kapcsolatba hozandó. A szaktárgyak pedig rokonságuk és összefüggésük szerint is, csoportosítandók.

4. §. A tanfolyam hallgatói az oktatás keretében előforduló mindennemű kézimunkát és egyéb előírt szolgálatot elvégezni kötelesek.

5. §. A tanfolyam hallgatói vasár- és ünnepnapokon a gyakorlati munka és szolgálati kötelezettség alól mentesek, tartoznak azonban ily napokon a vezetőség által rendezett tanulmányi kiránduláson (csemetekert, halgazdaság, méhészet, baromfitenyésztőtelep, mezőgazdasági múzeum megtekintése, stb.) résztvenni.

A tanfolyam felügyelete, vezetése és előadói személyzete.

6. §. A vadőri szakvizsgát megelőző kötelező tanfolyam a m. kir. földmívelésügyi miniszter fennhatósága és felügyelete alatt áll, aki az oktatás felügyeletét az ezen teendőkkel megbízott szakközegei útján gyakorolja.

7. §. Az előadás és az ezzel kapcsolatos gyakorlatok irányítása a gödöllői m. kir. Vadászati Hivatal közreműködése útján történik, okleveles m. kir. erdőmérnök avagy szükséghez képest egyéb szakértők (vadászeb-szakértő, orvos, stb.) bevonásával.

A gyakorlati oktatásnál, mint kisegítő személyzet, vadőrök (erdőőrök) működnek közre.

A tanfolyam tartama és tanulmányi beosztása.

8. §. A vadőri szakvizsgát megelőző tanfolyam időtartama két hét, a tanulmányi idő pedig:

a) *elméleti iskolai előadásra;*

b) *gyakorlati oktatásra tagozódik.*

9. §. Az elméleti oktatás naponkint 8-tól 12-ig, a gyakorlati oktatás d. u. 1 órától estig terjed, kivéve a szombatot,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

amely hajnaltól kezdődő és estig eltartó gyakorlati kiképzésre, továbbá a vasárnapot, amelyet tanulmányi kirándulások céljaira (lásd 5. §.) kell igénybevenni.

Az előadás anyagát az egyidejűleg kiadott részletes tanterv szabályozza.

Betegség, mulasztás, szabadság.

10. §. A tanfolyamon résztvevő oly hallgató, aki a kötelezően előírt előadások elméleti és gyakorlati óráiról megszakítás nélkül, betegség esetén egy hétnél, avagy elfogadhatóan igazolt egyéb ok miatt 4 napnál több időn át — akár kényszerűségből, avagy saját hibájából — elmarad, a vadőri vizsgára nem bocsájtható.

11. §. A tanfolyam hallgatói betegségük esetén orvosi gyógykezelésről saját maguk kötelesek gondoskodni.

12. §. Ragályos betegség esetén a tanfolyam vezetője, az orvos javaslatához képest intézkedik.

13. §. A tanfolyam vezetője, különös méltánylást érdemlő esetben, háromnapi szabadságot engedélyezhet.

A tanfolyamon résztvevő hallgatók kötelességei és ezek fegyelmezése.

14. §. A tanfolyamon résztvevő hallgatók, a tanfolyam időtartama alatt, az előadások és a gyakorlati oktatásnál közreműködő előadók, valamint a segédszolgálatot teljesítő vadőri (erdőőri) személyzet felügyelete alatt állanak és a tanfolyam fegyelmi szabályainak vannak alávetve.

15. §. A tanfolyamon résztvevő hallgatók a jelen szabályzatot, továbbá az előadók és oktatók rendelkezéseit betartani kötelesek.

16. §. A tanfolyamon résztvevő hallgatók előadóikkal, oktatóikkal, stb. mind a munka vezetésével vagy felügyeletével megbízott társaikkal szemben tiszteletteljes, **katonásan fegyelmezett magatartást és engedelmességet,** *egymás között barátságos magaviseletet és kölcsönös megbecsülést tanusítani tartoznak.*

17. §. Az elméleti óra kezdetén, a belépő előadó előtt, a rend fenntartásával megbízott hallgató vezényszavára a hallgatók „vigyázz" állásba helyezkednek, a felügyelő hallgató pedig az oktató előtt **katonásan** *jelentkezik.*

Az elméleti óra kezdetén és az utolsó elméleti óra végén a tanfolyam hallgatói a „Magyar Hiszekegy"-et mondják el.

18. §. A tanfolyamon résztvevő hallgatók az előadóteremben rendet és tisztaságot tartani kötelesek, a napi tisztogatást napos útján maguk végzik el.

19. §. A tanfolyam hallgatói az előadás tárgyát képező felszereléseket és egyéb berendezéseket vagy értékeket a

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

károsítástól óvni kötelesek. Az okozott kárt, elkövetője megtéríteni tartozik.

Ha a kártokozó kilétét kinyomozni nem lehet, úgy a kárt egyetemlegesen kell megtéríttetni.

20. §. A tanfolyam szabályzata, a hallgatók tudomására hozandó.

Fegyelmi vétség és ezek büntetése.

21. §. Fegyelmi vétséget követ el a tanfolyamon résztvevő hallgató, aki:

a) *parancsot nem teljesít, vagy tilalmat szeg;*

b) *előadóját, oktatóját vagy fellebbvalóját megsérti, avagy az engedelmességet megtagadja;*

c) *oly cselekményt követ el, mely miatt hatósági szerv ellene eljárást indít, vagy marasztaló ítéletet hoz.*

22. §. A kiszabható büntetések az alábbiak:

a) *megrovás a tanfolyam vezetője által;*

b) *megfenyegetés a tanfolyamból való kizárással;*

c) *a tanfolyamból való kizárás, illetve a vadőri vizsgától való eltiltás.*

A c) *alatti büntetés a m. kir. földmívelésügyi miniszter jóváhagyásával válik jogerőssé.*

Tantervi utasítás.

A tanterv az elméleti előadás és a gyakorlati oktatás keretét szabja meg csupán, amely keretet a korszerű és **okszerű vadászat követelményeinek megfelelően kell tágítani.**

Az elméleti és gyakorlati oktatás során különös súlyt kell helyezni a helyes és magyaros vadászszakkifejezések használatára, valamint a tanfolyamon résztvevő hallgatók erélyes, bátor, katonás, továbbá vadászias erkölcs és vadászias jellemre való nevelésére. (Vadászetika.)

A gyakorlati oktatás során a nyomolvasás és a hívási gyakorlatokban a hallgatót egyénenkint kiképzésben kell részesíteni, egyébként a vadászat különböző módjait akként kell bemutatni, hogy a tanfolyamon résztvevő hallgató, a hajtó, hajtóvezető, vadász, vadászkísérő, vadászatrendező szerepét egyaránt elsajátíthassa.

A lőtt vad kezelési műveleteit, a zsigerelést, a szőrme- és csuhalefejtést és ezek további kezelését, agancslevágást és szerelést a hallgatókkal kell elvégeztetni.

A védelmi szolgálatban való oktatás során a tanfolyamon résztvevő hallgatókat oly gyakorlati fogások elsajátításával is meg kell ismertetni, amelyek a védelem eredményes ellátását biztosítják, továbbá pedig a szolgálatot teljesítő vadőr testi épségét és életét fenyegető veszélyek elhárítására és megelőzésére is alkalmasak. (Igazoltatás, zálogolás, bekísérés, fellépés fegyveres vadorzóval, ilyeneknek a lefegyverzése.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadőr, mint közbiztonsági közegnek a jogai és kötelességei ismertetésénél a tanfolyamon résztvevő hallgatókat különösképpen figyelmeztetni és óvni kell az emberi élet ellen irányuló fegyverhasználatnak az **óvatos igénybevételétől**, *valamint a fegyverhasználat súlyos következményeitől.*

A tanfolyam szaktárgyai és azok anyaga.

1. A hazánkban előforduló fontosabb vadfajok (vadászható) ismertetése és vadászata. Vadászati módok.

A hazai szőrmés- és szárnyasvad leírása, elnevezése, életjelenségei, elterjedése, táplálkozása, párzása, szaporodása, hasznossága vagy károssága, nyoma, csapája, vadászata. Vadbetegségek.

I. Emlősök (szőrmésvad).

A) *Hasznos szőrmés vadak:*

Szarvas, dámvad, őz, zerge, muflon, nyúl.

B) *Ragadozó és kártékony szőrmésvadak:*

Medve, farkas, vaddisznó, róka, hiúz, borz, vidra, vadmacska, nyest, nyuszt, görény, menyét, üreginyúl.

II. Madarak (szárnyasvad.)

A) *Hasznos szárnyasvadak:*

Siketfajd, nyírfajd, császármadár, túzok, reznektúzok, fácán, fogoly, fürj, haris, vadgalamb, fenyvesmadár.

Vadludak (szürke-, vetési, örvöslúd, lilik).

Vadkacsák (tőkés-, csörgő-, cigány-, kanalas-, fütyülő-, kontyos-, bukó-, stb. ruca).

Szalonkák (erdei-, mocsári-, sárszalonka).

Daru, bibic és egyéb vízimadarak (szárcsa).

B) *Kártékony és ragadozó szárnyasvadak:*

Keselyű-félék: **barát-, fakó- és dögkeselyű.**

Sólyomfélék:

a) *Sasok* **(szirti-, réti-, parlagi-, kígyászó-, halászsas, lármássas;**

b) *Kányák (vörös-, barnakánya, darázsölyv);*

c) *Ölyvek* **)egerészű-**, *gatyásölyv);*

d) *Sólymok (vándor-, kerecsen-, kabasólyom,* **vörös-, kékvérese);**

e) *Héják (karvaly, héja, rétihéják).*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

C) *Egyéb szárnyasvad:*

Bagolyfélék: **(uhu-, macska-, gyöngybagoly, kuvik);**

Varjúfélék: **holló,** *hamvasvarjú, vetésivarjú, szarka, mátyás;*

Gémfélék: szürke-, vörös-, dobos-, **kanalas-, üstökösgém ;**

Károkatonák, *vöcskök, búvárok,* **sirályok.** *(A kövér betűvel szedettek: védett szárnyasvadak.)*

2. Vadászat.

A vadászati tilalmi időszakok. A vad kinyomozása.

A vadászat módjai: les, belopás, cserkészés (nyomolvasási, stb. gyakorlat), barkácsolás, vizslázás, bokrászás, hívás (hívási gyakorlatok), ugratás, kiásás, hajtás.

A hajtás: hajtókkal, vadászebekkel, vadászmenyéttel.

A hajtóvadászat módja: hajtó-, körvadászat, stráf.

Kotorékvadászat. Szárnyas ragadozóvad vadászata: les, belopás és bagoly előtt (uhuzás).

A sebesülés jelei. Lőjelzések. Sebzett vad üldözése.

Elesett élővad megölése, lékelése. Lelőtt vad szabályszerű feltörése.

A szőrme, csuha lefejtése, ezek további kezelése. Lőttvad kezelése tömésre. Agancsok levágása, agancsok és egyéb vadászzsákmányok szerelése. Gereznák kezelése. A lőtt vad számbavétele, kezelése, tárolása, csomagolása, szállítása.

Cserkészösvények, barkácsoló utak nyomjelzése (tervezés) készítése.

Bujtatók, magasles és lesőkunyhók készítése. Cseklyék, hurkok felszedése.

Élővadbefogás háló- és befogóberendezés alkalmazásával. Élővadcsomagolás szállítóládák- és kosarakban. A csomagolt vad élelmezése. Élővadszállítás. Élővadtárolás és etetés.

A szolgálati napló és vezetése. Lőjegyzék és vezetése. Mérgezési eredmények nyilvántartója. Kihágási jelentések.

3. Vadtenyésztés, vadóvás és gondozás.

A kíméletes vadászat ismertetése.

A vadállomány mennyiségének területaránylagosan való szabályozása és helyes ivararánya.

A vadászterület szakszerű felosztása, kíméleti (tenyész) terület létesítése. Beltenyésztés. Vérfertőzés rokontenyésztéssel. Vérfelfrissítés. Tenyészvadigénylés és kibocsátás.

A kibocsátott tenyészvad megjelölése.

A természetes vadeleség, vadlegelők létesítése (csenderesek, vadvetemények, bogyótermő bokrok, évelő gumósnövények, spárcium, stb.).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadállomány téli etetése. Mesterséges vadeleség. Etető, itató, sózó, dagonya készítése.

Vadbúvók, remizek létesítése.

Védelem az időjárás viszontagságai ellen. Havas és ínséges időben a közlekedési lehetőség biztosítása a vad számára. (Hóekézés.)

A vadállomány betegségei.

A fácán mesterséges tenyésztése. Befogott fácán és fogoly téli átteleltetése.

A szárnyas ragadozóvad tojásainak az összegyüjtése. A szőrmés ragadozóvad ládacsapdával, a szárnyas ragadozóvad csalizott hálófogóval való befogása. A szőrmés és szárnyas ragadozóvad méreggel való irtása (csalétek, vonszalék, dögakna).

Kóbor ebek és macskák pusztítása.

A vadállomány számbavétele.

Túltenyésztés.

Vadkárok. Vadkárok megelőzése.

Vadkerítések.

Vadaskertek célja és berendezése.

4. Fegyver- és lőszertan.

A lőfegyver anyaga, öbnagysága, alkatrészei: cső, agyzávárzat, elsütőszerkezet, célzó-, biztosító-, önfelhúzó-, gyorsító-, tölténykidobó berendezés.

a) *Vegyescsövű puskák.*

Ismétlő billenőcsövű serétespuskák Lefaucheux-, Lancaster-rendszer, továbbá kakasos és kakasnélküli serétespuskák.

Önműködő serétespuskák (automaták): Browning-, Winchester-, Walter-rendszerű.

b) *Vontcsövű (golyós) fegyverek.*

Billenőcsövű golyósfegyverek.

Nem billenőcsövű golyósfegyverek: kiskaliberű golyósfegyverek, továbbá Manlicher-Schönauer-, Mauser-rendszerű.

Önműködő (automata) golyósfegyverek.

c) *Vegyescsövű puskák.*

Golyós-serétes kétcsövű (büksz) puskák.

Golyós-serétes háromcsövű (drilling) puskák.

A puska belövése és a találati százalék megállapítása. A puska és a fegyverrel való bánás, előbbiek gondozása és tisztítása.

A puska hatósági vizsgálata. A próbaállomások bélyegzője, egyéb hatósági bevésés.

Távcső, célzó távcső, iránytű kezelése, alkalmazása.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A lőporok és ezek adagolási mennyisége, gyártmány és öbnagyságkint.

Golyó-, posta-, serét-, gyutacs-, fojtás, töltény.

Tölténykészítés (tölténykészítési gyakorlat) és ennek eszközei.

A lövedék útja. A célzás és a lövés művészete.

5. Vadászeb idomítás.

Általános rész: a vadászeb származása, fajtajellegei, törzskönyvezése, természetrajza, ápolása.

Az ebtenyésztés alapelvei: tenyészállatok kiválasztása, fedeztetése, az ivadékok selejtezése. Kutyabetegségek és azok kezelése.

A kölyökvizsla nevelése, háziidomítása. A fiatal vizsla fegyelmezése, pórázonvezetés, szabadon követés. Szabadban való idomítás, a keresés (csapázás) gyakorlása (jellel és hanggal), stílusa, lövéshez szoktatás, bevadászása a vadászterületen.

A vizslaidomítás eszközei.

A kölyökvéreb nevelése. A fiatal véreb fegyelmezése, mesterséges vércsapán való gyakorlatozás, vezetékmunka, hajsza, állítás, dermetrecsaholás.

Tacskók és foxterrierek kotorékmunkája.

6. Vadászati törvény, szabályrendeletek.

A vadászatról szóló 1883. évi XX. t.-c. ismertetése.

A vadászjegyek és fegyverigazolványok illetékéről szóló 5.007/1924. P. M. számú rendelet ismertetése.

Az erdőőrök (vadőrök) fegyverviselési, használati és fegyelmi szabályai tárgyában kiadott 72.086/1895. számú rendelet ismertetése.

A kártékony és ragadozóvadak mérgezéséről szóló 23.542/1895. B. M., 25.444/1897. B. M., 16.086/1900. B. M., 77.686/1922. B. M., 67.235/1924. F. M. számú rendeletek ismertetése.

Az élővad befogása szabályozásáról szóló 76.312/1935. F. M. számú rendelet ismertetése.

A MAVAD útján külföldre élővadat szállító vadászterülettulajdonosok és bérlők vadállományának a kötelező vérfelfrissítése tárgyában kiadott 76.313. és 84.576/1935. F. M. számú rendelet ismertetése.

A fogolyállomány kötelező téli etetéséről szóló 74.546/1936. F. M. számú rendelet ismertetése.

A kedvezményes áru élővadjuttatás vérfelfrissítés céljairól szóló 72.200/1936. F. M. számú rendelet ismertetése.

Az okszerű vadászat biztosításáról szóló 154.113/1927. B. M. számú rendelet ismertetése.

Vármegyei vadászati szabályrendeletek ismertetése, stb.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

7. Elsősegélynyujtás.

Sebkezelés. Vízbefúlás. Mesterséges légzés. Lábfeltörés. Kígyómarás. Orrvérzés. Rándulás. Ficamodás. Égés. Fagyás. Csonttörés. Felégés. Napszúrás. Hőguta.

A vadőri szaktanfolyam tan-, óra- és vizsgarendje.

Órarend.

Hétfő	*d. e.*	*8—9.*	*Jelentkezés. A vadőri tanfolyam szabályzatának ismertetése.*
		9—11.	*Vadak élete és vadászata.*
		11—12.	*Fegyver- és lőszertan.*
	d. u.	*1—5.*	*Lőttvad kezelése, feltörése, kizsigerelése, tárolása. Lőttvad szállítása tengelyen és vasúton.*
Kedd	*d. e.*	*8—10.*	*Vadak élete és vadászata.*
		10—11.	*Fegyver- és lőszertan.*
		11—12.	*Vadászati törvény. Rendeletek.*
	d. u.	*1—5.*	*Vadászmenyét, uhu és sólyommal való vadászat.*
Szerda	*d. e.*	*8—10.*	*Vadak élete és vadászata.*
		10—12.	*Vadászati törvény. Rendeletek.*
	d. u.	*1—5.*	*Fegyver belövési gyakorlat.*
Csütörtök	*d. e.*	*8—10.*	*Vadak élete és vadászata.*
		10—12.	*Gereznák lefejtése, kezelése kitömés alá.*
	d. u.	*1—5.*	*Dúvad mérgezési gyakorlat.*
Péntek	*d. e.*	*8—10.*	*Az erdő és a vadgazdaság viszonya. Erdősítés. Csenderesek létesítése.*
		10—12.	*Vadtenyésztés.*
	d. u.	*1—5.*	*Fácántenyésztési gyakorlat.*
Szombat	*d. e.*	*8—11.*	*Vadtenyésztés.*
		11—12.	*Szőrmés-, szárnyasragadozók irtása csapdával és hálóval, stb.*
	d. u.	*1—5.*	*Fogolytenyésztési gyakorlat.*
Vasárnap			*Egésznapos tanulmányút a Mezőgazdasági Múzeumba, az Állatkertbe.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Hétfő	*d. e.*	*8—10.*	*Vadak élete és vadászata.*
		10—11.	*Fegyver- és lőszertan.*
		11—12.	*Élővadbefogás elméletben.*
	d. u.	*1—5.*	*Élőnyúlbefogás (hálóval), csomagolás és szállítás.*
Kedd	*d. e.*	*8—10.*	*Vadak élete és vadászata.*
		10—12.	*Vadásztrófea (agancs) kikészítése és szerelése.*
	d. u.	*1—5.*	*Élővadbefogás (hálóval), csomagolás és szállítás.*
Szerda	*d. e.*	*8—10.*	*Vadak élete és vadászata.*
		10—12.	*Elsősegélynyujtás. Elméletben és gyakorlatban.*
	d. u.	*1—5.*	*Hasznos- és dúvad hívási gyakorlat tülök, kagyló- és csalsíppal, stb.*
Csütörtök	*d. e.*	*8—10.*	*Vadak élete és vadászata.*
		10—12.	*Vadászati törvény. Rendeletek.*
	d. u.	*1—5.*	*Vadászatrendezés gyakorlatban.*
Péntek	*d. e.*	*8—10.*	*Vadászati törvény. Rendeletek.*
		10—12.	*Vadászebfajták. Ebidomítás elméletben.*
	d. u.	*1—5.*	*Vadászebidomítás gyakorlatban.*
Szombat	*d. e.*	*8—10.*	*Vadászati törvény. Rendeletek.*
		10—12.	*Vadőr erkölcs- és illemtan.*
	d. u.	*1—5.*	*Vadászebidomítás gyakorlatban.*
Vasárnap			*Egésznapos vadászatrendezés gyakorlatban.*
Hétfő	*d. e.*		*Írásbeli vizsga; d. u. tanulmányút: Méhésztelep, Baromfitelep és a József főherceg arborétum megtekintése.*
Kedd	*d. e. és d. u.*		*Szóbeli vizsga.*
Szerda	*d. e. és d. u.*		*Szóbeli vizsga. Eredménykihirdetés. Bizonyítványkiosztás.*
Csütörtök			*Szükség esetén mint szerdán.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Tanrend.

A szaktárgy megnevezése	Előadási	Ismétlő	Gyakorlati oktatás	
			egész	fél
	órák száma		napos	
Vadak élete és vadászata	16	—	1	—
Fegyver- és lőszertan	3	—	—	1
Vadászati törvény. Rendeletek	9	5	—	—
Vadtenyésztés. Fácán-fogolytenyésztési gyakorlat	5	—	—	2
Az erdő és a vadgazdaság viszonya. Erdősítés. Csenderesek létesítése	2	—	—	—
Vadászebfajták. Vadászebidomítás	2	—	—	2
Vadőr erkölcs- és illemtan	2	—	—	—
Elsősegélynyujtás, elmélet és gyakorlatban	2	—	—	—
Gereznák lefejtése, kezelése kitömés alá	2	—	—	—
Vadásztrófea (agancs) kikészítése, szerelése	2	2	—	—
Élővadbefogás, csomagolás, szállítás	1	—	—	2
Lőttvad kezelése, feltörése, kizsigerelése, tárolása és szállítása	—	—	—	1
Vadászmenyét-, uhu- és vadászsólyommal való vadászat	—	—	—	1
Dúvadmérgezés. Hivási gyakorlat tülök-, kagyló és csalsíppal, stb.	—	—	—	2
Szőrmés és szárnyas ragadozók irtása csapdával és hálóval, stb.	1	—	—	—
Tanulmányút: Mezőgazdasági Múzeum, Állatkert	—	—	1	—
Tanulmányút: Méhésztelep. Baromfitenyésztőtelep. Arborétum.	—	—	—	1
Vadászatrendezési gyakorlat	—	—	1	1
Filmbemutató: „Vadászat Magyarországon", a „Magyar vad" és „Ebidomítás", stb. című filmek bemutatása	—	2	—	—

Étkezési idő

reggeli: 7—½8-ig,
ebéd: 12—1-ig.
vacsora: ½7—8-ig.

Oktatási idő

elméleti oktatás: d. e. 8—12-ig,
gyakorlati oktatás: d. u. 1—6 -ig,
ismétlő órák szükség esetén: d. u. 7—9 -ig.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Vadőri tanfolyam. A 197.479/1940. F. M. számú rendelet értelmében vadőri szakvizsgára, illetőleg az előkészítő szaktanfolyamra csak olyan *magyar állampolgár* jelentkezhetik, aki: 1. 20. életévét betöltötte; 2. legalább az elemi népiskola négy osztályát sikeresen elvégezte; 3. erkölcsileg nem esik kifogás alá; 4. legalább három évig megszakítás nélkül megfelelően gondozott vadászterületen vadászati illetőleg vadőri gyakorlati szolgálatban állott; 5. testi és szellemi fejlettség tekintetében kifogás alá nem esik.

Vadőri szakvizsga. A vadőri szakvizsgáról szóló 72.100/1936. F. M. számú rendelet értelmében a vadőri szaktanfolyam és szakvizsga helyét és idejét a földmívelésügyi miniszter évenkint hirdetményben hozza köztudomásra és egyben megalakítja és kinevezi a vadőri szakvizsgabizottságot, amely egy elnök, két rendes és egy póttagból áll. A vadőri szakvizsga tananyagát a fentebb említett 72.299/1936. F. M. számú rendeletnek „Tantervi utasítás" című része állapítja meg.

A vadőri szakvizsgát megelőző ez a kötelező tanfolyam két hétig tart. A szakvizsga írásbeli és szóbeli részből áll. A tanfolyam ingyenes, csupán vizsgadíj címén kell 30 pengőt fizetni. A vizsgabizottság a vizsga sikeres letételéről elnöke és tagjai által aláírt és a vizsgabizottság pecsétjével ellátott bizonyítványt ad ki, amely „Kitűnően képesített", „Jól képesített", vagy „Képesített" fokozatú lehet. A szakvizsga sikertelensége esetében az, egy év mulva megismételhető és újbóli sikertelenség esetében még egy ízben ismételhető meg.

A vadőr fegyverviselési joga. A vadőrök fegyverviselési és fegyverhasználati jogáról a vadászati törvény említést nem tesz és idevonatkozóan az erdőkről és a természetvédelemről szóló 1935 : IV. t.-c. 53. és 55. §-aiban[1]) találunk rendelkezéseket, amelyek ugyan a felesketett erdőmérnökök, alerdészek (főerdőőrök, erdőőrök) és erdőkerülők fegyverviseléséről szól, de amely rendelkezések megfelelően a vadőrökre is alkalmazandók.

Ezen rendelkezések szerint az említett erdőgazdasági alkalmazottak, amennyiben a felügyeletükre vagy őrizetükre bizott területen a vadállományra is kötelesek felügyelni, szolgálati lőfegyverükön felül a vadászati jog gyakorlására jogosultnak hozzájárulásával megfelelő vadászfegyvert is viselhetnek. Ez az idézett törvény rámutat arra, hogy ezeknek az erdőgazdasági alkalmazottaknak azokat a jogait, amelyek őket az előbbiek szerint megilletik, a földmívelésügyi miniszter és a belügyminiszter által együttesen kiadott szabályzat állapítja meg. Ez a szabályzat a földmívelésügyi miniszternek 72.086/1895. F. M.[2]) számú rendelete. Tehát az ebben foglaltakat kell a vadőrök fegyverviselési és fegyverhasználati jogaira nézve is irányadónak tekinteni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[1]) *Jegyzet.*

1935 : IV. t.-c. az erdőkről és a természetvédelemről.

53. §. A felesketett erdőmérnökök, alerdészek (főerdőőrök, erdőőrök) és erdőkerülők szolgálatukban közbiztonsági közegek; ebben a minőségükben lőfegyvert viselhetnek.

Amennyiben a felügyeletükre vagy őrizetükre bizott területen a vadállományra, halállományra és a törvényes védelem alatt álló állatokra is kötelesek felügyelni, szolgálati lőfegyverükön felül — a vadászati jog gyakorlására jogosultnak hozzájárulásával — megfelelő vadászfegyvert is viselhetnek.

55. §. A földmívelésügyi miniszter és a belügyminiszter által egyetértésben kiadott szabályzat állapítja meg az erdőgazdaságokban alkalmazott erdőmérnököknek, alerdészeknek (főerdőőröknek, erdőőröknek) és erdőkerülőknek azokat a jogait, amelyek őket az 53. §. értelmében megilletik, továbbá azokat a tennivalóit, amelyeket erdei, vadászati és halászati, továbbá a természetvédelemmel kapcsolatos kihágások, erdőrendészeti áthágások, erdőégés vagy közveszély esetében mint hatóságilag felesketett közbiztonsági közegek teljesíteni kötelesek. Ugyancsak a szolgálati utasítás állapítja meg a részletes fegyverviselési, fegyverhasználati és fegyelmi szabályokat is.

[2]) *Jegyzet.*

Az erdőőrök fegyverviselési, fegyverhasználati és fegyelmi szabályai tárgyában a m. kir. földmívelésügyi miniszter a belügyminiszterrel egyetértőleg 1895. évi 72.086. szám alatt a következő rendeletet bocsátotta ki.

Az erdőőrök fegyverviselése és fegyverhasználata.

1. §. Az erdőbirtokosok erdeinél alkalmazott s hatóságilag felesketett minden erdőőr szolgálatadójától egy rövid vadászkést képező szuronnyal és természetes színű szíjjon viselendő bőrtokkal ellátott könnyű szerkezetű, hátultöltő karabélyt kap, melyet szolgálatában állandóan magánál viselni köteles.

Ezen fegyverzet a szolgálatadó tulajdonát képezvén, kímélendő s mindig oly állapotban tartandó, hogy szükség esetén használni lehessen.

2. §. Az idézett törvényszakasz alá nem tartozó magánerdőbirtokosok is elláthatják felesketett erdőőreiket a fentebb előírt fegyverzettel, az erdőőrök azonban a fegyverhasználatra nézve a jelen szabályzatban biztosított jogokkal csak abban az esetben ruházhatók fel, ha eskületételi bizonyítványuk szerint a kellékeknek megfeleltek s ha a birtokos az illető erdőőrt, az őrizetére bizott erdőterület megjelölésével, a közigazgatási bizottságnak bejelenti.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

3. §. A szolgálatot teljesítő erdőőr az előírt fegyver használatára jogosítva van az ellen:

1. aki őt nyiltan vagy orvul, élete vagy testi épsége ellen irányuló szándékkal megtámadja;

2. ha a tetten ért vagy alapos gyanuval terhelt egyén felfegyverkezve lévén, az előzetes felszólítás dacára magát önként meg nem adja s illetve a nála lévő fegyvert vagy más életveszélyt okozó eszközt a felszólítás után el nem dobja, vagy esetleg védett helyzetéből előjönni vonakodik;

3. aki figyelmeztető utasításainak, őt szolgálata teljesítésében meggátlandó, tettlegesen ellenszegül;

4. aki, mint többször büntetett kárttevő, előzetes felhívásra az erdőből eltávozni nem akar s az erdőből való kivezetés ellen tettlegesen ellenszegül.

4. §. A fegyverhasználat joga azonban feltétlenül megszűnik mindazon esetekben, amidőn a kárttevő a netalán megkísérlett ellenállása vagy támadása után magát megadja, vagy megfutamodik.

Általában azokban az esetekben is, midőn a fegyverhez nyulás feltételeinek egyike, vagy másika fennforog, az erdőőr fegyverét csak azután használja, miután minden enyhébb eszközök alkalmazása eredménytelen marad s még akkor is a legnagyobb kímélettel és csak oly mérvig, amely a támadás visszaverésére vagy az ellenállás legyőzésére elkerülhetetlenül szükséges. A fegyver tehát mindenkor óvatosan használandó, különös figyelemmel arra, hogy az ember élete lehetőleg kiméltessék és szükségtelenül veszélynek ne tétessék ki. Ehhez képest és amennyiben azt a viszonyok megengedik, előbb a kevésbbé veszélyes fegyver (szurony) használandó, mire nézve határozó befolyással bír még az is, vajjon az ellenszegülő szintén fegyverrel és pedig milyennel, vagy milynemű testi sértést okozható eszközzel van ellátva.

5. §. Ha a fegyvernek fent elősorolt esetekben történt alkalmazása folytán az ellenszegülő súlyos testi megsértése következett be, az illető erdőőr köteles azonnal intézkedni, hogy a megsértett egyén a legközelebb fekvő biztos helyre szállíttassék s a viszonyok által nyujtható ápolásban részesíttessék. Ezenkívül köteles az erdőőr a fegyver használatát, ha az súlyos testi sértést vagy halált okozott, az illetékes közigazgatási bizottsághoz mindenkor haladék nélkül bejelenteni, a lőfegyver alkalmazását pedig akkor is, midőn az illető egyén meg nem sérült, vagy könnyű sebbel a helyszínről elmenekült. Halál esetén a tényálladék felvétele végett az illetékes járási főszolgabírónál is jelentés teendő.

.....

(Rendeletek Tára, 1896. évf. 85. oldal.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A hatóságilag felesketett és nyilvántartott vadőr a szolgálatadójától kapott fegyvert szolgálatban állandóan magánál viselni köteles. A szabályszerű szolgálati fegyver a karabély, de vadászfegyver is használható szolgálati fegyverként. **A vadőr fegyverhasználati joga.**

Szolgálatban a vadőr jogosítva van a fegyver használatára az ellen: 1. aki őt nyiltan vagy orvul élete vagy testi épsége ellen irányuló szándékkal megtámadja; 2. akit tetten ért, vagy alapos gyanuval terhelhet, ha fel van fegyverkezve és az előzetes felszólításra magát önként meg nem adja, illetőleg a nála lévő fegyvert vagy más életveszélyt okozható eszközt a felszólításra el nem dobja, vagy esetleg védett helyzetéből előjönni vonakodik; 3. aki a figyelmeztető utasításnak tettlegesen ellenszegül, hogy a vadőrt szolgálata teljesítésében megakadályozza; 4. aki mint többszörösen büntetett kárttevő előzetes felhívásra a vadászterületről eltávozni nem akar és az onnan való kivezetés ellen tettlegesen ellenszegül.

A vadőr fegyverhasználati joga azonban feltétlenül megszűnik abban az esetben, ha a kárttevő a netán megkísérelt ellenállás vagy támadás után magát megadja, vagy megfutamodik.

Fenyegetés vagy szóbeli sértés nem jogosítja fel a vadőrt fegyverhasználatára. Általában véve a vadőr fegyverét csak végső szükség esetében használhatja és ügyelnie kell arra is, hogy a vadorzót — ha arra rálő — a lövés lehetőleg elölről érje (láblövés) valamint arra is, hogy a lövés harmadik személy testi épségében kárt ne okozzon.

Ha a fegyverhasználatot elkerülni nem lehetett és a vadorzó súlyosan megsebesült, úgy azt a vadőr elsősegélyben köteles részesíteni és biztos helyre szállítani. A vadőr a fegyver használatát minden esetben — még akkor is, ha halálos sebesülés nem történt — az illetékes főszolgabírónál bejelenteni köteles.

Azokat a vadőri segédszolgálatot ellátó egyéneket (vadőrsegédek, gyakornokok), akik vadőri szakvizsgát még nem tettek és így hatóságilag nincsenek felesketve, vadászcselédeknek kell tekinteni. Ezeket, a *vadőrök számára megállapított különleges fegyverhasználati jog nem illeti meg*, kivéve a jogos önvédelem esetét (ez ú. i. mindenkit megillet). Amennyiben tehát ezeket szolgálatadójuk fegyverrel ellátta, úgy a fegyverhasználattal kapcsolatos következményekért is felelősséggel tartozik. **Vadászcselédek.**

A hegyőr a hegyközségekről szóló 1938 : XXXI. törvénycikk végrehajtási utasítása tárgyában kiadott 85.000/1938. F. M. számú rendelet 25. §-a[1]) értelmében egycsövü fegyver viselésére jogosult, ezt vadászatra egyáltalában nem, csupán kóbor eb és kártékony állatok elpusztítására, továbbá jogos önvédelem esetére használhatja. **Hegyőr.**

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Mezőőr. Mezőőröket alkalmazhatnak a községek és a magánosok egyaránt. Bárki által alkalmazott mezőőr csak forgópisztoly (marokfegyver) viselésére jogosult és egycsövű lőfegyverrel való ellátásuk csak egészen kivételesen indokolt esetben engedélyezhető akkor, ha a mezőőr állandó alkalmazásban áll és ha a közbiztonság érdekei azt feltétlenül szükségessé teszik. (117.200/1922. F. M.[2]) számú rendelet.)

A mezőőr külső szolgálata közben ebet nem vihet magával. A hatóságilag felesketett mezőőr hatósági közegnek tekintendő.

Az 53.489/1895. F. M.[3]) számú rendelet megengedi és előnyösnek tartja, ha a felesküdött mező- és hegyőrök vadőrként alkalmaztatnak. Az erre vonatkozó engedélyt a községi előljáróság meghallgatása után a főszolgabíró adja ki.

Vadőrök nyilvántartása. A vadőrök nyilvántartásáról a 118.709/1941. B. M. szám[4]) rendelet intézkedik.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 85000/1938. F. M. számú rendelete a hegyközségekről- valamint a szőlő- és gyümölcsgazdálkodásról szóló 1938 : XXXI. törvénycikk végrehajtásáról.

25. §. (1) A hegyközség a hegyőrt szolgálatbalépése alkalmával szolgálati jelvénnyel és szolgálati könyvvel látja el.

(2) A szolgálati jelvényt a hegyőr láthatóan viselni köteles.

(3) A hegyőr szolgálati könyvének tartalmaznia kell a hegyőr személyi adatait, a felesketésére vonatkozó igazolást, valamint a felügyeletére bizott terület pontos megjelölését, lehetőleg a birtokosok nevének felsorolásával. A szolgálati könyv ürlapjai panaszbejegyzésre szolgálnak. A hegyőr a szolgálati könyvet állandóan magánál hordani köteles.

(4) A hegyközség a hegyőrt egycsövű fegyverrel és síppal is felszereli.

(5) A fegyvert a hegyőr csak kóbor ebek és kártékony állatok elpusztítására, továbbá jogos önvédelemre használhatja. A fegyverrel vadászni tilos.

[2]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszternek 117.200/1922. számú körrendelete

valamennyi vármegyei és városi törvényhatóság első tisztviselőjének.

Ismételten előfordult, hogy egyes mező- vagy hegyőrök hosszúcsövű lőfegyvernek jogosulatlan használatával nemcsak az amúgy is erősen megcsappant hasznos vadállomány-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ban tettek olykor csak nehezen vagy sehogysem pótolható kárt, hanem sajnos nem egy esetben emberélet is esett áldozatul.

Igaz, hogy felelősségem teljes tudatában a m. kir. belügyminiszter úrral egyetértőleg, — minden hosszúcsövű fegyverrel való ellátást kérelmező esetben — csak a legkörültekintőbb vizsgálat után adtam és akkor csupán az előírásos Werndl rendszerű egylövetű golyós és csakis tetemesen kisebbített lőpormennyiségű töltényekkel ellátandó lőfegyverre az engedélyt, külön-külön kikötve, hogy minden engedélyesnek, a 9862/1920. M. E. számú rendelet szerint fegyvertartási engedéllyel kell ellátva lennie.

Mégis alig ellenőrizhető, hogy kisebb erkölcsi judiciummal bíró egyének, nagyobb lőporadaggal ellátva töltényüket emberben és vadban esetleg alantasabb érzelmeiktől vezéreltetve, kiszámíthatatlan kárt ne tegyenek.

Tekintettel arra, hogy a mult gyászos idők következményeiképpen, szükségszerűen még itt-ott jelentkező erkölcsi kilengések megfékezésére olykor szükség lehet a mező- és hegyőröket hosszúcsövű fegyverrel ellátni, mégis szigorú kötelességévé teszem Címnek, hogy ilyen előterjesztést ne mint általában a multban, hanem csakis a legindokoltabb esetben tegyen.

Ebből az alkalomból emlékezetébe idézem még az 1901. évből származó 72.682. itteni számú körrendeletemet, melyben hivatkoztam az 1894. évi XII. t.-c. végrehajtása tárgyában kiadott D) mellékletét képező szabályzat 4. §-ára, mely szerint mező- vagy hegyőröket, községieket, úgy mint a magánosok által tartottakat, csakis a forgópisztoly használatára jogosítja, s más fegyver viselése csupán a m. kir. belügyminiszter úr által és általam jóváhagyott indokolt törvényhatósági határozat alapján engedhető meg.

Ismételten felhívom tehát a törvényhatóságot, intézkedjék haladék nélkül aziránt, hogy azon községi vagy magánosok által tartott mező- vagy hegyőröktől, akik rendőri teendőkkel megbízva nincsenek, engedély nélkül hosszúcsövű lőfegyvert viselnek, ezen lőfegyverek azonnal bevonassanak, a községi előljáróság és m. kir. csendőrség pedig a mező- és hegyőri személyzet fegyverviselését állandóan ellenőrizze.

Újólag figyelmeztetem egyúttal a törvényhatóságot, hogy a mező- és hegyőröknek forgópisztoly helyett hosszúcsövű lőfegyverrel való ellátását a jövőben csak ott leszek hajlandó megengedni, ahol ezt a közbiztonság érdekei feltétlenül követelik s ahol minden tekintetben megbízható s nem időszakonkint felfogadott, hanem állandóan alkalmazott mező- vagy hegyőrök teljesítenek szolgálatot.

(Földmívelési Értesítő. 1922. évf. 325. oldal.)

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[3]) *Jegyzet.*

A földmívelésügyi m. kir. miniszter 1895. évi 53.489.számú rendelete

a községi mezőőröknek a vadőrzéssel való megbizatása tárgyában.

Kérdés intéztetvén hozzám az iránt, hogy az 1894 : XII. t.-cikk alapján alkalmazott községi mezőőrök egyszersmind vadgondozók (vadőrök) lehetnek-e, a belügyminiszter úrral egyetértőleg értesítem a törvényhatóságot, miszerint semmi észrevételem nincs az ellen, sőt előnyösnek tartom, hogy a községi mezőőrök a vadőrzéssel is megbizassanak, úgy azonban, hogy erre az engedélyt kis- és nagyközségekben — a községi előljáróság meghallgatása után — a járási főszolgabíró, városokban pedig az 1894 : XII. t.-cikk 102. §-a szerint illetékes elsőfokú hatóság adja meg, hogy a vadőrzésért megállapitandó díjak annak a pénztárnak képezzék bevételét, amelyből a mezőőr fizetését huzza.

(Rendeletek Tára, 1895. évf. 188. oldal.)

[4]) *Jegyzet.*

A m. kir. belügyminiszter 118.709/1941. B. M. számú rendelete a vadőrökről központi nyilvántartás vezetése tárgyában.

Valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének és a kárpátaljai területen lévő közigazgatási kirendeltségek vezetőinek.

A vadgondozási érdekek biztosítása céljából szükségesnek látszik, hogy a vadőrökről országos központi nyilvántartás készüljön és abban a változásokat mindenkor keresztülvezessék.

A nyilvántartást a m. kir. földmívelésügyi miniszter úr megbizásából a Magyar Vadtenyésztők Kiviteli és Kereskedelmi Részvénytársasága budapesti cég készíti el és vezeti.

A nyilvántartás elkészítésének és vezetésének célja az, hogy az említett részvénytársaság, mint a földmívelésügyi miniszter úrnak vadászati ügyekben végrehajtó szerve, vadászati ügyekben bármikor érintkezésbe léphessen az ország területén működő vadőrökkel, másrészt a vadászterület tulajdonosok és haszonbérlők óhajának megfelelően, az elhelyezkedés nélküli vadőrökről bármikor tájékoztatást nyujthasson.

Felhívom ezért Cimet, hogy a hatósága területén alkalmazott vadőröket sürgősen irassa össze és annak alapján készittessen azokról kimutatást, amelynek a következő adatokat kell tartalmaznia:

1. vezeték és keresztnév; 2. születési hely és idő; 3. vallás; 4. családi állapota, (családoknál a gyermekek száma) 5. vadőri vizsgát tett-e s ha igen, mikor és hol; 6. vadőri esküt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

mikor és hol tett; 7. mióta működik mint vadőr és jelenleg kinek a szolgálatában van; 8. pontos lakcíme; 9. megjegyzés.

Ezenfelül össze kell iratni és a most mondott adatokat tartalmazó külön kimutatásba kell foglalni azokat is, akik korábban mint vadőrök működtek és jelenleg nincsenek alkalmazásban, de ilyen alkalmazást vállalnak.

Az összeírás során a vadőröket figyelmeztetni kell, hogy bejelentett személyi adataikban beállott minden változást a nyilvántartás vezetésével megbizott részvénytársasághoz saját érdekükben is jelentsenek be.

E kimutatásokat 60 nap alatt közvetlenül a m. kir. földmívelésügyi miniszter úrhoz kell felterjeszteni.

42. §. A vadászat tulajdonosa vagy haszonbérlője és a felvigyázó személyzet, nemkülönben a közrend fenntartására hivatott közegek jogosítva vannak mindenkit, kit tilos vadászaton kapnak, ha magát fel nem ismerhetővé tette, nevét eltagadta, vagy állandó lakhelye ismeretlen, a legközelebbi községi hatósághoz kísérni, hogy itt kiléte kideríttessék.

Igazoltatás, bekísérés.

A vadászatra jogosult, továbbá személyzete (erdőmérnöki, gazdatiszti, alerdészi, erdőőri, vadőri személyzete) és a közrend fenntartására hivatott közegek (csendőrök, rendőrök, pénzügyőrök) jogosultak azt, akit tilos vadászaton érnek, igazolásra felszólítani, bekísérni, a gyanús viselkedésüeket megmotozni, a náluk talált vadat, tojást stb. és vadászati eszközöket (fegyver, távcső, töltény, tölténytáska, hátizsák, csalsíp, csalimadár, stb.) tiltott eszközöket (hurok, háló, csapda, tőr, stb.) vagy egyéb bünjeleket hatósági őrizetbevétel céljából lefoglalni. A hatósági közegeknek az előbbi eljárása ellen védekezővel szemben, joguk van a szolgálati fegyver használatára.

A vadőr az idegen vadászterületre elmenekülő orvvadászt ott is jogosult fegyverrel felszerelten üldözni. Alapos gyanuval terhelt egyéneknél (többszörösen büntetett visszaeső orvvadászoknál) tettenérés és közvetlen üldözés vagy beismerés esetében házkutatást is jogosult a vadőr tartani, pl. ha látta a vadorzót fegyverrel, vagy az elejtett vaddal együtt házába menekülni, célszerübb azonban a házkutatást a községi előljáróság megbízottja (esküdt) jelenlétében foganatosítani.

43. §. Vadászati kihágásokra nézve a hatósági illetőséget az elkövetés helye határozza meg.

Ha az elkövetés helye szerint több bírói hatóság lenne illetékes, ezek közül a panaszló szabadon választhat.

Kihágásnál illetékes hatóság.

A vadászati kihágás helyéül azt a helyet kell tekinteni, ahol a vadászati kihágás befejezést nyer. Ha ez a hely kétséges, úgy a kihágás ügyében az a hatóság illetékes, amelyik az ügyben előbb tett intézkedést.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A honvédség és csendőrség állományába tartozó személyek ellen vadászati kihágás ügyében tett feljelentés alapján az eljárást, a terhelt felettes parancsnoksága indítja meg.

44. §. Ha többen társaságban követtek el valamely kihágást, a kártérítésért egyetemleg felelősek.

A büntetés mindenik tettesre külön-külön szabandó ki.

Egyetemleges felelősség.

Amennyiben vadászati kihágással kapcsolatban eljárási költségek is merültek fel, úgy az elmarasztalt terhelteket ezek a költségek is egyetemlegesen terhelik.

45. §. A vadászati kihágások által okozott költségek és közvetlen károk, amennyiben az eljárás folyama alatt bejelentetnek, a kihágás felett hozandó ítéletben megállapítandók.

Ha alapos meggyőrálásuk bővebb bizonyítási eljárást igényelne, s a kihágás feletti ítélet hozatalát késleltetné: a káros fél követelésével polgári perre utasítandó.

Ha a panaszlott a vád alól felmentetik, költségei a magánvádló ellen megítélendők.

Költségek, károk megállapítása.

A vadászati kihágások által okozott költségekhez a felmerült eljárási költségek is hozzátartoznak. Ilyenek az eljáró tisztviselő vagy közeg (erdőmérnök, gazdatiszt, erdőőr, vadőr stb.) utiköltsége, napidíja, a magánvádló készkiadásai, a szakértők díja, a tanuk napidíja, stb.

A megállapított költségeket és károkat az elmarasztalt köteles megtéríteni.

A kihágási ítéletben a lefoglalt tárgyak elkobzása vagy visszaadása tekintetében is intézkedni kell. Az elkobzás elrendelése a rendőri büntetőbíró szabad mérlegelésére van bizva, azonban a vadászati kihágási ügyben hozott ítéletekben rendszerint kimondatik a használt fegyvernek elkobzása.

Elkobzott fegyverek értékesítése.

Az elkobzott csekélyebb értékű fegyvereket alkatrészeire szét kell szedni és ócskavasként el kell árverezni, az egyéb fegyvereket pedig, amelyek a kincstár tulajdonát képezik, árverés mellőzésével az elsőfokú rendőri büntetőbíróságnak kell értékesíteni. (105.000/1909. B. M. számú rendelet, 165.000/1910. B. M. számú rendelet 7. §-a, 9862/1920. M. E. számú rendelet 19. §-a.)

46. §. Ha a vadászati kihágás miatt a kihágási bíróságnál a tett elkövetése napjától számítandó három hó alatt panasz vagy feljelentés nem történik, a kihágás büntethetősége elévül.

Ha azonban a büntető törvények alá tartozó eset forog fenn, az elévülési idő is a büntető törvények értelmében határoztatik meg.

Elévülés.

A büntető törvénykönyv 112. §-a értelmében a magánindítványra üldözendő kihágások ügyében a feljelentést a kihágás tudomásuljutásának idejétől számított három hónap alatt kell megtenni, amivel szemben a vadászati törvény a tett elkövetésének napjától számított három hónap alatt kí-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ványa meg a feljelentés megtételét. Ez a háridő tehát rövidebb, mint ami a büntető törvénykönyvben meg van szabva.

47. §. A kihágás ügyében eljáró hatóságok hatáskörét állapította meg ez a §,. azonban az 1929 : XXX. t.-c. 59. §-a folytán hatályát vesztette.

A vadászati kihágási ügyekben a hatóságok és hatósági fokozatok eszerint a következők: Hatáskör.

1. Első fokon:

a) kis- és nagyközségekben a főszolgabíró vagy szolgabíró; abban a községben pedig, amelynek területére az állami rendőrség működése kiterjed, az állami rendőrkapitányság vagy kirendeltség vezetője, vagy helyettük a belügyminiszter által megbizott tisztviselő;

b) megyei és törvényhatósági jogú városokban az állami rendőrkapitányság vezetője, vagy helyette a belügyminiszter által megbizott tisztviselő;

c) Budapesten az állami rendőrség kerületi kapitánya, vagy helyette a belügyminiszter által megbizott tisztviselő.

2. Másodfokon:

a) kis- és nagyközségekben az alispán; abban a községben pedig, amelynek területére az állami rendőrség hatásköre kiterjed, az állami rendőrség vidéki főkapitánya;

b) megyei és törvényhatósági jogú városokban az állami rendőrség vidéki főkapitánya;

c) Budapesten az állami rendőrség budapesti főkapitánya.

3. Harmadfokon:

a) a belügyminiszter, illetőleg olyan kihágásban, amely a földmívelésügyi miniszter ügykörébe tartozó ügyben merül fel, a belügyminisztériumban szervezett Kihágási Tanács. Ezeket az ügyeket a másodfokú hatóság a földmívelésügyi miniszterhez terjeszti fel.

A vadászati kihágási ügyekben az eljárást a rendőri büntető eljárás szabályozásáról szóló 65.000/1909. B. M. számú rendelet (Rbsz) értelmében kell lefolytatni. Eljárás.

A vadászati kihágási ügyeknél bizonyos esetekben szakképviselőknek is részt kell venni. A szakképviselő a vármegyei vadászati felügyelő, illetőleg a járási (városi) vadászati tudosító. A szakképviselők közreműködésére a hivatalból üldözendő vadászati kihágások eseteiben (29., 30. és 31. §-ok) van szükség. (2.536/1937. B. M.[1]) a 2700/1942. B. M.[2]) számú rendeletek és 24.164/1937. F. M.[3]) számú rendelet). A vadászati tudósítók (felügyelők) a tudomásukra jutott, hivatalból üldözendő vadászati kihágásokat feljelenteni is kötelesek. A szakképviselő jogosult a kihágási tárgyalás során a vád képviseletét átvenni, tanukat bejelenteni, megidézésüket kérni, az iratokba betekinteni, a tárgyaláson résztvenni, Szakképviselők. Vadászati felügyelők (tudósítók).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

indítványt tenni és fellebbezéssel élni, tehát általában véve ugyanazok a jogok illetik meg, mint a tiszti ügyészt. A vadászati tudósítót (felügyelőt) a hivatalból üldözendő vadászati kihágási ügyek tárgyalásaiban szakképviselőként történt részvételéért díjazás nem illeti meg.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. belügyminiszter 2536/1937. kih. számú rendelete a rendőri büntetőeljárásban résztvevő szakképviselők összesített jegyzékéről szóló 5200/1932. B. M. kih. sz. körrendelet kiegészítése tárgyában.

Valamennyi vármegye törvényhatóság első tisztviselőjének, a m. kir. rendőrség budapesti és vidéki főkapitányainak, mint másodfokú rendőri büntetőbíráknak, továbbá valamennyi járási főszolgabírónak, végül a m. kir. rendőrség valamennyi kapitánysága (budapesti ker. kapitánysága) és kirendeltsége vezetőinek, mint elsőfokú rendőri büntetőbíráknak.

A rendőri büntető eljárás egységes szabályozása tárgyában kiadott 65.000/1909. B. M. sz. rendelet (a Rbsz.) 17. §-ának negyedik bekezdése alapján az 5200/1932. B. M. kih. sz. körrendelet III. részét az alábbi rendelkezéssel egészítem ki:

„13. az 1883 : XX. t.-c. 29., 30. és 31. §-aiba ütköző és hivatalból üldözendő vadászati kihágások eseteiben az illetékes járási és városi vadászati tudósítók."

Ez a rendelet a Belügyi Közlönyben történt közzétételét követő nyolcadik napon lép hatályba.

[2]) *Jegyzet.*

A m. kir. belügyminiszter 2700/1942. B. M. kih. számú rendelete.

A rendőri büntető eljárás egységes szabályozása tárgyában kiadott 65.000/909. B. M. számú belügyminiszteri és igazságügyminiszteri rendelet (Rbsz) 17. §-a az eljárásban résztvevő személyek közé sorolja a szakképviselőt is.

A szakképviselő elnevezés alatt azokat a testületeket, bizottságokat és közegeket kell érteni, akiket külön törvények vagy miniszteri rendeletek a közegészségügyi, a közgazdasági, a közforgalmi, az ipari, a kereskedelmi vagy egyéb különleges közérdekek képviseletére feljogosítanak.

Minhogy a rendőri büntető eljárásban résztvevő szakképviselőkről 5.200/1932. B. M. kih. szám alatt kiadott körrendeletemben foglalt összesített jegyzék hatálybalépése óta, a szükséghez képest időről-időre több kiegészítő és módosító jegyzék tétetett közzé, amelyeknek kezelése és áttekintése nehézkessé vált, a szakképviselők újabb összesített jegyzékét — további intézkedésig — az alábbiakban közlöm.

13. a vadászatról szóló 1883 : XX. t.-c., valamint az 1925 : XXIV. t.-c. 1. §-ban foglalt felhatalmazás alapján kiadandó

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

rendeletek és a 3.940/1941. M. E. sz. továbbá a 158.120/1941. F. M. sz. rendeletek rendelkezéseibe ütköző kihágások esetén az illetékes vármegyei vadászati felügyelő vagy járási vadászati tudósító.

[3]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszternek 24.164/1937. I. B. 2 számú körrendelete a vadászati tudósítónak a hivatalból üldözendő vadászati kihágási ügyekben szakképviselőként való megbizatása tárgyában.

Valamennyi Vadászati Tudósítónak.

A m. kir. belügyminiszter úr, felkérésemre, folyó évi április hó 15-én kelt 2536/1937. kih. számú rendeletével a rendőri büntető eljárásban résztvevő szakképviselők összesített jegyzékébe a járási és városi vadászati tudósítókat felvette, s ezzel a vadászati tudósítókat a vadászatról szóló 1883 : XX. t.-c. 29., 30. és 31. §-aiba ütköző és a hivatalból üldözendő vadászati kihágási ügyekben szakképviseleti jogkörrel felruházta.

A m. kir. belügyminiszter úr szóbanforgó rendeletének másolatban való megküldése mellett felhívom, ennek kapcsán Vadászati Tudosító Urat, hogy az illetékes elsőfokú rendőri büntető bíróval lépjen érintkezésbe a) kis- és nagyközségekben a főszolgabíró, vagy szolgabíró; abban a községben pedig, amelynek területére az állami rendőrség működése kiterjed, az állami rendőrkapitányság vezetője, vagy helyette a m. kir. belügyminiszter úr által megbizott tisztviselő; b) megyei és törvényhatósági jogú városokban a rendőrkapitányság vezetője, vagy helyette a m. kir. belügyminiszter úr által megbizott tisztviselő; c) Budapesten az állami rendőrség kerületi kapitánya vagy helyette a m. kir. belügyminiszter úr által megbizott tisztviselő és a fentemlített vadászati kihágási ügyekben a rendőri büntető szabályzat 30. §-ában a szakképviselő részére megállapított jogokat a vád képviseletében gyakorolja.

A vadászati tudósítók.

A vadászati tudósítói intézményt a földmívelésügyi miniszter az 1934. évben rendszeresítette. Ez a megbizatás tiszteletbeli, díjazással nem jár és a vadászati tudosító feladata az, hogy működési területén — amely rendszerint egy járás területére, illetőleg egy törvényhatósági jogú város területére terjed ki, — a vadászati viszonyokat állandóan figyelemmel kísérje, a vad mikénti áttelepéléséről minden év május hó 31. napjáig, egyéb tapasztalatairól, illetőleg javaslatairól pedig időnkint a földmívelésügyi miniszterhez jelentést tegyen, a közigazgatási hatóságok részéről hozzá intézett megkeresésekre válaszoljon, végül, hogy a hivatalból üldözendő vadászati kihágási ügyekben az előbbiekben már ismertetett módon mint szakképviselő közreműködjék. A vadászati tudósító megbizatása bármikor visszavonható.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Vadászati felügyelők.

A visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen a vadászati tudósítókon felül, a még nagyobb hatáskörrel kinevezett vármegyei vadászati felügyelők is ellátják ezt a munkakört. (3940/1941. M. E. számú rendelet 5. §.)

A vadászati felügyelők (helyettesek) az alispán előtt a következő fogadalmat teszik le:

„Becsületemre és lelkiismeretemre fogadom, hogy a vármegyei vadászati felügyelői (helyettesi) tisztemhez tartozó minden ügyben, a gondozásomra bízott vadvédelmi és vadászati érdekek szem előtt tartásával személyválogatás, érdekeltség és elfogultság nélkül, részrehajlatlanul, lelkiismeretem és meggyőződésem szerint pontosan és serényen eljárok. Isten engem úgy segéljen."

49. §. Átmeneti rendelkezéseket tartalmaz.

50. §. Hatálybalépő rendelkezést tartalmaz, amelynek gyakorlati jelentősége jelenleg már nincs.

A visszacsatolt országrészeken a vadászati jog szabályozása.

Vadászat Kárpátalján.

A Magyar Szent Koronához visszacsatolt felvidéki országrészen a vadászatra vonatkozóan ugyanazok a jogszabályok vannak hatályban, mint amelyek az anyaországban érvényesek.

A kárpátaljai területen az 5710/1939.[1]) M. E. számú rendelet szabályozta a vadászat gyakorlását, amelynek végrehajtásáról a 194.100/1940. F. M.[2]) számú rendelet szól.

Ezek értelmében a kárpátaljai területen a vadászati jog csak annyiban tér el az anyaország vadászati jogától, hogy a medve és a nyérc vadászata tilos, amely tilalom alól csak a földmívelésügyi miniszter esetenkint adhat felmentést, a szarvasbika vadászata pedig a tilalmi idők betartásával csak azzal a korlátozással szabad, hogy csak legalább 1.000 kat. hold összefüggő erdős vadászterületen szabad 1.000 holdankint egy szarvasbikát ejteni.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. minisztériumnak 5710/1939. M. E. számú rendelete a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területen a vadászat gyakorlásának szabályozása tárgyában.

1. §. A Magyar Szent Koronához visszatért Kárpátaljai területen a vadállomány megóvása érdekében a vadászat további rendelkezéséig tilos szarvasra, dámvadra, őzre, zergére, mezei nyúlra, siket- és nyírfajdra, császármadárra, túzokra, fácánra, fogolyra, fürjre, harisra, erdei szalonkára, nyári lúdra, tőkés kacsára, gémre, vándorsólyomra, kerecsensólyomra, hollóra, valamint a duvadak közül medvére, hiuzra, vadmacskára, nyércre és vaddisznóra.

2. §. A földmívelésügyi miniszter az előbbi §-ban meghatározott vadászati tilalom alól egyes vadfajok, meghatáro-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

zott területek, vagy egyes vadak lelövése tekintetében — különösen vadkárok elhárítása érdekében — kivételt engedélyezhet, egyúttal meghatározhatja a vadászat módját s a vadlelövést bejelentési kötelezettséghez kötheti.

3. §. (1) A Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területen a vadászati jog gyakorlására vonatkozó szerződést, amennyiben annak időtartama a jelen rendelet hatálybalépésétől számított három hónapon túlhalad, tudomásulvétel végett a jelen rendelet hatálybalépésétől számított harminc nap alatt be kell mutatni. A szerződést a M. Kir. Földmívelésügyi Minisztérium Kirendeltségénél, Ungváron az a fél köteles bemutatni, aki a vadászati jog gyakorlását másnak átengedi.

(2) A tudomásulvétel tárgyában a földmívelésügyi miniszter az előbbi bekezdésben megállapított határidőtől számított hatvan nap alatt végérvényesen határoz. A földmivelésügyi miniszter a tudomásulvételt megtagadja, ha a szerződés az ország vadgazdálkodási érdekeit veszélyezteti, vagy ha a szerződés alapján vadászatra jogosult a vadászatot az okszerű vadászattal össze nem egyeztethető módon gyakorolta, vagy végül, ha a vadászatra jogosult megbizhatóságával szemben alapos kétség támasztható

(3) A földmívelésügyi miniszter a szerződés tudomásulvételét attól teheti függővé, hogy a felek a szerződésnek kifogás alá eső kikötéseit megfelelően módosítják.

4. §. (1) Amennyiben a cselekmény súlyosabb büntető rendelkezés alá nem esik, kihágást követ el és tizenöt napig terjedhető elzárással büntetendő az, aki:

a) *az 1. §-ban meghatározott tilalom megszegésével vadászik;*

b) *a földmívelésügyi miniszternek a 2. §. alapján kiadott rendelkezéseibe ütköző módon gyakorolja a vadászatot;*

c) *a földmívelésügyi miniszternek a 2. §. alapján kiadott rendelkezése megszegésével a vadlelövést nem jelenti be;*

d) *a vadászati jog gyakorlására vonatkozó szerződést a 3. §. (1) bekezdésében meghatározott idő alatt nem mutatja be;*

e) *tudomásul nem vett szerződés alapján vadászati jogot gyakorol.*

(2) A pénzbüntetésre az 1928 : X. t.-c. rendelkezései az irányadók.

(3) A kihágás miatt az eljárás a közigazgatási hatóságnak, mint rendőri büntetőbíróságnak a hatáskörébe tartozik. Az 1929 : XXX. t.-c. 59. §-a (1) bekezdésének 3. pontjában foglalt rendelkezés alkalmazása szempontjából szakminiszternek a földmívelésügyi minisztert kell tekinteni.

5. §. A jelen rendelet kihirdetésének napján lép hatályba.

(Rendeletek Tára, 1939. évf. 835. oldal.).

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[2]) *Jegyzet.*

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 194.100/1940. F. M. számú rendelete a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területen a vadászat gyakorlásának szabályozása tárgyában.

A Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területen a vadászat gyakorlásának szabályozása tárgyában kiadott 5710/1939. M. E. számú rendelet 2. §-ában nyert felhatalmazás alapján a következőket rendelem:

1. §. A Magyar Szent Koronához visszatért területen az 5710/1939. M. E. számú rendelet 1. §-ában meghatározott vadfajokra a medve- és nyércvadászatnak kivételével a vadászat az 1925: XXIV. t.-c. 1. §-a alapján kiadott rendeletekben meghatározott tilalmi idők betartásával azzal a korlátozással szabad, hogy csak legalább 1000 kat. hold összefüggő erdős vadászterületen szabad 1000 kat. holdankint egy szarvasbikát elejteni. Medve elejtésére a földmívelésügyi miniszter indokolt esetben engedélyt ad.

2. §. (1) Hasznos vadat fényszóró alkalmazásával vadászni tilos. Szarvast, dámvadat, őzet, muflont, vaddisznót és hiuzt csak golyóval szabad elejteni és a kegyelemlövést is csak golyóval szabad megadni. Méreg vagy csapda alkalmazásával vadat nem szabad elejteni. A farkas azonban december hó 15. és február hó 15. napja között nagydögben elhelyezett méreggel pusztítható. A mérgezett dögöt február hó 15. napja után haladék nélkül el kell távolítani.

(2) A vaddisznó kivételével csülkösvadra (szarvas, dámvad, őz, muflon) a hajtóvadászat tilos. A kopózás minden vadra tilos, csak a vaddisznó vadászatánál használható az úgynevezett vaddisznós kutya. A hiuz csak cserkészeten, vadászkutya nélkül vadászható.

3. §. A jelen rendelet az 1940. évi augusztus hó 1-én lép hatályba.

(Rendeletek Tára, 1940. évf. 2073. oldal.)

Vadászat Erdélyben.

A keleti és erdélyi országrészen a vadászat szabályozásáról a 3.940/1941. M. E. számú rendelet és az ennek végrehajtása tárgyában kiadott 158.120/1941. F. M. számú rendelet intézkedik. Ezt az utóbbi rendeletet a szarvastehén vadászatára vonatkozóan a 239.838/1941. F. M. számú rendelet módosította.

A hivatkozott rendeletek szövege a következő:

A m. kir. minisztériumnak 3.940/1941. M. E. számú rendelete.

a Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen a vadászat szabályozása tárgyában.

A m. kir. minisztérium a román uralom alól felszabadult keleti és erdélyi országrésznek a Magyar Szent Koronához visszacsatolásáról és az országgal egyesítéséről szóló 1940: XXVI. t.-c. 3. §-ában foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendeli:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Vadászati haszonbérleti szerződések bemutatása.

1. §.

(1) A Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrész területén a vadászati jog gyakorlására vonatkozó és a jelen rendelet hatálybalépésének napján érvényben lévő szerződések eredeti példányát vagy annak hiteles másolatát (magyar fordítással együtt) az ingatlan tulajdonosa (haszonélvezője, haszonbérlője) köteles a jelen rendelet hatálybalépésétől számított harminc nap alatt a terület szerint illetékes törvényhatóság első tisztviselőjénél bemutatni.

(2) A szerződésekhez csatolni kell eredetben vagy hiteles másolatban (magyar fordítással együtt) az arra vonatkozó módosító és kiegészítő szerződést — amennyiben ilyen van —, valamint azt a román hatósági határozatot is, amely a nagyvadak tekintetében az évi lelövési keretet megállapította.

(3) A bemutatási kötelezettség elmulasztása esetében a szerződés a bemutatásra megállapított határidő leteltével hatályát veszti. Az ingatlan tulajdonosa (haszonélvezője, haszonbérlője) a bemutatási kötelezettség elmulasztásából származó károkért a másik féllel szemben kártérítéssel tartozik.

2. §.

(1) Az 1. §. értelmében bemutatott szerződések tudomásulvétele tekintetében, kivéve a 3. §. alá eső szerződéseket, a törvényhatóság első tisztviselője a vármegyei vadászati felügyelő (5. §.) szakvéleményének meghallgatása után határoz.

(2) A törvényhatóság első tisztviselője a bemutatott szerződés tudomásulvételét megtagadhatja, ha:

a) *az ország vadgazdálkodási érdekeit a szerződés veszélyezteti;*

b) *a vadászatra jogosítottal szemben a vadászat okszerű gyakorlása vagy általában megbízhatósága tekintetében kétség merül fel;*

c) *a vadászterület kiterjedése és vadállománya, másrészt a vadászati haszonbér összege tekintetében feltűnő aránytalanság állapítható meg.*

(3) A szerződés tudomásulvételének megtagadása esetében a szerződés hatályát veszti.

3. §.

(1) A törvényhatóság első tisztviselője az 1. §. értelmében bemutatott szerződést a vármegyei vadászati felügyelő véleményével együtt nyolc nap alatt a tudomásulvétel tárgyában való határozathozatal végett a földmívelésügyi miniszterhez terjeszti fel, ha:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

a) *a szerződés a román földmívelésügyi miniszter közvetlen határozata alapján jött létre;*

b) *a szerződést a keleti és erdélyi országrész visszacsatolása után és a jelen rendelet hatálybalépése előtt kötötték;*

c) *a szerződést a visszacsatolás előtt kötötték ugyan, de a visszacsatolás után átruházták;*

d) *a haszonbérlő a jelen rendelet hatálybalépésének napján külföldi állampolgár.*

(2) Ha a 660/1941. M. E. számú rendelet (Budapesti Közlöny 1941. évi 21. szám) alapján a magyar államkincstár a szerződés hatálya tekintetében már nyilatkozott vagy a másik fél az államkincstárnak a nyilatkozattételre már határidőt tűzött ki, az 1. §. értelmében bemutatandó szerződéshez csatolni kell az államkincstár nyilatkozatát, illetőleg a nyilatkozattételre való felhívás másolatát.

(3) A földmívelésügyi miniszterhez felterjesztett szerződések tudomásulvételére, illetőleg a tudomásulvétel megtagadására a 2. §. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

A magyar vadászati jog hatályának kiterjesztése.

4. §.

A magyar jognak a vadászatra vonatkozó szabályai — az alábbi §-okban meghatározott eltérésekkel — a jelen rendelet hatálybalépésének napjától a visszacsatolt keleti és erdélyi területekre is kiterjednek.

Vadászati felügyelők.

5. §.

(1) A földmívelésügyi miniszter a visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen minden törvényhatóságban a törvényhatóság területén, illetőleg annak visszacsatolt részére kiterjedő működési körrel az alább meghatározott tennivalók ellátására vadászati felügyelőt bíz meg.

(2) A vadászati felügyelő figyelemmel kíséri mindazokat a jelenségeket, amelyek a vadállományt, a vadvédelmet és a vadászat gyakorlását érintik, megfigyeléseiről rendszerint negyedévenkint, a szükséghez képest esetenkint is jelentést tesz a földmívelésügyi miniszternek. A vadászati felügyelő a kivételes vadlelövési kérelmek felől és a vadlelövési keret meghatározása tekintetében véleményt nyilvánít és vadászati kérdésekben a földmívelésügyi miniszternek javaslatot tesz.

(3) A vadászati felügyelő az 1883 : XX. t.-c. 29—31. §-aiba ütköző és hivatalból üldözendő vadászati kihágási ügyekben a 65.000/1909. B. M. számú rendelet (Rbsz.) 30. §-ában a szakképviselő részére megállapított jogokat a vád képviseletében gyakorolja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

(4) A vadászati felügyelő vadászati kérdésekben a törvényhatóság első tisztviselőjének is véleményező, szaktanácsadó és javaslattevő szerve.

(5) A vadászati felügyelő működésének megkezdése előtt az alispán előtt fogadalmat tesz. A vadászati felügyelőt díjazás nem illeti, megbízatása bármikor visszavonható.

A vadászterület nagysága.

6. §.

Havasi jellegű községekben a vadászati jog gyakorlása szempontjából a mezőgazdasági művelés alatt álló ingatlanokat az erdőgazdasági (havasi) ingatlanokkal együtt kell számításba venni. E községekben az ingatlan tulajdonosa (haszonélvezője, haszonbérlője) a vadászati jogot csak akkor gyakorolhatja, ha:

a) *az ingatlan legalább 2.000 kat. hold;*

b) *az ingatlan 2.000 kat. holdnál kisebb ugyan, de kerítéssel vagy árokkal van körülvéve s a vad abból sem ki, sem abba be nem válthat.*

A vadászati jog gyakorlására jogosult személyek.

7. §.

A vadászati jog csak olyan személynek adható haszonbérbe s árverés során vételi ajánlatot is csak az tehet, akinek erre az illetékes vadászati felügyelő meghallgatása után a földmívelésügyi miniszter vagy az általa kijelölt szerv engedélyt ad. Ez a rendelkezés a társbérlőkre, vadásztársaság alakítása esetében annak tagjaira, valamint mindezek személyében utóbb beállott változásokra is kiterjed.

8. §.

(1) Ha a társbérlők száma a hetet eléri, vadásztársaságot kell alakítani.

(2) A társbérlő, illetőleg a vadásztársasági tag csak annyi lehet, hogy egy-egyre apróvadas területen legalább 200 kat. hold, nagyvadas területen legalább 1.000 kat. hold essék.

9. §.

Vadászjegy kiállításának csak akkor van helye, ha azt a vadászati felügyelő a vadászjegyre szóló bejelentése (5.007/1924. P. M. sz. rendelet) véleményezi. A vadászati felügyelő a vadászjegy kiállítását akkor nem véleményezi, ha a kérelmezőtől a vadászat okszerű gyakorlása nem várható. Azokat az eseteket, amikor a vadászati felügyelő véleményezésére nincs szükség, a földmívelésügyi miniszter rendelettel állapítja meg.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Vadlelövési keret.

10. §.

A földmívelésügyi miniszter a vadászati felügyelő meghallgatása után meghatározhatja, hogy a vadászterületen évenkint mely számban és milyen ivaranyban szabad vadat, különösen siketfajdot, nyírfajdot, őzet, szarvast, zergét, dámvadat, muflont, medvét és hiuzt lőni.

A vadászat gyakorlására és a vadászati jog haszonbérbe adására vonatkozó szabályok.

11. §.

A vad védelmére és gondozására, a vadőri szolgálatra, a vadászati jog gyakorlására és haszonbérbeadására vonatkozó részletes jogszabályokat a földmívelésügyi miniszter rendelettel állapítja meg.

Büntető rendelkezések.

12. §.

(1) Amennyiben a cselekmény súlyosabb beszámítás alá nem esik, kihágást követ el és pénzbüntetéssel büntetendő:

a) *aki a 7. §-ban foglalt rendelkezések ellenére vadászati jogot haszonbérbe ad, vagy mint bérlő vagy társbérlő haszonbérbe vesz, avagy mint vadásztársaság tagja gyakorol;*

b) *az a társbérlő, aki a 8. §. (1) bekezdésében foglalt rendelkezésnek nem tesz eleget;*

c) *aki a 8. §. (2) bekezdésében foglalt rendelkezés ellenére vadászati jogot haszonbérbe ad, vagy haszonbérbe vesz, vagy mint vadásztársaság tagja gyakorol;*

d) *aki a 10. §-ban foglalt rendelkezések ellenére a földmívelésügyi miniszter által megállapított vadlelövési keretet túllépi.*

(2) A pénzbüntetésre az 1928 : X. törvénycikk rendelkezései az irányadók.

(3) A kihágás miatt az eljárás a közigazgatási hatóságnak, mint rendőri büntetőbíróságnak a hatáskörébe tartozik. Az 1929 : XXX. t.-c. 59. §-a (1) bekezdésének 3. pontjában foglalt rendelkezés alkalmazása szempontjából szakminiszternek a földmívelésügyi minisztert kell tekinteni.

Záró rendelkezések.

13. §.

A jelen rendelet rendelkezései nem érintik a honvédelemről szóló 1939 : II. t.-c. 106. §-ának a vadászati jog haszonbérbeadására vonatkozó rendelkezéseit.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

14. §.

A jelen rendelet a kihirdetésének napján lép hatályba és azt a földmívelésügyi miniszter hajtja végre.

A m. kir. földmívelésügyi miniszternek 158.120/1941. F. M. számú rendelete

a Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen a vadászat szabályozásáról szóló 3.940/1941. M. E. számú rendelet végrehajtása tárgyában.

A Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen a vadászat szabályozása tárgyában kibocsátott 3.940/1941. M. E. számú rendelet 9., 11. és 14. §-aiban foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendelem.

A vad védelme és gondozása.

1. §

A vadászati jog tulajdonosa, haszonélvezője, haszonbérlője (a továbbiakban vadászatra jogosult) a vad gondozására és védelmére az alábbi kötelezettségeket tartozik teljesíteni:

a) *fővadas (szarvas, dámvad) és őzállománnyal rendelkező vadászterületeken a fővad és őz téli etetéséről gondoskodni, ezeknek a vadaknak téli tartózkodási helyein 2.000 kat. holdankint legalább egy-egy állandó fedett vadtetőt felállítani és minden év október hó 15. napjától kezdődőleg megfelelő takarmánnyal ellátni;*

b) *a beerdősült területen 500 kat. holdankint egy sózót felállítani és jókarban tartani;*

c) *mezőgazdasági művelés alatt álló azokon a területeken, ahol a fogoly és a fácán számottevő vadállományt képez, ezeknek téli etetéséről minden év november hó 1. napjáig 500 kat. holdankint egy-egy etető felállítása és ennek ezen időponttól kezdődően megfelelő eleséggel (szemestakarmánnyal) való ellátása által gondoskodni;*

d) *nagy havazás esetében azokon a területeken, amelyeken jelentősebb nyúllállomány van, ezek etetéséről megfelelő takarmány kihelyezésével gondoskodni.*

2. §.

A vadászatra jogosult köteles a kártékony szőrmés és szárnyasvadat, kóborkutyát és macskát irtani és amennyiben szükséges, a 23.542/1895. B. M. (Rendeletek Tára, 1895. évfolyam, 231. oldal) és a 77.686/1922. B. M. (Rendeletek Tára, 1922. évfolyam, 251. oldal) számú rendeletekben előírt óvórendszabályok betartása mellett, méreggel is pusztítani.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vadőri szolgálat.

3. §.

(1) A vadászatra jogosult köteles vadászterületének megfelelő őrzéséről gondoskodni és ezen célból, amennyiben a vadászterület a 4.000 kat. hold nagyságot eléri, úgy egy, minden további 4.000 kat. hold után pedig még egy-egy, lehetőleg szakvizsgázott és hatóság által felesketett vadőrt alkalmazni.

(2) A vadászatra jogosultnak egymással összefüggő vadászterületei a vadőrök létszámának megállapításánál egy vadászterületnek tekintendők akkor is, ha azok több község határában fekszenek.

(3) Vadőr csak az lehet, akinek erre a lakóhelye szerint illetékes elsőfokú közigazgatási hatóság engedélyt ad. Az elsőfokú közigazgatási hatóság ezt az engedélyt csak abban az esetben adhatja ki, ha a vadőrként alkalmazandó egyén ezt a foglalkozást élethivatásként gyakorolja és a lakóhely szerint illetékes hadtestparancsnokságnak a vadőrként való alkalmazás ellen állambiztonsági szempontból észrevétele nincs.

(4) Vadásztárs vagy vadásztársasági tag vadőrként nem alkalmazható.

(5) Ha a vadászterület nagysága a 4.000 kat. holdat nem éri el, vadőrként a községi erdőőrt vagy mezőőrt is lehet alkalmazni.

A vadászati jog gyakorlásáról.

4. §.

(1) A vadászatot a vadászati tilalmi idők betartása mellett azzal a korlátozással lehet gyakorolni, hogy siketfajd, nyírfajd, őz, szarvas, zerge, muflon, dámvad, medve és hiuz csak a földmívelésügyi miniszter által jóváhagyott lelövési kereten belül ejthető el.

(2) A vadászatra jogosult az előbbi bekezdésben említett vadakról minden év március hó 15. napjáig, a vadászati felügyelőhöz vadfajonkint és ivaronkint elkülönített — április hó 1. napjától a következő év február hó 15. napjáig terjedő vadászati idényre szóló — lelövési tervezetet köteles benyujtani. Ha a vadászatra jogosult a vadlelövési tervezetet ezen határidő után nyujtja be, a földmívelésügyi miniszter a lelövési keret megállapítását elutasíthatja. Arra az (1) bekezdésben említett vadra, amelyre vadlelövési keret nincs megállapítva, a vadászatot gyakorolni tilos.

(3) A vadlelövési tervezeteket a vadászati felügyelő minden év április hó 1. napjáig, illetőleg annak benyujtásától számított nyolc nap alatt köteles véleményes javaslatával a földmívelésügyi miniszterhez felterjeszteni.

(4) A földmívelésügyi miniszter a vadlelövési keretet a vadászati, valamint a mező- és erdőgazdasági érdekek figyelembevételével állapítja meg.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

(5) Amennyiben a vadászatra jogosult a vadlelövési keretben megállapított szarvastehén, dámtehén és őzsuta mennyiséget nem lövi ki, úgy a következő vadászati idényre szóló vadlelövési keretben a szarvasbika, dámbika és őzbak lelövését ennek megfelelően csökkenteni lehet.

(6) A vadászatra jogosult az elejtett, valamint más módon elpusztult vadakról és a befogott élővadakról kimutatást vezetni és azt a vadászati felügyelőnek minden év március hó 15. napjáig bemutatni tartozik.

5. §.

(1) Általánosságban tilos:

a) *fényszóró alkalmazásával vadászni;*

b) *mindennemű csülkös vadra és medvére söréttel és póstával vagy vágott ólommal — beleértve a kegyelemlövést is — lőni;*

c) *repülőgépről, gépkocsival, általában motoros járművel vadászni;*

d) *vonuló vizivad kivételével hasznosvadra lesgödörből vadászni;*

e) *leshelyet (magas lest) a szomszédos terület határától számított 200 méteren belül felállítani;*

f) *vaddisznó kivételével csülkösvadra hajtóvadászatot tartani;*

g) *kopóval vagy más hajtó ebbel vadászni.*

(2) A vadászati felügyelő javaslatára a törvényhatóság első tisztviselője a 2000 kat. hold vagy annál nagyobb kiterjedésű vadászterületeken a vaddisznó vadászatához az ú. n. vaddisznós kutya használatát megengedheti.

(3) Az apróvadas (fogoly, fácán, nyúl) terület ugyanazon részén, ugyanazon fajta hasznosvadra vadászati idényenkint (4. §. [2] bekezdés) csak egy hajtóvadászatot szabad tartani.

(4) Minden apróvadas területnek egynegyed részét vadászati idényenkint váltakozva kíméleti területnek kell kijelölni. A haszonbérbeadott apróvadas területeknek egyharmad részét kell a haszonbérleti idő utolsó évében kíméleti területnek kijelölni. A kíméleti területeken hasznosvadra vadászni tilos.

6. §.

(1) A vadászatra jogosult köteles minden sebzett csülkösvadnak vadászterületéről való kiváltását, a kiváltás helyének megjelölésével annak a vadászatra jogosultnak bejelenteni, akinek területére a sebzett csülkösvad átváltott.

(2) Sebzett vadnak idegen területen való követése (utánkeresése) csak az érdekelt szomszédos területek vadászatra jogosultjainak kölcsönös írásbeli megegyezése esetében van megengedve.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

(3) A vadászatra jogosult a jelen rendelet hatálybalépésének napjától számított egy év letelte után az 5000 kat. hold vagy ennél nagyobb kiterjedésű fővadas területen egy vérebet, illetőleg vércsapára bevezetett mindenes vizslát vagy tacskót köteles tartani.

7. §.

(1) Valamely vadászterületen nem honos vadfajtának telepítésére a földmívelésügyi minisztertől engedélyt kell kérni.

(2) Ha valamely területen vadvész lép fel, azt a vadászatra jogosult a vadászati felügyelőnek és az illetékes elsőfokú állategészségügyi hatóságnak haladéktalanul bejelenteni köteles.

A vadászterületek haszonbérbeadása.

8. §.

(1) Valamely ingatlan akkor képez önálló vadászterületet, ha:

a) *az ingatlan kiterjedése összefüggően legalább a 200 kat. holdat, illetőleg havasi jellegű községekben legalább a 2.000 kat. holdat eléri;*

b) *az ingatlan 200 kat. holdnál, illetőleg havasi jellegű községekben 2000 kat. holdnál kisebb ugyan, de azt olyan kerítés veszi körül, amely a vad ki- és beváltását megakadályozza;*

c) *az ingatlan legalább 50 kat. hold, illetőleg havasi jellegű községekben legalább 500 kat. hold kiterjedésű és a közvetlen szomszédos ingatlanokkal egyesítés folytán oly közös vadászterületet alkot, amelynek kiterjedése összefüggően a 200 kat. holdat, illetőleg a 2000 kat. holdat eléri.*

(2) Az előbbi bekezdés c) *pontjában foglalt rendelkezések a községek (városok) tulajdonában lévő ingatlanokra nem vonatkoznak.*

(3) Az (1) bekezdés rendelkezései értelmében önálló vadászterületet nem képező, valamint a község (város) tulajdonában lévő ingatlanoknak vadászati jogát — ezen utóbbiak területének terjedelmére való tekintet nélkül — haszonbérbe kell adni. Az (1) bekezdés rendelkezései értelmében önálló vadászterületet nem képező ingatlanok vadászati jogát a község (város) tulajdonát képező ingatlanok vadászati jogával együttesen kell haszonbérbe adni.

(4) Ha az előbbi bekezdés értelmében együttesen haszonbérbe adandó vadászterületek, illetőleg az ilyen vadászterületek egyes összefüggő részeinek kiterjedése a 200 kat. holdat, illetőleg a havasi jellegű községekben a 2000 kat. holdat el nem éri, a vadászati jogot csak a közvetlenül szomszédos önálló vadászterületek vadászatra jogosultjai egyikének lehet haszonbérbe adni. Ezek közül elsősorban az jöhet figyelembe, akinek vadászterületével a kérdéses vadászterület a vadászat

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

okszerű gyakorlása szempontjából célszerűen egyesíthető. Ha ez a körülmény több szomszédos terület tekintetében egyformán áll fenn, a hosszabb birtokhatáron közvetlenül szomszédos önálló vadászterület vadászatra jogosultjának kell a vadászati jogot haszonbérbe adni, aki viszont ezt haszonbérbe venni köteles.

9. §.

(1) A vadászati jognak az előbbi §. (3) bekezdése értelmében bérbeadás útján való hasznosítása rendszerint csak nyilvános árverésen történhetik. Ha a község (város) érdekei indokolttá teszik, a törvényhatóság első tisztviselője a szabadkézből való haszonbérbeadást engedélyezheti.

(2) A haszonbérbeadási feltételek megállapításánál a községi elöljáróság (polgármester) a vadászati felügyelő szakvéleményét meghallgatni és javaslatait figyelembevenni köteles.

(3) Az árverésről az árverés határnapját megelőzően legalább negyven nappal hirdetményt kell kibocsátani, amelyet a kibocsátás napján a vadászati felügyelőnek meg kell küldeni és a szokásos módon való közhírrétételén kívül (helyi lap, vadászlap) legalább egyszer a Budapesti Közlönyben is közzé kell tenni.

(4) A haszonbérlet legrövidebb időtartama 10 év lehet.

(5) A haszonbérleti szerződéseket úgy kell megkötni, hogy azok lejártának időpontja minden esetben június hó 30. napjára essék.

10. §.

(1) A 8. §. (3) bekezdése értelmében együttesen haszonbérbe adandó ingatlanok, valamint az erdőbirtokossági társulatok, legeltetési társulatok, társulatokká alakulni kötelezett közösségek (1935 : IV. t.-c. 146. §.), közbirtokosságok és hegyközségek tulajdonában álló ingatlanok vadászati joga osztatlanul adandó haszonbérbe.

(2) Az előbbi bekezdésben foglalt rendelkezés alól a földmívelésügyi miniszter az érdekeltek kérelmére vagy hivatalból kivételt tehet és megállapíthatja azt, hogy az említett ingatlanok vadászati jogát milyen megosztásban kell haszonbérbe adni.

Vadászati haszonbérleti szerződések.

11. §.

(1) Vadászati jog csak olyan személynek adható haszonbérbe, s árverés során vételi ajánlatot csak az tehet, akinek — a (2) bekezdésben említett kivételtől eltekintve — erre a lakóhelye szerint illetékes vadászati felügyelő, illetőleg ennek hiányában a lakóhelye szerint illetékes törvényhatóság első tisztviselője véleményének meghallgatása után a bérbevenni szándékolt vadászterület fekvése szerint illetékes törvényhatóság első tsztviselője engedélyt ad.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

(2) Külföldi állampolgárnak az (1) bekezdésben említett engedélyt csak a földmívelésügyi miniszter adhatja ki.

(3) Az (1), illetőleg a (2) bekezdésben említett engedély megszerzése a társbérlőkre, valamint vadásztársaság alakítása esetében annak összes tagjaira kötelező. Ez a rendelkezés azokra is kiterjed, akik a vadászterület haszonbérbe vétele után kívánnak társbérlők lenni, illetőleg vadásztársaságba tagoknak belépni.

12. §.

(1) A 3.940/1941. M. E. számú rendelet 1. §-a értelmében bemutatandó vadászati haszonbérleti szerződések, valamint az 1941. évi május hó 28. napja után kötött vadászati haszonbérleti szerződések tekintetében a honvédelemről szóló egyes ingatlanforgalmi korlátozások tárgyában kibocsátott 10.650/1931. M. E. számú rendelet (Rendeletek Tára, 1931. évfolyam, 1970. oldal) 7. §-ában megállapított eljárást le kell folytatni.

(2) Az 1941. évi május hó 28. napja után kötött vadászati haszonbérleti szerződéseket az előbbi bekezdésben említett eljárás lefolytatása után, jóváhagyás végett az előbbi §-ban említett engedélyekkel együtt a földmívelésügyi miniszterhez fel kell terjeszteni.

A vadászjegy kiállítása.

13. §.

A vadászjegy kiállításához a 3.940/1941. M. E. számú rendelet 9. §-ában említett vadászati felügyelői véleményezésre azoknak, akik a vadászjegyek és fegyverigazolványról szóló 5.007/1924. P. M. számú rendelet (Rendeletek Tára, 1924. évfolyam, 1204. oldal) 4. §-ában foglalt rendelkezések értelmében illetékmentes vadászjegyre tarthatnak igényt, szükség nincsen.

Hatóságok.

14. §.

A törvényhatóság első tisztviselője a vadászati felügyelő szakvéleményének meghallgatása után állapítja meg azt, hogy:

a) *mely vadászterületen képez a fogoly, a fácán és a nyúl számottevő vadállományt (1. §. c) és d) pont);*

b) *mely vadászterület tekintendő apróvadas területnek (5. §. (3) bekezdés);*

c) *mely község tekintendő havasi jellegűnek (8. §. (1) bekezdés);*

d) *a 8. §. (4) bekezdése értelmében kinek kell a vadászterületet haszonbérbe venni és ennek mennyi a haszonbére.*

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Büntető rendelkezések.

15. §.

(1) Amennyiben a cselekmény súlyosabb beszámítás alá nem esik, kihágást követ el és pénzbüntetéssel büntetendő:

a) *az a vadászatra jogosult, aki az 1. §-ban foglalt rendelkezések ellenére a vad gondozására és védelmére vonatkozó kötelezettségeket nem teljesíti;*

b) *az a vadászatra jogosult, aki a 2. §-ban foglalt rendelkezések ellenére a kártékony állatokat nem irtja;*

c) *az a vadászatra jogosult, aki a 3. §-ban foglalt rendelkezések ellenére a vadászterület őrzéséről nem gondoskodik;*

d) *az a vadászatra jogosult, aki a 4. §. (6) bekezdésében foglalt rendelkezések ellenére az elejtett és elpusztult vadról a bejelentést nem teszi meg;*

e) *az, aki a vadászatot az 5. §-ban foglalt rendelkezések be nem tartásával gyakorolja;*

f) *az a vadászatra jogosult, aki a 6. §. (3) bekezdésében foglalt rendelkezések ellenére vadászkutyát nem tart;*

g) *az a vadászatra jogosult, aki a 7. §. (2) bekezdésében foglalt rendelkezések ellenére a fellépett vadvészt nem jelenti be.*

(2) A pénzbüntetésre az 1928 : X. törvénycikk rendelkezései az irányadók.

(3) A kihágás miatt az eljárás a közigazgatási hatóságnak a hatáskörébe tartozik. Az 1929 : XXX. t.-c. 59. §-a (1) bekezdésének 3. pontjában foglalt rendelkezések alkalmazása szempontjából szakminiszternek a földmívelésügyi minisztert kell tekinteni.

Záró rendelkezés.

16. §.

A jelen rendelet kihirdetésének napján lép hatályba.

(Budapesti Közlöny 1941. évi 135. szám.)

A m. kir. földmívelésügyi miniszter 239.823/1941. F. M. számú rendelete,

a Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen a szarvastehén vadászatának szabályozása tárgyában.

A Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen a vadászat szabályozása tárgyában kibocsátott 3.940/1941. M. E. számú rendelet (Budapesti Közlöny 1941. évi 120. szám) 11. §-ában foglalt felhatalmazás alapján a következőket rendelem:

1. §. A Magyar Szent Koronához visszacsatolt kelcti és erdélyi országrészen az 1941—1942. évi vadászati idény hátra-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

lévő részében (1942. évi július hó 31. napjáig) — a vadászati tilalmi idők megállapítása tárgyában kibocsátott 160.000/1941. F. M. számú rendelet (Budapesti Közlöny 1941. évi 163. szám) 1. §-ában megállapított tilalmi idő betartása mellett — szarvastehénre hajtóvadászatot is szabad tartani.

2. §. A 3.940/1941. M. E. számú rendelet végrehajtása tárgyában kibocsátott 158.120/1941. F. M. szám 5. §-a (1) bekezdésének f) *pontja az előbbi §-ban megjelölt időtartamra a jelen rendeletben foglalt rendelkezéseknek megfelelően módosul.*

3. §. A jelen rendelet kihirdetésének napján lép életbe.

(Budapesti Közlöny 1941. évi 278. sz.)

Vadászat a Délvidéken.

A visszafoglalt délvidéki területen a 6.080/1941.[1]) M. E. számú rendelet szabályozta a vadászat gyakorlását, amely rendelet lényegében csak a vadászati haszonbérleti szerződések felülvizsgálásáról szól és így ezen országrészen a vadászatot az anyaországban hatályban lévő jogszabályok értelmében lehet gyakorolni.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. minisztériumnak 6.080/1941. M. E. számú rendelete

a visszafoglalt délvidéki területen a vadászati haszonbérleti szerződések felülvizsgálása tárgyában.

A m. kir. minisztérium a visszafoglalt délvidéki területen a vadászati haszonbérleti szerződések felülvizsgálata tárgyában — a törvényhozás rendelkezéséig — a következőket rendeli:

1. §. A visszafoglalt délvidéki területen a vadászati jog gyakorlására vonatkozó és a jelen rendelet hatálybalépésének napján érvényben lévő szerződések eredeti példányát vagy annak hiteles másolatát (magyar fordítással együtt) az ingatlan tulajdonosa (haszonélvezője, haszonbérlője) köteles a jelen rendelet hatálybalépésétől számított harminc nap alatt a terület szerint illetékes törvényhatóság első tisztviselőjénél bemutatni. A szerződéshez csatolni kell eredetben, vagy hiteles másolatban (magyar fordítással együtt) az arra vonatkozó módosító és kiegészítő szerződést is.

A bemutatási kötelezettség elmulasztása esetében a szerződés a bemutatásra megállapított határidő leteltével hatályát veszti. Az ingatlan tulajdonosa (haszonélvezője, haszonbérlője) a bemutatási kötelezettség elmulasztásából származó esetleges kárért a másik félnek kártérítéssel tartozik.

2. §. Az 1. §. értelmében bemutatott szerződések tudomásulvétele tekintetében — kivéve a 3. §. alá eső szerződéseket — a törvényhatóság első tisztviselője a szerződés bemutatásától számított tizenöt nap alatt határoz. A tudomá-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

sulvétel tárgyában hozott határozatokról az 1941. évi október hó 10. napjáig a földmívelésügyi miniszterhez összefoglaló jelentést kell tenni.

A törvényhatóság első tisztviselője a bemutatott szerződés tudomásulvételét megtagadhatja, ha:

a) *az ország vadgazdálkodási érdekeit a szerződés veszélyezteti,*

b) *a vadászatra jogosítottal szemben a vadászat okszerű gyakorlása vagy általában megbízhatósága tekintetében kétség merül fel,*

c) *egyfelől a vadászterület kiterjedése és vadállománya, másfelől pedig a vadászati haszonbér összege között feltűnő aránytalanság állapítható meg.*

A szerződés tudomásulvételének megtagadása esetében a szerződés hatályát veszti.

3. §. A törvényhatóság első tisztviselője az 1. §. értelmében bemutatott szerződést véleményes jelentéssel nyolc nap alatt a tudomásulvétel tárgyában való határozathozatal végett a földmívelésügyi miniszterhez terjeszti fel, ha:

a) *a szerződést a délvidéki terület visszafoglalása után és a jelen rendelet hatálybalépése előtt kötötték,*

b) *a szerződést a délvidéki terület visszafoglalása előtt kötötték ugyan, de a visszafoglalás után átruházták,*

c) *a haszonbérlő a jelen rendelet hatálybalépésének napján külföldi állampolgár volt.*

A földmívelésügyi miniszterhez felterjesztett szerződések tudomásulvételére, illetőleg a tudomásulvétel megtagadására a 2. §. rendelkezéseit kell megfelelően alkalmazni.

A földmívelésügyi miniszter a szerződés tudomásulvételét attól teheti függővé, hogy a felek a szerződésnek kifogás alá eső részeit megfelelően módosítják.

4. §. Az 1—3. §-ban foglalt rendelkezések nem érintik a honvédelemről szóló 1939 : II. t.-c. 106. §-ának a vadászati jog haszonbérbeadására vonatkozó rendelkezéseit.

5. §. A haszonbérbeadott vadászterületeken a vadászat mindaddig tilos, amíg a törvényhatóság első tisztviselője, illetőleg a földmívelésügyi miniszter a szerződést tudomásul nem vette. (2., 3. §.)

Azon a vadászterületen, amelyen az ingatlan tulajdonosa (birtokosa) maga gyakorolja a vadászatot és azon a haszonbérbe adott vadászterületen, amelyre nézve a törvényhatóság első tisztviselője, illetőleg a földmívelésügyi miniszter a szerződést tudomásul vette (2., 3. §.), a vadászat gyakorlására a vadászati tilalmi idők megállapításáról szóló 160.000/1941. F. M. számú rendelet (Budapesti Közlöny, 1940. évi 160. szám) azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy szarvasbikát és szarvastehenet, dámbikát és dámtehenet, va-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

lamint őzbakot és őzsutát csak a földmívelésügyi miniszter külön engedélyével szabad lőni. Az erre irányuló kérelmet a vadászterület fekvése szerint illetékes törvényhatóság első tisztviselőjénél kell előterjeszteni; e törvényhatóság első tisztviselője a kérvényt véleményes javaslatával tizenöt nap alatt a földmívelésügyi miniszterhez terjeszti fel.

6. §. Amennyiben a cselekmény súlyosabb beszámítás alá nem esik, kihágást követ el és pénzbüntetéssel büntetendő az, aki:

a) *az 5. §. első bekezdésében foglalt rendelkezések ellenére olyan területen gyakorolja a vadászatot, ahol a vadászat tilos;*

b) *az 5. §. harmadik bekezdésében foglalt rendelkezések ellenére a földmívelésügyi miniszter külön engedélye nélkül gyakorolja a vadászatot, vagy az engedélyben megszabott keretet túllépi.*

A pénzbüntetésre az 1928 : X. törvénycikk rendelkezései az irányadók.

A kihágás miatt az eljárás a közigazgatási hatóságnak, mint rendőri büntetőbíróságnak a hatáskörébe tartozik. Az 1929 : XXX. t.-c. 59. §-a (1) bekezdésének 3. pontjában foglalt rendelkezés alkalmazása szempontjából szakminiszternek a földmívelésügyi minisztert kell tekinteni.

7. §. A jelen rendelet az 1941. évi augusztus hó 16. napján lép hatályba; végrehajtásáról a földmívelésügyi miniszter gondoskodik.

(Budapesti Közlöny 1941. évf. 185. sz.)

A hasznosvad kötelező téli etetése.

A vadállomány pusztulásának a megakadályozása tárgyában a 49.570/1940. B. M.[1]) számú rendelet, a hasznosvad kötelező téli etetése, gondozása és védelme tárgyában a 4.782/1940. B. M.[2]) és a 11.111/1942. F. M.[3]) számú rendeletek intézkednek.

Lényegükben a kemény és a hosszantartó téltől elcsigázott hasznos vadállomány további pusztulásának a megakadályozására tartalmaznak intézkedéseket, utasítván a törvényhatóság első tisztviselője, illetőleg a vadászati felügyelők (tudósítók) útján a vadászterülettulajdonosokat (bérlőket), hogy a vadállomány megmentése érdekében, illetőleg a hasznos vadállomány téli etetése tekintetében a szükséges intézkedéseket megtegyék. Egyben az illetékes hatóságokat arra utasítják, hogy a mulasztást elkövetőkkel szemben a megfelelő megtorló intézkedéseket haladék nélkül megtegyék és hogy szükség esetén a vadászati haszonbérleti szerződések azonnali megszüntetése iránt intézkedjenek, továbbá, hogy a vadorzókkal szemben pedig az eljárást soronkívül, a legszigorúbban folytassák le.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

[1]) *Jegyzet.*

A m. kir. Belügyminiszternek 49.570/1940. B. M. számú körrendelete a vadállomány pusztulásának a megakadályozása tárgyában.

Valamennyi vármegye alispánjának, a beregi, máramarosi és ungi közigazgatási kirendeltség vezetőjének, a m. kir. rendőrség budapesti és vidéki főkapitányának, valamennyi rendőrkapitányság és kirendeltség vezetőjének, valamennyi főszolgabírónak és valamennyi csendőrkerületi parancsnokságnak.

Az országban dúló rendkívüli nagy hóviharok és hideg időjárás hazánk vadállományát pusztulással fenyegeti.

A vadállományban rejlő nagy nemzeti érték megmentése tárgyában a m. kir. földmívelésügyi miniszter úrral egyetértően felhívom Címedet, utasítsa a vadászterületek tulajdonosait és bérlőit, főleg pedig a községi vadászterületek bérlőit, hogy a legmesszebbmenően mindent tegyenek meg a gondjaikra bízott vadállomány megmentése érdekében, mert a szükséges intézkedések elmulasztása esetén különösen a községi területek bérlőit súlyos felelősség terheli, ami esetleg a bérletek megszűnésére is vezethet.

Felhívom egyben Címedet, hogy saját hatáskörében is tegyen meg mindent a hasznos vadállomány pusztulásának megakadályozása érdekében, azok ellen pedig, akik a hasznos vadakat bármi módon pusztítják, vagy eltulajdonítják, vadászati kihágás miatt az eljárást soronkívül folytassák le.

Felhívom végül Címedet arra is, hogy ezt a körrendeletemet hatósága területén a szokásos módon tegye közhírré és egyúttal kérje fel a nagyközönséget, különösen pedig a gazdatársadalmat, hogy a zord időjárástól szenvedő hasznos vadállomány megmentése érdekében a maga részéről is tegyen meg minden lehetőt.

[2]) *Jegyzet.*

A m. kir. Belügyminiszternek 4.782/1940. B. M. számú körrendelete a hasznosvad kötelező téli etetése tárgyában.

Valamennyi törvényhatóság első tisztviselőjének

Székhelyeiken.

A szokatlanul hideg tél és nagy hó az ország vadállományát pusztulással fenyegeti. Ez a veszély a községi vadászterületek bérértékének csökkenése által a községek (városok) várható bevételeit is kedvezőtlenül érinti.

Felhívom ezért Címedet, haladéktalanul utasítsa a községi elöljáróságot és a megyei városok polgármestereit, illetőleg erre illetékes szerveit a következőkre:

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

a) *Szigorúan ellenőrizzék, hogy a községi vadászterületek bérlői eleget tesznek-e a törvényhatósági szabályrendeletben a vadállomány téli etetésére és gondozására nézve előírt kötelezettségüknek és hogy ez a tevékenység kielégítő-e? Ha azt tapasztalnák, hogy a bérlők ezen kötelezettségüknek egyáltalában vagy csak hiányosan tesznek eleget, a bérlők által letétbe helyezett biztosíték terhére haladéktalanul gondoskodjanak a vadállomány megfelelő etetéséről. Az etetést mindaddig folytatni kell, amíg azt az időjárás szükségessé teszi.*

b) *Ha az előbbi bekezdésben említett biztosíték azért, mert a bérlet lejárt, vagy lejáró félben van, nem áll rendelkezésre, az etetés költségeit a községi pénztárból kell fedezni. Ezeket a költségeket az újból való bérbeadás esetén befolyó bérösszeg terhére kell elszámolni.*

Az Alispán urak e rendeletem végrehajtására a főszolgabírókat és megyei városok polgármestereit, a törvényhatósági jogú városok polgármesterei arra illetékes szerveiket, a főszolgabírák pedig a községi elöljáróságokat azonnal távbeszélőn utasítsák. Távbeszélő útján, 3 nap alatt teendő jelentést kérjenek arról, hogy a vadvédelmi intézkedések megtétettek-e, mik az esetleg tapasztalt nehézségek és megközelítőleg mekkora az eddigi kár a vadállományban. A törvényhatóságok első tisztviselői a beérkezett jelentések alapján tegyenek hozzám folyó évi február hó 24-ig összefoglaló részletes jelentést.

A vadetetés módjára nézve szakértők javaslata alapján a törvényhatóságok első tisztviselői adjanak a végrehajtásra hivatott közegek számára részletes utasítást.

[3]) *Jegyzet.*

A m. kir. Földmívelésügyi Miniszter 11.111/1942. számú rendelete a hasznosvad téli védelme és gondozása tárgyában.

Valamennyi Törvényhatóság Első Tisztviselőjének
(a visszacsatolt Kelet és Erdély kivételével)
és az Ungi, Beregi, Máramarosi Közigazgatási Kirendeltség
Vezetőjének,

Székhelyeiken.

A beállott nagy hideg és havazás a vadászterületek birtokosaitól, illetőleg bérlőitől vadállományuk óvása érdekében fokozott gondoskodást kíván.

Bár meg vagyok győződve, hogy az érdekelt vadászterület-birtokosok és bérlők vadállományuk védelmére és gondozására szükséges intézkedéseket megteszik, mégis — tekintettel az elmult 1939—40. évi nagymérvű téli vadpusztulásra és a vadállomány fenntartásához fűződő fontos nemzetgazdasági érdekre —, felhívom Alispán (Polgármester) Urat, utasítsa

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

alárendelt hatóságai útján az érdekelteket, és pedig minden vadászatra jogosultat arra, hogy a hasznosvad megóvásáról a lehetőség szerint okvetlenül gondoskodjanak.

A községi vadászterületeken a területbérlők által eszközlendő vadvédelmi intézkedéseket a községi elöljáróságok ellenőrizni tartoznak és amennyiben a területbérlők ezen kötelezettségüknek nem tennének eleget, úgy az ilyen mulasztást elkövető területbérlők ellen a vármegyei szabályrendeletben előírt megtorló intézkedéseket tegye folyamatba és szükség esetén ezek vadászati haszonbérszerződéseinek megszüntetése iránt haladéktalanul intézkedjék.

Egyben felhívom Alispán (Polgármester) Urat, hogy alsóbbfokú hatóságait utasítsa arra is, hogy mindazok ellen, akik a téli hideg és hó miatt ínségben sínylődő és elgyengült vadakat bármi módon pusztítják, elfogják és eltulajdonítják, vadászati kihágás, illetőleg lopás miatt az eljárást soronkívül és a legszigorúbban folytassák le.

Értesítem végül Alispán (Polgármester) Urat, hogy jelen rendeletemet a járási vadászati tudósítókkal közöltem. Ennek kapcsán felhívom ezúttal is Alispán (Polgármester) Urat arra, hogy őket a vadvédelmi tevékenységükben alárendelt hatóságai útján is támogassa.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

VII. RÉSZ

A VADÁSZATRA VONATKOZÓ EGYÉB TUDNIVALÓK. FÜGGELÉK

ÖSSZEÁLLÍTOTTA:

GLÓSER DEZSŐ
M. KIR. FŐERDŐTANÁCSOS

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

..... vármegye szabályrendelete a vadászatról szóló 1883 :XX . t.-c. 3. §-a alá tartozó községi vadászterületek vadászati jogának haszonbérbeadásáról és azokon a vadászat gyakorlásáról.

Vadászterületek alakítása.

1. §. A vadászatról szóló 1883 : XX. t.-c. 2. §-a alá nem tartozó vadászterületen és a község tulajdonát képező föld- (erdő-) birtokon — az utóbbiak terjedelmére való tekintet nélkül —, a vadászati jogot az azon egy határbeli földbirtokosok, a községgel együtt az 1883:XX. t.-c. 3. §-a alapján bérbeadni kötelesek; az évi tiszta jövedelem a tulajdonosokat birtokaránylag illeti meg. Ha a községi vadászterület több részletben van kiadva, az egyes területrészek vadászati haszonbérét, az ugyanazon részletekben ingatlannal bíró földtulajdonosok között kell felosztani.

Két, vagy több községi vadászterület együttesen (közös árverésen) bérbe nem adható.

A községi vadászterületet egészben, egy darabban kell bérbeadni; az 1883 : XX. t.-c. 3. §-ában meghatározott 2.000 kat. hold nagyságú részletterületek alakításának csak akkor van helye, ha a községi vadászterület a 4.000 kat. holdat meghaladja, vagy ha az alapterületet akadályt képező természetes választóvonalak szelik át (pl. folyó).

Ha a községi vadászterületek egyfolytonosságát, közbeékelt magánvadászterületek megszakítják, amennyiben természeti fekvésüknél fogva ily területek a vadászat okszerű gyakorlására önmagukban is alkalmasak, — mint ilyenek kivételesen — 2.000 kat. holdnál kisebb részletekben is bérbeadhatók.

Idegen birtok közé beékelt és 200 kat. holdnál kisebb községi vadászterület, a szomszéd vadászterület birtokosa (bérlője) kérelmére azon önálló vadászterülethez csatolható — a helyben elért haszonbér megtérítése ellenében —, amelylyel ezen községi részletterület a leghosszabban határos.

A felosztott részeket, ugyanazon időpontban azonos eljárással kell bérbeadni, úgy, hogy az egyes területrészek bérletének időtartama okvetlenül egybeessék.

2. §. Ha az a kérdés, hogy valamely ingatlan önálló vadászterületet képez-e, vitás, az ilyen ingatlant a vitás kérdés jogerős eldöntése előtt, nem szabad a községi vadászterülethez csatolni.

Az ilyen ingatlant csak jogerős határozat alapján utó-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

lagosan kell a községi vadászterülethez csatolni és arra nézve jelen szabályrendelet 28. §-ának rendelkezését kell alkalmazni.

Ha valamely ingatlanra nézve olyan időben állanak be az 1883 : XX. t.-c. 2. §-ában foglalt feltételek, amikor az még a községi vadászterülettel együttesen és közösen van bérbeadva, akkor az ilyen ingatlan csak a községi vadászterület bérletének lejárta után válhatik önálló vadászterületté; az ingatlan tulajdonosa a szabad vadászat jogát csak a községi vadászterület bérletének lejárta után gyakorolhatja.

Ha pedig valamely ingatlanra (magánvadászterületre) nézve még a községi vadászterület bérletének lejárta előtt szűnnek meg az 1883 : XX. t.-c. 2. §-ában meghatározott feltételek, akkor az ilyen ingatlant az előfeltételek megszűnésével egyidejűleg, a községi vadászterülethez kell csatolni és arra nézve jelen szabályrendelet 28. §-ának rendelkezését kell alkalmazni.

Vagyonváltságföldek, az O. F. B.[1]) *által megváltott földek és a telepítés céljaira igénybevett földek vadászati joga.*

3. §. Az 1927 : V. t.-c. 61. §-a, illetőleg a 75.000/1925. P. M. számú rendelet értelmében a vagyonváltság fizetésére kötelezett földtulajdonosoktól az állam által átvett vagyonváltságföldek vadászati joga még akkor is, ha azokat az állam az O. F. B. útján egyeseknek juttatta, vagy juttatja, az államot illeti meg mindaddig, míg az azokból földhözjuttatottak a megállapított ellenértékét az államnak teljesen meg nem fizették és amíg a juttatott földek feletti telekkönyvi tulajdonjogot meg nem szerzik.

A vagyonváltságföldeket, amennyiben azok az 1883 : XX. t.-c. 2. §-a értelmében nem önálló vadászterületek, a községi vadászterülethez kell csatolni és azzal együttesen kell bérbeadni. Ilyen esetben azonban a vagyonváltságföldekre eső aránylagos bért — a m. kir. pénzügyigazgatóság rendelkezése szerint —, az állam részére kell kiutalni még akkor is, ha a község a vadászati haszonbért nem osztja fel, hanem azt községi közigazgatási célokra fordítja.

Ha a vagyonváltságföldek az 1883 : XX. t.-c. 2. §-a 1. és 2. pontja értelmében önálló vadászterületet képeznek, akkor azok vadászati jogának az értékesítése iránt a m. kir. pénzügyigazgatóság intézkedik és az ilyen önálló vadászterületet képező vagyonváltságföldeket csak akkor szabad a községi vadászterülethez csatolni és azzal együttesen bérbeadni, ha azzal a m. kir. pénzügyigazgatóság a községi elöljáróságot kifejezetten megbízza.

Azokban a községekben, ahol ilyen önálló vadászterületet képező vagyonváltságföldek vannak, a községi elöljáró-

[1]) *Jegyzet.*
Országos Földbirtokrendező Bíróság.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ság tartozik a m. kir. pénzügyigazgatóságot idejében megkeresni, hogy a községi vadászterület bérbeadását hat héttel megelőzően nyilatkozzék arra nézve, hogy a vagyonváltságföldeken gyakorolható vadászati jogot önállóan, vagy pedig a községi vadászterülettel együttesen kívánja-e hasznosítani. A m. kir. pénzügyigazgatóságnak erről szóló írásbeli nyilatkozatát a községi vadászterület bérbeadására vonatkozó iratokhoz kell csatolni.

Az 1883 : XX. t.-c. 2. §-a 3. pontjában foglaltak alapján a m. kir. pénzügyigazgatóság jogosult, hogy az állam nevében a legalább 50 kat. holdat kitevő vagyonváltságföldek vadászati jogának szabad gyakorlása céljából a szomszéd birtokosokkal egyesülhessen.

Ha egyesek a nekik juttatott vagyonváltságföld megállapított ellenértékét teljesen kifizetik és telekkönyvi tulajdonosokká válnak, ezekre az ingatlanokra az államkincstár joga megszűnik. Abban az esetben, ha a vagyonváltságföldeket a m. kir. pénzügyigazgatóság — mint önálló vadászterületet — adta bérbe, az illető földtulajdonosok az aránylagos vadászati haszonbért az államkincstártól a m. kir. pénzügyigazgatóság által kötött bérszerződés hátralévő tartama alatt maguknak követelhetik. Amennyiben pedig a vagyonváltságföld a községi vadászterülettel együttesen volt bérbeadva, a kifizetett ingatlanokra eső aránylagos haszonbért már nem kell átutalni az államnak, hanem azt úgy kell kezelni, mint a községi vadászterület után fizetett egyéb haszonbért.

Az O. F. B. által nem vagyonváltságföldből egyeseknek juttatott ingatlanokat, mihelyt azok az egyesek tényleges birtoklásába mennek át, a telekkönyvi tulajdonra való tekintet nélkül, a községi vadászterülethez kell csatolni és azzal együtt kell bérbeadni. Egyébként pedig azokra nézve is jelen szabályrendelet 28. §-ának rendelkezését kell alkalmazni.

A telepítésről és más földbirtokpolitikai intézkedésekről szóló 1936 : XXVII. t.-c. céljaira megszerzett ingatlanok vadászati joga mindaddig, amíg a birtokszerzők tulajdonjogát telekkönyvileg be nem kebelezték, az állam megbízásából az Országos Földhitelintézetet illeti meg. Az ilyen ingatlanok vadászati jogát, ha az ingatlan egy tagban vagy összefüggő részekben legalább 200 kat. hold területű, haszonbérbeadás útján a nevezett intézet hasznosítja és erre elsősorban a volt földtulajdonost szólítja fel.

A vadászati haszonbérleti szerződés feltételei tekintetében a jelen szabályrendelet rendelkezései az irányadók.

Az 1936 : XXVII. t.-c. céljára tulajdonként megszerzett azon ingatlanok vadászati jogát, amely ingatlanok területe a 200 kat. holdat egytagban vagy összefüggően nem éri el, a községi vadászterület vadászati jogával együtt kell hasznosítani.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Erdőbirtokossági, legeltetési társulatok, hegyközségek vadászati joga.

4. §. Mindazokban a községekben, amelyekben az 1935 : IV. t.-c. hatálya alá tartozó erdőbirtokossági társulatok, vagy az 1913 : X. t.-c. hatálya alá tartozó legeltetési társulatok, illetőleg ilyen társulattá alakulásra kötelezett közösségeknek olyan osztatlan közös erdeje, illetőleg legelője, továbbá az 1938 : XXXI. t.-c. alapján alakult hegyközségnek olyan területe van, amely az 1883 : XX. t.-c. 2. §-ának 1. pontjában megjelölt kellékeknek megfelel (vagyis önálló vadászterületet képeznek), köteles a községi elöljáróság az erdőbirtokossági, illetőleg legeltetési társulat, valamint a hegyközség elnökétől a községi vadászterület bérbeadását hat héttel megelőzően nyilatkozatot beszerezni arról, miszerint előbbi érdekeltség az önálló magánvadászterületeken gyakorolható vadászati jogot önállóan, avagy a községi vadászterülettel együttesen kívánja-e hasznosítani. Abban az esetben, ha az említett közösségek, illetőleg hegyközség közgyűlése azt határozza el, hogy a közös erdő- és legelőterület, illetőleg a hegyközségi terület vadászati jogát a községi vadászterülettel együttesen és a község által kívánja haszonbérbeadás útján értékesíteni, akkor azt a községi vadászterülettel együtt kell az 1883 : XX. t.-c. 3. §-a értelmében bérbeadni; az említett közületek határozatát pedig, a községi vadászterület bérbeadására vonatkozó iratokhoz kell csatolni és a bérbeadásra a jelen szabályrendelet intézkedései az irányadók.

Az elöljáróság az erdőbirtokossági-, a legeltetési társulatot és a hegyközséget birtokarány szerint megillető bérösszeget azok rendelkezésére bocsátani köteles.

Az említett közületeknek a 200 kat. holdnál kisebb kiterjedésű, összefüggő területeit a községi vadászterülettel együtt az 1883 : XX. t.-c. 3. §-ában, továbbá a jelen szabályrendeletben foglaltak értelmében kell haszonbérbe adni.

Az 1938 : XXXI. t.-c. 36. §-ának 2. pontja szerint, szőlő és gyümölcsös — amennyiben nincs kerítéssel elzárva — önálló vadászterületet csak abban az esetben képez, ha területe egy tagban, vagy összefüggésben álló részekben a 200 kat. holdat eléri. Szőlőben és gyümölcsösben augusztus hó 1. napjától a szüret befejezéséig vadászni tilos. A szüret befejezéséről a községi elöljáróság a vadászati érdekeltséget tájékoztatni köteles.

Egyesített vadászterület.

5. §. Azok az ingatlantulajdonosok, akik az 1883 : XX. t.-c. 2. §-ának 3. pontjában foglaltak értelmében egyesített vadászterület alakítására jogosultak, a vadászterület egyesítése iránti elhatározásukat, illetőleg a vadászati jog önálló gyakorlására vonatkozó igényérvényesítésére irányuló szán-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

dékukat — a községi vadászterület bérbeadását 60 nappal megelőzően — bejelenteni tartoznak.

Egyesített vadászterületen, a vadászati jog gyakorlására kizárólag a tulajdonosok jogosultak; az ilyen területek vadászati jogát haszonbérbe adni, avagy ezt egyéb módon hasznosítani nem szabad.

A haszonbérlet időtartama.

6. §. A községi (városi) vadászati haszonbérlet legrövidebb időtartama 10 év; nagyvadas területnél pedig 12 év. Ez alól kivételt képezhet azon eset, amikor egyazon községhez tartozó vadászterületek — újbóli összevonása érdekében — az egyes haszonbérleti szerződésekben megállapított — különféle — lejárati határidőt, egységesen kell újból megállapítani. Ily esetben az alispán előzetes jóváhagyása mellett — árverés mellőzésével — lehet a fennálló bérleti szerződés idejét — 6 évnél rövidebb időre — meghosszabbítani.

A haszonbérleti szerződés kezdete.

7. §. A haszonbérleti szerződés kezdete augusztus hó 1. napja. Átmenetileg oly községi (városi) vadászterületeket azonban, amelyek vadászati jogának haszonbérletére vonatkozó szerződések lejárati időpontja nem esik össze a vadászati idény kezdetével (az év augusztus havának első napjával), a lejárat időpontjától kezdődőleg kell újból bérbeadni, de már úgy, hogy az új szerződés lejárati időpontja az év július hó 31. napjával essék össze.

A bérbeadás időpontja.

8. §. A haszonbérbeadásnak, mindig az év augusztus hó 1. napját megelőző időben és pedig február hónapban kell megtörténnie, kivéve átmenetileg az oly vadászterületeknél, melyek bérletének lejárati időpontja nem esik össze a vadászati idény kezdetével. Ezen utóbbiaknál a lejárat időpontja előtt legalább 5 hónappal kell az új bérbeadást foganatosítani.

A bérbeadás módja.

9. §. A vadászterület rendszerint csak nyilvános árverésen adható bérbe. Az árverésen árverezőként csak büntetlen előéletű oly nagykorú magánosok, vagy kormányhatóságilag jóváhagyott alapszabályokkal rendelkező vadásztársulatok oly igazolt, nagykorú tagjai, továbbá jogi személyek igazolt megbízottjai vehetnek részt, akik fegyvertartásra avagy vásárlásra jogosító rendőrhatósági engedéllyel és azonkívül az árverés idejében is érvényes vadászjeggyel rendelkeznek. Jogi személyek igazolt nagykorú megbízottjai — amennyiben mint árverezők szerepelnek — a fenti pont alól kivételt

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

képeznek. (Fegyvertartási engedély- és vadászjeggyel nem kell rendelkezniök.)

Az árverések alkalmával a jóváhagyott alapszabályokkal bíró vadásztársaságokat egyenlő ajánlat esetén, előnyben kell részesíteni.

Haszonbérlő nem lehet és árverezőként nem szerepelhet oly egyén, aki a zsidótörvény hatálya alá esik, aki vadászati kihágás miatt elítéltetett, fegyvere jogerős határozattal elkoboztatott, vagy fegyvertartási és viselési engedélye visszavonatott, továbbá akitől a haszonbérlet szerződésszegés miatt, jelen szabályrendelet alapján elvétetett.

Az árverési hirdetmény közzététele.

10. §. A községi vadászterületek haszonbérbeadására vonatkozó árverés feltételeit, a kikiáltási árat és az árverés napját a községi (városi) képviselőtestület állapítja meg.

Az árverési feltételeket megállapító képviselőtestületi határozat keltétől az árverés napjáig legalább 30 napnak kell eltelnie. A községi vadászterületek mikénti haszonbérbeadásáról a községi előljáróság árverési hirdetményt bocsát ki, amelynek tartalmaznia kell az árverési feltételek alább felsorolt fontosabb pontjait:

a) a haszonbérbeadó község megjelölésével az árverés tárgyát, helyét, idejét (hó, nap, óra);

b) a bérlet időtartamát, (kezdetét és végét);

c) a kikiáltási árat;

d) az árverező által letétbe helyezendő bánatpénz és óvadék összegét;

e) a bérbeadó terület kat. holdban kifejezett nagyságát, a művelési ágak (szántó, rét, erdő, nádas, tó stb.) megjelölésével;

f) a vadászterületen előforduló vadállomány megnevezését;

g) a részletes feltételek és jelen vármegyei vadászati szabályrendelet hol és mikor tekinthető meg és hogy a haszonbérleti szerződés a jelen szabályrendeletben körülírt kikötések feltétele mellett kötendő meg;

h) zárt és utóajánlatnak (mely időpontig) helye van-e?

Azon esetleges kikötést, — miszerint a községi képviselőtestület fenntartja magának a jogot ahhoz, hogy ha a legtöbbet igérő személyét megfelelő szerződőfélnek nem találja, a vadászterületet az árverezők közül annak adja haszonbérbe, akinél az okszerű vadászatot leginkább biztosítottnak látja — az árverési feltételekbe, valamint az árverési hirdetménybe is be kell venni.

Az árverési hirdetményt köteles az előljáróság a községben és a szomszédos községekben a helyi szokásos módon közhírré tenni; továbbá a vármegyei hivatalos lapban, egy helyi-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

érdekű napilapban és egy vadászati szaklapban, — az árverést legalább három héttel megelőzően — közzétenni. A hirdetmény szövegét másolatban, a vadászati tudósítóval (felügyelő) és az eddigi haszonbérlővel egyidejűleg közölni kell. Előbbiek megtörténtét az elöljáróság községi bizonylattal köteles igazolni. (Lásd: 190. oldalon a hirdetmény-mintát.)

Az árverés megtartása.

11. §. Az árverést vezető közigazgatási közeg (községi bíró, községi (kör-) jegyző, vagy helyettese) gondoskodni tartozik arról, hogy az árverés az árverési feltételek pontos betartásával történjék. További kötelessége: az árverelők közötti — az árverés kedvező eredményének csökkentését célzó — összejátszást megakadályozni.

12. §. Az árverést vezető közigazgatási közeg az árverésen, — mint árverező — részt nem vehet.

13. §. Nyilvános árverésen csak az élő szóval tett ajánlatok vétetnek figyelembe. Zárt ajánlatok, — kellő bánatpénz letétbe helyezése mellett is — az árverésen csak akkor vehetők figyelembe, ha az árverési feltételekben, illetőleg a hirdetményben zárt ajánlatok elfogadására is történt rendelkezés.

14. §. Utóajánlatnak helye nincs és az hivatalból — a képviselőtestület megkérdezése nélkül — visszautasítandó.

15. §. Az árverés vezetője és a képviselőtestület által kijelölendő két tanu, az árverés befejezte előtt, az árverés helyéről el nem távozhatnak.

16. §. A nyilvános árverés lefolyásáról és eredményéről jegyzőkönyvet kell felvenni, amelynek tartalmaznia kell:

a) a felvétel helyét, idejét;

b) az árverés alá bocsátott vadászterület pontos meghatározását és azoknak a területeknek megnevezését is, melyek — mint kivett területek — a haszonbérlet tárgyát nem képezik;

c) a vadászterület kat. holdban megállapított nagyságát;

d) a kikiáltási árat;

e) az árverezők által leteendő bánatpénz összegét;

f) az árverésre jelentkező nevét, lakhelyét, foglalkozását;

g) a bemutatott fegyvertartási engedélyek és vadászjegyek számát;

h) annak megállapítását, hogy az árverési hirdetmény miként, hol és mikor tétetett közzé;

i) hogy a vadászterület bérletével felmerülő adó- és illetékek, továbbá a hirdetmény hírlapi közzétételének költségei a bérlőt terhelik;

j) hogy az árverező előtt az árverési feltételek, továbbá a hirdetmény tartalma ismeretes és az azokban előírt feltételeket és kikötéseket, elsősorban pedig a vármegye vadászati

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

szabályrendeletében foglalt kikötéseket, a vadászterület bérletének elnyerése esetén, árverelő magára kötelezőnek már előre is elismeri és ezen körülményt aláírásával megerősíti;

k) az árverésből kizárt jelentkező nevét, a kizárási ok megindokolása mellett;

l) az egyes árverezők által fokozatosan felajánlott összeg;

m) az árverés során esetleg történt és megemlítésre számottartó mozzanat és végül

n) a legtöbbet igérő nevét és az ajánlati végösszegnek a megnevezését.

Az árverésen résztvett ajánlattevőkkel az árverési jegyzőkönyvet alá kell iratni.

17. §. Az árverés befejeztével eljáró közigazgatási közeg az árverés eredményéről, a felvett árverési jegyzőkönyv alapján (az elismervény ellenében beszedett bánatpénzekkel együtt) a képviselőtestülethez jelentést tesz, amely az árverés eredménye tárgyában — az árverés napján —, de legkésőbb az azt követő napon határozatot hoz és intézkedik aziránt, hogy a községi előljáróság melyik árverezővel kösse meg a vadászati haszonbérleti szerződést. Előbbi határozatnak a községi előljáróság sürgősen megfelelni tartozik. Annak az árverezőnek, akinek az árverésen tett ajánlata el nem fogadtatott, a bánatpénz az elismervény visszajuttatása után kiadandó, amely megsemmisítve (színes irónnal történt áthúzással) az iratokhoz csatolandó.

Az árverésen tett ajánlat kötelező volta.

18. §. A legmagasabb árverési igéret, árverelőre már a haszonbérleti szerződés megkötése előtt is, kötelező erővel bír.

Határozathozatal az árverés eredménye felett.

19. §. Ha a községi vadászati jog bérbeadása céljából megtartott nyilvános árverés eredményét, a községi képviselőtestület kielégítőnek, vagy az ajánlattevő személyét megfelelő szerződőfélnek nem találja, kellő megokolással az árverés eredményétől a jóváhagyást meg is tagadhatja és újabb árverést rendelhet el. A község képviselőtestületének ez ellen a határozata ellen irányuló fellebbezés, a határozat végrehajtására nézve felfüggesztő hatállyal bíró.

20. §. Tilos a községi vadászterületet haszonbérbeadni vadorzók, avagy büncselekményért jogerősen elítélt, továbbá oly egyéneknek, akik a vadászatot nem kedvtelésből, hanem a minél magasabb haszonra törekvő kereskedelmi tevékenység céljából űzik; továbbá akiknek sem érzékük, sem vagyoni erejük nincs ahhoz, hogy a hasznosvad okszerű tenyésztését, védelmét előmozdítsák és biztosítsák.

21. §. A községi képviselőtestület a községi vadászterület bérbeadása iránt megtartott árverésen tett legmagasabb igé-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

retet mellőzheti, ha a szerződésből folyó kötelességek pontos betartására, továbbá a vadászati jognak okszerű gyakorlására s nemkülönben a vadászterület vadállományának fenntartására, ápolására és szaporítására nézve a legmagasabb igérettevőnél a kellő biztosíték bizonyíthatóan hiányzik.

22. §. A községi vadászterületek haszonbérbeadásánál nem a magasabb haszonbér elérése, hanem az okszerű vadászat biztosítása és fejlesztése tartandó szem előtt.

A haszonbérleti szerződés jóváhagyása.

23. §. A községi (városi) képviselőtestületeknek az árverés tárgyában hozott határozatát, a haszonbérbeadásra vonatkozó iratokkal és a haszonbérleti szerződésnek négy példányával (2 eredeti és 2 másolati példányt) és az árverési hirdetmény megfelelő közzétételét igazoló bizonyítványokkal együtt, a fellebbezési határidő lejárta után, az esetleg beadott fellebbezéssel, — a községi elöljáróság az illetékes járási főszolgabíró útján, utóbbinak indokolt javaslatával együtt — a polgármester közvetlenül — további eljárás végett a vármegye alispánjához felterjeszteni tartozik.

Alispán a haszonbérleti szerződést véleményezés céljából az illetékes vadászati tudósítónak (felügyelőnek) megküldi.

A nyilvános árverés alapján megkötött haszonbérleti szerződéseket az alispán bírálja felül (1886 : XXII. t.-c. 24. §. 6. pont) a bérleti időtartam, az árverés és a szerződés szabályés jogszerűségén kívül azon szempontból is, hogy a megkötött szerződés a községre nézve pénzügyileg és vadászgazdaságilag is előnyös-e? A vármegye alispánja a jogerősen jóváhagyott határozat, valamint a haszonbérleti szerződés egy-egy példányát a vadászterület helyére illetékes vadászati tudósítónak (felügyelő) adja ki.

A szerződésnek eredeti példányára záradékként, az ezt elfogadó képviselőtestületi határozatot rá kell vezetni.

Költségek.

24. §. A vadászterület bérletével felmerülő adók és illetékek, továbbá a hirdetmény hirlapi közzététel költségei, bérlőt terhelik.

Szabadkézből való bérbeadás.

25. §. Ha a nyilvános árverés eredménnyel nem járna, vagy ha a község érdekei kivételesen a magánuton, szabadkézből való bérbeadást tenné indokolttá, a vadászterület nyilvános árverés mellőzésével az 1886 : XXII. t.-c. 120. §-a alapján szabadkézből is — az alispán előzetes hozzájárulásával — bérbeadható. Az ajánlat elfogadása felett a községi képviselőtestület az 1886 : XXII. t.-c. 112. §-a alapján határoz és indokolással ellátandó határozatát a 19. §-ban megsza-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

bott módon és felszerelve terjeszti fel a vármegye alispánjához. Utóajánlatnak ez esetben sincs helye.

Ajánlattevő csak büntetlen előéletű, fegyvertartási vagy fegyvervásárlási engedéllyel és ezen felül érvényes vadászjeggyel rendelkező nagykorú keresztény, magános, vagy kormányhatóságilag jóváhagyott alapszabályokkal bíró vadásztársaság igazolt tagja és jogi személy megbízottja lehet.

Szabadkézből való bérbeadás esetén előnyben kell részesíteni azt az ajánlattevőt, aki kötelezi magát, hogy nyulat október hó 1-ig; fácánt október hó 15-ig; foglyot pedig az első hóeséstől kezdve nem lő és általában megbízható biztosítékot nyujt abban a tekintetben, hogy a vadászatot a nemzetgazdaság érdekeire tekintettel okszerűen, a hasznosvad kímélésével fogja gyakorolni.

Anyagi felelősség.

26. §. A községi vadászterületek hasznosítása érdekében a községi előljáróságok az előírt kötelezettségeiknek pontosan eleget tenni tartoznak. A késedelemből kifolyólag a községet ért esetleges károsszeg erejéig, az előljáróság (községi főjegyző és bíró) anyagilag felelős.

Óvadék. Haszonbér.

27. §. A haszonbérleti szerződés megkötése alkalmával köteles a haszonbérlő az egy évi haszonbér összegét, külön mint óvadékot, a község pénztárába befizetni. Az óvadék után a haszonbérlő kamatot nem igényelhet. Az óvadék az utolsó bérleti év haszonbér összegébe nyer beszámítást. A készpénz-óvadék helyett megfelelő értékű értékpapirt, vagy az első kuriához tartozó pénzintézet által kiállított takarékpénztári betétkönyvet is lehet, a község pénztárába elhelyezni.

28. §. A vadászati haszonbérösszeget évi két egyenlő összegben kell a községi pénztárba befizetni és pedig az év augusztus hó 1. és február hó 1. napjain.

A haszonbér utólagos leszállításának helye nincs.

Amennyiben a bérlet tartama alatt a községi vadászterület bármely okból gyarapodnék, köteles a bérlő a hozzácsatolt területet is szerződésének lejártáig, — aránylagos bér mellett — bérbevenni. A terület csökkenése esetén, a bérlőknek csak a bér aránylagos leengedésére lehet igénye.

A haszonbérlet átruházása, megszüntetése. Haszonbérlő elhalálozása.

29. §. A haszonbérlet — eredeti feltételeinek változatlanul hagyása mellett — csak a képviselőtestület hozzájáruló határozata, az illetékes vadászati tudósító (felügyelő) véleményezése alapján, az alispán jóváhagyásával ruházható másra át.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

30. §. Haszonbérlő a szerződéstől csak a saját veszélyére és kárára megtartott új árverés eredményének kötelező elismerése mellett állhat el.

31. §. Haszonbérlőnek időközben történő elhalálozása esetén a bérlet megszűnik és a vadászati idény végével a községre száll vissza.

Az elhunyt bérlő örököseinek, — ily irányú kérelme alapján — az alispán a vadászati tudósító (felügyelő) véleményezése alapján megengedheti, a bérletnek a még hátralévő időtartamára való megtartását, az eredeti szerződésben kikötöttt kötelezettségek teljesítése mellett.

Vadvédelem. Vadtenyésztés. Vadászat korlátozás.

Albérlet. Élvezeti- részjegyek kiadása.

32. §. A községi vadászterületet még a község engedélyével és még akkor sem szabad albérletbe adni, sem arra élvezeti, vagy részjegyeket kiadni, ha ez nem üzletszerűen történik. Meg nem engedett értékesítésnek kell tekinteni minden olyan eljárást, amely burkolt alakban bár, lényegét tekintve azonban az albérletbe adással azonos és üzérkedés célját szolgálja.

A vadászlétszám területszerinti korlátozása. Társbérlők.

33. §. A bérlő a vadászatot — a törvényes korlátozások között — csak személyesen, vagy családtagjai, vadászvendégei és szakvizsgázott, egyben hatóságilag felesketett vadászszemélyzete által (vadőri, erdészeti) gyakorolhatja. Bérlő vadászvendégei csak bérlő jelenlétében vadászhatnak, társaknak pedig nem tekinthetők.

34. §. A bérlő utólagosan társbérlőket csak a községi képviselőtestület kifejezett beleegyezésével, — az illetékes vadászati tudósító (felügyelő) véleményezése alapján — az alispán jóváhagyása mellett, vehet maga mellé. A vadászati haszonbérért és a jelen szerződés feltételeinek betartásáért a bérlő, az utólag maga mellé vett társbérlőkkel együtt egyetemlegesen felelős. A bérletben résztvevő társbérlőket (vadásztársakat) a szerződésben meg kell nevezni. Az alispáni jóváhagyás előtt a társbérlők a vadászatot nem gyakorolhatják.

35. §. Haszonbérlő állandó társbérlőként legfeljebb annyi vadásztársat vehet maga mellé, hogy a vadászterület vadászható részét számítva (a kíméleti terület kihagyásával) mezei sík területen 300—300, dombos és hegyvidékű területen pedig 500—500 kat. holdra legfeljebb egy-egy vadász essék.

Amennyiben a vadásztársak száma haszonbérlővel együtt a hat személyt meghaladná, haszonbérlő vadásztársaságot köteles alakítani. A vadásztársaság alapszabályait

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

pedig, — három hónapon belül —, kormányhatósági jóváhagyás alá felterjeszteni tartozik.

36. §. Ha a haszonbérlő kormányhatóságilag jóváhagyott alapszabályokkal rendelkező vadásztársaság, úgy ennek csak annyi tagja gyakorolhatja a vadászatot, hogy — a vadászterület vadászható részét számítva — minden egyes tagra mezei sík területen legalább 300—300, dombos és hegyvidékű területen pedig legalább 500—500 kat. holdnyi terület jusson.

A vadásztársaság névjegyzéke a községi előljáróságnak, az illetékes vadászati tudósítónak (felügyelőnek) és a csendőrörsparancsnokságnak egy-egy másolati példányban megküldendő.

A haszonbérlő vadásztársaság minden tagja évenkint legfeljebb háromszor vihet magával egy-egy vadászvendéget vadászatra. Átvonuló vizivadra, a vendéghivás korlátozva nincs. A vadásztársaság személyzete közül csupán a szakvizsgázott és felesketett vadőrök (erdőőrök) vadászhatnak.

Vadőrszemélyzet alkalmazása.

37. §. A vadászterület megfelelő őrzéséről a haszonbérlő gondoskodni tartozik. Ha a vadászterület 2000—5000 kat. holdnyi nagyságú, úgy a haszonbérlő egy, minden további 5000 kat. holdra ismét egy-egy szakvizsgázott és a hatóság által felesketett vadőrt köteles alkalmazni.

Hegységi erdős (havas) vadászterületen a vadászati tudósító (felügyelő) javaslatára, a földmívelésügyi miniszter az előbbi pontban meghatározott vadőrtartási kötelezettségtől eltérést engedélyezhet.

Ha a haszonbérlő több, egymással szomszédos vadászterületeket bérel, — úgy a vadőrtartás szempontjából — ezeket a területeket egy közös vadászterületnek kell tekinteni és a vadőrlétszámot, az összterület figyelembevételével kell megállapítani.

Szomszédos községek vadászbérlői, amennyiben vadászterületük nagysága egyenkint a 2000—2000 kat. holdat meg nem haladja, — közösen alkalmazott — felesketett és szakvizsgázott vadőrt is tarthatnak.

A vadőrrel kötött szerződést eredetben, az érdekelt község útján, a járási főszolgabíróhoz kell felterjeszteni.

38. §. Haszonbérlő a 2000 kat. holdnál kisebb oly vadászterületeken, melyeknek őriztetéséről nem vadőr útján gondoskodik, a vadállomány gondozásával és őrzésével a községi mező- (erdő-) őröket díjazás mellett megbízni tartozik. Miután pedig a vadállomány gondozása és óvása a községeknek (közbirtokosságnak, stb.) is érdeke, köteles a község stb. a mező- (erdő-) őröket külön is utasítani és kötelezni, hogy a vadorzásra hatékonyan felügyeljenek és a vadorzókat jelentsék be. Ezen felügyeletért a mező- (erdő-) őröket a vadászati haszonbérnek egy tizedrésze, mint jutalom illeti meg és ezen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

jutalom a bejelentő és bejelentett esetek száma szerint a mező- (erdő-) örök között szétosztatandó. Ha a vadorzásról bejelentés nem érkezik, ily jutalom kiadásának helye nincs.

Ha a vadőr vagy mezőőr vadászati kihágásért elítéltetett, állásából azonnali hatállyal el kell bocsátani. Ezen kikötést úgy a haszonbérlő által alkalmazott vadőr, mint a község által alkalmazott mezőőr szerződésébe fel kell venni.

Ha pedig erdőőrt ítél el a hatóság vadászati kihágás miatt, ezért ellene a fegyelmi eljárást meg kell indítani.

39. §. Vadásztársat vadőrként alkalmazni, — ezt színleges vadvédelmi szolgálattal megbízni és vadőrként bejelenteni, — nem szabad. A vadőri (védelmi) szolgálat ellenértékeként részes vadászatot engedélyezni avagy biztosítani szigorúan tilos.

Téli etetés. Vadászati berendezések.

40. §. Haszonbérlő köteles a sík mezei területeken 200 kat. holdankint november 15-ig egy-egy fogoly etetőt, — és ha a területen fácán is honos, — fenti időpontig ugyancsak 200 kat. holdankint egy-egy fácánetetőt is felállítani s ezeket a tél megszűntéig élelemmel rendszeresen ellátni.

Az etetők felállításának megtörténtét és helyét, a kíméleti terület hollétét köteles a vadászbérlő a községi elöljáróságnál bejelenteni. Az elöljáróság ezt a vadászati tudósítóval (felügyelővel) közli.

Nagy havazás esetén tartozik a bérlő a nyulak téli etetéséről is (kis köteg lucernának vagy szénának fákra, bokrokra, vagy karókra való kiakasztásával) gondoskodni.

Nagyvadas területen tartozik a haszonbérlő a hasznos nagyvad téli etetéséről, — megfelelő számú szükségetető felállításával és takarmánnyal való ellátásával — gondoskodni. Tartozik továbbá a hasznos nagyvad téli tartózkodási helyein 1000 kat. holdankint legalább egy-egy fedett vadetetőt szeptember hó végéig felállítani s ezt már a kora ősz folyamán megfelelő szálas takarmánnyal, a tél folyamán pedig rendszeresen élelemmel (szálas- és szemes takarmány stb.) ellátni és erdőségi területén 500—500 kat. holdankint egy-egy sózót is felállítani.

Haszonbérlő által létesített állandó jellegű vadászati berendezések (magasles, fedettetető, sózó, vadászkunyhó, vadászház stb.) méltányos áron való átengedésére az új bérlő igényt támaszthat.

Kíméleti- (véd-) terület kijelölése.

41. §. A vadászterületnek vadtenyésztésre alkalmas ¼ részét; a bérlet utolsó évében pedig ⅓ részét, — évenkint váltakozva más és más helyen, — kíméleti- (véd-) területnek kell kijelölni és ezen hasznosvadra vadászni és a vadat innét kihajtani szigorúan tilos. Ártéri területet kíméleti területnek kijelölni tilos.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A kíméleti terület hollétét, a vadászati idény előtt a községi előljáróságnál be kell jelenteni. Az előljáróság ezt az illetékes vadászati tudósítóval (felügyelővel) közölni köteles.

A kíméleti terület megállapítására vadászbérlő jogosult, köteles azonban annak helyét úgy kijelölni, hogy a szomszédos vadászterületek kíméleti területeivel határos és összefüggésben legyen.

42. §. Ha a haszonbérlő a kíméleti területen ejt el hasznos vadat, úgy kártérítés fejében köteles az elejtett vadak élő értékét, a községnek megtéríteni. Ha ezt tenni a bérlő vonakodnék, a község jogosult a kártérítési összeget a bérlő által letett és nyolc nap alatt eredeti összegére kiegészítendő biztosítékából levonni és ezáltal magát kártalanítani. Egy élő nyúl értéke 20; egy fogoly 20; egy fácán 15; egy őz 90; egy muflon 90; egy szarvastehén 180; egy szarvasbika értéke 600 pengőben állapíttatik meg. A befizetett kártérítési összeget a községi előljáróság — a vérfelfrissítésre meghatározott mennyiségen felüli — tenyészvad beszerzésére köteles felhasználni. A beszerzett tenyészvadat az előljáróság ellenőrzése mellett, a védterületen kell napnyugta után kibocsátani.

Tenyészvad beszerzés. Vérfelfrissítés.

43. §. A haszonbérlő köteles minden második évben, — sík és dombvidékű mezei vadászterületén — 1000 kat. holdankint legalább négy másvidékről, — legalább 100 kilométer távolságról — hozott tenyésznyulat 1 : 1 ivararányban; továbbá a sík, — illetve mezei területrészen ugyancsak 1000 kat. holdankint kettő pár foglyot kibocsátani. Azokon a községi vadászterületeken, melyeken fácántenyésztésre is alkalmas csenderesek, erdősítések, füzesek és nádasok vannak, köteles a haszonbérlő minden második évben, 1000 kat. holdon alul egy, minden további 1000 kat. holdat meghaladó területen pedig két-két más vidékről — legalább 100 km távolságból — hozott, tenyészfácántörzset kibocsátani. Egy fácántörzs áll: 1 kakasból és 4—5 tyúkból.

A más vidékről történt beszerzést megfelelően igazolni kell. (Vasúti szállítólevéllel.)

A tenyészvadat a községi előljáróság vagy megbízottja jelenlétében azon a területrészen kell kibocsátani, amelyik a következő vadászati idényre kíméleti területnek van kijelölve.

A nősténynyulak balfülének egyharmad részét a kieresztés előtt le kell vágni, hogy ezek felismerhetők és a tenyésztés érdekében megkímélhetők legyenek.

Ha a haszonbérlő fácánt vagy foglyot, a beszerzés lehetőségének hiánya miatt nem tud kiereszteni, köteles a beszerzés akadályát a községi előljáróságnál igazolni. Ez esetben azonban a mezei terület felét, fácán- és fogolylövés szempontjából tilalom alá kell helyezni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A vérfelfrissítésre szolgáló kedvezményes áru tenyészvadat, évenkint november hó 15-éig bezárólag, a területre illetékes vadászati tudósító (felügyelő) útján a földmívelésügyi minisztérium vadászati osztályától kell igényelni.

Amennyiben haszonbérlő a vérfelfrissítés célját szolgáló tenyészvad kibocsátási kötelezettségének eleget nem tenne, így bérlő költségére és veszélyére a tenyészvad beszerzését bérlő óvadékából, a főszolgabíró hatóságilag foganatosítja, a vadászati tudósító (felügyelő) javaslatára.

Tenyészvad befogás.

44. §. Továbbtenyésztés, illetőleg értékesítés céljából tenyészvadat községi területen befogni, csupán a községi képviselőtestület hozzájáruló határozata alapján — és pedig a földmívelésügyi miniszter engedélye birtokában — szabad.

Az előljáróság által kiállított ennek a beleegyező nyilatkozatnak a következőket kell tartalmaznia: *a)* a bérlő nevét, lakhelyét, vallását (zsidó fajú-e?); *b)* a bérelt vadászterület nagyságát; *c)* az élve befogni engedélyezett vad faját és mennyiségét; *d)* a haszonbérleti szerződés lejárati határidejét.

45. §. A községi vadászterületen a bérleti idő utolsó évében élővadat befogni még a községi képviselőtestület előzetes engedélyével sem szabad.

46. §. A községi terület egyazon részén egyfajtájú hasznosvadra vadászni és ugyanazon területen egyidejűleg azonos fajtájú hasznos élővadat befogni nem szabad.

Kártékony szőrmés- és szárnyas vad pusztítása. Mérgezés.

47. §. Haszonbérlő köteles a kártékony szőrmés- és szárnyas vadat lőfegyverrel hatékonyan pusztítani, továbbá a fenálló rendelkezések keretében előírt feltételek és óvórendszabályok mellett mérgezéssel is irtani.

A kártékony szárnyasok irtásának igazolásául köteles a bérlő évenkint minden 1000 kat. hold mezei vadászterület után a főszolgabíró által, — a vadászati tudósító (felügyelő) véleményezése alapján — meghatározott számú ..... páros lábat (szarka, tarka varjú stb.) beszolgáltatni.

Ha a haszonbérlő az irtási és mérgezési kötelezettségének, felszólítás dacára sem tenne eleget, az írást, illetőleg mérgezést a bérlő költségére — a vadászati tudósító (felügyelő) véleményezésére — a főszolgabíró elrendelheti. Az irtást, illetőleg mérgezést elrendelő véghatározat az 1929 : XXX. t.-c. 56. §-a alapján jogerőre emelkedése előtt is végrehajtható.

Köteles a vadászbérlő ezenkívül a vadászterületen kóborló kutyákat és macskákat elpusztítani és a kártékony szőrmés- és szárnyas vad rendszeres irtását a vadőrök köte-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

lességévé is tenni, továbbá ezek irtásáért vadőrnek a szerződésben megállapított lődíjat biztosítani.

A rókakotorékokat köteles a bérlő minden év április hó végén kiásatni, vagy más módon saját költségén megsemmisíteni.

A vadászat korlátozása.

48. §. A vadászterület azonos részén egyfajta hasznos vadra évenkint legfeljebb egy kör- (hajtó-, vonal-,) vadászat tartható.

Kopókkal és agarakkal vadászni tilos. A falkavadászat csak az esetben gyakorolható, ha ez a szerződésben kifejezetten meg van engedve.

Járműről apró vadra vadászni és nagy hó esetén a csapatokban gubbasztó foglyokra lőni tilos.

Hasznos vadra fényszóró alkalmazásával, repülőgépről, vagy repülőgéppel, gépkocsival, általában motoros járművel minden időben tilos vadászni.

Szarvast, dámot, muflont, őzet és zergét csak golyóval szabad lőni és ezekre a kegyelmi lövést is csak golyóval szabad adni.

Lesgödörből csak vizivadra és ragadozó-, valamint kártékony vadra (állat) szabad vadászni. Lesgödröt kiásni, vagy leshelyet (magaslest) állítani, a szomszédos vadászterület határától számított 100 méteres távon belül tilos.

Árvíz, hófúvás és egyéb elemi csapás elől menekülő hasznos vadra vadászni az engedélyezett időben is tilos.

A községi előljáróság kötelessége. Mulasztások megtorlása.

49. §. A községi előljáróság köteles a tudomására jutott vadászati kihágásokat — hivatalból — bejelenteni.

A községi előljáróság tartozik a bérbeadott terület legalább két szembetűnő helyén (leginkább a községből kivezető utak kezdetén) tilalmi táblán figyelmeztetni a lakosságot, hogy kutyát a határba kiereszteni, vagy kivinni, továbbá a hasznos madarak fészkeit elpusztítani, tojásait elszedni, előbbiek, valamint a hasznosvad fiókáit elfogni büntetés terhe mellett szigorúan tilos.

A községi előljáróság köteles a község lakosait beltelkeken, kertekben a szarka és a tarka varjú fészkeinek pusztítására utasítani és annak végrehajtását szigorúan ellenőrizni.

A községi előljáróság tartozik a pásztorokat nyájőrző eb (puli, pumi) tartására kötelezni és egyben előbbieket arra is utasítani, hogy a nyájőrző ebeket térden alul érő 25 cm hosszú és 5 cm átmérőjű kolonccal lássák el.

Farkaskutyát és ennek kereszteződéséből származó korcsait, nyájőrző ebként tartani szigorúan tilos. Ezen kikötést a pásztorok szerződésébe is fel kell venni.

Ha a község az előző §§-okban meghatározott kötelességét nem teljesítené, úgy a törvényhatóság, illetőleg az

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

alispán az 1886 : XXII. t.-c. 26., illetve 115. §§-aiban foglaltak alapján járhat el.

A szerződésszegés tényének, a vadászterület elhanyagolásának, a fennálló jogszabályokba ütköző cselekményeknek és visszaéléseknek és végül ezek szándékos eltűrésének, megvizsgálása a járási főszolgabíró hatáskörébe tartozik. A vizsgálatnál való közreműködésre, a vadászterület helyére illetékes vadászati tudósító (felügyelő) felkérendő.

Szerződésbeli kötelezettségek elmulasztása.

50. §. Amennyiben a haszonbérlő a hasznosvad téli etetése, a vadetetők felállítása, a vérfelfrissítésre felhasználandó tenyészvad beszerzése és kieresztése, a vadászterület megfelelő őrzése és a kártékony szőrmés és szárnyasvad mérgezésére vonatkozó kötelezettségének írásbeli felhívás után sem tenne eleget, úgy a vadászati tudósító (felügyelő) véleményezése alapján a szükségelt intézkedéseket, — a bérlő veszélyére és kárára — a járási főszolgabíró (polgármester) hivatalból foganatosítja.

Ott, ahol a vadállomány a kíméletlen vadászat, vagy a vadóvás és gondozás hiánya miatt csökkenő, az elsőfokú közigazgatási hatóság (járási főszolgabíró, polgármester) a vadászati tudósító (felügyelő) véleményezésére a hajtó- (kör-, vonal-) vadászatot teljesen meg is tilthatja.

Adatszolgáltatás. Lőjegyzék. Kimutatás.

51. §. Haszonbérlő az elejtett hasznos- és dúvadról lőjegyzéket; az elpusztított kártékony és ragadozó vadról (állat), az eleven befogott hasznos vadról, az eszközölt vérfelfrissítésről, kimutatást tartozik vezetni, amelyet a község útján a vadászati tudósítóhoz (felügyelő) leendő bejelentés végett minden év augusztus hó 15-ig, — a vadászterület nagyságával, a vadász és a vadőrlétszámmal kiegészítve — beterjeszteni köteles.

Vadkár.

52. §. Haszonbérlő és a társbérlők (avagy vadásztársaság tagjai) a vadászbérletből eredő és az 1883 : XX. t.-c. 7. §-a alapján járó vadkár megtérítéséért egyénenkint és egyetemlegesen is felelősséggel tartoznak.

Ellenőrzés. Felülvizsgálat.

53. §. A főszolgabíró és a vadászati felügyelő (tudósító) tartozik a vadászterületen a vadászati jog mikénti gyakorlását és a jelen szabályrendeletben foglalt feltételek, kikötések és tilalmak betartását a helyszínen bármikor ellenőrizni, a bérlő pedig köteles a kívánt felvilágosításokat megadni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Vadászati haszonbérleti szerződés felbontása.

54. §. Ha haszonbérlő a haszonbérleti szerződésben elvállalt bármely kötelezettségének pontosan eleget nem tenne és a vadászatra vonatkozó jogszabályokba ütköző cselekmény miatt vadászati kihágásért jogérvényesen elmarasztaltatott, nemkülönben, ha bérlő vendégei vagy alkalmazottai követnek el a bérlő tudtával vadászati kihágást és bérlő annak meggátlása iránt, illetőleg a kihágás megtörténte esetén annak tudomására jutása után, a törvényes megtorlás iránt önként azonnal nem intézkedik, a község a bérleti jogviszonyt rögtöni hatállyal bírói eljárás nélkül is felbonthatja.

A községnek a haszonbérlet felbontása iránti határozatát, — felülbírálás végett — hivatalból az alispánhoz jóváhagyás végett fel kell terjeszteni. Alispán a vadászati tudósítót (felügyelőt) véleménye közlésére felkéri.

A) Minta. ..... vármegye vadászati szabályrendeletéhez.

ÁRVERÉSI HIRDETMÉNY.

..... község (..... megye) a .... kat. holdat kitevő vadászterületén gyakorolható vadászati jogot, a vadgyümölcs-, gyógynövény-, gomba-, virág-, és csigaszedési joggal együtt 194.. augusztus hó 1-től 195.. július hó 31-ig terjedő 10 évre, a községházán 194.. február hó .. napján d. e. 12 órakor tartandó nyilvános árverésen a legtöbbet igérőnek haszonbérbe adja.

A terület: 8.000 kat. hold szántó, 500 kat. hold legelő és rét, 250 kat. hold tó és nádas, és 1500 kat. hold lomberdő. A mezei terület vadállománya: nyúl, fácán, fogoly, vizivad és tuzok; erdőterületén állandó vad: őz, róka és üregi nyúl; váltóvad: szarvas és vaddisznó.

Árajánlat csak élőszóval tehető, zárt és utóajánlatnak helye nincs. Kikiáltási ár: ..... pengő. Bánatpénz: ..... pengő.

A részletes árverési feltételek tekintetében, a vadászatra vonatkozó jogszabályok és a ..... vármegye vadászati szabályrendeletében foglaltak az irányadók. Érdeklődőknek előbbieket megküldjük.

Vasut- és autóbuszállomás helyben.

Árverezők vadászjegyüket és fegyvertartási engedélyüket az árverésen bemutatni kötelesek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

VADÁSZATI HASZONBÉRLETI SZERZŐDÉS.[1])

Mely szerint ..... község képviseletében ..... községi bíró és ..... közs. (kör-) jegyző mint bérbeadók, a község képviselőtestületének 194.. évi ..... hó napján hozott ...../képv. test. 194... számú határozata alapján nyilvános árverésen (szabadkézből) a község határában az 1883 : XX. t.-c. 3. §-a hatálya alá tartozó

mintegy ..... kat. holdnyi területen

— az alábbi feltételek korlátain belül — gyakorolható vadászati jogot, a vadgyümölcs-, gyógynövény-, gomba-, virág- és csigaszedési jogával együtt ..... (név) ..... (foglalkozás) ..... lakos ..nak mint vadászbérlő ..nek a következő feltételek mellett haszonbérbe adják.

A vadászterület nagyságában beálló változás.

1. §. Ha a haszonbérlet időtartama alatt a községi vadászterület bármely okból nagyobbodnék, a bérlő köteles a jelen szerződés lejártáig, — aránylagos évi bér mellett —, a községi vadászterülethez csatolt területeket is bérbe venni.

A községi vadászterület csökkenése esetén, a bérlő csak az évi bér aránylagos leszállítására tarthat igényt.

Kivett területek.

2. §. A községi vadászterülethez nem tartoznak az 1883 : XX. t.-c. 2. §-a szerint önálló vadászterületet képező és .....
.....
..... lakosok tulajdonát tevő ingatlanok, továbbá a kerítéssel teljesen körülzárt és kertileg művelt gyümölcsösök és szőlők,[2]) mint .....
.....
..... lakosok tulajdonát tevő ingatlanok és a beltelkek.

[1]) *Jegyzet.*

Amennyiben a fent közreadott vadászati haszonbérleti szerződést (minta) a Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi részeken kívánják felhasználni, úgy ezt a már fentebb közölt 3.940/1941. M. E. számú rendelet 5—10. §-aiban, továbbá az ugyancsak itt közreadott 158.120/1941. F. M. számú rendelet 1—13. §-aiban foglaltaknak idevonatkozó néhány szakaszával ki kell egészíteni.

[2]) *Jegyzet.*

Amennyiben magánvadászterület jellegével rendelkeznek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A haszonbérlet időtartama, bérösszege, óvadéka és felbontása.

3. §. A haszonbérlet időtartama az 194.... évi augusztus hó 1-től 195.... évi július hó 31-ig terjedő 10, azaz tíz év.

4. §. A haszonbérlet után járó egy évi bérösszeg ..... P ....f, azaz: ..... pengő .... fillér.

Az előbbi haszonbér utólagos leszállításának helye nincs.

Az első évi bérösszeget a jelen szerződés jóváhagyása után azonnal, a további évekre eső bérösszegeket pedig évenkint előre, két egyenlő részben, legkésőbb minden év augusztus hó 1. és február hó 1. napjáig kell a községi pénztárba befizetni.

Kötelezi magát a bérlő, hogy a második bekezdés rendelkezése szerint esedékes évi bérösszeg késedelmes fizetése esetén a lejárat (az esedékesség) napjától számítandó ....% késedelmi kamatot térít meg a községnek.

5. §. Haszonbérlő az első évi bérösszeg befizetésével egyidejűleg még az egy évi bérösszeget, ... P .... f, azaz ..... pengő .... f összeget, mint óvadékot tartozik letenni, amely összeget az utolsó bérleti év haszonbéreként kell utóbb elszámolni.

Óvadék fejében takarékpénztári betétkönyvet, vagy óvadékképes értékpapírokat is szabad letenni. Az óvadék időközi kamatai a bérlőt illetik.

Ha a községi képviselőtestület az óvadékból a jelen szerződés ..... pontjában biztosított joga alapján bírságot vonna le, a bérlő az óvadékot esetenkint 8 napon belül a teljes összegére köteles kiegészíteni.

6. §. Elismeri a bérlő, hogy a bérösszeg fizetésére és az óvadék megfelelő kiegészítésére nézve megállapított határidő elmulasztása esetében — függetlenül a késedelmi kamat fizetésének előbb említett kötelezettségétől — joga van a községnek arra, hogy a vele kötött ezt a bérleti viszonyt minden bírói beavatkozás nélkül is felbonthatja és megszüntetheti.

A haszonbérlet megszüntetése, átruházása, albérlet. Haszonbérlő elhalálozása.

7. §. Haszonbérlő a szerződéstől csak a saját veszélyére és kárára megtartott új árverés eredményének kötelező elismerése mellett állhat el.

8. §. A haszonbérlet — eredeti feltételének változatlanul hagyása mellett — csak a képviselőtestület hozzájáruló határozata, az illetékes vadászati tudósító (felügyelő) véleményezése alapján, a vármegye alispánjának jóváhagyásával ruházható másra át.

9. §. A községi vadászterületet még a község engedélyével és még akkor sem szabad albérletbe adni, vagy arra élvezeti, vagy részjegyeket kiadni, ha ez nem üzletszerűen történik is.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

10. §. Haszonbérlőnek időközben történő elhalálozása esetén a bérlet megszűnik és a vadászati idény végével a községre száll vissza.

Az elhúnyt bérlő örököseinek — ily irányú kérelmük alapján — az alispán a vadászati tudósító (felügyelő) véleményezése alapján megengedheti a bérletnek a még hátralévő időtartamára való megtartását, az eredeti szerződésben kikötött kötelezettségek teljesítése mellett.

A vadászlétszám területszerinti korlátozása. Társbérlők.

11. §. A bérlő a vadászatot — a törvényes korlátozások között — csak személyesen, vagy családtagjai, vadászvendégei és szakvizsgázott és hatóságilag felesketett vadászszemélyzete által (vadőri, erdészeti) gyakorolhatja. Bérlő vadászvendégei csak bérlő jelenlétében vadászhatnak, társaknak pedig nem tekinthetők.

A bérlő utólagosan társbérlőket csak a községi képviselőtestület kifejezett beleegyezésével — az illetékes vadászati tudósító (felügyelő) véleményezése alapján — az alispán jóváhagyása mellett vehet maga mellé. A vadászati haszonbérért és a jelen szerződés betartásáért a bérlő az utólag maga mellé vett társbérlőkkel együtt egyetemlegesen felelős. A bérletben résztvevő vadásztársakat a szerződésben meg kell nevezni. Az alispáni jóváhagyás előtt a társbérlők a vadászatot nem gyakorolhatják.

12. §. Haszonbérlő azonban állandó társbérlőként legfeljebb annyi vadásztársat vehet maga mellé, hogy a vadászterület vadászható részét számítva (a kíméleti terület kihagyásával) mezei sík területen 300—300, dombos és hegyvidékű területen 500—500 kat. holdra legfeljebb egy-egy vadász essék.

Amennyiben a vadásztársak száma haszonbérlővel együtt a hat személyt meghaladná, haszonbérlő vadásztársaságot köteles alakítani. A vadásztársaság alapszabályait pedig három hónapon belül kormányhatósági jóváhagyás alá felterjeszteni tartozik.

Ha a haszonbérlő vadásztársaság, úgy tagjainak létszáma legfeljebb akkora lehet, hogy minden egyes tagra a 12. §-ban megállapított területnagyság essék.

Vadőrszemélyzet alkalmazása.

13. §. A vadászterület megfelelő őrzéséről a haszonbérlő gondoskodni tartozik. Ha a vadászterület 2000—5000 kat. holdnyi nagyságú, úgy a haszonbérlő egy, minden további 5000 kat. holdra ismét egy-egy szakvizsgázott és a hatóság által felesketett vadőrt (erdőőrt) köteles alkalmazni.

Hegységi erdős (havas) vadászterületen, a vadászati tudósító (felügyelő) javaslatára a földmívelésügyi miniszter

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

az előbbi pontban meghatározott vadőrtartási kötelezettségtől eltérést engedélyezhet.

Ha a haszonbérlő több, egymással szomszédos vadászterületeket bérel — úgy a vadőrtartás szempontjából —, ezen területeket egy közös vadászterületnek kell tekinteni és a vadőrlétszámot az összterület figyelembevételével kell megállapítani.

A vadőrrel kötött szerződést eredetben, az érdekelt község útján, a járási főszolgabíróhoz kell felterjeszteni.

14. §. A 2000 kat. holdnál kisebb oly vadászterületeken, melyeknek őriztetéséről bérlő nem vadőr útján gondoskodik, bérlő ily vadászterülete gondozása és őrzésével a községi mező- (erdő-) őröket díjazás mellett megbízni tartozik.

Köteles a község a mező- (erdő-) őröket külön is utasítani és kötelezni, hogy a vadorzásra hatékonyan felügyeljenek és a vadorzókat pedig jelentsék be.

Vadásztársat, stb. vadőrként alkalmazni, illetőleg színlegesen vadvédelmi szolgálattal megbízni és vadőrként bejelenteni nem szabad. A vadőri szolgálat ellenértékeként, részes vadászatot engedélyezni vagy biztosítani szigorúan tilos.

15. §. Ha vadőr vagy mezőőr vadászati kihágásért elítéltetett, állásából azonnali hatállyal el kell bocsátani. Ezen kikötést úgy a haszonbérlő által alkalmazott vadőr, mint a község által alkalmazott mezőőr szerződésébe is fel kell venni. Ha pedig erdőőrt ítél el a hatóság vadászati kihágás miatt, ezért ellene a fegyelmi eljárást meg kell indítani.

Tenyészvadbeszerzés. Vérfelfrissítés.

16. §. A haszonbérlő köteles minden második évben — sík és dombvidékű mezei vadászterületén — 1000 kat. holdankint legalább négy, más vidékről — legalább 100 km távolságról — hozott tenyésznyulat, 1 : 1 ivaranyban; továbbá a sík, illetve mezei területrészen ugyancsak 1000 kat. holdankint kettő pár foglyot, ahol a fácán honos, egy-egy fácántörzset (1 kakas + 4 tyúk) kibocsátani.

A más vidékről történt beszerzést megfelelően igazolni kell. (Vasúti szállítólevéllel.) A tenyészvadat a községi előljáróság vagy megbízottja jelenlétében azon a területrészen kell kibocsátani, amelyik a következő vadászati idényre kíméleti területnek van kijelölve.

A nősténynyulak balfülének egyharmad részét a kieresztés előtt le kell vágni, hogy ezek megismerhetők és a tenyésztés érdekében megkímélhetők legyenek.

A vérfelfrissítésre szolgáló tenyészvadat évenkint november hó 15-ig bezárólag a területre illetékes vadászati tudósító (felügyelő) útján a földmívelésügyi minisztérium vadászati osztályától kell igényelni. Amennyiben a haszonbérlő a vérfelfrissítés célját szolgáló tenyészvad kibocsátási

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

kötelezettségének eleget nem tenne, úgy bérlő költségére és veszélyére a tenyészvad beszerzését bérlő óvadékából a vadászati tudósító (felügyelő) javaslatára a főszolgabíró hatóságilag foganatosítja.

Tenyészvadbefogás.

17. §. Továbbtenyésztés, illetve értékesítés céljából tenyészvadat községi területen befogni, csupán — a földmívelésügyi miniszter engedélyének birtokában — a községi képviselőtestület hozzájáruló határozata alapján szabad.

Községi vadászterületen a bérleti idő utolsó évében élő vadat befogni még a községi képviselőtestület előzetes engedélyével sem szabad.

A községi terület egyazon részén egyfajtájú hasznos vadra vadászni és ugyanazon területen egyidejűleg azonos fajtájú hasznos élővadat befogni nem szabad.

Védterület kijelölése.

18. §. A vadászterületnek vadtenyésztésre alkalmas egynegyedrészét, a bérlet utolsó évében pedig egyharmadrészét, évenkint váltakozva, más-más helyen, kíméleti (véd-) területnek kell kijelölni és ezen a kíméleti területen hasznos vadra vadászni és a vadat innét kihajtani tilos. Ártéri területet kíméleti területnek kijelölni nem szabad.

A kíméleti terület hollétét a vadászidény előtt a községi elöljáróságnál be kell jelenteni, amely ezt az illetékes vadászati tudósítóval (felügyelővel) köteles közölni. A kíméleti terület megállapítására vadászbérlő jogosult, köteles azonban annak helyét úgy kijelölni, hogy az a szomszédos vadászterületek kíméleti területeivel határos és összefüggésben legyen.

Ha a haszonbérlő a kíméleti területen ejt el hasznos vadat, úgy kártérítés fejében köteles az elejtett vadak élő értékét a községnek megtéríteni. Ha ezt tenni a bérlő vonakodnék, a község (város) jogosult a kártérítési összeget a bérlő által letett és 8 nap alatt eredeti összegére kiegészítendő biztosítékból levonni és ezáltal magát kártalanítani. Egy élő nyúl értéke 20; egy fogoly 20; egy fácán 15; egy őz 90; egy muflon 90; egy szarvastehén 180; egy szarvasbika értéke 600 P-ben állapíttatik meg. A befizetett kártérítési összeget a községi elöljáróság — a vérfelfrissítésre meghatározott mennyiségen felüli — tenyészvad beszerzésére köteles felhasználni. A beszerzett tenyészvadat az előljáróság ellenőrzése mellett a védterületen kell kibocsátani.

Téli etetés.

19. §. Haszonbérlő köteles a sík mezei területeken 200 kat. holdankint november hó 15-ig egy-egy fogolyetetőt — és ha a területen fácán is honos — fenti időpontig ugyancsak

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

200 kat. holdankint egy-egy fácánetetőt is felállítani s ezeket a tél megszűntéig élelemmel rendszeresen ellátni. Az etetők felállításának megtörténtét és helyét a vadászbérlő a községi előljáróságnál bejelenteni tartozik.

Nagy havazás esetén tartozik a bérlő a nyulak etetéséről is (kis köteg lucernának vagy szénának karókra, fákra, bokrokra való kiakasztásával) gondoskodni.

Nagyvadas terület esetén tartozik a haszonbérlő a hasznos nagyvad téli etetéséről, — megfelelő számú szükségetető felállításával és takarmánnyal való ellátásával — gondoskodni, továbbá tartozik a hasznos nagyvad téli tartózkodási helyein 1000 kat. holdankint legalább egy-egy fedett vadetetőt szeptember hó végéig felállítani s ezt már kora ősz folyamán megfelelő szálas takarmánnyal, a tél folyamán pedig rendszeresen élelemmel (szálas, szemes takarmány stb.) ellátni és erdőségi területén 500 kat. holdankint egy-egy sózót felállitani.

Haszonbérlő által létesített állandóbb jellegű vadászati berendezések (magasles, fedettetető, sózó, vadászház, stb.) méltányos áron való átengedésére az új bérlő igényt támaszthat.

Kártékony szőrmés- és szárnyas vad pusztítása. Mérgezés.

20. §. Haszonbérlő köteles a kártékony szőrmés- és szárnyas vadat lőfegyverrel hatékonyan pusztítani, továbbá a fennálló rendelkezések keretében előírt feltételek és óvórendszabályok megtartása mellett mérgezéssel is irtani.

A kártékony szárnyasok irtásának igazolásául köteles a bérlő évenkint minden 1000 kat. hold mezei vadászterület után a főszolgabíró (polgármester) által, — a vadászati tudósító (felügyelő) véleménye alapján — meghatározott számú.. ..... páros lábat (szarka, tarkavarjú stb.) a községi előljáróságnál beszolgáltatni.

Ha a haszonbérlő az írtási és mérgezési kötelezettségének felszólítás dacára sem tesz eleget, az irtást, illetve mérgezést a bérlő költségére — a vadászati tudósító (felügyelő) véleményezésére — a főszolgabíró (polgármester) elrendelheti. Az irtást, illetve mérgezést elrendelő véghatározat az 1929 : XXX. t.-c. 56. §-a alapján jogerőre emelkedése előtt is végrehajtható.

Köteles a vadászbérlő ezenkívül a vadászterületen kóborló kutyákat és macskákat elpusztítani, és ezek valamint a kártékony szőrmés- és szárnyasvad rendszeres irtását a vadőrök kötelességévé is tenni, és ezek irtásáért vadőrnek a szerződésben megállapított lődíjat biztosítani.

A rókakotorékokat, köteles a bérlő minden év április hó végén kiásatni, vagy másmódon saját költségén megsemmisíteni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Vadkár.

21. §. Haszonbérlő és a társbérlők (avagy a vadásztársaság tagjai) a vadászbérletből eredő és az 1883 : XX. t.-c. 7. §-a alapján járó vadkár megtérítéséért egyénenkint és egyetemlegesen is felelősséggel tartoznak.

A vadászat korlátozása.

22. §. A vadászterület egyazon részén egyfajta hasznos vadra évenkint legfeljebb egy kör- (hajtó-, vonal-) vadászat tartható.

Kopókkal és agarakkal vadászni tilos. A falkavadászat csak abban az esetben gyakorolható, ha ez a szerződésben kifejezetten meg van engedve.

Járműről apróvadra vadászni és nagy hó esetén a csapatokban gubbasztó foglyokra lőni tilos.

Hasznos vadra fényszóró alkalmazásával, repülőgépről, vagy repülőgéppel, gépkocsival, általában motoros járművel minden időben tilos vadászni.

Szarvast, dámot, muflont, őzet és zergét csak golyóval szabad lőni és ezekre a kegyelmi lövést is csak golyóval szabad adni.

Lesgödörből csak vizivadra, és ragadozó-, valamint kártékony vadra szabad vadászni. Lesgödröt kiásni, vagy leshelyet (magaslest) állítani a szomszédos vadászterület határától számított 100 méteres távon belül tilos.

Árvíz, hófúvás és egyéb elemi csapás elől menekülő hasznosvadra vadászni az engedélyezett időben is tilos.

A községi előljáróság kötelessége. Mulasztások megtorlása.

23. §. A községi előljáróság köteles a tudomására jutott vadászati kihágásokat — hivatalból — bejelenteni.

A községi előljáróság tartozik a bérbeadott terület legalább két szembetűnő helyén (leginkább a községből kivezető utak kezdetén) tilalmi táblán figyelmeztetni a lakosságot, hogy kutyát a határba kiereszteni, vagy kivinni, továbbá a hasznos madarak fészkeit elpusztítani, tojásait elszedni, előbbiek, valamint a hasznosvad fiókáit elfogni, büntetés terhe mellett szigorúan tilos.

A községi előljáróság köteles a község lakosait beltelkeken, kertekben a szarka és tarka varjú fészkeinek pusztítására utasítani és annak végrehajtását szigorúan ellenőrizni.

A községi előljáróság tartozik a pásztorokat nyájőrző eb (síkvidéken puli, pumi, hegyvidéken komondor, kuvasz) tartására kötelezni, és egyben arra utasítani, hogy a nyájőrző ebeket térden alul érő 25 cm. hosszú és 5 cm átmérőjű koloncal lássák el.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Farkaskutyát és ennek kereszteződéséből származó korcsait nyájőrző ebként tartani szigorúan tilos. Ezen kikötést a pásztorok szerződésébe is fel kell venni.

Ha a község (város) az előző §§-okban meghatározott kötelességét nem teljesítené, úgy az alispán az 1886 : XXII. t.-c. 26., illetve 115. §-aiban foglaltak alapján járhat el.

A szerződésszegés tényének, a vadászterület elhanyagolásának, a fennálló jogszabályokba ütköző cselekményeknek és visszaéléseknek és végül ezek szándékos eltürésének megvizsgálása a járási főszolgabíró (polgármester) hatáskörébe tartozik. A vizsgálatnál való közreműködésre, a vadászterület helyére illetékes vadászati tudósító (felügyelő) felkérendő.

Szerződésbeli kötelezettségek elmulasztása.

24. §. Amennyiben a haszonbérlő a hasznosvad téli etetési, a vadetetők felállítása, a vérfelfrissítésre felhasználandó tenyészvad beszerzése és kieresztése, a vadászterület megfelelő őrzése és a kártékony szőrmés- és szárnyasvad mérgezésére vonatkozó kötelezettségének írásbeli felhívás után sem tenne eleget, úgy a vadászati tudósító (felügyelő) véleményezése alapján a szükségelt intézkedéseket, — a bérlő veszélyére és kárára — a járási főszolgabíró (polgármester) hivatalból foganatosítja.

Ott, ahol a vadállomány kíméletlen vadászat, vagy a vadóvás és gondozás hiánya miatt csökkenő, az elsőfokú közigazgatási hatóság (járási főszolgabíró, polgármester) a vadászati tudósító (felügyelő) véleményezésére a hajtó- (kör-, vonal-) vadászatot teljesen meg is tilthatja.

Adatszolgáltatás. Lőjegyzék. Kimutatás.

25. §. Haszonbérlő az elejtett hasznos- és dúvadról lőjegyzéket, az elpusztított kártékony és ragadozó vadról (állat), az elevenen befogott hasznos vadról, az eszközölt vérfelfrissítésről kimutatást vezetni köteles, amelyet a község útján a vadászati tudósítóhoz (felügyelő) leendő bejelentés végett minden év augusztus hó 15-ig, — a vadászterület nagyságával, a vadász- és vadőrlétszámmal kiegészítve — felterjeszteni tartozik.

Ellenőrzés.

26. §. A járási főszolgabíró (polgármester) és a vadászati tudósító (felügyelő) tartozik a vadászati jog mikénti gyakorlását (a lelövési keret tekintetében is) és a jelen szerződésben foglalt feltételek, kikötések és tilalmak betartását a helyszínén is — bármikor — ellenőrizni, a bérlő pedig köteles a kívánt felvilágosításokat megadni.

Fent nevezettek a vadászatra vonatkozó rendelkezések határozmányaiba ütköző minden cselekményt és magatar-

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

tást — amennyiben a megtorló intézkedésekre nem illetékesek, — felsőbb hatóságuknak bejelenteni tartoznak.

A vadászati tudósító (felügyelő) a vadászatról szóló törvény 29., 30. és 31. §-aiba ütköző és hivatalból üldözendő vadászati kihágási ügyekben a szakképviselő részére megállapított jogokat, a vád képviseletében gyakorolja.

A vadászati haszonbérleti szerződés felbontása.

27. §. Ha haszonbérlő a jelen haszonbérleti szerződésben elvállalt bármely kötelezettségének pontosan eleget nem tenne, és a vadászatra vonatkozó jogszabályokba ütköző cselekményei miatt vadászati kihágásért jogérvényesen elmarasztaltatott, nemkülönben ha a bérlő vendégei vagy alkalmazottai követnek el a bérlő tudtával vadászati kihágást és bérlő annak meggátlása iránt, illetve a kihágás megtörténte esetében annak tudomására jutása után, a törvényes megtorlás iránt önként azonnal nem intézkedik, a község a bérleti jogviszonyt rögtöni hatállyal bírói eljárás nélkül is felbonthatja.

A községnek (város) a haszonbérlet felbontása iránti határozatát, — felülbírálás végett — hivatalból az alispánhoz jóváhagyás végett fel kell terjeszteni. Az alispán a vadászati felügyelőt (tudósító) véleménye közlésére felkéri.

Bélyegilleték.

28. §. A haszonbérleti szerződés megkötésével járó díjakat és illetékeket, továbbá a hirdetmények hirlapi közzététel költségeit, bérlő tartozik viselni.

Per.

29. §. Jelen szerződésből keletkező bármely vitás kérdések eldöntésére a ..... kir. járásbíróság illetékes.

A haszonbérleti szerződés hatályossága.

30. §. Jelen szerződés a haszonbérlőre nézve az aláírás után azonnal, a községre nézve azonban csak a törvényhatósági kisgyűlés és az alispánnak a jóváhagyása után válik kötelezővé.

A jóváhagyások megtörténte előtt haszonbérlő a vadászati jogot nem gyakorolhatja.

Aláírások.

31. §. Alulírott ..... (név) ..... (foglalkozás) ..... lakos a ..... község határában gyakorolható vadászati jogot a szerződésben foglalt feltételek mellett bérbe veszem.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Jelen bérleti szerződést a szerződő felek felolvasás és megmagyarázás után elfogadták és a tanuk előtt saját kezüen aláírták.

Kelt ....., az 194.. évi ..... hó ....-n.

....
mint tanu községi bíró, mint bérbeadó.

....
mint tanu községi körjegyző, mint bérbeadó.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
mint bérbevevők.

...../194.. szám.

Ezt a haszonbérszerződést ..... község képviselőtestülete az 194.. évi ..... hó ..-n megtartott közgyűlésben jóváhagyta.

Kelt ....., az 194.. évi ..... hó ....-n.

..... P. H. .....
községi bíró. községi körjegyző

...../194.. szám.

Ezt a haszonbérszerződést ..... vármegye törvényhatósági kisgyűlése az 194.. évi ..... hó ..-n .....
..... megtartott ülésében jóváhagyta.

Kelt ....., 194.. évi ..... hó ....-én.

P. H. .....
alispán.

...../194.. szám.

Ezt a haszonbérszerződést az 1883. évi XX. t-c. 3. §-a alapján jóváhagyom.

Kelt ....., 194.. évi ..... hó ....-én.

P. H. .....
alispán.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A ..... VADÁSZTÁRSASÁG ALAPSZABÁLYAI.[1], [2]

I. FEJEZET.

1. §. A vadásztársaság címe, székhelye, pecsétje és hivatalos nyelve.

A társaság címe: „..... vadásztársaság"

A társaság székhelye: .....

Működési területe: .....

A társaság pecsétje: Ovális iratban a társaság címét, középen pedig székhelyét és alapítási évét foglalja magában.

Hivatalos nyelve: Magyar.

2. §. A vadásztársaság célja.

A társaság célja: a vadászati törvény és a vadászatra vonatkozó rendeletek, valamint a vármegyei vadászati szabályrendelet és ezen alapszabály szigorú betartása mellett, a vadászatnak szórakoztató, sport- és okszerű módon való gyakorlása, továbbá a vadóvásról és az okszerű vadtenyésztésről való gondoskodás. Feladata ennélfogva a hasznos vadak megfelelő gondozása és tenyésztésüknek óvás és etetés stb. által minden lehető módon való előmozdítása és a szőrmés- és szárnyas ragadozó vadaktól, továbbá a kártékony állatoktól való védelmezése.

[1]) *Jegyzet.*

A vadásztársaság alapszabályai című tervezetet 5 példányban; az alakuló közgyűlés jegyzőkönyvét 4 példányban; az alakuló közgyűlésen megválasztott tisztikar és a közgyűlésen résztvett tagok névjegyzékét (mely utóbbiban, a tag nevét, foglalkozását, lakását, születési helye és idejét, vallását és atyja-anyja nevét fel kell tüntetni) 3—3 példányban a belügyminiszterhez kell kormányhatósági jóváhagyás végett felterjeszteni.
(77.000/1922. B. M.)

[2]) *Jegyzet.*

Amennyiben a fent közreadott vadásztársasági alapszabályt (minta) a Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi részeken megalakuló vadásztársaságok kívánják felhasználni, úgy ezt a már fentebb közölt 3.940/1941. M. E. számú rendelet 5—10. §-aiban, továbbá az ugyancsak itt közreadott 158.120/1941. F. M. számú rendelet 1—13. §-aiban foglaltaknak idevonatkozó néhány szakaszával ki kell egészíteni,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

A fentiek gyakorlása céljából a társaság alkalmas és elégséges vadászterületeket bérel és tart fenn.

3. §. A vadásztársaság megalakulása, tagjainak létszáma.

A társaság mindaddig fennáll, míg az általa bérelt vadászterületek bérleti ideje le nem jár.

A vadásztársaság tagjainak létszáma legfeljebb akkora lehet, hogy a kibérelt vadászterület vadászható részét számítva (a kíméleti terület kihagyásával), minden egyes tagra mezei sík területen legalább 300—300, dombos és hegyvidékű területen 500—500 kat. holdnyi terület jusson.

Ha a megalakulás után a tagok számában apadás állana be, az a társaság feloszlását nem vonja maga után, mivel a társaság magát a megengedett számig mindig kiegészítheti.

A vadásztársaság a vadászterület nagyságát, a tag és a vadőr-személyzet létszámát, a társulat működésének megkezdése után azonnal bejelenteni, a hasznos vad téli etetéséről, a szőrmés- és szárnyas-ragadozóvad pusztításáról, az eszközölt vérfelfrissítésről, valamint az elejtett és élve befogott hasznos vad mennyiségéről összeállított kimutatásait pedig, minden vadászati év végén (augusztus hó 15-ig) a földmívelésügyi miniszter által kinevezett és a szóbanforgó vadászterületekre illetékes vadászati tudósítónak (felügyelőnek), — a községi előljáróság útján — felterjeszteni tartozik.

4. §. A társaság jövedelmei és vagyona.

A társaság jövedelmeit és vagyonát képezi:

a) A felvételi díj, amelyet évről-évre a közgyűlés állapít meg. Előbbit a belépés alkalmával kell kifizetni.

b) A rendes évi tagsági díj, amelyet a közgyűlés évről-évre állapít meg, minden év augusztus hó 1-éig kell befizetni. Újonnan belépő tagok fizetési kötelezettsége azon vadászati év augusztus hó 1-én veszi kezdetét, amelyben a tag felvétetett.

c) A társas vadászatokon elejtett vadak értékesítéséből befolyó pénzek.

d) A társaság, illetve annak egyes tagjai, vagy alkalmazottjai által feljelentett vadászati jövedéki kihágások után kiszabott pénzbüntetéseknek a feljelentőt illető hányada, (5.007/1924. P. M. számú rend. 26. §. 1. pontja szerint) valamint a társaság vadászterületein elkövetett vadászati kihágások által okozott károkért a társaság részére megítélt összegek.

e) A vadászati bérleti szerződések biztosítására letétbe helyezett biztosítékok összegei.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

f) Esetleges adományok.

g) A társaság kiadásainak a fedezésére tőkét gyüjt és ennek felhasználásáig azt valamely elsőrendű pénzintézetnél gyümölcsözőleg elhelyezni köteles. A betéti könyvet a társaság pénztárnoka őrzi, amelyért vagyonilag felelős.

A vadásztársaság vagyona és jövedelme fedezi a társaság fenntartási költségeit, valamint a mindenkori bérletekre járó bérösszeget. A takarékpénztári betétből a pénztárnok csak az elnök utalványozására teljesíthet fizetést.

II. FEJEZET.

5. §. A tagok osztályozása.

A társaságnak rendes és tiszteletbeli tagjai vannak. Rendes tagja lehet minden feddhetetlen előéletű őskeresztény magyar állampolgár, (férfi és nő) aki a vadászatot nem keresetképpen űzi és aki az 5.007/1924. P. M. számú rendelet 10. és 11. §-ainak joghatálya alatt nem áll.

Kiskorúak csakis a törvényes képviselőjük írásbeli beleegyezésével lehetnek a társaság tagjai. Iskolai fegyelem alatt állók, — kivéve a főiskolai hallgatókat, — egyáltalában fel nem vehetők.

A vadásztársaság tiszteletbeli tagja az lehet, akit a közgyűlés a társaság vagy a közérdekű vadászat ügye körüli érdemei elimeréséül ilyennek megválaszt. A tiszteletbeli tag a tagdíj fizetése alól mentes.

6. §. A tagok jogai.

A tagok a közgyűlésen személyes vagy társtag meghatalmazott útján tanácskozási, indítványozási és szavazati joggal bírnak. Választók és tisztségre választhatók. A tagoknak jogukban áll indítványaikat, panaszaikat és kívánságaikat az elnökkel írásban közölni, azoknak a választmány vagy közgyűlés elé terjesztését, elintézését és az erről való értesítést kívánni.

Meghivatnak és résztvehetnek minden társas vadászaton. Magánosan pedig az e célra kijelölt vadászterületen vadászhatnak. (A társas vadászat útján megvadászandó területeken magános vadászat nem tartható.)

A társas vadászatokon elejtett és a társaság javára értékesítendő vadakra nézve elővételi joggal bírnak.

Tagdíjfizetésre vonatkozó részletfizetési kedvezmény csak írásban kért, a közgyűlés által megadott engedély alapján adható.

A tagságból folyó jogokat más tagra, vagy más személyre átruházni nem lehet.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

7. §. A tagok kötelességei.

A tagok kötelesek a közgyűlésen megállapított évi díjakat minden év augusztus hó 1-ig, egyéb pénztartozásaikkal együtt, (vadak elővételi árát, vadászatokkal kapcsolatban felmerült költségeket stb.) az erre vonatkozó felhívástól számított két hét alatt nyugta ellenében a pénztárnoknál pontosan befizetni.

Aki az esedékes tagdíjat meg nem fizette, egyelőre a tagsági jogokat — a befizetés teljesítése idejéig — nem gyakorolhatja.

Kötelesek a vadászati törvényt, a vadászatra vonatkozó rendeleteket (a megállapított vadlelövési keretet), a vármegye vadászati szabályrendeletét és ezen alapszabály rendelkezéseit, valamint a közgyűlési és választmányi határozatokat — amennyiben azok alapszabályszerű hatáskörben hozattak, — pontosan betartani.

A vadászterületek bérleti szerződéseiben megállapított kötelezettségek tekintetében, egyenkint és egyetemlegesen szavatolnak.

A vadászbérletből eredő és az 1883 : XX. t.-c. 7. §-a alapján járó vadkár megtérítésére a vadásztársaság, illetve tagjai egyénenkint és egyetemlegesen felelősséggel tartoznak.

Kötelesek a vadászat gyakorlásánál az okszerűség elveit követni és a társas vadászatoknál a vadászmesternek a vadászat rendezése tekintetében tett minden intézkedéséhez feltétlenül és megjegyzés nélkül alkalmazkodni. Aki eziránytú kötelességének eleget nem tesz, azt a kör- (hajtó-, vonal-) vadászatból vagy az aznapi vadászatból, — a vadászmester indítványára és a jelenlévők többségének határozatához képest — ki kell zárni.

Kötelesek a bármi úton tudomásukra jutott és bárki által a vadásztársaság sérelmére elkövetett vadászati- és jövedéki kihágásokat az elnökkel közölni és esetleg az illetékes hatóságoknál feljelenteni. Az idegen vadászterületen történt és az 1883 : XX. t.-c. 29., 30. és 31. §§-aiba ütköző és hivatalból üldözendő vadászati kihágásokat, a vadászterület helyére illetékes vadászati tudósítónak (felügyelőnek) 3 nap alatt bejelenteni kötelesek.

A vadászat ügyeinek érdekeit mindenkor megóvni, a vadtenyésztést hatékonyan előmozdítani tartoznak. A szőrmés- és szárnyas ragadozó vadakat és a kártékony állatokat irtani kötelesek és egyáltalában odahatni, hogy a társaság elé tüzött célok minden irányban és minél inkább érvényesüljenek.

Egyébként pedig, a helytelen cselekményük következményeként a vadászati érdekekben okozott károkat megtéríteni kötelesek.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Névtelen bejelentések kivizsgálását csak akkor kívánhatják, ha azok alapos gyanura adhatnak okot, de azok különleges bizonyító erővel nem bírhatnak.

Társas vadászatra a tagok meghívó lapon (íven) hivatnak meg. Idejében jelenteni tartoznak azt, hogy a vadászaton résztvesznek-e vagy sem? Ha a tag a vadászatról való távolmaradását idejében be nem jelenti, a vadászat aznapi költségeit viselni tartozik.

8. §. A tagsági kötelezettség tartama.

A tagsági kötelezettség a vadászterületek bérletének tartamára terjed és hasonló joghatállyal megújul, ha a tag, — midőn a társaság bérleteit megújítja, vagy új területeket bérel, — tagságát kifejezetten fenntartja.

9. §. A társaságba való felvétel.

A társaságba való belépési szándékot két tag ajánlásával, az elnökhöz intézett levélben kell bejelenteni. A felvétel tárgyában a választmány végérvényesen határoz. A felvételt vagy az elutasítást — indokolás nélkül — levélben kell közölni.

Minden tag felvételkor tartozik nevét az e célra szolgáló tagsági könyvbe sajátkezüleg beírni. A tagok ezen aláírás által magukat az alapszabály határozatainak és pénzbeli kötelezettségeinek teljesítésére kötelezik. A vadászterületek bérleti szerződéseibe foglalt összes feltételeivel és az ezekből folyó esetleges vadkártérítésekkel szemben egyénenkint és egyetemlegesen kötelezettséget és szavatosságot vállalnak.

Pénzbeli kötelezettségeikre nézve a kereseti összeg mérvéhez képest a ..... kir. járásbíróság illetékességének és hatáskörének magukat alávetik.

10. §. A tagság megszűnése.

A tagság megszűnik: *a)* elhalálozás; *b)* kilépés; *c)* kizárás által.

A kilépést az elnökkel levélben kell közölni. Ez rendszerint csak akkor van megengedve, ha a társaság vadászterületeinek bérlete lejárt. Ezen időn belül csak akkor, ha az illető elköltözik, vagy egészségi állapotában oly változás áll be, amely őt a vadászat gyakorlására képtelenné teszi. Az elköltözés évére eső díjat ki kell fizetni. Halálozás és kizárás esetén a már befizetett évdíjak vissza nem téríthetők. A tagsági jog időleges szünetelése, vagy helyettes által való gyakorlása meg nem engedhető.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Bámely tag indítványára, a tagok sorából a választmány által hozott határozattal, ki kell zárni azon tagot, aki:

a) hazafiatlan vagy nemzetellenes magatartást tanusít, vagy ilyen mozgalomban részt vesz, avagy magyar állampolgárságát elveszti;

b) feddhetetlen nevét bármi módon elveszti;

c) magaviselete vagy tette által a társaság tekintélyét, — méltóságát, érdekeit és kitűzött céljait — sérti, továbbá a társaságban viszályt szit;

d) nevét a tagsági könyvbe beírni vonakodik, vagy a beírást megtagadja;

e) évdíjával, a vadak elővételi árával és egyéb pénzbeli tartozásával hátralékban van és ebbeli kötelezettségét az elnöki felhivást követő 4 héten belül nem teljesíti;

f) vadászati kihágás miatt jogerősen elítéltetett;

g) részére a vadászjegy kiadása jogerősen meg lett tagadva;

h) a vadászati törvényt, a vadászatra vonatkozó rendeleteket, a vármegyei vadászati szabályrendeletet és jelen vadásztársasági alapszabályokat megsérti, és a közgyűlési- vagy választmányi határozatokat ismételve szándékosan áthágja. Aki a társaság vagy tagjai ellen alaptalanul pert indít, vagy erre okot szolgáltat. Aki társas vadászatok alkalmával a vadászmester vagy helyettese rendelkezéseinek kétszeri szóbeli megintése dacára ellenszegül; nemkülönben aki a vadászat alkalmával lőfegyverének helytelen és könnyelmű használatával bárkinek a testi épségét veszélyezteti. Továbbá, aki a választmány megintése vagy rosszalása dacára, ugyanazon szabálytalanságot vagy mulasztást ugyanazon vadászidényben újból elköveti, vagy pedig a vadásziasság illetve a sportszerűség ellen vét;

i) magános vadászatokon a megállapított vadnál többet elejt;

j) vadásztársaival szemben alaptalan rágalmat terjeszt, vagy vádat emel;

k) hasznosvadra fényszóró igénybevételével, apróvadra járműről vadászik;

l) csülkös vadra, medvére seréttel (vágott ólommal stb.) lő;

m) a kíméleti területen hasznos vadra vadászik;

n) hasznosvadra — kivéve a vizivadat — lesgödörből vadászik.

A kizárási indítványt az érdekelttel, — indokával együtt — azzal a megjegyzéssel kell közölni, hogy a közgyűlésen védekezését személyesen, vagy társtag megbízott útján előadhatja s hogy meg nem jelenése esetén a kizárási indítványban foglalt tényállást beismertnek lesz tekintve.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

III. FEJEZET.

11. §. A társaság intéző szervei.

A vadásztársaság ügyeit az alábbi intéző szervek intézik: *A)* A közgyűlés; *B)* A választmány; *C)* A tisztikar és pedig: *a)* az elnök; *b)* az alelnök; *c)* a vadászmester; *d)* a jegyző; *e)* az ügyész; *f)* a pénztárnok; *g)* az ellenőr.

Ha a vadásztársaság mintegy 6—8 tagból áll, ügyeit a közgyűlés intézi. Ez esetben a tisztikar tagjai: az elnök, a vadászmester és a pénztárnok.

12. §. A közgyűlés.

A közgyűlés a cselekvőképes tagok összességének képviselete és a társaság egyetemleges legfőbb szerve. Összehívja a társaság elnöke, ennek akadályoztatása esetén az alelnök. Ugyanezek vezetik. Jegyzője: a társaság jegyzője.

A közgyűlés rendes vagy rendkívüli.

a) Rendes közgyűlést a társaság egyszer évenkint és pedig minden év első felében tart.

b) Rendkívüli közgyűlést, az elnök, — ha a társaság érdekei úgy kívánják, — bármikor összehívhat. A rendkívüli közgyűlést az elnök, öt tag írásbeli indítványára, ezenkívül a választmány indítványára, 8—14 napon belül összehívni köteles.

13. §. Meghívás a közgyűlésre.

A közgyűlésre szóló meghívókat az elnök bocsátja ki, a közgyűlés napját megelőzőleg legalább 8 nappal, a tárgysorozat egyidejű közlése mellett. A közgyűlésre minden tagot meg kell hívni. A közgyűlést a társaság zöme által lakott helyen kell megtartani. Ha a szükség úgy kívánja, úgy a rendkívüli közgyűlés a társaság valamelyik vadászterületére is összehívható.

A tagok indítványára tartandó rendkívüli közgyűlést, ha ennek határnapja az előterjesztésben megjelölve nincsen, az indítvány beadásától számított 14 nap eltelte előtt kell összehívni.

14. §.

A közgyűlésen minden tiszteletbeli és a rendes tagok közül az, aki évdíjával hátralékban nincsen, személyesen, vagy társtag meghatalmazott útján, tanácskozási és szavazati joggal bír; választó és választható.

15. §. A szavazás módjai.

A közgyűlés határozatait felkiáltással, vagy szavazás útján szótöbbséggel hozza. A szavazatok egyenlősége esetén, az elnök szavazata dönt. A szavazás folyó ügyekben nyilvános, a tisztikar választása és személyes ügyek intézése titkos szavazással történik és legalább hat jelenlévő tag kérésére bármely ügyben titkos szavazást kell elrendelni.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

16. §. A közgyűlés határozatképessége.

Érvényes határozat hozatalához, a mindenkori szavazásra jogosított tagok legalább egyharmadának jelenléte szükséges. Alapszabály módosításához, kizárás, más vadásztársaságba való beolvadás, egyesülés, valamint a társaság feloszlása és ezen esetben a vagyon hová fordításának kérdésében egybehívott közgyűlés határozatképességéhez azonban a szavazásra jogosított tagok legalább kétharmadának jelenléte, a határozatok érvényességéhez pedig a jelenlévők kétharmad részének hozzájárulása szükséges.

Mindkét esetben, ha az egyébként szabályszerűen egybehívott közgyűlésen a tagok határozatképes számban nem jelennének meg, a 7—30 napon belül ugyanazon tárgysorozat mellett összehivandó újabb közgyűlés a megjelentek számára való tekintet nélkül határozatképes. Ezen körülményt a közgyűlési jegyzőkönyvbe fel kell venni.

17. §. A közgyűlés hatásköre.

a) Megalkotja és módosítja a társaság alapszabályait.

b) Megállapítja egy-egy vadászidényre a költségvetést, meghatározza évről-évre a tagok által fizetendő évi díját, felülbírálja a zárszámadást és a felelős számadók részére a felmentvényt megadja.

c) Megválasztja a tisztikart, a választmányt és ennek póttagjait, megállapítja a taglétszámot, új tagokat felvesz, kilépés és kizárás felett határoz.

d) A választmány hatáskörét meghaladó fontosabb ügyek s különösen a társasági vagyon állagát érintő jogügyletek és szerződések jóváhagyása ügyében, valamint a tagok részéről legalább 3 nappal a közgyűlés előtt az elnökhöz írásban benyujtott indítványok felett határoz.

e) Felülbírálja és jóváhagyja a választmány által a vadászat rendje, valamint biztonsága érdekében javasolt évi vadászrendet és vadásznaptárt, a választmány mindennemű határozatát fellebbezés esetén, vagy a választmány kívánságára felülbírálja és minden kérdésben végső fokon határoz.

f) Továbbá határoz a tagok indítványai, új vadászterületek kibérlése, régi vadászterületek feladása, más társasággal való egyesülés, beolvadás, valamint a társaság feloszlatása kérdésében. Utóbbi esetben a vagyon hovafordítása tárgyában is dönt. Az alapszabályok módosítása és a társaság feloszlása esetén, a meglévő vagyon hovafordítása ügyében hozott határozatot, jóváhagyás végett a m. kir. belügyminiszterhez kell felterjeszteni.

18. §. Jegyzőkönyv.

A közgyűlésről jegyzőkönyvet kell felvenni, amelynek a gyűlés lényeges mozzanatait kell tartalmaznia, a közgyűlésen résztvett tagok számával, illetőleg nevének felsorolásával. A

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

jegyzőkönyvet a jegyző vagy az elnök által felkért tag vezeti és ugyancsak az elnök által felkért két jelenlévő tag hitelesíti.

19. §. A választmány.

A választmány tagjai: a tisztikar tagjai és a közgyűlés által egy évre választott rendes és két póttag. A póttagok behivási sorrendjét sorshuzás dönti el.

20. §.

A választmány havonta egyszer tart rendes választmányi gyűlést. A gyűléseken az elnök, távollétében az elelnök vagy a választmány legidősebb tagja elnököl. A választmányt az elnök hívja össze, de három választmányi tag kérelmére a rendkívüli választmányi gyűlést 8 napon belül össze kell hívni. Határozatképességéhez legalább a választmányi tagok összessége egyharmadának a jelenléte szükséges. Egyenlő szavazás esetén az elnök szavazata dönt.

21. §. A választmány hatásköre.

a) A tagfelvétel, a kilépés és a kizárás kérdéseiben javaslatot tesz.

b) A tag felvétele iránti kérelmeket titkos szavazással elbírálja.

c) Megállapítja a társas és magános vadászatok számát, idejét, helyét és a magános vadászaton elejthető vadak fajtáját, nemét és mennyiségét (a megállapított vadlelövési kerethez képest); szükség szerint korlátozza a tilalmi időket.

d) Meghatározza a vadászat mikénti gyakorlásának rendszabályait és a vadászidény megkezdése előtt kijelöli a védterületeket, szükség szerint a vadászterület egy bizonyos részét évről-évre általános vagy részleges tilalom alá helyezi.

e) Összeállítja az évi költségvetést.

f) Jogosult minden szabálytalanságot megtorolni, első ízben megintéssel, második esetben rosszalással, harmadszori ismétlés esetén vagy súlyosabb szabálytalanság esetén, a fokozatos sorrend mellőzésével a közgyűlésnek kizárási indítványt tenni.

g) Minden közgyűlés előtt annak idejét megállapítja, tárgysorozatát előkészíti s a közgyűlési határozatok végrehajtásáról gondoskodik.

h) A költségvetés keretén belül új vadászbérletek megkötése vagy megújítása iránt javaszlatot tesz. Határoz mindazon kérdésekben, melyek kifejezetten a közgyűlésnek fenntartva nincsenek.

22. §.

A választmány határozatait a tagokkal alkalmas módon közli és ellenük a közlést követő naptól számított 15 nap alatt az elnöknél beadandó fellebbezésnek van helye, ki azt a legközelebbi közgyűlés elé terjeszti.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

23. §.

A választmányi ülésekről jegyzőkönyvet kell felvenni, ezt a jegyző, vagy az elnök által felkért tag vezeti és az elnök által kijelölt két tag hitelesíti.

24. §. Az ellenőr.

Az ellenőr a számadási év lejártával az évi zárszámadást és a pénzkezelésre vonatkozó okmányokat, naplókat és egyéb iratokat részletesen megvizsgálja és a vizsgálat eredményéről a közgyűlésnek írásban jelentést tesz.

Amennyiben pedig évközben észlel valamely szabálytalanságot, ezt az elnöknek, fontosabb esetben az elnök által külön összehívandó közgyűlésnek bejelenteni köteles.

25. §. A tisztikar kötelességei és jogai.

Az elnök.

Az elnök: képviseli a társaságot egyesek, hatóságok és testületek előtt, peres és perenkívüli ügyekben. Őrködik az alapszabályok megtartása felett, a társaság ügyeit vezeti és érdekeire vonatkozólag mindenben és mindenhol felügyeleti jogot gyakorol. Ezen hatáskörből kifolyólag:

a) Összehívja a közgyűléseket és a választmányi üléseket, azokon elnököl, a tanácskozást vezeti, a szavazást elrendeli, a hozott határozatokat kihirdeti, a közgyűlést berekeszti és a hozott határozatok foganatosításáról gondoskodik.

b) A költségvetés korlátai között utalványoz és időnkint a pénztár kezeléséről, a pénzkezelésre vonatkozó iratok felülvizsgálatáról, az ügyek állásáról meggyőződést szerez.

c) Aláírja a társaság kiadványait, levelezéseit, a perléshez szükséges meghatalmazást, valamint a társaság által kötött szerződéseket.

d) A hozzá érkezett panaszok és kívánságok ügyében intézkedik. Szükség szerint azokat a közgyűlés, illetve a választmányi ülés elé terjeszti.

e) Gondoskodik a vadászmesterrel együtt, hogy a társaságnak mindenkor alkalmas és elegendő vadászterületek álljanak rendelkezésére, ilyeneket kiszemel és azok kibérlése iránt a választmánynak előterjesztést tesz és ennek, vagy a közgyűlésnek határozatához képest a szerződéseket a társaság nevében megköti. A pénztárnok jelentése alapján a tagdíjhátralékosok felhívása iránt intézkedik, esetleg a behajthatatlan tagdíjak bírói úton leendő behajtása iránt az ügyész útján gondoskodik.

f) A választmánnyal egyetértőleg megállapítja (a lelövési keretet), a rendes társasvadászatok számát, a társasvadászatokra szóló meghívókat a tagok és vendégek számára kibocsátja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

g) A vadászati kihágások megtorlása iránt az illetékes hatóságnál feljelentést tesz.

h) Gondoskodik arról, hogy a tagsági könyvbe minden tag nevét sajátkezűleg bejegyezze.

26. §. Az alelnök.

Az alelnök az elnököt akadályoztatása vagy távolléte esetén helyettesíti és ezen esetben jogait gyakorolja.

27. §. A vadászmester.

a) A vadászmester gondoskodik arról, hogy a társaságnak mindenkor alkalmas vadászterületei legyenek, ilyeneket kiszemel s azok kibérlése tárgyában előterjesztését megteszi.

b) A hasznosvad gondozása, téli etetése, sózó-, itató- és etetőberendezések felállítása, továbbá a kártékony szőrmés- és szárnyasvad és kártékony állatok fegyverrel és méreggel való pusztítása iránt intézkedik és felügyel arra, hogy intézkedéseit a vadőrök pontosan betartsák.

Intézkedik a szakvizsgázott vadőrök hatósági felesketése iránt és a vadőrsegédeket a vadőri szakvizsga letételére utasítja.

c) Rendezi a társasvadászatokat, felügyel (a lelövési keret betartása) a rend és biztonság felett. A vadászatok során számbaveszi a vadászzsákmány eredményét, az elejtett hasznosvadak, ragadozók és kártékony állatok faja, neme és száma szerint. Akadályoztatása esetén a társaság tagjai sorából helyettest kérhet fel.

d) Átveszi a tagok által évenkint beszolgáltatandó szarka- és tarkavarjúlábakat és a társaság vadászterületein elejtett hasznosvadakról, a kártékony szőrmés- és szárnyasvadról és kártékony állatokról, faj- és számszerinti feljegyzési könyvet (lőjegyzéket) vezet; a statisztikai adatokat összeállítja és azt a rendes közgyűlés elé terjeszti és idejében a vadászati tudósítónak (felügyelő) megküldi a 3. §. értelmében.

e) A vadászati kihágások eseteit, valamint a felmerült panaszokat kivizsgálja. Vizsgálata eredményéről, indítványával együtt a választmánynak jelentést tesz.

f) A rókakotorékok április hó végén való kiásása, illetve megsemmisítése iránt intézkedik.

g) A mérgezési engedélyek megszerzése iránt intézkedik és a mérgezés törvényszerű betartását ellenőrzi.

h) A vérfelfrissítéshez szükségelt tenyészvadat igényli a vadászati tudósító (felügyelő) útján a Földmívelésügyi Minisztérium Vadászati Osztályától. Továbbá a juttatott tenyészvad megjelölése és a kíméleti területen való kibocsátása iránt intézkedik. A fülgombbal, illetve lábgyűrűvel megjelölt és

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

terítékre került vadnak előbbi jelvényeit a M. kir. Erdészeti Kutatóintézethez, Sopronba beküldi.

i) A hajtások közötti időben ellenőrzi, hogy a tagok fegyverei töltetlenek-e?

28. §. Az ügyész.

Az ügyész: a társaság jogi tanácsadója, jogi kérdésekben szakvéleményt ad. Az ügyész, mint a társaság jogi meghatalmazottja, szerkeszti a társaság szerződéseit, pereket visz, a vadászati kihágások eseteiben a panaszokat megteszi és az eljárás során a vadásztársaságot képviseli. A tudomására jutott és a vadászatról szóló 1883 : XX. t.-c. 29., 30. és 31. §-aiba ütköző és hivatalból üldözendő vadászati kihágásokat — amelyek nem a vadásztársaság sérelmével történtek —, az illetékes vadászati tudósítónak (felügyelő) megtorlás, illetve feljelentés céljából bejelenti.

29. §. A pénztáros.

A pénztáros: vezeti a társaság háztartását, leltárba veszi és nyilvántartja vagyonát, személyes és vagyoni felelősség mellett kezeli a pénztárt, beszedi és átveszi a tagok évdíjait, valamint egyéb tartozásait. A hátralékosok névjegyzékét az esedékesség után 8 nap alatt az elnöknek bemutatja.

Az elnök utalványozására kifizetéseket teljesít, rendes naplót vezet a pénztár állapotáról, a vagyonkezelésről a választmánynak havonta jelentést tesz és évről-évre okmányolt számadást és leltárt vezetve, azt a közgyűlés elé való terjesztés végett az ellenőrnek, a rendes évi közgyűlést 15 nappal megelőzően bemutatja.

A mindenkori feles pénztári készletet, ha az a 300 pengőt meghaladja, a választmány által kijelölt pénzintézetnél gyümölcsözőleg elhelyezi.

30. §. Az ellenőr.

Az ellenőr: a pénztáros működését állandóan és közvetlenül ellenőrzi s a pénzkezelésért a pénztárossal együtt anyagilag egyetemlegesen felelős. Észrevételeiről vagy panaszairól az elnök útján a választmánynak jelentést tesz és azok tárgyalását és felülvizsgálását igényelheti.

31. §. A jegyző.

A jegyző: elvégzi a társaság összes írásbeli teendőit, vezeti a közgyűlési, a választmányi jegyzőkönyveket, a társulat irattárát rendben tartja. A tagsági könyvet az elnök megbízásából a tagok által aláiratja, a tagságra előjegyzettek névsorát nyilvántartja.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

IV. Fejezet.

A vadtenyésztés előmozdítása és a vadászat gyakorlása.

32. §. A hasznosvad védelme, gondozása.

a) A vadásztársaság tartozik a vadászterületnek — vadtenyésztésre alkalmas — ¼ részét — a bérleti idő utolsó évében pedig ⅓ részét —, előbbit évenkint váltakozva más-más helyen, kíméleti területnek kijelölni, mely területeken hasznosvadra vadászni és innen a vadat kihajtani nem szabad.

b) A vadásztársaság a hasznosvad téli etetéséről gondoskodni tartozik. Vadászterületen, ahol a fácán és a fogoly honos, négyzetkilométerenkint (kb. 175 kat. holdankint) egy-egy fogoly- és fácánetetőt kell november hó 15-ig felállítani és ezeket a tél megszűntéig élelemmel rendszeresen ellátni.

Nagy havazás esetén tartozik a vadásztársaság a nyulak téli etetéséről is (kis köteg lucernának fákra, bokrokra vagy karókra való kiakasztásával) gondoskodni.

c) A szükségelt vérfelfrissítésről a vadásztársaság másodévenkint és 1000 kat. holdankint, legalább 100 km. távolságról hozott 4 drb nyúl (1 : 1 ivararányban); a sík, illetve mezei területrészen pedig két pár fogoly és ahol a fácán is honos: egy fácántörzs (1 kakas + 4 tyúk) kibocsátásával — ugyancsak 1000 kat. holdankint — gondoskodni tartozik. A tenyészvadat a kíméleti téren kell kibocsátani, amelyre a kibocsátás helyén és évében vadászni nem szabad. A nőstény-nyulak bal fülének egyharmad részét a kieresztés előtt le kell vágni, hogy ezek felismerhetők és a tenyésztés érdekében megkímélhetők legyenek.

d) A kártékony szőrmés- és szárnyasvad lőfegyverrel és mérgezéssel megfelelő módon irtandó.

e) A kártékony szárnyasok irtásának igazolásául köteles minden tag évenkint 30 pár szarka-, vagy tarkavarjúlábat a vadászmesternek beszolgáltatni.

f) A vadászterület albérletbe nem adható, élvezeti jegyek kiadása tilos. Kivételt képez a vonuló vízivad vadászata.

g) A községi területen tenyészvadat befogni csak a földmívelésügyi miniszter engedélye birtokában, a község hozzájáruló határozata alapján szabad.

h) A községi terület egyazon részén egyfajtájú hasznosvadra vadászni és ugyanazon területen egyidejűleg azonos fajtájú hasznos élővadat befogni nem szabad.

i) A községi vadászterületen a bérleti idő utolsó évében élővadat befogni még a községi képviselőtestület engedélyével sem szabad.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

33. §. Tilos területek, tilalmi idők.

A vadállomány fenntartásának, illetve az őszi és téli vadászatok sikerének biztosítása céljából a vadásztársaság egész területén vagy annak egy bizonyos részén, a hasznosvad egyik vagy másik faja, tilalom alá helyezhető. Ezen tilalom kiterjedhet az egész vadászidényre, vagy annak egy részére csupán. E tilalom elrendelése felett a társaság választmánya végérvényesen határoz. Ezen tilalmat a társaság minden egyes tagjával írásban — átvételi elismervény mellett — kell közölni. Ily tilalmi területen a ragadozó és kártékony állatok is, csak a választmány által meghatározott módon és feltételek mellett pusztíthatók.

34. §. A vadászat korlátozása.

A vadászat általában a vadászati törvény, (az engedélyezett vadlelövési keret) és a vadászatra vonatkozó rendeletek, továbbá a vármegye vadászati szabályrendelete és a vadásztársaság jelen alapszabálya, valamint a választmány által vadászidényenkint kidolgozott és a közgyűlés által elfogadott társasági vadászati ügyrend rendelkezéseinek a szigorú betartásával és csakis lőfegyverrel gyakorolható.

a) Hasznos vadra fényszóró alkalmazásával, repülőgépről, vagy repülőgéppel, gépkocsival általában motoros járműről minden időben tilos vadászni.

b) Szarvast, dámot, muflont és őzet csak golyóval szabad lőni és ezekre kegyelemlövést is csak golyóval szabad adni.

c) Lesgödörből csak vizivadra, és ragadozó, valamint kártékony vadra szabad vadászni. Lesgödröt kiásni, vagy leshelyet (magaslest) állítani, a szomszédos vadászterület határától számított 100 méteres távon belül tilos.

d) Járműről apróvadra vadászni tilos és nagy hó esetén a csapatokban gubbasztó foglyokra lőni tilos.

e) Hajtóebekkel (kopó, agár) vadászni tilos.

35. §. A vadászatok neme és száma.

A tagok a vadászatot társaságban és egyenkint magánosan (az e célra kijelölt területen és meghatározott időben) gyakorolhatják. A vadászterület egyazon részén egyfajta vadra évenkint, legfeljebb egy kör- (hajtó-, vonal-) vadászat tartható.

36. §. Vendégek.

Minden tag évenkint legfeljebb háromszor vihet 1—1 vadászvendéget magával magános vadászatra. Átvonuló vizivadra a vendégmeghívás nincs korlátozva.

Társas vadászatokra minden tag jogosult vendéget javaslatba hozni. A vendégeket az elnök hívja meg, akinek a választmány a meghívható vendégek számát és személyét illetőleg irányelveket szabhat. Az elnök a javaslatba hozott vendégek meghívását — indokolás nélkül — mellőzheti.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

37. §. Társas vadászatok ügyrendje és biztonsága.

Társas vadászatoknál a rend és biztonság megóvása érdekében kizárólag a vadászmester intézkedik, akinek rendelkezéseit minden résztvevő — úgy a tag, mint a vendég egyaránt — a vadászatból való kizárás terhe alatt feltétlenül betartani köteles.

A vadászatok helyét a vadászmester a vadászatot megelőző időben állapítja meg és gondoskodik a vadászállások megfelelő kijelöléséről.

A társasvadászatokon csak színjózan egyének vehetnek részt.

Erdei hajtásnál különösen, de egyébként is, csak a teljes határozottsággal felismert vadra szabad lőni.

Körvadászatoknál a kör megindítása, vagy hajtóvadászatoknál a vadászok felállításának megkezdése után érkezők a megkezdett körben vagy hajtásban, illetve stráfban részt nem vehetnek.

Erdei hajtások alkalmával, a kijelölt helyek (vadászállások) elhagyása — a hajtás befejeztéig — szigorúan tilos. A vadászállás helyéről, a szomszédos vadászok egymást a felállás során, — hanggal vagy jellel — értesítik. Erdei hajtásnál a hajtók felé golyóval lőni csak a hajtás legelején szabad.

Körvadászatoknál zsák alakítása, kapuk képzése, árokban vagy más búvóhelyeken meghúzódni, vagy legugolva a hajtott vadat bevárni tilos; csak álló helyzetben szabad vadászni. „Hajtók befelé“ jelzés után a körbe belőni szigorúan tilos. A vadászat lefúvása után (illetve gyülekezéskor) lövést leadni tilos.

Minden vadász a mellette haladó és hozzá beosztott hajtókra (fegyver-, töltény- és vadhordókra) felügyelni köteles, továbbá vigyázni arra is, hogy ezek rendben menjenek és az előírt hajtó távolságot egymás között is pontosan betartsák, az elejtett vadat felvegyék és azt a gyülekezési helyen leadják.

Hajtóvadászatoknál csak a felállásnál (a vadászállásban); kör- és vonalvadászatnál, a kör- illetve a vonal elindításának idejétől szabad a fegyvert megtölteni. Az egyes hajtások vagy körök közötti időben, a fegyverből a töltényt ki kell venni és a fegyvert csővel felfelé irányítva kell viselni.

Hasonlóan kell eljárni terepakadályok átlépése, (átmászása) illetve járműre való felszállás esetén is.

A hajtások közötti időben a vadászmester a fegyverek töltetlen voltát ellenőrizni tartozik.

A vadászállás vonalba (léniába) lőni, illetve az ezen átfutó vadat megcélozni és ezt töltött fegyverrel végig kísérni, nem szabad.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

38. §. Magános vadászatok.

A tagok egyenkint magánosan, a vadászidény alatt, illetve nem tiltott időben a vadásztársaság e célra kijelölt szabad területein hetenkint egyszer (pl. vasárnap) vadászhatnak, de a választmány által évről-évre megállapított vadnál többet, — egy-egy alkalommal — nem lőhetnek. A magános vadászat csak cserkészve gyakorolható. Ily vadászatokon hajtásokat rendezni nem szabad.

39. §. A vad tulajdonjoga.

A magános vadászatok alkalmával elejtett vad a vadászt illeti. Társas vadászatoknál az elejtett hasznosvad — a szőrmés ragadozó vad kivételével, amely az elejtőt illeti meg — a társaság közös vagyonát képezi. A terítékre került és értékesített vad árából a közös kiadások (mint pl. hajtók, vadaskocsik bére, stb.) fedezendők. A terítékből a résztvevő tagok esetenkint a vadászzsákmányhoz képest egy-két nyulat, fácánt és foglyot kapnak. Egyébként a tagokat a terítékre került vadra vonatkozólag elővételi jog illeti meg. Az elővételi árat vadfajtánkint és darabonkint a választmány a vadászat előtt megállapítani köteles.

Nagyvad elejtése esetén, ennek felosztása, illetve értékesítése során, árának hovafordítása felett ugyancsak a választmány határoz. A vadásztrofea az elejtőt illeti.

40. §. A társas vadászatok eredményei és azok költségei.

A társas vadászatokon elejtett hasznos vadat, továbbá a kártékony szőrmés- és szárnyas vadat, valamint a kártékony állatokat azok faja, neme és mennyisége szerint, a vadászmester számba veszi és a teríték eredményét a feljegyzési könyvbe (lőjegyzék) bejegyzi.

A vadászat költségeit (a hajtók, a vadaskocsik bérét, továbbá a vadászat érdekében tett kiadásokat) a pénztár viseli. Az egyéb költségek, a vadászaton résztvett tagokat terhelik.

41. §. Lőjegyzék.

A társaság vadászterületein elejtett hasznos- és duvadakról lőjegyzéket, továbbá az elpusztított ragadozó szőrmés- és szárnyas vadak és kártékony állatokról, azok faja és mennyisége szerint kimutatást kell készíteni. Ezen kimutatást (lőjegyzéket) a társaság vadászmestere vezeti. Minden tag köteles az általa elejtett vadak számát, a vad faja, neme és mennyisége szerint, — külön-külön feltüntetve — bejelenteni.

42. §. Vadőrszemélyzet.

A vadászterület őrzéséről a vadásztársaság akként tartozik gondoskodni, hogy minden 2000—5000 kat. holdnyi bérelt vadászterületre egy, minden további 5000 kat holdnyi

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

területre ismét egy-egy szakvizsgázott és a hatóság által feleskетett vadőr essék.

Az alkalmazott vadőrsegédek 3—4 éven belül a vadőri tanfolyamot elvégezni és a vadőri szakvizsgát letenni kötelesek. Az alkalmazott szakvizsgázott vadőrök hatósági feleskетése iránt a vadászmester intézkedik.

Társulati tagot vadőrként alkalmazni vagy színlegesen a vadvédelmi szolgálattal megbízni és vadőrként bejelenteni nem szabad. Vadőri szolgálat ellenértékeként részes vadászatot biztosítani, szigorúan tilos.

A vadőrök a vadászmester előterjesztéséhez képest a választmány által fogadtatnak fel, illetőleg bocsáttatnak el. Ha több vadőr van, ezek között a vadászterületet a vadászmester osztja fel.

A vadőröket a megállapított illetményeken felül, az általuk feljelentett jövedéki kihágások útján kiszabott pénzbüntetésekből a feljelentőt illető jutalék, (5007/1924. P. M. sz. rendelet 26. §-a szerint) a meghatározott lődíj vagy egyéb jutalom illeti meg.

A vadőrök közvetlenül a vadászmesternek vannak alárendelve, a tagok személyes szolgálatára csak oly mértékben használhatók fel, hogy e szolgálat következtében hivatásuk gyakorlásában huzamosabb időn keresztül akadályoztatva ne legyenek.

A vadőröknek a törvényes rendelkezésekben megkívánt és fentközölt kellékekkel kell bírniok és a szükséges igazoló iratokkal, a vadászmester által látandók el. A vadászmester javaslatához képest, a vadőrök fizetését, továbbá ezek természetbeni járandóságait, a lődíjakat avagy egyéb jutalmakat a választmány szabja meg.

A vadőrökkel kötött írásbeli bérszerződést eredetben a főszolgabírói hivatalhoz — az érdekelt község útján — kell felterjeszteni. Ha a vadőr vadászati kihágásért jogerősen elítéltetett, állásából azonnali hatállyal el kell bocsátani. Ezen kikötést a vadőr szerződésébe fel kell venni.

A vadőrök szavatossági- és balesetbiztosítása a vadásztársaságot terheli.

43. §. A vadőrök kötelességei.

A vadőrök kötelesek úgy a vadászidény, különösen pedig a tilalmi időben mindenkor éberen vigyázni, hogy a területen illetéktelen egyén ne vadásszon, továbbá hogy a törvény rendelkezései a tilalmi idők és a vadlelövési keret tekintetében is, szigorúan betartassanak. Evégből a vadőröknek a vadásztársaság tagjainak névjegyzékét, továbbá a vadászati törvénynek a tilalmi időszakokra vonatkozó táblázatát kell kiadni, amelyet a vadászmester velük évenkint megismertetni köteles.

A vadőrök kötelesek a vadászmesternek a vadak gondozása, védelme, tenyésztése és téli etetése, továbbá a sózó-,

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

az itató- és etető berendezések felállítása és rendbentartása iránti utasításait szigorúan betartani; a tiltott időben való vadászást, tőrök, hálók, hurkok vetését, a vadorzást, a hasznosvad fiainak elfogását, a hasznos szárnyasvad tojásainak elszedését és elpusztítását minden eszközzel megakadályozni és minden tapasztalt kihágásról az elnöknek vagy vadászmesternek 24 órán belül jelentést tenni.

Kötelesek továbbá a kártékony szőrmés- és szárnyas vadat, továbbá a kártékony állatokat, kóborló ebeket és macskákat fegyverrel és a vadászmester utasításához képest mérgezéssel stb. pusztítani, előbbiek vackait, fészkeit elrombolni, fiaikat, tojásaikat elszedni és az általuk elpusztított kártékony vad és állatokról ezek faja (neme) és mennyisége szerint pontos jegyzéket vezetni.

A társaság által rendezett társas vadászatokon, valamint a tagok magános vadászatainál közreműködni, továbbá a magános vadászatok nyilvántartására szolgáló könyvet, a vadászó társulati tagnak a vadászat befejezésekor az elejtett vadnak a bejegyzése és aláírása végett esetről-esetre bemutatni, tartoznak.

A vadőrök kötelesek szolgálati naplót vezetni, amelybe szolgálati útjaik, napi tevékenységük és megfigyeléseiket idősorrendben naponkint feljegyzik. A szolgálati naplót a vadőrök a vadászatra jogosult vadász úrnak esetenkint — előbbinél való jelentkezésük során — láttamozás végett átnyujtani kötelesek.

A vadőrök az elnök és vadászmester, továbbá a tagok utasításait és rendelkezéseit a legpontosabban teljesíteni — és **mindenkor katonásan fegyelmezett magatartást tanusítani** — tartoznak.

VI. FEJEZET.

44. §. A társaság feloszlása.

A társaság feloszlik, ha alkalmas vadászterülethez nem jut, vagy bármi oknál fogva tovább működni nem akar, jogosítva van működését legfeljebb egy évre fel is függeszteni, ha vadászterületek megszerzésére kilátás van. Végleges feloszlás esetén a meglévő vagyon hovafordítása iránt intézkedik, amely azonban a tagok között fel nem osztható és csak közérdekű vagy jótékony célokra fordítható. A feloszlási határozatot a végrehajtás előtt a belügyminiszterhez kell jóváhagyás végett felterjeszteni.

45. §. A m. kir. kormány felügyeleti joga.

Azokban az esetekben, ha a társaság a jelen alapszabályokban előírt célját és eljárását be nem tartja, hatáskörét túllépi, állam ellenes működést fejt ki, a közbiztonság ellen

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

vagy a közrend ellen súlyos vétséget követ el, avagy a tagok vagyoni érdekeit veszélyezteti, a m. kir. belügyminiszter a társaság működését felfüggesztheti és végleg fel is oszlathatja.

Kelt ....., „a ..... vadásztársaság 194.... évi ..... hó ..-én megtartott alakuló közgyűlésén elfogadott és megállapított alapszabályai."

.....	.....
alakuló közgyűlési jegyző.	alakuló közgyűlési elnök.
.....	.....
a vadásztársaság jegyzője.	a vadásztársaság elnöke.

Hitelesítők:

.....
.....

Forrásmunkák.

Glóser Dezső: A vadászat története és fejlődése hazánkban. (Uj Barázda: Trianoni Magyarország Mezőgazdasága.) Nagyvad. (Beke László: Mezőgazdaságunk irányításának alapjai.)

Illés Nándor: A vadőr.

Kolozsváry Bálint dr.: Vadászati jog.

Nyulászy, dr. Perlaky, dr. Beke és Jávor: A vadászjegyek és fegyverigazolványok illetékére vonatkozó jogszabályok, joggyakorlat és magyarázatok gyüjteménye.

Sajóhelyi István: Az 1938/39-es vadászati évad statisztikája. (Magyar Statisztikai Szemle.)

Tusnádi Élthes Gyula dr.: A rendőri büntető eljárás és a vadászat.

Vidiczky János dr.: A vadászati jog lexikona.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

TARTALOMJEGYZÉK.

I. Törvények időrendes mutatója.

	Oldal		Oldal
1872 : VI. t.-c. 7. §. 35,	37	1920 : XXXVI. t.-c.	32
1878 : V. t.-c. 418., 465. §§. ...	65	1921 : XXXIX. t.-c. 29. §.	70
1879 : XXXI. t.-c. 127. §. . 65,	116	1921 : XLV. t.-c.	32
1879 : XL. t.-c. 115., 127. §§. 5, 10,	65	1924 : VII. t.-c.	32
1883 : XX. t.-c. 1—47. §§. .. 1—	169	1925 : XLIII. t.-c. 13. §.	40
1885 : XXIII. t.-c. 4—5. §§. ..	13	1925 : XXIV. t.-c.	41
1886 : XXII. t.-c. 24., 120. §§. 24, 25,	181	1928 : X. t.-c. 5—13. §§... 106,	163
1888 : XIX. t.-c.	40	1928 : XIX. t.-c. 46—48. §§. ..	99
1890 : I. t.-c. 121. §. .... 5.	10	1929 : XXX. t.-c.	
1894 : XII. t.-c. 57., 58. §§.	45	22., 46—59. §§. 15—19, 26,	196
1896 : XXVI. t.-c. 75., 76. §§. 19, 20,	25	1935 : IV. t.-c. 20., 53., 55. §§. 61,	139
1896 : XXXIII. t.-c.	113	1936 : XXVII. t.-c. 32,	175
1912 : LVIII. t.-c. 11. §.	27	1938 : XXXI. t.-c. .. 63. §. 11,	176
1914 : XL. t.-c. 5. §.	119	1939 : IV. t.-c.	32
1920 : XVI. t.-c.	70	1940 : XXVI t.-c. 3. §.	152

II. Rendeletek időrendes mutatója.

63.202/1893. B. M.	51	51.528/1936. P. M.	70
23.542/1895. B. M.	53	72.100/1936. F. M.	125
53.489/1895. F. M.	144	72.299/1936. F. M.	127
72.086/1895. F. M.	139	2.536/1937. B. M.	148
92.672/1895. B. M.	109	24.164/1937. F. M.	149
16.086/1900. B. M.	55	25.628/1937. F. M.	102
24.655/1901. F. M.	46	35.000/1938. F. M. 61,	85
65.000/1909. B. M. 113,	147	85.000/1938. F. M. 11,	142
36.219/1910. F. M.	44	119.319/1938. P. M.	85
90.420/1910. F. M.	48	5.710/1939. M. E.	150
19.426/1911. F. M.	114	4.782/1940. B. M.	167
23.470/1912. F. M.	45	5.610/1940. M. E.	29
23.952/1912. F. M.	118	49.570/1940. B. M.	167
9.862/1920. M. E.	89	133.926/1940. F. M.	94
40.111/1922. F. M.	120	142.720/1940. F. M.	63
77.686/1922. B. M. 53,	57	194.100/1940. F. M.	152
117.200/1922. F. M.	142	197.479/1940. F. M.	121
5.007/1924. P. M.	71	62/1941. B. M.	113
67.235/1924. F. M.	57	3.940/1941. M. E.	152
75.000/1925. P. M.	32	5.730/1941. M. E. 27,	84
68.917/1926. F. M.	59	6.080/1941. M. E.	164
1.110/1927. B. M.	112	118.709/1941. B. M.	144
154.113/1927. B .M.	21	158.120/1941. F. M. 149,	157
16.100/1929. F. M.	50	160.000/1941. F. M.	41
66.800/1929. F. M.	60	234.320/1941. F. M.	67
121.325/1930. B. M.	53	239.823/1941. F. M.	163
5.200/1932. B. M.	148	2.700/1942. B. M.	148
100.000/1932. F. M.	64	11.111/1942. F. M.	168
100.322/1934. F. M.	46	62.192/1942. F. M.	64

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

III. Törvények sorrendes tárgymutatója.

Oldal

A közutak és vámokról szóló 1890 : I. t.-c. 10
A hegyközségekről stb. szóló 1938 : XXXI. t.-c. 11
A vízjogról szóló 1885 : XXIII. t.-c. 13
A közigazgatás rendezéséről szóló 1929 : XXX. t.-c. ..... 15—19, 26
A közigazgatási bíróságról szóló 1896 : XXVI. t.-c. 19, 20, 25
A községi háztartásról szóló 1886 : XXII. t.-c. 24, 25
A városok fejlesztéséről szóló 1912 : LVIII. t.-c. 27
A halászatról szóló 1888 : XIX. t.-c. 40
A tilalmi idők módosításáról szóló 1925 : XXIV. t.-c. 41
Az erdő és a természetvédelemről szóló 1935 : IV. t.-c. 61, 139
A állategészségügyről szóló 1928 : XIX. t.-c. 99
A büntető igazságszolgáltatásról szóló 1928 : X. t.-c. 106
A hatóságok büntetőjogi védelméről szóló 1914 : XL. t.-c. 119

IV. Rendeletek sorrendes tárgymutatója.

85.000/1938. F. M. sz. r. a hegyközségekről szóló 1938 : XXXI. t.-c. végrehajtása tárgyában 11, 142
154.113/1927. B. M. sz. r. a községi vadászterületeken az okszerű vadászat biztosítása tárgyában 21
5.610/1940. M. E. sz. r. az elpusztult vadállomány helyreállítása végett szükséges intézkedések tárgyában 29
Kuriai döntvény a nagyvad által okozott kár megtérítéséről 35
16.000/1941. F. M. sz. r. a vadászati tilalmi idők módosítása tárgyában 41
36.219/1910. F. M. sz. r. az eleven hasznos vadnak s a hasznos szárnyas vad tojásainak forgalomba hozatala és szállítása tárgyában 44
23.470/1912. F. M. sz. r. a bíbic-, vadlúd és vadkacsa tojások jogosulatlan elszedésének, eladásának és kiköltésének megakadályozása tárgyában 45
100.322/1934. F. M. sz. r. az eleven hasznos vad szállítási igazolványának részbeni megszüntetése tárgyában 46
90.420/1910. F. M. sz. r. a hütőházakban raktározott hasznos vadnak, a törvényes tilalmi időben való kezelése és forgalomba hozatala tárgyában 48
16.100/1929. F. M. sz. r. a hütőházakban raktározott hasznos vadnak a törvényes tilalmi időben való kezelése és forgalomba hozatala tárgyában, 90.420/1910. F. M. sz. alatt kiadott rendelet módosításáról 50
63.202/1893. B. M. sz. r. az idült sérülésben lévő vadnak a tilalmi időben is lelőhetésével üzött visszaélések meggátlása tárgyában 51
23.542/1895. B. M. és F. M. sz. r. a kártékony és ragadozó vadak mérgezéséről 53
77.686/1922. B. M. sz. r. a ragadozó és kártékony állatok mérgezésénél követendő eljárás szabályozásáról szóló 23.542/1895. B. M. sz. r. módosítása és kiegészítése tárgyában 53
121.325/1930. B. M. sz. r. a ragadozó és kártékony állatok mérgezése céljából kiadott engedélyekről készített kimutatás felterjesztése tárgyában 53
16.086/1900. B. M. sz. r. a ragadozó és kártékony állatok mérgezésénél követendő eljárás szabályozása, illetve a szomszédos birtokosok és községek meghallgatása tárgyában 55
67.235/1924. F. M. sz. r. a kártékony szárnyas vad irtása tárgyában 57

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Oldal

67.235/1924. F. M. sz. r.-hez utmutatás a varjak és szarkák foszforszörppel való irtása tárgyában 57
68.917/1926. F. M. sz. r. a pézsmapocok kötelező irtása tárgyában 59
66.800/1929. F.M. sz. r. a pézsmapocok kötelező irtása tárgyában 60
35.000/1938. F. M. sz. r. az erdőkről és természetvédelemről szóló 1935 : IV. t.-c. végrehajtása tárgyában 61, 85
142.720/1940. F. M. sz. r. a kóborebek elpusztítása tárgyában 63
62.192/1942. F. M. sz. r. a tanyai ebek megkötése tárgyában 64
100.000/1932. F. M. sz. r. az állategészségügyről szóló 1928 : XIX. t.-c. végrehajtása tárgyában 64
234.320/1941. F. M. sz. r. a tenyészvad juttatás vérfelfrissítés céljaira 67
51.528/1936. P. M. sz. r. élővadak fényűzési forgalmi adókötelezettségére vonatkozó jogszabályok helyes értelmezéséről 70
5.007/1924. P. M. sz. r. a vadászjegyek és fegyverigazolványok illetékéről 71
5.730/1941. M. E. sz. r. a rendkívüli illeték pótléknak és egyes illetékeknek megállapításáról 84
119.319/1938. P. M. sz. r. az erdészeti alkalmazottak fegyverigazolványi illetékmentessége tárgyában 85
9.862/1920. M. E. sz. r. a lőfegyverek, lőszerek és robbantóanyagok tartásáról, árusításáról és vásárlásáról 89
133.926/1940. B. M. sz. r. az erdőgazdasági személyzet fegyvertartási és viselési jogának szabályozása tárgyában 94
25.628/1937. F. M. sz. r. a levente fegyvernek vadászatra való jogosulatlan felhasználásáról 102
92.672/1895. B. M. sz. r. az eladandó vadak jogos szerzését igazoló bizonyítványok előmutatására kötelező belügyminiszteri rendeletek áthágásának büntethetősége tárgyában 109
1.110/1927. B. M. sz. r. a vadászati kihágások fokozottabb ellenőrzéséről 112
62/1941. B. M. sz. r. a vadállomány fokozottabb védelméről. 113
19.426/1911. F. M. sz. r. a vadőri szolgálati esküről 114
23.952/1912. F. M. sz. r. a 19.426/1911. F. M. sz. r. mikénti végrehajtásáról 118
40.111/1922. F. M. sz. r. a vadászcselédek felesketése megtiltásáról 120
197.479/1940. F. M. sz. hirdetménye a vadőri szakvizsgára való jelentkezésről 121
Kérvényminta. Szolgálati bizonyítvány minta 123, 124
72.100/1936. F. M. sz. r. a vadőri szakvizsgáról 125
72.299/1936. F. M. sz. r. a vadőri szakvizsgát megelőző tanfolyam szabályzata (tanterve és tantervi utasítása) tárgyában 127
A vadőri szaktanfolyam óra- és vizsgarendje. Tanrend 135, 137
72.086/1895. F. M. és B. M. sz. r. az erdőőrök fegyverviselése és fegyverhasználata stb. tárgyában 139
117.200/1922. F. M. sz. r. mezőőrök hosszúcsövű lőfegyverek jogosulatlan használatáról 142
53.489/1895. F. M. sz. r. mezőőröknek a vadőrzéssel való megbízatása tárgyában 144
118.709/1941. B. M. sz. r. a vadőrökről központi nyilvántartás vezetése tárgyában 144
2.536/1937. B. M. sz. r. a rendőri büntető eljárásban résztvevő szakképviselők összesített jegyzékéről szóló 5.200/1932. B. M. sz. r. kiegészítése tárgyában. (Vadászati tudósítók, mint szakképviselők.) 148
2.700/1942. B. M. sz. r. Előbbivel azonos tárgyú 148
24.164/1937. F. M. sz. r. a vadászati tudósítóknak a hivatalból üldözendő vadászati kihágási ügyekben szakképviselőként való megbízatása tárgyában 149

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Oldal

5.710/1939. M. E. sz. r. a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területen a vadászat gyakorlásának szabályozása tárgyában 150

194.100/1940. F. M. sz. r. a Magyar Szent Koronához visszatért kárpátaljai területen a vadászat gyakorlásának szabályozása tárgyában 152

3.940/1941. M. E. sz. r. a Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen a vadászat szabályozása tárgyában 152

158.120/1941. F. M. sz. r. a Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen a vadászat szabályozásáról szóló 3.940/1941. M. E. sz. r. végrehajtása tárgyában 157

239.823/1941. F. M. sz. r. a Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen a szarvastehén vadászatának szabályozása tárgyában 163

6.080/1941. M. E. sz. r. a visszafoglalt délvidéki területen a vadászati haszonbérleti szerződések felülvizsgálata tárgyában 164

49.570/1940. B. M. sz. r. a vadállomány pusztulásának megakadályozása tárgyában 167

4.782/1940. B. M. sz. r. a községi vadászterületek hasznosvadállományának a kötelező téli etetése tárgyában 167

11.111/1942. F. M. sz. r. a hasznosvad téli védelme és gondozása tárgyában 168

A vadászatra vonatkozó egyéb tudnivalók. Függelék.

Vármegyei vadászati szabályrendelet. Minta 173

Árverési hirdetmény. Minta 190

Vadászati haszonbérleti szerződés. Minta 191

Vadásztársasági alapszabály. Minta 201

„Pátria" Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, Budapest, IX., Üllői-út 25. szám
Kiadásért felel: Glóser Dezső 423150 Felelős vezető: Wessely Károly

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

VADÁSZATI TILALMI IDŐSZAKOK.

160.000/1941. és a 20.000/1942. számú földmívelésügyi miniszteri rendeletek 1942. augusztus 1-től.

1. §. (1) Tilos vadászni:

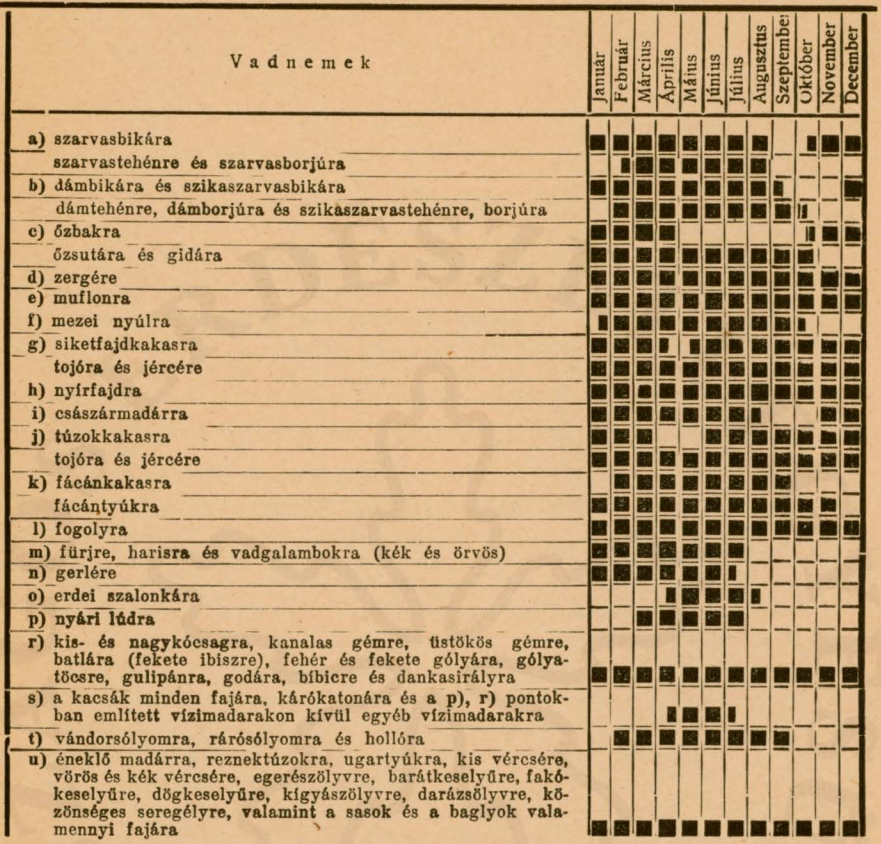

(2) Nem terjed ki az előbbi bekezdés **u)** pontjában említett tilalom a szőlőkben és gyümölcsösökben található közönséges seregélyre.

2. §. A tilalmi idők alatt nem szabad sem a vadak fiait, sem a madarak fészkeit szándékosan érinteni, vagy tojásaikat elszedni. Madarak tojásainak szedésére a földmívelésügyi miniszter ad — kizárólag vadtenyésztés céljából — engedélyt. Ilyen engedélyt a vadászati jog bérlője csak a bérbeadó hozzájárulása mellett kaphat.

3. §. (1) Tilos vadászni:

a) mindenféle vadra hajtókutyával (agárral, kopóval, tacskóval vagy más hajtóebben) január hó 1. napjától augusztus hó 1. napjáig;

b) mindenféle vadra fényszóró alkalmazásával, valamint repülőgépről, gépkocsiról, általában motoros járműről vagy járművel egész évben;

c) mindennemű csülkös vadra és medvére sörétlel és postával, vagy vágott ólommal — beleértve a kegyelemlövést is — egész évben;

d) hasznos vadra hajtókkal — kivéve az átvonuló vízimadarakat — április hó 16. napjától augusztus hó 1. napjáig;

e) hasznos vadra lesgödörből — kivéve az átvonuló vízimadarakat — egész évben.

(2) Az előbbi bekezdés a) pontjában említett tilalom nem terjed ki a kotorékebbel végzett kotorékmunkára, továbbá a vizslával, a pórázon vezetett vérebbel és a vércsapára bevezetett tacskóval, vagy friss disznó — (medve) nyomra eresztett, ú. n. disznós — kutyával való vadászatra.

4. §. Nem érinti ez a rendelet a Magyar Szent Koronához visszacsatolt keleti és erdélyi országrészen a vadászat szabályozásáról szóló 3940/1941. M. E. sz. rendelet végrehajtása tárgyában kiadott 158.120/1941. F. M. sz. rendelet rendelkezéseit.

Nem érinti továbbá a Magyar Szent Koronához visszatért Kárpátaljai területen a vadászati jog gyakorlásának szabályozásáról szóló 194.100/1940. F. M. számú rendelet rendelkezéseit.

Jelmagyarázat: ■ = teljes havi tilalom; ▮ = fél havi tilalom; □ = vadászidőszak.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

Sajtóhibák.

A 48. oldalon alulról 3. bekezdés utolsó szava: „kötelezi“ után *pont*.
A 64. oldalon alulról 2. bekezdés utolsó szava: „mutat“ — helyett: „mutatnak“.
A 85. oldalon levő szarvasagancskép alatt „Szélke“ — helyett: „Szálka“.
A 86. oldalon felülről 2. bekezdésben „szamvasbikák“ — helyett: „szarvasbikák“.
A 88. oldalon felülről 6. bekezdés 2. sorában „bállott“ — helyett: „*be*állott“.
A 88. oldalon felülről 2. bekezdés utolsó szó „keszélgetésnek“ — helyett: „*beszél*getésnek“.
A 92. oldalon felülről 2. bekezdés sorában „bükk“ — helyett: „akác“.
A 103. oldalon felülről 6. bekezdés 4. sorában „Elsiettett“ — helyett: „Elsie*l*ett“.
A 126. oldalon alulról 7-ik sor második szó „Éppez“ — helyett: „Éppen“.
A 131. oldalon felülről 23. sorban a második mondat eleje kimaradt. Ez a mondatrész így szól: — „A muflont hajtani . . .“
A 134. oldalon alulról 14. sorban 7. szó: „folyk le“ — helyett: „folyi*k* le“.
A 138. oldalon alulról 17. sorban „az egyes kutya“ — helyett: „az egyes kutyá*k*“.
A 138. oldalon alulról 7. sorban „pukával“ helyett: — „puskával“.
A 143. oldalon felülről 15. sorban „. . . ott egyen“ — helyett: „. . . ott *l*egyen“.
A 144. oldalon alulról 4. sorban „kotorékben“ — heyett: „kotorékb*a*n“.
A 169. oldalon legalsó sor 5-ik szó: „vezetőjét“ — helyett: „vezetője“.
A 177. oldalon felülről 5. sorban „sitetfajd“ — helyett: „si*k*etfajd“.
A 187. oldal 3. bekezdés 4. sor végén: „vezetőtollaik“ — helyett: „evezőtollaik“.
A 204. oldalon felülről 3. sor végén: „fenti mód“ — helyett: „az *alábbi* mód“.
A 221. oldal 2. bekezdés végén: „haránt fekete elmosódott sávokkal“ — helyett: „végén fekete harántsávval“ olvasandó.
A 236. oldalon alulról 18. sorban „össze *ne szedhessük*“ — helyett: „összeszedhessük“.
A 236. oldalon alulról 19. sorban „stryceninport“ — helyett: „stryc*h*ninport“.
A 237. oldalon alulról 11. sorban „megtalálhasuk“ — helyett: „megtalálha*ss*uk“.
A 264. odalon felülről 20. sorban: „megbízható“ — helyett: „megbízható*bb*“.
A 283. oldalon felülről 4. sorban: „gorombáb“ — helyett: „gorombább“.
A 285. oldalon felüről 11. sorban: „gorombáb“ — helyett: „gorombább“.
A 285. oldalon felülről 21. sorban: — „lefékeződk“ — helyett: „lefékeződ*i*k“.
A 352. oldalon alulról a 9. sorban „1939“ — helyett: „1929“.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET
1851
1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET 1851/1866

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.

© OEE Wagner Károly Erdészeti Digitális Szakkönyvtár 2020. Támogató: Agrárminisztérium szerz.sz.: EGF/68-1/2020.